Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

TUHFE-İ ŞERÎFÎ

(İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)

Cansu Umut DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

TUHFE-İ ŞERÎFÎ

(İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)

Cansu Umut DEMİR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Cansu Umut Demir tarafından hazırlanan "TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)" başlıklı bu çalışma, 20.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK (Başkan)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ (Danışman)

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ***"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir.
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

08./..07../.2019

Cansu Umut DEMİR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Cansu Umut DEMİR

ÖZET

DEMİR, Cansu Umut. *Tuhfe-i Şerîfî (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Dini ve Tasavvufi düşüncenin Türk Edebiyatı'nda oldukça önemli bir yeri vardır. Bu nedenle ahlaki ve eğitici yanı ön planda olan birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerden bazıları manzum bazıları ise mensur bir şekilde yazılmıştır. Dini eserler içerisinde oldukça önemli bir yere sahip olan tecvid kitapları da yoğun ilgi görmüş ve bu alanla ilgili birçok eser kaleme alınmıştır.

Çalışmamıza konu olan ve Mehmed Şerîfî tarafından manzum olarak yazılmış *Tuhfe-i Şerîfî*'de bu eserlerden bir tanesidir. Yazar eserinde tecvid kurallarını örneklendirerek açıklamıştır. Çalışmamız giriş ve onu takip eden dört bölümden oluşmuştur. Çalışmamızın giriş bölümünde tecvid ilmi ve tarihsel gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde müellifin hayatı, edebi şahsiyeti ve eserlerine değinilmiştir. İkinci bölümde metnin incelenmesine geçilmiştir. Üçüncü bölümde ise metnin çevirisi verilerek, 2014 yılında Sadettin Eğri[1] tarafından çalışılan, şairin aynı eserinin daha küçük bir versiyonu ile çalışmamamıza konu olan metin arasındaki benzerlikler ile farklılıklara değinilerek, eserin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde eserin bağlamlı dizinine geçilmiş ve bağlamlı dizin hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Kaynakçadan sonra ise tıpkıbasım başlığı atılarak orijinal metin verilmiştir

Anahtar Sözcükler

Tecvid, Şerh-i Cezerî, Karabaş Tecvidi, Mehmed Şerîfî, Kur'ân

[1] Eğri, Saadettin.(2014) Manzum Tecvīdler ve Tuhfe-i Şerîfî, *Journal Of Turkısh Studies,42,*65-197.

ABSTRACT

DEMİR, Cansu Umut. *Tuhfe-i Şerîfî (Review-Text-Context Index).* Master's Thesis, Ankara, 2019.

Religious and Sufi thought has a very important place in Turkish literature. For this reason, many works with moral and educational side are in the forefront. Some of these works are written in verse and some in prose. The Tajwid books, which have a very important place among the religious works, also attracted great attention and many works related to this field were written. Tuhfe-i Şerîfî, which is the subject of our study and written by Mehmed Şerîfi as a verse, is one of these works. The author explained exemplification rules in his work. Our study consists of the introduction and the following four chapters. In the introductory part of our study, information is given about the science of Tajwid and its historical development. In the first chapter, the author 's life, literary personality and works are mentioned. In the second part, the text is examined. In the third section, the translation of the text is given and a general evaluation of the work is made by mentioning the similarities and differences between the text of the same work of the poet and the subject of our study. In the fourth chapter, the contextual index of the work has been passed and brief information about the contextual index has been given. After the bibliography, the original text was given with the same title.

Key words

Tajwid, Şerh-i Cezerî, Karabaş Tajwidi, Mehmed Şerîfi, Kur’ân

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **i**

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI ..... **ii**

ETİK BEYAN ..... **iii**

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xi**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **xii**

ÖNSÖZ ..... **xiii**

GİRİŞ: TECVİD İLMİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ **14**

1. BÖLÜM: MEHMED ŞERİFİ'NİN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ **17**

1.1. HAYATI **17**

1.2. EDEBİ ŞAHSİYETİ **19**

1.3. ESERLERİ **20**

2. BÖLÜM: TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İNCELEME) **21**

2.1. TUHFE-İ ŞERÎFÎ'NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ **21**

2.1.1. Nazım Biçimi 21

2.1.2. Ahenk Unsurları 23

2.1.2.1. Vezin 23

2.1.2.1.1. İmale 24

2.1.2.1.2. Zihaf 25

2.1.2.1.3. Vasl 26

2.1.2.1.4. Vasl-ı 'Ayn 27

2.1.2.1.5. Vezne Uymayan Beyitler 27

2.1.2.2. Kafiye ve Redif 30
2.1.3. Dil ve Anlatım Özellikleri 31
2.1.3.1. Dil Özellikleri 31
2.1.3.2. Deyimler 31
2.1.3.3. Edebi Sanatlar 32
2.1.3.3.1. İktibas 32
2.1.3.3.2. Telmih 36
2.1.3.3.3. Nida 37
2.1.3.3.4. İstiare 37
2.1.3.3.5. Teşbih 38
2.1.3.3.6. Tezat 38
2.1.3.3.7. Teşhis 38
2.2. TUHFE-İ ŞERÎFÎ'NİN MUHTEVASI 39
2.2.1. Bölümleri ve Özellikleri 39
2.2.2. Din ve Tasavvuf 43
2.2.2.1. Allah 43
2.2.2.2. Hz Muhammed 43
2.2.2.3. Dört Halife 43
2.2.4. Sebeb-i Telif 46
2.2.5. Dua 47
2.3. ŞERH-İ CEZERÎ 50
2.3.1. Tecvid 50
2.3.1.1. Harflerin Sıfatları 51
2.3.1.2. Dişlerin İsimleri 52
2.3.1.3. Harflerin Mahreçleri Asli Harfler ve Fer'i Harfler 53
2.3.1.1.1. Zıddı Olan Sıfatlar ve Zıttı Olmayan Sıfatlar 56
2.3.1.1.2. Zıddı Olan Sıfatların Lugat ve Istılahi Manaları 57

2.3.1.1.3. Zıddı Olmayan Sıfatların Lugat Ve Istılahi Manaları 60

2.3.1.1.4. Asli Harfler ve Harflerin Sıfat Tablosu 62

2.3.1.1.5. Huruf-ı Fer'iyye 64

2.4. KARABAŞ TECVİDİ 66

2.4.1. Med ve Çeşitleri 67

2.4.1.1. Medler ve Çeşitleri 68

2.4.2. Tenvîn ve Sâkin Nûn 73

2.4.3. Mîm-i Sâkin 77

2.4.4. İdgâm-ı Mütecâniseyn 77

2.4.5. İdgâm-ı Mütekaribeyn 78

2.4.6. İdgâm-ı şemsiye 79

2.4.7. İzhâr-ı Kameriye 80

2.4.8. Hükm-i Râ 81

2.4.9. Lafzatullah 82

2.4.10. Hâ-ı zamir 82

2.4.11. Sekte 83

2.4.11.1. Hâ-ı Sekteler 83

2.5. VAKF YA DA VUKUF 84

2.6. HEMZE 86

2.6.1. Hemze-i Kat'ı 86

2.6.2. Hemze-i Vaslî 86

2.7. LAHN-I CELÎ VE LAHN-I HAFÎ 86

2.8. DER BEYÂN-I TAHZİRÂT MİN MEVÂZİ LAHN-I HAFÎ 87

2.8.1. Kurân-ı Kerim'de Secde Ayetleri 90

2.9. DUA 91

2.10. NASİHATLER 91

3. BÖLÜM: TUHFE-İ ŞERÎFÎ 93

3.1. İKİ NÜSHA ARASINDAKİ FARKLAR 93

3.1.2. Başlıklar ve Bölümlendirmeler 94

3.2. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL 95

TUHFE-İ ŞERÎFÎ (TENKİTLİ METİN) 96

4. BÖLÜM: BAĞLAMLI DİZİN 159

A 160

B 190

C 242

Ç 253

D 262

E 285

F 308

G 317

H 336

I 386

İ 387

K 426

L 460

M 470

N 517

O 532

Ö 550

P 552

R 556

S-Ş 568

T 636

U-Ü 684

V 702

Y 725

Z 738

KAYNAKÇA 752

TIPKIBASIM 755

EKLER 756

EK 1. TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU 757

EK 2.TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL MUAFİYET FORMU 759

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz: Bakınız

Hzl: Hazırlayan

s. : Sayfa

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Aruz kusurları ve beyit numaraları 29
Tablo 2: Harflerin Çıkış Yerleri 53
Tablo 3: Asli harfler ve Harflerin Sıfatları 63

ÖNSÖZ

Edebiyat bir bilim dalıdır ve içerisinde şekillendiği toplumdan bağımsız düşünülemez. Bu nedenle toplumun kültürel, sosyal, siyasi, askeri, dini özelliklerinden etkilenir. Dolayısıyla bu etkileşime şairler de kayıtsız kalamaz ve toplumsal konulara yönelirler. İşte bu anlayış zamanla daha da gelişerek toplumu ve bireyi önemseyen bir geleneğin ortaya çıkmasına ve bu geleneğin etrafında şekillenen birçok eserin yazılmasına vesile olmuştur. Çalışmamıza konu olan eserin müellifi Şerîfî de sanatsal kaygıdan ziyade eğitme amacını ön planda tutmuştur. Üzerinde çalıştığımız metin manzum bir tecvid kitabıdır.

Çalışmamız giriş ve onu izleyen dört bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde tecvid ilminin tanımı ve tarihçesinden bahsedilmiştir. Birinci bölümde tezkirelerde hakkında hiçbir bilgi bulunmayan müellifin, hayatına dair *Tuhfe-i Şerîfî*'den ve Ferdi Kiremitçi'nin doktora tezi olarak çalıştığı *Pend-i Gülistan* mesnevisinden yararlanılarak hayatı, edebi şahsiyeti ve eserlerine ilişkin bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise *Tuhfe-i Şerîfî*'nin dışyapısı ve içyapısına dair unsurlara yer verilerek eserin muhtevasından bahsedilmiş ve asıl konuya, tecvid ilminin tarifi ve kaidelerine yer verilmiştir. Üçüncü bölüm, çalıştığımız metnin aynı isme sahip daha küçük bir versiyonu ile kıyaslanmasına ve eserin tenkitli metnine ayrılmıştır. Dördüncü bölümde, eserin daha açık ve anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla bağlamlı dizini verilmiş en son kısımda ise orijinal metine yer verilmiştir. Mesnevi nazım biçimiyle yazılan eser 772 beyittir. 3 ayrı vezin kullanılan eserde manzum olması sebebiyle edebi sanatlara da başvurulmuştur.

Öğreticilik yönü ön planda olan eserde müellif anlattıklarını ayet ve hadislerden aldığı örneklerle de desteklemiştir. Eserinin en son bölümünü nasihatlere ayırması da müellifin eğitme amacını ön planda tuttuğunun önemli bir göstergesidir. Türk Edebiyatı'nda adı çok anılmayan bir şairin eserini tanıtarak hakkında bazı tespitlere ulaşmak ve daha anlaşılır hale gelmesi için bağlamlı dizinini hazırlamak mutluluk vericidir. Bu süreçte bana destek olan değerli danışmanım Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a, TEBDİZ projesinde desteklerini esirgemeyen, sayın Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a ve bana tezimin her sürecinde yol gösteren değerli hocam Dr. Öğretim üyesi Fazile EREN KAYA'ya teşekkür ederim.

GİRİŞ: TECVİD İLMİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Sözlükte "bir şeyi güzel ve sağlam yapmak, onu süslemek" anlamındaki tecvid kelimesi için "ifrat ve tefrite kaçmadan sıfatlarına uygun şekilde harfleri mahreçlerinden çıkarmak", "Kur'ân harflerinin mahreç ve sıfatlarının konu edildiği ilim", "Kur'ân-ı Kerîm'i harflerin mahreç ve sıfatlarına riayet edip vakıf, vasıl, sekte vb. tilâvet kurallarına uyarak güzel ve hatasız okumayı öğreten ilim" gibi tanımlar yapılmıştır. Tecvidin konusunun genel anlamda telaffuzu yönünden Kur'ân-ı Kerîm harflerinde oluştuğunu söylemek mümkünse de bu ilimde incelenen başlıca konular arasında harflerin mahreç ve sıfatları, lâm-ı ta'rîf, tenvîn, sâkin nûn ve sâkin "mîm"in okunuşuyla ilgili kurallar, idgâm, med ve hükümleri, "râ"nın okunuşuna dair kurallar, kalkale, zamir, lafzatullahın okunuşu, sekte, Kur'ân okurken ortaya çıkabilecek hatalar (lahn), vakıf ve ibtidâ, vaslın kuralları, Kur'ân lafızlarının ifade ettiği manaya uygun biçimde sesin yükseltilip alçaltılması ve tilâvet adabı gibi hususlar yer alır (Çetin, 2011, s. 253).

Tecvid ilminin gayesi Kur'ân-ı Kerim'i açık açık tane tane, fesahat ve belagatine uygun şekilde okuyabilmeyi sağlamaktır (Talu, 1995, s. 7). Tecvid unsurlarının kitabi mecrada yer almaya başlaması ilk olarak dilbilim, kıraat ve tefsir kitaplarıyla gerçekleşmiştir. Bu külliyat içerisinde sesbilim şeklinde doğrudan bir başlık yer almamakta, tecvid verileri eserlerin arasına serpiştirilmiş bir halde bulunmaktadır. İlk dönemlerde kaleme alınan dilbilim kitaplarında harekelere dair bilgilere, mahreç bölgelerine ve harflerin sıfatlarına rastlamak mümkündür. Ses unsurlarının yer bulduğu diğer eserler ise Tefsir[2] ve Kıraat[3] kitaplarıdır. Tefsire dair eserler incelendiğinde tecvid ilmine dair kavramlara ilk olarak Tâberi'nin *Câmi'u'l- Beyân* adlı eserinde rastlanmıştır. Bu eserin yanı sıra ses unsurlarına dair önemli bilgierin yer aldığı Zeccac'ın *Me'âni'l- Kurân* adlı çalışması önem teşkil etmektedir (Tetik, 2018, s. 15, 17).

Kıraat, tecvid ilmine esas olabilecek nitelikteki ses öğelerinin yer aldığı bir diğer ilim dalıdır. İlk tecvid eseri olan Hâkânî'nin kasidesi yazılmadan önce bu eserler içerisinden

[2]Sözlükte "açıklamak, beyan etmek" anlamındaki fesr kökünden türeyen tefsîr "açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek" demektir(Birışık, 2011,s.281).

[3] Arapça kelime üzerinde med, kasr, hareke, sükûn, nokta ve irab bakımından olan değişikliğe kıraat denir(Eğri,2014,s.71).

telif edilip günümüze ulaşabilen en eski kıraat eseri, Şevki Dayf tarafından tahkik edilen İbn Mücâhid'in *es-Seb'atu fi'l-Kırâât* adlı çalışmasıdır (Tetik, 2018, s. 19).

Bu eserler başlığında tecvid ismi geçmese de harflerin telaffuzunu anlatan eserlerdir. Tecvid adını taşıyan ilk eser İbrahim Tetik'in belirttiği üzere hicri 4. asırda Muhammed İshak b. Ahmed. b. İshak b. Nâfi el- Huzâ'i el- Mekkî tarafından kaleme alınan *Musannef fi Tecvîdi'l Kur'ân* 'dır. Ancak bu eserde tecvid ilmi bir disiplin olarak benimsenmemiştir. Tecvid'in bir disiplin olarak benimsenmesi daha sonra gerçekleşecektir (Tetik, 2018, s. 22).

Günümüze ulaşan ve ilim dünyasına İbnü'l Cezeri tarafından tanıtılan müstakil ilk tecvid çalışması Muzâhim Mûsâ b. Ubeydullah b. Yahyâ el-Hâkânî el-Bağdâdî'nin 51 beyitten oluşan kasidesidir. Bu eser tecvid ilminin tüm konularına yer vermemiştir, kaside de bazı eksiklikler vardır. Ancak bu eksiklikler tecvid bilginlerinin bu konuya daha fazla eğilmesine olanak tanımıştır. Böylece mensur tecvid kitabı geleneğinin yolu açılmıştır (Tetik, 2018, s. 24-25).

Tecvid ilmiyle ilgili müstakil olarak yazılan ilk manzum eserin ardından Sa'îdi'nin *"et-Tenbîh 'ale'l-Lahni'l-Celî ve'l-Lahni'l-Hafî"* adlı çalışması, tecvid ilmi sahasında bilinen en eski nesir formatındaki kitap olma özelliği taşımaktadır. Tecvid ilmi ile ilgili verilen eser sayısı yavaş yavaş artış göstermiştir. Bu eserlerin içerisinde ilk defa tecvid tanımına Ummânî yer vermiştir. Ummânî tarafından ilim dünyasına kazandırılan bu eser *el- Kitâbu'l-Evset fi İlmi'l Kıraat'* tır (Tetik, 2018, s. 27).

Bu eserlerin ardından Tetik (2018) çalışmasında tecvid ilminin altın çağı olarak nitelendirdiği "Endülüs Dönemi'ne" geçmiştir. Bu dönemde tecvid ilmi ile ilgili oldukça önemli ve genel karekteristiğine katkı sağlayacak eserler kaleme alınmıştır. Mekki'nin *er-Ri'âye,* Dânî'nin *et-Tahdîd*, Kurtûbî'nin *el-Muvaddah* adlı eserleri bunlardandır. Bu eserlerle birlikte tecvid ilmi oldukça önemli bir gelişim göstermiştir. Tecvid ilminin gelişimi Tetik (2018) tarafından şu şekilde açıklanmıştır: "Bu eserlerin telif edilmesiyle tecvid ilmi kıraat ihtilaflarının boyunduruğundan kurtularak fonetik bağlamla sınırlandırılmış belli bir temele oturmuş kavramsal alanı, mahiyeti, gayesi ile teorik alanı oluşturulmuştur"(s. 34).

Dönemde tecvid tarihi açısından bazı yeniliklere imza atıldığına şahitlik etmek mümkündür. Tecvid ilmiyle alakalı "*Kitâbu Beyân'l-'Uyûb elletî Yecibu en Yectenibuha'l-Kurrâ*" ve "*et-Tecrîd fi't-Tecvid*" adıyla iki tane eseri bulunan İbn Bennâ'nın çalışması günümüze ulaşmıştır. Bu eserin tecvid tarihi açısından en önemli özelliği, sadece telaffuz ayıplarını konu edinen ilk eser olmasıdır. Tecvid ilmi alanında hicrî 6. yüzyılda kaleme alınan en önemli çalışma, Ebu'l'Alâ el-Hasan b. Ahmed b. Hasan el-Hemezânîıel-'Attâr'a ait "*et-Temhîd fî Ma'rifeti't-Tecvid*" adlı eserdir (Tetik, 2018, s. 35).

Bu eserlerin ardından tecvid ilmi için önem teşkil eden İbn-Cezerî 'ye geçilmiştir. İbn-Cezerî 'nin tecvid alimi kimliği "*Mukaddime*"[4] isimli eseriyle ün kazanmıştır. Cezerî'den sonra da birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserler[5] oldukça hacimli olduğu için tamamına değinilmeyecek sadece birkaçının ismine yer verilecektir. Abdurrahman Karabaşi'nin *"Tecvîd-i Karabaş*", Çivizâde Muhyittin Mehmet Efendi'nin *"Hüsnü'l-Kârî fi't-Tecvîd"*, Akhisârî'nin *"Şerhu'd-Durri'l-Yetîm fi't-Tecvîd"* adlı eserleri bunlardan birkaçıdır. Bu eserlerin dışında manzum olarak kaleme alınan tecvidler[6] de vardır. Sururi Halil'in *Manzûm Tecvid,* Molla Halil el- İs'irdi'nin *Risâletün fi-İlmi't-Tecvid* adlı eseri, Mehmed Şerîfî 'nin *Tuhfe-i Şerîfî* adlı eserleri bunlardan birkaçıdır.

[4] Bkz. Hzl. Harputoğlu, H.(1983).*Mukaddime-i Cezerî*. İstanbul: Bayrak Matbaası.

[5] Ayrıntılı bilgi için bkz. T.İbrahim. (2016*) Tecvīd İlmi: Tarihsel Evveliyatı, Doğuşu ve Gelişim Süreci*. Basılmamış Doktora Tezi AÜİF Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

[6] Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, O.(2015 14-17 Mayıs).*Türk İslâm Edebiyatı'nda Manzûm Tecvīdler*, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı 1-5, (İLEM & Dumlupınar Üniversitesi), Kütahya, c. 3 s. 81-101.

1. BÖLÜM: MEHMED ŞERİFİ'NİN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ

1.1. HAYATI

Müellifin hayatı ile ilgili tezkirelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şairi edebiyat dünyasına ilk kez tanıtan isim Ülkü dergisinin Haziran 1941'de çıkan sayısındaki yazısıyla Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu olmuştur. Sonrasında şair ve yazar M.Adil Özer "Artvin Folklorü" adlı eserinde şairden bahsetmiştir (Kiremitçi, 2009, s. 4). Ferdi Kiremitçi de şairin Pend-i Gülistan isimli mesnevisini doktora tezi olarak çalışmıştır. Müellifin hayatına dair bilgilerin büyük çoğunluğuna bu eser aracılığıyla ulaşmıştır.[7] M.Fahreddin Kırzıoğlu ve Taner Artvinli de Şerîfî ile ilgili yazılar kaleme almışlardır Bizim çalışmamıza konu olan eserde de müellif kendi hayatına dair bilgiler vermiştir. Kendi çalışmamıza geçmeden önce müellif ile ilgili Ferdi Kiremitçi'nin çalışmasında verilen bilgilere değinmek yerinde olacaktır.

Ferdi Kiremitçi'nin (2017) Klasik Türk Edebiyatında Manzum Nasihatname Geleneğinin Son Hacimli Örneği Muhammed Şerîfî ve Pend-i Gülistan Mesnevisi adlı makalesine göre: Şerîfî 'nin asıl adı Muhammed b. Ahmed b. Halîl'dir. 1772 yılında Ramazan ayının ikinci gününde Erzurum'da dünyaya gelmiştir ve eğitimine de Erzurum'daki medreselerde başlamıştır. Baba adı Ahmed Dedesinin adı ise Halil'dir. Ailesiyle birlikte bir müddet Erzurum'da yaşayan Şerîfî annesinin ısrarıyla, "hücre-i cehlistân" olarak nitelendirdiği Zor köyüne (Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Esenyaka köyü) dönmek zorunda kalmıştır. Ancak şair, ilim meclislerine yakın olmak istediği için anne, babasını ve eşini razı ederek 1802 yılında Erzurum'a tekrar gelmiş ve hat sanatıyla geçimini sürdürmeye başlamıştır (s. 180).

Bu bilgilere ek olarak Şerîfî *Tuhfe-i Şerîfî* adlı eserinde de Artvin'in Livane kazasına bağlı Zor köyünde (şimdiki adı Esenkaya) doğduğundan bahsetmektedir.

---

[7] Kiremitçi, Ferdi. (2009).*Muhammed* Şerîfî *'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eğitim Anlayışı ve Pend-i Gülistan Adlı Eseri(İnceleme- Tenkitli Metin)*. (DoktoraTezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp. veri tabanından erişildi.

Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

Gedā mesken fenā içre bu idi (27)

Bir dönem doğduğu yerden ayrı kalmış ve Erzurum'a gitmiştir. Sonrasında doğduğu köye Zor' a geri dönmüştür.

Mevālid belde Erżurūm ḥaḳīḳī

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī (28)

Bizi atdı gülistāndan ırāġa

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa(29)

Zor köyüne döndükten sonra evlenmiştir ve Mustafa ile Hafız Osman isimli iki oğlu olmuştur (Eğri, 2014, s. 68).

Anne ve babasına küçük yaşta Kur'ân okumasına vesile oldukları için duacıdır. Ömürlerinin uzun ve hayırlı olmasını Allah'ın onlara cenneti nasip etmesini dilemektedir.

Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

Ki Ḳur'ān'ı oḳıtdı bize evvel (34)

İlm-i ḥālimizi bildirdi yeksān

Dīn-i islāmımıza eyledi yakzān (35)

ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh (36)

Anne ve babasına dua ettiği bölümün ardından ders aldığı hocalara geçmiştir. Çocukluk döneminde Kur'ân dersleri almıştır. Bu hocaların isimlerini de vermiştir. Vâiz Ali Efendi ve Hâfız-ı Şerif Muhammed Efendi. Ders aldığı bu hocalardan ve katkılarından övgüyle bahsetmiş onlara dua etmiştir.

Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

İde raḥmet Ḫudā-ẕü' l-i celāli (38)

Ki vāʿiẓ mevlūdi ḳarye Zorīnıñ

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin (39)

Yegānī ʿālim ükāmil şefīḳi

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfī (41)

Anne ve babasından izinsiz hiç bir yere gidemediğini ama içinin ilim öğrenme isteği ile dolu olduğunu eserinde dile getirmiştir**.**

Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

Ata anaya iderdik iṭāʿat (47)

İẕinsiz çıḳmaduḳ hīç bir kenara

Yaḳarduḳ cismīmiz cehlile nāra (48)

Eğitime çok önem vermiştir. Kur'ân dersleri almasının yanı sıra medrese eğitimi de görmüştür. Dönem dönem köyüne gidip geldiğini de eserinde belirten Şerîfî 1844 tarihinde vefat etmiştir. Kabri köyündeki eski bir mezarlıktadır (Artvinli, 2010,s. 459).

Şerîfi 30 yaşında olduğunu, 13 Şevval Salı günü eserini yazdığını ve Sultan III. Selim'in[8] o tarihte padişah olduğunu da bildirmiştir.

Çü sinnim otuzunda idi devrān

Cihānda şāhidi Sulṭan Selīm Ḫān (72)

Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde

On üçünci güni sālı seḥerde (100)

1.2. EDEBİ ŞAHSİYETİ

Şairin edebi şahsiyetine dair bilgilere hakkında daha önce yapılmış çalışmalar, tespitler ve *Tuhfe-i Şerîfî* adlı eserinden hareketle ulaşılmıştır. Şerîfî 'nin *Pend-i Gülistan* adlı en

[8]III. Selim 24 Aralık 1761 tarihinde doğmuştur. Babası III. Mustafa annesi Mihrişah Sultan'dır. 1789 yılında tahta çıkan Selim'in saltanatı 18 yıl sürmüştür. (1789 – 1807) Akyurt, 2015, s.439.

hacimli eserinde şiir ve şairlikle ilgili çeşitli görüşleri yer almaktadır. Şerîfî hikemi tarzı benimsemiştir. Eserlerinde bireyi ve toplumu eğitme amacı taşımaktadır. Şerîfî 'ye göre şiir dini kaidelere uygun olmalıdır. Sözün ve şiirin kıymetini Allah ve peygamber sevgisini anlatmaya bağlamaktadır (Kiremitçi, 2009, s. 8).

Fahreddin Kırzıoğlu (1980) Şerîfî 'nin şairlik yönüne ilişkin şu tespitlerde bulunmuştur:

> "...aruzdaki bütün eksiklerine rağmen Şerîfî'nin içli ve coşkun duygularını belirten güzel şiirleri de bu eserde yer almıştır" (s. 15)

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu (1941) ise şairin edebi şahsiyetine ilişkin şunları söylemektedir:

> "Şerîfî 'nin Gülistan'ı umumiyet itibarıyla ve kendisinin de arzusu vechile Muhammediye ve Ahmediye nevinden dini ahlak eseridir. Bunun yanında şair olduğunu gösteren taraf dikkate şayandır. Zamanının Erzurum'u, yaşayış tarzı, aile hayatı, eğlenceleri hakkında malumat veriyor. Nihayet muhtelif mevzulara ait kasidelerinde nazımlık fevkine yükselmeye calışan bir şair karşısında bulunduğumuzu da söylemek lazımdır" (s. 309).

1.3. ESERLERİ

Hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Mehmed Şerîfî 'nin elimizde bulunan *Tuhfe-i Şerîfi* adlı eserinin dışında dört tane daha eseri olduğu bilinmektedir. Bu eserler:

Pend-i Gülistan: Manzum bir şekilde mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olan bu eser Nasihatname türündedir. Eserde 98 bölüm yer almaktadır. Eser Diyarbakırlı Ahmed Mürşidi'nin Pend-i Mürşidi adlı eserine nazire olarak yazılmıştır (Kiremitçi, 2013, s. 973).

Dürr-i Manzum: Menakıbname türündeki bu eser mesnevi nazım biçimiyle yazılmıştır. 605 beyitten oluşmuştur (Kiremitçi, 2013, s. 974).[9]

Mevlid: Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât adlı eserine nazire olarak yazılmıştır. Eserde 964 beyit bulunmaktadır ve bazı beyitler Süleyman Çelebi'nin eserinden aynen alınmıştır (Artvinli, 2010, s. 969-1032).[10]

[9] Kiremitçi. F.(2010). *MuhammedŞerîfîve Pend-i Gülüistan Mesnevisi.* Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri, İstanbul: Yusufeli Belediyesi Yayınları.

Kasâ'id: Şairin Pend-i Gülistan adlı eserindeki kasidelerin bazı ilavelerle oluşturulmuş biçimidir. Elde bulunan tek nüshası Milli Kütüphanede'dir (arşiv nu. 06 Mil Yz A 8918) (Kiremitçi, 2013, s. 973).

2. BÖLÜM: TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İNCELEME)

2.1. TUHFE-İ ŞERÎFÎ'NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nazım Biçimi

Tuhfe-i Şerîfî mesnevi nazım biçimiyle yazılmış, dini, ahlaki konuları içerisinde barındıran bir eserdir. 772 beyitten oluşmaktadır.

Mesnevi, aynı vezinle yazılmış olan ve her beyitin kendi içerisinde kafiyelendiği nazım şekline verilen isimdir. Beyit sayıları bakımından herhangi bir kısıtlama yoktur. Aşk, kahramanlık, öğretici dini, ahlaki, tasavvufi konular vb hakkında yazılabilir. Mesnevilerde beyit sınırlaması olmadığından genellikle aruzun kısa kalıpları kullanılmıştır (Kartal, 2001, s. 69-70). Mesnevilerin tertip bölümü de genellikle birbirine benzer. Birinci bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölüm konunun işlendiği bölüm, üçüncü bölüm ise bitiş bölümüdür. Giriş bölümünde mesneviler genellikle besmele işe başlar (Kartal, 2001, s. 72).

*Tuhfe-i Şerîfî'*de de şair eserine besmele ile başlamıştır.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn

Besmele'nin ardından tahmid ya da hamdele olarak adlandırılan bölüm gelmektedir. Bu bölümde Allah anılmaktadır (Kartal, 2001, s. 73).

Bizim çalışmamızda besmelenin ardından hamd bölümü gelmektedir.

Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüli'llāh

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh (1)

[10] Ayrıntılı bilgi için bkz. Artvinli. T. (2010). *Mehmed Şerîfîve Mevlid'i*, Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri, Yusufeli Belediyesi Yayınları, İstanbul.

Hamd bölümünün ardından genellikle tevhid bölümü gelmektedir. Tevhid Allah'ın "Es-mâ-i Hüsna'sınının" ve sıfatlarının sayıldığı bölümdür. Münacat ise Allah'a karşı yalvarış ve yakarışların anlatıldığı bölümdür. Ancak bu durum yazarın isteğine bağlıdır. Yazar isterse tevhidi isterse münacatı öne alır na't ise Hz Muhammed ve diğer din büyüklerini övmek için yazılan manzumelerdir (Kartal, 2001, s. 74-75). *Tuhfe-i Şerîfî* de ise Allah'a hamd bölümünün ardından Hz. Muhammed ve dört halife övgüsüne geçilmiştir. Yani hamd bölümünün ardından na't bölümü gelmektedir Sırasıyla Hz Muhammed, Hz. Ebubekr, Hz Ömer, Hz Osman ve Hz Ali'ye yer verilmiştir.

Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn (4)

Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

Īmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver (10)

Çün ikinci Ḫālife ol ʿÖmerdir

O Ḳur'ān nūrını icrā ḳamerdir (13)

Çün ʿOs̲mandır Ḫalīfenüñ üçünci

O Ḳur'ān ravżasında güldir nebī (17)

Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

Ḫudā arslānı maḥbūbı velīdir (22)[11]

Na't bölümünün ardından Sebeb-i Telif Bölümü gelmektedir.

Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma (26)[12]

Sebeb-i Telif bölümünden sonra Münacat bölümü gelmektedir.

[11] Na't: 4-25. beyitler arası.
[12] Sebeb-i Telif:26-75. beyitler arası.

ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh (36)

Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ (109)[13]

Giriş bölümü geleneksel yapıya uygundur. Şair Allah'a hamd ve dua ile padişaha selamet dilekleri ile bu bölümü bitirir. Bu bölümün ardından da konunun işlendiği bölüm gelmektedir. Konunun işlendiği bölüm her mesnevide değişkenlik göstermektedir. Elimizdeki metin dini bir mesnevidir. Yazar tecvid kurallarını anlatmaktadır.[14]

Mesnevilerin bitiş bölümünde ise müellif genellikle *Hâtimet-i Kitâb, Tetimme-i Kelâm, Temâmî-i Suhen, İhtitâm-ı Kitâb, Hâtime-i Kitâb, Hatm-i Kitâb, Hâtime-i Nüsha*, gibi başlıklar kullanır (Kartal, 2001, s. 92). Bizim çalışmamızda Şerîfî son bölümde *DerNasihat- Li Tâlibü'l-İlm* başlığını kullanmış 659. beyitle 770. beyit arasını ilim öğrenmek isteyenlere verdiği öğütlere ayırmıştır. Ardından dua ederek ve yazılış tarihini vererek eserini sonlandırmıştır.

2.1.2. Ahenk Unsurları

Edebi metinlerde ahenk unsurları vezin, kafiye, asonans, aliterasyondur (Kiremitçi, 2009, s. 21).

2.1.2.1. Vezin

Eserde üç ayrı vezin kullanılmıştır. Müellifin başta kullandığı vezin "mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ûlün"dür. *Bâ'de Edâ-ı Mâ- Hüve'l- Vâcib- Şerh-i Cezerî* başlığına kadar bu vezin ile devam edilmiştir. *Şerh-i Cezerî* bölümünde ise "fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün" vezni kullanılmıştır. Eser *DerNasihat Li-Tâlibü'l-İlm* başlığına kadar bu vezinle devam etmiştir. Bu bölümde ise fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün vezni kullanılmıştır. Metinde kullanılan kelimeler ve verilen örneklerin vezinlere uygunluğunu sağlayabilmek için şair aruz uygulaması içerisinde çok kullanılan imale,

[13] Münacat:36, 76-99, 106-110. beyitler
[14] 125- 647. beyitler arası.

zihaf ve vasldan yararlanmıştır. Vezin gereği beyitlerin tamamında imale yapmıştır. 108 beyitte zihaf, 132 beyitte vasl ve 3 beyitte vasl-ı ‘ayn yapmıştır.

2.1.2.1.1. İmale

Kısa okunması gereken bir hecenin vezin gereği uzun okunmasına imale denir (İpekten, 2011, s. 145). Yazar eserinde beyitlerin tamamında imale yapmıştır. Yapılan imaleler üç ayrı vezin için birkaç beyit örnek verilerek koyu renkli bir şekilde gösterilmiştir.

“Mefâ’îlün/mefâ’îlün/fe’ûlün”

Didüm evvel Ḫudā**ya** ḥamdüli’llāh

Ḳamu āciz geda illā hüve’llāh (1)

Şükürler **a**ña bī-ḥadd **ü** nihāyet

Ki Ḳur’ān nūrı**nı** vir**di** hedāyet (2)

O Ḳur’ān icrā**ya** vir**di** ṭarīḳi

Ve *rettelnāhütertīlen* ḥaḳīḳi (3)

ʿİlim[15] ṭatdırdılar çün**ki** dimāġa

Ḳoyup bun**da** olar git**di** ırāġa (43)

“ Fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün”

Gel bu kez başla o tecvīd sözle**rine** ḳıl naẓar

Nūr-ı Ḳur’ān **ṭo**la ḳal**be** hem żiyā **o**la baṣar (125)

Hem yedīn**ci** istiṭā**le** çün fürūʿol**dı** tamām

Bil luġat**le** ıṣṭılāḥ maʿnāla**rını** ey hümam (197)

Pes luġat**de** ḳalḳa**le** depretmek oldı bir şeyi

Iṣṭılāḥī ḳurrā**da** depretmek ol**dı** maḫreci (200)

[15]Vezin gereği “ilm” kelimesi “ilim” şeklinde okunmuştur.(429.beyit)

“Fā’ilātün/Fā’ilātün/Fā’ilün”

Ṭālibi ʿilme naṣīḥat başlagıl

Kāmil olanlar işini işlegil (659)

Tecvīdi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

Ḳaç naṣīḥat ile añña yaraşuḳ (660)

Çün naṣīḥat her kere elzemdurur

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur (662)

2.1.2.1.2. Zihaf

Uzun okunması gereken yerlerin vezin gereği kısa okunmasına ise zihaf denir (İpekten, 2011, s. 155). Şair tüm beyitlerde imale yapmıştır, 117 beyitte ise zihaf yapılmıştır. Zihaf yapılan beyitler üç ayrı vezin için ayrı ayrı birkaç beyitle örneklendirilmiştir.

“Mefâ’îlün/Mefâ’îlün/Fe’ûlün”

Ki virdin Ḳur’ān’ı sebʿa’l-meṯānī

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı (6)

Ebubekr’iñ īmānına beraber

Olamazdı didi ol şāh-ı Enver (12)

İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna (14)

“Fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün”

İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezā

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hākezā (134)

Şol yegirmi ṭokuz ḥarf Aʿrābī aşıllı durur

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur (148)

Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġat kelām

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām (171)

Ḫoş bunuñ emsālini bil secā vü ḳālā gibi

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi (259)

“Fāilātün/fāilātün/fāilün”

Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem (689)

2.1.2.1.3. Vasl

Sözlük anlamıyla vasl “birleştirme, ulaştırma demektir. Aruz terimi olarak ise iki kelimenin birleştirilmesi ve birlikte okunmasına denir (İpekten, 2011, s. 142). Metinde 132 beyitte vasl yapılmıştır. Örnekleri şunlardır:

“ Fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilâtün/fâ’ilün”

Ger ne ḳadr-i ʿālim ⌣ olsa kāmil olsa bir ricāl

Bilmese Ḳur’ān mümeyyiz bilmedi ol hīç maḳāl (127)

Gel berü ey ṭālib ⌣ alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

Söyleyim tecvīd sözünden tā gele saña heves (129)

Bilki maḫrec mezheb-i meşhūrda sābiʿ -i ʿaşer

Bil ḥurūfāt taḳsim ⌣ olur bir ⌣ iki üçer beşer (147)

“Fāilātün/Fāilātün/Fāilün”

Ṭālibi ʿilme naṣīḥat başlagıl

Kāmil ⌣ olanlar işini işlegil (658)

Ol ʿilim bābından ⌣ aç cevher ṭolab

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb (660)

Çünki atan̆ anan itdi himmeti

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati (682)

2.1.2.1.4. Vasl-ı ‘Ayn

Arap alfabesinde “ayn” sessiz harf olduğu için ulama yapılamaz. Buna karşın pek çok şair “ayn” ile başlayan kelimelerde ulama yapmakta bir sakınca görmemişlerdir (İpekten, 2011, s. 145). Ünsüz biten bir kelimeyle “ayn” harfinin ünlüymüş gibi birlikte okunmasına “vasl-ı ayn” denir. Metinde üç yerde vasl-ı ayn yapılmıştır.

Bu üçiniñ taʿrifī ḫoş bir durur çekme emek

Tecvīd̆ ʿilmī cāna dermān *fīʿl mai semekın* (455)

İz- ẓalemū oldı emsāl ey birāder çekme ġam

Tecvīd̆ ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm (456)

Ġayn ile *ḫā* sākin olsa *şınıñ̆* ʿindīnde olur

Bil misāl *teḫşāh-ı taḫşī hem fe-aġşeynā* ola (612)

2.1.2.1.5. Vezne Uymayan Beyitler

Şair verilen ayet örneklerinin değiştirilmeden okunmasını istemektedir. İçerisinde Arapça ibareler bulunan beyitlerdeki vezin hataları bundan kaynaklanmaktadır. Vezne uymayan bazı beyitlere de köşeli parantez ile ekleme yapılmıştır.

Misāl āyet gelürse tebdil itme

Anı muaʿrreb oḳı hīç teşkil itme (121)

Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol (122)

Bu nedenle vezne uymayan beyitler vardır. Toplam 33 beyitte vezne uyulmamıştır

Ḫoş bunuñ emsālini bil se**cā** vü ḳālā gibi

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi (259)

Bil misāl *enʿamte de* nūn *hays ü caʿalnā* gibi

Gūş- ı cāna ṭaḳ [da] gör sözlerimi mercān gibi (447)

Sırasıyla verilen örneklerin ardından metindeki diğer beyitlerin numaraları verilerek tablo şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 1: Aruz kusurları ve beyit numaraları

Aruz Kusurları	**Beyit Numaraları**
İmale	Tüm beyitler
Zihaf	6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 16, 32, 36, 39, 134,148, 150 167, 171, 172, 173, 176, 204, 210, 211, 213, 224,235,252,259, 298, 300, 305, 307, 308, 315,322, 331, 332, 342, 348, 350, 352, 356,358,360, 366, 379,383, 384, 388, 393, 394, 402, 405, 406, 409, 410, 413, 415, 425, 450, 437, 455, 462, 467, 470, 473, 474, 476, 479, 481, 486, 488, 499, 504, 506, 508, 518, 522, 540, 545, 548, 551, 554, 557, 558, 563, 564, 571, 579, 596, 597, 601, 604, 615, 624, 629, 635, 636, 647, 653, 654, 663, 666,684, 688,689, 699,703,706, 707, 708, 713, 716, 719, 723, 732, 743, 754
Vasl	127, 129, 142, 143, 147, 151, 167, 171, 174, 175, 188, 199, 203, 207, 213, 218, 224, 225,226, 228, 236, 237, 241, 242, 243, 250, 262, 263, 264,266, 282, 286, 289, 291, 294, 299, 304, 312, 313, 316, 320, 323, 324, 329, 331, 345, 349, 356, 357, 362, 363, 364, 373, 378, 379, 381, 382, 388, 389,402, 415, 416, 417, 424, 430, 433, 442,447, 459, 465, 468, 471, 485, 489, 496, 500, 501, 527, 531, 540, 550, 554, 559, 561, 576, 577, 578, 588, 591, 592, 596, 560, 603, 604, 607, 614, 622, 625,626, 642, 646, 647, 648, 657, 659, 661, 682, 685, 687, 695, 696, 697, 698, 700, 703, 714, 720, 721, 728, 730, 731, 735, 736, 737, 739,747, 748, 756, 757, 759, 767, 771.
Vasl-ı ‘Ayn	455,456, 612
Vezne Uymayan Beyitler	258, 262, 349, 371, 385, 386, ,392, 396, 400, 403, 418, 427. 431,439, 448, 452, 461, 469, 472, 475, 523, 546, 590, 594, 598, 614, 605, 606, 623, 631,634, 737.

2.1.2.2. Kafiye ve Redif

Şerîfî şiirde başlıca ahenk unsurlarından olan kafiye[16] türlerinin hemen hemen her çeşidinden faydalanmıştır. Zengin kafiye[17] ve tam kafiye[18] ile redifi[19] sıkça kullanan şair zaman zaman yarım[20] ve tunç kafiyeye[21] de başvurmuştur. Örnekleri şunlardır:

Zengin Kafiye

ʿİlim ṭatdırdılar çünki dim**āġa**

Ḳoyup bunda olar gitdi ır**āġa** (43)

Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kel**āmı**

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz im**āmı** (66)

Tam Kafiye

Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫ**oş**

Ṭolabda ḥaṣr idüp dime anı b**oş** (114)

Redif

Oḳudı Ḳur'ān'ı icrāʾı **bunlar**

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi **bunlar** (9)

ʿÖmür-i ḫayr ile maʿmūr ide **Allāh**

Vire cennātını ʿuḳbāda **Allāh** (36)

[16] Benzer ses birimlerinin düzenli tekrārına kafiye denir (Bekki, 2008, s.55).
[17] Ses benzerliği iki sesten fazla olan kafiyedir. Doğan, Kaya. dogankaya.com/fotograf/asik_siirinde_kafiye_redif.pdf. Erişim tarihi: 18.05.2019.

[18] İki sese dayalı ses benzerliğidir.
[19] Kafiyeden sonra gelen ve aynen tekrārlanan ek ya da kelimelerdir.
[20] Tek sese dayalı ses benzerliğidir.
[21] Bir kelimenin sesleri arasında başka bir kelimenin bulunduğu benzeşmedir (Altun, 2003, s.2).

Yarım Kafiye

Gedā vāḥid ata ana pi**r** idi

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳa**r** idi (46)

Tunç Kafiye

Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civ**ārī**

Ḫudā ḳor mı bizi cūʿānı **ārī** (55)

Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet sa**ḫī**

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā a**ḫī** (131)

2.1.3. Dil ve Anlatım Özellikleri

2.1.3.1. Dil Özellikleri

Mesnevilerde önemli olan şairanelik değil şairin konuyla ilgili vermek istediği mesajdır. Bu sebeple mesnevilerde kullanılan dilin de asıl amaç sanat yapmak olmadığından daha sade ve anlaşılır olması gerekmektedir (Kiremitçi, 2009, s. 23). Öğretici ve dini bir konu etrafında şekillenen *Tuhfe-i Şerîfî*'de ayetlerden verilen örnekler, Arapça kelimeler ve tecvid kaidelerinin anlatımında kullanılan terimler dışında çok ağır ve sanatlı bir dil kullanılmamıştır. Eserde Arapça kelimeler daha çok kullanılmıştır. Farsça ve Türkçe kelimelerden de yararlanılmıştır. Türkçe kelimeler içerisinde müellif, arkaik kelimelerden de faydalanmıştır. Örneğin, kamu, egnime, urdu, küsenmek, giyürdi gibi.

2.1.3.2. Deyimler

Hengirmen (2007) deyimi şu şekilde tanımlamaktadır:

> "Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir" (s. 7).

> "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir" (Türkçe Sözlük, 1983, s. 9).

Tuhfe-i Şerîfî'de yazar deyimlerden faydalanmıştır. Bu deyimler şunlardır:

Elden Çıkmak

Gedā vāḥid ata ana pir idi

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi (46)

İtaat Etmek

Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

Ata anaya iderdik iṭāʿat (47)

Dikkat etmek

Oḳudırduk iderdük daḫı diḳḳat

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret (59)

Hakkını vermek[22]

Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur (132)

2.1.3.3. Edebi Sanatlar

Yazar eserde ayetlerden örnekler verdiği için iktibas sanatına çok fazla başvurmuştur. Ancak ayetlerin anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde tamamını değil bir kısmını alıntılamış, yani kısmi iktibas yapmıştır. İktibasın ardından telmih, nida, açık istiare, teşbih, tezad ve teşhis gibi edebi sanatları da kullanmıştır.

2.1.3.3.1. İktibas

Başkasına ait bir ifadenin bir kısmının ya da tamamının kullanılmasına iktibas denir. Eski belagatçiler iktibası ayet ve hadislerden yapılan alıntılarla sınırlandırmışlardır.[23] Bu metinde şair tecvide ilişkin kavramları ve kuralları açıklarken ayet ve hadislerden

[22]Tdk, ve İsmail Parlatır tarafından hazırlanan sözlüklerde deyim olarak kabul edilen bu kelime grupları, bazı çalışmalarda deyim olarak kabul edilmemektedir. Bkz. Akyalçın. N. (2011). Türkçe Deyimler Sözlüklerine Alınmış, Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*, 17(68). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/download/article-file/255371.

[23] Ayrıntılı bilgi için bkz. Coşkun, Menderes(2012). *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*. İstanbul: Dergah Yayınları.

örneklere başvurmuştur. Ancak ayeti tam olarak alıntılamamış, bir kısmına yer vermiştir. Yani kısmi iktibas yapmıştır.

O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

Ve ***rettelnāhü tertīlen*** ḥaḳīḳi (3)

Furkan Suresi 32. Ayet "ve onu ağır ağır okuduk".

Ḫoş bunuñ emsālini bil secā vü ḳālā gibi

Sūr-ı Hūdda ***bismillah mecrahā*** gibi(259)

Hûd Suresi 41. Ayet. "Yüzmesi de (gitmesi de) Allah adıyladır".

Bil miṣālini ***yehiddī*** *ve niʿimmāhī* gibi

Tecvīdi manẓūmı ḫıfẓ it *hevvez ü ḥuṭṭī*[24]gibi (283)

Yunus Suresi 35. Ayet ***yehiddī*** "Doğru yolu bulamayan"

Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

Temürūnī dābbeten *ḥaysātı miŝlü'l-kelām* (315)

Zümer Suresi 64. Ayet ***Temürūnī*** "Bana emrediyorsunuz".

Neml Suresi 82. Ayet ***dābbeten*** "Bir dabbe (canlı)."

Haülānuñ evveli ***yāeyyühā inni ehāf***

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan ***neccinā mîmmā neḫāf*** (337)

Bakara Suresi 31 ve 85. Ayet ***Haülānuñ*** "Bunlar"

Bakara Suresi 21 ve 104. Ayet **yā *eyyühā*** "Ey"

[24] Arap yazısı hakkında bilgi veren klasik kaynaklarda, alfabedeki harflerin önceleri "et-tertîbü'l-ebcedî" denilen sıralamada görüldüğü şekilde düzenlenmiş oldukları ifade edilmektedir. Ebced, aslında alfabedeki harflerin kolaylıkla hatırda tutulmasını sağlâmak için eski dönemlerde geliştirilmiş bir formül olup gerçekte bir anlamı bulunmayan kelimelerinin ilki "ebced" (abucad, ebuced) şeklinde okunduğu için bu adla anılmıştır. Bu formülde yer alan kelimeler şunlardır: ebced (أبجد), hevvez (هوز), huttî (حطي), kelemen (كلمن), sa'fes (سعفص), karaşet (قرشت), sehaz (ثخذ), dazağ (ضظغ). Hevvez birler basamağını simgeler ve 5,6,7 rakamlarını karşılar, huttî ise 8, 9, 10 rakamlarını karşılar. (Uzun, 1994: 68).

Zümer Suresi 13. Ayet, Şuâra Suresi 135. Ayet, En'am Suresi 15. Ayet ***inni ehāf*** *"*Şüphesiz ben korkarım".

Hıfz (Korunma) Duası ***neccinā mîmmā neẖāf*** *"*Korktuklarımızdan ve korkmadıklarımızdan bize necat ver."

Vāv miṯāli ẖoşca fehm it ***rabbehū ennī*** gibi

Yā miṯāli daẖı ***āmentüm bihī alān*** gibi (345)

Enbiya Suresi 83. Ayet ***rabbehū ennī*** "Rabbine seslendi"

Yunus Suresi 51. Ayet ***āmentüm bihī alān[e]*** "Şimdi mi ona inanacaksınız?"

Her birinden bir menāsıbca miṯāl hoş hākeza

Nestāʿinü yaʿlemūn biri ***yevmü'd-dīn*** kezā (360)

Fatiha Suresi 5. Ayet ***nestāʿinü*** "Yardım isteriz**"**

Zuhruf Suresi 86. Ayet ***yaʿlemūn*** "Bilirler"

Fatiha Suresi 4. Ayet ***yevmü'd-dīn*** "Dīn Günü"

Bil miṯālinden saña bir ikisin tenşīr idem

Biri ***ve'ṣ-ṣayf*** biri ***min ẖavf*** bāḳisin tenşīr idem (366)

Kureyş Suresi 2. Ayet ***ve'ṣ-ṣayf*** "ve yaz"ve 4. Ayet ***min ẖavf*** "ve korkudan**"**

Birkaç beyit örneği verildikten sonra şimdi sadece beyit numarası ve alıntılanan ayetler gösterilecektir.

Mülk suresi 21. Ayet***İn emseke*** "Eğer tutacak olursa" (401)

Şura Suresi 11. Ayet, Mümin Suresi 20. Ayet ***Semīʿun baṣīr*** "O, görendir, işitendir." (411)

Zilzal Suresi 7. Ayet ***ẖayran yarah*** "Hayır işlerse" ve 8. Ayet ***şerran yarah*** "Şer işlerse" (419)

Bakara Suresi 116.Ayet ***küllün-lehü*** "Hepsi ona" (430) İsra Suresi 80. Ayet ***Min-ledün*** "Onun katında"

Saffat Suresi 54. Ayet ***entüm muṭṭali'ūne*** "Siz bakar mısınız?" (436)

Âdiyât Suresi 11. Ayet ***inni rabbehüm bihim*** "Şüphesiz Rabbleri onları" (437)

Kafirun Suresi 6. Ayet ***leküm dīnüküm*** "Sizin dininiz sizin" (439)

İsra Suresi 41. Ayet ***ḳad ṣarafnā*** "Andolsun biz başka şekillerde anlattık" (444)

Nisa Suresi 91. Ayet ***hays ü ca'alnā***[25] "Nerede, verdik" (446)

Bakara Suresi 256. Ayet ***ḳad tebeyyen*** "Elbette seçilip, belli olmuştur" (452)

Nisa Suresi 64.Ayet ***İz-ẓalemū*** "Zulmettikleri zamān"Hud Suresi 42. Ayet ***büneyye'irkeb*** "Ey oğlum bin" (457)

Nisa Suresi 157-158. Ayet ***rabbi bel refe'ah*** "Rabbi onu kendisine yükseltti" (463)

Şems Suresi, Tin Suresi ***ve'ş-şems ve't-tīn*** (473)

Al-i İmran Suresi17. Ayet ***eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn*** "Sabredenler ve Sadık olanlar" (459)

Kamer Suresi 27. Ayet ve Meryem Suresi 65. Ayet ***veṣṭabir*** "Ve Sabredenler" (493)

Yunus Suresi 57. Ayet ***fi'ṣ-ṣudūr*** "Gönüllerde" (496)

Neml Suresi 16. Ayet ***ḫayr-ı ṭayr*** "Kuşların" (497)

Muhammed Suresi 19. Ayet ***ennehū*** "Ki O" (503)

Alak Suresi 15. Ayet ***lem yentehi*** "Bundan vazgeçmezse"(504)

Secde Suresi 5. Ayet, Hud Suresi 91. Ayet ***mā nefḳahū*** "Biz anlamıyoruz" (504)

Furkan Suresi 69. Ayet ***fīhī muhānā*** "Horlanmış, hakir görülmüş" (505)

[25]İki kelime surede ayrı ayrı yerlerde geçmektedir.

Bakara Suresi 235.Ayet *fīmā* "Hakkında" (546)

Nisa Suresi 11.Ayet*minmā* "Şeylerden" (548)

Hac Suresi,31.Ayet, Lokman Suresi 27.Ayet *ennemā* "Sanki gibidir" (549)

Fatiha Suresi 5. Ayet *naʿbüdünüñ* "Kulluk ederiz" (593)

En'am Suresi 79.Ayet *li'llezī* "Yöneldim" (597)

İhlas Suresi 1. Ayet *ḳulhüva'llāhü aḥad* "De ki O Allah birdir."(599)

En'am Suresi 89. Ayet, Al-i İmran Suresi 79. Ayet *ve'n-nübüvvete* "Ve nebīlik" (601)

Zariyat Suresi 58. Ayet *zü'l kuvveti'l-metīn* "Sağlam kuvvet sahibi olan Allah" (601)

Nas Suresi 5. Ayet *yüvesvisü fi* "Fısıldar" (603)

İbrahim Suresi 31. Ayet *en ye'tiye yevmün* "Bir gün gelmeden" (606)

Bakara Suresi 259. Ayet *yuḥyiyenne* "Nasıl diriltecek" (607)

İsra Suresi 79. Ayet *fe-tecehhed* "Uyan" (610)

Al-i İmran Suresi 8. Ayet"*rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā* "Rabbimiz kaplerimizi eğriltme"(616)

Zuhruf Suresi 89. Ayet *fa'ṣfaḥʿanhum* "Onlardan geç" (617)

Maide Suresi 48. Ayet *enzelnā ceʿalnā* "Ve indirdik, belirledik" (623)

2.1.3.3.2. Telmih

Telmih'in lugat manası anımsatma, hatırlatmadır. İnsanların bildiği bir kişiye, inanca, atasözüne veya bir şiire işaret etme sanatıdır. Menderes Coşkun'a göre ise; ifade içinde tarihi, dini, menkıbevi, ilmi, edebi veya kültürel bir olay veya bilginin tamamını çağrıştıracak bir kelime kullanmaya "telmih" denir (Coşkun, 2012, s.135). Dini bir nitelik taşıyan bu çalışmada da kendi alanında ün kazanmış meşhur bilginlere ve eser isimlerine yer verilmiştir. Eserde geçen şahsiyetler: Arabi, Rumi, İmam Birgivi, İzzi

Merâhi, İbrahim Halebi, Molla Cami, Şahidi, Hafızı Şirazi, Sudi, Lâmi, İsagoci, Hüsam Katip, Kul Ahmed, Seyid Şerif Cürcani, Saadeddin Taftazanidir. Eser isimleri: *Tehzîbi'l-mantık ve'l-kelâm, Muhtasar'ul Meani, Tuhfe-i Birgivi, Pend-i Attar, Kutb-ı Mantık, Şerhu'ş-Şemsiyye*'dir.

Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgīvī daḫı (713)

Terki ḳılma fıḳhı ḫoş mādde ile

Oḳı Farsī ʿilmini Cāmi ile (719)

2.1.3.3.3. Nida

Söze doğallık ve güzellik katmak amacıyla birisine ya da birilerine hitap etme sanatına nida denir (Coşkun, 2012, s. 206).

Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ (186)

Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı (257)

2.1.3.3.4. İstiare

Bir kavramın herhangi bir bakımdan benzediği başka bir kavramla adlandırılmasına istiare denir. Açık istiare ve kapalı istiare olmak üzere ikiye ayrılır. Benzetme unsurlarından sadece kendisine benzeyenin söylendiği istiareye açık istiare, sadece kendisine benzetilenin söylendiği istiareye ise kapalı istiare denir (Coşkun, 2012, s. 66-68). Müellif de eserinde açık istiareden faydalanmıştır. Aşağıdaki 4. beyitte Şâh-ı kevneyn ve mâh-ı kevneyn ile Hz Muhammed kastedilmiş, 364. beyitte ise cevher ve gevher ifadesiyle söz kastedilmiştir.

Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn (4)

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri (363)

2.1.3.3.5. Teşbih

Bir kavramın kendisinden daha üstün başka bir kavrama benzetilmesine teşbih veya benzetme adı verilir (Coşkun, 2012, s. 43). *Tuhfe-i Şerîfî*'de de teşbih sanatına başvurulmuştur. Aşağıdaki beyitte Hz. Osman güle teşbih edilmiştir.

Çün ʿOs̲mandır Ḫ̲alīfenüñ üçünci

O Ḳur'ān ravżasında güldir nebī (17)

2.1.3.3.6. Tezat

Zıt anlam ifade eden kelimelerin bir arada kullanılması sanatına tezat denir (Coşkun, 2012, s. 147). *Tuhfe-i Şerîfî'*de de kolaylık ve zorluk bir arada kullanılarak tezad sanatı yapılmıştır.

Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdır āşikār

Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār (194)

2.1.3.3.7. Teşhis

İnsana ait özelliklerin insan dışı varlıklar için kullanılması sanatına teşhis denir (Coşkun, 2012, s. 74). *Tuhfe-i Şerîfî'*de yazar rütbe kelimesini kişileştirmiş ve yükselmek anlamını karşılayacak şekilde kullanmıştır.

Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫ̲oş zebān

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān (402)

Sonuç olarak, *Tuhfe-i Şerîfî* manzum ve öğretici bir metindir. Bu nedenle yazar eserinde vezin kaygısı gütmemiş verilen Arapça örnekleri vezne uydurmak için değiştirmemiştir. Eserde üç ayrı vezin kullanılmıştır. Kullanılan vezinlerde en çok yapılan aruz hatası imaledir, sonrasında vasl ve zihaf gelmektedir. Yazarın, eserin içeriğinden hareketle sanat yapma kaygısı gütmediğini söylemek de mümkündür. Asıl amaç öğreticiliği ön plana çıkararak tecvid kaidelerine ilişkin kuralları vermektir. Bu nedenle dilin

ağırlaşması ve ifadenin daha da yoğun bir hale gelmesine neden olan edebi sanatların *Tuhfe-i Şerîfî'*de kullanılması beklenemez. Ancak klasik edebiyatta dilin şiirsellik işlevi de önem teşkil etmektedir. Şairin kendini ifade edebilmesi buna bağlıdır. Bu nedenle şair bazı beyitlerde teşbih, istiare ve teşhis sanatlarına başvurmuştur. Yazarın en fazla başvurduğu edebi sanatlardan olan iktibas, anlatılanları kuvvetlendirmek için ayet ve hadislerden faydalanma sanatıdır. Yazar, eserin mahiyetinden dolayı bu sanattan faydalanmıştır. İktibas sanatından iki şekilde yararlanmıştır. Birincisi ayet ve hadislerin tamamını kullanmış, ikincisi ise anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde ayet ve hadislerin bir kısmını kullanmıştır. Dış yapıya dair bu değerlendirmenin ardından sonraki bölümde eserin konusuna ilşkin unsurlara değinilecektir.

2.2. TUHFE-İ ŞERÎFÎ'NİN MUHTEVASI

2.2.1. Bölümleri ve Özellikleri

Eserin dış yapısına dair unsurlar, şekil özelliklerinden başlanarak incelenmiştir. Öncelikle eserin nazım biçimi verilmiş ardından ahenk unsurları (vezin, kafiye ve redif), dil anlatım özellikleri ve edebi sanatlar açıklanarak metinden örnekler verilmiştir. Bu bölümde ise eserin muhtevasına dair unsurlar incelenmiştir. Öncelikle eserde toplam 39 tane alt başlık ve bölüm vardır. Bu bölümler alt alta yazılarak beyit numaraları verilmiş ve genel hatlarıyla nelerden bahsedildiğine yer verilmiştir. Bu bölümler sırasıyla;

1.Hazâ Kitâb u Tuhfe-i Şerîfî (1-124): Besmele ile başlayan bu bölümde Allah'a hamd, senaya yer verilmiş, Hz Muhammed ve dört halifeden kısaca bahsedimiş, müellif kendi hayatına dair bazı bilgilere yer vererek, eserin yazılış sebebinden bahsetmiştir. Bölüm 125 beyitliktir.

2.Bâ'de Edâ Mâ Hüve'l-Vâcib Şerh-Cezerî (125-137): Yazar 13 beyitlik bu bölümde tecvid ilminin tarifini yapmıştır.

3.Der Beyân-ı İsm-i İsnân Kısm-ı Âʿdâd (138-144): 7 beyitten oluşan bu bölümde dişlerin adedi ve isimlerine yer verilmiştir.

4.Der Beyân-ı Mehâricü'l Hurûf Ve's-Sıfât u Hurûfu'l Asliyyet Ve'l Fer'iyyet ve Gayr u Hu Mine'l Ezmet (145-159): 15 beyitten oluşan bu bölümde asli harfler ve fer'i harflerden bahsedilmiş ve bu harflerin mahreçleri verilmiştir.

5.Der Beyân-ı Sıfatu'l Hurûf-ı Mütezâdde vü Gayr-ı Mütezâdde (160-194): 35 beyitlik bu bölümde zıttı olan 17 sıfatın lugat ve ıstılah manalarına yer verilmiştir.

6.Der Beyân-ı Gayr-ı Mütezâdde (195-221): Bu bölüm 27 beyittir. Bir önceki bölümde zıttı olan sıfatların lugat ve ıstılah manaları verilmiştir. Bu bölümde ise zıttı olmayan sıfatların lugat ve ıstılah manalarına yer verilmiştir.

7.Der Beyân-ı Vasfi Hecâ-i 'Arabiyye (222-254) : 33 beyitlik bu bölümde 29 tane asli harf ve bunların sıfatları verilmiştir.

8.Der Beyân-ı Hurûf-ı Fer'iyye (255-271): Asli harfler ve sıfatlarının verilmesinin ardından 17 beyitlik bu bölümde Asli harflerden türemiş ara ses diye tabir edilen Fer'i harfler ve bunların sıfatlarına yer verilmiştir.

9.Der Beyânü'r-Revm Ve'l İşmâm Ve'l-İhtilâs (272-286): 15 beyitlik bu bölümde Revm, İşmâm ve İhtilas kavramlarının ıstılahi manaları verilmiş ve ayet örneklerinden faydalanılmıştır.

10. Der Beyân-ı Tecvīd-i Karabaş (287-295): 14 beyitlik bu bölümde Âlet-i meddât'ın iki çeşidi verilmiştir.

11.Der Beyân-ı 'Aded-i Meddâd (296-299): 4 beyitten oluşan bu bölümde Meddler ve çeşitlerinden bahsedilmiştir.

12.Der Beyân-ı Medd-i Tab'i (300-305): Bir önceki bölümde sadece ismi verilen med çeşitlerinden Medd-i Tab'i 6 beyitlik bölümde açıklanmıştır**.**

13.Der Beyân-ı Medd-i Muttasıl (306-310): 5 beyitlik bu bölümde medd çeşitlerinin açıklanmasına devam edilmiş Medd-i Muttasıl örneklendirilerek açıklanmıştır.

14.Der Beyân-ı Medd-i Lâzım (311-331): Bu bölüm 21 beyitten oluşmaktadır. 12 ve 13. bölümde olduğu gibi med çeşitlerinin açıklanmasına devam edimektedir. Medd-i Lâzım açıklanarak örneklendirilmiştir.

15.Der Beyân-ı Medd-i Munfasıl (332-347): 16 beyitten oluşan bu bölümde Medd-i Munfasıl açıklanarak örneklendirilmiştir.

16.Der Beyân-ı Medd-i ‘Ârız (348-362): 15 beyitlik bu bölümde Medd-i Ârız açıklanarak, örneklendirilmiştir.

17.Der Beyân-ı Medd-i Lîn (363-372): 10 beyitten oluşan bu bölümde de son medd çeşidi Medd-i Lîn verilerek, örneklendirilmiştir.

18.Der Beyân-ı Tenvîn u Nûn-ı Sâkin İhfâ vü İzhâr İdgâm u Iklâb (373-383): 11 beyitten oluşan bu bölümde önce Tenvin sonrasında Nun-ı sâkin ardından, İhfâ, İzhâr, Iklab ve İdgâmın lugat manaları verilmiştir.

19.Der Beyân-ı İhfâ (384-395): Bir önceki bölümde İhfâ tanımlanmıştı. 12 beyitlik bu bölümde ise İhfâ, harfleri verilerek açıklanmış ve örneklendirilmiştir**.**

20.Der Beyân-ı İzhâr (396-402): 7 beyitten oluşan bu bölümde İzhâr, harfleri verilerek örneklendirilmiştir.

21.Der Beyân-ı Iklâb (403-413): 11 beyitlik bu bölümde İhfâ ve İzhâr da olduğu gibi Iklab açıklanarak, örneklendirilmiştir.

22.Der Beyân-ı İdgâm-ı Ma’a’al Gunne (414-425): Bu bölüm 12 beyitten oluşmaktadır. İdgâm çeşitlerinden olan İdgâm-ı Ma’a’al Gunne’nin harfleri verildikten sonra örneklerine geçilmiştir.

23.Der Beyân-ı İdgâm-ı Bilâ Gunne (426-429): 4 beyitten oluşan bu bölümde İdgâm çeşitlerine devam edilerek İdgâm-ı Bilâ Gunne’nin harfleri ve örneklerine yer verilmiştir.

24.Der Beyân-ı İdgâm-ı Misleyn (430-434): 5 beyitten oluşan bu bölümde de İdgâm çeşitlerine devam edilmiştir. Harfleri verilerek, örneklendirilmiştir.

25.Der Beyân-ı Hâlet-i Mîm-i Sâkin (435-447): 13 beyitlik bu bölümde Mîm-i Sâkin’in hangi durumlarda meydana geldiği anlatılmış ve örneklendirilmiştir**.**

26.Der Beyân-ı İdgâm-ı Mütecaniseyn (448-458): Bu bölüm 11 beyitten oluşmaktadır. İdgâm-ı Mütecaniseyn harfleri verilerek, açıklanmış ve bu harflerin mahreçlerinden bahsedilmiştir. Ardından da örneklere geçilmiştir.

27.Der Beyân-ı İdgâm-ı Mütekâribeyn (459-467): 9 beyitlik bu bölümde İdgâm-ı Mütekâribeyn açıklanmıştır, diğer bölümlerde olduğu gibi mahreçlerinin ardından Arapça örneklere geçilmiştir.

28.Der Beyân-ı İdgâm-ı Şemsiyye (468-477): 10 beyitlik bu bölümde de İdgâm-ı Şemsiyye harfleri verildikten sonra örneklere geçilmiştir.

29.Der Beyân-ı İzhâr-ı Kameriyye (477-485): Bu bölüm 9 beyitten oluşmaktadır. 14 tane Kamer harfi verildikten sonra diğer bölümlerde olduğu gibi örneklere geçilmiştir**.**

30.Der Beyân-ı Hükm-i Râ (488-498): 13 beyitlik bu bölümde Râ'nın hükümlerinden bahsedilmiştir. Râ harfi kimi yerde kalın kimi yerde ince okunur. Râ harfinin ince ve kalın okunduğu durumlar verildikten sonra örneklere geçilmiştir.

31.Der Beyân-ı Lafzatullah (499-502): Lâm harfinin telaffuzuna ilişkin açıklamaların yapıldığı 4 beyitlik bu bölümde açıklamanın ardından örneğe geçilmiştir.

32.Der Beyân-ı Halât-ı Zamîr (503-506):4 beyitten oluşan bu bölümde he harfinin okunuşuna ilişkin örneklere yer verilmiştir.

33.Der Beyân-ı Sekte (507-509): 3 beyitlik bu bölümde Sekte'nin Kur'ân içerisinde kaç yerde olduğu ve hangi ayetlerde geçtiği açıklanmıştır**.**

34.Der Beyân-ı Hâlât-ı Vukûf (510-531): 22 beyitlik bu bölümde, Vakf ya da Vukuf'un kaça ayrıldığı, hangi durumlarda gerçekleştiğinden bahsedilmiş ve sure örnekleri verilmiştir.

35.Der Beyân-ı Hemze-i Kat'ı vü Vaslî (532-539): 8 beyitten oluşan bu bölümde Hemze-i Kat'ı ve Vaslî'nin hangi durumlarda gerçekleştiği verilerek, örneklere geçilmiştir**.**

36.Der Beyân-ı Maktû'ât u Mevsûlât (540-570): 31 beyitten oluşan bu bölümde Kur'ân'ı Kerim'de geçen bazı kelimeler ve bunların ayetler içerisindeki yeri ile telaffuz özelliklerinden bahsedilmiştir.

37. Der Beyân-ı Lahn-ı Celî vü Lahn-ı Hafî (71-585): 15 beyitten oluşan bu bölümde okuyuş hatası olarak adlandırılan durumlara yer verilmiştir.

38.Der Beyân-ı Tahzirât Min Mevâzi Lahn-ı Hafî (586-657): 72 beyitlik bu bölümde herkesin fark edemeyeceği sadece tecvid ilminden çok iyi anlayanların fark edebileceği hatalar Kur'ân'ı Kerim'den örnekler verilerek gösterilmiştir.

39.Der Nasihat Li- Tâlibü'l-İlm (658-772): 115 beyitten oluşan en son bölümde yazar tecvid ilmine yeni başlayanlara, bu işi öğrenmeye istekli olanlara bazı nasihatlerde bulunmuştur.

2.2.2. Din ve Tasavvuf

2.2.2.1. Allah

Şerîfî eserini dini bir altyapı üzerinde şekillendirmiştir. Eser besmele ve Kur'ân'ı bir kılavuz olarak gönderen Allah'a sonsuz şükürler ile başlamaktadır.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn

Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüli'llāh

Ḳamu āciz geda illā hüve'llāh (1)

Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet (2)

2.2.2.2. Hz Muhammed

Allah'ın en sevdiği kulu, Mahbûb-ı Hak olan Hazret-i Peygamber, her iki cihânın en değerli varlığı, sultânı, Şâh-ı kevneyndir (Erzen, 2019, s. 3).Şerîfî "İki alemin şahı" olan Hz Muhammed'i şu dizelerle anlatmıştır.

Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn (4)

2.2.2.3. Dört Halife

Eserin giriş bölümü geleneksel kaside planına uygundur. İlk bölüm Kur'ân'ı bir kılavuz olarak gönderen Allah'a sonsuz şükürler ile başlamaktadır. Ardından iki dünyanın hükümdarı olan Hz. Muhammed'e övgü vardır. Ardından dört halifeye yer verilmiştir.

Hazreti Ebû Bekr Hz Muhammed'in ilk halîfesidir. Daha hayattayken cennet ile müjdelendiği rivayet edilmiştir (Oruç, 2008, s. 8).

Ḫuṣūṣā çār-yārdan[26] ol Ebūbekr

Īmān Ḳur'ān ile ḳalbi münevver (10)

Hazreti Ömer Hz Muhammed'in ikinci halifesidir. Hazreti Ebû Bekr devrinde beytülmâl emini, yani maliye vekilliği yapmıştır. Bu dönemde Kur'ân'ı Kerim'in kitap haline getirilmesini teklif etmiştir. Hz Ebû Bekr döneminde Kur'ân-ı Kerim kitaplaştırılmıştır (Oruç, 2004, s. 133).

Çün ikinci Ḫālife ol ʿÖmerdir

O Ḳur'ān nūrını icrā ḳamerdir (13)

Hazreti Osman Hz Muhammed'in üçüncü halifesidir. Vahiy katiplerindendir. Kaynaklarda güzel yazması, güzel konuşması ve iyi bir hatip olması yönleriyle ele alınmıştır. Hazreti Osman'ın hizmetlerinden biri de Hazreti Ebû Bekr 'in bir araya toplattığı Mushaf nüshasından, altı nüsha daha yazdırıp, büyük İslâm merkezlerine göndermesidir. Bu bakımdan ona Kur'ân'ın yayıcısı denilmiştir (Oruç, 2004, s. 279).

Çün ʿOs̱māndır Ḫalīfenüñ üçünci

O Ḳur'ān ravżasında güldir nebī (17)

Hayâ sahibi olan Hazreti Osman, ikram ve iyilik menba'ı, Kur'ân'ı Kerim'in toplayıcısıdır.

İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

Ḥayā ehli ḫocalar pīri Os̱man (18)

Hazreti Ali Hz Muhammed'in dördüncü halifesidir**.** Kaynaklarda Kur'ân-ı ve sünneti çok iyi bilmesi yönleriyle ele alınmaktadır. Hz Ali ile ilgili birçok rivayet vardır. Bu rivayetlerden biri Hz. Muhammed'in yüzüğü meselesidir. Hz. Muhammed Miraca

[26] Hz Muhammed'den sonra halife olan Hz Ebû Bekr, Hz. Ömer, Hz Osman ve Hz Ali'ye verilen ortak isimdir (Ceyhan,2006,s.1).

çıktığı zaman, dördüncü katta Allah'ın bir aslanını görür. Onun güzelliğini diller tarif edemez. Cebrail'e o aslanın kim olduğunu sorar. Cebrail, "O gördüğün aslan yabancı değildir. Parmağınızdan yüzüğünüzü çıkarıp ağzına atın." der. Hz. Muhammed, yüzüğünü aslanın ağzına atar. Aslan da yüzüğü ağzına alır. Hz. Muhammed'e, bu aslanın durumunu yedinci katta anlatır. Hz. Ali, ağzından yüzüğü çıkarır ve Peygamberin önüne koyar. Sahabenin Hz. Ali'ye olan sevgi ve hürmetleri bir kat daha artar (Aktaran: Karaoğlan, 2015, s. 51). Beyitte Hüda arslanı ifadesiyle bu duruma telmih yapılmıştır.

Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

Ḫudā arslānı maḥbūbı velīdir (22)

Cenknâmelerde anlatılanlara göre, savaş esnasında Hz. Ali, Allah'ın da yardımıyla çok sayıda insanın bir araya gelerek yapamayacağı birçok işi tek başına gerçekleştirir. Mesela onun Zülfikarı ile bir saat içerisinde altı yüz kişiyi mağlup ettiği, Tarik-i Zengi komutasındaki ordu ile karşılaştığında ise Zülfikar'ını yetmiş arşın salıp her vuruşta yüz kırk kâfiri yere serdiği rivayet edilir. Hatta o, savaş başlamadan önce düşmanlarına korku salmak için attığı narayla binlerce insanın ödünün patlamasına ve tüm devlerin kahrolup yer altına çekilmesine neden olur (Karaoğlan, 2015, s. 32-47).

Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

Mübārek ẕulfeḳārı[27] düldüliyle (24)

[27] Düldül, Mısır Hükümdarı Mukavkıs tarafından Hz. Muhammed'e hediye olarak gönderilmiştir. Hızlı yürümesi ve çevikliğinden dolayı ona kirpi anlamına gelen "düldül" adı verilmiştir. Düldül ile ilgili bazı efsanelere de yer verilmektedir. Kırk günlük yolu bir günde aldığı, günlerce hîç bir şey yemese de gücünden hîç bir şey kaybetmediği gibi. Hz. Ali ile özdeşleştirilen bir diğer sembol ise ucu çatallı (iki uçlu) olan kılıcı Zülfikar'dır. İki tarafı keskin, ortası yivli olduğu söylenen kılıcın, Bedir Gazvesinde ele geçirilen ganimetler arasında olduğu söylenir. Kılıcın düşmanlara göre bazen kırk, bazen de yüz elli arşın uzayabildiği, on kişi tarafından taşınamayacak kadar ağır olduğu, bir fili binicisiyle beraber ikiye bölerek yerin altmış arşın derinliğine saplandığı, kırk kişiyi birden biçecek kudrete sahip olduğu ve taşı kesecek kadar keskin olduğu da söylenmektedir. Bkz. Karaoğlan Hamza, Anadoluda Hz. Ali Tasavvurları Kahramanmaraş Örneği, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26 (2015). s.51-53.

2.2.4. Sebeb-i Telif

Şair 26. beyit ile 75. beyite kadar toplamda 45 beyitte eserinin meydana geliş sebeplerini açıklamıştır. Çocukluğu ve öğrenim hayatı, yaşadığı döneme ilişkin de çeşitli bilgiler vermiştir.

Küçük yaşta Kur'ân eğitimi almıştır. Ailenin tek çocuğudur. Anne ve babası yaşlanınca onu hiç bir yere bırakmak istememişlerdir. 25 yaşına geldiğinde aklının başına geldiğinden bahsetmektedir. Anne ve babasının da iznini alarak uzun süre eğitim almıştır. Allah'ın adını sabah akşam anarak ve şükr ederek Kur'ân-ı Kerîm okuduğundan bahsetmektedir.

Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde (57)

Şerîfî aynı zamānda vaazları da dinlemektedir. Ancak tecvid ilmini bilmeyen vaizlerden ve vaazların tecvid kaidelerine uygun bir şekilde okunmamasından şikayetçidir.

Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet (64)

Ki bilmez tecvīdi yoḳdır riʿāyet

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet (65)

Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı (66)

Tecvid ilmini öğrenmek isteyenlere kolaylık olması ve daha rahat ezberlenebilmesi açısından Karabaş Tecvidi manzum olsaydı diyor.

Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

Ḳarabaş tecvīdi manẓūm olaydı (69)

Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

İdüp żabṭı alaydı ḥıfẓına hep (70)

Manzum bir tecvid kitabı dilediğinden Allah'ın da bu kitabı yazmayı ona nasip ettiğinden bahsetmiştir. Babasının da izniyle bu eseri 30 yaşında kaleme almıştır.

Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

Ata virdi icāzet oldı āsān (71)

Çü sinnim otuzunda idi devrān

Cihānda şāhidi Sulṭan Selīm Ḫān[28] (72)

2.2.5. Dua

Müellif eseri için icazet aldıktan sonra Sebeb-i Telif bölümünü bitirerek 75. beyitle dua bölümüne geçmiştir. "Allah İslâm dininine kuvvet versin!" Bunun için sabah akşam duacıdır.

Ḫudā virsün kemāliyle şecāʿat

Zamānında dīn-i islām bula ḳuvvet (76)

İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı (77)

"Allah din düşmanlarını kahretsin! İslâm dinini yüceltsin!"demiştir.

Ḫudā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni (78)

"Haktan, doğruluktan, adaletten ayırma bizi, kazalardan belalardan koru, haclarımızı kabul et, Muhammed Mustafa'nın ışığına boğulmayı bize nasip et. Arafat'a[29] çıkmayı nasip et. Şam'a Mekke'ye Medine'ye yıllarca komşu olalım, ömrümüzü bu şekilde sonlandır, Kur'ân imanı ile bizi tamamla, Kazalardan belalardan koru, hastalıklardan, kıtlık ve pahalılıktan esirge"[30]. diyerek kendisi ve diğer insanlar için duacıdır.[31]

[28]III. Selim, Osmanlı Devleti'nin 28. hükümdarı olup, III. Mustafa'nın oğludur. III. Selim 1789 yılından 1807 yılına kadar 18 yıl boyunca iktidarda kalmıştır (Çetin, 2015, s.439).
[29] Mekke-i mükerreme şehrinin 25 doğusunda haccın farzlarından biri olan vakfenin yapıldığı yerdir.
[30] 84-95.

Müellif 99. beyitle birlikte eseri için dua etmeye başlamıştır.

“Engeller çok olduğu için çok kusuru olduğundan ve elinden gelenin bu olduğundan bahsetmiştir. Manzumenin tamamı yazıldığı için kalbinde gizli bir korku taşımaktadır, beğenilmeme korkusu. Eğer anlamda çok hata olursa manzumeye hiç kimse sevgi göstermez diye endişelenmektedir.”

Mevāniᶜ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı (102)

Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī (103)

Ki şāyed ola maᶜnīde ḫaṭa çoḳ

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ (104)

Allah’a Tuhfesine şöhret vermesi için yalvarmaktadır. İhsan ve cömertliğine erişmeyi dilemektedir. Ayıplarını örtmesini istemektedir.

Hemān budır niyāzum ol Ḫudāyā

İrişdire bizi luṭf u aṭāyā (108)

Ḳabūl ide ᶜuyūbım setr ide ḥaḳ

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ (109)

Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre (110)

Şair Tuhfesini bir inci olarak değerlendirmektedir. Bu incinin kıymetini de yalnızca Hafız olanlar bilmektedir. Kur’ân’ı okuyan üstat hafızlardan bir isteği vardır. “Tuhfemi okumayıp dolaba sıkıştırmayın” demektedir. “Yeni öğrenmeye başlayanlar için de maharetli, tecrübeli hocalar için de emek verildiği sürece tecvid öğrenmek kolaydır”.

---

[31] 75-98.

Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

Bilür ḳurrā sözi nāfıẕ olanlar (112)

Niyāzum var daḫı kurā ḫocalar

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler (113)

Meṭāliʿitmedükce tuḥfemi ḫoş

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş (114)

Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndır

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndır (115)

Eserini okuyup, yazacak olanlardan da bir isteği vardır. Örneklere bir baş sözle işaret edilmesini, ayetlerin değiştirilmeden, olduğu gibi okunmasını, vezne uydurmak için herhangi bir değişiklik gerekmediğini söylemektedir. Remel bahri[32] ile söze başlamaktadır.

Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

Yazınca hem işāretle ʿayān it (119)

Miṣāllere nişān it ser-sühanla

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle (120)

Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

Anı muaʿrreb oḳı hīç teşkil itme (121)

Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol (122)

[32]**Remel bahri:** Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

2.3. ŞERH-İ CEZERÎ

Tecvid kaidelerinin anlatıldığı *Tuhfe-i Şerîfî*'de yazar daha önce tecvid hakkında yazılmış bir kaynak olan İbnü'l Cezeri'nin *Mukaddime-i Cezerî* adlı eserinden de faydalanmıştır**.** *Mukaddime-i Cezerî* Kur'ân okuyanlara rehber olması açısından önemli eserlerden bir tanesidir. Kur'ân kıraati hakkında bilgi veren eser recez[33]vezninde 110 beyit halinde Kahire'de 1282-1307 senelerinde neşredilmiştir (Harputoğlu, 1983, s. 8).[34]

2.3.1. Tecvid

Sözlükte "bir şeyi güzel yapmak, süslemek" anlamına gelen tecvid kelimesi "sıfatlarına uygun şekilde harfleri mahreçlerinden çıkarmak" demektir. Tecvid ilmi "Kur'ân-ı Kerîm'i harflerin mahreç ve sıfatlarına riayet edip vakıf (duruş), vasıl (geçiş), sekte (nefes kesme) vb. tilâvet kurallarına uyarak güzel ve hatasız okumayı öğreten ilim olarak tanımlanmıştır.[35]

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar (125)

Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur (130)

Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet saḫī

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā aḫī (131)

Kurân-ı Kerim'i tecvid kaidelerine uygun bi şekilde okumanın gerekliliği ayetlerde de vurgulanmıştır.

O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

Ve *rettelnāhütertīlen*[36] ḥaḳīḳi (3)

[33]**Recez bahri:** Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün/ Müstef'ilün
[34] Hzl.Harputoğlu, H.(1983). *Mukaddime-i Cezerî*, İstanbul: Bayrak Matbaası.
[35]Fatih Çollak,http://www.kuranakademi.com/pdf/Diyanet-Tecvīd-Kitabi.pdf
[36] Furkan Suresi 32. Ayet.

Harflerin mahreçlerine dikkat ederek tecvid ilmine uygun bir şekilde okumak oldukça önemlidir.

Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur (132)

2.3.1.1. Harflerin Sıfatları

Mahreçler ses çıkış noktalarıdır. Mahreçlerden çıkarken harfte meydana gelen keyfi durum harflerin sıfatlarını oluşturur (Talu, 2010, s. 11).

Sıfatlar aynı mahreçten çıkan iki harfin birbirinden ayırt edilmesini sağlar. Harflerin sıfatları ikiye ayrılır. Sıfât-ı lazime ve sıfat-ı arıza olmak üzere (Talu,2010, s.15).

Sıfat-ı Lâzime: Harflerin kendisine mahsus olan ve harften ayrılması mümkün olmayan sıfatlardır.
Sıfat-ı lâzimeler şunlardır: Cehr, Hems, Şiddet, Rihvet, Beyniyye, İsti'la, İnhifad, Itbak, İnfitah, Kalkale, Safir, Gunne, Tefeşşi, Tekrir, İstitale, İzlak, İsmat, Lin, İnhiraf.[37]

Sıfat-ı Arıza: Harften ayrılabilen ve ayrıldıktan sonra da harfin kendisini değiştirmeyen sıfatlardır.
Sıfat-ı arızalar şunlardır: Tefhim, Terkik, İdgâm, İhfâ, İzhâr, Kalb, Medd, Hareke, Sekte, Vakf, Sükûn (Talu, 2010, s. 15).

Burada bir giriş yapmak adına bu sıfatlar kısa kısa tanımlanmıştır. İlerleyen bölümlerde daha geniş bir şekilde anlatılacaktır. Tecvid ilminde kuralları bilmenin yanı sıra her şeyi yerli yerinde kullanmakta çok önemlidir.

İḫfā'ı iḫfāyirinde iẓhārı iẓhār kezā

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hākezā (134)

Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledir

Taʿrif-i tecvīd sū'al eylerisen ḫoş böyledir (136)

[37] Ayrıntılı bilgi için. Bkz. Talu, M. (2010). *Türkçe-Osmanlıca-Arapça Tecvīd İlmi.* Tereke Yayınevi: İstanbul.

2.3.1.2. Dişlerin İsimleri

Tecvid ilmi için dişlerin isimleri de önem teşkil etmektedir. Üst çenede 16 alt çenede 16 olmak üzere toplamda 32 tane diş vardır, ancak bunlardan 6 tanesi önemlidir. Üst çenede olan öndeki dört dişe seniye denir. Çoğulu senâiyyedir. Senâiyyelerin sağ ve solunda olan ön dişlere rebâiyye denir, çoğulu rebâiyyattır. Rebâiyyelerin ardında olan sivri dişlere nâb denir, çoğulu enyâbdır. Nâbların ardındaki dişlere zâhik denir, çoğulu zavâhiktir. Bu zavâhiklerin ardında olan altı dişe tâhin denir, çoğulu tavâhindir. Bu tavâhinlerin ardındaki dişlere ise nâciz denir çoğulu nevâcizdir (Harputoğlu, 1983,s. 15). Hüseyin Harputoğlu (1983) tarafından hazırlanan " *Mukaddime-i Cezerî'*de" nablardan sonra gelen ve "zırs" adı verilen dişlere de yer verilmiştir. Ancak bu metinde 6 tane dişin içerisinde: Rebâiyye, Seniyye, Enyâb, Tavâhin, Nevâciz ve Zâhik gösterilmiştir (s. 15).

İsm-i isnān altıdır bil ezbereyle pür-hüner

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber (139)

Bil rebāʿiyye s̲enāyā s̲āli̲s̲en enyāb olur

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur (140)

Senâya önde bulunur toplamda dört tanedir. Rebaiyye de sayısal olarak senaiyyeye denktir. Tavâhin ise altı tanesi üstte, altı tanesi de alta olmak üzere toplamda on iki tanedir. Enyâb köpek dişleri denilen uçları sivri dört dişlir. Nevâciz ise dört tanedir.

Dört s̲enā yā ön dişi aʿlā ile esfel-ʿıyān

Hem rebāiyye s̲enā yā muttaṣıl ems̲āl hemān (141)

Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı mi̲s̲l-i fī'l evvel

Hem żavāḥik bu kezālik z̲ikr olındı ḫoş mesel (142)

Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidir fī'l - aʿded

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded (143)

2.3.1.3. Harflerin Mahreçleri Asli Harfler ve Fer'i Harfler

Mahreç çıkış yeri anlamına gelmektedir. Arap harflerinin doğru telaffuzu için ses çıkış noktaları tek tek belirlenmiş ve belirlenen noktalara mahreç adı verilmiştir. Arap alfabesinde 17 adet mahreç bulunmaktadır (Talu, 2010, s. 11).

Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdir işit
Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini[38] tefrīḳ it (133)

Tuhfe-i Şerîfî'de belirtildiği üzere toplamda 34 tane harf vardır. Bunların 29'u Arap asıllıdır. Geriye kalan 5 tanesi ise Fer'i harflerdendir.

Harflerin mahreçleri bazı kaynaklarda 17 olarak geçmektedir. Bazı kaynaklarda ise 16 olarak geçmektedir. Celaleddīn Karakılıç (2018)

> "Ulemâ'nın ekseriyetinin kavline ve İmâm Ca'berî'ye göre harflerin mahrecleri onaltı'dır. Bazılarına ve İbnü'l-Cezerî'ye göre de, harflerin mahrecleri onyedi'dir. Bunlar, aşağıda îzah edilen onaltı mahrece bir de (Cevf: Boğaz) mahrecini ilâve ederler ki, buradan Hurûf-i medd çıkar" (s.33-34) .

Tablo 2: Harflerin Çıkış Yerleri

Cevf	Boğaz ile ağız boşluğudur.
Halk	Boğazdır.
Lisan	Dildir.
Şefe	Dudaktır.
Hayşum	Genizdir.

Harflerin çıkıp belirdiği ve sesin işitildiği yere mahrec denir (Talu, 2010, s. 11) . Harflerin mahreçleri eserden ve 3 kaynaktan hareketle verilmiştir.[39]

Birinci mahreç: Boğazın başlangıcından yani aksa-ı boğazdan çıkan harfler hemze (ء) he (ه)

[38]tedġîm, idgâmdan türemiştir.
[39] Ayrıntılı bilgi için bkz. Harputoğlu, 1983, s.17-18. Talu, 2010, s.11-12-13. Karakılıç, 2018, s.34-35-36.

Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā (149)

İkinci mahreç: Boğazın ortası olan vasat-ı halkdan çıkan harfler ayn (ع) ve hâ (ح)'dır.
Üçüncü mahreç: Boğazın ağza yakın olan yeri olan edna-ı halkdan çıkan harfler gayın (غ) ile hı (خ) 'dır.

Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā (150)

Dördüncü mahreç: Dilin boğaza en yakın kısmı olan aksa-ı lisandan büyük dilin dibini üst damağa vurmakla kaf (ق) çıkar.

Beşinci mahreç: Kaf harfinin mahrecinin bir parmak miktarı aşağısıdır. Buradan kef (ك) çıkar.

Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

Hem maḳām oldı dil ortasında cīmü şīn u yā (151)

Altıncı mahreç: Vesatu'l-lisandır. Dilin ortası ile üst damağın ortasıdır. Buradan önce cim (ج) sonra şin (ش) sonra da ye (ي) çıkar.
Yedīnci mahreç: Sağdan veya soldan dilin yan tarafını hafifçe azı dişlerine dokundurmakla dat (ض) harfi çıkar.

Sekizinci mahreç: Sağdan veya soldan dat harfinin mahrecinin bitiminden dil ucuna kadar olan kısmı ile karşısı olan üst damaktır. Buradan lâm (ل) çıkar.

Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur (152)

Dokuzuncu mahreç: Dil ucu ile iki üst ön dişlerin etleridir. Buradan nun (ن) çıkar.

Onuncu mahreç: Dilin en uç tarafının biraz arkası ile karşısındaki ön dişlerin üst tarafı olan damaktır. Buradan re (ر) harfi çıkar. Bu durumda dilin ucu kavislidir.

Pes rebāʿiyye s̲enāyā cānibine düşdi bu

Zikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu (153)

Maḫreci nūnıişit kim oldı her dem ser-zebān

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisan (154)

Onbirinci mahreç: Dil ucu ile üst ön dişlerin dipleridir. Buradan diş etlerine yakın olan yerden tı (ط), dal (د) ve te (ت) çıkar.

Onikinci mahreç: Dil ucu ile alt ön dişlerin yarısından yukarısıdır. Buradan: Dişlerin yarısına yakın olan yerden sat (ص), az yukarısından sin (س) dişlerin ucundan da ze (ز) çıkar.

Onüçüncü mahreç: Dil ucu ile üst ön dişlerin uçlarıdır. Buradan, dilin ucunun arkasından zı (ظ), bunun biraz ardından zel (ذ) ve bunun da ardından se (ث) çıkar. Bunların hepsinde dilin ucu dışarı çıkarılır. Zı harfinde biraz az, zel harfinde biraz daha fazla ve se harfinde de daha fazla çıkarılır. Bu durumda zel ve se peltek okunur.

Dīl ucıyla hem s̲enā ʿulyā dibi ṭā dāl tā

Dīl ucıyla hem s̲enā süflāda ṣād u sīn ü zā (155)

Ondördüncü mahreç: Alt dudağın içi ile üst ön dişlerin uçlarıdır. Buradan fe (ف) çıkar. Fe harfi çıkarılırken, üfleyerek değil de üst ön dişler, alt dudağın karnını hafif ısırması ile yapılır.

Hem senā ʿulyā başından oldılar ẓā z̲āl u s̲ā

Şefe baṭnıyla s̲enā ʿulyā ucundan oldı fā (156)

Onbeşinci mahreç: Dudakların birbirine kuvvetlice kapanmasıyla be (ب), dudakların içini uçlarına yakın yerleri hafifçe kapatmakla mîm (م) çıkar. Daha ziyade uçlarına yakın olan yerleri birbirine kapanmayarak, ileri doğru uzatmakla vav (و) çıkar.

Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşüm maʿdeni (157)

Onaltıncı mahreç: Hayşumdur. Buradan gunne (hayşumdan gelen ses) çıkar. Gunne, mîm ve İhfâ edilen nun harfine mahsustur (Talu, 2010, s. 13).

Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr (158)

Şerîfî 'de cevf mahrecini eserine ilave etmiştir.

Onyedinci mahreç: Cevf'dir. Buradan med harfleri vav, (و), ye (ي), elif (ا)harfleri çıkar.

Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

İktifā ider bu deñlü ḫıfẓ iderisen eġer (159)

Tecvid ilmi ile ilgili yazılmış birkaç kaynak incelendiğinde bu eserden farklı olarak "cevf" mahrecinin birinci sırada ele alındığı gözlemlenmiştir.[40]

2.3.1.1.1. Zıddı Olan Sıfatlar ve Zıttı Olmayan Sıfatlar

Harflerin sıfatları incelendiğinde10 tane sıfatın zıddı vardır. Geriye kalan 7 tanesinin ise zıddı yoktur.

Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur (161)

Zıddı olan bu 10 sıfat: Mehmuse, Mechure, Şedide, Rihve, Musta'liye, Müstefil, Itbak, İnfitah, Müzleka, Musmettir.

Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedir

Ṯāniye żıddı ānuñ żabṭeyle kim mechūredir (162)

Ṯālişe şedīdedir bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān (163)

[40] Ayrıntılı bilgi için bkz. Harputoğlu,1983, s.18. Talu, 2010, s.13.

Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muṣmet ṣıḥāḥ (164)

2.3.1.1.2. Zıddı Olan Sıfatların Lugat ve Istılahi Manaları

1.Mehmuse-Hems: Lugatta sesi gizlemek anlamında kullanılan hems ıstılahi manada ise nefesin akarak sesin çıkmasına denir. Cehrin zıddıdır. Yani harf, hareke ile okunduğu zamān mahrecde aralık kalıp nefesin akarak çıkmasına denir. Hems sıfatı, sıfat-ı zaifedir (Karakılıç, 2018, s. 42).

Bu sıfatın harfleri on tane olup şunlardır: ت ث ح خ س ش ص ف ك ه

Hems ü iḫfādır lugatde ıṣṭılāḥda ṣavt-ı cer

Maḫrecinde gizlenür avaz telaffuẓ olsa ger (166)

Ḫarfleri ondır *feḥas̱se* hem deḫi *ṣaḫs-ı seket*

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ (167)

2.Mechure-Cehr: Lugatta ortaya çıkmak, sesi yükseltmek demektir. Istılahi manada ise kendisinde cehr sıfatı bulunan harfleri harekeli olarak tekrar ederken nefes cereyanının akmamasına denir (Talu, 2018: 15).
Bu sıfatın 19 tane harfi vardır: ع ى ط م د ن ج ا ز غ ذ ء ض ر ب و ق ل ظ

Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-āşikāresi beyan (168)

Ḥarfi on ṭokuz durur *mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż*

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed (169)

3. Şedide- Şiddet: Lugatta kuvvet ve kudret anlamlarına gelir. Istılahi manada ise şiddet harfleri sükûn ile okunduğu zaman ses ve nefesin asla akmamasına denir. Şiddet harfleri mahreçlerinden çıkarken, kuvvetli bir şekilde mahreçlerine dayanırlar (Talu,2018, s. 16).
Bu sıfatın 8 tane harfi vardır : أ ب ت ج د ط ق ك.

Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatü'l- kelām

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām (171)

Ḫarfleri sekizdir anıñ bil *ecīd kaṭṭun beket*

Bağlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ (172)

4.Rihve-Rihvet: Lugatta yumuşaklık manasına gelen rihvet, Istılahi manada ise harflerin sükûn ile telaffuzu sırasında mahrece dayanmanın zayıf olması sebebiyle ses ve nefesin bir arada olmasına denir. Rihve şiddetin zıddıdır [41]

16 tane harfi vardır: ا ث ح خ ذ ز س ش ص ض ظ غ ف و ه ی

Bil luġatde riḫve yumşaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

Iṣṭılāḥī ḳurrāda zaʿf ile süstlükdir cerīr (173)

Żaʿfile oldı āvazuñ işidenler ḳıldı ḥaẓ

Bil ḥurūfī *ḥasse şaḥṣın hezze faẓẓın gażża şeẕ* (174)

5. Musta'liye- İsti'la: Lugatta yükselmek manasındâdır. Tecvid ilminde ise (Istilahi manada) İsti'la harflerini telaffuz ederken dilin, kökü ile birlikte üst damağa yükselmesi demektir (Karakılıç, 2018, s. 46).

7 tane harfi vardır: ظ ق ط غ ض ص خ

Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur (177)

Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẕunda mustaʿli ıʿyān

Ḥarfini bil *ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur* yedi hemān (178)

6.Müstefil- İnhifad: Lugatta aşağı ve alçak olmak manasındadır. Tecvid ilminde ise İnhifad harflerini söylerken dilin yukarı doğru yükselmeyip, aşağıda kalmasına denir. Musta'liye'nin zıddıdır. 21 tane harfi vardır: ا ن ش ب ح د ی ث ع ل م ك س و ف ت ج ه ز ذ ر[42]

[41] Talu, 2010, s.16. Karakılıç, 2018, s.43.

Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

Iṣṭılāḥī ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān (180)

Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hīç rıfʿatı (181)

7. Itbak- Mutbaka: Lugat manası yapıştırmaktır. Tecvid ilminde ise Itbak harflerinin okunduğu zamān dilin üst damağa yapışması demektir. Dört tane harfi vardır: : ص ض ط ظ (Karakılıç, 2018, s. 47).

Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi (183)

Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar (184)

8.İnfitah- Münfetih: Lugat manası açılmak ve ayrılmaktır. Tecvid ilminde ise harfin okunmasıyla dilin üst damağa yapışmayıp, dil ve damak arasında bir boşluk kalmasına denir. Itbakın zıddıdır. Yirmi dört tane harfi vardır: أ ر ت ث ج ح خ د ذ ب ز س ش ع غ ف ق ك ل م و ه ن ی (Karakılıç, 2018, s. 47).

Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ (188)

9.Musmet- İsmat: Lugat manası men etmek demektir. Müzlikanın zıddıdır. Tecvid ilminde ise kendisinde bu sıfat bulunan harflerin zorluk ve çetinliği demektir. 19 tane harfi vardır: ت ث ج ح خ د ذ ز س ش ط ظ ص ض ع غ ق ك (Karakılıç, 2018, s. 51).

Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem sıklet durur

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı sıkletle olur (192)

---

[42] Müellif bazı sıfatların harf sayılarını vermiş bazılarının ise harf sayılarına değinmemiştir. Bu nedenle Mehmed Talu ve Celaleddīn Karakılıç'ın çalışmalarından faydalanılmıştır. Talu, 2010, s. 17. Karakılıç, 2018, s. 46.

10. Müzlika- İzlak: Lugatta kolaylık ve süratli olmak manasındadır. Tecvid ilminde ise harfi söylerken dilin seri olmasına denir. İzlâk sıfatının harfleri, altı tane olup şunlardır: ف ب م ن ر ل (Talu, 2018, s. 18).

Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̲aḳīl

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil (193)

2.3.1.1.3. Zıddı Olmayan Sıfatların Lugat Ve Istılahi Manaları

Zıddı olmayan sıfatların beyitlerden ve 3 kaynaktan[43] hareketle lugat ve ıstılahi[44] manaları verilecektir. Yedi tane zıddı olmayan sıfat vardır: Safir, kalkale, tefeşşi, lin, inhiraf, tekrir, istitale.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfi ferʿi söylegil

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil (195)

S̲āni oldı ḳalḳale s̲āli s̲ tefeşşi rābi līn

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn (196)

Hem yedīnci istiṭāle çün fürūʿoldı tamām

Bil luġatle ıṣṭılāḥ maʿnālarını ey hümam (197)

1.Safir: Lugatta ıslık ve kuş sesi manalarına gelen safirin Istılahi manası ise safir harfleri olan ص س ز harflerini okurken kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkarılmasına denir (Talu, 2010, s. 17).

Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler (198)

---

[43] Mehmed Talu'nun (2010) Türkçe-Osmanlıca- Arapça Tecvīd ilmi adlı çalışmasında harflerin sıfatları için iki başlık yapılmıştır. Bu sıfatlar Sıfat-ı lâzime ve Sıfat-ı arıza olmak üzere guruplandırılmıştır. Celaleddīn Karakılıç'ın (2018) Büyük Tecvīd İlmi adlı çalışmasında da bu sıralama esas alınmıştır ve Zıddı olmayan Sıfatlar her iki kaynakta da Sıfat-ı Lâzime'nin içerisine alınmıştır. Demirhan Ünlü'nün (1971) Kur'ân-ı Kerim'in Tecvīdi adlı çalışmasında ise harflerin sıfatları Zıddı olan ve zıddı olmayan sıfatlar şeklinde guruplandırılmıştır. Tuhfe-i Şerîfî 'de de harflerin sıfatları: Zıddı Olan Sıfatlar ve zıddı olmayan sıfatlar olarak ikiye ayrılmıştır. Açıklâmalarda bu üç kaynaktan faydalanılmıştır.

[44] Tecvīd ilmindeki karşılığı.

2.Kalkale: Lugat manası hareket etmek, kımıldamak demektir. Istılahi manası ise kuvvetli bir ses işitinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi demektir. 5 tane harfi vardır: ب ق ط د ج (Talu, 2010, s. 17).

Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci (200)

3.Tefeşşi: Lugat manası yayılmak, dağılmak demektir. Tefeşşi harfini (ش) söylerken sesin dil ve damak arasına yayılması ve (ظ) harfinin mahrecine gelinceye kadar uzaması gerekir[45]

Çün tefeşşīdir luġatde ṭaġılup minşār olan

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisan (203)

4.Lin: Lugat manası yumuşak olmak demektir. Istılahi manası ise lin harfleri olan vâv ve yâ harflerinin telaffuzlarının diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasıdır (Talu, 2010, s.18).

Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur (205)

5.İnhiraf: Lugat manası meyletmek, bir tarafa eğilmektir. Tecvid ilminde ise inhiraf sıfatı bulunan lâm ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarı doğru ya da geriye doğru yönelmesidir. Rânın telaffuzu sırasında dilin ucu boğaz tarafına dönüp eğri olurken, lâm harfinin telaffuzu sırasında dil yassı olur (Talu, 2010, s. 18-19).

İnḫirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

Iṣṭılāḫī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek (209)

6.Tekrir: Lugat manası tekrar etmektir. Râ tekrir sıfatının harfidir. Istılahi manada ise tekrir sıfatının harfi olan rayı okurken dilin ucunun titremesidir (Talu, 2010, s. 18).

Bilki tekrir ḥarfi rā'dır tekrara var ḳuvveti

Līki tekrar itmeġe hīç virmediler ruḫṣatı (213)

[45] Talu,2010, s.17.Karakılıç,2018, s.50.

7.İstitale: Lugat manası uzun olmaktır. Istılahi manası ise istitale harfi olan dâd harfini okurken dil kenarının üst azı dişlerinden lâmın mahrecine kadar uzanmasıdır. Dâd harfinin mahreci biraz zordur. Bazıları dâl harfine bazıları zele bazıları da zâya teşbih eder [46]

Ḥarf-i dāddır çün telaffuẕ olsa ġāyet uzanur

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür (217)

Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil (218)

Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā (219)

2.3.1.1.4. Asli Harfler ve Harflerin Sıfat Tablosu

Bu bölümden önceki iki bölümde zıttı olan ve zıttı olmayan sıfatların lugat ve tecvid ilmindeki manaları verilmiştir. Bu bölümde ise Asli harfler ve harflerin sıfatları verilmiş, daha düzenli bir görünüm elde etmek amacıyla *Tuhfe-i Şerîfî*, Harputoğlu, Talu ve Karakılıç'ın çalışmalarından yararlanılarak harflerin sıfat tablosu oluşturulmuştur. *Tuhfe-i Şerîfî*'de müellif 29 tane asli harf olduğunu söylemiş ancak sadece 28 harfin sıfatlarını vermiştir. Harputoğlu, Talu ve Karakılıç'ın çalışmasında da 28 tane harfin sıfatlarına yer verilmiştir. 3 çalışmada da ilk sırada sıfatları verilen harf hemze'dir. Elif harfi sıfat tablosuna dahil edilmemiştir. *Tuhfe-i Şerîfî*'de ise ilk sırada elif harfi ve sıfatları yer almaktadır. Hemze'ye ise yer verilmemiştir. Verilen diğer harflerin ise sıralaması aynıdır.

[46] Talu, 2010, s.18. Karakılıç, 2018, s.51.

Tablo 3: Asli harfler ve Harflerin Sıfatları

Elif	Rihve	Teseffül	İnfitah	Cehr	Mesmut		
Be	Cehr	Şiddet	İnfitah	Kalkale	Müstefil	Müzleka	
Te	Mehmus,	Şiddet	Musmet	İnfitah	Müstefil		
Se	Hems	Rihve	Müstefil	Musmet	İnfitah		
Cîm	Kalkale	Cehr	Musmet	İnfitah	Müstefil	Şiddet	
Hâ	Hems	Rihve	Müstefil	İnfitah	Musmet		
Hı	Musta'liye	Rihve	Mehmus	Musmet	İnfitah		
Dâl	Cehr	Şiddet	Müstefil[47]	İnfitah	Kalkale	Musmet	
Zel:	Rihve	Cehr	Müstefil	İnfitah	Musmet		
Ra	Teseffül	Cehr	Beyniyye[48]	Rihve	İnfitah	Müzleka	
Ze	Rihve	Cehr	Müstefil	İnfitah	Musmet	Safir	
Sin	İnfitah	Rihve	Müstefil	Mehmus	Musmete	Safir	
Şın	Hems	Rihve	Müstefil	Münfetih	Tefeşşi	Musmete	
Sâd	Hems	Rihve	İsti'la	Mütbeka	Müsmete	Safir	
Dâd	Cehr	Rihve	İstitâle	Müstefil	Matbaka[49]	Musmet	
Tı	Cehr	Şiddet	Mütbeka	İsti'la	Kalkale	Musmet[50]	
Zı	Cehr	Rihve	Müsta'liye	Musmet	Mutbeka		
Ayn	Cehr	Beyniyye	Rihve	Müstefil	Münfetih		
Gayn	Cehr	Rihve	Musta'liye[51]	İnfitah	Musmet		
Fâ	Münfetih	Rihve	Müstefil	Hems	Ünzilak.[52]		
Kâf	Kalkale	Cehr	Şiddet	Musta'il	Münfetih	Musmet	
Kef:	Hems	Şiddet	Müstefil	İnfitah	Musmet		
Lâm	Cehr	Beyniyye	Rihve	infitah	Münzilak	Müstefil	İnhiraf
Mîm	Cehr	Beyniyye	İnfitah	Münzilak	Müstefil		
Nûn	Müstefil	Cehr	Beyniyye	Rihve	İnfitah	Müzleka	
Vâv	Cehr	Rihve	Münfetih	Müstefil			
Hâ	Hems	Rihve	Münfetih	Müstefil	Samt		
Yâ	Cehr	Rihve	Münfetih	Musmet	Müstefil		

[47] Metinde vezne uyması açısından tef'il babındaki teseffil kelimesi kullanılmıştır." Müstefil" "Teseffilin" ism-i fâilidir.

[48] Lugat manası ortada olmak olan "beyniyye" harf telaffuz edilirken sesin ne tamamen akması ne de tamamen haps olması demektir. Beyniyyeye vasat manasında tevassut da denir. Harfleri 8 tanedir. (م ل ا ن ع و ب ی).(Karakılıç, 2018:,s.44)

[49] Mutbeka. Bkz.Harputoğlu, 1983, s.25.

[50] İsmat harflerinin isimlerine musmet de denir. Bkz. Harputoğlu, 1983, s.26.

[51] Eserde bu sözcük vezin gereği musta'il okunmuştur.

[52] Müzleka vezin gereği ünzilak biçimindedir.

2.3.1.1.5. Huruf-ı Fer'iyye

Yukarıda da belirtildiği gibi Asli harfler 29 tanedir. Fer'i harfler ise ara seslerdir ve Asli harflerden türemiştir. Yazıda kullanılan ayrı bir sembolleri yoktur. 5 tanedir (Talu, 2010, s. 10).

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini (255)

Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdir idem bir bir saña

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdır saña (256)

Tuhfe-i Şerîfî'de ki sıralamaya göre Fer'i Harfler şunlardır:

İmâle olunan elif yani elifin yâ harfine meyletmesi, İşmâm, sâd ile okunan İşmâm, teshil olunan, kolaylaştırılan hemzeve tefhim olunan elif şeklindedir. Şerîfî beş tane Fer'i harf olduğundan bahsetmiş ancak sadece dört tanesini vermiştir. Dördüncü sıradaki "tefhim olunan elif" Harputoğlu, Talu, Karakılıç ve Ünlü'nün çalışmalarında tefhim olunan yani kalın okunan lâm biçimindedir (Talu, 2010, s. 10).

Beşinci Fer'i harf ise *Tuhfe-i Şerîfî*'de yer almamaktadır. Harputoğlu, Talu, Karakılıç ve Ünlü'nün çalışmalarında ise İhfâ olunan nûn biçimindedir.

Celaleddin Karakılıç, Mehmet Talu, Hüseyin Harputoğlu ve Demirhan Ünlü'nün çalışmasında sıralama şu şekildedir:

Hemze-i müsehhele, Elif-i mümâle, Sâd-ı müşemme, Lâm-ı mufahhame, Nûn-ı muhfâta.

Fer'i harflerin ardından revm, işmâm ve ihtilâs kavramlarının açıklamasına geçilmiştir. Aşağıda İmale'den başlayarak sırasıyla teshil, tefhim, revm, İşmâm ve ihtilas kavramları açıklanmıştır.

İmâle

Lugat manası bir şeyi bir tarafa doğru meylettirmektir. Istılahda ise, Elif-i meddiyye ile yâ' harfi arasında telâffuz edilen elif harfine denir ki, ne halis elif'dir, ne de halis yâ' dır (Karakılıç, 2018, s. 116).

Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

Iṣṭılāḥda yā-ı elif feth-i kesr eylemek (258)

Ḫoş bunuñ emsālini bil *secā ve ḳāle* gibi

Sūr-ı Hūdda *bismillah mecrahā* gibi (259)

Teshîl

Lugat manası kolaylaştırmaktır. Istılahda ise birbirini takip eden iki hemzenin altına yazılır. Bu iki hemzeden birincisi yerinden, ikincisi ise, he sesi karıştırılmadan, hemze tam yerine verilmeden, hemze ile elif arasında yumuşak olarak (hafifçe hemzeden medde kayar gibi) okunur (Karakılıç, 2018, s.116).

Birde şol teshil durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser (263)

Tefhîm

Lugat manası bir şeyi kalınlaştırmaktır. Istılahi manası ise bir harfi kalın okumaktır. Tefhim harfleri olan lâm, râ, elif ve vâvı isti'la harfleri ile kalın okumak gerekmektedir. İsti'la harfleri şunlardır: ا و ب ل – ق غ ظ ط ض ص خ (Karakılıç, 2018, s. 549).

Tefhim sıfatı, beş mertebededir: Birinci mertebe, elifli fetha'nın tefhimidir. İkinci mertebe, elifsiz fetha'nın tefhimidir. Üçüncü mertebe, madmum'un tefhimidir. Dördüncü mertebe, sâkinin tefhimidir. Beşinci mertebe yani en aşağı mertebede meksur'un tefhimidir (Talu, 2010, s.55)

Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eğer

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer (267)

Revm (Ravm)

Lugat manası talep etmektir. Tecvid ilminde ise gizli bir ses ile harfin harekesini talep etmeye yani harekeyi çok hafif bir sesle okumaya denir (Karakılıç, 2018, s. 116).

Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire (273)

İşmâm

Lugat manası koklatmak demektir. Tecvid ilminde manası ise sükûndan sonra dudakları ileri doğru toplayarak, yumarak ötre harekesine işaret etmektir (Karakılıç, 2018, s. 115).

Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey püser

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diğer (279)

İhtilâs

Harekenin üçte ikisini nutk edip, üçte birini terk etmeye ihtilâs denir (Karakılıç, 2018, s. 117).

İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām (281)

Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

Çünki virdīn iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ (282)

2.4. KARABAŞ TECVİDİ

Tecvīd kaidelerinin anlatıldığı çalışmamızda Şerîfî ilk olarak İbnü'l Cezerî'nin *Mukaddime-i Cezerî* adlı eserinden faydalanmıştır. İkinci olarak ise yine tecvid ilmi için önem teşkil eden ve tecvid kurallarını harflerin mahreçlerinden başlayarak soru cevap şeklinde açıklayan *Karabaş Tecvidi*'nden yararlanmıştır. Elimizdeki *Karabaş Tecvidi* Ali Haydar tarafından düzenlenmiş ve esere Türkçe açıklamalar eklenmiştir. Ayfa Yayınevinden 2010 yılında basılan kitap 64 sayfadır. Eserin bu bölümünde müellif *Karabaş Tecvid*'indeki sıralamadan yararlanmış medd ve çeşitlerinden başlamıştır.

2.4.1. Med ve Çeşitleri

Meddin lugat manası uzatmak demektir. Tecvid ilmine göre ise bir harfin üç harekeden biri doğrultusunda uzatılarak okunmasına med denir. Medler Harf-i med ve Sebeb-i med olmak üzere 2 temel başlık altında toplanmıştır (Tuğral, 2009, s. 21).

Harf-i Med: 3 tane harfi vardır. Vâv, yâ, elif. Bu 3 harfin harf-i med olduğu durumlar şu şekildedir:

Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdır her birin eydem saña

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā (288)

Vav sâkin olursa önceki harfi de ötreli olursa bu durumda harf-i medd olur.

Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser (289)

Yâ sâkin olup, önceki harfi esreli olursa harf-i med olur. Elif sâkin olup, ondan önceki harf üstün ise harf-i med olur.

Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola (290)

Sebeb-i Med

Sebeb-i med hemze ve sükûn olmak üzere iki türlüdür.

Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̱ābitān

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān (293)

Hemze: Harekesi olan elife hemze denir (Tuğral, 2009, s. 18).

Sükûn: Harekesi olmayan harf demektir (Tuğral, 2009, s. 20).

Hemze ile hemzelif ikisi birdir añlaġıl

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil (295)

2.4.1.1. Medler ve Çeşitleri

Harf-i Med ve Sebeb-i Med harfleri ile birlikte verildikten sonra med çeşitlerine geçilmiştir. Meddler: Medd-i Tabî, Medd-i Muttasıl, Medd-i Lâzım, Medd-i Munfasıl, Medd-i ‘Ârız ve Medd-i lîn olmak üzere toplam altı tanedir.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

Altıdır meddāt Ḳur’ān[ı] ḥıfẓ idegör yā cüvān (296)

Medd-i Tabî

Harf-i medden sonra yani med harfleri olan elif, vâv ve yâdan sonra hemze veya sükûn dediğimiz sebeb-i medden hiçbir şey gelmezse medd-i tabî olur (Tuğral, 2009, s. 21).

Med-i tabʿī ol zamāndırḥarf-i medden birisi

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi (301)

Medd-i tabî’nin mertebesi bir elif miktarı kadar medd okumaktır (Haydar,2015, s. 5).

Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur (303)

Medd-i Muttasıl

Muttasılın lugat manası aralıksız, yan yana ve bitişmiş durumda olan demektir. Tecvid ilminde ise medd-i muttasıl harf-i medd ve sebeb-i meddin hemzesinin bir arada olduğu durumdur. Medd-i muttasılın dört elif miktarı kadar çekilmesi uygun olur.[53]

Bil luġatde muttaṣıl dirler aña kim yapışuḳ

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ (306)

Medd-i vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

Hem rivāyet ḥafṣı üzre cümle ḳurrānınki var (310)

[53] Tuğral, 2009, s. 24. Talu, 2010, s.28.

Medd-i Lâzım

Medd harflerinden sonra sebeb-i med sükûn-ı lâzım[54] olarak gelirse medd-i lâzım olur (Haydar. 2015, s. 8) . Yani med harfinden sonra şedde veya cezim gelmesi durumudur.

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil

Medd-i vācib olduġundan taḳdime naẓm eylegil (311)

Medd-i lâzımın dört çeşidi vardır.[55]

1. Kelime-i musakkale
2. Kelime-i muhaffefe
3. Harf-i musakkale
4. Harf-i muhaffefe

1.Kelime-i musakkale: Kurân-ı Kerim'de herhangi bir kelimede medd harfinden sonra şeddenin gelmesi durumudur (Tuğral, 2009, s. 29).

2.Kelime-i muhaffefe: Medd harfinden sonra cezim gelmesi durumudur (Tuğral, 2010, s. 30).

3.Harf-i musakkale: Harflerdeki medd-i lazımda görünüşte bir şedde ya da cezim yoktur. Harf-i musakkal kendisinde şedde bulunan harf demektir. Huruf-ı mukatta denilen harfler kendilerine has özel isimleriyle okunurlar. Elif, lâm, mîm gibi. [56]

4.Harf-i muhaffefe: Üzerinde cezim bulunan harf şeddesizdir. Medd-i lazımın hükmü dörttür yani dört elif miktarı med edilmesi gereklidir (Talu, 2010, s. 31).

Mertebesi dört elif miḳdarıdır ekṣer ḳurā

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā (329)

[54] Şeddeli ya da cezimli harf.
[55] Tuğral, 2009, s.29. Talu, 2010, s. 29-30.
[56] Tuğral, 2010, s.30. Talu, 2010, s.30-31.

Medd-i Munfasıl

Meddlerin dördüncü çeşidi Medd-i Munfasıl'dır.

Rābiʿī medd munfaṣıldır ḳıl rücūʿ meddāta sen

Müşkilātdan baʿẓı ḥall it tā kim ola söz āsan (332)

Munfasılın lugat manası bitişik olmayan, ayrılmış demektir. Tecvid ilminde ise ayrı medd anlamına gelmektir. Harf-i med ve sebeb-i meddin ayrı kelimelerde bulunmasından dolayı munfasıl denmiştir.

Harf-i medden sonra sebeb-i medden hemze gelir ve ikisi de ayrı ayrı iki kelimede yan yana olurlarsa buna medd-i munfasıl denir (Talu, 2010, s. 29).

Münferiḳdır çün kelimāt birbirinden ikisi

Ḥarf-i meddle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi (334)

Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa sābitān

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā (335)

Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini

Dīnlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsalini (344)

Medd-i munfasılların harf-i meddleri bazen vav-ı mukaddere olur. Yani gözle görülmeyen ve yazıda da gösterilmeyen söylenişte ortaya çıkan vav harfi varmış gibi okunur. Bazen de yâ-ı ı mukaddere olur ve kesre olan hâ harfleri kendisine bitişik bir yâ varmış gibi kabul edilir ve meddle okunur. Hafs rivayetinde dört elif miktarı kadar uzatılır. Medd-i munfasılın mertebesi dört elif miktarı med okumaktır (Talu, 2010, s. 29).

Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣ-ı şeyh kebīr

Ḳaṣrı cāʾiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḫabīr (347)

Medd-i Ârız

Ârızın lugat manası asılda var olmayıp sonradan ortaya çıkan'dır. Tecvid ilminde ise bir kelimede harf-i medden sonra sebeb-i medden sukûn-ı arız[57] ortaya çıkarsa buna medd-i ârız denir. Medd-i ârıza medd-i vakıf da denmiştir (Talu, 2010, s. 31).

Medd-i ârız olan kelimenin sonu üstün olursa üç vecih üzere okunması gerekir.

Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

Bunlarıñ tertībini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur (356)

1.Tûl (uzun okuyuş)

2.Tevessut (orta okuyuş)

3.Kasr (kısa okuyuş)

Tûl, dört elif miktarı kadar uzatarak okumaktır. Tevessut iki veya üç elif miktarı uzatarak okumak, Kasr ise bir elif miktarı kadar uzatarak okumaktır (Tuğral, 2009, s. 33).

Eğer kelimenin sonu esreli olursa dört vecih üzere okunması gerekir.

Tûl, Tevassut, Kasr, Kasr ile revm

Vech-i s̱āni meksur olsa dört vecih cāʿiz olur

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur (357)

Eğer kelimenin sonu ötreli olursa yedi vecih üzere okunması gerekir.

Tûl, Tevessut, Kasr, Revm, Tûl ile işmâm, İşmâm Tevessut, Kasr ile işmâm

Āḫiri ger mażmum olsa yedi vech cāʾiz olur

Tecvīdi manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur (358)

[57] Bir kelimede vakıf (sabit) yapılarak durulursa buna sükûn-ı ârız denir. Geçildiği zamān yani vasıl halindeyken ise kaybolur

Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur (359)

Revm[58], Lugatta talep etmek demektir. Tecvid ilminde manası ise harfi hafif bir sesle okumaktır.[59] İşmâm ise sukündan sonra ötre harekesine işaret ederek dudakların ileriye doğru yumulmasıdır (Talu, 2010, s. 32).

Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındır her demi (361)

Medd-i Lîn

Lînin lugat manası yumuşak olmaktır. Tecvid ilminde manası ise lîn harfleri olan vâv ve ye'den sonra o kelimede sebeb-i med olarak sükûn bulunursa buna Medd-i lîn denir. Uzatma işi lîn harfleri üzerinde yapılır yani vâv ve yâ uzatılır. Bu zamana kadar yapılan medler elif, vâv ve yâ dediğimiz med harfleri üzerinde yapılmıştır. Medd-i lîn de ise lîn harfleri üzerinde med yapılmıştır (Talu, 2010, s. 33).

Medd-i lîn meddlerin durumu lîn harfinden sonra gelen sükûna bağlıdır. Harf-i lînden sonra gelen sükûnsükûn-ı lazım ise 2 vech caizdir:

1.Tûl

2. Tevassut

Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ (368)

Meryem suresindeki 'ayın buna örnektir.

Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi (369)

[58] Bazı kaynaklarda "ravm" biçimindedir. Bkz. Karakılıç. A (2018). Büyük Tecvīd İlmi Kurânı Okuma Kaideleri, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
[59] Revm ve İşmâmdan birinci bölümde de bahsedilmiştir.

Harf-i lînden sonra gelen sükûnsükûn-ı arız ise bu durumda tıpkı medd-i arız gibidir.[60]

Vech-i s̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidir

Şol muḳaddem ems̱ileler ẕikr olınmış gibidir (371)

2.4.2. Tenvîn ve Sâkin Nûn

Tenvînin lugat manası nunlâmaktır. Tecvid ilminde ise ismin sonunu sâkin nûn ile okumaktır. Daha kolay bir ifade ile iki üstün, iki esre ve iki ötreye tenvîn denir. Sâkin nûn ise üzerinde cezim işareti bulunan nûn demektir. Kelimenin ortasında da sonunda da bulunabilir (Talu, 2010, s. 35).

Tenvîn ve nûn-ı sâkinin beş hali vardır:

Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrarına

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına (384)

1.İhfâ
2.İzhâr
3.İklâb
4.İdgâm-ı Ma'a'l- Gunne
5.İdgâm-ı Bilâ Gunne

1.İhfâ: Tenvîn veya nûn-ı sâkin ihfâ harflerinden birine uğrarsa ihfâ olurlar. 15 tane ihfâ harfi vardır. İhfâ harfleri: (ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك). İhfânın lugat manası örtmek ve gizlemek demektir. Tecvid ilminde ise izhâr ile idgâm arasında şeddeden uzak, gunnenin[61] baki kalmasıyla okumaya denir (Talu, 2010, s. 35).

Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular (385)

İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfi nūndır varası (389)

[60] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Medd-i ârız.
[61] Gunne hayşumdan gelen sestir. Harfleri mîm ve nun olmak üzere iki tanedir.

İhfâ yapılırken dil ucu boşlukta bırakılır ve üst damağa değdirilmez. Eğer dilin ucu üst damağa değdirilirse İhfâ değil İzhâr yapılmış olur (Tuğral, 2009, s. 48).

2.İzhâr: Tenvîn veya nun-ı sâkin boğaz harfleri olarak adlandırılan harflerden birine uğrarsa, bu durumda İzhâr yapılmış olur. 6 tane İzhâr harfi vardır: (ء ه ح خ ع غ) İzhâr lugatta açıklamak, ortaya çıkarmak anlamlarına gelmektedir. Tecvid ilminde ise iki harf arasını açarak İhfâ ve İdgâmsız okumaya denir.[62]

Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

Vāḳıʿolsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī (398)

Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ (399)

3.Kalb veya İklâb: Lugat manası döndürmek, çevirmektir. Tecvid ilminde ise iklâb, tenvîn ve sâkin nûn'u be harfi karşısında mîme çevirmek ve gunne ile okumaktır (Tuğral, 2009, s. 48).

Iḳlāb oldı bāb-ı sāliş diñlegil ey rūy-ı māh

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayş-ı cā (403)

Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur (404)

Tenvîn ve sâkin nûnun be harfi karşısında mîme çevrilmesi ve çevrilen bu mîm harfinin gunne ile okunması söz konusudur. Iklâbda dudakları sert basmamak önemlidir (Talu, 2010, s. 37).

4.İdgâm ve Çeşitleri[63]: İdgâmın lugat manası gizlemek demektir. Tecvid ilminde ise sâkin bir harfi kendisinden sonra gelen harekeli bir harfe dahil ederek şeddeli bir şekilde okumaya denir (Talu, 2010, s. 38).

[62] Karakılıç, 2018, s.66. Talu, 2010, s.36. Tuğral, 2009, s.46.
[63] İdgâm-ı Misleyn

İdgâm-ı Ma'a'l- Gunne ve İdgâm-ı Bila Gunne olmak üzere iki kısımda incelenir (Tuğral, 2009, s. 49).

İdgâm-ı Ma'a'l- Gunne: Gunneli idgâm anlamına gelmektedir. 4 tane harfi vardır. Bu harfler mîm, nûn, yâ ve vâv'dır. (ی و ن م) Tenvîn veya nûn-ı sâkinden sonra bu dört harften birisi gelirse buna idgâm-ı ma'a'l gunne denir [64]

Bāb-ı rābiᶜ oldı idġām-ı maᶜal ġunne aḫī

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemᶜ eyle andan di daḫı (414)

Oldı idġām ḥarf [i] dört harf ḳıl semāᶜi ey püser

Biri mīmdir biri nūndır vāv ile yā olısar (415)

Tenvīn ile nūn-ı sākin vāḳıᶜ olsa bunlara

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara (416)

Talu, Tuğral ve Karakılıç'ın çalışmalarında da gözlemlendiği üzere tenvîn ve sâkin nûn'dan sonra gelen mîm ve nûn harflerinde bir sıkıntı yoktur. Genellikle bu harfler İdgâm-ı ma'a'l gunne ile okunmuştur. Eğer sâkin nûn vâv ya da ye harfi ile aynı kelimede gelirse idgâm yapılâmaz, bu durumda izhâr meydana gelir.

Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey püser (421)

Ḫoş miṡālidir bunuñ ol ziyneti ᶜunvān gibi

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi (424)

Bu durum sadece dört kelimede mevcuttur:

Misleyn: Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harfe misleyn denir. Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harften birincisi sâkin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse sâkin olan birinci harfin harekeli olan ikinci harfe İdgâm edilmesine İdgâm-ı misleyn denir (Talu, 2010,s.39).

[63] Talu, 2010, s.38. Tuğral, 2009,s.49.

E’d-dünya
Bunyân
Kinvân
Sinvân

İdgâm-ı Bila Gunne: Tenvîn ve sâkin nûndan sonra lâm ve râ harflerinden biri gelecek olursa buna idgâm-ı bila gunne denir. Tenvîn ve sâkin nûn bu harflerle birlikte şeddeli okunur. Ancak gunne yapılmaz (Tuğral, 2009, s. 50).

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri *lāmdır* biri *rāʿ*
Her ḳaçan tenvīn ile *nūn* vāḳıʿ olsa bunlara (426)

Tenvîn ve sâkin nun hallerinden olan idgâm çeşitleri: İdgâm-ı ma’a’l- gunne ve idgâm-ı bilâ gunne verildikten sonra tekrar idgâm başlığı atılarak idgâmın diğer çeşitlerine geçilmiştir. İlk sırada İdgâm-ı misleyn yer almaktadır. İdgâm-ı misleyn’in ardından başka bir başlık yapılarak mîm-i sâkinin hallerine geçilmiş, sonrasında idgâm-ı mütecâniseyn, idgâm-ı mütekaribeyn başlıkları atılarak idgâm çeşitlerine devam edilmiştir. Bu sıralama Tuğral’ın çalışmasında da bu şekildedir.[65]

İdgâm-ı Misleyn

Misleyn: Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harfe misleyn denir. Mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harften birincisi sâkin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse sâkin olan birinci harfin harekeli olan ikinci harfe idgâm edilmesine İdgâm-ı misleyn denir (Talu, 2010, s. 39).

Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa mis̲li ḳurbında ola
Ol zamān idġām idüp mis̲linde ferḫunde ola (431)

[65] Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuğral. R. (2009).*Ana Hatlarıyla Kur’ân Tecvīdi*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları. s. 49-61.

2.4.3. Mîm-i Sâkin

Sakin mîm kendisinde sonra gelen harflere göre 3 gruba ayrılır:

Var durur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar (435)

1. **İdgâm-ı misleyn ma'a'l –gunne:** Sâkin mîmden sonra mîm ile başlayan bir kelime gelirse bu durum oluşur (Talu, 2010, s. 39).

Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

Bil bunıñ emṣāli *entüm muṭṭaliʿūn*e olur (436)

2. İhfâ-ı şefevî: Sâkin mîmden sonra be ile başlayan bir kelime gelirse buna İhfâ-ı şefevî yani dudak İhfâsı denir. İhfâ gunne ile birlikte okunur (Tuğral, 2009, s. 55).

Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

Bil miṣāli *inni rabbehüm bihim* ḫoş muʿteber (438)

3. Sâkin mîmin izhârı: Sâkin mîmden sonra mîm ya da be dışında bir harf gelirse buna Sâkin mîmin izhârı denir. Gunne ile okunmaz (Tuğral, 2009, s. 56).

Vech-i sāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına (438)

Mîm-i sâkinden sonra vâv harfi ve fe harfi gelirse bu duruma izhâr-ı şefevi denir. Yani dudak izhârı.

Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifa (440)

2.4.4. İdgâm-ı Mütecâniseyn

Mahreçleri birbirinin aynı sıfatları ise farklı olan iki harfe mütecaniseyn denir. Mütecanis dediğimiz iki harften birincisi sâkin ikincisi harekeli bir şekilde yan yana geldikleri zaman birinci harfin ikinci harfe idgâm edilmesi İdgâm-ı mütecaniseyn olarak

adlandırılır. Bu harflerin Asım ve Rivayet-i Hafs'a göre üç mahreç üzerine olduğu kabul edilmektedir (Talu, 2010, s. 40).

1.Tı, dâl ve te
2. Zı, zel, se
3.Be ve mîm mahreci

Bil mücanis ḥarflerinüñ maḫreci üç nevʿ işit
Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it (448)

1.Tı ile dâl arasındaki gerçekleşen idgâm için Kur'ân'da örnek yoktur. Ancak te ve dâl arasında idgâm gerçekleşir. Birinci harf olan te dâl'a dönüşür. Dönüştükten sonra da şeddeli okunur. Te ile dâl arasında gerçekleşen idgâmda birinci harf ikinci harfe tam olarak çevrilebiliyorsa buna Tam idgâm denir. Bu çevirme kısmen oluyosa buna da Nakıs idgâm denir (Tuğral, 2009, s. 55).

Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā
Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya (449)

2.Zı zel se mahreci: Bu harflerin mahreçleri aynıdır. Yani dilin ucuyla ön dişlerin ucudur, fakat sıfatları farklıdır. Zel, zı'ya idgâm edilir. Se'de zel'e idgâm edilir (Talu, 2010, s. 41).

Çünki bildüñ nevʿ evvel s̱āni diñle gözüm
Ẕāl ü s̱ā ẓā maḫrecidir ḫoşca żabṭ eyle sözüm (453)

3.Be ve mîm mahreci: Bu iki harfinde mahreci aynıdır. Daha önce de söylenildiği üzere dudaklardır. Ancak sıfatları farklıdır. Be mîm'e idgâm edilir (Talu, 2010, s. 41).

Nevʿ-i s̱āliṣ maḫrecidir mīm bā işit peṣer
Taʿrīfe çün yoḳdır ḥācet evveli oldı eṣer (456)

2.4.5. İdgâm-ı Mütekaribeyn

Mütekarib'in lugat manası yakın olan, yaklaşıcı olan demektir. Tecvid ilminde ise mahreçleri ve sıfatları ayrı olan ama mahreç ve sıfat bakımından da aralarında yakınlık

bulunan iki harfe mütekarib denir. Mütekarib iki harften birincisi sâkin ikincisi harekeli olarak yan yana geldiğinde sâkin olan birinci harfin harekeli olan ikinci harfe idgâm edilmesine İdgâm-ı mütekaribeyn denir (Talu, 2010, s. 42).

Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̲āniyā idġām olur (460)

İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri (461)

Harfleri 2 mahreç üzeredir. Lâm ve râ mahreci, kâf ve kef mahreci.

Lâm harfi önce râ harfi sonra geldiğinde idgâm olur. Râ önce lâm sonra gelirse idgâm olmaz (Talu, 2010, s. 42).

Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle mis̲āl

Oldı *ḳul rabbi bel refeʿah* hoş temeyyüz ile maḳāl (462)

Kâf ve kef mahreci

Bu iki harfin mahreci de sıfatları da değişiktir. Ancak birbirine yakındır. Kur'ân'da sadece bir yerde vardır (Talu, 2010, s. 42).

S̲āniyā ems̲āli *neḫluḳkum* olur diñle sözüm

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm (463)

2.4.6. İdgâm-ı şemsiye

Arapça gramerde isimlerin başına gelerek onları belirli hale getiren lâm-ı tarif vardır. Yani "el" takısı. Bu ön ekten yani lâm-ı tariften sonra şemsi harflerden bir tanesi geldiğinde bu "el" takısındaki lâm harfi şemsi harflerle birlikte şeddeli okunur. Buna idgâm-ı şemsiye denir. Şemsi harfler 14 tanedir.تَ ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ل ، ن[66]

[66] Tuğral, 2009, s.59. Talu, 2010, s.43.

Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

Bes kevākib mestur olur gün ṭulūʿunda ʿıyān (469)

Tā, s̲ā, dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā, zā

Ṣad ,ḍad, nūn, lām hem ikisi ṭā, ẓā (471)

İdgâm-ı şemsiye de kendi içerisinde iki gruba ayrılır:

İdgâm şemsiye ma'a'l gunne

İdgâm-ı şemsiye bila gunne olmak üzere.

İdgâm-ı şemsiye ma'a'l gunne: Eğer lâm-ı tariften sonra nûn harfi gelirse bu durum söz konusudur. Sadece nûn harfine mahsustur.

Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yārā (474)

Şems maʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan e̲ser

Bāḳīsine uġrasa şemsī bilā ġunne pe̲ser (45)

İdgâm-ı şemsiye bilâ gunne: Lâm harfinden sonra nûn harfinin dışındaki şemsi harfler geldiğinde bu durum söz konusudur.

2.4.7. İzhâr-ı Kameriye

Kameriye harfleri de tıpkı şemsî harfler gibi on dört tanedir. Yukarıda bahsedildiği gibi "el" takısında bulunan lâm harfinden sonra kameri harflerden bir tanesi gelirse lâm-ı tarifin lâmı kendisinden sonra gelen kameri harfe idgâm edilmez, açık bir şekilde okunur. Buna İzhâr-ı kameriye denir (Tuğral, 2009, s. 66).

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād

Lām-ı taʿrīfden ṣoñra olur aña māhiyye ād (478)

2.4.8. Hükm-i Râ

28 harf içerisinde bulunan râ'nın hükümleri diğer harflere göre oldukça fazladır. Kıraat-ı İmam Asım Rivayet-i Hafs'a göre Râ harfinin 12 türlü okunma yeri vardır. Râ harfi beş yerde kalın, dört yerde ince okunur. Üç yerde de hem kalın hem ince okunur (Talu, 2010, s. 45).

Bilki *rā* merfūʿ u manṣūb olsa ger tefẖīm olur

Meksur olursa birāder her zamān terḳīḳ olur (486)

Râ harfinin kalın okunduğu yerler:

Râ'nın harekesi üstün veya ötre ise, râ harfi sâkin olup kendinden önceki harf üstün veya ötre ise, râ harfi sâkin olup kendisinden önceki harf de sâkin olduğunda ondan da önceki harf üstün ve ötreli ise bu durumda da kalın okunur (Talu, 2010, s. 45).

Esreden sonra sâkin olarak bulunan râ'dan sonra istila harflerinden birisi gelirse râ kalın okunur (Tuğral, 2009, s. 45). Râ harfi sâkin râ'dan önceki harfte her zaman sabit olmayan geçici esre (kesre-i arıza)[67] ile harekeliyse bu durumda da râ kalın okunur (Tuğral, 2009, s. 71,72).

Râ harfinin ince okunduğu yerler:

Râ harfi eğer esreliyse ince okunur. Râ sâkin kendisinden önceki harf esreliyse ince okunur. Ancak râ ile esreli harf aynı kelimede olmalıdır (Talu, 2010, s. 45). Râ sâkin kendisinden önceki harfte sâkin[68] olup, ondan önceki harf esreliyse ince okunur (Tuğral, 2009, s. 74). Râ sâkin olup öncesinde harf-i lîn olan "ye" harfi varsa râ ince okunur (Talu, 2010, s. 46).

Sākin olsa ḥarf-i *rā* mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

Terḳīḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr (495)

[67] Kesre-i ârıza iki türlüdür. BirincisiSâkin olan harfe verilen esredir. Diğeri de başka bir kelimede bulunan esredir (Tuğral, 2009, s.72).
[68] Cezimli ya da med harfli olması.

Râ harfinin hem ince hem kalın okunduğu durumlar:

Esreden sonra ortaya çıkan sâkin râ'dan sonra istila harflerinden ض ,ص ,ق ,غ, ظ, ط,خ birisi esreli olarak bulunursa râ hem ince hem de kalın okunabilir (Talu, 2010, s. 46). Râ sâkinse ve öncesinde sad ve tı harflerinden bir tanesi kendisi sâkin, öncesi yani makablileri de esreli olduğu zamān râ hem kalın hem de ince okunur (Talu, 2010, s. 46). Sâkin Râ ile esreli harf arasında isti'lâ sıfatlı bir harf sâkin olarak gelmiş ise, râ harfini kalın ve ince okumak caizdir. Râ'dan önceki harf, isti'lâ sıfatlı (kalın sesli) olduğu için râ harfi kalın; bu kalın sesliden önceki harf esreli olduğu için de râ harfi ince okunabilir (Tuğral, 2009, s. 75).

2.4.9. Lafzatullah

Arap alfabesinde lâm harfi ince sesli bir harftir. Ancak burada bahsedilecek olan "Allah" sözündeki lâm harfinin kalınlığı ve inceliği bazı durumlara göre değişmektedir. Allah sözcüğünde şeddeli lâm harfinden önce üstün ya da ötre varsa bu durumda lâm harfi kalın okunur. Allah sözcüğünden önce herhangi bir kelime gelmezse kelimenin başındaki hemzenin harekesi üstün ise lâm harfi yine kalın okunur. [69]

"Allah" kelimesinde lâm harfinden önce esreli bir harf varsa lâm harfince okunur.

Meftūḥ u mażmūm olursa tefẖīm olur her zamān

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündir hemān (500)

2.4.10. Hâ-ı zamir

Kur'ân-ı Kerim'de kelime sonlarında bulunan he harflerinin çoğu zamirdir. Bazıları uzatılarak okunur, bazıları ise uzatılmadan okunur. Eğer heden önce gelen harf harekeliyse uzatılarak okunur (Turhan, 2009, s. 69).

Olsa mā-ḳabli żamīrüñ müteḥarrik medd olur

Ennehū bihī miṯāli ʿayın ḥarf-i medd olur (503)

[69] Turhan, 2009, s.67. Talu, 2010, s.46-47.

2.4.11. Sekte

Sekte kelimesinin lugat manası susmaktır. Tecvid ilminde ise kıraat esnasında sesi nefes almaksızın kesmek manasındâdır (Talu, 2010, s. 48)

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān (507)

1.Kehf suresi [70]

2.Yasin suresi[71]

3. Kıyame suresi[72]

4. Mutaffifin suresi[73]

Sūre-i Kehfde birisi *Sūre-i Yāsīndedir*

Bir *Ḳıyāmetde* birisi *El-Muṭaffifindedir* (509)

Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledīn cümle tamām

Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmil olındı ve's-selām (509)

2.4.11.1. Hâ-ı Sekteler

Sekte bölümünde tanımlandığı üzere tecvid ilmindeki manası nefes almadan sesi kesmek olan sektelerin bir bölümünü de Hâ-ı sekteler oluşturmaktadır. Bazı kelimelerin son harekesini muhafaza etmek için kelimenin sonuna konulan sâkin heharfinin konulmasıdır. Hâ-ı sekteler Kurân-ı Kerimde dokuz yerde 4 surenin 7 kelimesinde mevcuttur (Turhan, 2009, s. 87).

Hā-ı sekte oldı tokuz yek *Baḳar Enʿāmdadır*

Birisi *El-Ḳāriʿa*da sādisi *El-Ḥāḳ*dadır (631)

[70] 1 ve 2. ayetler.
[71] 52. ayet.
[72] 27 ayet.
[73] 14. ayet.

-Sure-i Bakara[74]

-Sure-i En'âm[75]

-Sure-i Hâkka[76]

-Sure-i Kâriâ[77]

İmam Deylemi'ye göre beş şey ibadettendir:[78]

-Az yemek
-Camide oturmak
-Kabe'ye bakmak
-Mushafa bakmak
-Alimlerin yüzüne bakmak Bu ibadetler eserde de yer almıştır:

Ebu Nuaym'a göre de anne ve babanın yüzüne sevgiyle bakmak ibadettir.

Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṯ-i çeşm ü żiyā

Ṯāliṯe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā (640)

Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād (641)

Müellif yararlandığı *Cezeri Şerh*'i ve *Karabaş Tecvidi*'nin sıralamasını esas almış ve sekte bölümüne kadar bu şekilde ilerlemiştir. Sırasıyla verilen tecvid kaidelerinin ardından bu bölümde de tecvide ilişkin bazı kavramlar ve örnekleri maddeler halinde verilecektir.

2.5. VAKF YA DA VUKUF

Vakfın lugat manası durmaktır. Tecvid ilminde ise nefesle birlikte sesin kesilmesi vakf olarak adlandırılır (Talu, 2010, s. 51).

---

[74] 259.ayet.
[75] 90.ayet
[76] 19. 20. 25.26.28.ve 29. ayet.
[77] 10.ayet
[78] www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islâm-Alimleri-Ansiklopedisi/Detay/DEYLEMI/1276. Mayıs, 2019 tarihinde erişilmiştir.

Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe (512)

Vakfın üç mertebesi vardır:

Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen (513)

1.Vakf-ı tam: Kendisinden sonraki kelime ile mana ve laf yönünden ilişkisi olmayan bir kelimeyle yapılan vakıflardır (Talu, 2010, s. 53).

Vaḳf-ı tam oldır ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya (514)

2.Vakf-ı kâfi: Sözcük olarak tamam olan fakat öncesindeki sözcükle anlam olarak ilişkisi olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır [79]

Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola (518)

3.Vakf-ı hasen: Kendisinde sözün, ifadenin tam olduğu ancak öncesindeki sözcükle anlam olarak ve sözsel olarak ilişkisi bulunan kelime üzerinde yapılan vakıflardır (Talu, 2010, s. 53-54).

Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola (521)

4. Vakf-ı kabih: Kelâmı tamam olmayan, herhangi bir anlamı çıkmayan ve öncesindeki kelime ile lafız ve mana olarak hîç bir ilişkisi bulunmayan kelimelerde yapılan vakıflardır. Bu şekilde yapılan vakıflar kesinlikle caiz değildir (Talu, 2010, s. 54)

[79] Talu, 2010, s.43. Turhan, 2009, s.90.

2.6. HEMZE

2.6.1. Hemze-i Kat'ı

Her durumda okunan hemze Hemze-i kat'ı olarak adlandırılır. Yani hem söz başında hem de söz ortasında okunan hemzedir (Ünlü, 1971, s. 39).

Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur (534)

2.6.2. Hemze-i Vaslî

Hemze-i Vaslî: Kelimenin ilk harfi olan hemze öncesinde başka bir kelime olduğu zaman okunmuyorsa ve bir sonraki harfe geçiliyorsa bu vasıl hemzesidir. Yani vasıl hemzesi kelimenin başında olduğu zaman okunur, ancak söz arasına geldiği zaman okunmaz (Ünlü, 1971, s. 39-40).

Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı (535)

Ger fiʿilde olsa līkin s̱āliṯ ḥarfi refʿ ile

Unẓurūʿ ʿbüdū miṯāli żamme ile ibtidā (536)

2.7. LAHN-I CELÎ VE LAHN-I HAFÎ

Lahn: Okuyuş hatası anlamına gelmektedir. Tecvid ilminde ise tecvid kaideleine uymamaktan meydana gelen hata demektir. Lahn-ı celî ve lahn-ı hafî olmak üzere ikiye ayrılır, celî'nin lugat manası açık, belli, aşikardır. Tecvid ilminde ise ağır ve açık olan hatalar lahn-ı celî olarak adlandırılmaktadır. Hafî'nin lugat manası ise gizlidir. Tecvid ilminde ise küçük ve gizli hatalar lahn-ı hafî olarak adlandırılır. Sadece tecvid ilmini çok iyi bilen kişilerin anlayabileceği hatalardır (Talu, 2010, s. 60-61).

Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī (576)

Lahn-ı Celî şu durumlarda gerçekleşir[80]

-Harflerin mahreçlerini ve sıfat-ı lazimelerini bozmak, örneğin tı harfini dâl ya da te gibi okumak.

-Harekelerde yapılan hatalar.

-Kelimelere bir harf eklemek veya harf azaltmak.

-Medd-i tabileri terk etmek

-Harekeyi sükûna veya sükûnu harekeye çevirmek

Lahn-ı Hafî ise sadece tecvid ilmini çok iyi bilen kişilerin anlayabileceği hatalardır.

Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman lahn-ı hafi meydana gelir. Örneğin İhfâyı, İdgâmı, terkîk ve tefhîmi yerine getirmemek lahn-ı hafîyi meydana getirir.

2.8. DER BEYÂN-I TAHZİRÂT MİN MEVÂZİ LAHN-I HAFÎ

Bu bölümde herkesin fark edemeyeceği sadece tecvid ilminden çok iyi anlayanların fark edebileceği hatalara yer verilmektedir. Bu okuyuş hataları *Tuhfe-i Şerîfî*'de Kur'ân-ı Kerîm'den örnekler verilerek gösterilmiştir. Aşağıda ise daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamak amacıyla Karakılıç'ın çalışmasından da yararlanılarak her harf için ayrı ayrı okuyuş hataları maddelenmiştir.[81]

Hemze leri, süratle kırâat ederken hazf etmek, şiddetini giderip teshîl etmek, Elif-i murakkıkaları veya mâkablini tefhîm etmek, terkîkleri abartılı bir şekilde mübâlağa etmek.

(ب) : **Bâ** harfinin cehr sıfatını giderip Bâ'-i fârisî gibi telâffuz etmek, sükûn hâlinde kalkale etmemek veya kalkalede mübalağa edip bâ harfini harekelemek veya şeddelemek, kalkale harflerinden başka bir harfde kalkale etmek gibi durumlar bâ harfinde meydana gelen hatalardır.

[80] Bu bölümde hatalar hem *Tuhfe-i Şerîfî* 'den hem de Mehmed Talu'nun çalışmasından hareketle sınıflandırılmıştır. Talu, 2010, s.61.
[81] Ayrıntılı bilgi için bkz. Karakılıç, 2018, s. 121-122-123-124.

(ت) : **Tâ** harfinin şiddet sıfatını gidermek, sükûn hâlinde şiddetinde mübâlağa edip müteharrik gibi okumak, hems sıfatını giderip dâl harfi gibi okumak, hatadır.

(ث) : **Sâ** harfini (sîn) harfi gibi okumak, hatadır.

(ج) : **Cîm** harfini, cehr sıfatı olmadan Cîm-i fârisî gibi okumak veya şiddet sıfatını gidermek, hatadır.

(ح) : **Hâ** harfini, güzel he veya hâ harfleri gibi okumak, sükûnü hâlinde gayn harfi gibi yapmak, hatadır.

(د) : **Dâl** harfini, sükûnü hâlinde cehr sıfatını giderip tâ harfi gibi okumak, kalkalesini gidermek, hatadır.

(ذ) : **Zâl** harfini, zây harfi veya zâ harfi gibiokumak, hatadır.

(ر) : **Râ** harfinin tekrîrini özellikle de şeddeli olduğu zamanlarda izhâr etmemek, mahallinden başka yerde tefhîm etmek veya terkîk etmek, tekrîrini ihfâda mübâlağa ederek şeddeli hâlinde dâ harfi gibi okumak, hatadır.

(ز) : **Zây** harfini, safir sıfatı olmadan zâl harfi veya zâ harfi gibi okumak, hatadır.

(س) :**Sîn** harfini, safir sıfatı olmadan sâ harfi gibi okumak veya tefhîm edip sâd harfi gibi okumak, hatadır.

(ش) : **Şîn** harfinin tefeşşi sıfatını giderip sîn harfi gibi okumak, hatadır.

(ص) : **Sâd** harfinin safir ve idbak sıfatını gidermek, hatadır.

(ض) : **Dâd** harfini, mahrecinden çıkarmamak, ince okumak, zâ harfi ile bir arada olunca ayrı ayrı söylemeyerek birbirine karıştırmak, hatadır.

(ع) : **Ayn** harfine şiddet verip hemze gibi çıkarmak, elif harfinin mâkablinde olduğu zaman tefhîm etmek, hâ harfinin mâkablinde olduğu zaman, (ى د ه ع م) misâlinde olduğu gibi izhârını terk etmek, hatadır.

(غ) : **Ğayn** harfini ince okumak, ğayn harfi ile dâd veya kâf harfleri bir arada olduğu zamān غ ğayn harfini iyice belli etmemek, ğayn harfini, izhâr'ında mübalağa ederek karıştırmak, hatadır.

(ف) : **Fâ** harfini vâv harfi gibi okumak, fâ harfini vâv harfine veya vâv harfini fâ harfine idgâm etmek, vâv harfi gibi okumaktan sakınmak için fâ harfinde kalkale veya sekte yapmak, hatadır.

(ق) : **Kâf** harfini inceltip kef harfi gibi okumak, hatadır.

(ك) : **Kef** harfinin şiddetini gidermek, tefhîm etmek, hems ve şiddet sıfatına uymayarak Kâf-i fârisî gibi okumak hatadır.

(ل) : **Lâm** harfini, gibi kelimelerde mâbadine idgâm etmek veya ihfâ etmek veya beyânında kalkale ile mübalağa etmek, Hurûf-i müfahhimenin mâkablinde veya mâbadinde vâki olduğu zaman terkîkine ihtimâm etmemek, hatadır.

(م) : **Mîm** harfi, Hurûf-i müfahhimenin mâkablinde vâki olduğu zaman tefhîm etmek, Mîm-i sâkine fâ veya vâv harfine uğradığı zaman ihfâ veya idgâm etmek ya da izhârında mübalağa için harekelemek, hatadır.

(ن) : **Nûn** harfini, vakfı hâlinde izhâr etmeyip ihfâ etmek harekeli olduğu zaman ince okumayıp tefhîm etmek, nûn-i sâkine vâv veya yâ harflerinden birine uğradığı zaman şiddet sıfatını vermeyip ihfâ veya izhâr ederek idgâm etmemek, ihfâ olması gerekirken izhâr etmek gibi durumlar hatadır.

(و) : **Vâv** harfini tefhim etmek veya mâkablini tefhîm etmek, hatadır. Çünkü vâv harfini, her durumda terkîk etmek lazımdır.

(ه) : **Hâ** harfini güzel heyi hâ harfi gibi okumak, vakıf hâlinde iken harekeli yapmak veya vakfın da mabadine bir hemze ziyade etmek veya vakfı hâlinde hâ harfini söylememek hatadır.

(ى) : **Yâ** harfini, müteharrik olduğu zaman iyice telaffuz etmemek, Harf-i medd olduğu zaman icabını iyi yapmamak, şeddeli olduğu zaman çiğner gibi çıkarmaktan sakınmamak, yâ harfi mükerrer vâki olduğu zaman yâ harfini izhâr etmemek ve söylememek hatadır.

2.8.1. Kurân-ı Kerim'de Secde Ayetleri

Namaz sırasında secde ederken okunması gereken ayetlere Secde Ayetleri denir Kurânda secde ayetleri 14 yerde mevcuttur. Yapılması gereken bu secdelerin 7 tanesi farz, 3 tanesi vâcip, 4 tanesi ise sünnettir (Turhan, 2009, s. 116-117).

Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ve's-selām (628)

Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

Vācibi Furḳān *elif lām mīm* ü *ḥāmīm* ey ʿibād (629)

Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdir bular

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār (630)

Farz olan ayetler:

-Sure-i A'râf

-Sure-i Ra'd

-Sure-i Nahl

-Sure-i İsra

-Sure-i Meryem

-Sure-i Hacc

-Sure-i Sad

Vâcip olan ayetler:

-Sure-i Furkan

-Sure-i Secde

-Sure-i Füssılet

Sünnet olan ayetler:

-Sure-i Neml

-Sure-i Necm

-Sure-i İnşikâk

-Sure-i İkrâ[82]

2.9. DUA

Kur'ânı okuma kaideleriyle ilgili belli başlı kavramlar verildikten sonra bu bölümde müellif eserini okuyan insanlara dua etmiştir.

Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār (652)

Yazdıruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına (653)

Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām (656)

2.10. NASİHATLER

Dua bölümünün ardından 113[83] beyitlik nasihat ettiği bölüme başlamıştır. Bu bölümde öğrencilere ve onların anne babalarına nasihatlerde bulunmuştur. Erkek evladın mektebe verilmesi, edep erkan öğrenmesi, dersi iyi anlayabilmesi için sabahları tatlı yemesi

[82]Farz, vacip ve sünnet olan ayetler Celalettin Karakılıç'ın Büyük Tecvid İlmi adlı kitabında bu şekilde maddelenmiştir. Çalışmamızın temelini oluşturan Tuhfe-i Şerîfî 'de ise beyit halinde ifade edilmiştir. Beyit halinde ifade edildiğinde yazılımın bu şekilde olacağına Celalettin Karakılıç'ta çalışmasında değinmiştir:
"Bazı kimseler, Kur'ân-ı Kerîm'in ondört yerinde olan secde âyetlerini, beyt hâlinde yazarak şu şekilde ifâde etmişlerdir"
Geldi ondört yerde bil ki secde-i Kur'ân temâm,
Yedisi farz, üçü vâcib, dördü sünnet ey hümâm.
Farz'dır: A'râf, Nahl-ü İsrâ', Ra'd-ü Meryem Hacc-ü Sâd.
Vâcib'dir: Fürkân, Elif-lâm-mîm-ü Hâ-mîm ve's-selâm.
Sünnet oldu Neml-ü İkra', Necm-ü hem de inşikâk (Bkz. Karakılıç 2018, s.138).

[83] 659-771. beyitler arası.

gerektiği, Kur'ân eğitiminin çok önemli olduğu, dünya malına önem verilmemesi gerektiği, tecvid öğrenmenin önemli olduğu ve bunun için Karabaş tecvidinden başlanması gerektiği, bol bol tekrar etmenin önemi, nesih ve talik yazıyı bilmenin iyi olacağı, Ebced hesabının önemli olduğu, Arapça, Rumca bilmek gerektiği, Divâni hattını bilmenin önemli olduğu, İmam Birgivî'yi bilmenin önemli olduğu, Fars ilmini özellikle de Molla Câmi'yi bilmek gerektiği, İbrahim Şâhidi Dede'nin en meşhur eseri olan Tuhfe-i Şâhidî'yi bilmek gerektiği, Sudî, Lâmî gibi şairleri, Pend-i Attâr gibi önemli eserleri, Fars dilini, Mantık ilminde İsâguci'yi, Hüsâm Katibi, Kul Ahmed'i, Seyyidî'yi, Celâlî'yi bilmek gerektiğinden bahsetmiştir. Bu bilgileri verdikten sonra hocaların kıymetini bilmenin önemi, anne ve babaya saygılı olmak gerektiği, dualarını almanın ne kadar önemli olduğundan bahsederek, kötü meclislerde bulunmamak gerektiği, ilim meclislerinin faydalı olduğunu söyleyip, okuyana, dinleyene ve yazana duacı olmuş, eserini bu şekilde sonlandırmıştır.

3. BÖLÜM: TUHFE-İ ŞERÎFÎ

Metin tesbitinde esas aldığımız nüshanın arşiv numarası 06 Mil Yz FB 476'dır. Nüshanın boyutu (dış-iç) "230x162-167x118" mm.'dir. Yaprak sayısı 26 olan nüshanın her sayfası 17 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın yazı türü ise Nesih'tir. İstinsah tarihi 1219'dur.

Nüshanın cildi, üzeri ebru kağıt kaplı mukavva olup, sırt ve kenarları kahverengi meşindir. Nüshanın kağıt türü atlı şövalye filigrandır. Başlıklar ve cetveller kırmızı renklidir. Eserde geçen harfler ve Arapça örnekler de kırmızı renklidir.

3.1. İki Nüsha Arasındaki Farklar

Saadettin Eğri[84] tarafından 2014 yılında çalışılan metin ile bizim çalışmamıza konu olan nüsha büyük ölçüde benzerlikler taşımaktadır. Eğri'nin çalışmasına konu olan metin 439 beyitten oluşmaktadır. Bizim üzerinde çalıştığımız metin ise 772 beyitten oluşmaktadır. Eğri'nin çalışmasında eserin 53. beyitinde yazılış zamānı verilmiş ve "On üçinci çeharşenbe güninde" denmiştir. Bizim metnimizde ise;

Bidāyet oldı çün şevvāl[85] şehirde

On üçünci güni salı seḥerde

denilerek eserin yazılış zamanının salı sabahı olduğu belirtilmiştir.

Her iki metin arasındaki diğer farklılık vezinleridir. Bizim çalışmamıza konu olan metinde üç ayrı vezin kullanılmıştır. Diğer metinde ise iki ayrı vezin kullanılmıştır. İlk bölümde her iki metinde de vezin ortaktır. Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Fe'ûlün. Ancak aynı başlığa sahip olan *Şerh-i Cezerî* bölümü Eğri'nin metninde Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün şeklindedir, bizim çalışmamızda ise Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün biçimindedir. Bizim çalışmamızda yer alan üçüncü bölüm ise Eğri'nin çalışmasında yer almamaktadır.

---

[84]Yard. Doç. Dr.Saadettin Eğri. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bursa, Türkiye. Eğri, Saadettin. (2014) Manzum Tecvīdler ve Tuhfe-i Şerîfî. *Journal Of Turkısh Studies, 42,* 65-197.
Eğri çalıştığı metnin yaprak sayısı, yazı türü, nüshanın cildi ve kağıt türüne dair bir açıklama yapmamıştır.
[85] Şevval Ayı İslâm takvimine göre Kameri ayların onuncusudur. Ramazan Ayından sonra gelen aydır.

3.1.2. Başlıklar ve Bölümlendirmeler

Üzerinde çalıştığımız metinde 39 adet başlık vardır. Eğri'nin çalıştığı metinde ise 38 adet başlık vardır. Başlık ve bölümlendirmelerin adlandırılışı ve sıralaması birkaç farklılık dışında benzerlik göstermektedir. Eğri'nin çalıştığı metinde başlık *Kitâb-ı Tuhfe-i Şerîfî*'dir. Bizim çalışmamızda ise başlık *Hâzâ Kitab u Tuhfe-i Şerîfî*'dir. Eğri'nin çalışmasında ilk 14 beyitte Allah ve dört halifeye övgünün ardından *Der Beyân-ı Sebeb-i Telif Kitab başlığı*[86] atılmıştır. Bizim çalışmamızda ise *Sebeb-i Telif* diye ayrıca bir başlık açılmamıştır. 25 beyitte Allah ve dört halifeye övgü bildirilmiştir. 26. beyitte ise;

Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma

denilerek *Sebeb-i Telîf* bölümüne giriş yapılmıştır. Bu bölümün ardından her iki metinde de dua bölümüne geçilmiştir. Eğri'nin çalışmasında dua bölümü 31 beyittir. Bizim çalışmamızda ise 48 beyittir. Bu bölümün ardından her iki metinde de *Ba'de Edâ-ı Hüve'l Vâcib Beyân Şerh-i Cezerî* başlığı ile Cezerî Şerhi'ne geçilmiştir. Bizim çalışmamızda *DerBeyân-ı Gayr-ı Mütezadde* başlığının ardından *DerBeyân-ı Vasf-ı Hecâ-i 'Arabiyye* bölümüne geçilmiştir. Eğri'nin çalışmasında ise *DerBeyânü'r-Revm İşmâm ve'l İhtilâs* bölümüne geçilmiştir. Bizim çalışmamızda da işmâm ve ihtilas bölümü açıklandıktan sonra *DerBeyân-ı Tecvîd-i Karabaş* başlığı atılarak medlerin tarifine geçilmiştir. Eğri'nin çalışmasında ise *DerBeyân-ı Âlet-i Meddât* denilerek bu bölüm açıklanmıştır. Bunun dışında tüm bölümlendirmeler paralel ilerlemektedir. Ancak beyitlerde kullanılan kelimeler farklılık arz etmektedir.

Eğri'nin çalışmasında Sebeb-i Telif bölümündeki ilk beyit

Ve bundan sonra ger sorarsan iḫvān

Ne bāʿis *Tuhfe*yi kılmaġa evzān (15)

[86] 15. beyit ile 54 beyitler arası.

Bizim çalışmamız da ise;

Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma (95) biçimindedir.

Her iki metinde de tecvid kavramlarına dair açıklama yapılırken Arapça örnekler verilmiştir. Ayetlerden alınan bu Arapça örneklerin çoğu aynıdır. Ancak Eğri'nin çalışmasında daha az örneğe yer verilirken bizim çalıştığımız metinde örneklere daha fazla yer verilmiştir.

Sonuç olarak aynı konu etrafında şekillenen, aynı yazarın her iki metininde, toplam beyit sayıları, kullanılan başlıklar, vezin özellikleri ve beyitlerde ki bazı kelimeler farklılık göstermektedir. Eğri'nin çalışmasında müellif daha kısa bir metin ortaya koymuştur.

3.2. Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında yaşayan müellifin hikemi bir üslup çerçevesinde tecvid ilminin kaidelerini açıklamak üzere hazırladığı bu eser 13. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasını kapsayan dönemde kullanılan Eski Anadolu Türkçesinin ses özelliklerinden yararlanılarak okunmuştur. Klasik imlaya uygun yerler de vardır, uymayan yerler de vardır. Belirtme durumu eki çoğunlukla hemze ile gösterilmiş, -ı, -i şeklinde okunmuştur. Müellif tamlayan ekini bazen yuvarlak bazen de düz ifade etmiştir. Görülen geçmiş zamanın 3. kişisi düz okunmuştur. Metine genel olarak bakıldığında bir imla ikiliğinin olduğunu da söylemek mümkündür. Örneğin, "i/e" ünlülerinde,"c/ç"ünsüzlerinde,"k/k"ünsüzlerinde"g/g" ünsüzlerindeki ikilikler bunun dışında "i/ü" ünlülerinin kullanımında meydana gelen ikilikler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bunun dışında metin okunurken müellif kullandığı 3 ayrı vezin doğrultusunda uygunluğu sağlamak için zihaflara da başvurmuştur. Yapılan zihaflar tenkitli metinde gösterilmemiştir. Yapılan incelemede ise birkaç beyit örneği verilmiş diğerleri için ise tablo oluşturulmuştur. Müellif Arapça örneklerden de faydalanmıştır. Bu örnekler italik gösterilmiş, sure isimleri ise italik yazılmamıştır. Özel adlar büyük harfle başlamış ve bu adlara gelen ekler de ise kesme işareti kullanılmamıştır.

TUHFE-İ ŞERÎFÎ (TENKİTLİ METİN)

HĀẔĀ KİTĀB TUḤFE-İ ŞERĪFĪ

Kalıbı: mefāʿīlün/mefāʿīlün/feʿūlün

1b

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn

1. Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüli'llāh
Ḳamu āciz gedāillā hüve'llāh

Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet
Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidayet

O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi
V*erettelnāhü tertīlen* ḥaḳīḳi

Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn
Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn

5. Ṣalāt eyle selāmıñ ol Ḥabībe
Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe

Ki virdin Ḳur'ān'ı sebʿa'l-meṯānī
Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı

Oḳudı Ḳur'ān'ı tecvīdile ol
Buyurdı bizlere tertībile ol

Daḫı āline aṣḥābına ẕātı
Ki Ḳur'ānile buldılar necatı

Oḳudı Ḳur'ān'ı icrāʾı bunlar
Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar

10. Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr
Īmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver

Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān
Olınsa vezni cümle ehl-i īmān

Ebubekr'iñ īmānına beraber
Olâmazdı didi ol şāh-ı enver

Çün ikinci Ḫālife ol ʿÖmerdir
O Ḳur'ān nūrını icrā ḳamerdir

İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna
Daḫı Mıṣrile kesrile Tūrāna

15. Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı
Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı

2a

ʿÖmer nebī olurdı şek-gümānsız
Buları sevmeyenlerdir īʿmānsız

Çün ʿOs̱māndır Ḫalīfenüñ üçünci
O Ḳur'ān ravżasında güldir nebi

İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān
Ḥayā ehli ḫocalar pīri Os̱man

Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı
Kemāl-i 'izzetün ḫalḳa ṭuyurdı

20. Ki her peyġamberüñ ola refīḳı
O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi

Refīḳımdır benim cennette Os̱mān
Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān

Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir
Ḫudā arslānı maḥbūbı velidir

Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān
ʿİlim şehri benim ḳapısı arslan

Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile
Mübārek z̲ulfeḳārı düldüliyle

Bu Ḳur’ān nūrını iʿlānı ḳıldı
Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı

Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen
Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma

Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi
Gedā mesken fenā içre bu idi

Mevālid belde Erżurūm ḥaḳīḳī
Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī

Bizi atdı gülistāndan ırāġa
Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa

Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle
Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle

Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra
Niçe bir yaḳmalı bu cānı nāra

Dükenmez söz disem ġāyet keşerdir
Mekān-ı mevlūd göñülde çün eşerdir

2b

İder arżu döġünmez āh ḥasret
Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret

Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel
Ki Ḳur’ān’ı oḳıtdı bize evvel

İlm-i ḥālimizi bildirdi yeksān
Dīn-i islāmımıza eyledi yakzān

ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh
Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh

Olarıñ ḫayrı eşnāsı ḥoş āʿlā
Bularıñ hiẕmeti cümleden evla

Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli
İde raḥmet Ḫudā-ẕü' l-i celali

Ki vāʿıẓ mevlūdi ḳarye Zorīnıñ
ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin

40. Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı
Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı

Yegānī ʿālim ükāmil şefiḳi
Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Ṣerīfi

Alurdım daḫı andan çok fevā'īd
İde rütbesini yevmen ẕevā'īd

ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa
Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa

İşidirdük kemālini semāʿen
Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen

45. Çü sinnimüz şebābet ḥāle irdi
Ata ana ayaġa bendi urdı

Gedā vāḥid ata ana pir idi
Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi

Yoġıdı gerçi bizde ʿilm üḥikmet
Ata anaya iderdik iṭāʿat

İẕinsiz çıḳmaduḳhīç bir kenāra
Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra

İrişdük çün yegirmibeş yaşına
Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına

3a

50. Gedānuñ göñli fikr ile eridi
Dün ü gün işleri āh u ẕār idi

Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz
Hezār tedbīrlerüñ taḳdīri bozmaz

Yapış ata ananuñ pīşesine
Nişīn ol medresenüñ kūşesine

Çü virdi Ḫāliḳ-i Yezdān ʿināyet
Ata ana daḫı virdi icāẕet

Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet
Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet

55. Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī
Ḫudā ḳor mı bizi cūʿānıʿārī

Giyürdi Ḫāliḳim envāʿi ḫilʿat
Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifayet

Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde
Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde

Ṣabāvetden şebābetden gelürdi
Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı

Oḳudırduk iderdük daḫı diḳḳat
Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret

60. Oḳudırdık maʿan Tecvīd-i Türkī
Me'ānın añladıp Elsān-ı Türkī

Taʿaccüb iderim dāʿim ḥaḳīri
Gelür vāʿıẓ görür ḫoş bu faḳīri

İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣīḥat
Ḫudā virsün kemālātına ġayret

Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı
Feṣāḥat maʿdeni aḥsen nidāʾı

Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet
Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet

Ki bilmez tecvīdi yoḳdır riʿāyet
Naṣr-ıyenṣar bilür eyler kifayet

Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı
Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imamı

3b

Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe
Girü tecvīdi başla gir sözüne

Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi
Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi

Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı
Ḳarabaş tecvīdi manẓūm olaydı

Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet
İdüp żabṭı alaydı ḥıfẓına hep

Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān
Ata virdi icāzet oldı āsān

Çü sinnim otuzunda idi devrān
Cihānda şāhidi Sulṭan Selīm Ḫān

Biñ ikiyüzonaltıdaydı hicret
Mıṣır fetḥi çün olmuşdı beşāret

Feriḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar
Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar

Ḫudā virsün kemāliyle şecāʿat
Zamānında dīn-i islām bula ḳuvvet

İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı
Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı

Ḫudā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni
Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni

Bilād-ı memleketi mehzūm olsun
Fütūḥile bu islām maġnūm olsun

Vezīr-i aʿẓamı cümle vüzerān
İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān

Ḫudā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet
Ki islām ola sāyesinde rāḥat

Āḫıṣḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr
Vezīrleri ṣebātı üzre mesrur

İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya
Ḫuṣūṣā evḳāfa Zūr-reʿāya

Nedeyim ketḫüdāsı beglerini
Müsellimlerini iş erlerini

4a

ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf
Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf

Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab
Ḳażālardan emīn it vir selamet

Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle
ʿAṭā raḥmet idüp mebrūrieyle

Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı
Biḥaḳḳın Sūre-i Furḳān u Ḳāfı

Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetine
Bizi ġarḳ eyle anuñ enverine

Bize göster fütāde ravżasını
Ṭavāf idüp dönelim çevresini

Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta
Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta

Görelüm belde-i Şāmı müẓehher
Daḫı Mekke Medīne-i münevver

Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl
İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl

Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it
İʿmān-Ḳur’ānile bizi tamām it

Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām
Ki muʿmin muʿminātı ḥāsılaʿām

95. Cemīʿniñ murādātın tamām it
Ḳabūl eyle duʿāmı iltizām it

Daḫı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı
Civārında ṣaġu ṣol hep verāʾı

Belālardan ḳażālardan emīn it
Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it

Muḥammed ḥürmetine daḫıḲur’ān
Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īmān

Müreġġab eyle bu Tuḥfe-i Şerîfî
Bi-ḥaḳḳi Sūre-i Furkān laṭīfi

100. Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde
On üçünci güni salı seḥerde

4b

Beşinci güni oldı iḫtitāmı
Mevāniʿçoġidi ḫalḳuñ sitemi

Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı
Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı

Yazıldı çünki manẓūme tamāmī
İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī

Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ
Ḫaṭā olunca manẓūma vefā yoḳ

Şerīfī ḥāfıż ẕikr olındı aḳdem
Bulup anı didim yā ṭabʿi eşlem

Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥi eyle
Ḫaṭāsun maḥv idüp taḥṣīṣi eyle

Naẓar kıldı ṣaḥīḥ itdi naẓīmi
Makāmın ide ḥaḳdārüʿn- naʿīmi

Hemān budır niyāzum ol Ḫudāyā
İrişdire bizi luṭf u aṭāyā

Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ
Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ

Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre
Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre

Bileler baḥrini üç baḥri üzre
İçeler panzehiri zehri üzre

Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar
Bilür ḳurrā sözi nāfıẕ olanlar

Niyāzum var daḫı kurā ḫocalar
Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler

Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş
Ṭolabda haṣr idüp dime anıboş

Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndır
Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndır

Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle
Oḳut ṭāliblere ṣavtı uṣūle

Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl
Naṣīḥat çün diġil ehli bilür bil

5a

Daḫı vardır niyāzum kāmil ehli
Mevāzīn maʿdeni ḥāl müşkil ehli

Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it
Yazınca hem işāretle ʿayān it

120. Miṣāllere nişān it ser-sühanla
Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle

Miṣāl āyet gelürse tebdīl itme
Anı muaʿrreb oḳı hīç teşkīl itme

Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol
Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol

Sözüñ çoḳdırʿaceb uṣanmak olmaz
Anı ehli bilür küsenmek olmaz

Şerīfī bil sözüñ eyleme lāfī
Getür vezni remel söyle ḳavāfī

BĀʿDE EDĀ-I MĀ- HÜVEʿL-VĀCİB ŞERḤ-İ CEZERĪ

Kalıp: Fāiʿlātün/ Fāiʿlātün// Fāʿlātün/ Fāʿilün

125. Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar
Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar

Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı şemʿi görmedi
Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi

Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl
Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hīç maḳāl

Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar
Boldı nūr *levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer*

Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ
Söyleyim tecvīd sözünden tā gele saña heves

130. Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur
Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur

Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet saḫī
Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā aḫī

Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmekdurur
Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmakdurur

5b

Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdir işit
Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳit

İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezā
Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakeza

135. Hem riyāżat femiyle tekrar müdāvemet oġul
Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ıʿālimdir ol

Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledir
Taʿrīf-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledir

Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān
Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

DER BEYĀN-I İSM-İSNĀN ḲISM-I ĀʿDĀD

Dişlerüñ esmāʾ vü aḳsāmına gel eyle şurūʿ
Tecvīd içre bu aşıldır ġayrısı oldı fürūʿ

İsm-i isnān altıdır bil ezbereyle pür-hüner
Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber

Bil rebāʿiyye senā yā sālisen enyāb olur
Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur

Dört senā yā ön dişi aʿlā ile esfel-ʿıyān
Hem rebāiyye senā yā muttaṣıl emsāl hemān

Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı misl-i fī'l evvel
Hem żavāḥik bu kezālik zikr olındı ḫoş mesel

Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidir fī'l - aʿded
Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded

Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl
İsm-i isnān ḳısm-ı āʿdād oldı cümle bā-tamām

DER BEYĀN-I MEḪĀRİCÜ'L ḤURŪF VE'Ṣ-'ṢIFĀT VÜ HURŪFÜ'L AṢLİYYET VE'L FERʿİYYET VE GAYR U HUMİNE'L- EZMET

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn
Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn

Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf sābitan
Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan

Bilki maḫrec mezheb-i meşhūrda sābiʿ -i ʿaşer
Bil ḥurūfāt taḳsīm olur bir iki üçer beşer

6a

Şol yegirmi ṭokuz ḥarf Aʿrābī aṣıllı durur
Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿīdurur

Şol ḥurūf-aṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña
Bilki āḳṣā-yı boġazdan oldı hemze ile hā

Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā
Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā

Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa
Hem maḳām oldı dil ortasında cīmü şīn u yā

Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur
Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur

Pes rebāʿiyye senāyā cānibine düşdi bu
Zikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu

Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān
Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisan

Dil ucıyla hem senāʿulyā dibi ṭā dāl tā
Dil ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā

Hem senā ʿulyā başından oldılar ẓā ẕāl u sā
Şefe baṭnıylasenā ʿulyā ucundan oldı fā

Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni
Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşüm maʿdeni

Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür
Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr

Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer
İktifā ider bu deñlü ḫıfẓ iderisen eġer

DER BEYĀN-I ṢIFĀTÜ'L-ḤURŪF-I MÜTEŻĀDDE Ü ĠAYR-I MÜTEŻĀDDE

160. Gel rücūʿeyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola
Maḫrecī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola

Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur
On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur

Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedir
Ṣāniye żıddı ānuñ żabṭeyle kim mechūredir

Ṣāliṣe şedīdedir bil żıddı rābiʿ riḫve-nām
Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān

6b

Sābiʿinci inṭibāḳ hem ṣāminā żıddʿinfitāḥ
Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muṣmet ṣıḥāḥ

165. Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān
Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān

Hems ü iḫfādır lugatda ışṭılāḥda ṣavt-ı cer
Maḫrecinde gizlenür avāztelaffuẓ olsa ger

Ḫarfleri ondır *feḥaṣṣe* hemdaḫışaḫs-ı *seket*
Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ

Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān
Işṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-āşikāresi beyan

Ḫarfi on ṭokuzdurur *mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż*
İẕ ġazā cündünmeṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed

170. Mehmūsiyle çünki żıd oldılar aġyār oldılar
Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar

Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatü'l- kelām
Işṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām

Ḥarfleri sekizdir anıñ bil *ecīd kaṭṭun beket*
Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ

Bil luġatde riḫve yumşaḳlıḳ durur miṡl-i ḥarīr
Iṣṭılāḥī ḳurrāda zaʿf ile süstlükdir cerīr

Żaʿfile oldı āvazuñ işidenler ḳıldı ḥaẓ
Bil ḥurūfī *ḥasse şaḥṣın hezze faẓẓın gażża şeẕ*

175. Vāvile rāya da riḫvedir dimişler baʿẓılar
Ḥarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular

Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular
Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler

Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur
Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur

Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẕıñda mustaʿli ıʿyān
Ḥarfini bil *ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur* yedi hemān

Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu
Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu

180. Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān
Iṣṭılāḥī ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān

7a

Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı
Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hīç rıfʿatı

Ḥarf yigirmi ikidir mecmūʿı şems zeket
Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin icdeh ḳılmadı hīç bir nüket

Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi
Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi

Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar
Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar

Dörtdir ḥarfi ṣāẕ ṭa ẓıdır añla ḫoşca yā kibār
Muṭbaḳ ḥarfi ẕikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār

Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ
Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ

Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar
Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar

Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ
Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ

Bil luġatde pek muḫaffef hem ṭarafdır inzilāḳ
Isṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ

Ḥarfleri çün altıdır mecmūʿi fermin lüb işit
Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it

Rā ile nūn lāmda vardırḫoş taraf maʿnāsı bil
İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl

Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur
Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı ṣıkletle olur

Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı ṣaḳīl
Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil

Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdır āşikār
Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

DER BEYĀN-I GAYRI MÜTEŻĀDDE

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfi ferʿi söylegil
Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil

Ṣāni oldı ḳalḳale ṣāliṣ tefeşşi rābi līn
İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn

7b

Hem yedīnci istiṭāle çün fürūʿoldı tamām
Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam

Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler
Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler

Ḥarfleri üçdir bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā
Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża

Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi
 Işṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci

Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedīn beş olur bunlar hemān
Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān

Depredir maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd
Bil miṣālī *yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad racʿun baʿīd*

Çün tefeşşīdir luġatde ṭaġılup minşār olan
Işṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisan

Oldı şīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḥāṭ
Ṣükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ

Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur
Işṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur

Ḥāli meddātı bunun ḫoş bil maḥallinde beyān
Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman

Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedir
Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budır

Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām
İnmedi ednāya orta ḥālde riḫve ves-selām

İnḫirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek
Işṭılāḫī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek

İnḫirāfla muttaṣıf ḥarf ikidir lām biri rā
Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā

Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur
Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neşri olur

Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām
Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelam

Bilki tekrīr ḥarfi rā'dır tekrara var ḳuvveti
Līki tekrar itmeġe hīç virmediler ruḫṣatı

8a

Şol lisānı ur dimāġa telfiẓ it bir kez hemān
Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman

Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını
Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildireyim vaṣfını

Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān
Iṣṭılāḥī ḳurrāda maḫrec üzre nūr her zaman

Ḥarf-i dāddır çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur
Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür

Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul
Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil

Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā
Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā

Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur
Pek çetindir maḫreci ḍād diyü ḫalḳaṭuyurur

Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ
Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

DER BEYĀN-I VAṢF-I HECĀ-İ ʿARABİYYE

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḥālini
Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri

Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur
Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meṣmūt olur

Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ
Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ

225. Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete
İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate

S̲āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ
Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ

Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdir işit
İnfitāḥdır ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it

Hems ile riḫve teseffül infitāḥdır çünki ḥā
Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndır sözüñe yoḳ çün behā

Mustaʿīl riḫve ile ḫ̲ā ḥarf-i mehmūs oldı çün
Muṣmet ile infitāḥdır ṣıḥḥat ile hem sükûn

8b

230. Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdır çünki dāl
Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdır hīç ḳīl u ḳāl

Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdır vaṣf-ı z̲āl
Muṣmete ṣıḥḥat sukūndır sözlerüñ āb u zülal

Rāteseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ
Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf

Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā
Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize

İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn
Muṣmete ṣıḥḥat sükūndır hem ṣafīr oldı muʿīn

Oldı şīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḫ
Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ

Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ
İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ

Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad
Maṭbaḳa muṣmet sükūndır ṣıḥḥat irdi bu żād

Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet maṭbaḳ istiʿlā olur
Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur

Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ
Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndır her sözünde söyle ḥaḳ

Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn
Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn

Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ
Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndır belki bulasın felāḥ

Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā
İnzilāk ile sükūndır ṣādıḳ ol bulġıl vefā

Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf
Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf

Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf
Ṣıḥḥat ile hem sükūndır ʿārife eyler kifaf

Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām
Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām

Cehr u beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm
İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndır hem teseffül oldı mīm

9a

Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ
Ṣıḥḥat ile hem sükūndır ġunne ile inzilāḳ

Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv
Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv

Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā
Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndır baḳma māl ile cāha

250. Cehr ü riḥve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā
Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidir bulan ẕiyā

Vaṣfını hoş dīnlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā
Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca

Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar
Taḳṭiʿi terkibi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber

Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl
Ger ʿilim-i eshel u ehven olsa hīç olmazdı cehl

Līki tekrar ile cehde herʿilm oldı kolay
Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

DER BEYĀN-I ḤURŪF-I FERʿİYYE

255. Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini
Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini

Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdir idem bir bir saña
Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdır saña

Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī
Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı

Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek
Iṣṭılāḥda yā-ı elif feth-i kesr eylemek

Ḫoş bunuñ emsālini bil *secā ve ḳāle* gibi
Sūr-ı Hūdda *bismillah mecrahā* gibi

Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel
Tecvīdi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel

Bir de işmām ṣād-ıḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı
Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiᶜ olmadı

Birde şol teshil durur kim hemzeteyn cemᶜ olsa ger
Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser

9b

Hemze-i sāniyenüñ iᶜrābı mażmūm olsa ger
Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular

Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi
Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī

Sālisüñ iᶜrābı meftūḥ bil misāl e-aᶜcemī
Teshīl olur hem bu kez hemze-i sāni ḳıl ḫafī

Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfi meşhūredir
Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedir

Ḥarf istiᶜlā olursa baᶜdehū elif eġer
Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer

Biri tenvīndir ki ẕikri gele her bābda ḳarar
Çünki bildüñ ḫarf-i ferᶜi olma tecvīdden bizar

Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr
Muḫtasar ḳıl ṭālibi ᶜilme olur çoḳ sözᶜasīr

Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş
Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş

Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā
Bil Şerīfī ḫāliḳuñ ḳılmazdı bunı ḫoşᶜaṭā

DER BEYĀNÜ'R REVM VE'L-İŞMĀM VE'L- İḪTİLĀS

Gel girü tecvīde baḳ diḳḳatile eyle naẓar
Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser

Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire
Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire

Revmi bil āvāz żaʿīfdir vaḳf olununca sükūn
Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lā zī fünūn

275. Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul
Harekenüñ sülsüni virüp sülüsānuñ koġıl

Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı żaʿf avāz
Ākrebindeki işidir ibʿadi bilmedi rāz

Var kulaġuñ ḥiṣṣesi amma ki göze yoḳ eser
İşidir semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar

Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası
Var durur gözine ḥiṣṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥiṣṣesi

10a

Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey püser
Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diğer

280. Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser
Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿ olunursa eġer

İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām
Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām

Harekenin iki payın virüben terk it sülüs
Çünki virdīn iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ

Bil misālini *yehiddī ve niʿimmāhī* gibi
Tecvīdi manẓūmı ḫıfẓ it *hevvez ü ḥuṭṭī* gibi

İẖtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul
Bil ʿilim dībā ḥarīrdir dünya malı oldı çöl

Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü
Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū

Ey Şerīfīol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola
Çün muḳayyed olmaduñ bilki ṭolabda ḥaşr ola

DER BEYĀN-I TECVĪD-İ ḲARABAŞ

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ehī
Çün sebeb med evvelā sāniye ḥarf-i medd daḫı

Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdır her birin eydem saña
Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā

Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar
İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser

Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile
Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola

Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl
Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil

10b

Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini
Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını

Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş sābitān
Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān

Hemze ile hemz elif ikisi birdir añlaġıl
Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil

Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola
ʿAvdetinde ḫoş selāmet gelesin güle güle

DER BEYĀN-I ʿADED-I MEDDĀT

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen
Altıdır meddāt Ḳur'ān[ı] ḥıfẓ idegör yā cüvān

Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur
Medd-i lazım ṣāliṣen rābīʿi munfaṣıl durur

Hem beşinci medd-i ʿārız sādisinci medd-i līn
Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn

Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz
Ey Şerīfī herbirinüñ vaṣfını eyle temiz

DER BEYĀN-I MEDD-İ TABʿĪ

300. Başlagil medd-i ṭabʿīden līkin eyle muḳtaṣır
Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar

Med-i tabʿī ol zamandır ḥarf-i medden birisi
Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi

Bil miṣāli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir
Nāma nefsīzāda ḥıfẓī ḫayṣ-ı ḳāmu gibidir

Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur
Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur

Cümle Ḳur'ān ittifāḳī bir elif medd itdiler
Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler

11a

305. Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī
Tecvīd üzre Ḳur'ān'ı icrā idenler ḫoş saḫī

DER BEYĀN-I MEDD-İ MUTTAṢIL

Bil luġatde muttaṣıl dirler aña kim yapışuḳ
Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ

Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri
Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yarı

İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān
Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān

Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā
Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi

310. Medd-i vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār
Hem rivāyet ḥafṣı üzre cümle ḳurrānınki var

DER BEYĀN-I MEDD-İ LĀZIM

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil
Medd-i vācib olduġundan taḳdime naẓm eylegil

Medd-i lāzım vech[i] dörtdir bir kelime-i ṣaḳil
Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl

Bil sükūn-ı lāzım aña dirler ki olsa ṣābitāt
Bil ṣıfātı haṭṭı oldır lafẓa yoḳdırʿārıżāt

Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile
Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile

315. Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām
Temürūnī dābbeten ḥaysātı miŝlü'l-kelām

Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner
Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber

11b

Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükûn olsa ger
Ol zamānda medd-i taḫfīf itmeġe bāʿiṣ bulur

Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndır ey peder
Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur

Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi
Ezkere vāḳıᶜ olur kevkebde sereṭān gibi

Ḫoş teemmül eyleyüben nevᶜ-i ṣānī fikri ḳıl
Ḳanda vāḳıᶜ olsa bunlar meddīni taḫfīfi ḳıl

Nevᶜ-i ṣāliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıᶜāt
Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe-i fevḳaᶜlalāt

Ol muḳaṭṭaᶜāt ḥurūf ki şeddeye irmiş ola
Ḥarf-i meddlerden biri ḫoş bunda bulunmuş ola

Medd-i lāzım ḥarf müṣaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi
Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi

Çün miṣāli taᶜyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar
Ekṣeri Ḳur’ān içinde rāsı sorageldiler

Nevᶜ-i rābiᶜ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner
Ḥaḳdan olursa ᶜināyet vireyim saña ḫaber

Ḥarf-i medle ṣābiten lafẓı sükūn bir olsalar
Ol sükūn aṣliyye ile dü eḫavāt olsalar

Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi
Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi

Bu muḫaffef meddīni taḫfīf idegör her zamān
Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān

Mertebesi dört elif miḳdarıdır ekṣer ḳurā
Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baᶜzı ḳurā

Vācib olmaġa delālet iktifādır ḫaṭṭına
Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini

Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli
Medd-i ᶜadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

12a

DER BEYĀN-I MEDD-İ MUNFAṢIL

Rābiʿī medd munfaṣıldır ḳıl rücūʿ meddāta sen
Müşkilātdan baʿẓı ḥall it tā kim ola söz āsan

Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān
Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān

Münferiḳdır çün kelimāt birbirinden ikisi
Ḥarf-i medle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi

335. Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa s̱ābitān
Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā

Taʿrifini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḥvālini
Ḫoş mis̱ālinden saña birḳaç idem icmalini

Haülānuñ evveli yā*eyyühā inni ehāf*
Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan *neccinā mîmmā neḫāf*

Vardurur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber
Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar

Vardurur mevlūde bāʿis̱ māderi hā-ı żamīr
Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr

340. Hā kināye bir hādr müfred müzekkir ġayıben
Ḥıfẓ[ı] ḳıl sözlerimi icrā-ı Ḳur’ān rāġıben

Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur
Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur

Fethde yoḳdır ḥükm [i] bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur
Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur

Vaṣl-ı vālid ḥazf olınca tābʿī mevlūd olur
Ḳur’ān’ı icrā idenler tecvīde mevrūd olur

Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini
Dīnlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsalini

Vāv miṯāli ḫoşca fehm it *rabbehū ennī* gibi
Yā miṯāli daḫı*āmentüm bihī* alān gibi

Munfaṣıl med medd-i cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile
Görmedīn mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile

Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣ-ı şeyh kebīr
Ḳaṣrı cāʾiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḫabīr

12b

DER BEYĀN-I MEDD-İ ʿĀRIZ

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm
Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdir sözüm

Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur
Işṭılāḥī ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur

Ṯābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn
Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdır zī fünūn

Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿīẕāt
Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt

Vaḳf olınca āslı zāta bil miṯāli nestaʿīn
Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn

Medd-i ʿārız medd-i cāʾiz aslı ṯābit olmadı
İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı

Çünki bildüñ medd-i ārıẓ ḥālini sen ey püser
Mertebesi ḥaddīni bil ne ḳadar medd olısar

Vardurur üç vechi meddiñ aṣlına ey nīk nām
Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelam

Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur
Bunlarıñ tertībini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur

Vech-i sāni meksur olsa dört vecih cāʿiz olur
Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur

Āḫiri ger mażmum olsa yedi vech cāʾiz olur
Tecvīdi manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur

Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur
Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur

360. Her birinden bir menāsıbca misāl hoş hākeza
Nestāʿinü yaʿlemūn biri *yevmū'd-dīn* keza

Revm ile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi
Ḳaṣr ile hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındır her demi

13a

Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā
Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula *Tuhfe*ñ vefa

DER BEYĀN-I MEDD-İ LĪN

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri
Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri

Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl
Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemal

365. Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola
Ḥarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola

Bil misālinden saña bir ikisin tenşīr idem
Biri *ve'ṣ-ṣayf* biri *min ḫavf* bāḳisin tenşīr idem

Medd-i līnüñ medd-i cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar
Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler

Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāᶜ
Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāᶜ

Bil miṣāl şurada āḳdem şol ᶜayn lafẓı gibi
Sūre-i Meryem de vāḳıᶜ şol bunuñ meṣel gibi

370. Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭṭur müdām
Vech-i evvel bu olupdır diñlegil ḫoş bul meram

Vech-i ṯāni şöyle bil kim medd-i ᶜārıż gibidir
Şol muḳaddem emṣileler ẕikr olınmış gibidir

Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām
Üçi vācib üçi cāʾiz ḥatm olındı ve's-selām

DER BEYĀN-I TENVĪN U NŪN-I SĀKiN İḪFĀ VÜ İẒHĀR İDĠĀM U IḲLĀB

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves
Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes

Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini
Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb varını

375. Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā ṯābiten
Olmadı tebdīli aṣla vaṣla vaḳfa rābıṭen

Hem fiᶜilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede
Hem vaṣaṭda geldi baᶜżı hem de āḫir ey dede

13b

Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire
Lafẓda ṯābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdır ẓāhire

Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ᶜıyān
Olmadı ḫaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman

Çünki bildüñ tenvīn ile sākin-i nūn ḥāleti
Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laᶜl ü gevher āleti

Diñle iẖfā ile iẓhāra maʿāni iẖtişār
İẖfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār

Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndirmek durur
Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur

Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdir anlaġıl
Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dīnleġil

Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrarına
Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına

DER BEYĀN-I İẖFĀ

Bāb-ı evvel oldı çün Tecvīd Ḳarabaşda ıʿyān
Diñle oġlum ḥükmi iẖfāyı eydem saña beyan

Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar
Ġunne ile iẖfā olurmış o vāḳitde bular

Ḥarf-i iẖfā tā, s̲ā, cīm, dāl u z̲āl u zā
Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā, ẓā

Fā-ı ḳāf kāf-ı iẖfā harfi oldılar tamām
ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın minẓalām

İẖfānıñ taʿrīfini bir ẖoşca añla ey gözüm
ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildir sözüm

İẖfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası
Şeddeden ʿüryān daẖı bir maẖfi nūndır varası

Ġunne üzre baḳidir herḥālde ey şirīn zebān
Ḥüccet iẖfā delīlinden idem saña beyan

Ḳurbı maẖrec münʿadimdir bunda iẖfā ḥarfine
Olmadığı çün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine

14a

Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur
İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur

Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṯāl
Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydīn ẓallen ẓalīlen ḫoş misal

Ger miṯaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād
Ekṯerī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād

395. Ḳārını ekṯer ānı tebyin ü tezyin idemez
İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namaz

DER BEYĀN-I İẒHĀR

Bāb-ı ṯānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū
Ḥarf ü ḥalḳile münāsibdir miṯāl-i ḥükmü bu

Ḥarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn
Beytini bil *hā, hemze, ḥā, ḫā ʿayn, ġayn*

Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi
Vāḳıʿolsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī

Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ
Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ

400. Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān
Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān

Bil miṯālinden bunıñ *āmene min ḫavf* gibi
*İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm*gibi

Çünki bildin ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān
Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

DER BEYĀN-I IḲLĀB

Iḳlāb oldı bāb-ı sāliş diñlegil ey rūy-ı māh
Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayş-ı cā

Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur
Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur

14b

405. Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār
Şefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firar

Ġunne bir ince āvaz oldıki ḫayşūmdan gelür
Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür

Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada
Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada

Muttaṣıf oldı bularla her birinden var eşer
Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır

Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur
İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur

410. Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḫitān oldılar
Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar

Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neşīr
Emseküm bi-maʿrūf biri hem *semīʿun baṣīr*

Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eşer
Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda püser

Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur
Var ḫoca ḳurrāya diz çök anda aġzuñ düzenür

DER BEYĀN-I İDĠĀM-I MAʿAʿL- ĠUNNE

Bāb-ı rābiʿ oldı idġām-ı maʿal ġunne aḫī
Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı

Oldı idġām ḥarf [i] dört harf ḳıl semāʿi ey püser
Biri mīmdir biri nūndır vāv ile yā olısar

Tenvīn ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara
Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara

Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām
Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yā da ve's-selām

İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur
Vāv-ı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur

Bil miṣālinden *veminyaʿmel* daḫıḫayran yarah
Faḍlan minallahi kellā naḳṣ şerran yarah

15a

Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī
Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı

Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer
Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey püser

Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile
Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile

Añladunsa vech-i āḫir tāʿrifiyle ḳıṣṣasun
Bil miṣāli tā ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün

Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi
Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫışınvān gibi

Ey Şerīfī taḫṣiṣ it Muṣḥaf içinde az gelür
Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

DER BEYĀN-I İDĠĀM-I BİLĀ ĠUNNE

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri *lāmdır* biri *rāʿ*
Her ḳaçan tenvīn ile *nūn* vāḳıʿ olsa bunlara

Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz
Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz

Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn
Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin

Gel bu bābı ḫoşca ḥıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ
Fānide rütbenʿilā yevm-i ḳıyāmetde şefīʿ

DER BEYĀN-I İDĠĀM-I MİŞLEYN

430. Diñlegil ḫoşca beni ey ṭālibi tecvīd olan
Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan

Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola
Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
15b

Çün miṣāli oldı *fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke*
Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕā

Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar
Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar

Sözlerüñ cevherdir amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz
Ser-ḥaḳīḳüñ kāmil añlar cāhil hīç bilmedi rāz

DER BEYĀN-I ḤĀLETİ MĪM-İ SĀKİN

435. Vardurur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser
Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar

Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur
Bil bunıñ emṣāli *entüm muṭṭaliʿūn*e olur

Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer
Bil miṣāli *inni rabbehüm bihim*ḫoş muʿteber

Vech-i ṣāliṣolsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine
İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına

Bil miṣālini bunıñ ḫoş *leküm dīniküm* gibi
Tezkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi

Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā
Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifa

Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa
Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa

Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini göñlünde yaz
Tekrāri ḳıl ṣābiti meddādile türünde yaz

Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer
Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger

Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş
Bil miṣāli *ḳad ṣarafnā ḳad żalem* gibi imiş

Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser
Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber

16a

Bil misāl *enʿamte de* nūn *hays ü caʿalnā* gibi
Gūş- ı cāna ṭaḳ [da] gör sözlerimi mercān gibi

Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul
Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz şuġūl

DER BEYĀN-I İDĠĀM-I MÜTECĀNİSEYN

Bil mücanis ḥarflerinüñ maḫreci üç nevʿ işit
Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it

Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā
Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya

Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ deġül
Oldı aḳreb birbiriyle tefrīḳi ṣānīʿ deġül

İdġām ile birbirine çekme hīç cevr ü cefā
Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā

Bil bunıñ emṯālini *eḥaṭṭü feraṭṭü* olur
Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳadtebeyyen ḫoş olur

Çünki bildüñ nevʿ evvel ṯāni diñle gözüm
Ẕāl ü ṯā ẓā maḫrecidirḫoşca żabṭ eyle sözüm

Bu üçiniñ taʿrifīḫoş bir durur çekme emek
Tecvīd ʿilmī cāna dermān *fīʿl mai semekın*

455. *İz- ẓalemū* oldı emṯāl ey birāder çekme ġam
Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm

Nevʿ-i ṯāliṯ maḫrecidir mīm bā işit peṯer
Taʿrīfe çün yoḳdır ḥācet evveli oldı eṯer

Bil bunıñ emṯāli az yerde olur ne gibidir
Sūre-ı Hūdda *büneyye'irkeb* maʿnā gibidir

Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire
İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʾire

16b

DER BEYĀN-I İDĠĀM-I MÜTEḲĀRİBEYN

Vardurur İdġām olan ḥarflere bir bāb-ı diġer
Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger

460. Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur
Ḥarf-i evvel sākin olsa ṯāniyā idġām olur

İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri
Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri

Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṯāl
Oldı *ḳul rabbi bel refeʿah* hoş temeyyüz ile maḳāl

Sāniyā emsāli *neḫluḳkum* olur diñle sözüm
Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm

Çünki idġām bāblarını söyledüñ emsāl ile
Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile

465. Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hīçbir ġavrına
Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaṣı ʿözrine

Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse *Tuhfe*'i raġbet bulur
Ḳari'i Ḳur'ān içinde ʿizzet ü şöhret bulur

Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb
Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'z-zünūb

DER BEYĀN-I iDGĀM-I ŞEMSİYYE

Aç zebānuñ şemsiye bābına ʿazmi ḳıl bu kez
Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż

Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān
Bes kevākib mestur olur gün ṭulūʿunda ʿıyān

470. *Tā, ŝā, dal ü zāl ü sīn ü şīn ü rā, zā*
Ṣad ,ḍad, nūn, lām hem ikisiṭā, ẓā

Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedir
Her ḳaçan şemsiyye harfi lām elif baʿdındâdır

Maḫrecinde elifile lām bu kez ġāib olur
Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur

Bil bunuñ emsālini *ve'ş-şems ve't-tīn* gibi
Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi

17a

Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra
Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yārā

Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eser
Bāḳīsine uġrasa şemsī bilā ġunne peser

Bil misāl *ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn* gibi
Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider zekī ġabī

Nūr ider göñlünde cevlān Şemsīden alsan eser
Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

DER BEYĀN-I İẒHĀR-I ḲAMERİYYE

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād
Lām-ı taʿrīfden ṣoñra olur aña māhiyye ād

Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi
Ebġı ḥacceke veẖaf' aḳīmehū bil terkibi

Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād
Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād

Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer
Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar

Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ẖoş kelām
Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem

Bil misāl*ve'l aṣrul ve'l fecr* bir daẖı*ve'l- ʿādiyāt*
Bir daẖı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt

Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muẖtaṣar ḳıl vaṣfını
Ḫāliḳī lem-i yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını

İzdiyāddır ḳadri anuñ leyl ü *fi'r-rabi ʿaşer*
Maḥv olur nūrı żiyāsı hakezā ẖāmis ʿaşer

DER BEYĀN-I ḤÜKM-İ RĀ

Bilki *rā* merfūʿ u manṣūb olsa ger tefẖīm olur
Meksur olursa birāder her zamān terḳīḳ olur

17b

Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi
Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl-riyāż gibi

Nevʿ-i āḫir diñle *rā* sākin olursa ey püser
Feṭḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer

Tefḫīm olunur burada miṣli *venḥar min şükür*
Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī *veṣṭabir* diġer

490. Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul
Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra *rādan* bilmiş ol

Tefḫīm olur bu kezin *mirṣād* ile *ḳırṭās* gibi
Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile *fırḳın* gibi

Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola
Bu zamānda *rānın* ḥükmi her zamān tefḫīm ola

Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār
Olsa sākin *rā* ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār

Żamme feṭḥa olsa tefḫīm bil miṣāli *fi'ṣ-ṣudūr*
Kesre emṣāli beşīr neẕīr ki ince oḳunur

495. Sākin olsa ḥarf-i *rā* mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer
Terḳīḳ olurmuş burada bil miṣālī *ḫayr-ı ṭayr*

Çünki *rānuñ* ḥükmini sen güne güne añladın
Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledīn

Çün telaffuẓ ekṣeri Ḳur'ān içinde işbu *rā*
Tecvīdi ḫoş bilmedīnse pişman olasın ṣoñra

Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir
İki destile yapışdıñ dünyaya kārın nedir

DER BEYĀN-I LAFẒATULLAH

Lafẓatullah ḳanda gelse ol ʿaẓīmü'ş-şān eger
Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi *rā* gibi diğer

Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān
Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündir hemān

Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi
Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi

18a

Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān
Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divan

DER BEYĀN- I ḤĀLĀT- I ŻAMĪR

Olsa mā-ḳabli żamīrüñ müteḥarrik medd olur
Ennehūbihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur

Amma bil *lem yentehi mā nefḳahū* medd olmadı
Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı

Amma sākin olsa ḳaṣr olur *ileyhi fīhi* bil
Med olur Sūr-ıFurḳānda *fīhī muhānā'ı* bil

Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr
Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdır lafẓ-ı Ḳuranda żamīr

DER BEYĀN-I SEKTE

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān
Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyan

Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedir
Bir Ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedir

Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledīn cümle tamām
Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmil olındı ve's-selām

DER BEYĀN-I ḤĀLĀT-I VUḲŪF

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ
Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāh[a] ʿazm eyledüñ

Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eṣer
Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber

Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe
Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe

18b

Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen
Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen

Vaḳf-ı tam oldır ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya
Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya

Ekṣeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur
Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur

Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād
Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż

Ḳısm-ı ṣānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer
Ḥāli vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner

Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola
Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola

Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı
Ḳur'ān'ı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi

Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen
Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen

Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola
Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola

Līki andan ibtidā itmek degildir muʿteber
Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser

Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ
Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç

Re’s-i Sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zamān
Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān

525. Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr
Bilki Ḳur’ān[da] bu ḳadar vaḳfı vācib ey baṣīr

Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer
İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer

19a

Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā
Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba

Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām
İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām

İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer
Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diğer

530. Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām
Cīm ü cāʾiz *zā* mücevvez *ṣād* muraḫḫaṣ durma *lām*

Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim
Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

DER BEYĀN-I HEMZE-İ ḲAṬʿ I Ü VAṢLĪ

Çünki Ḳur’ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge
Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge

Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber
Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eser

Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur
Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̲ābit durur

Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī
Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı

Ger fiʿilde olsa līkin s̲āli s̲ ḥarfi refʿ ile
Unẓurū ʿbüdū mi s̲āli żamme ile ibtidā

Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur
Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur

Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā
Bil mi s̲āli *vezkür'isme* Rabbike minhü' İ s̲netā

Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlâmañ çetin oġul
Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

19b

DER BEYĀN-I MAḴṬŪʿĀT Ü MEVSŪLĀT

Gel bu kez resm-i muṣḥafdan baʿżı şey ḳıl āşikār
Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār

Bilki *en-lā* maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded
Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded

Biʾs̲imā mevṣuldurur Āʿrāfile Sūre Baḳar
Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber

İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir
Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir

Bir Nisāda biri Aḫzāb s̲ālisinci Şuʿarā
Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budır sözi ḳara

Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sūre İbrāhimde ol
İḫtilāfdır çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol

Fīmā maḳṭūᶜ oldı on yerde eşer ẓāhir ᶜıyān
Bir Baḳar Māᶜide Enᶜām Sūrᶜ-ı Şuᶜarā beyan

Sūrᶜ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir
İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir

Çünki iki yerde vāḳıᶜ oldı *minmā* ḳāṭıᶜı
Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıᶜı

İki yerde maḳṭūᶜ oldı *ennemā* lafżı hemān
Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ᶜıyān

550. Muḫtelif oldı Naḥlde Sūrᶜ-ı Enᶜām-ı diġer
Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer

Dört maḥalde mevṣūl oldı *kellā* ḥarfi bil ᶜıyān
Āli ᶜİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān

Añladunsa maḳṭūᶜ ile mevṣūli ey ḫoş-ḫişāl
Ḳāᶜideᶜi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al

Çünki maḳṭūᶜ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān
Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān

Tā-i teʾnīs *raḥmetullah* bil bu kez taṭvīlini
Raḥmetullāhi ᶜaleyhi di ehl-i ᶜilm cümlesini

555. Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur
Meryem u Hūdda Baḳarda Aᶜrāfile Rūm durur

20a

Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ᶜİmrānda biri
İḫtilāfi yedi yerde Māᶜide Loḳman biri

Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedir
Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi Ṭurdâdır

İmra'et resmī muṭavvel şeş maḳam ᶜİmrānda bil
Bir Ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil

Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri
Bil Melāike üçini Sūr-ı Müʿmin biri

Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdır muṣḥaf içre ey gözüm
Oldı ḥıfẓī çün maāşir muḫtaṣar ḳıldım sözüm

Çünki ḫoş evṣāfile Ḳur'ān'ı tezyin eyledüñ
Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ

Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine
Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine

Ḳaṣrını meddīni tefḫīmini terḳīḳini hep
Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḥsen vaḳf-ı ġüfrānını hep

Cemīʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş
Çünki Ḳur'ān aṣlı zātı ferʿ-i eşmār eylemiş

Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ
Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm

Yazmış hem sābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer
Tefrīḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kenar

Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber
Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner

Ber kenar yaz her ṣaḫif hizbu kenar cüz ber kenar
Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer

Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger
Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldir bu hüner

Dört maḥalde mānīʿi mümkün degildir ey peder
Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri Sūre-i Ḥaşr

20b

DER BEYĀN-I LAḤN-I CELĪ Ü LAḤN-I ḪAFĪ

Başla bundan ṣoñra bildir ol ḳırāʿat ḥālini
Gel oġul bil ki nedir lafẓında ḳīl u ḳālini

Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī
Bilki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī

Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek
Āşikāre oldı çün vech-ibiḥār mi<u>s</u>li semek

Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur
Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur

575. Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca e<u>s</u>er
Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi ba<u>s</u>ar

Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī
Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī

Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz
Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hīç tilāvet dinlemez

Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i mi<u>s</u>li ʿAnkebūd
Yāḫud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ

Laḥn-ı celi ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf
ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf

580. Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler
Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsaneler

Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri
Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri

Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun
Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Ā<u>s</u>ım olmasun

Cāhile tālīa olan baʿẓı ey zenāneler
Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler

Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az
Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz

585. Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ
Baḳ Şerīfi var mı ednā hakezā min gāyrüñ

21a

DER BEYĀN-I TAḤZĪRĀT MİN MEVĀZİʿ LAḪN-I ḪAFĪ

Fażże-i ḫāliṣ gibi ʿayyār isen gel baḳ söze
Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze

Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm
Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm

Fātiḥa Sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meṣān
Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekân

İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ
Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ

590. Evvelī dülil olur ṣāni *hireb* ṣāliṣ *mīma*
Rābiʿi *kiyev* olurmuş ḫāmisi *keneş* edā

Sādisi *mas*rolurmuş sābʿi *taʿlā* fezā
Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakeza

Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul
Bülbül olup ravża-ı manẓūm[e]dir ġonca gül

Bismile hem naʿbüdünüñ *bā'sını* taḫfifi ḳıl
Taḫzir ile şeddeden *ʿaynı* daḫı teybīni ḳıl

Ṣād tebeyyün *ṭā*-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr
Baṣtaten vemeʿstetāʿū veʿsṭafi veʿṣṭabir

595. *Yā* eġer meftūḥ olup māḳabli meksūr iḫtilās
Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ

Ger müşebbiᶜ eylesen oldı iki yā ḫālise
Meyl miṯāli ġāşiyet vü ḫāfiyet vü mahiyet

Ḳılma işbāᶜ iḫtilās it *yādan* aḳdem kesreyi
Bil miṯāl *beytiye vüyedi vechiye li'lleẕī*

Ḥarf-i *vāv* meftūḥ olınca evveli mażmūm ola
Müşebbiᶜ itmeden ḥaḏr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola

İki vāv ᶜārıż olur müşebbiᶜ olanda ḫoş faḳaṭ
Olmadı cāᶜiz miṯāli ḳıl *hüva'llāhü aḥad*

600. Ger müşedded olsa *vāv* māḳabli żamm ḳıl iḫtilās
Müşebbiᶜ olsa teşdīdi żaᶜif oluben olmadı ḫāṣ

İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn
Bil miṯāli ve'n-nübüvvete daḫı *zü'l kuvveti'l-metīn*

21b

Vāvı evvel sākin olsa ṯāni ger meftūḥ ola
İdġām ile ḳıl müşedded bil miṯāl ᶜ*aff u veḳā*

İki *yā* cemᶜ olsa līkin evveli kesr ile ger
Bil miṯāli *elleẕī yüvesvisü fī-yevm* diğer

Ḳıl müşebbiᶜ temkin ile kesr-i *yā-yı* evvelī
Yā-yı ṯāni taḫfif ile feṯḥ ü żamme evveli

605. İki *yā* ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫi
Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫı

Vech-i ṯānī ḳıl muḫaffef tefrīḳ eyle bu güzel
Bil miṯāl-i *en ye'tiye yevmün* daḫı çoḳdır miṯāl

Bir kelimede iki *yā* olsa meksūr evveli
Yuḥyiyenne miṯālī tefrīḳ itmek efḍali

Yādan evvel olsa *ḥāyı* teskin ile āşikār
Tā ki *yāʾın* ḫāliṣ olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār

Ḥarf-*i dāl* ger sākin olsa *ḫānın* ʿindīnde gözüm
Āşikār eyle bu *dālı* bil miṡāl yed-i ḫılküm

610. *Cimiñ* ʿindīnde muḫaffef ḳılma *dālı* ey püser
Tāya ḳalb olur miṡāli *fe-tecehhed* muʿteber

Ġayn ile *ḫā* sākin olsa *şınıñ* ʿindīnde olur
Bil miṡāl *teḫşāh-ı taḫşī hem fe-aġşeynā* ola

Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer
Āşikār it tefrīḳ eyle olmaya hīç bir ḫaṭar

Hem beyān eyle *cīmi* sākin olınca ʿinde *tā*
Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā

Lām ḥurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı *mīm*
Gelse *cīmden* ṣoñra taḫfif eylegil *mīmi* muḳīm

615. Bil miṡāli *ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān* gibi
Ḳıl ḫazer *lāmı* ḫafīfden tecvīdi ṭut cān gibi

Ḥıfẓı ḳıl *ġaynuñ* beyānun *ḳāfuñ* ʿindīnde yine
Hem miṡālī *rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā*

Hem mübeyyen eyle *ḥāyı ʿaynın* ʿindīnde güzel
Bil miṡāli *fa'ṣfaḥʿanhum* söyleme laġv u ġazel

Dāl ḥurūfunı beyān it *ṣād-ı* sākinden ṣoñra
Ṭāye teşbih olmaya işit miṡāl *fe'ṣdaʿ bimā*

22a

Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde *ṣāda* dönmeye
Rāʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya

620. İbrāhimüñ *rāsını* terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ
Ḳur'ān'ı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ

Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle *ṭānuñ* femin ıżṭırar gibi
Kendü ḥālinde şediddir żād olanda ḳıl ḫafī

Ḥarf-*i ẕeli* āşikār it *tāya* teşbīh olmaya
Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya

Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra *nūnı* ḳıl ḫafī
Mi*s*li *enzelnā ceʿalnā* taḥrik olmasun aḫī

İstifʿāl bābındaki *tā* taḫfif olur bil yaḳīn
Bil mi*s*āli *ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn*

625. *Nūn*-ı sākinden ṣoñra *kāf* ḥarfini taḫfifi ḳıl
Mi*s*li min-ḳabludaḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri

Taḫfif eyle hemzeʿi şol *vāv* ile *yādan* ṣoñra
Mi*s*li *ẓanne's- sūʿi min şeyʿin* daḫı teshīl ola

Ey Şerīfi ḳıl naṣīḥat dāʾima kendüzüge
ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüğe

Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām
Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ve's-selām

Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād
Vācibi Furḳān *elif lām mīm* ü *ḥāmīm* ey ʿibād

630. Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdir bular
Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār

Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdâdır
Birisi El-Ḳāriʿada sādisi El-Ḥāḳdâdır

Yevm izin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri
Ṣemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri

Tevbede oldı *yuḍal* bil *teḥtihā* Tevbededir
Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc *i*ki Tevbededir

ʿ*Urfi* bil Āʿrāfdadır taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ
Min-ḳabl Ḥadīddedir *kellün* Naḥlde oldı püser

22b

Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl
Ol mücevvid tecvīdi manẓūm ile ḳıl iʿtibār

Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aşduñ ise
Tecvīd izi terk idüben rāhı ger şaşduñ ise

Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā
Tecvīdi manẓūmı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā

Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser
Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar

Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur
Biri buña ata ana yüzine ḥāriṣ olur

Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā
Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā

Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād
Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād

Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı
Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı

Bil murādāt ḥaṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl
Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul

Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā
Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā

Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga
Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge

Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keṣīr
Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir

Ey Şerīfī tenṣir eyle tuḥfeʾi ḫoş yādigār
Ne ḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār

Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara
Şol kemālatla mücevvid ṭālib ü yoldaşlara

Tuḥfemi taṣḥiḥ idüben ḳatı gözden atmaya
Vire ṭālibler eline taḥṣirāta ḳatmaya

Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl
Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfiḳi olsun delil

Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā
Devleti dāreyn ile mesrūrolup bula nümā

23a

Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār
Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār

Yazdıruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine
Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına

Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide
ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide

Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya
Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya

Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām
Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamam

Ḫāliḳüñʿavnī ʿināyetiledir bu az kelām
Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selam

DER NAṢİḤAT-LİṬĀLİBÜ'L-ʿİLM

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün

Ṭālibi ʿilme naṣīḥat başlagıl
Kāmil olanlar işini işlegil

Tecvīdi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ
Ḳaç naṣīḥat ile aña yaraşuḳ

Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab
Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb

Çün naṣīḥat her kere elzem durur
Bu ʿilim bāb cümleden aḳdem durur

Al Şerīfī ḳıl niṣārī gevheri
Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri

Gel berü ey dīn ḳarındaşı ricāl
Sözüme baḳ ḫoş naṣīḥat ḥiṣṣe al

Söyle kim dīn islāmıñ bilür misin
Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın

Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner
Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener

Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele
Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle

23b

Çünki Ḥaḳ virdi sana erkek gulām
Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām

Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl
Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl

Eklini şurbunı gör elbāsını
Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını

Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür
Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür

Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı
Hem eve gelende di dersiñ ḳanı

Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını
Dīvidīni kitabını varını

Çün bular vācib olındı gör saña
Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña

Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil
Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl

Çünki bismillah oġluñ didi cān
Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān

Ḫoca ile ata ana hem oġul
Bir ḥurūf on ṣevāb viriser ol

Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine
Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña

Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn
Sāye-i oġluñdurur saña muʿin

Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā
Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā

Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir
Niye geldin ḥücreye kārin nedir

Çünki atan anan itdi himmeti
Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati

Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān
Azıdır müfsid olan iyce uyan

Ol olur yārān saña eyler laṭīf
Düşürür laġviyatda söyler ẓarīf

24a

Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan
Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden

Azıdır hem öġredir meyhāneyi
Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi

Bil miṣālī ʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner
Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir

Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır
Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur

Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem
Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem

Ḫoş cehālet dīnnī ger vecdden ulu
Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu

690. Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar
Ṭadı ḫoş gelür saña miṣl-i şeker

Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile
Döġünür āh idesin gözyaşile

Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına
Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına

Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur
Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür

Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür
Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür

695. Ṣoñra pişman olduġın ẓāhir ʿayān
Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān

Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç
Çoḳ işiñ var ise medreseye kaç

Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge
Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge

Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ
Tekrārı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ

Ḫatm idînce otuz üç tekrarı ḳıl
Ḥabb-ı dünya şuġlını göñlünde sil

Başla tecvīdi Ḳarabaşdan evvel
Ṣoñra manẓūm tecvīdi oldı sehil

24b

Tecvīdi ezberle dersi tekrar it
ʿĀdeti rüsüm olan yolınca git

Tecvīdiyle ḫatmi indirdiñ eġer
Başlayup bir daḫı insin muʿteber

Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al
Tekrārı ders eyle meşḳe meyli ṣal

Ebced ile üç sülüsden ey aḫī
Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı

Taʿlīki ḫoş yaz ki bilesin hüner
Çün kitābet oldı taʿlīḳ muʿteber

Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı
Ḍarbı bil ḫoş bu zamāna ey aḫī

Terḳīmi zincīri bil yemīn şimāl
Tażʿīfi tanṣīfi bil ḫoş pür-kemāl

Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḥāl
Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl

Līki dīnde āʿlāʿı gözetmeli
Dünyevīde ednāʿı gözetmeli

Bil divānī ḫaṭṭını yazma keşīr
Varma ḥükkām yanına olma esīr

Bu zamān ḫalḳına ansız olmadı
Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi

İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb
Gel Şerīfī di kitābetden ḫiṭāb

Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı
Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgīvī daḫı

Birgīvīde dīn ü İslām ʿilmi ḥāl
Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dīni kemal

715. Gelse manẓūmeler eshel dilige
ʿĀkıbet manẓūm olur sen ḳulıga

Başla emsele binā maḳṣūdına
Cehdi ḳıl ʿİzzi Merāḥī ḥıfẓına

Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye
Söz netāyic oldı bunca kāfiye

25a

Bil meniyye mülteḳa Ḥalebīle
Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile

Terki ḳılma fıḳhı ḫoş mādde ile
Oḳı Farsī ʿilmini Cāmī ile

720. Tuḥfe-i Şāhidi Ḥāfıẓīyi bil
Hem Niṣāb Ṣubyānı Sūdi Lāmī bil

Pendi ʿAṭṭār bil Gülistan gülini
Bildiñ uşda ḫoşça Fārsī dilini

Bil bu kez manṭıḳ Īsāġoci eser
Bil Ḥüsām Kātib Ḳul Aḥmed-i fener

Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi
Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi

Bil ādābdan geç maʿānī muḫtaṣar
Var ʿaded nice kitāb söz muḳtaṣır

725. Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile
Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile

Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn
Tefsīri ḳaḍıyı bil Keşşāf ʿuyūn

Var durur şimdi naṣīḥatim saña
Söyleyim cevher semāʿ eyle bana

Bil ḫoca olanın ḫoş ḳadrini
Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını

Ḳıl rıżāsını ḫocanıñ al duʿa
İrmeyesin tā kim aṭşān u cuʿa

Ḫalfe ḫocaña riʿāyet izdiyād
Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād

ʿĀlim olan kimselere yāri ol
Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol

Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl
Āmil olanları ḫoş aʿẓāmi ḳıl

Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın
İnkisārī beddu'āsından ṣaḳın

25b

Var naṣīḥatim daḫı bundan sebaḳ
Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳḳ

Çün sebeb mevcūdi ata anadır
Hem mekānın meskenüñ o ḫānedir

Virdi saña ḫilʿatı rızḳı kefā
Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefa

Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını
ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını

Bil Şerīfī anlaruñ iḥḳāḳını
Būs ḳıl ata ananuñ payını

Bir daḫı saña naṣīḥat ey püser
Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer

Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini
Merḥūm ise añ duʿānda ruḥını

Bil sebeb taḥṣīli ʿilme ol saḫī
Hem libās virdi ṭaʿām müʿminñdaḫı

Ol saña müşfiḳ atandan yegidi
Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi

Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā
Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā

İnʿām u iḥsān iden cümleye hep
Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūz[u] şeb

Var naṣīḥatim saña ṭālib kibār
Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār

ʿĀleme yaraşur işi işlegil
Dünye içün herkese dirüşmegil

Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola
Atma kendīn alçaġa göster ʿalā

Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı
Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
26a

Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha
Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe

Ol fesādī meclise varma diġer
Varġıl ammā menʿ iderisen eġer

ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar
Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar

Sen ölünce ol fesād içre nişīn
Sāᶜirinde olmaya İslām-ı dīn

Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli
Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli

Ṭoludır meclisleri ġıybet yalan
Küfrile hem fuḥşile cümle kelam

755. Var sāz-endārları lehv āleti
Cümle meclis fısḳ-ı fücūr āleti

Böyle meclislerden it cānım firār
ᶜĀlim olan eylemez anda ḳarār

Zīnet-i meclisleri küfr ile fuḥş
Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş

ᶜĀlim olan ḳadrini ᶜālim bilür
Müfsid olan ġadrini ẓālim bilür

Var ᶜilim meclisine ḫoş ḥişşe al
Çün ᶜilim raḥmet deñiz ᶜummāna ṭal

760. ᶜĀlim olan ᶜilmine ᶜāmil gerek
ᶜĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek

Diñledünse bu naṣīḥatı ricāl
Oġlını kāmil idenler ḫoş ḫişāl

Virmedüñ evlādıñı çün mektebe
Anı terġīb eylemedüñ edebe

Taᶜlim ittüñ aña fitne yolını
Öġredirsün dünyanıñ eşġālini

Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl
Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṯāl

26b

Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi
Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi

Varmadı ʿālimlerüñ meclisine
Baḳmadı söziñ yaman yaḫşusına

Çün cehalātına esbāb sen ata
Çün fesādātına esbāb sen ana

Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber
Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser

Ne umarsun öyle evlāddan beşer
Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr

Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef
Yārlıġa cümleʿi hemdaḫı selef

Ḫoş naṣīḥatüñ döġünmez māh u sāl
Gel Şerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal

Oḳuyanı diñleyeni yazanı
Yārlıġa raḥmetler ile yā Ġanī

Fīsene erbaʿīn ve semān ve mestān ve elf

1219'a bunı yazdım yādigār olmaḳ içün oḳıyanlar bir duā ḳılmaḳ içün

4. BÖLÜM: BAĞLAMLI DİZİN

Klasik Edebiyat, köken olarak çok eskilere dayanmaktadır. Bu sebeple kökeni eskilere dayanan bir gelenekten beslenir. Bu gelenek yeni oluşturulan metinleri de etkilemiş ve birikerek ilerleyen bir sürecin temel taşlarını oluşturmuştur. Eskiden yazılan bu metinleri daha anlaşılır kılmak için birçok çalışma yapılmıştır. TEBDİZ projesi de bu çalışmalardan bir tanesidir. Klasik Türk Edebiyatı ve tarihi metinleri günümüz okuyucuları için daha anlaşılır bir hale getirmeye çalışan bu projede amaç şerh ve tahlil çalışmalarını daha sistematik bir hale getirerek, okuyucuya aktarmaktır. Kelimenin kullanıldığı yer onun bağlamıyla da ilişkilidir. Sözcüğün metin içerisinde kullanıldığı bağlama göre anlamlandırılması metnin içerisindeki görevini belirlemesi açısından da önem teşkil etmektedir.

Bu veriler ışığında bizim çalışmamızda da *Tuhfe-i Şerîfî*'nin tenkidli metninin oluşturulmasının ardından eserdeki kelimeler TEBDİZ'in sağladığı ortak veri tabanından yararlanılarak anlamlandırılmıştır.

A

1219:

1. **1219'a:**-*'a*
Diğer 1
Mısra: **2**
Bin iki yüz on dokuz senesi.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

a:

1. **anda:**-*+(n)da*
Mesnevi 1
Mısra: **184**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

2. **ānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 5
Mısra: **6**
"O" işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

3. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **10**
"0" üçüncü şahıs zamiri II Ebu Talib.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

āb u zülāl:

1. **āb u zülāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Tatlı su, safʿsu.

Muşmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

abâ:

1. **ābā:**
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Yünden yapılmış kaba kumaş, bu kumaştan yapılmış bol, geniş giyecek. || Dervişlik, şeyhlik.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

2. **ābā:**
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Yünden yapılmış kaba kumaş, bu kumaştan yapılmış bol, geniş giyecek. || Dervişlik, şeyhlik.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

14. **ānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 5
Mısra: **6**
"O" işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

15. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 1
Mısra: **38**
"O" 3. teklik şahıs zamiri.

Ḥayā ehlī ḥocalar pīri Osman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

16. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 1
Mısra: **38**
"O" 3. teklik şahıs zamiri.

Ḥayā ehlī ḥocalar pīri Osman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

aç-:

1. **aç:**
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Açmak.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

2. **aç:**
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Açmak.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

3. **aç:**
Mesnevi 28
Mısra: **1**
(Bir şeyi) Kapalı, örtülü durumdan çıkarmak, görünür hale getirmek.

Aç zebānuñ şemsiye bābına ʿaẓmi ḳıl bu kez
ac:

1. **ac:**
Mesnevi 38
Mısra: **140**
Aç.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

2. **aç:**
Mesnevi 39
Mısra: **77**
Aç.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḫücre bābı evvel aç

ʿacāyib:

1. ʿ**acāyib:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Hayret verici, şaşırtıcı.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

ʿacāyib ḫāl olur:

açıl:

1. **açılur:**-*ur*
Mesnevi 5
Mısra: **56**
Açık hale gelmek, açılmak.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

2. **açılmaḳ:**-*maḳ*
Mesnevi 5
Mısra: **53**
Açık hale gelmek.

Muṭbaḳ ḥarfī ẕikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

âciz:

1. **ācizdir:**-*dir*
Mesnevi 34
Mısra: **43**
Güçsüz, zayıf, beceriksiz.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

2. **āciz:**
Mesnevi 1
Mısra: **3**
1) Aciz, zavallı. 2) Gücü bir işe yetmez olan, güçsüz.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

ad:

1. **ād:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
İsim.

Lām-ı taʿrīfden ṣoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

1. ʿ**acāyib ḫāl olur:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şaşırtıcı, tuhaf bir durum ortaya çıkar.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

ʿaceb:

1. ʿ**aceb:**
Mesnevi 1
Mısra: **246**
Hayret, şaşılacak şey (Hayret edilecek derecede bağlamında) II çok, fazlasıyla.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olm

ādāb:

1. **ādābdan:**-*dan*
Mesnevi 39
Mısra: **133**
Edeb, erkân ǀ teşrifat.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

aʿdād:

1. **aʿdādı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Adetler, sayılar.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

2. **āʿdādımı:**-*ımı*
Mesnevi 5
Mısra: **11**
Adetler, sayılar.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

3. **aʿdād:**
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Adetler, sayılar.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

4. **āʿdādımı:**-*ımı*
Mesnevi 33
Mısra: **5**
Adetler, sayılar.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

aʿdā-ı dīni:

1. **aʿdā-ı dīni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **154**
   Kelime Tipi: -
   İslam dininin düşmanları.

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

ʿadālet:

1. ʿ**adālet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **160**
   Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; doğruluk.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet

2. ʿ**adālet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **168**
   Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; doğruluk.

Müsellimlerini iş erlerini
ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf

ʿadāvet:

1. ʿ**adāvet:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   Düşmanlık.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

aded:

1. **adedde:**-*de*
   Mesnevi 3
   Mısra: **4**
   Ar. Sayı.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̱enā yā s̱āliṣen enyāb olur

ʿaded:

1. ʿ**aded:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **4**
   Sayı, tane.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec mez̲heb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

2. ʿ**aded:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **3**
   Sayı, tane.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

3. ʿ**aded:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **134**
   Sayı, tane.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaşır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

āʿdet öyledir:

1. **āʿdet öyledir:**-*diröyle*
   Mesnevi 39
   Mısra: **81**
   Kelime Tipi: -
   Kastedilen şeyin alışkanlık ve gelenek hâline geldiğini belirten bir ifade.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

ʿādeti:

1. ʿ**ādeti:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **88**
   Alışkanlık haline getirilen davranış.

ʿĀdeti rüsüm olan yolınca git
Tecvīdiyle ḫatmi indirdiñ eġer

ʿadū:

1. ʿ**adū:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **33**
   Düşman, Rakip.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı z̲ikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

1. ʿ**affu:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **34**
   Çok affedendir. Nisa Suresi 43. ayet.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

afv-ı esbaḳ:

1. **afv-ı esbaḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **219**
   Kelime Tipi: -
   Öncekileri, eski kusurların affedilmesi, bağışlanması.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḫfeme şöhret ṭālib içre

ägerüden:

1. **ägerüden:**
Mesnevi 34
Mısra: **28**
Geri.

Vaḳf idersen iżṭırārī ägerüden illā giç
Re’s-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

aġız:

1. **aġız:**
Mesnevi 5
Mısra: **56**
Ağız.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı intıbāḳ

3. **aġızda:**-*da*
Mesnevi 6
Mısra: **46**
Ağız.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

aġnāne:

1. **aġnāneler:**-*ler*
Mesnevi 37
Mısra: **26**
1.Nesilden nesile geçerek gelen âdet, örf, gelenek 2.Ağızdan ağıza nakledilerek gelen rivâyet: Gelenekler.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

āġyār oldılar:

1. **āġyār oldılar:**-*dılar*
Mesnevi 5
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Rakip olmak.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

aġz:

1. **aġzuñ:**-*u, -ñ*
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Ağız.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde’l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

3. **aġzuñ:**-*u, -ñ*
Mesnevi 21
Mısra: **22**
Ağız.

Var ḫoca ḳurrāya diz çök anda aġzuñ düzenür

aġzında:

1. **aġzında:**
Mesnevi 39
Mısra: **65**
Ağzında.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

āh:

1. **āh:**
Mesnevi 39
Mısra: **74**
'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi | Âh ederek inlemek.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Ṣoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

2. **āh:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
Ah, feryat.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

3. **āh:**
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Ah etmek, feryat etmek.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün eserdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

āh idesin:

1. **āh idesin:**
Mesnevi 39
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
'Âşığın keder ve hüznünün neticesinde feryat ve figân etmesi.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına

aḥad:

1. **aḥad:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Allah’ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri olup, bölünmesi ve sayısının artması mümkün olmayan yegane varlık manasına gelir.

Bil misālī yed-i ḫalḳun bi’l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

aḥavāt:

1. **aḫavāt:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **32**
   Kız kardeşler, hemşireler.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

aḫî:

1. **āḫi:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **14**
   Kardeş, din kardeşi.

Iṣṭılāḫī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

2. **aḫī:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **5**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

3. **ahī:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **1**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ahī

4. **aḫī:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **11**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

5. **aḫī:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **13**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Faḍlan minallahi kellā naḳş şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

6. **aḫī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **39**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Yā-yı s̱āni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

7. **aḫī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **76**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Mis̱li enzelnā ceʿalnā taḥrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

8.**aḫī:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **93**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç s̱ülüs̱den ey aḫī

9. **aḫī:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **98**
   Arkadaş, dost, kardeş.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

10.. **aḫī:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **7**
   Kardeş, din kardeşi.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

āḫir:

1. **āḫirüñ:**-*ün*
   Mesnevi 15
   Mısra: **7**
   Ar. 1. Son. 2. Sondaki.

Ḥarf-i medle muttaṣıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa s̱ābitān

2. **āḫir:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **16**
   Ar. 1. Son. 2. Sondaki.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

4.. **āḫiri:**-*i*
   Mesnevi 16
   Mısra: **21**
   Ar. 1. Son. 2. Sondaki.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

5.. **āḫiriñ:**-*iñ*
   Mesnevi 16
   Mısra: **22**
   Ar. 1. Son. 2. Sondaki.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

6. **āḫirinde:**-*i*, -*n*, -*de*
   Mesnevi 34
   Mısra: **11**
   Ar. 1. Son. 2. Sondaki.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir e s̱eri olmaya
Eks̱eri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

7. **āḫiri:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **62**
Bir şeyin sonu, en sonra, sondaki, son.

Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri sūre-i Ḥaşr

8.. **āḫir:**
Mesnevi 9
Mısra: **20**
(Ar. aḫir) Son, sonuncu, en sonra olan.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̲ülüs̲

9.. **āḫir:**
Mesnevi 18
Mısra: **8**
sıf. (Ar. aḫir) Son, sonuncu, en sonra olan.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfī oldı nāẓire

10. **āḫir:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
sıf. (Ar. aḫir) Son, sonuncu, en sonra olan.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

11. **āḫir:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
sıf. (Ar. aḫir) Son, sonuncu, en sonra olan.

Meksūr olsa terḳīḳ mis̲lī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

āḫirde:

1. **aḫirde:**
Mesnevi 6
Mısra: **14**
Sonda, sonunda.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

āḥısḥa:

1. **āḫısḫa:**
Mesnevi 1
Mısra: **162**
Ahıska, Güneybatı Kafkasya'da, Gürcistan sınırları içinde yer alan, Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Ermenistan'ın kuzeybatısında bir bölgenin merkezindeki bir vilayettir.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

āḥmer:

1. **āḫmeri:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Kırmızı, kızıl.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı ṣeyh kebīr

1. **āḫsen:**
Mesnevi 1
Mısra: **127**
Daha güzel, en güzel.

Feṣāḥat maʿdeni āḫsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

aḥvāl:

1. **āḫvāline:**-*i*, -*ne*
Mesnevi 32
Mısra: **7**
Durumlar, hâller; olaylar.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḫvāline olduñ ḫabīr

2. **āḫvālini:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime, haller II bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

ahzāb:

1. **aḫzāb:**
Mesnevi 36
Mısra: **9**
Ahzab Suresi.

Muḫtelif mevṣul olındı daḥı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb s̲ālisinci Ṣuʿarā

2. **aḫzāb:**
Mesnevi 36
Mısra: **24**
Ahzab Suresi.

Āli ʿİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḫişāl

3. **aḫzabda:**-*da*
Mesnevi 36
Mısra: **35**
Ahzab Suresi.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

ʿāk:

1. ʿ**āḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **154**
   Asi, inatçı.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

ʿaḳāyid:

1. ʿ**aḳāyid:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **112**
   İtikada dair hükümler.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḥı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

akdem:

1. **aḳdem:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **210**
   Önce, evvel.

Ḫaṭa olunca manẕūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfiż ki ẕikr olındı aḳdem

2. **aḳdemi:**-*i*
   Mesnevi 16
   Mısra: **27**
   Daha önce, en önce.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmū'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

3. **aḳdem:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **23**
   Daha önce, en önce.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

4. **āḳdem:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **13**
   Önce,ilk,evvel.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

5. **aḳdemdurur:**-*durur*
   Mesnevi 39
   Mısra: **8**
   Daha öncedir, evveldir.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfī ḳıl niṣārī gevheri

10. **aḳdemdurur:**-*durur*
    Mesnevi 39
    Mısra: **8**
    Daha öncedir, evveldir.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfī ḳıl niṣārī gevheri

ʿākıbet:

1. ʿ**ākıbet:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **116**
   İşin sonu, neticede, sonuçta.

ʿĀkıbet manẕum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

2. ʿ**ākıbet:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **116**
   İşin sonu, neticede, sonuçta.

ʿĀkıbet manẕum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

ʿakıl başa gelür:

1. ʿ**aḳıl başa gelür:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **73**
   Kelime Tipi: -
   Aklı başına gelir, akıllanır.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

ʿ**aḳl:**

1. ʿ**aḳlı:**-*ı*
   Mesnevi 37
   Mısra: **27**
   Akıl.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

2. ʿ**aḳlı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **99**
   Akıl, düşünme, anlama ve kavrama gücü.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

ʿ**aḳlıñı devşür:**

1. ʿ**aḳlıñı devşür:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **76**
   Kelime Tipi: -
   Aklını başına al.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḫücre bābı evvel aç

ʿaklıñı dir başa:

1. ʿ**aklıñı dir başa:**
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Aklını başına al, başına devşir.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

aḳrān:

1. **aḳrāniya:**-*iya*
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Denk, eş; mevki, rütbe bakımından birbirine eşit olanlardan her biri.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ değül

ākreb:

1. **ākrebindeki:**-*indeki*
Mesnevi 9
Mısra: **10**
Daha yakın, daha karîb.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥışşesi amma ki göze yoḳ eser

2. **aḳreb:**
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Daha yakın, daha karîb.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi şānīʿ değül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

āḳṣā-ı boġazdan:

1. **āḳṣā-ı boġazdan:**-*dan*
Mesnevi 4
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Boğazın sonundan.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

aḳsām:

1. **aḳsāmına:**-*ına*
Mesnevi 3
Mısra: **1**
Kısımlar.

Dişlerüñ esmāʾ vü aḳsāmına gel eyle şurūʿ

āl:

1. **alurdı:**-*urdı*
Mesnevi 1
Mısra: **117**
Almak.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḥı diḳḳat

2. **alur:**
Mesnevi 28
Mısra: **20**
Almak.

Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

3. **al:**
Mesnevi 38
Mısra: **104**
Almak.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

4. **āline:**-*in, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **16**
1.Aile. 2. Çocuklar. 3. Soy, sop. 4. Sülale.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

5.**āline:**-*in, -e*
Mesnevi 38
Mısra: **144**
1.Aile. 2. Çocuklar. 3. Soy, sop. 4. Sülale.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

6. **alduñ:**-*duñ*
Mesnevi 21
Mısra: **19**
Almak, elde etmek.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eser

7. **alasın:**-*a, -sın*
Mesnevi 22
Mısra: **20**
Almak, elde etmek.

Bil misāli te ire aḳlıñ alasın ḥışşesün
Ḫoş misālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

8. **al:**
Mesnevi 39
Mısra: **9**
"(buyur) al" anlamında kullanılmıştır.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfi ḳıl nisārī gevheri

9. **alurdım:**-*u, -r, -dı, -m*
Mesnevi 1
Mısra: **84**
Sağlamak, elde etmek, temin etmek.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẕ-ı Şerîfî
Alurdım daḫı andan çok fevāîd

10. **al:**
Mesnevi 36
Mısra: **26**
(bir şeyi) kullanmak veya gerekeni yapmak üzere yanında bulundurmak.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

11. **al:**
Mesnevi 37
Mısra: **21**
1.Öğrenmek.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

12. **alaydı:**-*a, -(y)dı*
Mesnevi 1
Mısra: **141**
Alsaydı.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

al-:

1. **alsan:**-*sa, -ñ*
Mesnevi 28
Mısra: **19**
Almak, ele geçirmek, fethetmek.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eser

al duʿa:

1. **al duʿa:**
Mesnevi 39
Mısra: **143**
Kelime Tipi: -
Duasını al.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

aʿlā:

1. **aʿlā:**
Mesnevi 5
Mısra: **36**
Ar. 1. Daha, pek âli. 2. İyi, güzel, tab'a muvafık. savti'l-a'lâ: Avâz-ı bülend, yüksek ses. mele-i a'lâ: Âlem-i melekût ("daha a'lâ, pek a'lâ, en a'lâ" tabirâtı âmiyâne sayılır).

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

2. **aʿlāya:**-*y, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **48**
En yüksek, en üst II Pek iyi, pek güzel.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

3. **aʿlādan:**-*dan*
Mesnevi 5
Mısra: **43**
Yüce, yüksek.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

4. **āʿlā:**
Mesnevi 1
Mısra: **74**
Çok şerefli, pek yüce, aziz.

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı eṣnāsı ḥoş āʿlā

5. **āʿlāsına:**-*sı, -na*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Daha güzel, daha mükemmel.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

aʿlāʾ i:

1. **aʿlāʾ i:**
Mesnevi 39
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Daha iyi, daha yüksek.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

āla teber:

1. **āla teber:**
Mesnevi 39
Mısra: **221**
Kelime Tipi: -
Gezginci dervişlerin taşıdığı, kesecek kısmı yarım ay şeklinde uzun saplı küçük hafif balta.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

ʿalā-nūr:

1. **ʿalā-nūr:**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Pek yüce, yüksek ışık, ziya, parlaklık.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿaʾl-meṣānī

alçak:

1. **alçaḳlıḳ:**-*lıḳ*
   Mesnevi 5
   Mısra: **41**
   Yerden uzaklığı az olan, yüksek karşıtı.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

aldan-:

1. **aldanan:**-*an*
   Mesnevi 17
   Mısra: **4**
   Aldanmak, kanmak.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

alduñ:

1. **alduñise:**-*ise*
   Mesnevi 2
   Mısra: **9**
   Almak, edinmek.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

ʿālem:

1. ʿ**ālem:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **62**
   Alem, dünya.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḥoş cehālet dinni ger vecdden ulu

ālet:

1. **āleti:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **196**
   Ar. is. Bir iş işlemek için kullanılan vasıta, avadanlık.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

aleti:

1. **aleti:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **17**
   Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt:Âlet ilimleri: Eskiden asıl ilim sayılan tefsir ve hadis ilimlerinin öğrenilmesine yardımcı olan sarf, nahiv, kelâm, mantık, hendese, felsefe vb. ilimlere verilen isim,. yardımcı olan sarf, nahiv, kelâm, mantık, hendese, felsefe vb. ilimlere verilen isim,.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

ālet-i meddāt:

1. **ālet-i meddāt:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Meddlerin ilmi, bilgisi.

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ahī

ʿalī:

1. ʿ**alī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **79**
   "Ali" özel isim.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

2. ʿ**alīdir:**-*dür*
   Mesnevi 1
   Mısra: **44**
   İslam'ın dördüncü halifesi hz. Ali.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

al-i ʿimrānda:

1. **al-i** ʿ**imrānda:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **33**
   Kelime Tipi: -
   Al-i ʿİmrān Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

āli ʿimrānile:

1. **āli** ʿ**imrānile:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Āli ʿİmrān Suresi.

Āli ʿİmrānile Aḥzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥişāl

ʿalīl:

1. ʿ**alīl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **129**
   Hasta; kör II harap, bitkin.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

ʿalīm:

1. ʿ**ālim:**
Mesnevi 39
Mısra: **205**
1. Çok bilen (kimse), bilici 2. "İlmi ezelî ve ebedî olan" mânâsına esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

2. ʿ**ālim:**
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Âlim, bilgin.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

3. ʿ**ālimlerüñ:**-*ler, -üñ*
Mesnevi 39
Mısra: **217**
Ar. sf. İlimli, bilen, bilgili, bilgiç.

Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi
Varmadı ʿālimlerüñ meclisine

25. ʿ**ālimüñ:**-*üñ*
Mesnevi 39
Mısra: **206**
Ar. sf. İlimli, bilen, bilgili, bilgiç.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

alıvirir:

1. **alıvirir:**
Mesnevi 37
Mısra: **26**
Alıverir.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

Allah:

1. **allah:**
Mesnevi 38
Mısra: **118**
Allah.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

2. **allāh:**
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Allah, Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.

Din-i islāmımıza eyledi yakẓān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

almadıñ:

1. **almadıñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **16**
Almadın, yanına almadın.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

almak:

1. **almaġa:**-*a*
Mesnevi 6
Mısra: **48**
Çıkarmak.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẕā

altı:

1. **altı:**
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Altı.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye ṣenā yā ṣāliṣen enyāb olur

2. **altıdur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Altı.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

Mısra: **2**
Altı.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur

altun:

1. **altūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Altın.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

2. **altūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Altın.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

ām:

1. **ām:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **189**
   Halk, umum.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

āmene:

1. **āmene:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **11**
   İman et.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

āmentüm:

1. **āmentüm:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **28**
   İman ettim.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

ʿāmil:

1. **ʿāmil:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **205**
   Amel eden; bildiklerini uygulayan, ibadet ve diğer kulluk görevlerini eksiksiz yerine getiren.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

āmil olanları:

1. **āmil olanları:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **150**
   Kelime Tipi: **-**
   Amel eden; bildiklerini uygulayan, ibadet ve diğer kulluk görevlerini eksiksiz yerine getiren.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

ammā:

1. **ammā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **27**
   1. ancak, ama.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayṣum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

2. **ammā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **27**
   1. ancak, ama.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayṣum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

3. **amma:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **11**
   1. ancak, ama.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥiṣṣesi amma ki göze yoḳ eser

4. **amma:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **12**
   1. ancak, ama.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẓ ḥālini sen ey püser

5. **ammā:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **10**
   1. ancak, ama.

Lafẓda sābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

6. **ammā:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **7**
   1. ancak, ama.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

7. **amma:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **3**
   1. ancak, ama.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

8. **amma:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **9**
   1. ancak, ama.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

9. **amma:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **2**
   1. ancak, ama.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

10. **amma:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
1. ancak, ama.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

11. **amma:**
Mesnevi 39
Mısra: **186**
1. ancak, ama.

Varġıl amma menʿ iderisen eġer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

12. **amma:**
Mesnevi 32
Mısra: **3**
Ama, fakat, lâkin, ancak.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

13. **amma:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Ama, ancak, fakat.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

amma ki:

1. **amma ki:**
Mesnevi 37
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ama, ne var ki.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

2. **amma ki:**
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Fakat, ancak, buna karşılık.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

1 **añ:**
Mesnevi 39
Mısra: **166**
Adını söylemek, zikretmek, hatırlamak.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

aña:

1. **aña:**
Mesnevi 38
Mısra: **141**
T. Ona.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

2. **aña:**
Mesnevi 39
Mısra: **211**
Ona.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

3. **ana:**
Mesnevi 1
Mısra: **107**
Anne.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

4. **ananuñ:**-*nun*
Mesnevi 1
Mısra: **104**
Anne.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

5. **anaya:**-*y, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **95**
Anne.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẕinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

6. **ana:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
Anne.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

7. **ananuñ:**-*nun*
Mesnevi 39
Mısra: **162**
Anne.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

8. **aña:**
Mesnevi 1
Mısra: **4**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

9. **aña:**
Mesnevi 13
Mısra: **1**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

Bil luġatde muttaṣıl dirler aña kim yapışuḳ

10. **aña:**
Mesnevi 39
Mısra: **32**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

11. **anasına:**-*sı, -n, -a*
Mesnevi 38
Mısra: **136**
Ana, anne; annesine, validesine.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide

12. **ana:**
Mesnevi 1
Mısra: **68**
Ana; anne; annecim.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

13. **ana:**
Mesnevi 1
Mısra: **92**
Ana, anne.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

14. **aña:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

15.. **aña:**
Mesnevi 26
Mısra: **4**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd mānīʿ değül

16. **aña:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Lām-ı taʿrīfden ṣoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

17. **aña:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

18. **aña:**
Mesnevi 39
Mısra: **4**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

19. **aña:**
Mesnevi 39
Mısra: **22**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçim.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

20. **ana:**
Mesnevi 39
Mısra: **37**
Anne.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

21. **ana:**
Mesnevi 39
Mısra: **43**
Anne.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

22. **ana:**
Mesnevi 39
Mısra: **154**
Ana, anne.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

23. **ana:**
Mesnevi 39
Mısra: **220**
Anne.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḫāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

anan:

1. **anan:**
Mesnevi 39
Mısra: **47**
Annen.

Niye geldin ḫücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

ʿanber gül-āb:

1. **ʿanber gül-āb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Güzel kokulu gül suyu.

Şaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

ança:

1. **anca:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **21**
   Ancak, gibi.

Sükker ābā çalınca şuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

2. **anca:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **21**
   Ancak, gibi.

Sükker ābā çalınca şuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

ancak:

1. **ancaḳ:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **34**
   Ama, fakat.

Lāmda ancaḳ dil yaşşı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

2. **ancaḳ:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **34**
   Ama, fakat.

Lāmda ancaḳ dil yaşşı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

3. **ancaḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **205**
   Ancak // yalnızca, sadece.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

anda:

1. **anda:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **27**
   "A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi.

Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

2. **anda:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **200**
   "A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi.

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

andan:

1. **andan:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **16**
   Ondan.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

2. **añdan:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **26**
   Ondan.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

3. **añdan:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **26**
   Ondan.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

4. **andan:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **6**
   Ondan.

Şefeteyn maḫrec durur bā’ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

5. **andan:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **2**
   Ondan.

Sözlerüñ şarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

6. **andan:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **25**
   Ondan.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

7. **andan:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **17**
   Ondan.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

8. **andan:**
Mesnevi 1
Mısra: **76**
"O" 3. teklik şahıs zamirinin ayrılma durum eki almış hali.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

9. **andan:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
"O" 3. teklik şahıs zamirinin ayrılma durum eki almış hali.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẕ-ı Şerīfi
Alurdım daḥı andan çok fevāīd

9 **andan:**
Mesnevi 1
Mısra: **76**
"O" 3. teklik şahıs zamirinin ayrılma durum eki almış hali.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

10. **andan:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
"O" 3. teklik şahıs zamirinin ayrılma durum eki almış hali.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẕ-ı Şerīfi
Alurdım daḥı andan çok fevāīd

anı:

1. **ānı:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Onu.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

2 **ānı:**
Mesnevi 36
Mısra: **44**
Onu.

Ḥāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḥoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḥaṭṭāṭ olanlar resmine

3. **anı:**
Mesnevi 38
Mısra: **137**
Onu.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḥalikumdan ḥak anı maġfūr ide

4. **anı:**
Mesnevi 39
Mısra: **27**
Onu.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

5. **anı:**
Mesnevi 39
Mısra: **210**
Onu.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

6. **anı:**
Mesnevi 39
Mısra: **27**
Onu.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

7. **anı:**
Mesnevi 1
Mısra: **247**
1. Onu.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

8. **anı:**
Mesnevi 37
Mısra: **16**
1. Onu.

Yāḥud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

9. **anı:**
Mesnevi 1
Mısra: **211**
" O" üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

10. **anı:**
Mesnevi 1
Mısra: **243**
" O" üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

ʿāni:

1. **ʿāni:**
Mesnevi 1
Mısra: **111**
Demek istiyorum ki, söylemek istiyorumki.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

anı / onu / o:

1. **anı:**-*u, -n*
Mesnevi 1
Mısra: **229**
İşaret zamiri.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

anıñ:

1. **anıñ:**
Mesnevi 5
Mısra: **25**
Onun.

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

ʿankebūd:

1. ʿ**ankebūd:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Örümcek.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

anla-:

1. **añladın:**-*dı, -ñ*
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḥālini

añla:

1. **añladınsa:**-*dı, -, -sa*
Mesnevi 6
Mısra: **41**
Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

2. **añladunsa:**-*duñ, -sa*
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Bir elifden yuḳaru aṣaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

3. **anladıñsa:**-*dı, -, -sa*
Mesnevi 16
Mısra: **29**
Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

4. **añlamañ:**-*man*
Mesnevi 35
Mısra: **15**
Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkikʿetmek, bilmek.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' iṣnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

5. **anladuñ:**-*duñ*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Anlamak, idrak etmek.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḥvālini

6. **añla:**
Mesnevi 10
Mısra: **11**
Anla, bil, kavra.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

7. **añla:**
Mesnevi 14
Mısra: **17**
Anla, bil, kavra.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

8. **añla:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Anla, bil, kavra.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

8.. **añla:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Anla, fark et, bil.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

9. **añla:**
Mesnevi 22
Mısra: **16**
Anla, fark et, bil.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

10. **añla:**
Mesnevi 34
Mısra: **15**
Anla, fark et, bil.

Ayda dört muṣḥafı ḥatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı ṣānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

11. **añla:**
Mesnevi 36
Mısra: **6**
Anla, fark et, bil.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

<u>añlad:</u>

1. **añladıp:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **121**
   Anlatmak, anlatıvermek.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḥaḳīri

<u>añladıñ:</u>

1. **añladıñ:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **21**
   Anladın, farkına vardın.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẕallen ẕalīle n ḫoş miṣal
Ger miṣaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

3. **añladın:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **15**
   Anladın, farkına vardın.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini gönlünde yaz

5. **añladın:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **21**
   Anladın, farkına vardın.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen güne güne añladın

1. **anladuñsa:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **9**
   Anladınsa.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

2. **añladunsa:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **19**
   Anladınsa.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḳıṣṣasun

3. **añladunsa:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **25**
   Anladınsa.

Āli ʿİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḫiṣāl

4. **añladunsa:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **17**
   Anladınsa.

Yāḥud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

<u>añlaġıl:</u>

1. **añlaġıl:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **15**
   Anla, idrak et.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

2. **anlaġıl:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **19**
   Anla, idrak et.

Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

<u>añlamaz:</u>

1. **añlamaz:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **13**
   Anlamamak, kavramamak, idrak edememek.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

<u>añlar:</u>

1. **añlar:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **10**
   Anlar, bilir.

Ser-ḥaḳīḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

<u>anları:</u>

1. **anları:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **4**
   Onları.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

<u>anlaruñ:</u>

1. **anlaruñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **161**
   Onların.

ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını
Bil Şerīfī anlaruñ iḥḳāḳını

ānsız olmadı:

1. **ānsız olmadı:**-*madı*
Mesnevi 39
Mısra: **107**
Kelime Tipi: -
Beklenmedik, birdenbire olmadı.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḥalḳına ānsız olmadı

anuñ:

1. **anuñ:**
Mesnevi 29
Mısra: **15**
Onun.

Ḥāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaṣer

2. **anuñ:**
Mesnevi 1
Mısra: **177**
"O" işaret zamirinin tamlayan eki almış hali, onun (Hz. Muhammed).

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

3. **anuñ:**
Mesnevi 1
Mısra: **13**

O" işaret zamirinin tamlayan eki almış hali, onun.

Anuñ ʿaṣḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

anuñla:

1. **anuñla:**
Mesnevi 39
Mısra: **158**
Onunla.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

1.. **arasına:**-*sı, -na*
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Ara, arasında.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

2.. **arada:**-*da*
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Ara, arasında.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelr
Çünki tenvīn mīmi ḫāliş oldı işbu arada

3. **arasında:**-*sı, -n, -da*
Mesnevi 19
Mısra: **18**
-da/-de, içinde.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

4. **arası:**-*sı*
Mesnevi 19
Mısra: **11**
İçinde, arasında.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile izḥār arası

5. **ara:**
Mesnevi 1
Mısra: **231**
Arasında.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

ʿarabiyye:

1. ʿ**arabiyye:**
Mesnevi 7
Mısra: **59**
Arapça.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

aʿrāf:

1. **aʿrāf:**
Mesnevi 36
Mısra: **12**
Aʿrāf Suresi.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

2. **aʿrāf:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
Aʿrāf Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

ʿarafāt:

1. ʿ**arafāta:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **181**
Mekke civarında hacıların arefe günü tevakkuf ettikleri mahal, Mekke yakınında bir dağ.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẕehher

ā ʿrāfdadur:

1. **ā ʿrāfdadur:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **97**
   Āʿrāf Suresi.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

a ʿrāfile:

1. **a ʿrāfile:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **32**
   Aʿrāf Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

arası:

1. **arası:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **7**
   Arası.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

ʿārī:

1. ʿ**ārī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   Ar. Çıplak, hâli: teklifden ârî, şüpheden ârî. Güman ü şüpheden ârî.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

ʿārif:

1. ʿ**ārife:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **46**
   Ârif, bilge kişi.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

2. ʿ**ārife:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **46**
   Ârif, bilge kişi.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

ʿārıż:

1. ʿ**ārıża:**-*a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **10**
   Sonradan olan şey, bir şeyin zatına ve hakikatına ait ve lazım olmayıp başka bir varlıktan bazan vaki ve kaim olan.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

2. ʿ**ārıżun:**-*un*
   Mesnevi 16
   Mısra: **3**
   Önceden yokken sonradan ortaya çıkan.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

ʿārıż olur:

1. ʿ**ārıż olur:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Sonradan ortaya çıkmak.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḍr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

ʿārıż olurmuş:

1. ʿ**ārıż olurmuş:**-*urmuş*
   Mesnevi 38
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Sonradan olan, takılan, yapışan. II Bir şeyin zâtına ve hakikatına ait ve lâzım olmayıp başka bir varlıktan vâki ve kaim olan.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

ʿārıżāt:

1. ʿ**ārıżāt:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **6**
   Aksaklık, bozukluk, pürüz.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

arslan

1. **ārslān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **47**
   Aslan. II Hz. Ali.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

2. **arslānı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **45**
   Aslan.

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān

art:

1. **artar:**-*ar*
   Mesnevi 38
   Mısra: **106**
   Artmak, çoğalmak.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

2. **artar:**-*ar*
   Mesnevi 38
   Mısra: **106**
   Artmak, çoğalmak.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

arzū:

1. **arżu:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **66**
   Arzu, dilek, istek.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün e̱serdür
İder arżu döğünmez āh ḥasret

aş:

1. **āş:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **10**
   Aş, yiyecek.

Te̱zkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

ʿaşā:

1. **ʿaşā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **104**
   Asa: El değneği.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

aşaġa:

1. **aşaġasın:**--*sı, --n*
   Mesnevi 12
   Mısra: **10**
   Alt, aşağı.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

aşaġası:

1. **aşaġası:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **60**
   Aşağısı, aşağı tarafı.

Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

aşaġı olan:

1. **aşaġı olan:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Altta olan, aşağıda olan.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̱enāyā cānibine düşdi bu

āsān:

1. **āsāndur:**-*dur*
   Mesnevi 1
   Mısra: **230**
   Kolay, zahmetsiz.

Ṭolabda ḥaṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

2. **āsāndur:**-*dur*
   Mesnevi 1
   Mısra: **231**
   Kolay, zahmetsiz.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

3. **āsān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **143**
   sıf. ve zf. (Fars. āsān) Kolay:.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

4. **āsān:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **2**
   Kolay.

Müşkilātdan baʿẓı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl ṣol şeye dirler fāriḳān

āsānī ḳıl:

1. **āsānī ḳıl:**-*ī*
   Mesnevi 1
   Mısra: **159**
   Kelime Tipi: -
   Kolaylaştırmak.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet

aşduñ:

1. **aşduñise:**-*ise*
   Mesnevi 38
   Mısra: **101**
   Yol alıp geçmek, ilerlemek.

Ol mücevvid tecvīdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aşduñise

ʿasel:

1. ʿ**asel:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **65**
   Bal.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

ʿaşer:

1. ʿ**aşer:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **5**
   On.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

2. ʿ**aşer:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **15**
   On.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

3. ʿ**aşer:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **16**
   On.

Maḥv olur nūrı żiyāsı hakeẕā ḫāmis ʿaşer

aṣḥāb:

1. **aṣḥābına:***-ı, -n, -a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **16**
   Hazret-i Peygamber Aleyhisselâtü ve's-selâm Efendimizi görüp şeref-i sohbetleriyle teşerrüf etmiş olan müminler.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

2. **aṣḥābına:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **144**
   Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefine sahip kimseler.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

āşikār:

1. **āşikār:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **69**
   Gizli olmayan, belli, meydanda olan, apaçık.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żidd olupdur āşikār

2. **āşikār:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **16**
   Açık, belli.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

3. **āşikār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **45**
   Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan.

Yuḥyi enne miṣālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḥā-yı teskīn ile āşikār

āşikār eyle:

1. **āşikār eyle:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: -
   Meydana çıkarmak, belli etmek, ortaya koymak.

Āşikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

2. **āşikār it:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya koymak, meydana çıkarmak, belli etmek.

Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā
Lām ḥurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı mīm

3. **āşikār it:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **73**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya koymak, meydana çıkarmak, belli etmek.

Kendü ḫālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḥarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

āşikāre oldı:

1. **āşikāre oldı:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Ayan beyan ortaya çıkmak, gül gibi açığa çıkmak.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār miṣli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

2. **āşikāre oldı:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Ayan beyan ortaya çıkmak, gül gibi açığa çıkmak.

Vir çerāġı leyl u ẕulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

āşikāre olunur:

1. **āşikāre olunur:**-*unur*
   Mesnevi 20
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkmak, görünür olmak.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫālişī
Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ

2. **āşikāre olunur:**-*unur*
   Mesnevi 29
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkmak, görünür olmak.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẕar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

aşıl:

1. **āşıldur:**-*dur*
   Mesnevi 3
   Mısra: **2**
   Asıl, esas, temel.

Tecvīd içre bu āşıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

2. **āşlına:**-*ı, -na*
   Mesnevi 18
   Mısra: **22**
   Asıl, esas, temel.

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına

aş(ı)l:

1. **aşlı:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **59**
   Asıl, esas, temel.

Līn ü medʿillet sükūnʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aşlıʿArabiyye hicā

2. **āşlı:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **6**
   Asıl, esas, temel.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āşlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

3. **āslı:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **9**
   Asıl, esas, temel.

Vaşlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āşl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

4. **aslı:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **11**
   Asıl, esas, temel.

Medd-i ʿārıẕ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı ṣābit olmadı

5. **āşlı:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **6**
   Asıl, esas, temel.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āşlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

6. **āşlı:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **18**
   Asıl, esas, temel.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

7. **aşlı:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **20**
   Asıl, esas, temel

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aşlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

8. **aşlı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **50**
   Asıl, esas, temel.

Çünki ḳurān aşlı zātı ferʿ-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī şaḥīḥ

āsım:

1. **āṣım:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **24**
   Asım Bin Behdele, İmam-ı Âsım. Tabiîn devrinde yetişen kırâat âlimlerinden. Meşhûr "Kırâat-ı Seb'a" adı verilen yedi büyük kırâat âliminin beşincisi. Allahü teâlânın kelâmı olan Kur'ân-ı kerîmin kırâatini, okunuşunu bildiren âlimlerden.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿẓı ey zenāneler

ʿaşīr:

1. ʿ**āşir:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Dost, arkadaş.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

2. ʿ**asīr:**
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

3. ʿ**asir:**
Mesnevi 38
Mısra: **122**
Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfī tensīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

ʿaşḳ:

1. ʿ**aşḳına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **13**
'aşḳ, candan sevme, gönül verme.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

aşl:

1. **aşlı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Asıl, gerçek.

Hem ḫurūfı aşlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf sābitan

2. **āşlını:**-*nı, -ı*
Mesnevi 31
Mısra: **4**
Asıl, esas. II Gerçek, hakikat.

Āşlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẕīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

3. **aşlına:**-*ı, -na*
Mesnevi 16
Mısra: **15**
Asıl, kök, temel.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aşlına ey nīk nām

4. **aşlı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Asıl, temel, öz, kaynak.

Bil ḫurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

aşlā:

1. **aşla:**
Mesnevi 5
Mısra: **26**
Asla, hiç, hiçbir zaman.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aşla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumşaḳlıḳ durur misl-i ḥarīr

2. **aşla:**
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Asla, hiç bir zaman.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aşla başar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳışşası

5. **aşla:**
Mesnevi 18
Mısra: **6**
Asla, hiç bir zaman.

Olmadı tebdīli aşla vaşlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaşl u cümlede

6. **aşla:**
Mesnevi 34
Mısra: **18**
Asla, hiç bir zaman.

Olmaya aşla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfī vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

āşlı medde:

1. **āşlı medde:**
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Asıl med.

Ḫarf-i medde ḳāʾim olup āşlı medde līn ola
Bil misālinden saña bir ikisin tenşīr idem

āşl-ı şıfāt:

1. **āşl-ı şıfāt:**
Mesnevi 16
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sıfatların orjinali, esası, temeli.

Vaşlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āşl-ı şıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil misāli nestaʿīn

āṣli sükūn:

1. **āṣli sükūn:**
Mesnevi 14
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Asıl, temel, asli sükun.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

aşlını:

1. **aşlını:**
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Asıl, doğru, gerçek.

Aşlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

ʿaşr:

1. **ʿaşr:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Dizi merasimlerde Kur'an-ı Kerim'den on ayet miktarı okunan kısım.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

2. **ʿasr:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
Asr Suresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

at:

1. **atma:**-*ma*
Mesnevi 39
Mısra: **180**
Atmak II bırakmak.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

2. **atdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **58**
Atmak || Bir yerden başka bir yere gönderilmek.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

ʿaṭā:

1. **ʿaṭā:**
Mesnevi 1
Mısra: **173**
Baba.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

3. **ʿaṭā:**
Mesnevi 8
Mısra: **34**
. (Ar. ʿaṭā') 1. Cömertçe verme, ihsan, bağış.

Bil Şerīfī ḫāliḳuñ ḳılmazdı bunı ḫoş ʿaṭā

ata:

1. **atandan:**-*ñ, -dan*
Mesnevi 39
Mısra: **169**
Baba.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

2. **aṭāyā:**-*(y)a*
Mesnevi 1
Mısra: **217**
Ar. is. Verme. Bahşiş olarak verme, bağışlama, ihsan, vergi, atiyye.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

3. **atasına:**-*sı, -n, -a*
Mesnevi 38
Mısra: **136**
Baba, peder; babasına.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide

4. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **68**
Baba, ata.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

5. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **92**
Baba, ata.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

6. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **95**
Baba, ata.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẓinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

7. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **104**
Baba, ata.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

8. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **107**
Baba, ata.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

9 **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **68**
Baba, ata.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

10. **ata:**
Mesnevi 39
Mısra: **37**
Baba, ata.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

11. **ata:**
Mesnevi 1
Mısra: **143**
Ata, baba.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

12. **ata:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
Ata, baba.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

13. **ata:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
Ata, baba.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

14. **ata:**
Mesnevi 39
Mısra: **43**
Ata, baba.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

15. **ata:**
Mesnevi 39
Mısra: **154**
Ata, baba.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

16.. **ata:**
Mesnevi 39
Mısra: **162**
Ata, baba.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

17. **ata:**
Mesnevi 39
Mısra: **219**
Ata, baba.

Baḳmadı söziñ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

atan:

1. **atan:**
Mesnevi 39
Mısra: **47**
T. is. Baba. Asıl Türkçedir. atalar sözü darbımesel.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

ātev:

1. **ātevü:**-*ü*
Mesnevi 38
Mısra: **96**
Veren.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

atıl:

1. **atılur:**-*ur*
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Atmak II bırakmak.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

1. **aṭşān:**
Mesnevi 39
Mısra: **144**
Susamış.

İrmeyesin tā kim aṭşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

āʿvām:

1. **āʿvāma:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **109**
Halk, herkes; eğitimsiz, ayaktakımından kişiler.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

ʿavāmil:

1. ʿ**avāmil:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **119**
   Nahiv ilmine dair bilgilerin bulunduğu kitap.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḥī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

āvāz:

1. **āvāzuñ:**-*u, -n*
   Mesnevi 5
   Mısra: **29**
   Ses, sada.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

3. **avāzuñ:**-*u, -n*
   Mesnevi 9
   Mısra: **18**
   Ses, sada.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

4. **āvāzı:**-*ı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **26**
   Ses.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

5. **āvāz:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **5**
   Ses.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

6. **avāz:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Ses.

Harekenüñ şülşüni virüp şülüşānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ şādır olındı żaʿf avāz

7. **avāz:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **14**
   Ses, seda.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaş şe hemdeḥi şaḫs-ı seket

8. **āvāz:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **7**
   Ses, feryat, bağırma.

Şefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

ʿavnī ʿināyetiledür:

1. ʿ**avnī ʿināyetiledür:**-*iledür*
   Mesnevi 38
   Mısra: **143**
   Kelime Tipi: -
   İyilik yardımı.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

ʿavn-i yezdān:

1. ʿ**avn-i yezdān:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **42**
   Kelime Tipi: -
   Allah'ın yardımı.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

avut:

1. **avutdı:**-*dı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **60**
   Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek (GTS).

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

1. **ayā:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **13**
   Acaba, şüphe ve tereddüd bildiren edat.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

ayak:

1. **ayaġa:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **91**
   Ayak.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

aʿyān:

1. **āʿyān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **159**
   Belli, açık; ortaya çıkarma.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāfʿadālet

ʿayān it:

1. ʿ**ayān it:**
Mesnevi 1
Mısra: **239**
Kelime Tipi: **-**
Açıkça görünür kılmak, aşikar etmek.

Yazınca hem işāretle ʿayān it
Miṣāllere nişān it ser-sühanla

ʿayb:

1. ʿ**aybını:**-*ın, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **151**
Ayıp, kusur, hata, günah.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

ayda:

1. **ayda:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Ayda.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı s̱ānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

2. **ayda:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Ayda.

1. **āyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **242**
1. Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri. 2. Kimsenin inkâr edemeyeceği alâmet, işâret, nişan.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

2. **āyetüñ:**-*üñ*
Mesnevi 34
Mısra: **23**
1. Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḫasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ol

Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getirenkelime veya cümlelerden her biri. 2. Kimsenin inkâr edemeyeceği alâmet, işâret, nişan

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḫasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

3 **āyetinüñ:**-*inüñ*
Mesnevi 34
Mısra: **17**
Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri, ayet.

Ḫālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

4. **āyet:**
Mesnevi 34
Mısra: **11**
Ayet, Kur'ân-ı Kerim'deki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur

ʿayın:

1. ʿ**ayın:**
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Osmanlı alfabesinin 21. harfi.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı
ayır-:

1. **ayırmak:**-*maḳ*
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Ayırmak, ayrı düşürmek.

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

1. ʿ**aynı:**-*ı*
Mesnevi 38
Mısra: **16***Arapçadaki "ayn" harfi. kelime cümlelerden her biri. 2. Kimsenin inkâr edemeyeceği alâmet, işâret, nişan.*

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

2. ʿ**aynı:**-*ı*
Mesnevi 38
Mısra: **16**
Arapçadaki "ayn" harfi.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

3. ʿ**aynın:**-*ın*
Mesnevi 38
Mısra: **63**
Arapçadaki "ayn" harfi.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḫāı ʿaynın ʿindinde güzel

5. ʿ**ayna:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **107**
Bir şeyin aslı, kendisi, zâtı.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur başar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

6. ʿ**ayn:**
Mesnevi 4
Mısra: **11**
Arapça

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

7.ʿ**ayn:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**

Arapça

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- şedde riḥve ṣamt teseffül oldı ʿayn

<u>ʿayn lafẓ</u>

1. ʿ**ayn lafẓı:**-*ı*
Mesnevi 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Ayn lafı, sözü.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṯāl ṣurada āḳdem ṣol ʿayn lafẓı gibi

<u>ayrıl:</u>

1. **ayrılup:**-*up*
Mesnevi 5
Mısra: **43**
Ayrı olma, birbirinden uzak düşme durumu, firkat, firak, iftirak, hicran.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

<u>ʿayyār:</u>

1. ʿ**ayyār:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Çevik, yiğit.

Fażże-i ḫāliş gibi ʿayyār isen gel baḳ söze
<u>az:</u>

1. **āz:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Az.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

2. **az:**
Mesnevi 37
Mısra: **27**
Az.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

3. **az:**
Mesnevi 38
Mısra: **143**
Az.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

4. **az:**
Mesnevi 29
Mısra: **10**
Az. II esasen çok miktarda bağlamında.

Bil kelāmullah nūrīnı ṣol ḳamerden az diyem
Bil miṯāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

<u>az (ol):</u>

1. **az:**
Mesnevi 22
Mısra: **23**
Az bulunmak, çok sayıda olmamak.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Ṣerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

2. **az:**
Mesnevi 22
Mısra: **23**
Az bulunmak, çok sayıda olmamak.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Ṣerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

<u>az vaḳitde:</u>

1. **az vaḳitde:**
Mesnevi 39
Mısra: **73**
Kelime Tipi: -
Az bir zaman sonra, az vakitte.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

<u>az yerde:</u>

1. **az yerde:**
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Az yerde.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eṯer
Bil bunıñ emṯāli az yerde olur ne gibidür

ʿazāb:

1. ʿ**azāb:**
Mesnevi 38
Mısra: **74**
Ar. 1. azab, eziyet, cevir 2. cehennemde insanların karşılaşacağı ceza.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḥafī olmaya
Lāmı ḥāliş eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḥafī

aʿẕāmi ḳıl:

1. **aʿẕāmi ḳıl:**-*i ḳıl*
Mesnevi 39
Mısra: **150**
Kelime Tipi: -
Büyük, ulu, yüce hale getir.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

ʿaẕāt:

1. ʿ**aẕāta:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **180**
Azat: özgür kalmak.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

azıdır:

1. **azıdır:**
Mesnevi 39
Mısra: **50**
Davranışlarında çok ileri gitmek, taşkınlıkta bulunmak, azmak 2. Baştan çıkmak, doğru yoldan ayrılmak, yolunu şaşırmak.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

2. **azıdır:**
Mesnevi 39
Mısra: *Davranışlarında çok ileri gitmek, taşkınlı ta bulunmak, azmak 2. Baştan çıkmak, doğru yoldan ayrılmak, yolunu şaşırmak*

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

ʿaẕīmü'ş-şān:

1. ʿ**aẕīmü'ş-şān:**
Mesnevi 31
Mısra: **1**
Şan ve şerefi yüce olan.

Lafẓatullah ḳanda gelse ol ʿaẕīmü'ş-şān eger

ʿazīz:

1. ʿ**azīz:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez. 2. Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

ʿazm eyledüñ:

1. ʿ**azm eyledüñ:**-*düñ*
Mesnevi 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gitmek, yönelmek.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

ʿazm eylegil:

1. ʿ**azm eylegil:**-*gil*
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapmak için kesin karar vererek büyük bir kararlılıkla gayret göstermek.

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil

ʿazmen:

1. ʿ**azmen:**
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Büyük bir kararlılıkla ,azimli ve gayretli bir şekilde.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

ʿazmi ḳıl:

1. ʿ**azmi ḳıl:**
Mesnevi 11
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gayret et, çaba göster.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

2. ʿ**aẓmi ḳıl:**
Mesnevi 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gayret et, çaba göster.

Aç zebānuñ şemsiye bābına ʿaẓmi ḳıl bu kez

B

bā’:

1. **bā’ya:**-*ya*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Ar. Be harfinin ismidir.

Üstüḫānī bā’ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

2. **bā’ya:**-*ya*
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Ar. Be harfinin ismidir.

Şefeteyn maḫrec durur bā’ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

bā:

1. **bā:**
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Ar. Be harfinin ismidir.

Şefe baṭnıyla s̲enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

2. **bā:**
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Ar. Be harfinin ismidir.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

3. **bā:**
Mesnevi 21
Mısra: **14**
Ar. Be harfinin ismidir.

İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur
Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḫitān oldılar

4 **bā:**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Ar. Be harfinin ismidir.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

5. **bā:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Ar. Be harfinin ismidir.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ s̲āliş maḫrecidür mīm bā işit püs̲er

1 **bāya:**-*ya*
Mesnevi 21
Mısra: **2**
Be harfinin ismidir.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hays̲-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

2. **bāya:**-*ya*
Mesnevi 25
Mısra: **5**
Be harfinin ismidir.

Bil bunıñ ems̲āli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i s̲āni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

1. **bāblarını:**-*larını*
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Bir kitabın bölümlerinden her biri.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ ems̲āliyle

2. **bābda:**-*da*
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Bölüm.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaz̲er
Biri tenvindür ki z̲ikri gele her bābda ḳarar

3. **bāb:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
Bölüm, fasıl, kapı.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfz̲ eyle güzel

4. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **22**
Bölüm, fasıl, kapı.

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āşlına

5. **bābında:**-*ıñ, -da*
Mesnevi 21
Mısra: **15**
Bölüm, fasıl, kapı.

İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur
Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḫitān oldılar

6. **bāb:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Bölüm, fasıl, kapı.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfi ḳıl nis̲ārī gevheri

7. **bāb:**
Mesnevi 39
Mısra: **111**
Bölüm, fasıl, kapı.

Gel Şerīfī di kitābetden ḫiṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

8. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **77**
Bölüm, fasıl, kapı.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

9. **bābda:**-*da*
Mesnevi 22
Mısra: **13**
Bölüm - Konu-.

Faḍlan minallahi kellā naḳş şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

10. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Bölüm, konu, mesele.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

11. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Bölüm, kısım.

Ḳātı eshel bābı di bu ḫıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eṣer

12. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 37
Mısra: **19**
Bölüm II parça.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

13. **bābından:**-*ından*
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Bölüm, husus.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

14. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Fasıl, husus, mesele, konu.

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil

bāb bāb:

1. **bāb bāb:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Kapı kapı.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

bāb ḥarfi:

1. **bāb ḥarfi:**
Mesnevi 1
Mısra: **241**
Kelime Tipi: -
Arapça'da fiillerin harf sayıları, mücerred veya mezid olmaları bakımından ayrıldıkları grupların her biri.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

baba:

1. **baba:**
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Baba.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

bābda:

1. **bābda:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
Kapı; huzur, makam; konu, mesele, bölüm.

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

bāb-ı diġer:

1. **bāb-ı diġer:**
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Diğer bab, diğer kapı, diğer bölüm.

Var durur İdġām olan ḥarflere bir bāb-ı diġer

bāb-ı evvel:

1. **bāb-ı evvel:**
Mesnevi 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
İlk bölüm.

Bāb-ı evvel oldı çün Tecvīd Ḳarabaşda ıʿyān

bāb-ı ihfāya:

1. **bāb-ı iḫfāya:**-*ya*
   Mesnevi 19
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Bāb-ı iḫfā.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

bāb-ı rābiʿ:

1. **bāb-ı rābiʿ:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Dördüncü kapı.

Bāb-ı rābiʿ oldı idġām-ı maʿal ġunne aḫī
bāb-ı sādis:

1. **bāb-ı sādis:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Altıncı bölüm.

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

bāb-ı sālis:

1. **bāb-ı ṣāliṣ:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Üçüncü bölüm.

Iḳlāb oldı bāb-ı ṣāliṣ diñlegil ey rūy-ı māh

bāb-ı sānī:

1. **bāb-ı ṣānī:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   İkinci bölüm.

Bāb-ı ṣānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū

baʿd:

1. **baʿdındadur:**-*ındadur*
   Mesnevi 28
   Mısra: **8**
   Rüzgar. II zaman, devir; felek.Olur, sonrasında, ardında.

Her ḳaçan şemsiyye harfi lām elif baʿdındadur
Maḫrecinde elifile lām bu kez ġāib olur

baʿdehu:

1. **baʿdehū:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **25**
   Ar. Ondan sonra.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

2. **baʿdehū:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **25**
   Ar. Ondan sonra.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

baglan:

1. **baġlanur:**-*ur*
   Mesnevi 5
   Mısra: **26**
   Bağlamak, kapatmak.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

baġż:

1. **baġż:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   Bazı.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

baḥrini:

1. **baḥrini:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **222**
   Aruzda en küçük kalıp olan tef'ilelerin belli bir düzen içinde yan yana dizilmesinden meydana gelen kalıp, hecelerin uzunluk ve kısalığına (açık veya kapalılığına) dayanan aruz vezni kalıbı.

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

baḫş:

1. **baḫşın:**-*ı, -n*
   Mesnevi 9
   Mısra: **22**
   Parça, bölük.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūş
Bil miṣālini yihiddī ve niʿimāhī gibi

baʿīd:

1. **baʿīd:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **16**
   (maddi ve manevi anlamda) uzak, ırak, arası çok.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

bāʿis:

1. **bāʿiṣ:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **15**
   Ar. Sebep olucu, olan, bâdî.

Ḫarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

2. **bāʿiṣ-i:**--*i*
   Mesnevi 14
   Mısra: **16**
   Sebep, neden.

Ḫarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

bāʿis olur:

1. **bāʿis olur:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **107**
   Kelime Tipi: -
   Sebep olmak.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

bāʿis-i çeşm ü żiyā:

1. **bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **109**
   Kelime Tipi: -
   Gözlerin aydınlık olmasının nedeni.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

bāʿis:

1. **bāʿiṣ:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **14**
   Sebep olan şey, şebep.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṣ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

bak:

1. **baḳ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **58**
   1. Gözleri bir şey üzerine çevirmek. 2. Seyretmek. 3. Görüp incelemek, tetkik etmek. 4. Üzerinde durmak, önem vermek, göz önünde bulundurmak, nazarıtibâra almak.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

2. **baḳ:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **8**
   Anlamak, farkına varmak.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

3. **baḳ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **1**
   Bakmak, görmek.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola

4. **baḳ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **2**
   Anlamak, farkına varmak.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

5. **baḳ:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **14**
   Anla! İdrak et! Fark et!.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

6. **baḳ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **28**
   "Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḫāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

7. **baḳ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **45**
   "Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

8. **baḳ:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **30**
   "Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Baḳ Şerīfi var mı ednā hakezā min gāyrüñ

9. **baḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Fażże-i ḫāliş gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

10. **baḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **110**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş şefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

11. **baḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Fażże-i ḫāliş gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

12. **baḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **110**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş şefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

13. **baḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **12**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥiṣṣe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

14. **baḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **82**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

15. **baḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **179**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

baḳ dikḳatile:

1. **baḳ dikḳatile:**
Mesnevi 9
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Dikkatli bir şekilde bak, dikkat et.

Gel girü tecvīde baḳ dikḳatile eyle naẓar

bakar:

1. **baḳar:**
Mesnevi 34
Mısra: **39**
Bakara Suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

2. **baḳar:**
Mesnevi 36
Mısra: **14**
Bakara Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

bākī:

1. **baḳidür:**-*dür*
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Ebedî, sonsuz.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nündur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

2. **bāḳi:**
Mesnevi 36
Mısra: **16**
Kalan, diğer.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

3. **bāḳisi:**-*si*
Mesnevi 36
Mısra: **10**
Kalan, diğer.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

4. **bāḳisine:**-*sine*
Mesnevi 28
Mısra: **16**
1. Tanrı. 2.Daimi. kalıcı. 3. Alt taraf. 4. Artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bāḳisine uġrasa şemsī bilā ġunne püşer
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

5. **bāḳi:**
Mesnevi 36
Mısra: **18**
1. Tanrı. 2.Daimi. kalıcı. 3. Alt taraf. 4. Artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafẓı hemān

bāḳī ḳalan:

1. **bāḳī ḳalan:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Bâkî kalmak; geriye kalmak, artakalmak.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

bāḳī ḳoy:

1. **bāḳī ḳoy:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ebedî, ölümsüz, kalımlı. 2. Varlığını koruyan, devam eden, devamlı, sürekli: S 3. Kalan kısım veya meblağ, alt taraf, mâbad 4. "Ebedî, ölümsüz" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

bāḳisin:

1. **bāḳisin:**-*sin*
   Mesnevi 17
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Geriye kalanını, arta kalanını.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

bakma:

1. **baḳman:**-*ñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **109**
   Bakmak.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

2. **baḳman:**-*ñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **109**
   Bakmak.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

3. **baḳma:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **56**
   Aldırış etmemek, bakmamak.

Şamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḥve münfetiḥ muṣmet teseffül ḫarf-i yā

baḳmadı:

1. **baḳmadı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **218**
   Bakmadı, görmedi, dikkat etmedi.

Baḳmadı söziñ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

bal:

1. **bāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **71**
   Bal, arının yaptığı tatlı madde.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur

2. **bāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **58**
   Bal.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

baña:

1. **baña:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **140**
   Bana.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

bāri:

1. **bari:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **24**
   Bari, en azından, bir kere.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿżı ey zenāneler

2. **bari:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **18**
   Bari, en azından, bir kere.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḫaḳ virdi sana erkek gulām

baṣ:

1. **baṣar:**-*ar*
   Mesnevi 9
   Mısra: **12**
   Ayak basmak ǁ bastığı yeri görmemek, yaptığından haberi olmamak.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

2. **başına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **99**
Baş, kafa ǁ fikir, düşünce.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

3. **başar:**-*ar*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Ayak altına almak, çiğnemek //Etkisini kuvvetle hissettirmek, kaplamak, bürümek.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

baṣar:

1. **baṣar:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Anlayış, idrak, iz'an, basîret.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āṣikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

2. **baṣar:**
Mesnevi 38
Mısra: **106**
Anlayış, idrak, iz'an, basîret.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

başıñ keser:

1. **başıñ keser:**
Mesnevi 39
Mısra: **222**
Kelime Tipi: -
Öldürmek, başını kesmek.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

başından:

1. **başından:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Tepe, baş kısım.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u sā

bā'sını:

1. **bā'sını:**
Mesnevi 38
Mısra: **15**
Ar. Be harfinin ismidir.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

başīr:

1. **başīr:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
Ar. sf. Gören, görüp anlayan. Kalp gözüyle gören, basiret sahibi. Her şeyi görüp bilen Allah.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaṣer

2. **başīr:**
Mesnevi 21
Mısra: **18**
Ar. sf. Gören, görüp anlayan. Kalp gözüyle gören, basiret sahibi.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun başīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eser
başka:

1. **başḳa:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Ayrı, değişik.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʿiz imiş

başla:

1. **başlayınca:**-*y, -ınca*
Mesnevi 39
Mısra: **91**
Girişmek.

Başlayup bir daḥı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

2. **başla:**
Mesnevi 1
Mısra: **135**
Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

3 **başla:**
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Başla, harekete geç.

İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʿire

başla-:

1. **başlayup:**-*y, -up*
Mesnevi 39
Mısra: **90**
Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

Başlayup bir daḥı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

2. **başlayup:**-*y, -up*
Mesnevi 39
Mısra: **90**
Başlamak, bir işi yapmak üzere harekete geçmek.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

başlagil:

1. **başlagil:**
Mesnevi 12
Mısra: **1**
Başla!.

Başlagil medd-i ṭabʿīden līkin eyle muḳtaşır

2. **başlagil:**
Mesnevi 18
Mısra: **2**
Başla!.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

baştaten:

1. **baştaten:**
Mesnevi 38
Mısra: **18**
.

Baştaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿsṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

bā-tamām:

1. **bā-tamāmet:**-*et*
Mesnevi 1
Mısra: **129**
Tamam.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

2. **bā-tamām:**
Mesnevi 3
Mısra: **14**
Tamam.

İsm-i isnān ḳısm-ı āʿdād oldı cümle bā-tamām

bāṭın:

1. **bāṭınā:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **112**
Görülmeyen, gizli olan.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

baʿż:

1. **baʿż:**
Mesnevi 5
Mısra: **22**
Kimi, bir kısım.

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

2. **baʿż:**
Mesnevi 1
Mısra: **128**
Bazı, kimi; bazen.

Feşāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

baʿżı:

1. **baʿżı:**
Mesnevi 6
Mısra: **49**
Bazı, bir kısım.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

2. **baʿżılar:**-*lar*
Mesnevi 5
Mısra: **22**
Bazıları.

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

3. **baʿżı:**
Mesnevi 6
Mısra: **49**
Bazı, bazısı, belgisiz zamir. II Üstatlar.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

baʿżı ʿālim:

1. **baʿżı ʿālim:**
Mesnevi 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bazı alimler, ilim adamları.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

baʿżı ḥarf:

1. **baʿżı ḥarf:**
Mesnevi 37
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bazı harfler.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

baʿżı şey:

1. **baʿżı şey:**
Mesnevi 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bazı şeyler, birtakım şeyler.

Gel bu kez resm-i muṣḥafdan baʿżı şey ḳıl āşikār

baʿżı yerlerden:

1. **baʿżı yerlerden:**-*den*
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bazı yerlerden, durumlardan.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

baʿżılar:

1. **baʿżılar:**
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Bazı kimseler.

Bil ḥurūfī ḥasse şaḥşın hezze faẓẓın gażże şez
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿżılar

be:

1. **be:**
Mesnevi 38
Mısra: **74**
Far. 1. Edât-ı ilsâk. Türkçede muadili mef'ulün ileyh edatı olan "ë_ - ^"dir. tâ-be-sabâh sabaha kadar. mâh-be-mâh aydan aya. 2. Edât-ı mutâbakat. bekavli filân filânın kavlince. 3. Edâtü'l kasem. bi-hakkı Hüdâ Hüda hakkı için.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḥafī olmaya
Lāmı ḥāliş eyle bundan şoñra nūnı ḳıl ḥafī

bed olur:

1. **bed olur:**
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kötü, çirkin olur.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār misli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

beddüʿāsından:

1. **beddüʿāsından:**
Mesnevi 39
Mısra: **152**
Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış.

İnkisārī beddüʿāsından şaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

2. **beddüʿāsından:**
Mesnevi 39
Mısra: **152**
Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış.

İnkisārī beddüʿāsından şaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

beg:

1. **beġidi:**-*idi*
Mesnevi 39
Mısra: **170**
Bey, efendi.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

2. **beġlerini:**-*ler, -i, -(n)i*
Mesnevi 1
Mısra: **166**
Devlet yönetiminde söz sahibi olan, sözü geçen kimse, bey.

Ḥuṣūṣā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim ketḫüdāsı beġlerini

beġāyet:

1. **beġāyet:**
Mesnevi 7
Mısra: **63**
Son derece, pek çok, fazlasıyla.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

behā:

1. **behā:**
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Paha, değer, kıymet.

Şamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

belā:

1. **belādan:**-*dan*
Mesnevi 39
Mısra: **41**
1. İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder. 2. Büyük sıkıntıya ve zarara sebep olan olay, âfet, musîbet, felâket. 3. Başa dert olan, insanı çok üzen kimse veya şey.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḫaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

2. **belālardan:**-*lar, -dan*
Mesnevi 1
Mısra: **194**
Musibet, felaket, dert, gam, keder.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

belde-i erżurūm:

1. **belde-i erżurūm:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **56**
   Kelime Tipi: -
   Erzurum şehri.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

belde-i şāmı:

1. **belde-i şāmı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **182**
   Kelime Tipi: -
   Suriye'nin başşehrinin ismi.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẕehher

belki:

1. **belki:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **3**
   Belki.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

2. **belki:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **4**
   Belki.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾş̲imā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

3. **belki:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **5**
   Bir ihtimal, ola ki...

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

4. **belki:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **4**
   Belki (de).

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfīfi teşdīd idüp teşdīdi taḫfīf eylemek

ben:

1. **benim:**-*im*
   Mesnevi 1
   Mısra: **42**
   Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette O̲smān

2. **benim:**-*im*
   Mesnevi 1
   Mısra: **47**
   "Ben" birinci tekil şahıs zamiri.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

bend:

1. **bendi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **91**
   Bağ, düğüm; engel, güçlük.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

benden:

1. **benden:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **31**
   "Ben" şahıs zamirinin ayrılma hali almış şekli.

Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

beni:

1. **beni:**-*i*
   Mesnevi 24
   Mısra: **1**
   "Ben" birinci tekil şahıs zamirinin belirtme hal eki almış hali.

Diñlegil ḫoşca beni ey ṭālibi tecvīd olan

benim değil:

1. **benim değil:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **33**
   Kelime Tipi: -
   Bana ait değil.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim değil

ber:

1. **ber:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **63**
   Göğüs, sine.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet ke̲serdür

ber kenar:

1. **ber kenar:**
Mesnevi 36
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
U işin ilk başlangıcı Kur'an'daki "ayet ber kenar" denen sayfa düzeninin keşfedilmesiyle olmuştur. Şu an bütün İslam dünyasında kabul görmüş olan bu sayfa düzeni, yani her sayfanın günümüzdeki en-boy orantısı, on beş satır ve altı yüz dört sayfadır.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḥif hiz bu kenar cüz ber kenar

ber kener:

1. **ber kener:**
Mesnevi 36
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
U işin ilk başlangıcı Kur'an'daki "ayet ber kenar" denen sayfa düzeninin keşfedilmesiyle olmuştur. Şu an bütün İslam dünyasında kabul görmüş olan bu sayfa düzeni, yani her sayfanın günümüzdeki en-boy orantısı, on beş satır ve altı yüz dört sayfadır.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

berāber:

1. **beraber:**
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Aynı anda, birlikte.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

2. **beraber:**
Mesnevi 20
Mısra: **3**
Aynı anda, birlikte.

Ḫarf ü ḫalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḫalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

beri:

1. **beri:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Bu yana, yakına.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḫarf-i medden buluna eğer beri

berü:

1. **berü:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
Bu taraf, beriye.

Ḫoş çağır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

2. **berü:**
Mesnevi 39
Mısra: **45**
Bu taraf, beriye.

Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

4. **berü:**
Mesnevi 39
Mısra: **45**
Bu taraf, beriye.

Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

beş:

1. **bes:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Artık, bundan sonra.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̲ā dal ü z̲āl ü sīn ü şīn ü rā zā

2. **beş:**
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Beş sayısı.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

beş ʿaded:

1. **beş ʿaded:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Beş tane.

Bir ḳaşaş iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

beş dirhem:

1. **beş dirhem:**-*beş*
Mesnevi 39
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
(Fa.) Dirhem, okkanın dört yüzde biri.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

beşāret:

1. **beşāret:**
Mesnevi 1
Mısra: **147**
Müjde II sevindirici haber verileceği zaman söylenen bir söz, müjde!.

Mışır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Feriḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

1. **beşdür:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
Beş tanedir.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

2. **beşdür:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Beş tanedir.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

beşer:

1. **beşer:**
Mesnevi 39
Mısra: **223**
Ar. İnsan cinsi, insan.

Fırşatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

2. **beşer:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Beş sayısının üleştirme sayı sıfatı.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

beşinci:

1. **beşinci:**
Mesnevi 1
Mısra: **202**
Beşinci.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

2. **beşinci:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Beşinci.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

beşīr nezīr:

1. **beşīr nezīr:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
"Fatır Suresi 24. ayet" Beşir:Müjdeci, nezir: uyarıcı.

Kesre emsāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

beyān:

1. **beyān:**
Mesnevi 6
Mısra: **23**
Açıkça.

Iştılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

2. **beyān:**
Mesnevi 33
Mısra: **2**
Açıkça.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

3. **beyān:**
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Açıklama, izah, anlatma, bildirme.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

4. **beyānun:**-*uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **61**
Açıklama, izah, ifade.

Ḳıl ḫazer lāmı ḥafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

beyān eyle:

1. **beyān eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Açıklamak.

Āşikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

beyān it:

1. **beyān it:**
Mesnevi 19
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, açıklamak, bildirmek,.

İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namāz

2. **beyān it:**
Mesnevi 38
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, açıklamak, bildirmek,.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

3. **beyān it:**
Mesnevi 1
Mısra: **238**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, açıklamak.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

beyān itdüm:

1. **beyān itdüm:**-*düm*
Mesnevi 25
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, açıklamak, bildirmek.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

beyān itdüñ:

1. **beyān itdüñ:**-*düñ*
Mesnevi 8
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Anlatmak, açıklamak, bildirmek,.

Çünki bildüñ ḥarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

beyhûde:

1. **beyhūde:**
Mesnevi 8
Mısra: **32**
Boş, nafile, faydasız.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

beynü'l ḥamīm:

1. **beynü'l ḥamīm:**
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Çok sıcaklığın arasında.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

beynü'ş- şedde:

1. **beynü'ş- şedde:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Arapça ve Farsça kelimelerde üzerine konduğu harfi çift okutan işâret.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

beynü'ş-şedde:

1. **beynü'ş-şedde:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
Arapça ve Farsça kelimelerde üzerine konduğu harfi çift okutan işaret.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

2. **beynü'ş-şedde:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Arapça ve Farsça kelimelerde üzerine konduğu harfi çift okutan işaret.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

3. **beynü'ş-şedde:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Arapça ve Farsça kelimelerde üzerine konduğu harfi çift okutan işaret.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

beyt:

1. **beytine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **110**
Ev, hane, mesken.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḫaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

2. **beytile:**-*ile*
Mesnevi 38
Mısra: **90**
İki dizeden oluşan nazım birimi.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

3. **beytini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Beyit, iki dizeden oluşan nazım birimi.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

beyti:

1. **beyti:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **6**
   Beyit, iki mısradan oluşan nazım birimi.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

beyt-i ṭavāfı:

1. **beyt-i ṭavāfı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **174**
   Kelime Tipi: -
   Kabenin etrafını dolaşma.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

beytiye:

1. **beytiye:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **24**
   "... ve İbrāhim ve İsmāilʾe de: "İbadet kastıyla Kabeʾyi tavaf edenler, itikafa çekilenler, rüku ve secde edenler için Evimʾi tertemiz yapın" diye emretmiştik. Hani (o vakit) İbrāhim demişti ki: "Yā Rabbi! burasını emniyetli bir şehir yap...".*

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'lleẕī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

beyyin:

1. **beyyin:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **46**
   Açık, belli, âşikâr, vâzıh.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

bi ḥaḳḳi:

1. **bi ḥaḳḳi:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **199**
   Kelime Tipi: -
   Hakkı için.

Bi ḥaḳḳi sūre-i Furkān laṭīfi
Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde

bi-ʿaṣāke:

1. **bi-ʿaṣāke:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **5**
   Senin asan ile.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḥunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

bidāyet oldı:

1. **bidāyet oldı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **200**
   Kelime Tipi: -
   Başladı.

Bi ḥaḳḳi sūre-i Furkān laṭīfi
Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde

bih:

1. **bih:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **5**
   İyi, güzel.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḥunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

bī-ḥadd:

1. **bī-ḥadd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **4**
   Sayısız, sınırsız, pek çok.

Ḳamu āciz gedā illā hüveʾllāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

biḥaḳḳ:

1. **biḥaḳḳın:**-*ın*
   Mesnevi 1
   Mısra: **175**
   Hakkı için.

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetine

bihī:

1. **bihī:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **28**
   Şimdi.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

2. **bihī:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **2**
   Onunla, onun hakkında.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

bihī nestaʿīn:

1. **bihī nestaʿīn:**
Mesnevi 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla ve yardımıyla.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

bihim:

1. **bihim:**
Mesnevi 25
Mısra: **6**
Onlarla.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i ṣāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

bil:

1. **bildüñse:**-*düñse*
Mesnevi 5
Mısra: **11**
İdrak etmek, kavramak.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir añа muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

2. **bilmesi:**-*me, -si*
Mesnevi 7
Mısra: **60**
İdrak etmek, kavramak.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

3. **bilmesi:**-*me, -si*
Mesnevi 8
Mısra: **31**
İdrak etmek, kavramak.

Muḫtasar kıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

4. **bildüñ:**-*düñ*
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

Ḫarfini bil ḫuṣṣa daġtun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

5. **bilen:**-*en*
Mesnevi 39
Mısra: **206**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

6. **bilesin:**-*e, -sin*
Mesnevi 39
Mısra: **95**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

7. **bil:**
Mesnevi 1
Mısra: **248**
Anlamak, idrak etmek II (kıymetini) bilmek ve (önemini) kavramak. (GTS).

8. **bilmez:**-*mez*
Mesnevi 1
Mısra: **130**
Bilememek.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

19. **bil:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
... olarak görmek, kabul etmek, farz etmek.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

20. **bil:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
... olarak görmek, kabul etmek, farz etmek.

Işṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emsālini bil secā vü ḳālā gibi

21. **bil:**
Mesnevi 10
Mısra: **11**
... olarak görmek, kabul etmek, farz etmek.

Ḫarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

22. **bil:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Anla, kavra, idrak et anlamında bir söz.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

23. **bil:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Anla, kavra, idrak et anlamında bir söz.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

24 **bil:**
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Anla, kavra, idrak et anlamında bir söz.

Tecvīd içre bu āşıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

25. **bil:**
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Anla, kavra, idrak et anlamında bir söz.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̲enā yā s̲āliş̲en enyāb olur

26. **bilür:**-*ür*
Mesnevi 1
Mısra: **225**
(Kıymetini) bilmek, anlamak, idrak etmek.

Bilür ḳurrā sözi nāfiz̲ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

27. **bil:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Bilmek, anlamak, kavramak.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̲āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

28. **bil:**
Mesnevi 8
Mısra: **12**
Anla, idrak et.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliş̣ zā-ı ḫāliş olmadı

29. **bil:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Anla, idrak et.

Vāv-ı ḫāliş̣ yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
S̲ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil mi s̲āl e-aʿcemī

30. **bil:**
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Anla, idrak et.

Gelmedi ḫāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz ża ʿīfdür vaḳf olununca sükūn

31. **bil:**
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Anla, idrak et.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl e s̲er

32. **bil:**
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Anla, idrak et.

Ṣol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eġer
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

33. **bil:**
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Anla, idrak et.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

34. **bil:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Anla, idrak et.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākez̲āk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

35. **bil:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Anla, idrak et.

Bil mi s̲āli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

36. **bil:**
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Anla, idrak et.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

37. **bil:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Anla, idrak et.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ em s̲ālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

38. **bil:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Anla, idrak et.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil mi s̲āli fi'ṣ-ṣüdūr

39. **bil:**
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Anla, idrak et.

Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

40. **bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Anla, idrak et.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

41. **bil:**
Mesnevi 36
Mısra: **29**
Anla, idrak et.

Gel bu kez bak tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

42. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **32**
Anla, idrak et.

Bil miṡāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṡāni ger meftūḥ ola

43. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **131**
Anla, idrak et.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

44. **bil:**
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Bil, idrak et, kavra.

Maḫrec-ī ḥurūf miṡāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

45. **bil:**
Mesnevi 6
Mısra: **54**
Anla, kavra, idrak et.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

46. **bil:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Anla, kavra, idrak et.

Bil miṡālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

47. **bil:**
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Anla, kavra, idrak et.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

48. **bil:**
Mesnevi 9
Mısra: **23**
Anla, kavra, idrak et.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ
Bil miṡālini yihiddī ve niʿimmāhī gibi

48. **bil:**
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Anla, kavra, idrak et.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

49. **bil:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Anla, kavra, idrak et.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṡālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

50. **bil:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
Anla, kavra, idrak et.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṡ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

51. **bil:**
Mesnevi 17
Mısra: **13**
Anla, kavra, idrak et.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṡāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

52. **bil:**
Mesnevi 19
Mısra: **17**
Anla, kavra, idrak et.

Olmadıġıçün teḳārüb daḫı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

53. **bil:**
Mesnevi 20
Mısra: **11**
Anla, kavra, idrak et.

Çakılur ḫulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṡālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

54.. **bil:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Anla, kavra, idrak et.

Bil bunıñ emṡāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṡāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

55. **bil:**
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Anla, kavra, idrak et.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṡālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

56. **bil:**
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Anla, kavra, idrak et.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eşer
Bil bunıñ emsāli az yerde olur ne gibidür

57. **bil:**
Mesnevi 29
Mısra: **4**
Anla, kavra, idrak et.

Ebġı ḥacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

58. **bil:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
Anla, kavra, idrak et.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḫvāline olduñ ḫabīr

59. **bil:**
Mesnevi 33
Mısra: **6**
Anla, kavra, idrak et.

Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmīl olındı ve's-selām

60. **bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Anla, kavra, idrak et.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

61. **bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
Anla, kavra, idrak et.

Līki var mertebesi yediye dek şāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

62. **bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Anla, kavra, idrak et.

Aşlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

63. **bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Anla, kavra, idrak et.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

64. **bil:**
Mesnevi 36
Mısra: **23**
Anla, kavra, idrak et.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevşūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

65. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **59**
Anla, kavra, idrak et.

Gelse cīmden şoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil misāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

66. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **77**
Anla, kavra, idrak et.

Misli enzelnā ceʿalnā taḫrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

67 **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Anla, kavra, idrak et.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil şaḥīḥ

68. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **130**
Bil, anla, öğren.

Bil ḫüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

69. **bil:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Anlamak || bilmek.

Terḳiḳ olurmuş burada bil misālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen güne güne añladın

70. **bil:**
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Anlamak || bilmek.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

71. **bil:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
Anlamak || bilmek.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

72. **bil:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Anlamak || bilmek.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

73. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **132**
Anlamak || bilmek.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

74. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **78**
Anla, idrak et, farkına var.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

75. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **95**
Anla, idrak et, farkına var.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

76. **bil:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Anla, idrak et, farkına var.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfī bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

77. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **57**
Anla, idrak et, farkına var.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

78. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **100**
Anla, idrak et, farkına var.

Taẕʿīfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

79. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **105**
Anla, idrak et, farkına var.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma keṣīr

80. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **119**
Anla, idrak et, farkına var.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḫī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

bil-:

1. **bildiñ:**-*di, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **13**
Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

İn emseke min ḫācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

2. **bildiñ:**-*di, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **128**
Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci eşer

3. **bilsen:**-*se, -ñ*
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

4. **bil:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

5 **bil:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf ṣābitan

6. **bil:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aṣlı durur

7. **bil:**
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

8. **bil:**
Mesnevi 5
Mısra: **24**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Işṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

9. **bil:**
Mesnevi 5
Mısra: **12**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

10. **bil:**
Mesnevi 7
Mısra: **9**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate
Sāʾi bil hemsile riḫve iltibas oldı ṣaḥāḥ

12. **bil:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

13. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

14. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

15. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 15
Mısra: **25**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini

16. **bil:**
Mesnevi 16
Mısra: **9**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

17. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 16
Mısra: **13**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıż ḥālini sen ey püser

18. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 16
Mısra: **22**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

19. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 16
Mısra: **27**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmü'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

20. **bil:**
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Lafẓda sābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

21. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 18
Mısra: **13**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Olmadı ḫaṭda eseri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

22. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 26
Mısra: **16**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ sālis maḫrecidür mīm bā işit püser

23. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Āṣikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

24. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfī tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

25. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **125**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Ṣāhidi ḥāfıẓīyi bil

26. **bil:**
Mesnevi 39
Mısra: **138**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāfʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

27. **bildüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 39
Mısra: **160**
Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını
Bil Şerīfi anlaruñ iḥḳāḳını

28. **bildiñ:**-*di, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **164**
Bilmek, farkında olmak, idrak etmek.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

29. **bildüñ:**-*dü, -ñ*
Mesnevi 26
Mısra: **11**
Bilmek, anlamak.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel s̱āni diñle gözüm

30. **bildi:**-*di*
Mesnevi 7
Mısra: **63**
Anlamak, gerçeğine erişmek, idrak etmek.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

31. **bildi:**-*di*
Mesnevi 37
Mısra: **8**
Anlamak, farkına varmak, kavramak.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca es̱er

32. **bilür:**-*ür*
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Anlamak, kavramak, idrak etmek, farkında olmak.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

bi'l:

1. **bi'l:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

Bil mis̱ālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

bil ʿayān:

1. **bil ʿayān:**-*bil*
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Açık, âşikâr, gözle görülür, belli.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

bil ḥisāb:

1. **bil ḥisāb:**
Mesnevi 39
Mısra: **97**
Kelime Tipi: -
Bil hesap.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

bil ki:

1. **bil ki:**
Mesnevi 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bil ki, anla ki.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

2. **bil ki:**
Mesnevi 35
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bil ki, anla ki.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

3. **bil ki:**
Mesnevi 38
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Bil ki, anla ki.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

4. **bil ki:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Bil ki, anla ki.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

bil kim:

1. **bilkim:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **3**
   Bil ki.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eşer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

2. **bilkim:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **3**
   Bil ki.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eşer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

3. **bil kim:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Bil ki.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i şāni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

bil misāl:

1. **bil miṣāl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: -
   Bil örneğini, misalini.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

bilād-ı memleketi:

1. **bilād-ı memleketi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **156**
   Kelime Tipi: -
   Ülkenin şehirleri.

Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni
Bilād-ı memleketi mehzūm olsun

bildir-:

1. **bildirdi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **70**

Açıklamak, bildirmek, söylemek.

Ki Ḳur’ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

2. **bildirdi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **70**
   Açıklamak, bildirmek, söylemek.

Ki Ḳur’ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

bildür-:

1. **bildüreyim:**-*eyim*
   Mesnevi 6
   Mısra: **42**
   Bildirmek, habardar etmek.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭıl oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

2. **bildüreyim:**-*eyim*
   Mesnevi 6
   Mısra: **42**
   Bildirmek, habardar etmek.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭıl oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

3. **bildür:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **1**
   Bildirmek, anlatmak.

Başla bundan şoñra bildür ol ḳırāʿat ḥālini

4. **bildür:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **1**
   Bildirmek, anlatmak.

Başla bundan şoñra bildür ol ḳırāʿat ḥālini

bileler:

1. **bileler:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **222**
   (Değer) bilmek (Başkalarının değerini bil ki onlar da senin değerini "bilsinler" anlamında kullanılmıştır.).

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

2. **bileler:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **222**
   (Değer) bilmek (Başkalarının değerini bil ki onlar da senin değerini "bilsinler" anlamında kullanılmıştır.).

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

bilenler:

1. **bilenler:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **24**
   Anlayanlar, bilenler, idrak edenler.

Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

2. **bilenler:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **24**
   Anlayanlar, bilenler, idrak edenler.

Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

3. **bilenler:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Anlayanlar, bilenler, idrak edenler.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

4. **bilenler:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Anlayanlar, bilenler, idrak edenler.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

bilgil:

1. **bilgil:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **4**
   Bil!.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

2. **bilgil:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **70**
   Bil, bil ki.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıżṭırar gibi

bilki:

1. **bilki:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **10**
   Bil ki.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

2. **bilki:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **37**
   Bil ki.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

3. **bilki:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **13**
   Bil ki.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

4. **bilki:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **15**
   Bil ki.

Var durur gözine ḥiṣṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥiṣṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

5. **bilki:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **3**
   Bil ki.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

6. **bilki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **32**
   Bil ki.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey baṣīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaṣer

7. **bilki:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **3**
   Bil ki.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

8. **bilki:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **3**
   Bil ki.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

9. **bilki:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **103**
   Bil ki.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

billāhi:

1. **billāhi:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **6**
   Allah hakkı için, Allah'a yemin olsun ki anlamlarında yemin sözleri.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

bilme:

1. **bilmedi:**-*di*
   Mesnevi 2
   Mısra: **6**
   Bilmemek, nasıl olacağına akıl erdirememek.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

2. **bilmedi:**-*di*
   Mesnevi 37
   Mısra: **14**
   Bilmemek, nasıl olacağına akıl erdirememek.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

3. **bilmese:**-*se*
   Mesnevi 39
   Mısra: **108**
   Bilmemek, nasıl olacağına akıl erdirememek.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

4. **bilmedüñ:**-*düñ*
   Mesnevi 37
   Mısra: **23**
   Bilmemek II haberdar olmamak.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḥalḳ ṭuymasun

5. **bilmedi:**-*di*
   Mesnevi 9
   Mısra: **10**
   Anlayamamak.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥiṣṣesi amma ki göze yoḳ eṣer

bilme-:

1. **bilmese:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **6**
   Bilmemek, idrak etmemek.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

bilmedi:

1. **bilmedi:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **10**
   Anlamadı, farkına varmadı, bilemedi.

Ser-ḥaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

2. **bilmedi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **215**
   Anlamadı, farkına varmadı, bilemedi.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

3. **bilmedi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **108**
   Bilmemek, anlamamak.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

bilmedinse:

1. **bilmedinse:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **24**
   Bilmezsen, anlamazsan.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

2. **bilmedinse:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **24**
   Bilmezsen, anlamazsan

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

bilmeli:

1. **bilmeli:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **41**
   Bilmeli.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

bilmez:

1. **bilmez:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **28**
   Anlamayan, bilmeyen.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

bilmiş ol:

1. **bilmiş ol:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Haberin olsun!, iyi bil!.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse şoñra rādan bilmiş ol
Tefẖīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

bilür:

1. **bilürsün:**-*süñ*
   Mesnevi 35
   Mısra: **5**
   Bilmek, farkında olmak.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eşer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẕāhire maʿlūm durur

2. **bilür:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **202**
   Bilmek, farkında olmak.

Müfsid olan ġadrini ẕālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥişşe al

3. **bilür:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **131**
   Anlamak, bilmek, farkında olmak.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

4. **bilür:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **247**
   Anlamak, bilmek, farkında olmak.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

bilür misin:

1. **bilür misin:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Bilir misin?.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥişşe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

bilürem:

1. **bilürem:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **15**
   Anlamak, bilmek, farkında olmak.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

bi-maʿrūf:

1. **bi-maʿrūf:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **18**
   Herkes tarafından bilinmeyen, tanınmayan.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravżа gülistāndan eşer

biñ iki yüz onaltıdaydı:

1. **biñ iki yüz onaltıdaydı:**-*daydı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **146**
   Kelime Tipi: -
   1216 senesi.

Cihānda ṣāhidi Sulṭan Selīm Ḫān
Biñ iki yüz onaltıdaydı hicret

binā:

1. **binā:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **117**
   Her şeyi gören Allah.Gören, görücü, gönül.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emşele binā maḳṣūdına

bir:

1. **birdür:**-*dür*
   Mesnevi 10
   Mısra: **15**
   Aynı.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

3. **bir:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **13**
   Bir; biri, belgisiz zamir.

Ẕāl ü sā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

4. **bir:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **6**
   "Bir" sayı sıfatı.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

5. **bir:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **9**
   "Bir" sayı sıfatı.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme tāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

6. **bir:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **10**
   "Bir" sayı sıfatı.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

7. **bir:**
Diğer 1
Mısra: **2**
Bir, herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı).

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

8. **bir:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
"Belirli bir" anlamında belgisiz sıfat.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

9. **birisi:**-*i, -si*
Mesnevi 20
Mısra: **5**
Belgisiz zamir, herhangi biri.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

10. **bir:**
Mesnevi 17
Mısra: **10**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semā

11. **bir:**
Mesnevi 20
Mısra: **14**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

12. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **9**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Muḫtelif mevṣul olındı daḥı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Ṣuʿarā

13. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **14**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Ṣuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

14. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **14**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Ṣuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

15. **bir:**
Mesnevi 39
Mısra: **81**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

16. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
"Bir tane" anlamında belgisiz sıfat.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā sābiten

17. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **7**
"Bir tane" anlamında belgisiz sıfat.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

18. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
"Bir tane" anlamında belgisiz sıfat.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

19. **bir:**
Mesnevi 39
Mısra: **38**
"Bir tane" anlamında belgisiz sıfat.

Bir ḥurūf on sevāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

20. **biri:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **4**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

21. **biri:**-*i*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri lāmdır biri rāʿ

22. **biri:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **20**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

23. **biri:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **94**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

24. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
"Bir kez" anlamında sayı sıfatı.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfāniñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

25. **bir:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
"Bir tek" anlamında sayı sıfatı.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

26. **bir:**
Mesnevi 2
Mısra: **5**
"Bir" belgisiz sıfat.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

27. **bir:**
Mesnevi
Mısra: **6**
"Bir" belgisiz sıfat.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ş̲enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

28. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: **17**
"Bir" belgisiz sıfat.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

29. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **12**
"Bir" belgisiz sıfat.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nündur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

30. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: **43**
"Bir" belgisiz sıfat.

Bil miş̲āli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur miş̲āl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

31. **bir:**
Mesnevi 39
Mısra: **58**
"Bir" belgisiz sıfat.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

32. **bir:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
"Bir", belgisiz sıfat.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

33. **bir:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
"Bir" begisiz sıfat.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ş̲enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

34. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **11**
"Bir" begisiz sıfat.

ʿAklıñı dir başa ḫıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḫāletdir idġam ile iẓhār arası

35. **birisi:**-*i, -si*
Mesnevi 33
Mısra: **3**
Bir diğeri.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

36. **bir:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
" Bir" belgisiz sıfat.

Nāma nefsī zāda gibidir ḫıfẓī ḫay̲s̲-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

37. **bir:**
Mesnevi 13
Mısra: **5**
" Bir" belgisiz sıfat.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

38. **bir:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
" Bir" belgisiz sıfat.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miş̲ālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

39. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: **21**
" Bir" belgisiz sıfat.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

40. **bir:**
Mesnevi 16
Mısra: **4**
" Bir" belgisiz sıfat.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

41. **bir:**
Mesnevi 16
Mısra: **25**
" Bir" belgisiz sıfat.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

42. **bir:**
Mesnevi 21
Mısra: **7**
" Bir" belgisiz sıfat.

Ṣefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḥayşūmdan gelür

43. **bir:**
Mesnevi 22
Mısra: **13**
" Bir" belgisiz sıfat.

Faḍlan minallahi kellā naḳṣ şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

44. **bir:**
Mesnevi 22
Mısra: **16**
" Bir" belgisiz sıfat.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

45. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: **1**
" Bir" belgisiz sıfat.

Var durur İdġām olan ḥarflere bir bāb-ı diġer

46. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
" Bir" belgisiz sıfat.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

47. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
" Bir" belgisiz sıfat.

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

49. **bir:**
Mesnevi 34
Mısra: **10**
" Bir" belgisiz sıfat.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya
Ekṣeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur

50. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **55**
" Bir" belgisiz sıfat.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

51. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: **56**
" Bir" belgisiz sıfat.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

52. **bir:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Bir, herhangi bir, hem belgesiz sıfat,hem sayı sıfatı.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i ṣaḳil

53. **bir:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
Bir tane.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

bir bir:

1. **bir bir:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Tek tek, Birer birer.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

bir dahı:

1. **bir daḫı:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Bir daha, artık, bundan sonra.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i s̱āni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfī meşhūredür

2. **bir daḫı:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Bir de.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil mis̱āli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

3. **bir daḫı:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Bir de.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

4. **bir daḫı:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Bir de.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

5. **bir daḫı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **90**
   Kelime Tipi: -
   Bir kez daha.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

bir de:

1. **bir de:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Ayrıca.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

2. **bir de:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Ayrıca, aynı zamanda.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı

3. **bir de:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Bir de, ayrıca.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

4. **bir de:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Bir de, ayrıca.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafẓı hemān

bir durur:

1. **bir durur:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Aynıdır.

İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur
Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḫitān oldılar

bir iki:

1. **bir iki:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Birkaç.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş mis̱ālinden münāsib bir iki idem neşīr

bir ikisin:

1. **bir ikisin:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir iki tanesini.

Ḫarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil mis̱ālinden saña bir ikisin tenşīr idem

bir ḳaç:

1. **birḳaç:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **10**
   Bir kaç tane.

Ḫoş mis̱ālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

2. **birḳaç:**
Mesnevi 19
Mısra: **19**
Bir kaç tane.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

bir kez:

1. **bir kez:**
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Bir defa, bir kerecik, bir defa olsun.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Ṣol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

bir miḳdar:

1. **bir miḳdar:**
Mesnevi 39
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Bir miktar, biraz.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

bir nebze:

1. **bir nebze:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Bir an, bir parça, az bir şey.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

bir oldı:

1. **bir oldı:**
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Aynı oldu.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

2. **bir oldı:**
Mesnevi 26
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Aynı oldu.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ değül

bir olsalar:

1. **bir olsalar:**-*salar*
Mesnevi 14
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Aynı, benzer olmak.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle s̄ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

bir şey:

1. **bir şey:**
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

2. **bir şey:**
Mesnevi 38
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

3. **bir şey:**
Mesnevi 39
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb
bir şeye:

1. **bir şeye:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

2. **bir şeye:**
Mesnevi 6
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey, hiçbir şey.

İnmedi ednāya orta ḫālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

3. **bir şeye:**
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey, hiçbir şey.

Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

4. **bir şeye:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Bir şeye, herhangi bir şeye.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

bir şeyi:

1. **bir şeyi:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Herhangi bir şey.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

2. **bir şeyi:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi, herhangi bir şeyi.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

3. **bir şeyi:**
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi, herhangi bir şeyi.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

bir yerde:

1. **bir yerde:**
Mesnevi 36
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Bir tek yerde.2. Herhangi bir yer.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

birāder:

1. **birāder:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Muṭbaḳ ḥarfi ẕikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

2. **birāder:**
Mesnevi 18
Mısra: **21**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

3. **birāder:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emṣāl ey birāder çekme ġam

4. **birāder:**
Mesnevi 30
Mısra: **2**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

5. **birāder:**
Mesnevi 31
Mısra: **2**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u maẓmūm olursa tefḫīm olur her zamān

6. **birāder:**
Mesnevi 34
Mısra: **33**
"Ey dost, arkadaş" anlamında kullanılan bir seslenme sözü.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

7. **birader:**
Mesnevi 38
Mısra: **119**
Erkek kardeş, kardeş.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

biraz:

1. **biraz:**
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Bir kısım.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

2. **biraz:**
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Az, azıcık.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

3. **biraz:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Bir kısım, bir parça.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

birbiri:

1. **birbirinden:**-*nden*
Mesnevi 15
Mısra: **5**
Birbiri.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

2. **birbirine:**-*n, -e*
Mesnevi 26
Mısra: **7**
Birbiri ile, karşılıklı olarak.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi şānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

birbiriyle:

1. **birbiriyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Birbiri ile, karşılıklı olarak.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

2. **birbiriyle:**
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Birbiri ile, karşılıklı olarak.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi şānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

birde:

1. **birde:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
Ayrıca, birde.

Bil ṣıraṭuñ şādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

2. **birde:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Ayrıca, birde.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̱ābit ṣaḥīḥ satırını itmiş ḫams ʿaşer

3. **birde:**
Mesnevi 39
Mısra: **91**
Ayrıca, birde.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

birgivi:

1. **birgivide:**-*de*
Mesnevi 39
Mısra: **113**
Birgivi.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

biri:

1. **biri:**
Mesnevi 6
Mısra: **31**
Bir diğeri.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

2. **biri:**
Mesnevi 16
Mısra: **26**
Bir diğeri.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmü'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḫālini bildüñ aḳdemi

3. **biri:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
Bir diğeri.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

4. **biri:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Bir diğeri.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

5. **biri:**
Mesnevi 21
Mısra: **18**
Bir diğeri.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

6. **biri:**
Mesnevi 22
Mısra: **22**
Bir diğeri.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Şerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

7. **biri:**
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Bir diğeri.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

8. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **9**
Bir diğeri.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḥzāb sālisinci Şuʿarā

9. **birisi:**-*si*
Mesnevi 8
Mısra: **24**
Bir tanesi.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

10. **birisi:**-*si*
Mesnevi 8
Mısra: **24**
Bir tanesi.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

11. **birisi:**-*si*
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Bir tanesi.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

12. **birisi:**-*si*
Mesnevi 16
Mısra: **16**
Bir tanesi.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʾiz olur

13. **birine:**-*ne*
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Bir tanesi.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

14. **biri:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Bir tanesi II diğeri.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

15. **biri:**
Mesnevi 8
Mısra: **27**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş kıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

16. **biri:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẕar

17. **biri:**
Mesnevi 14
Mısra: **24**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müṣaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi

18. **biri:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

19. **biri:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẕ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

20. **biri:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü misillü olısar
Bilki bu idġām-ı misleyn hem maʿal ġunne olur

21. **biri:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle misāl

22. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **34**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

İḫtilāfī yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

23. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

24. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **40**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

25. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **33**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

26. **biri:**
Mesnevi 38
Mısra: **93**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳḳadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

27. **biri:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

28. **biri:**
Mesnevi 38
Mısra: **93**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳḳadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

29. **biri:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

30. **biri:**
Mesnevi 36
Mısra: **20**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı. Diğeri.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

31. **biri:**
Mesnevi 38
Mısra: **94**
"Bir tane" anlamında sayı sıfatı. Diğeri.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

biribirinden:

1. **biribirinden:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Birbiri, birbirlerinden.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

birisi:

1. **birisi:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Bir diğeri.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete

2. **birisi:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Bir diğeri.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

3. **birisi:**
Mesnevi 33
Mısra: **4**
Bir diğeri.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

4. **birisi:**
Mesnevi 38
Mısra: **92**
Bir diğeri.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳḳadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

biʾsimā:

1. **biʾsimā:**
Mesnevi 36
Mısra: **5**
Yüzlerinden.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾsimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

bismile:

1. **bismile:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **15**
   Bismillahir rahmanir rahim.

Bülbül olup ravża-ı manẕūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

bismillah:

1. **bismillah:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **35**
   "Allah'ın adıyla" manasında "Bismillâhirrahmânirrahim" sözünün kısaltılmış şekli.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

bismillah mecrahā:

1. **bismillah mecrahā:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   -Allah'ın adıyla onun akışı gidişi; "Nuh dedi ki: Allah'ın adıyla binin içine. Onun akışı da duruşu da Allah'ın adıyladır. Gerçekten Rabbim çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir." anlamına gelen "Ve kâlerkebû fîhâ bismillâhi mecrâhâ ve mursâhâ, inne rabbî le gafûrun rahîm(rahîmun)" Hûd Sûresinin 41. âyetine telmihte bulunulur (YAZIR, 227).

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

bismillāhirraḥmānirrāḥīm:

1. **bismillāḥirrahmānirraḥīm:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **1**
   Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

bit:

1. **bitti:**-*ti*
   Mesnevi 4
   Mısra: **18**
   Ortaya çıkmak, yetişmek.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

biz:

1. **bizde:**-*de*
   Mesnevi 1
   Mısra: **94**
   Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

2. **bizlere:**-*ler, -e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **15**
   Biz, birinci çoğul şahıs zamiri.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

3. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **58**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

4. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

Ḫūdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

5. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **187**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

6. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **217**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḫaḳ

7. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **58**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

8. **bizi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   "Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

Ḫūdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

9. **biz:**
Mesnevi 1
Mısra: **180**
"Biz" birinci çokluk şahıs zamiri.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

10. **bizi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **177**
"Biz" birinci çoğul şahıs zamiri || İnsanlar; kullar.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

11. **bize:**--*e*
Mesnevi 1
Mısra: **174**
"Biz" birinci çoğul şahıs zamiri II İnsanoğlu.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

12. **bize:**--*e*
Mesnevi 37
Mısra: **9**
"Biz" birinci çoğul şahıs zamiri II İnsanoğlu.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḫn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca eşer

bizar:

1. **bizār:**
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Bıkmış, usanmış.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

bizār itdüñ:

1. **bizār itdüñ:**-*düñ*
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Bıktırmak, usandırmak.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

bize:

1. **bize:**
Mesnevi 1
Mısra: **69**
"Biz" zamirinin yönelme eki almış şekli.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

2. **bize:**
Mesnevi 1
Mısra: **178**
"Biz" zamirinin yönelme eki almış şekli.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

3. **bize:**
Mesnevi 1
Mısra: **69**
"Biz" zamirinin yönelme eki almış şekli.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

4. **bize:**
Mesnevi 7
Mısra: **24**
"Biz" zamirinin yönelme eki almış şekli.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḥve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

5. **bize:**
Mesnevi 39
Mısra: **225**
"Biz" zamirinin yönelme eki almış şekli.

Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

boġaz:

1. **boġaz:**
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Boğaz.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

bol:

1. **boldı:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Olmak eylemi, hâline gelmek, şeklini almak.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

boş:

1. **boş:**
Mesnevi 1
Mısra: **229**
1) Anlamsız. 2) Yararsız.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

2. **boş:**
Mesnevi 8
Mısra: **32**
1) Anlamsız. 2) Yararsız.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

böyle:

1. **böyledür:**-*dür*
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Bu şekilde.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

boz-:

1. **bozmaz:**-*maz*
Mesnevi 1
Mısra: **103**
Düzgün bir şeyi düzensiz duruma sokmak, düzgünlüğünü gidermek.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

bu:

1. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **198**
Bu, işaret sıfatı.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʾmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

2. **bunı:**-*nı*
Diğer 1
Mısra: **2**
"Bu" işaret zamiri.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

3. **bunuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 6
Mısra: **23**
"Bu" işaret zamiri.

Iṣtılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

4. **bunda:**-+*(n)da*
Mesnevi 15
Mısra: **20**
Bu,burada.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

5. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
"Bu" işaret sıfatı.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

6. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **50**
"Bu" işaret sıfatı.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

7. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **51**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

8. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
"Bu" işaret sıfatı.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

9. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **60**
"Bu" işaret sıfatı.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

10. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **61**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

11. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **63**
"Bu" işaret sıfatı.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keşerdür

12. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **123**
"Bu" işaret sıfatı.

Gelür vāʿız görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

13. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **137**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

14. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **157**
    "Bu" işaret sıfatı.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẕamı cümle vüzerān

15. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **212**
    "Bu" işaret sıfatı.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

16. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **224**
    "Bu" işaret sıfatı.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

17. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **230**
    "Bu" işaret sıfatı.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

18. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **232**
    "Bu" işaret sıfatı.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer gönlin ḳuşı ḳondı bu güle

19. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **241**
    "Bu" işaret sıfatı.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

20. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **8**
    "Bu" işaret sıfatı.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol ṣāh-ı kevneyn

21. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **50**
    "Bu" işaret sıfatı.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

22. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **51**
    "Bu" işaret sıfatı.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

23. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **53**
    "Bu" işaret sıfatı.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

24. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **60**
    "Bu" işaret sıfatı.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

25. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **61**
    "Bu" işaret sıfatı.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

26. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **157**
    "Bu" işaret sıfatı.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẕamı cümle vüzerān

27. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **212**
    "Bu" işaret sıfatı.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

28. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **224**
    "Bu" işaret sıfatı.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

29. **bu:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **230**
    "Bu" işaret sıfatı.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

30. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **232**
"Bu" işaret sıfatı.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

31. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **241**
"Bu" işaret sıfatı.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

32. **bu:**
Mesnevi 2
Mısra: **9**
"Bu" işaret sıfatı.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

33. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: **5**
"Bu" işaret sıfatı.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

34. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: **66**
"Bu" işaret sıfatı.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı ṣıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı ṣaḳīl

35. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: **10**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

36. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
"Bu" işaret sıfatı.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

37. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **32**
"Bu" işaret sıfatı.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

38. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
"Bu" işaret sıfatı.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

39. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
"Bu" işaret sıfatı.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

40. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
"Bu" işaret sıfatı.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

41. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **61**
"Bu" işaret sıfatı.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẕar

42. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
"Bu" işaret sıfatı.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

43. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
"Bu" işaret sıfatı.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

44. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **26**
"Bu" işaret sıfatı.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş kıl ḫaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

45. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
"Bu" işaret sıfatı.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

46. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
"Bu" işaret sıfatı.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

47. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
"Bu" işaret sıfatı.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

48. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **26**
"Bu" işaret sıfatı.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

49. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
"Bu" işaret sıfatı.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

50. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: **20**
"Bu" işaret sıfatı.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̱ülüs̱

51. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: **29**
"Bu" işaret sıfatı.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

52. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: **20**
"Bu" işaret sıfatı.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̱ülüs̱

53. **bu:**
Mesnevi 36
Mısra: **22**
"Bu" işaret sıfatı.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

54,. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **55**
"Bu" işaret zamiri.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḫaḳīḳī

55. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **102**
"Bu" işaret zamiri.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḫaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

56. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: **205**
"Bu" işaret zamiri.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

57. **bu**
Mesnevi 1
Mısra: **55**
"Bu" işaret zamiri.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḫaḳīḳī

58. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
"Bu" işaret zamiri.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

59. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
"Bu" işaret zamiri.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̱enāyā cānibine düşdi bu

60. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: **18**
"Bu" işaret zamiri.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

61. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
"Bu" işaret zamiri.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̱enāyā cānibine düşdi bu

62. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: **40**
"Bu" işaret zamiri.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

63. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
"Bu" işaret zamiri.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

64. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: **8**
"Bu" işaret zamiri.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḫn-ı ḥafīden vir bize ḫoşca eṣer

65. **bular:**-*lar*
Mesnevi 5
Mısra: **32**
Bu; bunlar.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

66. **bular:**-*lar*
Mesnevi 38
Mısra: **89**
Bu; bunlar.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

67. **bular:**-*lar*
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Bu; bunlar.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

68. **bu:**
Mesnevi 14
Mısra: **35**
"Bu" işaret sıfatı.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

69. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: **16**
"Bu" işaret sıfatı.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

70. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Anlamı bu, manası bu.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

71. **bu:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**
"Bu işaret sıfat.

Ḥarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḥarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

72. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
"Bu işaret sıfat.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

73. **bu:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
"Bu işaret sıfat.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

74. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: **13**
"Bu işaret sıfat.

Ẕāl ü ṣā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfi ḫoş bir durur çekme emek

75. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
"Bu işaret sıfat.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

76. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: **17**
"Bu işaret sıfatı.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

67. **bu:**
Mesnevi 23
Mısra: **7**
"Bu işaret sıfatı.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

68. **bu:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
"Bu işaret sıfatı.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

69. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
"Bu işaret sıfatı.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

70. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: **3**
"Bu işaret sıfatı.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

71. **bu:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
"Bu işaret sıfatı.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

72. **bu:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
"Bu işaret sıfatı.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

bu dem:

1. **bu dem:**
Mesnevi 39
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Bu zaman.

Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

bu deñlü:

1. **bu deñlü:**
Mesnevi 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Bu kadar, bu kadar çok.

İktifā ider bu deñlü ḫıfẓ iderisen eġer

bu ḳadar:

1. **bu ḳadar:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Bu kadar.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey baṣīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

bu kez:

1. **bu kez:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

2. **bu kez:**
Mesnevi 17
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Şol muḳaddem emṣileler ẕikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

3. **bu kez:**
Mesnevi 36
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḫāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

4. **bu kez:**
Mesnevi 36
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

5. **bu kez:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca eşer

6. **bu kez:**
Mesnevi 39
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Bu defa.

Gel bu kez sen daḥı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

7. **bu kez:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **129**
   Kelime Tipi: -
   Bu defa.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez mantıḳ Īsāġuci eşer

8. **bu kez:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bu defa, bu kez.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

9. **bu kez:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bu defa, bu kez.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfi ferʿi söylegil

10. **bu kez:**
    Mesnevi 8
    Mısra: **2**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

11. **bu kez:**
    Mesnevi 8
    Mısra: **22**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i s̱āni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfi meşhūredür

12. **bu kez:**
    Mesnevi 28
    Mısra: **1**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Aç zebānuñ şemsiye bābına ʿaẓmi ḳıl bu kez

13. **bu kez:**
    Mesnevi 28
    Mısra: **9**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Her ḳaçan şemsiyye harfı lām elif baʿdındadur
Maḫrecinde elifile lām bu kez ġāib olur

14. **bu kez:**
    Mesnevi 33
    Mısra: **1**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

15. **bu kez:**
    Mesnevi 36
    Mısra: **1**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa, bu kez.

Gel bu kez resm-i muṣḥafdan baʿżı şey ḳıl āşikār

16. **bu kez:**
    Mesnevi 21
    Mısra: **13**
    Kelime Tipi: -
    Bu kez, bu defa.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

17. **bu kez:**
    Mesnevi 36
    Mısra: **28**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

18. **bu kez:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **76**
    Kelime Tipi: -
    Bu defa.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

<u>bu kezālik:</u>

1. **bu kezālik:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Bu defalık bu seferlik.

Hem żavāḥik bu kezālik z̤ikr olındı ḫoş meş̤el
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī'l - aʿded

<u>bu kezin:</u>

1. **bu kezin:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Bu defa.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

<u>bu olupdur:</u>

1. **bu olupdur:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Budur.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i s̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

bu yanda:

1. **bu yanda:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **214**
   Kelime Tipi: -
   Bu durumda.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

bu zaman:

1. **bu zaman:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **107**
   Kelime Tipi: -
   Bu zaman, bu devir, günümüz.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

bu zamana:

1. **bu zamana:**-*a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **98**
   Kelime Tipi: -
   Bu zaman, bu devir, günümüz.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

bu zamānda:

1. **bu zamānda:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Günümüzde, bu devirde.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

ʿbüdū:

1. ʿ**büdū:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **10**
   Allah' a kul olmak.

Unẓurūʿ ʿbüdū miṣāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

budur:

1. **budur:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **216**
   Böyledir, bu şekildedir; şöyledir, şu şekildedir.

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

2. **budur:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **26**
   Böyledir, bu şekildedir; şöyledir, şu şekildedir.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḫarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

3. **budur:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **10**
   Budur.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

bul:

1. **bulup:**-*up*
   Mesnevi 1
   Mısra: **211**
   (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

2. **bul:**-*mak*
   Mesnevi 7
   Mısra: **44**
   (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.

Münfetiḥle muşmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

3. **buldı:**-+*dı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **41**
   (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḥve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

4. **bulasın:**-*a, -sın*
   Mesnevi 14
   Mısra: **22**
   (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

5. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 14
Mısra: **14**
Bulmak.

Ol zamanda meddi taḫfîf itmeġe bāʿiş bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

6. **bul:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Arayarak temin etmek, ermek, ulaşmak.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i ṯāni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

7. **bul:**
Mesnevi 1
Mısra: **231**
Bu.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer gönlin ḳuşı ḳondı bu güle

8. **bula:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **151**
Bulmak II erişmek II ulaşmak.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

9. **bulasın:**-*a, -sın*
Mesnevi 6
Mısra: **41**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

10. **bulasın:**-*a, -sın*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḥve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

11. **bulasın:**-*a, -sın*
Mesnevi 13
Mısra: **7**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

12. **bulasın:**-*a, -sın*
Mesnevi 38
Mısra: **110**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Ṣāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

13. **bulduñ:**-*duñ*
Mesnevi 39
Mısra: **158**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

14. **bulup:**-*up*
Mesnevi 39
Mısra: **171**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

15. **buldı:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **54**
-e ermek, elde etmek, kazanmak.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

bul-:

1. **buldılar:**-*dı, -lar*
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Elde etmek, kavuşmak.

Ki Ḳur'ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur'ānı icrāʾı bunlar

2. **bulan:**-*an*
Mesnevi 7
Mısra: **58**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aşlı ʿArabiyye hicā

5. **bula:**-*a*
Mesnevi 16
Mısra: **30**
(Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak, bulmak II ermek, elde etmek, ulaşmak.

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

bul şifā:

1. **bul şifā:**
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Şifa bul, deva bul.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

bula:

1. **bula:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **132**
   Bulsa.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

bulalar:

1. **bulalar:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **172**
   Bulsunlar.

Devlet üʿizzile bulalar şafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

bular:

1. **buları:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **33**
   Bunlar, 3. çokluk şahıs zamiri.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

2. **bularıñ:**-*ıñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **75**
   Bunlar, 3. çokluk şahıs zamiri.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

3. **bular:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **18**
   Bu; bunlar, onlar.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̱āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

4. **bular:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **4**
   Bu; bunlar, onlar.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u ẕāl u zā

5. **bular:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **16**
   Bu; bunlar, onlar.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miş̱ālinden münāsib bir iki idem neşīr

bulardan:

1. **bulardan:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **136**
   Bu; bunlar; bunlardan.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

2. **bulardan:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **24**
   Bu; bunlar; bunlardan.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḫarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

bularla:

1. **bularla:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **11**
   Bunlarla.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var es̱er

bulasın:

1. **bulasın:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **5**
   Bulasın.

Tecvīdi bilgil miş̱āli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

2. **bulasın:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **118**
   Bulasın.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

3. **bulasın:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **114**
   Bulasın.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

4. **bulasın:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **4**
   Bulursun.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾs̱imā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

bulasun:

1. **bulasun:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **8**
   Bulasın.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭṭü feraṭtü olur

2. **bulasun:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **14**
   Bulasın.

Ayda dört muṣḥafı ḥatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı ṣānī vaḳf-ı kāfî añla ḥükmini diġer

bülbül:

1. **bülbüli:**-*i*
   Mesnevi 21
   Mısra: **19**
   Bülbül.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

2. **bülbül:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **14**
   Bülbül.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

buldıñ:

1. **buldıñ:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **14**
   Buldun.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

bulġıl:

1. **bulġıl:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **42**
   Bul !.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

bulınsa:

1. **bulınsa:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **11**
   Var olursa, mevcut olursa.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

bulsa:

1. **bulsa:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **222**
   Bulursa.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

bulun:

1. **buluna:**-*a*
   Mesnevi 13
   Mısra: **3**
   Var olmak, mevcut olmak.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

3. **bulunmuş:**-*muş*
   Mesnevi 14
   Mısra: **24**
   Var olmak, mevcut olmak.

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müsaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi

bulunmaz:

1. **bulunmaz:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **79**
   Bulunmaz, yoktur.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

bulunsa:

1. **bulunsa:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **5**
   Var olsa, bulunsa.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

bulunur:

1. **bulunur:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **11**
   Bulunmak, yer almak, mevcut olmak.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfı āyet āḫirinde bulunur

bulur:

1. **bulur:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **16**
   Sahip olmak, edinmek.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

2. **bulur:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **124**
   Bulmak.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

buña:

1. **buña:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **108**
   Bu konuya, bu duruma.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiş-i çeşm ü żiyā

2. **buña:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **12**
   Bu şeye, bu duruma.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

bunca:

1. **bunca:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **26**
   Birçok, pek çok.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳış fehmi az

2. **bunca:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **120**
   Bu denli, bu kadar.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

3. **bunca:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **44**
   1) Epey, çok. 2) Bu kadar, bu denli.

Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

bunda:

1. **bunda:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **15**
   Bunda, burada.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

2. **bunda:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **16**
   Bunda, burada.

Bunda daḥı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

3. **bunda:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **4**
   Bunda, burada.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

4. **bunda:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **7**
   Bunda, burada.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

5. **bunda:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **13**
   Bunda, burada.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḥaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

6. **bunda:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **10**
   Bunda, burada.

Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı sābit olmadı

7. **bunda:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **15**
   Bunda, burada.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

8. **bunda:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **87**
   Bu işaret zamirinin bulunma hal eki almış şekli, burada.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

9. **bunda:**
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Bunda, burada.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

10. **bunda:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Bunda, bu durumda.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iẓhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

bunda ḳal:

1. **bunda ḳal:**
Mesnevi 39
Mısra: **228**
Kelime Tipi: -
Burada kal.

Gel Şerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

bundan:

1. **bundan:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
Bundan.

Unẓurūʿ ʿbüdū miṣāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

2. **bundan:**
Mesnevi 39
Mısra: **79**
Bundan.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

3. **bundan:**
Mesnevi 39
Mısra: **153**
Bundan.

İnkisārī beddüʿāsından şaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

4. **bundan:**
Mesnevi 39
Mısra: **79**
Bundan.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

bundan girü:

1. **bundan girü:**
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem ṣenāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

bundan öte:

1. **bundan öte:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bundan başka.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

bundan şoñra:

1. **bundan şoñra:**
Mesnevi 1
Mısra: **188**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

2. **bundan şoñra:**
Mesnevi 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra.

Başla bundan ṣoñra bildür ol ḳırāʿat ḥālini

3. **bundan şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliş eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

4. **bundan şoñra:**
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra, artık.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

5. **bundan şoñra:**
Mesnevi 28
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra, artık.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ṣ-ṣems ve't-tīn gibi

6. **bundan şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Bundan sonra, artık.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan şoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

<u>büneyye'irkeb:</u>

1. **büneyye'irkeb:**
Mesnevi 26
Mısra: **20**
Ey oğlum bin.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

<u>bunı:</u>

1. **bunı:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Bunu.

Derk idemezsen bunı bil neʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

2. **bunı:**
Mesnevi 8
Mısra: **34**
Bunu.

Bil Şerīfī ḫāliḳuñ ḳılmazdı bunı ḫoş ʿaṭā

<u>bunıñ:</u>

1. **bunıñ:**
Mesnevi 20
Mısra: **11**
Bunun.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

2. **bunıñ:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Bunun.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

3. **bunıñ:**
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Bunun.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

4. **bunıñ:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Bunun.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

5. **bunıñ:**
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Bunun.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

6. **bunıñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Bunun.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭtü feraṭtü olur

7. **bunıñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Bunun.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eṣer
Bil bunıñ emṣāli az yerde olur ne gibidür

8. **bunıñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Bunun.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭtü feraṭtü olur

9. **bunıñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Bunun.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eṣer
Bil bunıñ emṣāli az yerde olur ne gibidür

<u>bunlar:</u>

1. **bunlar:**
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Bunlar.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

2. **bunlar:**
Mesnevi 10
Mısra: **12**
Bunlar.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş ṣābitān

3. **bunlar:**
Mesnevi 14
Mısra: **20**
Bunlar.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfîfi ḳıl
Nevʿ-i s̱āliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

4. **bunlar:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Bunlar.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

5. **bunlar:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Bunlar.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

6. **bunlar:**
Mesnevi 38
Mısra: **53**
Bunlar.

Bil mi s̱āl teḫṣā neḫaṣṣī hem fe-eġṣeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

7. **bunlar:**
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Bunlar, bu kişiler.

Ki Ḳur'ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur'ānı icrāʾı bunlar

8. **bunlar:**
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Bunlar, bu kişiler.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

9. **bunları:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **20**
Bunlar.

İẕ ġazā cündün meḳīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

10. **bunları:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **62**
Bunlar.

Her ḳaçan itsen telaffuẕ bunları taḫfîfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

bunlara:

1. **bunlara:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Bunlara.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

2. **bunlara:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Bunlara.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

bunlarıñ:

1. **bunlarıñ:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Bunların.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

bunlaruñ:

1. **bunlaruñ:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
Bu işaret zamirinin çokluk şekli.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

bunuñ:

1. **bunuñ:**
Mesnevi 6
Mısra: **9**
Bunun.

Fārisīde huṣt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

2. **bunuñ:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Bunun.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ em s̱ālini bil secā vü ḳālā gibi

3. **bunuñ:**
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Bunun.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ em s̱ālini te bulasın rütbe ʿalā

4. **bunuñ:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Bunun.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

5. **bunuñ:**
Mesnevi 14
Mısra: **17**
Bunun.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

6. **bunuñ:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Bunun.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

7. **bunuñ:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Bunun.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

8. **bunuñ:**
Mesnevi 22
Mısra: **21**
Bunun.

Bil miṣāli te ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün
Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

9. **bunuñ:**
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Bunun.

Çünki bundan şoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ş-şems ve't-tīn gibi

bünyān:

1. **bünyān:**
Mesnevi 22
Mısra: **22**
Yapı, bina || Evren.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı şınvān gibi
Ey Şerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

bura:

1. **buranuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Buranın, bu yerin.

Bil selāmet yolı buranuñ şaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

burada:

1. **burada:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Burada.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid ḥaẕf olınca tābʿī mevlūd olur

2. **burada:**
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Burada.

Feṭḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

3. **burada:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Burada.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

4. **burada:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Bu noktada, bu yerde.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

būs ḳıl:

1. **būs ḳıl:**
Mesnevi 39
Mısra: **162**
Kelime Tipi: -
Öpmek.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

buyur:

1. **buyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **22**
Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

İmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver
Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān

2. **buyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **38**
Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

Ḥayā ehlī ḫocalar pīri Osman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

3. **buyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **46**
Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān

4. **buyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **15**
Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına z̤ātı

5. **buyurur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **51**
Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

C

caʿalnā:

1. **caʿalnā:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
"Şüphesiz ki biz onu kıldık" anlamındaki arapça ifadeyi baş tacı etmek || Anlamı verilen ayeti dikkate almak.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

cāʿe:

1. **cāʿe:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
"Yahut biriniz kaza-yı hacet yapılan yerden gelirse manasında olup, gelmek, harf-i cerle getirmek manasındadır.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

câh:

1. **cāha:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **56**
İtibar, makam, mevki.

Şamt ile ṣıḥḥat sükündur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḥve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

cāhil:

1. **cāhile:**-*e*
Mesnevi 37
Mısra: **25**
Bilgisiz.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Ā̱ṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿżı ey zenāneler

2. **cāhil:**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Akılsız, şuursuz, kendini bilmeyen, gaflet içinde olan.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

3. **cāhil:**
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Akılsız, şuursuz, kendini bilmeyen, gaflet içinde olan.

Ser-ḥaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

4. **cāhil:**
Mesnevi 37
Mısra: **13**
Bilgisiz, cahil, bilmeyen.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

cāhili yoldaş:

1. **cāhili yoldaş:**
Mesnevi 39
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Cahil bir arkadaş.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur

cāʾiz:

1. **cāʾiz:**
Mesnevi 17
Mısra: **9**
Ar. 1. İşlenilmesinde beis olmayan, icrasına ruhsat verilmiş olan, 2. Olabilir: câiz ki: Olabilir ki.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḥavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

2. **cāʾiz:**
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Ar. 1. İşlenilmesinde beis olmayan, icrasına ruhsat verilmiş olan, 2. Olabilir: câiz ki: Olabilir ki.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

3 **cāʾiz:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
Ar. 1. İşlenilmesinde beis olmayan, icrasına ruhsat verilmiş olan, 2. Olabilir: câiz ki: Olabilir ki.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

4. **cāʾiz:**
Mesnevi 14
Mısra: **38**
Uygun.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

<u>cāʿiz:</u>

1. **cāʿiz:**
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Uygun.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

3. **cāʿiz:**
Mesnevi 16
Mısra: **17**
Uygun.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

4. **cāʿiz:**
Mesnevi 16
Mısra: **19**
Uygun.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i ṯāni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

5. **cāʿiz:**
Mesnevi 16
Mısra: **17**
Uygun.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

6. **cāʿiz:**
Mesnevi 38
Mısra: **28**
Uygun.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

<u>cāʾiz imiş:</u>

1. **cāʾiz imiş:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Yapılmasında sakınca bulunmayan, yapılması caiz olan.Din ve törece işlenmesi emir veya yasak edilmediği için yapılmasında bir sakınca bulunmayan, izin verilmiş sayılan (şey):.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

<u>cāʾiz oldı:</u>

1. **cāʾiz oldı:**-*dı*
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Uygun, mümkün olmak.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

<u>cāʾiz olmaz:</u>

1. **cāʾiz olmaz:**
Mesnevi 34
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Uygun, yerinde olmaz.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

<u>cāʾiz olur:</u>

1. **cāʾiz olur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uygun, mümkün olmak.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil miṣālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

<u>cāiʾz olur:</u>

1. **cāiʾz olur:**
Mesnevi 16
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Uygun olur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

cāmī:

1. **cāmi:**
Mesnevi 39
Mısra: **124**
1.Molla Câmî veya tam adıyla Nureddin Abdurrahman Câmî, İranlı İslam âlimi ve şair. 15. yüzyılın en iyi Fars şairlerinden ve en son önemli Sufî şairlerinden biridir. 2. Bahsedilen kişinin mahlası.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Ṣāḥidi ḥāfıẓīyi bil

cāmiʿ olmazsa:

1. **cāmiʿ olmazsa:**-*sa*
Mesnevi 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kendinde toplamış olmak, ihtivâ ve ihâta etmek.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil miṣāli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

cān:

1. **cānuñ:**-*uñ*
Mesnevi 39
Mısra: **181**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

2. **ve'l-cān:**-*ve'l-*
Mesnevi 38
Mısra: **59**
Ruh, yaşam kaynağı, öz.

Gelse cīmden şoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

3. **cān:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
(ey) Sevgili ǁ cân kadar yakın dost.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem ṣāminā żıdd ʿinfitāḥ

4. **cānı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **63**
Beden, vücut, kalp, can.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keserdür

5. **cān:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı; gönül, yürek.

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

6. **cān:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Beden, ruh, insanın maddi manevi varlığı.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

7. **cān:**
Mesnevi 39
Mısra: **35**
Beden, ruh, insanın maddi manevi varlığı.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

8. **cāna:**-*ā*
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Beden, vücut; kalp, gönül.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emṣāl ey birāder çekme ġam

cānā:

1. **cāna:**
Mesnevi 20
Mısra: **3**
(Ey) Sevgilim, cân kadar yakın dost, Allah.

Ḫarf ü ḫalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḫalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

cānib:

1. **cānibine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 4
Mısra: **17**
Taraf, cihet, yan.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye ṣenāyā cānibine düşdi bu

2. **cānibine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Yan, taraf, yön.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser

cānım:

1. **cānım:**
Mesnevi 39
Mısra: **197**
"Canım!" seslenme biçimi.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

cānuñ yaḳar:

1. **cānuñ yaḳar:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **188**
   Kelime Tipi: -
   Canını yakar, acıtır.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

cehalātına:

1. **cehalātına:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **219**
   Cehaletine, cahilliğine.

Baḳmadı söziñ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

cehālet:

1. **cehālet:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **63**
   Bir şeyi bilmez olma, bilmezlik hâli; bilgisizlik, cahillik.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

cehd:

1. **cehde:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **65**
   Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

cehdi ḳıl:

1. **cehdi ḳıl:**-*ḳıl*
   Mesnevi 39
   Mısra: **118**
   Kelime Tipi: -
   Düzgün çalış, gayret et.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḥī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

cehl:

1. **cehlile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **97**
   Ar. 1. Bilmemek, ilm'in zıddı. (Bazen meçhul suretinde de kullanılır.: Her şeyin ilmi cehlinden evlâdır). 2. Bilmezlik, cahillik. cehl-i basit: Bilmediğini bilmek suretiyle olan cahillik. cehl-i mürekkeb: Bilmediğini de bilmemek suretiyle olan cahillik. (cehl hem mastar, hem de isim olarak kullanıldığı hâlde cehalet yalnız isim olarak kullanılır).

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

2. **cehl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **20**
   Bilgisizlik, cahillik.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl

3. **cehl:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **64**
   Bilgisizlik, cahillik || Hakikatten uzak olma.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

cehr eyle:

1. **cehr eyle:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Yüksek sesle okuma, konuşma.

Bir sukūn bir de teseffül muşmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muşmetdür işit

celāl:

1. **celālüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 31
   Mısra: **5**
   Allah'ın "kahhar, cebbar, mütekebbir" gibi sertlik ve büyüklük ifade eden sıfatlarının tecellisi.

Āşlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẕīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

celālī:

1. **celālī:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **132**
   Kaynaklarda Molla Celâl, Celâl, Celâleddin ed-Devvânî şeklinde de anılır Devvânî,.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿānī muḫtaṣar

celī:

1. **celī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **11**
   Açık, belli, aşikâr.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

cemʿ:

1. **cemʿ:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **15**
   Bir arada, beraber.(Cem'in çoğulu).

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

cemʿ eyle:

1. **cemʿ eyle:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Toplamak.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

cemʿ ḳılmış:

1. **cemʿ ḳılmış:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **49**
   Kelime Tipi: -
   Toplamak, bir araya getirmek.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḥsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

cemʿ olsa:

1. **cemʿ olsa:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir araya gelmek, toplanmak.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

2. **cemʿ olsa:**-ʿ *olsa*
   Mesnevi 38
   Mısra: **35**
   Kelime Tipi: -
   Bir araya gelse, toplansa.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

cemʿ olsalar:

1. **cemʿ olsalar:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bir araya gelmek, toplanmak.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

cemāl:

1. **cemal:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **59**
   Allah'ın lütuf ve rızasına delalet eden isim ve sıfatlarını ve O'nun mutlak güzelliğini ifade etmek için kullanılan bir tasavvuf terimi.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

cemāʿl:

1. **cemāʿlen:**-*en*
   Mesnevi 1
   Mısra: **89**
   Güzellik II yüz güzelliği, güzel yüz II Allah'ın lutfedici sıfatlarının bütünü ve bu sıfatlarının gereği olarak güzellik ve rahmetle tecellîsi.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz şebābet ḥāle irdi

cemīʿ:

1. **cemīʿniñ:**-*niñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **190**
   Bütün, tüm, cümle.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

cemʿi bürhān:

1. **cemʿi bürhān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **43**
   Kelime Tipi: -
   Toplanan deliller.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

cemʿ-i muṣāḥif:

1. **cemʿ-i muṣāḥif:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Kuranın toplanıp, sayfalar haline getirilmesi.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

cennātını:

1. **cennātını:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **73**
   Cennetler.

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı esnāsı ḫoş āʿlā

cennet:

1. **cennet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **41**
   1. İmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer 2. mec. Çok güzel, iç açıcı, huzur verici yer.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette Osmān

cennet żiyā:

1. **cennet żiyā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **118**
   Kelime Tipi: -
   Parlak Cennet.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

cennetü'l meʿvā'da:

1. **cennetü'l meʿvā'da:**-*da*
   Mesnevi 38
   Mısra: **141**
   Kelime Tipi: -
   Sekiz cennetten biri.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

cer:

1. **cer:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **13**
   Arap gramerinde kelimeden önce gelen "bi, fî, ilâ, min" vb. harf ve edatların o kelimenin sonunu esre (-i) okutması.

Bil luġatle ıṣṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ıṣṭılāḥda ṣavtı cer

cerīr:

1. **cerīr:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **28**
   Arap gramerinde kelimeden önce gelen "bi, fî, ilâ, min" vb. harf ve edatların o kelimenin sonunu esre (-i) okutması.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

cev:

1. **cev:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   Arpa, arpa tanesi.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

2. **cev:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   Arpa, arpa tanesi.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

cevāb:

1. **cevābı:**-*ı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **26**
   Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

2. **cevāb:**
Mesnevi 39
Mısra: **109**
Açıklama II cevap.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

cevād:

1. **cevād:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Cömert, eli açık.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

cevāhir:

1. **cevāhirdür:**-*dür*
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Cevherler II Güzel ve değerli söz.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

cevāmiʿ:

1. **cevāmiʿ:**
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Cevâmi'u'l-Kelim yani az söz ile çok manayı ifade eden edebî vecizeler.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

cevf-i feminde:

1. **cevf-i feminde:**-*inde*
Mesnevi 4
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Ağız boşluğu.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

cevher:

1. **cevheri:**-*i*
Mesnevi 17
Mısra: **1**
Cevher. || Öz, gerçek.

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

2. **cevherdür:**-*dür*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher, güher.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

3. **cevher:**
Mesnevi 10
Mısra: **12**
Kıymetli, değerli.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş ṣābitān

4. **cevher:**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
(Ar. cevher < Fars. gevher) Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher, güher.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

5. **cevher:**
Mesnevi 35
Mısra: **4**
(Ar. cevher < Fars. gevher) Elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher, gevher, güher.

Tā ki tezyin oluben tuḫfeñ ola cevher eṣer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

6.. **cevher:**
Mesnevi 39
Mısra: **140**
Kıymetli değerli sözler.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

cevher ṭolab:

1. **cevher ṭolab:**- *ṭolab*
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yaratılıştan gelen değer, fıtrî kābiliyet, iyi ve kıymetli maya, değer, kıymet. Var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

cevlān:

1. **cevlān:**
Mesnevi 28
Mısra: **19**
Dolaşma, gidip gelme, gezinti, gezinme.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eṣer

cezīr:

1. **cezīre:**
Mesnevi 1
Mısra: **62**
Her tarafı su ile çevrili kara parçası, ada.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

cezm:

1. **cezm:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
Arabçada kelime sonundaki harfi sâkin okumak için kullanılan hareke.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṯ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

2. **cezm:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Arabçada kelime sonundaki harfi sâkin okumak için kullanılan hareke.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṯ-i ḫiff medd olur
Bil miṯālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

3. **cezm:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Arabçada kelime sonundaki harfi sâkin okumak için kullanılan hareke.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṯ-i ḫiff medd olur
Bil miṯālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

4. **cezm:**
Mesnevi 36
Mısra: **60**
Arabçada kelime sonundaki harfi sâkin okumak için kullanılan hareke.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde māniʿi mümkün degildür ey peder

cīʿe:

1. **cīʿen:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Gelmek, getirmek.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi’s-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

2. **cīʿen:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Gelmek, getirmek.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi’s-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

cihān:

1. **cihānda:**-*da*
Mesnevi 1
Mısra: **145**
1. Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat 2. Dünya, yeryüzü 3. teşmil. Bütün insanlar, dünyâda yaşayan herkes.

Cihānda şāhidi Sulṭan Selīm Ḫān
Biñ iki yüz onaltıdaydı hicret

cīm:

1. **cīm:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
Cim Arap alfabesinin beşinci harfi.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

2. **cīm:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Cim Arap alfabesinin beşinci harfi.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṯābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

3. **cīmden:**-*den*
Mesnevi 38
Mısra: **58**
Cim Arap alfabesinin beşinci harfi.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṯāli ve’l-cebelletü’l cemal ve’l-cān gibi

4. **cīmi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **55**
Cim Arap alfabesinin beşinci harfi.

Āṣikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

5. **cimiñ:**-*iñ*
Mesnevi 38
Mısra: **49**
Cim Arap alfabesinin beşinci harfi.

Āṣikār eyle bu dālı bil miṯāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

6. **cīm:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Arap alfabesinde (c) sesini veren harf, (Harfin içindeki nokta kastedilerek).

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

7. **cīm:**
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Arap alfabesinde (c) sesini veren harf, (Harfin içindeki nokta kastedilerek).

Bir sukūn bir de teseffül muşmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muşmetdür işit

8. **cīm:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Arap alfabesinde (c) sesini veren harf, Harfin içindeki nokta kastedilerek).

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā ṣā cīm dāl u ẕāl u zā

cins:

1. **cinsleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Aynı tür, türdeş.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā
cinsi ġāyır:

1. **cinsi ġāyır:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Farklı cinsten olan.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

cinsinden:

1.cinsinden:
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Cinsinden, türünden, çeşidinden.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ değül

.**cism:**

1. **cismüñ:**-*üñ*
Mesnevi 39
Mısra: **181**
Cisim, vücut, beden.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

cismimiz:

1. **cismimiz:**
Mesnevi
Mısra: **9**
Vücut, beden, varlık

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına
civān:

1. **civān:**
Mesnevi 5
Mısra: **41**
(Fa.) Genç.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān
civār:

1. **civārında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Yakın yer, çevre, yöre, etraf.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it
civārī:

1. **civārī:**
Mesnevi 1
Mısra: **110**
Yakın yer, çevre, yöre, etraf.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

cūʿ:

1. **cuʿa:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **144**
Açlık.

İrmeyesin tā kim atṣān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

cumʿa:

1. **cumʿa:**
Mesnevi 36
Mısra: **62**
Cumʿa Suresi.

Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri sūre-i Ḥaşr

cümle:

1. **cümleye:**-*y, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **124**
Bütün herkes.

Gelür vāʿız görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

2. **cümleye:**-*y*, -*e*
Mesnevi 39
Mısra: **173**
Bütün herkes.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

3. **cümleʿi:**-ʿ*i*
Mesnevi 39
Mısra: **226**
Bütün, her.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

4. **cümle:**
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Bütün, hep, tüm.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

5. **cümlesiniñ:**-*si*, -*niñ*
Mesnevi 14
Mısra: **36**
Bütün, hep, tüm.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekser ḳurā

6. **cümlede:**-*de*
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Tamamı, bütünü, her tarafı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

7. **cümleye:**-*y*, -*e*
Mesnevi 39
Mısra: **148**
Bütün, herkes.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

8. **cümle:**
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Bütün, hep, tümü, herkes.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

9. **cümleden:**-*den*
Mesnevi 1
Mısra: **75**
Bütün, hep, tümü, herkes.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

10. **cümleye:**-*y*, -*e*
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Bütün, hep, tümü, herkes.

Ve rettelnāhü tertīlen ḫaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol ṣāh-ı kevneyn

11. **cümlesine:**-*si*, -*ne*
Mesnevi 25
Mısra: **7**
Bütün, hepsi.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i ṣāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

12. **cümle:**
Mesnevi 33
Mısra: **5**
A. bütün, hep, herkes.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

13. **cümle:**
Mesnevi 39
Mısra: **62**
A. bütün, hep, herkes.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

14. **cümle:**
Mesnevi 39
Mısra: **194**
A. bütün, hep, herkes.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

15. **cümle:**
Mesnevi 1
Mısra: **158**
1. (Sıfat) Bütün, hep, 2. (Zamir) Herkes.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẓamı cümle vüzerān

16. **cümle:**
Mesnevi 1
Mısra: **188**
1. (Sıfat) Bütün, hep, 2. (Zamir) Herkes.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

17. **cümle:**
Mesnevi 39
Mısra: **196**
1.bütün, hep II 2.cümle.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

18. **cümlesini:**-*(s)i, -(n)i*
Mesnevi 36
Mısra: **30**
Bütün, hepsi, tamamı.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

19. **cümlesini:**-*(s)i, -(n)i*
Mesnevi 36
Mısra: **36**
Bütün, hepsi, tamamı.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

cümleden:

1. **cümleden:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Herkesten, tümünden.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfi ḳıl niṣārī gevheri

cümlesi:

1. **cümlesinüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Bütün, hep, her şey, herkes, bütünüyle.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

cündün:

1. **cündün:**
Mesnevi 5
Mısra: **20**
Bir ordudur.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

cüst u cū:

1. **cüst u cū:**
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Arayıp sorma, araştırma, arama.

Bāb-ı ṣānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū

cuvān:

1. **cüvān:**
Mesnevi 2
Mısra: **25**
Genç, delikanlı.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

2. **cüvān:**
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Genç, delikanlı.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur

3. **cüvān:**
Mesnevi 14
Mısra: **36**
Genç, delikanlı.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekṣer ḳurā

4. **cüvān:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
Genç, delikanlı.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

5. **cüvān:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
Genç II Taze.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet şıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

6. **cüvān:**
Mesnevi 28
Mısra: **3**
Genç, taze, delikanlı.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

cüz:

1. **cüz:**
Mesnevi 36
Mısra: **57**
Başka, -den başka.Bir parça, azıcık.

Kāmil-i ḥaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḥif hiz bu kenar cüz ber kenar

cüzi:

1. **cüzini:**-*ni*
Mesnevi 39
Mısra: **29**
Ar. Parça, kısım. (Nazımda hemzesi ıskat olunabilir). cüz'ü lâ-yetecezzâ: Kabil-i inkısam olmayan cüz', cüz'-i fert.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḥı muṣḥafını

cüzʾ-i nişān:

1. **cüzʾ-i nişān:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   İşaret, iz.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

cüzʿiyyāt:

1. **cüzʿiyyātı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **135**
   Bir bütünün küçük parçaları.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

Ç

çağır:

1. **çağır:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **10**
   Çağırmak, seslenmek.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

çakıl:

1. **çakılur:**-*ur*
   Mesnevi 20
   Mısra: **10**
   Çakılmak.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

çal:

1. **çalınca:**-*ınca*
   Mesnevi 6
   Mısra: **20**
   Ses çıkarmak || manevî bağlamda haykırmak.

Ṣükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

çār:

1. **çār:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **4**
   Dört.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾsimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar 4

2. **çār:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **12**
   Dört.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

3. **çār:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **4**
   Dört.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾsimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

çār yek:

1. **çār yek:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **96**
   Kelime Tipi: -
   Çeyrek. Dörtte biri.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

çār-ı çihl:

1. **çār-ı çihl:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   Kırkdört.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

çarş:

1. **çarşı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **107**
   Dört taraf; dört tarafı olan yer, çarşı.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur başar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

çār-ṭıfliken:

1. **çār-ṭıfliken:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **57**
   Çocukluk yılları.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

2. **çār-ṭıfliken:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **57**
   Çocukluk yılları.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

çār-yārdan:

1. **çār-yārdan:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **20**
   Hz. Muhammed'den sonra halîfe olan Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halîfe, hulefâ-i râşidin.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

çatin:

1.çatin:
   Mesnevi 5
   Mısra: **70**
   Zorluk.

Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

çatinlik:

1. **çatinlikle:**-*le*
   Mesnevi 5
   Mısra: **69**
   Zorluk.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żidd olupdur āşikār

çek ezā:

1. **çek ezā:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **50**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet, sıkıntı,üzüntü çek.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

çekme emek:

1. **çekme emek:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Bir şeyin olması için çalışmak, çaba sarfetmek.

Ẕāl ü sā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

çekme ġam:

1. **çekme ġam:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Keder, sıkıntı, üzüntü çekme.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emsāl ey birāder çekme ġam

çekme hiç cevr ü cefā:

1. **çekme hiç cevr ü cefā:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Eziyet ve sıkıntı çekme.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

çekmek:

1. **çekmekile:**-*ile*
   Mesnevi 15
   Mısra: **8**
   Yazmak.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

cerāğ:

1. **çerāġı:**-*ı*
   Mesnevi 37
   Mısra: **10**
   Fitil, mum, kandil.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

çeşm ü nurı:

1. **çeşm ü nurı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **111**
   Kelime Tipi: -
   Göz ve parlaklığı.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

çetin:

1. **çetin:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **47**
   Zor, güç.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

2. **çetin:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **47**
   Zor, güç.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

3. **çetindür:**-*dür*
   Mesnevi 6
   Mısra: **52**
   Zor, güç.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

4. **çetin:**
Mesnevi 35
Mısra: **15**
Zor, güç.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' iṣnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

5. **çetindir:**-*dir*
Mesnevi 39
Mısra: **59**
Zordur.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

çevir:

1. **çevirmek:**-*mek*
Mesnevi 6
Mısra: **35**
Bir şeyin yönünü değiştirmek.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

çevre:

1. **çevresini:**-*i, -si*
Mesnevi 1
Mısra: **179**
Çevre, etraf.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

2. **çevresi:**-*(s)i*
Mesnevi 4
Mısra: **15**
Bir şeyin yakını, dolayı, etraf.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

çık:

1. **çıḳa:**-*a*
Mesnevi 20
Mısra: **14**
Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, tırmanmak.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

2. **çıḳdı:**-*dı*
Mesnevi 39
Mısra: **39**
Bir yola girmek.

Bir ḥurūf on ṣevāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

3. **çıḳar:**-*ar*
Mesnevi 1
Mısra: **93**
(Bulunduğu yerden) Dışarıya varmak.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

4. **çıḳmak:**-*maḳ*
Mesnevi 5
Mısra: **48**
Peyda olmak, meydana gelmek.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīẓ olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

5. **çıḳar:**-*ar*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Bir şeyin yukarısına çıkmak, yukarı doğru yükselmek.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

6. **çıḳmaduḳ:**-*ma, -duḳ*
Mesnevi 1
Mısra: **96**
Ayrılmamak, dışarı çıkmamak.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẕinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

çıkalum:

1. **çıkalum:**
Mesnevi 1
Mısra: **181**
Çıkmak, yükselmek.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẕehher

çıḳar:

1. **çıḳarır:**-*ır*
Mesnevi 39
Mısra: **53**
Dışarı atmak.

Düşürür laġviyatda söyler ẓarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

2. **çıḳarır:**-*ır*
Mesnevi 39
Mısra: **53**
Dışarı atmak.

Düşürür laġviyatda söyler ẓarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

<u>çıḳar yüze:</u>

1. **çıḳar yüze:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkar.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

<u>çıḳmaz:</u>

1. **çıḳmaz:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **26**
   Çıkmamak.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḥve yumṣaḳlıḳ durur miṣ<u>l</u>-i ḥarīr

2. **çıḳmaz:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **26**
   Çıkmamak.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḥve yumṣaḳlıḳ durur miṣ<u>l</u>-i ḥarīr

<u>coġ:</u>

1. **çoġidi:**-*idi*
   Mesnevi 1
   Mısra: **203**
   Çok, fazla.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

2. **çoġidi:**-*idi*
   Mesnevi 1
   Mısra: **203**
   Çok, fazla.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı
<u>çoḳ:</u>

1. **çoḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **78**
   Çok.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

2. **çoḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **158**
   Çok.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḫaḳḳını

3. **çoḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **78**
   Çok.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

4. **çoḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **158**
   Çok.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḫaḳḳını

5. **çoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **208**
   Çok fazla, bir çok.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

6. **çoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **208**
   Çok fazla, bir çok.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

7. **çoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **61**
   1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

8. **çok:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **84**
   1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Muḥammed ismi ol Ḥāfiẓ-ı Şerīfi
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

9. **çoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **61**
   1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

10. **çok:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerîfî
Alurdım daḫı andan çok fevāîd

11. **çoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 1
Mısra: **246**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olmaz

12. **çoḳ:**
Mesnevi 8
Mısra: **29**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvîdden bizār
Çünki tecvîd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesîr

13. **çoḳ:**
Mesnevi 8
Mısra: **30**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasîr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

14. **çoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 36
Mısra: **41**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvîl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

15. **çoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 38
Mısra: **42**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Bil miṣāli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur miṣāl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

16. **çoḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **3**
1. Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2. Belli bir ölçünün üstünde.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

17. **çoḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **204**
Aşırı, fazla.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

<u>çoḳ eyle:</u>

1. **çoḳ eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Çok yap.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

<u>çoḳ kimesne:</u>

1.çoḳ kimesne
Mesnevi 6
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Çoğu insan, çoğu kimse.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir deġil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

<u>çoḳdur:</u>

1. **çoḳdur:**
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Çok fazla, oldukça fazla.

Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdur lafẓ-ı ḳuranda żamīr
<u>çöl:</u>

1. **çöl:**
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Çöl.

Bil ʿilim dîbā ḫarîrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

<u>çü:</u>

1. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **90**
Çünkü, -dığı/-diği için.

Viṣāl isteridük ḫaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz şebābet ḫāle irdi

2. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **44**
"Ayrıca, bundan başka" anlamında bağlaç.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalîfe ol ʿAlîdir

3. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **144**
"-dığında, -dığı zaman" anlamında.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

4. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **244**
"-dığında, -dığı zaman" anlamında.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

5. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **234**
"Bu vesileyle" anlamındadır.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafîf ḳıl

6. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **106**
"Çünkü" bağlacı.

Nişīn ol medresenüñ kūşesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

7. **çü:**
Mesnevi 1
Mısra: **110**
"Çünkü" bağlacı.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḫaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

8. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **89**
"Çünkü" bağlacı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

<u>çün:</u>

1. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **220**
Çünkü, nedeniyle.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

2. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **200**
-dığı için.

Bi ḥaḳḳi sūre-i Furkān laṭīfi
Bidāyet oldı çün ṣevvāl şehirde

3. **çün:**
Mesnevi 4
Mısra: **11**
-dığı için.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

4. **çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
-dığı için.

Muṭbaḳ ḥarfi zikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

5. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **45**
-dığı için.

Işṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

6. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **46**
-dığı için.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

7. **çün:**
Mesnevi 8
Mısra: **7**
-dığı için.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliş daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

8. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **5**
-dığı için.

Işṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

9. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **27**
-dığı için, nedeniyle.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

10. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **148**
"Amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

Mışır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Ferihlar düşdi çün şehrü ḳuralar

11. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **235**
"Amacıyla, maksadıyla" anlamlarında edat.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

12. **çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **56**
-dığı için II için.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

13. **çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **55**
-diği için, -dığından dolayı.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

14. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **34**
"Çünkü" anlamındadır.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

15. **çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **69**
"Çünkü" anlamındadır.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āṣikār

16. **çün:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
"Çünkü" anlamındadır.

Olmadı maḫżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

17. **çün:**
Mesnevi 14
Mısra: **21**
"Çünkü" anlamındadır.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i s̱āliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

18. **çün:**
Mesnevi 14
Mısra: **27**
"Çünkü" anlamındadır.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün mis̱āli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

19. **çün:**
Mesnevi 29
Mısra: **13**
"Çünkü" anlamındadır.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

20. **çün:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
"Çünkü" anlamındadır.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

21. **çün:**
Mesnevi 32
Mısra: **4**
"Çünkü" anlamındadır.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

22. **çün:**
Mesnevi 32

Mısra: **7**
"Çünkü" anlamındadır.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

23. **çün:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
"Çünkü" anlamındadır.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

24. **çün:**

Mesnevi 34
Mısra: **27**
"Çünkü" anlamındadır.

Re's-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

25. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: **10**
"Çünkü" anlamındadır.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

26. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: **42**
"Çünkü" anlamındadır.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

27. **çün:**
Mesnevi 37
Mısra: **6**
"Çünkü" anlamındadır.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār miṣli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

28. **çün:**
Mesnevi 38
Mısra: **107**
"Çünkü" anlamındadır.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

29. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **96**
"Çünkü" anlamındadır.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

30. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **155**
"Çünkü" anlamındadır.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

31. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **204**
"Çünkü" anlamındadır.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

32. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **209**
"Çünkü" anlamındadır.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḥiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

33. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **219**
"Çünkü" anlamındadır.

Baḳmadı söziñ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

34. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **7**
"Çünkü" anlamındadır.

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

35. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **15**
"Çünkü" anlamındadır.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

36. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **17**
"Çünkü" anlamındadır.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

95. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **31**
"Çünkü" anlamındadır.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

96. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **69**
"Çünkü" anlamındadır.

Döğünür āh idesin gözyaşile
Çün döğünmez zehri inmez ḳaʿrına

97. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **73**
"Çünkü" anlamındadır.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

98. **ün:**
Mesnevi 39
Mısra: **96**
"Çünkü" anlamındadır.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

99. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **155**
"Çünkü" anlamındadır

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

100. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **204**
"Çünkü" anlamındadır.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

101. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **209**
"Çünkü" anlamındadır.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḥiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

102. **çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **219**
"Çünkü" anlamındadır.

Baḳmadı sözin̄ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

103. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **65**
"İçin" anlamındadır, sebep ilgisi kurmuştur.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün eṣerdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

104. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **93**
"Ne zaman ki, -dığında/-diğinde" anlamı katan bağlaç.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

105. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Çünkü; bu nedenle, bu yüzden.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

106. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **98**
"Çünkü" sebep sonuç cümlelerinde kullanılan bir bağlaçtır.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

107. **çün:**
Mesnevi 7
Mısra: **1**
"Çünkü" sebep sonuç cümlelerinde kullanılan bir bağlaçtır.

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḫālini

108. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **2**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirtir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
S̱āni oldı ḳalḳale s̱āliṣ̱ tefeṣṣi rābī līn

109. **çün:**
Mesnevi 7
Mısra: **15**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirtir.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

110. **çün:**
Mesnevi 7
Mısra: **63**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirtir.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

111. **çün:**
Mesnevi 28
Mısra: **14**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirtir.

Ḫarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eṣer

112. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirten edat.

Bil miṣ̱ālī yed-i ḫalḳun bi'l ḫaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeṣṣīdür luġatde ṭaġılup minṣār olan

113. **çün:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirten edat.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḫarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

114. **çün:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirten edat.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

115. **çün:**
Mesnevi 26
Mısra: **18**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında sebep sonuç belirten edat.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḫācet evveli oldı eṣer
Bil bunıñ ems̱āli az yerde olur ne gibidür

116. **çün:**
Mesnevi 1
Mısra: **26**
"Çünkü, bu nedenle, bu yüzden" anlamlarında edat.

Olamazdı didi ol şāh-ı enver
Çün ikinci Ḫalife ol ʿÖmerdür

117. **çün:**
Mesnevi 16
Mısra: **2**
"Çünkü" bağlacı.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur
çünki:

1. **çünki:**
Mesnevi 1
Mısra: **80**
-dığı için, -den dolayı, çünkü, bu sebeple.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

2. **çünki:**
Mesnevi 1
Mısra: **86**
-dığı için, -den dolayı, çünkü, bu sebeple.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

3. **çünki:**
Mesnevi 1
Mısra: **206**
"Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira" anlamlarında edat.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

4. **çünki:**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
"Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira" anlamlarında edat.

Ḫarfini bil ḫuṣṣa daġtun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

5. **çünki:**
Mesnevi 33
Mısra: **2**
"Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple, zira" anlamlarında edat.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

6. **çünki:**
Mesnevi 1
Mısra: **136**
"Çünkü" bağlacı.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

7. **çünki:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
"Çünkü" bağlacı.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pekʿadū oldı bular

8. **çünki:**
Mesnevi 28
Mısra: **10**
"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḫarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ṣ-ṣems ve't-tīn gibi

9. **çünki:**
Mesnevi 30
Mısra: **21**
"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen güne güne añladın

10. **çünki:**
Mesnevi 35
Mısra: **1**
"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Çünki Ḳur'ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge

çünkim:

1. **çünkim:**
Mesnevi 34
Mısra: **17**
Çünkü, -dığı için.

Ḫālī vaḳfī ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

D

da:

1. **da:**
Mesnevi 5
Mısra: **40**
"Dahi, bile" anlamında bağlaç.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

2. **da:**
Mesnevi 5
Mısra: **31**
"Dahi" anlamındaki bağlaç.

Bil ḥurūfī ḫasse ṣaḥṣın hezze faẓẓın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẓılar

3. **da:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
"De, da" bağlacı.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

4. **da:**
Mesnevi 22
Mısra: **10**
"De, da" bağlacı.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil miṣālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

5. **da:**
Mesnevi 36
Mısra: **20**
Da.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

<u>dābbeten:</u>

1. **dābbeten:**
Mesnevi 14
Mısra: **10**
Canlı, Tefsire göre ayakları bulunan büyük bir hayvan olup, bir kavle göre kıyamet alametlerindendir.

Temürūnī dābbeten ḫaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

<u>ḍād:</u>

1. **ḍād:**
Mesnevi 4
Mısra: **15**
Dâd , Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

2. **ḍāddan:**-*dan*
Mesnevi 4
Mısra: **16**
Dâd , Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye ṣenāyā cānibine düşdi bu

3. **dād:**
Mesnevi 6
Mısra: **47**
Dâd ,Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

4. **ḍād:**
Mesnevi 6
Mısra: **51**
Dâd, öm Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

5. **ḍād:**
Mesnevi 6
Mısra: **52**
Dâd ,Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

6. **dād:**
Mesnevi 6
Mısra: **47**
Dâd,Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

8. **ḍād:**
Mesnevi 6
Mısra: **51**
Dâd ,Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

9 **ḍād:**
Mesnevi 6
Mısra: **52**
Dâd , Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

10. **ḍād:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
Dâd ,Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

11. **ḍad:**
Mesnevi 28
Mısra: **6**
Dâd Arap alfabesinin on beşinci harfi.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

<u>daḫı:</u>

1. **daḫı:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
"da, de" bağlacı.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

2. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **16**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

3. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **29**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

4. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfi
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

5. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **118**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

6. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **170**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

7. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **172**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

8. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **183**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

9. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **192**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḫı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

10. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **196**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

11. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **197**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

12. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **226**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḥocalar

13. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **241**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle
Miṯāl āyet gelürse tebdil itme

14. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **16**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

15. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **29**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Daḫı Mıṣrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

16. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **172**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

17. **daḫı:**
Mesnevi 1
Mısra: **226**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẕiledür

18. **daḫı:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ceḫr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

19. **daḫı:**
Mesnevi 8
Mısra: **6**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

20. **daḫı:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Olmadı maḫżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

21. **daḫı:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

22. **daḫı:**
Mesnevi 15
Mısra: **28**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Yā mis̱āli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

23. **daḫı:**
Mesnevi 19
Mısra: **12**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

24. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **22**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Şerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

25. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **2**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

26. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **11**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil miṣālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

27. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **14**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

28. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **22**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Şerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

29. **daḫı:**
Mesnevi 34
Mısra: **19**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

30. **daḫı:**
Mesnevi 35
Mısra: **8**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin sālis ḥarfi refʿile

31. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **82**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Mis̱li ẓanne's- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfi ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

32. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **113**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

33. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **32**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bil miṣāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

34. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **57**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā
Lām ḥurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı mīm

35. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **82**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Mis̱li ẓanne's- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfi ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

36. **daḫı:**
Mesnevi 38
Mısra: **113**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

37. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **29**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

38. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **94**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

39. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **97**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

40. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **101**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Taż῾īfī tanṣīfī bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

41. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **112**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

42. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

43. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **226**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

44. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **29**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

45. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **94**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

46. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **97**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

47. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **101**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Taż῾īfī tanṣīfī bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

48. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **112**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

49. **daḫı:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla tak-ı >dakı>dagı> dahı>dahi) "Fazla olarak , üstelik, daha , bile , da" anlamalarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

dāʿim:

1. **daʿim:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **122**
   Daima, her zaman.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḥaḳīri

2. **dāʿim:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **82**
   Daima, her zaman.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

4. **dāʿim:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **142**
   Daima, her zaman.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

5. **dāʿim:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **82**
   Daima, her zaman.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

6. **dāʿim:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **142**
   Daima, her zaman.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

dāʾim:

1. **dāʾim:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **11**
   Daima, her zaman sürekli.

Unẕurūʿ ʿbüdū miṯāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

2. **dāʾim:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **11**
   Daima, her zaman sürekli.

Unẕurūʿ ʿbüdū miṯāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

dāiʿm:

1. **dāiʿm:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **170**
   Her zaman.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

2. **dāiʿm:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **170**
   Her zaman.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

dāʾimā:

1. **dāʾima:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **83**
   Daima, her zaman.

Miṯli ẕanne's- sūʿi min ṣeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Ṣerīfī ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

2. **dāʾima:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **83**
   Daima, her zaman.

Miṯli ẕanne's- sūʿi min ṣeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Ṣerīfī ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

daḳdır:

1. **daḳdırma:**-*ma*
   Mesnevi 38
   Mısra: **120**
   Taktırma.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẕūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keṯīr

dāl:

1. **dāl:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **21**
   1. Arap alfabesindeki harfinin ismi. 2. Gösteren, işaret eden.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẕahrī lisān
Dīl ucıyla hem ṯenāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

2. **dāla:**-*a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **49**
   Arap alfabesindeki harfinin ismi.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẕā

3. **dāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **65**
"Dal" harfi.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

4. **dālı:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **48**
"Dal" harfi.

Āṣikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

5 **dāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Arap alfabesindeki harfinin ismi.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā ṣā cīm dāl u ẕāl u zā

Dār:

1. **dāra:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **62**
Yer, mekan, konak.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

2. **dāra:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **62**
Yer, mekan, konak.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

ḍarb:

1. **ḍarbı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **98**
Bir beyitin ikinci mısrâının son parçası, son cüzü II duruma uygun olarak söylenen söz, darbımesel, atasözü.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

dāreyn:

1. **dāreyn:**
Mesnevi 38
Mısra: **138**
İki dünya.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

dār-ı ṭuzaġa:

1. **dār-ı ṭuzaġa:**
Mesnevi 1
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Tuzak yeri.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

dārüʿn- naʿīmi:

1. **dārüʿn- naʿīmi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **215**
Kelime Tipi: -
Cennetlerden birinin adı.

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

de:

1. **de:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
" de" eki.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḫadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

2. **de:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
" de" eki.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

3. **de:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
" de" eki.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

4. **de:**
Mesnevi 18
Mısra: **8**
"de" bağlacı.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

dede:

1. **dede:**
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Hitap kelimesi; dede.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

degildür muʿteber:

1. **degildür muʿteber:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: **-**
   Geçerli değildir. Uygun değildir.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

degül:

1. **deġül:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **5**
   "Değil" edatı.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ deġül

2. **deġül:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **6**
   "Değil" edatı.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

dehāḳān:

1. **dehāḳān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **20**
   Girdiğinde dahil olduğunda.

Kāʿsen dehāḳān ṣeyʿe ṣehydin ẕallen ẕalīle n ḫoş miṣal
Ger miṣaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güṣād

dehr:

1. **dehr:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **94**
   Dehr Suresi.

Ṣemme üç biri Ṣuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

delālet:

1. **delālet:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **39**
   Delil, işaret.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

delīl:

1. **delīlinden:**-*inden*
   Mesnevi 19
   Mısra: **14**
   Kanıt.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

dembedem:

1. **dembedem:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **62**
   Bazen, arasıra, zaman zaman.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

demiş:

1. **demişler:**-*ler*
   Mesnevi 14
   Mısra: **38**
   Demek, söylemek, dile getirmek.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

deñiz:

1. **deñiz:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **204**
   Deniz ‖ çok geniş, uçsuz bucaksız.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

deñizi:

1. **denizi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **74**
   Deniz, bahr.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Ṣoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

depred:

1. **depredür:**-+*ür*
   Mesnevi 6
   Mısra: **15**
   Kımıldatmak, hareket ettirmek.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

depret:

1. **depretmek:**-*mek*
   Mesnevi 6
   Mısra: **11**
   Yerinden oynatmak, tahrik etmek.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

2. **depretmek:**-*mek*
   Mesnevi 6
   Mısra: **12**
   Yerinden oynatmak, tahrik etmek.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

derk idemezsen:

1. **derk idemezsen:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Anlayamazsan, idrak edemezsen.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

derk ḳıl:

1. **derk ḳıl:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Anlamak, idrak etmek.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

dermān:

1. **dermān:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **14**
   1. İlâç, çare, 2. Kuvvet, takat.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emsāl ey birāder çekme ġam

ders:

1. **ders:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **117**
   Ders.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

3. **derse:**-*e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **82**
   Ders.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

4. **dersine:**-*i, -n, -e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **39**
   Ders.

Bir ḥurūf on sevāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

5. **dersiñ:**-*i, -n*
   Mesnevi 39
   Mısra: **28**
   Bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği bilgi.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

6. **dersi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **26**
   Bilgi || Tevhid bilgisi.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

ders eyle:

1. **ders eyle:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **92**
   Kelime Tipi: -
   Tekrar et, ders yap.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç sülüsden ey aḫī

dersi:

1. **dersi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **87**
   Dersi.

Ṣoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

deste deste:

1. **deste deste:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Demet demet.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

devlet:

1. **devlet:**
Mesnevi 39
Mısra: **172**
Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük mutluluk; kudret. Devlet işleri, hükümranlık zamanı, devlet görevi anlamlarıyla tevriyeli kullanılmıştır.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

devleti dāreyn:

1. **devleti dāreyn:**
Mesnevi 38
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Iki dünyadaki mutluluk.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

devran:

1. **devrān:**
Mesnevi 1
Mısra: **144**
1. Dünya, felek. 2. mec. Kader, tâlih, baht. 3. Zaman, çağ.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

di:

1. **didüm:**-*düm*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
1. Demek, söylemek.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

2. **dir:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **138**
1. Demek, söylemek.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

3. **disem:**-*se*, -*m*
Mesnevi 1
Mısra: **64**
1. Demek, söylemek.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keşerdür

4. **disem:**-*se*, -*m*
Mesnevi 1
Mısra: **64**
1. Demek, söylemek.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keşerdür

5. **di:**
Mesnevi 36
Mısra: **30**
1. Demek, söylemek.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

6. **di:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
1. Demek, söylemek.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

7. **dimişler:**-*miş*, -*ler*
Mesnevi 28
Mısra: **15**
Demek, adlandırmak.

Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eşer

8. **didim:**-*dim*
Mesnevi 1
Mısra: **211**
Demek, açıklamak, izah etmek.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

9. **di:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Demek, açıklamak, izah etmek.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eşer

10. **di:**
Mesnevi 39
Mısra: **28**
Demek, açıklamak, izah etmek.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

11. **di:**
Mesnevi 39
Mısra: **110**
Demek, açıklamak, izah etmek.

Gel Şerīfi di kitābetden ḫiṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

12. **dirler:**-*r*, -*ler*
Mesnevi 28
Mısra: **3**
Demek, söylemek // adlandırmak, vasıflandırmak.

Taʿrīfi ne ḥarfı ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

13. **dirler:**-*r, -ler*
Mesnevi 14
Mısra: **5**
... diye adlandırmak, ... diye vasıflandırmak.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

14. **di:**
Mesnevi 22
Mısra: **2**
De, söyle.

Sözlerüñ şarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

15. **didi:**-*di*
Mesnevi 2
Mısra: **8**
(Cevaben) demek, söylemek.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

di-:

1. **dimişler:**-*miş, -ler*
Mesnevi 5
Mısra: **31**
1. Demek, söylemek.

Bil ḥurūfī ḥasse şaḥşın hezze faẕẕın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẕılar

2. **dimişler:**-*miş, -ler*
Mesnevi 17
Mısra: **11**
1. Demek, söylemek.

Ḫıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

3. **diyem:**-*y, -em*
Mesnevi 29
Mısra: **10**
Demek, dile getirmek, söylemek.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil miṣāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l-ʿādiyāt

dib:

1. **dibi:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Bir şeyin alt kısmı.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem ṣenāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

dībā:

1. **dībā:**
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Far. Bir nevi ipek kumaş.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

diblerinde:

1. **diblerinde:**
Mesnevi 4
Mısra: **18**
Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun hemen yanı başı.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

dīdār:

1. **didārını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 38
Mısra: **142**
Allah'ın yüzü, vechullah veya ru'yet: Yaratılmışların dergahına yönelmesi için onlara onunla tecelli ettiği şey.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnīʿ ināyetiledür bu az kelām

didi:

1. **didi:**
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Dedi,demek, söylemek.

Olamazdı didi ol şāh-ı enver
Çün ikinci Ḫalife ol ʿÖmerdür

3. **didiler:**-*ler*
Mesnevi 6
Mısra: **8**
Dedi, söyledi.

Fārisīde huşt kerden şavt-ı ışlıḳ didiler
Ḫarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı şād sīn ü zā

4. **didi:**
Mesnevi 39
Mısra: **35**
Dedi, söyledi.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

diger:

1. **diger:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
Baska başkası.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

2. **diġer:**
Mesnevi 36
Mısra: **21**
Baska başkası.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

3. **diger:**
Mesnevi 38
Mısra: **36**
Baska başkası.

Bil miṯāli ellezī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

4. **diġer:**
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Başka, başkası.

Meksūr olsa terḳīḳ miṯlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

5 **diġer:**
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Başka, diğer.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eṯer

6. **diger:**
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Başka, diğer.

Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u maẓmūm olursa tefḫīm olur her zamān **<u>digil:</u>**

1. **diġil:**
Mesnevi 1
Mısra: **235**
Değil.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

2. **diġil:**
Mesnevi 1
Mısra: **235**
Değil.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

<u>dikḳat:</u>

1. **diḳḳatile:**-*ile*
Mesnevi 5
Mısra: **70**
Dikkatle.

Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

2. **diḳḳat:**
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Dikkatli bir biçimde, aslına vakıf olma inceliğiyle.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

3. **diḳḳat:**
Mesnevi 1
Mısra: **118**
Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

<u>dil:</u>

1. **dilimde:**
Mesnevi 1
Mısra: **115**
Dil, lisan. Konuşma dili.

Ḥüdāya zikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

2. **dil:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

3. **dil:**
Mesnevi 6
Mısra: **34**
Dil.

Lāmda ancaḳ dil yaşşı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

4. **dilüñ:**-*üñ*
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Dil, lisan.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

5. **dilde:**-*de*
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan tat alma organı; gönül.

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

6. **dīl:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ; konuşma dili, lisan.

Dīl ucıyla hem s̲enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u s̲ā

7. **dīl:**
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan organ.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẕahrī lisān
Dīl ucıyla hem s̲enāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

8. **dilim:**-*(i)m*
Mesnevi 34
Mısra: **43**
Ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

dil güṣād:

1. **dil güṣād:**
Mesnevi 19
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Gönül açan.

Kāʿsen dehāḳān ṣeyʿe ṣehydin ẕallen ẕalīle n ḫoş mi s̲al
Ger mi s̲aliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güṣād

dil nüvāz:

1. **dil nüvāz:**
Mesnevi 39
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
-Gönül okşayan.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

dile:

1. **diledüñ:**-*dü, -ñ*
Mesnevi 36
Mısra: **44**
Istemek, arzu etmek.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

2. **dilerim:**-*r, -im*
Mesnevi 38
Mısra: **137**
Bir şeye erişmeyi istemek, arzulamak, talep etmek.

Raḥmet ide ḫaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḫak anı maġfūr ide

3. **dilerim:**-*r, -im*
Mesnevi 38
Mısra: **137**
Bir şeye erişmeyi istemek, arzulamak, talep etmek.

Raḥmet ide ḫaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḫak anı maġfūr ide

4. **diledüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 1
Mısra: **142**
Arzu etmek, istemek, talep etmek.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

5. **dilersen:**-*r, -se, -ñ*
Mesnevi 5
Mısra: **58**
Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

dilgüṣā:

1. **dilgüṣād:**-*d*
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Gönül açan, kalbe ferah veren.

Ebġı ḫacceke veḫafʾ aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüṣād

dili:

1. **dilige:**-*ge*
Mesnevi 39
Mısra: **115**
Diline, Diline kolayca gelsin.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

dilini:

1. **dilini:**
Mesnevi 39
Mısra: **128**
Dil.

Bildiñ uṣda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci e s̲er

1. **dimāġa:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **86**
Zihin, akıl, şuur.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

dime:

1. **dime:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **229**
   Söylememek.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

dimek:

1. **dimek:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **30**
   Anlamına gelmek.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

dimek içün:

1. **dimek içün:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **184**
   Kelime Tipi: -
   Demek için.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

dīn:

1. **dinde:**-*de*
   Mesnevi 39
   Mısra: **103**
   Din || İslam.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

din islāmıñ:

1. **din islāmıñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   İslam Dinini.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥiṣṣe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

din ḳarındaşı:

1. **din ḳarındaşı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Din kardeşi.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

din ü islām:

1. **din ü islām:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **113**
   Kelime Tipi: -
   İslam Dini.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

dīn-i islām:

1. **dīn-i islām:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **151**
   Kelime Tipi: -
   İslam dini.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

din-i islāmımıza:

1. **din-i islāmımıza:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **71**
   Kelime Tipi: -
   İslam dinine.

Din-i islāmımıza eyledi yakẓān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

dini kemāl:

1. **dini kemāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **114**
   Kelime Tipi: -
   Olgunluk dini.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

dīn-i mübīni:

1. **dīn-i mübīni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **155**
   Kelime Tipi: -
   İslam dini.

Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni
Bilād-ı memleketi mehzūm olsun

diniküm:

1. **diniküm:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **9**
   Sizin dininiz.

İẓhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

2. **diniküm:**
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Sizin dininiz.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

<u>diñile:</u>

1. **diñiledüm:**-*düm*
Mesnevi 26
Mısra: **16**
Denilmek, söylenilmek.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püṣer

<u>diñle-:</u>

1. **diñledin:**-*di, -ñ*
Mesnevi 30
Mısra: **22**
Kulak vermek, dinlemek.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

2. **diñledin:**-*di, -ñ*
Mesnevi 33
Mısra: **5**
Kulak vermek, dinlemek.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

3. **diñleyeni:**-*y, -en, -i*
Mesnevi 39
Mısra: **229**
Kulak vermek, dinlemek.

Gel Ṣerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

<u>dinle:</u>

1. **dinlediñ:**-*din*
Mesnevi 7
Mısra: **59**
T.f. Kulak vermek, dinlemek, kabul etmek.

Līn ü medʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

2. **diñlekim:**-*kim*
Mesnevi 12
Mısra: **5**
Kulak vermek, dinlemek.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil miṣāli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

3. **diñleki:**-*ki*
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Kulak vermek, dinlemek.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

4. **diñle:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
Dinle, kulak ver.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

5. **diñle:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Dinle, kulak ver.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

6. **diñle:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
Dinle, kulak ver.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

7. **diñle:**
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Dinle, kulak ver.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

8. **diñle:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Dinle, kulak ver.

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

9.. **diñle:**
Mesnevi 18
Mısra: **15**
Dinle, kulak ver.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

10. **diñle:**
Mesnevi 27
Mısra: **7**
Dinle, kulak ver.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

11. **diñle:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Dinle, kulak ver.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
S̱āniyā emS̱āli neḫluḳkum olur diñle sözüm

12. **diñle:**
Mesnevi 34
Mısra: **16**
Dinle, kulak ver.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun şāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

13. **diñle:**
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Dinle, kulak ver.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

diñledünse:

1. **diñledünse:**
Mesnevi 39
Mısra: **207**
Dinlediysen.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

dinlegil:

1. **diñlegil:**
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Dinle, kulak ver.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

2. **dinlegil:**
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Dinle, kulak ver.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emS̱ālini
Vāv miS̱āli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

3. **diñlegil:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Dinle, kulak ver.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i S̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

4. **dinleġil:**
Mesnevi 18
Mısra: **20**
Dinle, kulak ver.

Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

5. **diñlegil:**
Mesnevi 24
Mısra: **1**
Dinle, kulak ver.

Diñlegil ḫoşca beni ey ṭālibi tecvīd olan

6. **diñlegil:**
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Dinle, kulak ver.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

7. **diñleġil:**
Mesnevi 10
Mısra: **16**
Dinle.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

diñlemek:

1. **diñlemez:**-*mez*
Mesnevi 37
Mısra: **24**
Dinlemek \ kulak asmamak, önemsememek.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿẓı ey zenāneler

diñlemez:

1. **diñlemez:**
Mesnevi 37
Mısra: **14**
İşitmek, kulak vermek.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miS̱li ʿAnkebūd

dinni:

1. **dinni:**
Mesnevi 39
Mısra: **63**
Din, İslam Dini.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

diş:

1. **diş:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Diş.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

2. **dişi:**-*i*
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Diş.

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̱enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

dīvān:

1. **divān:**
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Devlet işlerinin görüşüldüğü ve halkın talep ve şikayetlerini dile getirdiği padişah huzuru.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

divānī ḫaṭṭını:

1. **divānī ḫaṭṭını:**-*ını*
Mesnevi 39
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Divanî hat. Divanî yazısı. Osmanlı idarî teşkilâtında özellikle resmî yazışmalarda kullanılmak üzere geliştirilen bir yazı çeşidi.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma kes̱īr

2. **dīvidini:**-*ini*
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Kalem kutusu ve mürekkep hokkası bir arada bulunan yazı takımı.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

diyü:

1. **diyü:**
Mesnevi 1
Mısra: **93**
"Diye" zarf, diyerek.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

2. **diyü:**
Mesnevi 6
Mısra: **52**
"Diye" zarf, diyerek.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

diz çök:

1. **diz çök:**
Mesnevi 21
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Diz çök.

Var ḫoca ḳurrāya diz çök anda aġzuñ düzenür

dögün:

1. **döġünür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **71**
Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur

dögün-:

1. **döġünür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **68**
Dövünmek.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına

döġünmez:

1. **döġünmez:**
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Çok fazla üzülmek, esef etmek.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün es̱erdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

2. **döġünmez:**
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Çok fazla üzülmek, esef etmek.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün es̱erdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

3. **döġünmez:**
Mesnevi 39
Mısra: **69**
Çok fazla üzülmek, esef etmek.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına

4. **döġünmez:**
Mesnevi 39
Mısra: **227**
Çok fazla üzülmek, esef etmek.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

1.doḳundı:-*ı*
Mesnevi 35
Mısra: **1**
Değmek, isabet etmek.

Çünki Ḳur'ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge

dön:

1. **dönelim:**-*elim*
Mesnevi 1
Mısra: **179**
Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek II meyletmek,.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

2. **dönmeye:**-*me, -y, -e*
Mesnevi 38
Mısra: **67**
Bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek; durumdan duruma girmek, değişmek.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl fe'ṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye
dön-:

1. **dönüp:**-*üp*
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Dönmek, yönelmek.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur
döndürmek durur:

1. **döndürmek durur:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Döndürmektir.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

döngil girü:

1. **döngil girü:**
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Geri dön.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

dördi:

1. **dördi:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
Dört tanesi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

dördünci:

1. **dördünci:**
Mesnevi 1
Mısra: **44**
Dördüncü.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

dört:

1. **dört:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Dört.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört şenā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

2. **dört:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Dört.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

3. **dört:**
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Dört.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

4. **dört:**
Mesnevi 14
Mısra: **37**
Dört.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekşer ḳurā

5. **dört:**
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Dört.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḫmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

6. **dört:**
Mesnevi 16
Mısra: **19**
Dört.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i şāni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

7. **dört:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Dört.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı şānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

8. **dört:**
Mesnevi 36
Mısra: **61**
Dört.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānīʿi mümkün degildür ey peder

9. **dört:**
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Dört.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

dört maḥalde:

1. **dört maḥalde:**
Mesnevi 36
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Dört yerde.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfi bil ʿıyān

dörtdür:

1. **dörtdür:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Dört tanedir.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẕ ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

2. **dörtdür:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Dört tanedir.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i ṣaḳil

dü:

1. **dü:**
Mesnevi 14
Mısra: **32**
İki.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḥavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

2. **dü:**
Mesnevi 15
Mısra: **4**
İki.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

3. **dü:**
Mesnevi 34
Mısra: **38**
İki.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

4. **dü:**
Mesnevi 38
Mısra: **93**
İki.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳḳadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

duʿā:

1. **duʿācı:**-*cı*
Mesnevi 1
Mısra: **153**
Allah'a yalvarma; niyaz.

Ṣerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

2. **duʿānda:**-*nda*
Mesnevi 39
Mısra: **166**
Dua II dilek.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

3. **duʿāmı:**-*m, -ı*
Mesnevi 1
Mısra: **191**
Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

4. **duʿāmı:**-*m, -ı*
Mesnevi 1
Mısra: **191**
Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

duā kılmak:

1. **duā kılmak:**
Diğer 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dua etmek.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

duʿācı:

1. **duʿācıdır:**-*dır*
   Mesnevi 39
   Mısra: **174**
   Bir kimseye dua eden.

Ḫoş duʿācıdır Şerîfî rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

dudaḳ:

1. **dudaḳların:**-*lar, -ın*
   Mesnevi 9
   Mısra: **17**
   Dudak.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser

düken:

1. **dükenmez:**-*mez*
   Mesnevi 1
   Mısra: **64**
   Bitmek, sona ermek, kalmamak.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keserdür

düldül:

1. **düldüliyle:**-*iy, -le*
   Mesnevi 1
   Mısra: **49**
   Hz. Muhammed' in atının adıdır. Bu atı, daha sonra damadı Hz. Ali' ye hediye etmiştir. Hızından dolayı "düldül" adı verilmiştir. II Düldül kelimesi de burada hız bağlamında kullanılmıştır.

Mübārek zulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

dülil:

1. **dülil:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **9**
   Allah'a hamd olsun.

Ḥıfẓ idüp ḥaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur sāni hireb sālis mīma

dün:

1. **dün:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **101**
   Bugünden bir önceki gün; geçmiş.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

dünya:

1. **dünyanıñ:**-*nıñ*
   Mesnevi 39
   Mısra: **212**
   Cihan, alem, evren.

Öġredirsün dünyanıñ eṣġālini
Ṭıflıken terbiyye itmedüñ nihāl

2. **dünya:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **61**
   (fani, geçici olan) dünya.

Bu dünya niʿmeti çoḳ zılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre zulmü dāra

3. **dünyada:**-*da*
   Mesnevi 38
   Mısra: **139**
   Âlem, yeryüzü; dünyaya ait her şey.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

4. **dünyaya:**-*y, -a*
   Mesnevi 30
   Mısra: **26**
   (Fani, geçici olan) dünya.

İki destile yapışdıñ dünyaya kārın nedir

5. **dünya:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **178**
   (Fani, geçici olan) dünya.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḫāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

dünya malı:

1. **dünya malı:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Dünya malı.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

2. **dünya malı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **80**
   Kelime Tipi: -
   Dünya malımı; tüm servetimi.

Şoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

dünyā:

1. **dünya:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **25**
   (fani ve güven olmaz) dünya.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

dünyevide:

1. **dünyevide:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **104**
   Dünyaya fani dünyaya mahsus.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma keşīr

dür:

1. **dürlü:**-*+lü*
   Mesnevi 39
   Mısra: **54**
   Tür, çeşit;türlü.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öğredir meyhāneyi

dürci ḳıl:

1. **dürci ḳıl:**-*iḳıl*
   Mesnevi 27
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Yerleştirmek (Mücevher kutusuna koymak): Söz söylemek.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

durma:

1. **durma:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **42**
   Durma, haydi.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim
dürr:

1. **dürrin:**-*i, -n*
   Mesnevi 1
   Mısra: **224**
   Inci.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḫāfıẓ olanlar

2. **dürrin:**-*i, -n*
   Mesnevi 1
   Mısra: **224**
   Inci.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḫāfıẓ olanlar

dürr-i meknūndan:

1. **dürr-i meknūndan:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **126**
   Kelime Tipi: -
   Saklı, henüz ortaya çıkmamış inci.

Ḫüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı
durur:

1. **durur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **19**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ḥarf-āşikāresi beyān
Ḥarfī on ṭokuz durur mecmūʿı ẕıl ḳavrin rebaż

2. **durur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **65**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muşmete çünki luġatde menʿ ü hem sıklet durur

3. **durur:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **15**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

4. **durur:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **23**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i sāni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

8. **durur:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **23**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i sāni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

9. **durur:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **3**
   -dır, -dir, -dur, -dür bildirme eki

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī sāni muttaşıl durur

10. **durur:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
"dır" bildirme eki.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

dürüşme:

1. **dürüşmegil:**-*gil*
Mesnevi 39
Mısra: **178**
Çalışmak, çabalamak.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

düş-:

1. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **17**
Bulunmak.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̲enāyā cānibine düşdi bu

2. **düşse:**-*se*
Mesnevi 38
Mısra: **121**
Düşmek ll kaydetmek, yazmak (tarih bağlamında).

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keş̲īr

düş:

1. **düşme:**-*me*
Mesnevi 39
Mısra: **179**
Bir şeyin etkisinde kalmak, uğramak, kapılmak. .

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

2. **düşdüñ:**-*dü, -ñ*
Mesnevi 29
Mısra: **13**
(Bir şeye karşı) Büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi duymak, müptela olmak.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

3. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Bulunmak, yer almak; rastlamak, isabet etmek; (Kura veya tayin sonucu bir yere) verilmek I saplanmak.

Işṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

4.**düşdi:**-*di*
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Bulunmak, yer almak; rastlamak, isabet etmek; (Kura veya tayin sonucu bir yere) verilmek I saplanmak.

Işṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

5. **düş:**
Mesnevi 39
Mısra: **18**
(yol bağlamında) girmek, koyulmak, yürümek, katetmek.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

düşdi:

1. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **148**
Düşmek, "bir şeyi yapmak, yapmaya koyulmak bağlamında.".

Mışır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Ferişlar düşdi çün şehrü ḳuralar

2. **düşdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **102**
(Bir şeye karşı) Büyük düşkünlük, aşırı ilgi veya sevgi duymak, müptela olmak.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

düşir:

1. **düşirdü:**-*dü*
Mesnevi 1
Mısra: **59**
Düşürmek.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

düşür:

1. **düşürür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **52**
Düşürmek.

Düşürür laġviyatda söyler zarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

düşürmüş ber kener:

1. **düşürmüş ber kener:**
Mesnevi 36
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
U işin ilk başlangıcı Kur'an'daki "ayet ber kenar" denen sayfa düzeninin keşfedilmesiyle olmuştur. Şu an bütün İslam dünyasında kabul görmüş olan bu sayfa düzeni, yani her sayfanın günümüzdeki en-boy orantısı, on beş satır ve altı yüz dört sayfadır.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

düz:

1. **düzmüş:**-*müş*
Mesnevi 36
Mısra: **46**
Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve tanzim etmek. Vücuda getirmek. .

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

2. **düzdük:**--*dük*
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve tanzim etmek. Vücuda getirmek. .

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

düzen:

1. **düzenür:**-*ür*
Mesnevi 6
Mısra: **46**
Düzleşmek, düz olmak.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

3. **düzenür:**-*ür*
Mesnevi 21
Mısra: **22**
Düzleşmek, düz olmak.

Var ḫoca ḳurrāya diz çök anda aġzuñ düzenür

E

e-aʿcemī:

1. **e-aʿcemī:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Arapça olmayan (söz).

Vāv-ı ḫāliş yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
S̱ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil mi̱sāl e-aʿcemī

eʿamm:

1. **eʿamm:**
Mesnevi 37
Mısra: **27**
Çok yaygın, pek yaygın, çok şümullü:.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

ebʿad:

1. **ebʿad:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
Çok uzak, en uzak, daha uzak.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

ebced:

1. **ebced:**
Mesnevi 39
Mısra: **97**
Her harfî bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi; (ebced, hevvez, hutti, kelemen, sa'fes, karaşet, sahhaz, dazıg-len) II her şeyin acemisi.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

2. **ebced:**
Mesnevi 39
Mısra: **93**
Her harfî bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç s̱ülüs̱den ey aḫī

3. **ebced:**
Mesnevi 39
Mısra: **215**
Her harfî bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın mi̱sāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

4. **ebced:**
Mesnevi 39
Mısra: **215**
Her harfî bir sayıyı karşılayan Arap harfleri ile yazılı sekiz kelimeden meydana gelen bir hesap sistemi.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın mi̱sāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

ebed:

1. **ebed:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **20**
   Devamlı, sürekli. II Sonsuza kadar.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

2. **ebed:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **20**
   Devamlı, sürekli. II Sonsuza kadar.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

ebġı ḥacceke vehaf' aḳīmehū:

1. **ebġı ḥacceke veḫaf' aḳīmehū:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   cümlesinde toplanan harfler olup -14- tanedir.

Ebġı ḥacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

ebūbekr:

1. **ebūbekr:**-*üñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **20**
   I. Halife. Peygamberinin ölümünden sonra İslam devletinin başına geçen sahabe.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

2. **ebubekr'iñ:**-*iñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **24**
   I. Halife. Peygamberinin ölümünden sonra İslam devletinin başına geçen sahabe.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

ebyāt:

1. **ebyātına:**-*ına*
   Mesnevi 7
   Mısra: **61**
   Manzum şiir manasına olan "beyt"in cem'i. Beyitler.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

2. **ebyātı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **234**
   Beyitler, iki dizeden oluşan nazım birimi.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl
ecīd kaṭṭun beket:

1. **ecīd kaṭṭun beket:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Sekiz harf.

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket
edā:

1. **edālar:**-*lar*
   Mesnevi 9
   Mısra: **28**
   Söyleyiş, terennüm.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

2.**edā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **10**
   Söyleyiş, terennüm.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

3. **edālar:**-*lar*
   Mesnevi 9
   Mısra: **27**
   Tarz, üslup II Söyleyiş, terennüm II Davranış.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

4. **edā:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **18**
   Söyleme, ifade, terennüm.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

edāsı:

1. **edāsı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **129**
   Naz, işve, cilve.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet
edeb:

1. **edeb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **22**
   Edeb, terbiye.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

2. **edebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **210**
Terbiye, güzel ahlâk ve uygun davranış; hatalardan sakınmanın yolunu bilme, akıllılık, usluluk.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

ednā:

1. **ednā:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
1. Aşağı. 2. Daha, pek aşağı. Aşağılık kişi.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

2. **ednāya:**-*ya*
Mesnevi 6
Mısra: **28**
1. Aşağı. 2. Daha, pek aşağı. Aşağılık kişi.

İnmedi ednāya orta ḫālde riḫve ves-selām
İnḫirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

3. **ednā:**
Mesnevi 37
Mısra: **30**
1. Aşağı. 2. Daha, pek aşağı. Aşağılık kişi.

Baḳ Şerīfī var mı ednā hakezā min gāyrüñ

4. **ednāʿı:**-ʿı
Mesnevi 39
Mısra: **104**
Aşağı. daha, pek aşağı. Aşağılık kişi.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma keşīr

5. **ednā:**
Mesnevi 39
Mısra: **181**
Aşağı, adi, basit.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

6. **ednā:**
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Alçak gönüllü.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

ednā itdüñ:

1. **ednā itdüñ:**-*düñit*
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Aşağı, değersiz bir hale getirdin.

Yāḫud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

ednā-ı ḥalḳa:

1. **ednā-ı ḥalḳa:**
Mesnevi 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Boğazın aşağısı.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

efḍal:

1. **efḍali:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **44**
Daha faziletli, çok üstün.

Yuḥyi enne miṣālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḥā-yı teskīn ile āṣikār

efendi:

1. **efendi:**
Mesnevi 1
Mısra: **79**
Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

2. **efendi:**
Mesnevi 39
Mısra: **170**
Buyruğu yürüyen, sözü geçen kimse, efendi.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḫḳākı bulup eyle duʿā

efsāneler:

1. **efsāneler:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
1. Asılsız, hayal mahsûlü hikâye, söylence, masal, fesâne2. edeb. Halkın hayal gücünden doğan ve dilden dile söylenirken bu hayal gücüyle şekil değiştirerek olağan üstü nitelikler kazanan hikâye, Efsane kişiler, efsaneleşmiş kişiler.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

efvāh:

1. **efvāhiden:**-*iden*
Mesnevi 39
Mısra: **54**
Ağızlar.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

eğer:

1. **eġer:**
Mesnevi 4
Mısra: **30**
Eğer.

İktifā ider bu deñlü ḫıfẓ iderisen eġer

2. **eğer:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Eğer bağlacı:Bu bağlaçlar koşul-şart ifade eden veya şart anlamını kuvvetlendirirler.

3. **eğer:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Eğer bağlacı:Bu bağlaçlar koşul-şart ifade eden veya şart anlamını kuvvetlendirirler.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

4. **eġer:**
Mesnevi 8
Mısra: **25**
Doğrusu, eğer.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

5. **eğer:**
Mesnevi 1
Mısra: **232**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eğer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

6. **eğer:**
Mesnevi 9
Mısra: **18**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ṣol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eġer
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

7. **eğer:**
Mesnevi 10
Mısra: **5**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

8. **eğer:**
Mesnevi 16
Mısra: **16**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

9. **eğer:**
Mesnevi 22
Mısra: **15**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

9. **eğer:**
Mesnevi 24
Mısra: **7**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

10. **eğer:**
Mesnevi 25
Mısra: **13**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iẓharı iʿlān olmasa

11. **eğer:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

12. **eğer:**
Mesnevi 25
Mısra: **5**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i s̱āni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

13. **eğer:**
Mesnevi 25
Mısra: **13**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iẓharı iʿlān olmasa

14. **eğer:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

15. **eġer:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Fetḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefẖīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

16. **eġer:**
Mesnevi 30
Mısra: **19**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Kesre emṣāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

egn:

1. **egnime:**-*i, -m, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **81**
Sırt, üst, beden.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

eġri olur:

1. **eġri olur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Eğri olmak.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

eġşeynā:

1. **fe-eġşeynā:**-*fe-*
Mesnevi 38
Mısra: **52**
Eydîhim sedden ve min halfihim sedden fe'eğşeynâhüm fehüm lâ yübsirûne, Abdulkadir Geylani Namaz duası.

Bil miṣāl teẖṣā neẖaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maẖrec oldı bunlar iẖtılāṭa var ḥaẓer

ehāf:

1. **ehāf:**
Mesnevi 15
Mısra: **11**
"Bizi korktuğumuzdan kurtar"anlamında dua sözü.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

ehaṣ:

1. **eḥaṣṣı:**-*ṣı*
Mesnevi 37
Mısra: **27**
En seçkin kimseler.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḥaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

eḥaṭṭü:

1. **eḥaṭṭü:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Dedi ki.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u şafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

ehil:

1. **ehlī:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **37**
i. (Ar. ehl) [Çoğul gibi de kullanılır]
1. Sâhip, mâlik: 2. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar.

Ḥayā ehlī ḫocalar pīri Oṣman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

ehl:

1. **ehli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **235**
(Ar.) Ehil, bir işten anlayan.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daẖı vardur niyāzum kāmil ehli

2. **ehl:**
Mesnevi 7
Mısra: **63**
(Ar.) Ehil, bir işten anlayan.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

3. **ehli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **247**
Bir işin ustası, o işte becerikli, maharetli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

4. **ehli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **236**
Ar. 1. Sahip, malik, muttasıf olan, olanlar. 2. Bir yerde sakin olan, olanlar. 3. Zevc ve zevceden her biri. 4. Bir kimsenin aşiret ve akrabası ve evlât ve iyali. 5. Muktedir, becerebilir, erbap.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

5. **ehli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **237**
Ar. 1. Sahip, malik, muttasıf olan, olanlar. 2. Bir yerde sakin olan, olanlar. 3. Zevc ve zevceden her biri. 4. Bir kimsenin aşiret ve akrabası ve evlât ve iyali. 5. Muktedir, becerebilir, erbap.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

6. **ehli:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Ar. 1. Sahip, malik, muttasıf olan, olanlar. 2. Bir yerde sakin olan, olanlar. 3. Zevc ve zevceden her biri. 4. Bir kimsenin aşiret ve akrabası ve evlât ve iyali. 5. Muktedir, becerebilir, erbap.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedü

12. **ehli:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Ar. 1. Sahip, malik, muttasıf olan, olanlar. 2. Bir yerde sakin olan, olanlar. 3. Zevc ve zevceden her biri. 4. Bir kimsenin aşiret ve akrabası ve evlât ve iyali. 5. Muktedir, becerebilir, erbap.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

ehli:

1. **ehlidür:**-*dür*
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Bir işin ustası, o işte becerikli, maharetli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

ehl-i ʿilm:

1. **ehl-i ʿilm:**
Mesnevi 36
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
İlim adamları, ilimle mertebe atlayanlar, irfan sahibi dervişler.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

ehl-i īʿmān:

1. **ehl-i īʿmān:**
Mesnevi 1
Mısra: **197**
Kelime Tipi: -
İmanlı, iman sahibi.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

ehl-i īmān:

1. **ehl-i īmān:**
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Allahın varlığı ve birliğine inanan kimse.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

ehl-i islām:

1. **ehl-i islām:**
Mesnevi 1
Mısra: **188**
Kelime Tipi: -
İslam ehli.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

ehl-i kemāl:

1. **ehl-i kemāl:**
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ilim ve fazilet sahipleri, kâmil insanlar.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

ehven:

1. **ehven:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
Ar. sf. Daha hafif, daha zararsız. ehvenişer fenalıkların en hafifi. Daha ucuz: Ehven almışsınız. - daha iyidir anlamında-.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

ekber:

1. **ekber:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **56**
   Ar. Daha, pek büyük.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her şaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

ekl:

1. **eklini:**-*ini*
   Mesnevi 39
   Mısra: **23**
   Yiyecek, gıda,yemek yeme.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

ekl idersiñ:

1. **ekl idersiñ:**-*ersiñ*
   Mesnevi 39
   Mısra: **67**
   Kelime Tipi: -
   Bir şeyi yemek.

Ṭadı ḫoş gelür saña misl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

ekmel-i icrā:

1. **ekmel-i icrā:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **58**
   Kelime Tipi: -
   Kusursuz yapılış.

Ekmel-i icrā dilersen tuḫfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḫaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

ekser:

1. **ekser:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **37**
   Çoğu, en çoğu.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekser ḳurā

eksilmez:

1. **eksilmez:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **61**
   Azalmaz, eksilmez.

Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

ekser:

1. **ekser:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **21**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri / ekser) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i sāliş çün ḥurūfātdadır ekser vāḳıʿāt

2. **ekser:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **23**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri / ekser) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

ekserī:

1. **ekseri:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **28**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Ekseri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

2. **ekserī:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **22**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

3. **ekseri:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **23**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekseri ḳurān içinde işbu rā

74 **ekseri:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **11**
   (Ar. ekseriyyā'nın kısaltılmış şekli ekseri) Çok defa, çok zaman, çoğunlukla, genellikle, ekseriya.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eseri olmaya
Ekseri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

el:

1. **elimde:**-*im*, -*de*
   Mesnevi 1
   Mısra: **114**
   El.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḫüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

2. **eline:**-*i*, -*ne*
Mesnevi 38
Mısra: **128**
El.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

3. **elden:**-*den*
Mesnevi 1
Mısra: **93**
El, yurt, diyar; elden, yurttan.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

elān:

1. **elān:**
Mesnevi 14
Mısra: **17**
Şimdiye dek, bu ana kadar.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

2. **elān:**
Mesnevi 15
Mısra: **28**
Şimdiki halde, şu anda.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

elbās:

1. **elbāsını:**-*ını*
Mesnevi 39
Mısra: **23**
Libas, kıyafet, elbiseler.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

2. **elbāsını:**-*ını*
Mesnevi 39
Mısra: **23**
Libas, kıyafet, elbiseler.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

elde:

1. **elde:**
Mesnevi 38
Mısra: **104**
Elinde.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

elden gelen:

1. **elden gelen:**
Mesnevi 1
Mısra: **205**
Kelime Tipi: -
Yapılabilecek şey II yapılabilen.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

elf:

1. **elf:**
Diğer 1
Mısra: **1**
1000, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

el-ḥāḳdadur:

1. **el-ḥāḳdadur:**
Mesnevi 38
Mısra: **92**
Hakka Suresi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

elif:

1. **elifden:**-*den*
Mesnevi 12
Mısra: **10**
Arap alfabesinin ilk harfi.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḫıfẓ idegör ey aḫī

2. **elif:**
Mesnevi 14
Mısra: **26**
Arap alfabesinin ilk harfi.

Hem elif lām mīm şāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün miṣāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

3. **elifdir:**-*dir*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Arap alfabesinin ilk harfi.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḫmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafşı şeyh kebīr

4. **elif:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Arap alfabesinin ilk harfi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

5. **elif:**
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Elif Arap alfabesinin ilk harfi.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

6. **elif:**
Mesnevi 8
Mısra: **25**
Elif), Arap alfabesinin ilk harfi.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

7. **elif:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Elif , Arap alfabesinin ilk harfi.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

8. **elif:**
Mesnevi 28
Mısra: **8**
Elif Arap alfabesinin ilk harfi.

Her ḳaçan şemsiyye harfi lām elif baʿdındadur
Maḫrecinde elifile lām bu kez ġāib olur

9. **elif:**
Mesnevi 8
Mısra: **26**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

10. **elif:**
Mesnevi 10
Mısra: **8**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

11. **elif:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

12. **elif:**
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

13. **elif:**
Mesnevi 14
Mısra: **37**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekṣer ḳurā

14. **elif:**
Mesnevi 14
Mısra: **34**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

15. **elif:**
Mesnevi 14
Mısra: **38**
Arap alfabesinin ilk harfi, elif.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

elif medd:

1. **elif medd:**
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Elif med.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

elifi tefḫīmedür:

1. **elifi tefḫīmedür:**-*edür*
Mesnevi 8
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir. Kalın okunan elif.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

el-ḳāriʿat:

1. **el-ḳāriʿatda:**-*da*
Mesnevi 38
Mısra: **92**
Karia Suresi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

ellezī yüvesvisü:

1. **ellez̲ī yüvesvisü:**
Mesnevi 38
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Ellezi yuvesvisu fi sudurin nas.Nas Suresi 5. ayet İnsanların göğüslerine fısıldar.

Bil miş̲āli ellez̲ī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

el-muṭaffifindedür:

1. **el-muṭaffifindedür:**
Mesnevi 33
Mısra: **4**
Mutaffifin Suresi.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

elsān-ı türkī:

1. **elsān-ı türkī:**
Mesnevi 1
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Türk lisanı.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḫaḳīri

elsine:

1. **elsine:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
Diller, lisanlar.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḫn-ı celī laḫn-ı ḫafī

elzem:

1. **elzemdurur:**-*durur*
Mesnevi 39
Mısra: **7**
Lâzım, gerekli.

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

elzem oldı:

1. **elzem oldı:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Pek lazım, lüzumlu, gerekli oldu.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

emīn it:

1. **emīn it:**
Mesnevi 1
Mısra: **171**
Kelime Tipi: -
Güvende olmak, emniyetini sağlamak.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḫaclarını maḳbūli eyle

2. **emīn it:**
Mesnevi 1
Mısra: **194**
Kelime Tipi: -
Güvende olmak, emniyetini sağlamak.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʿı
Belālardan ḳażālardan emīn it

emsāl:

1. **emş̲āl:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Eş, eşler, benzer, benzer olanlar.

Hem rebāiyye ş̲enā yā muttaşıl emş̲āl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miş̲l-i fī'l evvel

2. **emş̲ālini:**-*i, -ni*
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Eş, eşler, benzer, benzer olanlar.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emş̲ālini bil secā vü ḳālā gibi

3. **emş̲ālini:**-*i, -ni*
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Eş, eşler, benzer, benzer olanlar.

Muttaşıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emş̲ālini te bulasın rütbe ʿalā

4. **emş̲ālini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Eş, benzer.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emş̲ālini
Vāv miş̲āli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

5. **emş̲āl:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
Eş, benzer, misal.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẕalemū oldı emş̲āl ey birāder çekme ġam

6 **emṣāl:**
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Eş, benzer, misal.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

emsāli:

1. **emṣāli:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Eş, benzer, örnek, misal.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

2. **emṣāli:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Eş, benzer, örnek, misal.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Ṣāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

3. **emṣāli:**
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Misali, örneği.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eṣer
Bil bunıñ emṣāli az yerde olur ne gibidür

4. **emṣāli:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
Misali, örneği.

Kesre emṣāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

emsālini:

1. **emṣālini:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Misalini, örneğini.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭtü feraṭtü olur

2. **emṣālini:**
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Misalini, örneğini.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ṣ-ṣems ve't-tīn gibi

emsāliyle:

1. **emṣāliyle:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Eşiyle, benzeriyle, emsaliyle.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

emseke:

1. **emseke:**
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Tutacak olursa.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

emseküm:

1. **emseküm:**
Mesnevi 21
Mısra: **18**
Tutacak olursa.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

emsel:

1. **emṣele:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **117**
Örneklere, misallere.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

emsile:

1. **emṣileler:**-*ler*
Mesnevi 17
Mısra: **18**
Misaller, örnekler, benzerler.

Şol muḳaddem emṣileler ẓikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

emür:

1. **emüri:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **32**
Emir, buyruk.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

2. **emürini:**-*ini*
Mesnevi 39
Mısra: **34**
Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

3. **emürini:**-*ini*
Mesnevi 39
Mısra: **34**
Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

en ye'tiye yevmün:

1. **en ye'tiye yevmün:**-*iin*
Mesnevi 38
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Bir gün gelmeden. İbrahim Suresi 31. Ayet.

Bil miṣāli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur miṣāl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

enʿām:

1. **enʿām:**
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Kur'ân-ı Kerîm'in altıncı sûresinin adı.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

2. **enʿām:**
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Kur'ân-ı Kerîm'in altıncı sûresinin adı.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾirī vāḥid Zümer

3. **enʿām:**
Mesnevi 36
Mısra: **14**
Enʿām Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

enʿāmdadur:

1. **enʿāmdadur:**
Mesnevi 38
Mısra: **91**
Enʿām Suresi.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

2. **enʿāmdadur:**
Mesnevi 38
Mısra: **91**
Enʿām Suresi.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

enʿamte:

1. **enʿamte:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
Sen nimet verdin, İn'am ettin.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

encüm:

1. **encüm:**
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Ar. is. "Necm"in cem'i. Yıldızlar. Kevkebler, sitâreler.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

enfāl:

1. **enfāl:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Enfal Süresi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

eni'ḍrib:

1. **eni'ḍrib:**
Mesnevi 35
Mısra: **12**
Vur!.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

en-lā:

1. **en-lā:**
Mesnevi 36
Mısra: **3**
Kelime-i Şehadet.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

ennehū:

1. **ennehū:**
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed suresi, 19. ayet.

Ennehū bihī miṣāliʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

ennemā:

1. **ennemā:**
Mesnevi 36
Mısra: **19**
Sanki, gibidir.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

ennī:

1. **ennī:**
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Onun...dığı,dığını.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emṣālini
Vāv miṣāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

entüm:

1. **entüm:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Siz.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṣāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

envā:

1. **envāʿī:**-*ʿī*
Mesnevi 1
Mısra: **112**
Neviler, çeşitler, türler.

Ḫüdā ḳor mı bizi cevʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

enver:

1. **enverīne:**-*īne*
Mesnevi 1
Mısra: **177**
Nurlu, ışıklı, aydınlık.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

enyāb:

1. **enyāb:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Çenenin yan tarafındaki kesici veya azı dişleri.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye ṣenā yā ṣāliṣen enyāb olur

2. **enyāb:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Çenenin yan tarafındaki kesici veya azı dişleri.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

3. **enyāb:**
Mesnevi 4
Mısra: **16**
Çenenin yan tarafındaki kesici veya azı dişleri.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye ṣenāyā cānibine düşdi bu

enzelnā ceʿalnā:

1. **enzelnā ceʿalnā:**
Mesnevi 38
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Ve enzelna ileykel kitabe bil hakkı musaddıkan lima beyne yedeyhi minel kitabi ve muheyminen aleyhi fahkum beynehum bima enzelallahu ve la tettebi' ehvaehum amma caeke minel hakk li kullin cealna minkum şir'aten ve minhaca ve lev şaallahu le cealekum ummeten vahıdeten ve lakin li yebluvekum fi ma atakum festebikul hayrat ilallahi merciukum cemian fe yunebbiukum bima kuntum fihi tahtelifun. MAİDE SURESİ 48. AYET.

Miṣli enzelnā ceʿalnā taḥrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

er:

1. **eri:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Erkek, koca.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

erbaʿīn:

1. **erbaʿin:**
Diğer 1
Mısra: **1**
Kırk.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

eri-:

1. **eridi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **100**
   Tükenmek, bitmek.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

erkān:

1. **erkān:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **22**
   Adap, rüsûm.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

erkek:

1. **erkek:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **19**
   Erkek, yetişkin adam.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḫaḳ virdi sana erkek gulām

erzurūm:

1. **erżurūm:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **162**
   Erzurum ili.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

esbāb:

1. **esbāb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **219**
   Ar. Sebeb'ler, vasıtalar, vesileler.

Baḳmadı sözin yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

2. **esbāb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **220**
   Ar. Sebeb'ler, vasıtalar, vesileler.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

,

eser:

1. **eser:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **2**
   Eser, iz, nişan.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

2. **eser:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **11**
   Eser, iz, nişan.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eser

3. **eser:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **2**
   Eser, iz, nişan.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

4. **eser:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **11**
   Eser, iz, nişan.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eser

5. **eser:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **19**
   Eser, iz, nişan.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eser

6. **eser:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **19**
   Eser, iz, nişan.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẓekī ġabī
Nūr ider göñlünde cevlān Şemsīden alsan eser

7. **eser:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **3**
   Eser, iz, nişan.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

8. **eser:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **4**
   Eser, iz, nişan.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eser
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

9. **eṣer:**
Mesnevi 36
Mısra: **58**
Eser, iz, nişan.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eṣer
Re’s-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

10. **eṣeri:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **10**
Eser, iz, nişan; kitap, yapıt.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya
Ekṣeri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

esfel:

1. **esfel:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
En aşağıda bulunan.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ṣenā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

eşġāl:

1. **eşġālini:**-*ini*
Mesnevi 39
Mısra: **212**
İşler, uğraşacak şeyler, meşgüliyetler, gaileler.

Öġredirsün dünyanıñ eşġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

eshel:

1. **eshel:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
En kolay.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

2. **eshel:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
En kolay.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eṣer

3 **eshel:**
Mesnevi 39
Mısra: **115**
En kolay.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

esmāʾ:

1. **esmāʾ:**
Mesnevi 3
Mısra: **1**
Ar. İsim'ler, adlar, namlar.

Dişlerüñ esmāʾ vü aḳsāmına gel eyle şurūʿ

esnā:

1. **eṣnāsı:**-*sı*
Mesnevi 1
Mısra: **74**
Ar. Vakit, zaman arası.

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı eṣnāsı ḫoş āʿlā

esrār:

1. **esrārına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Gizlenilen ve bilinmeyen şeyler, aklın ermeyeceği işler, gizli hususlar, sırr’ın çoğulu.

Şol yigirmi sekiz ḫarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

eṣ-ṣābir:

1. **eṣ-ṣābirīn:**-*īn*
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Onlar sabır edicilerdir.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve’ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

eṣ-ṣādıḳīn:

1. **eṣ-ṣādıḳīn:**
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Sadıktırlar. Al-i İmran Suresi (17. Ayet).

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve’ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

eṣ-ṣāʿimin:

1. **eṣ-ṣāʿimin:**
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Cennetle müjdelenen.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve’ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

eʿṣṭafi:

1. **veʿṣṭafi:**
Mesnevi 38
Mısra: **18**
Tanrı'dan mağfiret, bağışlama dilerim. II Teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin söylediği bir incelik ve alçak gönüllülük sözü.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿṣṭafi veʿṣṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

eṭrāf- ḳażāya:

1. **eṭrāf- ḳażāya:**-*ya*
Mesnevi 1
Mısra: **164**
Kelime Tipi: -
Yakınlardaki ilçeler.

Vezīrleri ṣebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

e-ülḳiye:

1. **e-ülḳiye:**
Mesnevi 8
Mısra: **18**
Verilen örnek kalıplar.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Ṣāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

ev:

1. **eve:**-+*e*
Mesnevi 39
Mısra: **28**
Ev, hane.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

evḳāf:

1. **evḳāfa:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **165**
Vakıflar.

Ḫuṣūṣā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim ketḫüdāsı beġlerini

evlā:

1. **evlā:**
Mesnevi 1
Mısra: **75**
Daha uygun, daha iyi, daha lâyık.

Bularıñ hiẓmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli ,

evlād:

1. **evlād:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Evlad, çocuk.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

evlāddan:

1. **evlāddan:**
Mesnevi 39
Mısra: **223**
Çocuktan.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

evlādıñı:

1. **evlādıñı:**
Mesnevi 39
Mısra: **209**
Çocuğunu.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḫiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

evṣāf:

1. **evṣāfile:**
Mesnevi 36
Mısra: **43**
Vasıf'lar, sıfatlar, tarifler.

Oldı ḫıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

2. **evṣāfile:**
Mesnevi 36
Mısra: **43**
Vasıf'lar, sıfatlar, tarifler.

Oldı ḫıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

3. **evṣāfını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Vasıf'lar, sıfatlar, tarifler.

Ṣol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

evsāṭ-ı ḥāl:

1. **evsāṭ-ı ḥāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **102**
   Kelime Tipi: -
   Orta halli.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

evvel:

1. **evveli:**-*i*
   Mesnevi 8
   Mısra: **5**
   Başlangıç, birinci, ilk.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

2.. **evvel:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **11**
   Başlangıç, birinci, ilk.

Lafẓda s̱ābit oldı ammā ḥaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

3. **evveli:**-*i*
   Mesnevi 26
   Mısra: **3**
   Başlangıç, birinci, ilk.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

4. **evvelī:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **9**
   Başlangıç, birinci, ilk.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̱āni hireb s̱āliṣ mīma

5. **evvel:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **2**
   Evvel, başlangıç, önce, ilk, ilk olarak.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

6. **evvel:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **77**
   Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devṣür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

7. **evvel:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **69**
   Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

8. **evvel:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **11**
   Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel s̱āni diñle gözüm

9. **evvel:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **33**
   Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Bil mis̱āli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa s̱āni ger meftūḥ ola

10. **evvel:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **45**
    Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak, önce.

Yuḫyi enne mis̱ālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḥā-yı teskīn ile āṣikār

11. **evvel:**
    Mesnevi 9
    Mısra: **20**
    Başlangıç, birinci, ilk.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̱ülüs̱

12. **evvel:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **87**
    Başlangıç, birinci, ilk.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḫl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

evvelā:

1. **evvelā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **3**
   Ar. Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf s̱ābitan

2. **evvelā:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **3**
   Ar. Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī s̱āni muttaṣıl durur

3. **evvelā:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

evveli:

1. **evvelī:**
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Başlangıcı, öncesi.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

2. **evveli:**
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Başlangıcı, öncesi.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
S̱āni oldı ḳalḳale s̱āliṣ tefeṣṣi rābī līn

3. **evveli:**
Mesnevi 15
Mısra: **11**
Başlangıcı, öncesi.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

4. **evveli:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
Başlangıcı, öncesi.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl ṣurada āḳdem ṣol ʿayn lafẓı gibi

5. **evveli:**
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Başlangıcı, öncesi.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eṣer
Bil bunıñ emṣāli az yerde olur ne gibidür

6. **evveli:**
Mesnevi 38
Mısra: **35**
Başlangıcı, öncesi.

İdġām ile ḳıl müṣedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

7. **evveli:**
Mesnevi 38
Mısra: **35**
Başlangıcı, öncesi.

İdġām ile ḳıl müṣedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

evvelki:

1. **evvelki:**
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Önce olan, önceki.

Ḥarf-i medle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa s̱ābitān

ev-vezenū:

1. **ev-vezenū:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Tarttıkları.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākez̲āk
Vāv-ı cemʿ ile eger tākidi vāv cemʿ olsalar

ey:

1. **ey:**
Mesnevi 9
Mısra: **29**
Ey, seslenme edatı.

Söyle tecvīdden edālar neṣr ola cümle ḳamū
Ey Ṣerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neṣr ola

2. **ey:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
(Ünlem) Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır.

Ey Ṣerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

3 **ey:**
Mesnevi 2
Mısra: **9**
"Ey" ünlem edatı.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

4. **ey:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
"Ey" ünlem edatı.

Muṭbaḳ ḥarfi z̲ikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

5. **ey:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
"Ey" ünlem edatı.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

6. **ey:**
Mesnevi 6
Mısra: **6**
"Ey" ünlem edatı.

Bil luġatle ıṣṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

7. **ey:**
Mesnevi 6
Mısra: **47**
"Ey" ünlem edatı.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

8. **ey:**
Mesnevi 8
Mısra: **16**
"Ey" ünlem edatı.

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

9. **ey:**
Mesnevi 8
Mısra: **5**
"Ey" ünlem edatı.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

10. **ey:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
"Ey" ünlem edatı.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

11. **ey:**
Mesnevi 19
Mısra: **13**
"Ey" ünlem edatı.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nündur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

12. **ey:**
Mesnevi 19
Mısra: **21**
"Ey" ünlem edatı.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş misal
Ger misaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

13 **ey:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
"Ey" ünlem edatı.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

14. **ey:**
Mesnevi 28
Mısra: **14**
"Ey" ünlem edatı.

Ḫarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eser

15. **ey:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
"Ey" ünlem edatı.

Ebġı ḥacceke veḫafʾ aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

16. **ey:**
Mesnevi 30
Mısra: **5**
"Ey" ünlem edatı.

Hem misāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

17. **ey:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
"Ey" ünlem edatı.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

18.. **ey:**
Mesnevi 38
Mısra: **116**
"Ey" ünlem edatı.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

19. **ey:**
Mesnevi 38
Mısra: **83**
"Ey" ünlem edatı.

Misli ẓanne's- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfi ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

20. **ey:**
Mesnevi 37
Mısra: **19**
"Ey" seslenme ünlemi.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

21. **ey:**
Mesnevi 37
Mısra: **25**
"Ey" seslenme ünlemi.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿẓı ey zenāneler

22.. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **57**
"Ey" seslenme ünlemi.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

23. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **98**
"Ey" seslenme ünlemi.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

24.. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **163**
"Ey" seslenme ünlemi.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

25. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **191**
"Ey" seslenme ünlemi.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

26. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
"Ey" seslenme ünlemi.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

27. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **57**
"Ey" seslenme ünlemi.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

28. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **98**
"Ey" seslenme ünlemi.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

29. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **163**
"Ey" seslenme ünlemi.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

30. **ey:**
Mesnevi 39
Mısra: **191**
"Ey" seslenme ünlemi.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

eyā:

1. **eya:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
Ey, hey!; acaba.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

eyd:

1. **eydem:**-*em*
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Söylemek, demek, anlatmak.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

2. **eydem:**-*em*
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Söylemek, demek, anlatmak.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

eydem:

1. **eydem:**
Mesnevi 8
Mısra: **2**
Demek, söylemek.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

2. **eydem:**
Mesnevi 10
Mısra: **3**
Demek, söylemek.

Çün sebeb med evvelā sāniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

eyle:

1. **eyleyüben:**-*yüben*
Mesnevi 14
Mısra: **19**
Etmek, yapmak.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i sānī fikri ḳıl

2 **eyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **198**
Demek, söylemek.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

3. **eylediler:**-*di, -ler*
Mesnevi 15
Mısra: **8**
Demek, söylemek.

Munfaşıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaşıl āḥvālini

4. **eyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **168**
Etmek, yapmak (bkz. etmek, kılmak). Türkçe'nin ana yardımcı fiillerinden biridir.

Müsellimlerini iş erlerini
ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf

5. **eyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **169**
Etmek, yapmak (bkz. etmek, kılmak). Türkçe'nin ana yardımcı fiillerinden biridir.

Şadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

6. **eyledi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **71**
Etmek, yapmak (bkz. etmek, kılmak). Türkçe'nin ana yardımcı fiillerinden biridir. Yabancı sözcükleri cümlede eylem hâline getirmek için kullanılır.

Din-i islāmımıza eyledi yakẕān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

7. **eylese:**-*se*
Mesnevi 6
Mısra: **53**
Etmek, eylemek, yapmak.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

8.. **eyle:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Etmek, eylemek, yapmak.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

9. **eyle:**
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Etmek, eylemek, yapmak.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

10.. **eylemiş:**-*miş*
Mesnevi 36
Mısra: **49**
Etmek, eylemek, yapmak.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

11. **eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **140**
Etmek, eylemek, yapmak.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

12. **eyledüñ:**-*dü, -ñ*
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Etmek II eylemek II döndürmek.

Yāḫud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

13. **eyledi:**-*di*
Mesnevi 6
Mısra: **19**
Bir hâle getirmek, dönüştürmek, etmek, eylemek (aşkın çektirdikleri bağlamında).

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeṣṣi eyledi femmī iḫāṭ

14.. **eyleye:**-*(y), -e*
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Etmek. eylemek. yapmak.

Bāb-ı s̱ānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū

15. **eylemiş:**-*miş*
Mesnevi 36
Mısra: **50**
...haline getirmek.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḫalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

16. **eylekim:**-*kim*
Mesnevi 20
Mısra: **14**
De ki, söyle ki.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

eyle-:

1. **eyler:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **131**
Etmek.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

eyle dikḳati:

1. **eyle dikḳati:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: -
   Dikkat et, özen göster.

Gel bu kez sen daḫı eyle dikḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

eyle duʿā:

1. **eyle duʿā:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **171**
   Kelime Tipi: -
   Dua et.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

eyle ḫulūṣ:

1. **eyle ḫulūṣ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Kalp temizliği, samimiyet.Sevgi ve samimiyeti bildirmek.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ
Bil miṣālini yihiddī ve niʿimmāhī gibi

eyle muḳtaṣır:

1. **eyle muḳtaṣır:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   İktisar etmek, kısa kesmek.

Başlagil medd-i ṭabʿīden līkin eyle muḳtaṣır

eyle naẓar:

1. **eyle naẓar:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bakmak.

Gel girü tecvīde baḳ dikḳatile eyle naẓar

2. **eyle naẓar:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Bakmak.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

eyle ṣadā:

1. **eyle ṣadā:**-*eyle*
   Mesnevi 39
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Ses, avaz ǀ yankı.

Gel Ṣerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

eyle semāʿ:

1. **eyle semāʿ:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Dinle, kulak ver, işit.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

eyle şurūʿ:

1. **eyle şurūʿ:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Başla, başlangıç yap.

Dişlerüñ esmāʾ vü aḳsāmına gel eyle şurūʿ

eyle tebāʿüd:

1. **eyle tebāʿüd:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Uzaklaştır, uzağa çek.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

eyle temīz:

1. **eyle temīz:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Temizlemek || Ayırt etmek.

Ey Ṣerīfī herbirinüñ vaṣfını eyle temīz

eyle tilāvet:

1. **eyle tilāvet:**-*eyle*
   Mesnevi 38
   Mısra: **114**
   Kelime Tipi: -
   Kurânı okumak.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

eylediñ:

1. **eylediñse:**-*se*
   Mesnevi 39
   Mısra: **146**
   Etmek, eylemek, yapmak.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

eyleġil vuḳūf:

1. **eyleġil vuḳūf:**-*eyleġil*
   Mesnevi 37
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Anla, idrak et,.

Yāḥud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

eyleme:

1. **eyleme:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **248**
   Eyleme, söyleme, yapma.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

eyleme ʿār:

1. **eyleme ʿār:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **52**
   Kelime Tipi: -
   Utanma, hicap etme.

Muṭbaḳ ḥarfi z̲ikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

eylemek:

1. **eylemek:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **8**
   Etmek, eylemek, yapmak.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ ems̲ālini bil secā vü ḳālā gibi

eylemez ḳarār:

1. **eylemez ḳarār:**-*eylemez*
   Mesnevi 39
   Mısra: **198**
   Kelime Tipi: -
   Karar vermek.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

eyler kifāf:

1. **eyler kifāf:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **46**
   Kelime Tipi: -
   Allah Teala bağlamında rızk vermek, ihsan etmek.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

eyler laṭīf:

1. **eyler laṭīf:**-*eyler*
   Mesnevi 39
   Mısra: **51**
   Kelime Tipi: -
   Ferahlatır, nurlandırır, ışıklandırır.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

eyleye hem iʿtibār:

1. **eyleye hem iʿtibār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **133**
   Kelime Tipi: -
   Iʿtibār etsin.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

ezber:

1. **ezbereyle:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **3**
   Ezberlemek, hıfz etmek.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

2. **ezbereyle:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **3**
   Ezberlemek, hıfz etmek.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

ezber eyle:

1. **ezber eyle:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Sürekli hale getirmek, ezberlemek.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfi bil ʿıyān

ezber it:

1. **ezber it:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Ezberlemek.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

ezber itkim:

1. **ezber itkim:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Ezberle.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

ezberle-:

1. **ezberle:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **87**
   Ezberlemek, hıfz etmek.

Ṣoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

ezkere:

1. **ezkere:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **18**
   Zikirler.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̱ānī fikri ḳıl

F

fā:

1. **fā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **24**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Şefe baṭnıyla s̱enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

2. **fā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **41**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Şamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḥve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

3. **fā-ı:**--*ı*
   Mesnevi 19
   Mısra: **7**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

4 **fā:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **11**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

5. **fāda:**-*da*
   Mesnevi 25
   Mısra: **13**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

6. **fāda:**-*da*
   Mesnevi 25
   Mısra: **14**
   Arapçadaki "fe" harfi.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini gönlünde yaz

faḍlan:

1. **faḍlan:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **12**
   Bir fazl.

Faḍlan minallahi kellā nakṣ şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī
fāḍrib:

1. **fāḍrib:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **5**
   "Vur, vurun.".

Ol zamān idġām idüp mis̱linde ferḫunde ola
Çün mis̱āli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

faḫri ʿālem:

1. **faḫri ʿālem:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **51**
   Kelime Tipi: -
   Âlemin, kainatın övüncü; Hazreti Muhammed.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

fāʾiz olur:

1. **fāʾiz olur:**
Mesnevi 16
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Başarılı olur, meramına erer.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

faḳaṭ:

1. **faḳaṭ:**
Mesnevi 38
Mısra: **27**
Ama, ancak.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḳr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāvʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

faḳīr:

1. **faḳīri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **123**
1. Yoksul, parasız, züğürt. 2. Dilenen, dilenci. 3. Kimsesiz, zavallı, biçare. 4.Alçakgönüllülük ifadesi olarak "ben" yerinde kullanılır. 5. tas. Fenafillah mertebesi, yani varlıktaki her olgunun Allah'a ait olduğu inancını ifade eden söz.

Gelür vāʿıẓ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

fānī:

1. **fānide:**-*de*
Mesnevi 23
Mısra: **8**
Gelip geçici, ölümlü dünya.

Fānide rütben ʿilā yevm-i ḳıyāmetde şefīʿ

2. **fāni:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
Gelip geçici olan.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

fāni dünyadan:

1. **fāni dünyadan:**
Mesnevi 38
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Gelip, geçici dünya, fani dünya.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr gönlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

fārik:

1. **fāriḳān:**-*ān*
Mesnevi 15
Mısra: **3**
Ayrı, farklı.

Müşkilātdan baʿżı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl ṣol şeye dirler fāriḳān

2. **fāriḳān:**-*ān*
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Ayrı, farklı.

Isṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

fārisī:

1. **fārisīde:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **8**
Farsça.

Fārisīde huşt kerden şavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı şād sīn ü zā

farḳ:

1. **farḳı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Ayrım, başkalık; kavrama, anlama.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḥve ile līn farḳı nedür

2. **farḳile:**-*ile*
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Arapça, ayırt, başkalık alameti, ayırmak, seçilmek gibi mânâları vardır. Tasavvufî olarak "senden alınana cem, sana verilene fark" denir. Çoklukta birliği, birlikte çokluğu, herhangi bir karşılıklı engelleme olmadan görmek demektir. Yine bir tarife göre, beşerî hallere yaklaşma ve kulluğu yerine getirme açısından kulun kesbine, fark denir.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

fārsī:

1. **farsī:**
Mesnevi 39
Mısra: **128**
Farsça.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci eşer

farsīʿilmini:

1. **farsīʿilmini:**
Mesnevi 39
Mısra: **124**
Fars ilmini.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Ṣāhidi ḥāfıẓīyi bil

farż:

1. **farż:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
İslâm dininde Allah'ın emri olduğu kesin bir delille sabit olan, yapılması sevabı, özürsüz olarak terki büyük günahı, inkarı ise küfrü gerektiren itikādî, amelî, ahlâkî yükümlülük.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

fāsid olur:

1. **fāsid olur:**-*olur*
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Bozuk olur.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

faṣīḥ:

1. **faṣīḥ:**
Mesnevi 6
Mısra: **53**
Ar. Güzel, düzgün, açık ve kusursuz konuşan.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

2. **faṣīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **69**
Ar. Güzel, düzgün, açık ve kusursuz konuşan.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan şoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

fātih:

1. **fātiḥī:**
Mesnevi 1
Mısra: **28**
II. Mehmed. Osmanlı İmparatorluğunun yedinci padişahı.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

fātiḥa sūresini:

1. **fātiḥa sūresini:**-*ni*
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sûresinin adı, elham.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meşān

fātiḥi:

1. **fātiḥi:**
Mesnevi 38
Mısra: **6**
Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sûresinin adı, elham.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

fāṭr:

1. **fāṭr:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
Fāṭr Suresi.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

fażże-i ḫāliş:

1. **fażże-i ḫāliş:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Saf, temiz faziletli isen, erdem sahibi isen.

Fażże-i ḫāliş gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

faẕẕın:

1. **faẕẕın:**
Mesnevi 5
Mısra: **30**
Kurtuluş.

Bil ḥurūfī ḥasse ṣaḥṣın hezze faẕẕın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḥvedür dimişler baʿzılar

fe’ctenibū:

1. **fe’ctenibū:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **56**
   Artık kaçının. Hac Suresi 30. ayet.

Fe’ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā
Lām ḫurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı mīm

feḫas:

1. **feḫaş:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **15**
   F, hı, peltek se.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḫaş şe hemdeḫi şaḫs-ı seket

fehm:

1. **fehmi:**-*i*
   Mesnevi 37
   Mısra: **27**
   Anlama, idrak, iz'an, tefehhüm.

Alıvirir bunca ḫaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳış fehmi az

fehm idersin:

1. **fehm idersin:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Anlarsın, idrak edersin.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

fehm it:

1. **fehm it:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   İdrak etmek, düşünmek.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

felāḫ:

1. **felāḫ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **40**
   Selamet.

Şamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḫ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

fem:

1. **femmī:**-*mī*
   Mesnevi 6
   Mısra: **19**
   Ağız.

Işṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

2. **femden:**-*den*
   Mesnevi 21
   Mısra: **8**
   Ağız.

Ḫangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliş oldı işbu arada

3. **femiyle:**-*iyle*
   Mesnevi 2
   Mısra: **21**
   Ağız || ağızdan, duyarak.

Ḫarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

4. **fem:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **22**
   Ağız.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḫurūf taḥsin-i elfāẓiledür

5. **femin:**-*iñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **71**
   Ağız.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

femen yaʿmel ḫayran yarah:

1. **femen yaʿmel ḫayran yarah:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Artık kim zerre kadar hayır işlerse onu görür.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil misālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

fen:

1. **fenle:**-*le*
   Mesnevi 1
   Mısra: **241**
   İlim.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Misāl āyet gelürse tebdil itme

2. **fenle:**-*le*
Mesnevi 1
Mısra: **241**
İlim.

Daḫı nevʿîle bâb ḥarfî bu fenle
Miṯāl āyet gelürse tebdil itme

fenā:

1. **fenā:**
Mesnevi 1
Mısra: **55**
Gelip geçici olma, ölümlülük, yok olma, zeval bulma; [tas.] insanın kendinden ve bütün masivadan geçip vahdet denizinde boğulması, kulun Hak'ta yok olması. Fenâ, Allâh ile birleşme değil, Allâh'ın mutlak irade ve kudretinin tanınmasından ibarettir.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

fener:

1. **fener:**
Mesnevi 39
Mısra: **130**
Fener gibi aydınlık verici olmak.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

2. **fener:**
Mesnevi 39
Mısra: **16**
Saydam bir maddeden yapılmış veya böyle bir madde ile donatılmış, içinde ışık kaynağı bulunan aydınlatma aracı.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

ferʿ:

1. **ferʿi:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Ayrıntı, ikinci dereceden olan, asıl karşıtı.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf ṣābitan

2. **ferʿī:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **8**
Ayrıntı, ikinci dereceden olan, asıl karşıtı.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

3. **ferʿi:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Ayrıntı, ikinci dereceden olan, asıl karşıtı.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfî ferʿi söylegil

4. **ferʿī:**-*i*
Mesnevi 16
Mısra: **12**
Ayrıntı, ikinci dereceden olan, asıl karşıtı.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıż ḥālini sen ey püser

ferāġat eyle:

1. **ferāġat eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Hakkından vazgeçmek, el çekmek.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

feraṯtü:

1. **feraṯtü:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Kusur işlemek.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṯtü feraṯtü olur

ferḫunde:

1. **ferḫunde:**
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Kutlu, mübarek olan; beğenilen.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

ferʿi:

1. **ferʿī:**
Mesnevi 16
Mısra: **7**
Son, işin aslı II Ayrıntı, ikinci derecede olan, asıl karşıtı.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

2. **ferʿini:**-*ni*
Mesnevi 8
Mısra: **1**
İkinci derece olan, ayrıntı.

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

<u>ferʿ-i esmār:</u>

1. **ferʿ-i e<u>s</u>mār:**
Mesnevi 36
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
İkincil meyveler.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i e<u>s</u>mār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

<u>ferih:</u>

1. **feriḥlar:**-*lar*
Mesnevi 1
Mısra: **148**
Mutlu ve neşeli.

Mıṣır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Feriḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

<u>fesād:</u>

1. **fesād:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
Fenalık, kötülük, karışıklık; arabozanlık, anlaşmazlık.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

2. **fesādī:**-*ī*
Mesnevi 39
Mısra: **185**
Fitne.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

3. **fesādī:**-*ī*
Mesnevi 39
Mısra: **185**
Fitne.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

<u>fesādāt:</u>

1. **fesādātına:**-*ına*
Mesnevi 39
Mısra: **220**
Kargaşalıklar, fenalıklar, kötülükler.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

<u>feṣāḥat:</u>

1. **feṣāḥat:**
Mesnevi 1
Mısra: **127**
Ar. Söz açık, düzgün, hatadan ari olma.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

2. **feṣāḥatde:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **54**
Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

4. **feṣāḥatde:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **54**
Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

5. **feṣāḥatle:**-*le*
Mesnevi 6
Mısra: **53**
Kurallı, etkileyici, heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz söyleme.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

<u>feʾṣdaʿ bimā:</u>

1. **feʾṣdaʿ bimā:**
Mesnevi 38
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Fasda' bi ma tu'meru ve a'rıd anil müşrikin"Emrolunduğun şeyi açıkça söyle ve müşriklere aldırma.".

Ṯāye teşbih olmaya işit mi<u>s</u>āl feʾṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

<u>feʾṣfaḥ ʿanhüm:</u>

1. **feʾṣfaḥ ʿanhüm:**
Mesnevi 38
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Fasfah anhum Onlardan sen şimdi geç.

Bil mi<u>s</u>āli feʾṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

<u>fetāḫ:</u>

1. **fetāḫ:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Yumuşak.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

2. **fe-tecehhed:**
Mesnevi 38
Mısra: **50**
Uyan İsra Suresi 79. Ayet.

Tāya ḳalb olur mi<u>s</u>āli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

fetḥ:

1. **fethi:**-*i*
Mesnevi 8
Mısra: **8**
Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin fetha ile okunması.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emṣālini bil secā vü ḳālā gibi

2 **fetḥ:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin fetha ile okunması.

Fetḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min ṣükür

3. **fetḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin fetha ile okunması.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

7. **fethde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **21**
Açma, açılma; fetih, ele geçirme.üstün harekesi ‖ kılıç darbesi.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

fetḥa:

1. **fetḥa:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Üstün, üstün işareti.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ṣ-ṣüdūr

fetiḥ:

1. **fetḥi:**
Mesnevi 1
Mısra: **147**
Bir memleket, şehir veya mevkii savaşla düşman elinden alma, ele geçirme, zaptetme.

Mıṣır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Ferīḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

fevāīd:

1. **fevāīd:**
Mesnevi 1
Mısra: **84**
Menfaatler, faydalar, kârlar, kazançlar.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfī
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

fevḳaʿlalāt:

1. **fevḳaʿlalāt:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
Çok güzel, mükemmel, emsalinden üstün.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

fevze:

1. **fevze:**
Mesnevi 5
Mısra: **46**
Kurtuluş.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

fezā:

1. **fezā:**
Mesnevi 38
Mısra: **11**
Gök || Ruhun sonsuzluğu.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

fi sene:

1. **fi sene:**-*fi, -*
Diğer 1
Mısra: **1**
Bir zamanlar, eskiden, geçmişte.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf **fīh:**

1. **fīh:**
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Ar. Onun hakkında, ona dair. (Terkip ile kullanılır. mâ nahnu fih: Ona dair mübahase edilen husus) müennesi fîhâ.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil miṣālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

fīhi:

1. **fīhi:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
İçinde.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

2. **fīhī:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
İçinde.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

4. **fīhī:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
İçinde.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

fiʿil:

1. **fiʿilde:**-*de*
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Fiil, eylem.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

2. **fiʿilde:**-*de*
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Fiil, eylem.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin sāliṣ ḥarfī refʿ ile

fıḳh:

1. **fıḳhı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **123**
Fıkıh ilmi.

Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile
Terki ḳılma fıḳhı ḫoş madde ile

fikr:

1. **fikr:**
Mesnevi 1
Mısra: **100**
Düşünce, zihinde tasarlanan şey.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

fikri ḳıl:

1. **fikri ḳıl:**
Mesnevi 14
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Akıl etmek: Düşünerek önlem almak, düşünmek ve uygulamak.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i ṣānī fikri ḳıl

fı'l - aʿded:

1. **fı'l - aʿded:**
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Adedi, sayısı.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fı'l - aʿded

fiʿl mai semekun:

1. **fiʿl mai semekun:**
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hak suda bir balıktır.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fiʿl mai semekun
İz- ẕalemū oldı emṣāl ey birāder çekme ġam

fillahi:

1. **fīllāhi:**
Mesnevi 31
Mısra: **6**
Allah için.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

fīmā:

1. **fīmā:**
Mesnevi 36
Mısra: **13**
Hakkında.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

2. **firār:**
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Kaçmak, ayrılmak, terk etmek.

Ṣefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

fırḳın:

1. **fırḳın:**
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Bölüm.Şuara Suresi 63. ayet.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

fırşat:

1. **fırşatı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **222**
Fırsat, imkan.

Fırşatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

fısḳ-ı fücur:

1. **fısḳ-ı fücur:**--*ı fücur*
Mesnevi 39
Mısra: **196**
Kelime Tipi: -
(Ar.) Günah işleme, doğru yoldan sapma, günahkârlık.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

fi's-semāʿi:

1. **fi's-semāʿi:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Allah'ın yüce ismine sığınana yerde ve gökte hiç bir şey zarar veremez! O, her şeyi işitir ve her şeyi bilir.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

fi'ş-şüdūr

1. **fi'ş-şüdūr:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Yunus Suresi 57. Ayet." Gönüllerde.".

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ş-şüdūr

fitne:

1. **fitne:**
Mesnevi 39
Mısra: **211**
Fesat, musibet.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

fī-yevm:

1. **fī-yevm:**
Mesnevi 38
Mısra: **36**
Günde; kıyamet gününde.

Bil miṣāli elleẕī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

fuḥş:

1. **fuḥş:**
Mesnevi 39
Mısra: **199**
Fuhuş, nâmussuzluk, zinâ, sefâhat, taşkınlık, azgınlık, haddini aşma.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

2. **fuḥşile:**-*ile*
Mesnevi 39
Mısra: **194**
Fuhuş, nâmussuzluk, zinâ, sefâhat, taşkınlık, azgınlık, haddini aşma.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

fünūn:

1. **fünūn:**
Mesnevi 39
Mısra: **137**
Fenler, bilimler.

Şad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

2. **fünūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **6**
Nev'iler, çeşitler.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

furḳān:

1. **furḳān:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Kur'an'ın yirmi beşinci suresi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

fürūʿ:

1. **fürūʿ:**
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Bir aslın neticesi.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

fütāde:

1. **fütāde:**
Mesnevi 1
Mısra: **178**
Düşkün, tutkun; âşık.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

2. **fütūḥile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **157**
Fetihler, zaferler, nusretler.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẕamı cümle vüzerān

G

ġabī:

1. **ġabī:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Gabâvetli, idraksiz: tilmîz-i gabî.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẕ ider ẕekī ġabī
Nūr ider göñlünde cevlān Şemsīden alsan eṣer

2. **ġabī:**
Mesnevi 8
Mısra: **20**
Aklı az kimse, ahmak, bön.

Vāv-ı ḥāliṣ yā-ı ḥāliṣ olmadı olma ġabī
Ṣālisüñ iʿrābı meftūḥ bil miṣāl e-aʿcemī

ġadr:

1. **ġadrini:**-*ini*
Mesnevi 39
Mısra: **202**
Kadir, kıymet, değer.

Müfsid olan ġadrini ẕālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥiṣṣe al

ġaffārü'ẕ-ẕünūb:

1. **ġaffārü'ẕ-ẕünūb:**
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Günahları bağışlayan, affeden (Allah).

1. **ġaffārü'ẕ-ẕünūb:**
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Günahları bağışlayan, affeden (Allah).

Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

ġaflet:

1. **ġaflet:**
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, basîretsizlik. || Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gafil olması, O'nun zikrinden mahrum kalması.

Ḳaldı ẕulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

ġāib olur:

1. **ġāib olur:**
Mesnevi 28
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Hazır bulunmayan, mevcut olmayan, zayi, görünmez olan.

Her ḳaçan şemsiyye harfī lām elif baʿdındadur
Maḫrecinde elifile lām bu kez ġāib olur

ġalā:

1. **ġalādan:**-*dan*
Mesnevi 1
Mısra: **195**
Pahalılık.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

ġams:

1. **ġams:**
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Yıldız kayması, suya dalmak.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

ġanī:

1. **ġanī:**
Mesnevi 39
Mısra: **230**
Hiçbir ihtiyacı olmayan, her şeyden müstağni, tam manasıyla zengin (Allah).

Yārlıġa raḥmetler ile yā Ġanī

ġārāt itse:

1. **ġārāt itse:**-*se*
Mesnevi 39
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Yağma etmek, yağmalamak.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

ġaraż:

1. **ġaraż:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Gaye, maksat, amaç.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

ġark eyle:

1. **ġarḳ eyle:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **177**
   Kelime Tipi: -
   Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olmak, bir şeye batmak, boğulmuş halde bulunmak.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

ġaşiye:

1. **ġaşiye:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **40**
   Gaşiye Sûresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

ġāşiyet:

1. **ġāşiyete:**-*e*
   Mesnevi 38
   Mısra: **22**
   "Ve gaşiyet hûmürrahme" Ahzap Suresi 121. ayet. Rahmet-i İlahiye nazil olur.

Meyl miṣāli ġāşiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

ġavr:

1. **ġavrını:**-*ı, -nı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **41**
   Öz, hakikat, esas.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

2. **ġavrına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 27
   Mısra: **13**
   Öz, hakikat, esas.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

3. **ġavrını:**-*ı, -nı*
   Mesnevi 37
   Mısra: **28**
   Öz, hakikat, esas.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

ġavrı:

1. **ġavrına:**-*n, -a*
   Mesnevi 8
   Mısra: **32**
   Bir şeyin esası, aslı, künhü.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

ġāyet:

1. **ġayet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **64**
   Çok fazla, son derece.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keşerdür

2. **gāyet:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **13**
   Çok fazla, son derece.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

3. **ġāyet:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **45**
   Çok fazla, son derece.

Işṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

4. **ġāyet:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **16**
   Çok fazla, son derece.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

5. **ġāyet:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **3**
   Çok fazla, son derece.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

6. **ġāyet:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **22**
   Çok, epey, oldukça.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekşeri ḳurān içinde işbu rā

7. **ġāyet:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **15**
   Çok, epey, oldukça.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

ġayıb:

1. **ġayıben:**-*en*
   Mesnevi 15
   Mısra: **17**
   Gözle görülemeyen, gizli olan şey; gözle görülmeyen manevî âlem.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

ġayir:

1. **ġayire:**-*e*
   Mesnevi 26
   Mısra: **21**
   Muhalif, zıt, karşıt.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

ġayn:

1. **ġayn:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **12**
   Arapça g) harfi.

Geldi ol ednā-ı ḫalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

2. **ġayn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **39**
   Arapça g harfi.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

3. **ġayn:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **4**
   Arapça g harfi.

Beytini bil hā hemze ḫā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

4. **ġayn:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **51**
   Arapça g harfi.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

5. **ġaynuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **61**
   Arapça g harfi.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḫıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

ġayr:

1. **ġayrıdan:**-*ı, -dan*
   Mesnevi 18
   Mısra: **2**
   Allah'tan başka her şey.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḫıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

2. **gāyrüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 37
   Mısra: **30**
   Başka kimse, başkası.

Baḳ Şerīfi var mı ednā hakezā min gāyrüñ

ġayret:

1. **gayret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **67**
   Çaba, azim.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

2. **ġayret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **125**
   Çaba, azim.

Ḫüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı

3. **ġayret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **136**
   İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, azmetme.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

4. **ġayret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **119**
   İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, azmetme.

Yoġise ʿilmümiz var ḫıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvīd-i Türkī

ġayrı:

1. **ġayrısı:**-*sı*
   Mesnevi 3
   Mısra: **2**
   Başka.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

2. **ġayrısı:**-*sı*
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Başka.

Tecvīd içre bu āşıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

2. **ġayrı:**
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Artık, bundan başka.

Bil şıraṭuñ şādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde şol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

3. **ġayrı:**
Mesnevi 36
Mısra: **59**
-den başka.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

4. **ġayrısı:**-*sı*
Mesnevi 14
Mısra: **26**
Başka, diğer.

Hem elif lām mīm şāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün miṣāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

5. **ġayrı:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Başka, bundan başka.

Hem ḥurūfı aşlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf ṣābitan

6. **gayrı:**
Mesnevi 5
Mısra: **4**
-den başka.

On şıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on şıfātuñ evvelī mehmūsedür

7. **ġayrı:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
-den başka.

Unẕurūʿ ʿbüdū miṣāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

8. **ġayri:**
Mesnevi 14
Mısra: **34**
-den başka, diğer.

Hem elif lām mīm şādıñ mīmi şād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

9. **ġayri:**
Mesnevi 39
Mısra: **32**
-den başka, diğer.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

ġazā:

1. **ġazā:**
Mesnevi 5
Mısra: **20**
Din uğruna yapılan savaş II nefis mücadelesi.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

ġażab:

1. **ġażabdan:**-*dan*
Mesnevi 1
Mısra: **219**
Gazap, kızgınlık, kızma, öfke, hiddet.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

ġāzī:

1. **gāzi:**
Mesnevi 1
Mısra: **149**
Din uğrunda harbeden, cihadda yaralanmış veya harbetmiş.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

gażże:

1. **gażże:**
Mesnevi 5
Mısra: **30**
"Bizde şu rivayete binaen mescit süslemenin sakıncası yoktur; Davud, Beytü'l-Makdis'i yapmıştır, sonra onu Süleyman tamamlamıştır. Sonra onu süsleyerek kubbesinin tepesine kırmızı yakutu dikmiştir. Bu, o dönem bulunan şeylerin en muhteşemiydi. Bir mil öteyi aydınlatırdı. Yün eğirenler onun ışığında geceleri on iki mil mesafede yünlerini eğirirlerdi".

Bil ḥurūfī ḥasse şaḥṣın hezze faẓẓın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḥvedür dimişler baʿẓılar

geç:

1. **geç:**
Mesnevi 39
Mısra: **133**
Bırakmak; vazgeçmek || Terk etmek.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

gedā:

1. **gedāʿı:-***ʿı*
Mesnevi 1
Mısra: **80**
İlahi tecellilere muhtaç olan salik.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

2. **gedāʾı:-***ʾı*
Mesnevi 1
Mısra: **60**
Dilenci, fakir.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

3. **gedānuñ:-***nuñ*
Mesnevi 1
Mısra: **99**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz; kul.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

4. **gedā:**
Mesnevi 1
Mısra: **55**
Dilenci ,fakir II.Allah'ın tecellisini elde etme yolunda dilencilik yapan kişi.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

5. **gedā:**
Mesnevi 1
Mısra: **117**
Dilenci ,fakir II.Allah'ın tecellisini elde etme yolunda dilencilik yapan kişi.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

6. **gedā:**
Mesnevi 1
Mısra: **3**
i. (Fars. gedā) Dilenci, yoksul, fakir: Kul, köle.

Ḳamu āciz gedā illā hüveʾllāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

7. **gedā:**
Mesnevi 1
Mısra: **92**
Dilenci, fakir, muhtaç, zavallı kimseler.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

gedā-:

1. **gedānuñ:-***nuñ*
Mesnevi 1
Mısra: **100**
Dilenci, fakir ‖ düşkün ve yardıma muhtaç âşık.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

gel:

1. **gelürdi:-***(ü)r, -di*
Mesnevi 1
Mısra: **116**
Gelmek, ortaya çıkmak.

Ḥüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

2. **geldin:-***di, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **46**
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Niye geldin ḫücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

3. **gelür:-***ür*
Mesnevi 1
Mısra: **123**
Gelmek.

Gelür vāʿıẕ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

4. **gelmedi:**
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Gelmemek, uğramamak.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

5. **gele:-***e*
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

6.. **gelse:-***se*
Mesnevi 36
Mısra: **60**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde māniʿi mümkün degildür ey peder

7.. **geldi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **8**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa lîkin sāliṣ ḥarfî refʿ ile

8. **gel:**
Mesnevi 2
Mısra: **25**
Beri gel, haydi.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zînetini yā cüvān

9. **gel:**
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Beri gel, haydi.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refîʿ

10. **gel:**
Mesnevi 30
Mısra: **25**
Beri gel, haydi.

Tecvîdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerîfî kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

11. **gel:**
Mesnevi 11
Mısra: **1**
Bak, dikkat et!.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

12. **gel:**
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Bak, dikkat et!.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerîfî olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

13. **gel:**
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Bak, dikkat et!.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aşlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

14. **geldi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **99**
(Fikir, hayal vb.) Gelmek, hâsıl olmak, ilham olmak.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

15. **gelse:**-*se*
Mesnevi 39
Mısra: **115**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

15. **gelür:**-*ür*
Mesnevi 28
Mısra: **10**
Belirmek, ortaya çıkmak.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ṣ-ṣems ve't-tîn gibi

16. **geldi:**-*di*
Mesnevi 18
Mısra: **12**
Belirmek, görünmek, ortaya çıkmak.

Olmadı ḥaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

17. **gel:**
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Bırak, vazgeç!.

Bil ʿilim dîbā ḥarîrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

18. **gel:**
Mesnevi 36
Mısra: **45**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḥaṭṭāṭ olanlar resmine

19. **gel:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳîl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafî

20. **gel:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafîden vir bize ḫoşca eṣer

21. **gel:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Fażże-i ḫāliṣ gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

22. **gel:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

23. **gel:**
Mesnevi 39
Mısra: **48**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

24. **gel:**
Mesnevi 39
Mısra: **228**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Gel Şerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

25.. **gel:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
"Gel, hadi" anlamında temenni veya emir bildiren söz.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

gel-:

1. **gelürse:**-*ür, -se*
Mesnevi 1
Mısra: **242**
Gelmek, ortaya çıkmak.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

2. **gelse:**-*se*
Mesnevi 38
Mısra: **58**
Gelmek.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfīf eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

3. **geldi:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **12**
Gelmek.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

4. **gelse:**-*se*
Mesnevi 5
Mısra: **64**
(Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyaret etmek.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

5. **geldi:**-*di*
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Duyulmak, hissedilmek, ortaya çıkmak.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

gel berü:

1. **gel berü:**
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gel hele! yaklaş!.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

geldi:

1. **geldi:**
Mesnevi 38
Mısra: **85**
Ortaya çıkmak, baş göstermek.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

gele:

1. **gele:**
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Gelsin, ortaya çıksın.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

gelen:

1. **gelen:**
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Gelen(şey).

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

gelen vāʿaẕlara:

1. **gelen vāʿaẕlara:**-*agelen lar*
Mesnevi 39
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Gelen nasihatler, vaazlar.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẕlara ikrāmi ḳıl

2. **gelende:**
Mesnevi 39
Mısra: **28**
Gelmek.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafın

gelmedi:

1. **gelmedi:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **4**
   Gelmemek, uğramamak.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

2. **gelmedi:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **244**
   Uymadı.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

3. **gelmedi:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **20**
   Gelmemek, uymamak, olmamak.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̱ülüs̱

gelmesün:

1. **gelmesün:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **244**
   Uymasın.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

gelmez dile:

1. **gelmez dile:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **136**
   Kelime Tipi: -
   Dile gelmez.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

gelmez gözüge:

1. **gelmez gözüge:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **80**
   Kelime Tipi: -
   Gelmez gözüne.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

gelse:

1. **gelse:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **13**
   Gelse, gelirse.

Vaṣl olunursa eni’ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

gelsün:

1. **gelsün:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **10**
   Gelsin.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

gelür:

1. **gelür:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **8**
   Gelmek.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

2. **gelür:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **7**
   Gelir.

Ṣefeteyn maḫrec durur bā’ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

3. **gelür:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **23**
   Gelir.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Ṣerīfī taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

gelürse:

1. **gelürse:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **10**
   Sonrasında gelmek.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

geniz:

1. **genizden:**-*den*
   Mesnevi 21
   Mısra: **8**
   Burun ve ağzın arka kısmında bulunan boşluk.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

ger:

1. **ger:**
Mesnevi 6
Mısra: **25**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḥve ile līn farḳı nedür

2. **ger:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

3. **ger:**
Mesnevi 14
Mısra: **12**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

4 **ger:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

5. **ger:**
Mesnevi 14
Mısra: **12**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

6. **ger:**
Mesnevi 16
Mısra: **21**
"Eğer' kelimesinin kısaltılmışı. '.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

7. **ger:**
Mesnevi 8
Mısra: **17**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Bunda daḫı vech-i s̱ālis olur imiş ey püser
Hemze-i s̱āniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

8. **ger:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

9. **ger:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

10. **ger:**
Mesnevi 8
Mısra: **17**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Bunda daḫı vech-i s̱ālis olur imiş ey püser
Hemze-i s̱āniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

11. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: **21**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Kāʿsen dehāḳān ṣeyʿe ṣehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş mi s̱al
Ger mi s̱aliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

12. **ger:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

13. **ger:**
Mesnevi 30
Mısra: **1**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

14. **ger:**
Mesnevi 34
Mısra: **23**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

15. **ger:**
Mesnevi 38
Mısra: **12**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

16. **ger:**
Mesnevi 38
Mısra: **21**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

17. **ger:**
Mesnevi 38
Mısra: **33**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Bil miṣāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

18. **ger:**
Mesnevi 38
Mısra: **35**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

19. **ger:**
Mesnevi 38
Mısra: **39**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

20. **ger:**
Mesnevi 39
Mısra: **63**
"Eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

gerçi:

1. **gerçi:**
Mesnevi 39
Mısra: **49**
1. her ne kadar, …ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'līk', 'velīkin' edatları ile birlikte).

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

2. **gerçi:**
Mesnevi 1
Mısra: **94**
Aslına bakılırsa, aslında // her ne kadar, …ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

gerek:

1. **gerekdir:**-*dir*
Mesnevi 21
Mısra: **20**
Elzem, lazım, olmalı.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

2.**gerek:**
Mesnevi 39
Mısra: **206**
"Gerek ... gerek/gerekse ... " bağlacı. "Hem" gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

3. **gerek:**
Mesnevi 39
Mısra: **205**
"Gerek ... gerek/gerekse ... " bağlacı. "Hem" gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır; hem de.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

getür-:

1. **getür:**
Mesnevi 1
Mısra: **249**
Demek, söylemek, dile getirmek; Allah'a havale ettiğini söylemek.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

gevher:

1. **gevheri:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **9**
Cevher, mücevher.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfi ḳıl niṣārī gevheri

2. **gevheri:**-*i*
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Cevher değerinde sözler, nazım.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

3. **gevher:**
Mesnevi 18
Mısra: **14**
Cevher değerinde söz, bilgi.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

geyür-:

1. **geyürdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **81**
(Bir giyeceği) Başka birinin vücuduna veya organına kendi eliyle geçirmek, giydirmek.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

gezen:

1. **gezen:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **20**
   Gezen, dolaşan kimse.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

gibi:

1. **gibidir:**-*dir*
   Mesnevi 12
   Mısra: **5**
   Misal, örnek; gibi.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil miṣāli diñlekim ẕāhire ḫoş-rev gibidir

2. **gibidir:**-*dir*
   Mesnevi 12
   Mısra: **6**
   Misal, örnek; gibi.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

3. **gibidür:**-*dür*
   Mesnevi 17
   Mısra: **18**
   Benzetme edatı, gibi.

Şol muḳaddem emṣileler ẕikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

4. **gibi:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **10**
   Benzetme edatı, gibi.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

5. **gibidür:**-*dür*
   Mesnevi 17
   Mısra: **17**
   Benzetme edatı, gibi II -e benzer; tıpkı, aynı şekilde.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i ṯāni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

6. **gibi:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **14**
   -e benzer. Benzerlik bildirir.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

7. **gibi:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **24**
   Gibi edatı.

Tecvidi manẓūmı ḥıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

8. **gibi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **47**
   "Gibi" edatı.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

9. **gibi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **48**
   "Gibi" edatı.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

10. **gibi:**
    Mesnevi 8
    Mısra: **10**
    "Gibi" edatı.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

11. **gibi:**
    Mesnevi 8
    Mısra: **18**
    "Gibi" edatı.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

12. **gibi:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **1**
    "Gibi" edatı.

Fażże-i ḫāliṣ gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

13. **gibi:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **59**
    "Gibi" edatı.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

14. **gibi:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **60**
    "-e benzer" anlamında kullanılan bir benzetme edatı.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

gibi imiş:

1. **gibi imiş:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Gibiymiş.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

gibidür:

1. **gibidür:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **20**
   Gibidir.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

giç:

1. **giç:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **28**
   Kulak asmamak, boşvermek.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfī cāʾiz olur her zaman

gice gün:

1. **gice gün:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **105**
   Kelime Tipi: -
   Gece ve gündüz.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

giçer:

1. **giçer:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **128**
   Bir yer veya makamın gerektirdiği işi üstüne almak.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

ġıllet:

1. **ġılletiyle:**-*iy*, -*le*
   Mesnevi 1
   Mısra: **60**
   İftira.

Düşirdü miḥneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

gir:

1. **gir:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **135**
   1. Girmek, dahil olmak.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

2. **gir:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **4**
   1. Girmek, dahil olmak.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

girü:

1. **girü:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **32**
   Geri, arka.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eğri olur

2. **girü:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **135**
   Artık, bundan böyle, sadece, sonra.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

3. **girü:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **1**
   Artık, bundan böyle, sadece, sonra.

Gel girü tecvīde baḳ diḳḳatile eyle naẓar

git:

1. **gitsen:**-*se*, -*n*
   Mesnevi 39
   Mısra: **101**
   Gitmek, yönelmek.

Taż'īfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḥı gitsen ne muḥāl

2. **gitdi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **87**
   Ayrılmak, terk etmek // ölmek, dünyadan göçmek.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

gitmedin:

1. **gitmedin:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **17**
   Gitmedin.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

gitmeli:

1. **gitmeli:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **192**
   Gitmeli.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

ġıybet:

1. **ġıybet:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **193**
   Gıybet, dedikodu, çekiştirme.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

giyür-:

1. **giyürdi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **112**
   Giydirmek.

Ḫüdā ḳor mı bizi cevʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

gizlen:

1. **gizlenür:**-*ür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **14**
   Gizlenmek, saklanmak.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaş şe hemdeḫi ṣaḫs-ı seket

2. **gizlenür:**-*ür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **16**
   Gizlenmek, saklanmak.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ neʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

gizli:

1. **gizli:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **51**
   Herkese açıklanmayan, başkalarına bildirilmeyen, etraftan saklanan, mahrem, mahfî, hafî, mektum.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eşmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

2. **gizli:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **16**
   Gizli, saklı.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

3. **gizli:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **11**
   Gizli, saklı.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi başar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

gizlü:

1. **gizlü:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **23**
   Gizli, gizlice.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

ġonca gül:

1. **ġonca gül:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Henüz açılmamış gül.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

göñl:

1. **göñlin:**-*in*
   Mesnevi 1
   Mısra: **232**
   Gönül, kalp, yürek.

Ḫoca-ḫāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

3. **göñlüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 27
   Mısra: **14**
   Gönül, kalp, yürek.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

2. **göñli:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **100**
   1.Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı 2. Kalp, yürek.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

gönlüñʿalā:

1. **gönlüñʿalā:**
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Gönlü yüce.

Gönlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

gönlüñde:

1. **gönlünde:**
Mesnevi 28
Mısra: **19**
Gönlünde, kalbinde.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eṣer

gönlünde yaz:

1. **gönlünde yaz:**
Mesnevi 25
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kalbine, gönlüne yaz.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḥaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini gönlünde yaz

gönlüne:

1. **gönlüne:**
Mesnevi 38
Mısra: **112**
Gönle, kalbe.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr gönlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

gönül:

1. **gönülde:**-*de*
Mesnevi 29
Mısra: **6**
Gönül, kalp, yürek.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti gönülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

3. **gönülde:**
Mesnevi 39
Mısra: **84**
Aşığın, aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; iman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek, dil. II [tas.] Cenâb-ı Hakk'ın insanda tecellî ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

Ḥabb-ı dünya şuġlını gönlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

4. **gönülde:**-*de*
Mesnevi 1
Mısra: **65**
Aşk ve sevginin kaynağı, kalp, dil.

Mekān-ı mevlūd gönülde çün eṣerdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

gör:

1. **gör:**
Mesnevi 39
Mısra: **23**
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

2. **görürsin:**-*ür, -sin*
Mesnevi 1
Mısra: **129**
Bakmak, dikkat etmek, tanık olmak.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

3. **görelüm:**-*elü, -m*
Mesnevi 1
Mısra: **182**
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) şahit olmak.

Turup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẓehher

4. **gör:**
Mesnevi 10
Mısra: **12**
... olarak görmek, ... olarak bilmek, ... olarak kabul etmek.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş ṣābitān

5. **görür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **26**
Anlamak, idrak etmek, düşünmek, fark etmek.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

5. **gör:**
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Bak gör anlamında.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

6. **gör:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Bak, gör, anla, idrak et.

Gūş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

7. **gör:**
Mesnevi 36
Mısra: **46**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

8. **gör:**
Mesnevi 39
Mısra: **31**
"Bak!, fark et!" anlamında bir ünlem.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña
gör-:

1. **görür:**-*ür*
Mesnevi 1
Mısra: **123**
Bakmak, görmek.

Gelür vāʿıẕ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

2. **görür:**-*ür*
Mesnevi 1
Mısra: **123**
Bakmak, görmek.

Gelür vāʿıẕ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

gör iʿtibār:

1. **gör iʿtibār:**-*gör*
Mesnevi 39
Mısra: **176**
Kelime Tipi: -
Saygınlık, değer gör.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

gördiler:

1. **gördiler:**
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Görmek, bakmak; anlamak.

Ḳaṣrı cāʿiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḫabīr
göre:

1. **göre:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Görerek, görse.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āṣikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

2. **göre:**
Mesnevi 38
Mısra: **142**
Görüp.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

görme:

1. **görmedi:**-*di*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Görmemek II karşılaşmamak, tesadüf etmemek.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

2. **görmedi:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Görmemek II rastlamamak.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

3. **görmedi:**-*di*
Mesnevi 2
Mısra: **3**
Görmemek II Şahit olmamak.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı şemʿi görmedi

görmedin mi:

1. **görmedin mi:**
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Görmedin mi?.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

görmeye:

1. **görmeye:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
Görmesin.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

göster:

1. **göster:**
Mesnevi 1
Mısra: **178**
Açığa çıkar, görünür hale getir.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

2. **göster:**
Mesnevi 39
Mısra: **180**
Açığa çıkar, görünür hale getir.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

göz:

1. **gözine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
1. Göz. 2. Suyun çıktığı yer.

Var durur gözine ḥişşe yoḳ ḳulaġuñ ḥişşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

2. **göze:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Görme uzvu, ayn,çeşm.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eser

3. **göze:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Görme uzvu, ayn,çeşm.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eser

4. **göz:**
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Görme uzvu, ayn, çeşm.

Bāb-ı sānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū

gözden atmaya:

1. **gözden atmaya:**
Mesnevi 38
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Gözden çıkarma.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taşḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

gözet:

1. **gözetmeli:**-*meli*
Mesnevi 39
Mısra: **103**
Göz önünde bulundurmak, düşünmek.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

2. **gözetmeli:**-*meli*
Mesnevi 39
Mısra: **103**
Göz önünde bulundurmak, düşünmek.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

3. **gözet:**
Mesnevi 39
Mısra: **142**
Bilmek, dikkat etmek.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

gözüm:

1. **gözüm:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
"Kıymetlim" anlamında sevgi hitabı.

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

2. **gözüm:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
"Kıymetlim" anlamında sevgi hitabı.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min żalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

3. **gözüm:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
"Kıymetlim" anlamında sevgi hitabı.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel sāni diñle gözüm

4. **gözüm:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
"Kıymetlim" anlamında sevgi hitabı.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emsāliyle

5. **gözüm:**
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Ey gözüm! (Ey gözlerim, iki gözüm bağlamında); çok sevilen, değer verilen kimse veya şey için kullanılan seslenme sözü.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal mesān

6. **gözüm:**
Mesnevi 36
Mısra: **41**
Ey gözüm, ey gözlerim, iki gözüm!; çok sevilen, değer verilen kimse veya şey için kullanılan seslenme sözü.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

gözyaşile:

1. **gözyaşile:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **68**
   Gözyaşıyla.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿırına

ġubār:

1. **ġubār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **134**
   Bulanıklık, gam, tasa tozu.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

2. **ġubār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **124**
   1. Toz, ince toprak. 2. Hat sanatında nesih, rikā' gibi ince yazılmaya elverişli yazıların toz gibi gözle görülemeyecek kadar küçük yazılmış şekli.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

güç olır:

1. **güç olır:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **59**
   Kelime Tipi: -
   Zor olur.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

gül:

1. **gülini:**-*i, -n, -i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **127**
   Gül II Güzel, mahbub.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

2. **gülüp:**-*üp*
   Mesnevi 39
   Mısra: **183**
   Gülerek.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

3. **güle:**-*e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **232**
   1.Çiçek 2.Bilinen çiçek,gül çiçeği,gül ağacı.

Ḫoca-ḫāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

4. **güldür:**-*dür*
   Mesnevi 1
   Mısra: **35**
   Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

ġulām:

1. **gulām:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **19**
   Delikanlı, genç oğlan.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḫaḳ virdi sana erkek gulām

güle güle:

1. **güle güle:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Güle güle.

ʿAvdetinde ḫoş selāmet gelesin güle güle

gülistān:

1. **gülistāndan:**-*dan*
   Mesnevi 1
   Mısra: **58**
   Gül bahçesi || Sevgili yurdu.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

2. **gülistan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **127**
   13.asır Fars şairlerinden Sadi-i Şirazi'nin ahlaki ve didaktik mahiyetteki eseri.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

3. **gülistan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **127**
   13.asır Fars şairlerinden Sadi-i Şirazi'nin ahlaki ve didaktik mahiyetteki eseri.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

gümiş:

1. **gümişi:**-*i*
   Mesnevi 16
   Mısra: **2**
   Gümüş.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

2. **gümişdir:**-*dir*
Mesnevi 36
Mısra: **22**
Gümüş.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

gün:

1. **gün:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
1) Gündüz, 2) Yirmi dört saatlik zaman dilimi.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

2. **gün:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
Bugün.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

3. **güni:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **201**
Gün.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

gün begün:

1. **gün begün:**
Mesnevi 38
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Gittikçe, günden güne.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur başar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

güne güne:

1. **güne güne:**
Mesnevi 30
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Rengârenk, türlü türlü.

Terḳiḳ olurmuş burada bil mis̱ālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen güne güne añladın

ġunnāni:

1. **ġunnāniler:**-*er*
Mesnevi 37
Mısra: **19**
Sesi genziden gelenler.

ġunne:

1. **ġunne:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

2. **ġunne:**
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

3. **ġunne:**
Mesnevi 8
Mısra: **23**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i s̱āni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

4. **ġunnede:**-*de*
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

5 **ġunnesi:**-*si*
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

6. **ġunnesi:**-*si*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil mis̱ālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

7. **ġunnesiz:**-*siz*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
Gunne, Kur'ân-ı Kerîm'in tecvit kurallarına göre okunması sırasında nun ve mim harflerinin burun yoluyle bir inleme hâlinde genizden çıkarılması.
Gunnesiz,"gunnesiz".

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri lāmdır biri rāʿ
ġunne-i ḥadden:

1. **ġunne-i ḥadden:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Gunnenin derecesi, sınırı. Gunne:Ağız ve burun boşluğundan gelen sese denir. Gunneye en uygun harf, nun, sonra da mim'dir. Onun için bu iki harf şeddeli olduklarında gunneli okunurlar.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd
ġunnesiz:

1. **ġunnesiz:**
Mesnevi 23
Mısra: **3**
Gunnesiz idgam İdgam-ı Bila Gunne: Gunnesiz idgam demektir. Bu durumda idgam var, gunne yoktur. İdgam bila gunne harfleri; lam ra olup, iki tanedir. Tenvin veya sakin nundan sonra bu harflerden biri gelirse, idgam bila gunne olur.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

güş- ı cāna:

1. **güş- ı cāna:**-*a*
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Can kulağı.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

güveç:

1. **güveç:**
Mesnevi 39
Mısra: **58**
İçinde yemek pişirilen toprak kap, bu kapta pişirilen yemek.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

güzel:

1. **güzel:**
Mesnevi 19
Mısra: **18**
Güzel, hoş.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

2. **güzel:**
Mesnevi 38
Mısra: **41**
Daha iyi, daha hoş.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i ṣānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

3. **güzel:**
Mesnevi 38
Mısra: **63**
Biçimindeki uyum ve ölçülerindeki denge ile hoşa giderek hayranlık uyandıran.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḥāı ʿaynın ʿindinde güzel

4. **güzel:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran; hoşa giden, beğenilen, iyi, doğru bir biçimde II çokça, iyice.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

5. **güzel:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
1.Göze ve kulağa hoş gelen. 2.Taşıdığı üstün nitelikler veya isteğe uygun olması sebebiyle insanda iyi etki bırakan.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

güzīn:

1. **güzīn:**
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Seçkin, seçilmiş, güzide.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

H

<u>hā:</u>

1. **ḥā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **11**
   Ha , Arap alfabesinin altıncı harfi; Ahmed isminin ikinci harfi.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

2. **ḥā:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **4**
   Ha Arap alfabesinin altıncı harfi; Ahmed isminin ikinci harfi.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

3. **ḥāı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **63**
   Arapçadaki "he" harfi.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḥāı ʿaynın ʿindinde güzel

4. **ḥā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **13**
   Ha , Arap alfabesinin altıncı harfi.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

5. **ḫā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **12**
   Arap alfabesinin yedinci harfi.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

6. **ḫā:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **4**
   Arap alfabesinin yedinci harfi.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

7. **ḫā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **15**
   Osmanlı alfabesinin dokuzuncu harfi.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

8. **ḫānın:**-*nıñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **47**
   Ha ‚Arap alfabesinin altıncı harfi.

Tā ki yāʾın ḫāliṣ olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

9. **hā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **10**
   "" Hâ.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

10. **hā:**
    Mesnevi 7
    Mısra: **55**
    " Hâ.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

11. **hā:**
    Mesnevi 7
    Mısra: **55**
    " Hâ.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

12. **hā:**
    Mesnevi 20
    Mısra: **4**
    Hâ.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

13. **ḫā:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **51**
    Arapçadaki Hı harfi.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

<u>hāʿ żamīr:</u>

1. **hāʿ żamīr:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Tecvid ilminde bahis konusu olan zamir, kelimelere bitişen müfred müzekker gaib zamiri olan hu zamiridir. Bu zamirin harekesi ötre olduğu zaman vav ile, esre olduğu zaman da ye ile uzatılır.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

ḥabb-ı dünya:

1. **ḥabb-ı dünya:**-*b-*
   Mesnevi 39
   Mısra: **84**
   Kelime Tipi: -
   Dünya uykusu.

Ḥabb-ı dünya şuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

haber:

1. **ḥaber:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **30**
   1. Naklolunan söz. 2. İlim, vukuf, malûmat.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḥaber
Ḥarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

2. **ḥaber:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **55**
   Ar. 1. Naklolunan söz. 2. İlim, vukuf, malûmat. (vermek ve almak maddeleriyle kullanlır :Haber verdi. Haber aldım).

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḥaber

3. **ḥaber:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **3**
   Havadis, bilgi.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḥaber

ḥabīb:

1. **ḥabībe:**-*e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **10**
   Sevgili II Hz.Muhammed.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

ḥabībe:

1. **ḥabībe:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **144**
   Sevgili, sevilen dost. Allah.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

habīr:

1. **ḥabīr:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **32**
   1. Haberli, bilgili. 2. Cenab-ı Hak.

Ḳaṣrı cāʾiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḥabīr

2. **ḥabīr:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **7**
   1. Haberli, bilgili. 2. Cenab-ı Hak.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḥabīr

ḥabs iden:

1. **ḥabs iden:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **129**
   Kelime Tipi: -
   Hapsetmek,.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

ḥabs olur:

1. **ḥabs olur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Bir yere haps etmek, kapatmak.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḥve yumṣaḳlıḳ durur mis̱l-i ḥarīr

ḥac:

1. **ḥaclarını:**-*arını*
   Mesnevi 1
   Mısra: **172**
   İslam'ın beş şartından biri olan ve zilhacce ayında Mekke-i mükerrmede Ka'be'yi ziyaret ve tavaf etmeyi öngören ibadet.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

2. **ḥac:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **20**
   Hac Suresi.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

3. **ḥac:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **24**
   Hac Suresi.

Āli ʿİmrānile Aḥzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥiṣāl

ḥacc:

1. **ḥacc:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **87**
   Ḥacc Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

2. **ḥacc:**
Mesnevi 38
Mısra: **96**
Ḥacc Suresi.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfī bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

ḥaccāc-ı:

1. **ḥaccāc-ı:**
Mesnevi 1
Mısra: **170**
Hadis alimlerinin en büyüklerinden Müslim bin Haccac, dokuzuncu yüzyılda yaşamış, İslâm âlemi tarafından kabul gören ikinci büyük hadis kitabının yazarıdır.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

ḥāce:

1. **ḫāceye:**-*ye*
Mesnevi 39
Mısra: **20**
Efendi, hoca.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uṣaġın mektebe teslimi ḳıl

ḥācib olur:

1. **ḥācib olur:**-*ur*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Kapıcı, kapıcı başı.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

ḫācir:

1. **ḫācir:**
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Hicret eden (Dünyadan göçen, ölen).

İn emseke min ḫācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḫāli iẕhārı temeyyüz ḫoş zebān

ḥadd:

1. **ḥaddini:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 16
Mısra: **14**
Sınır, bir şeyin sonu; mertebe, derece.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

ḥadd-ı meddatı:

1. **ḥadd-ı meddatı:**-*atı*
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Medd harflerinin çizgisi, sınırı.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meşel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

ḫādī:

1. **hādi:**
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Allah'ın sıfatlarından olup "doğru yolu gösteren, hidayet eden," anlamlarını ihtiva eder.

Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

ḥadīd:

1. **ḥadīddedür:**-*dedür*
Mesnevi 38
Mısra: **98**
Kur'an'ın elli yedinci suresi.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

2. **ḥadīd:**
Mesnevi 36
Mısra: **24**
Ḥadīd Suresi.

Āli ʿİmrānile Aḥzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḫiṣāl

ḥadr ḳıl:

1. **ḥaḍr ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Sözlükte "dolmak, şişmek, hızlı söylemek" anlamına gelen hadr, kıraat ilminde Kur'ân-ı Kerim'in tecvîd kaidelerine uygun olarak okunduğu üç tarzdan hızlı olanına denir.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḍr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

hādr-ı müfred:

1. **hādr-ı müfred:**
Mesnevi 15
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Tecvid kaidelerine uymak suretiyle en hızlı okuyuş biçimidir. Kelimelerin telaffuzlarına hassasiyet gösterilir. Müfred tekil demektir.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki ṣīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

ḥafī:

1. **ḥafī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **11**
   Gizli, saklı, sır.

Vir çerāğı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḥafī

2. **ḥafī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **12**
   Gizli, saklı.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḥafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

3. **ḥafī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **17**
   Lahn-ı hafi: Küçük ve gizli hatadır ki ancak tecvidi iyi bilen, Kur'an ve kıraat ilmi konusunda ehil olan kimselerin fark edebileceği hatalardır. Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman, lahn-ı hafi meydana gelir.

Yāḥud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḥubūṭ
Laḥn-ı celī ḥafī añladunsa eyleġil vuḳūf

ḥafīf:

1. **ḥafīf:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **60**
   Hafif, ağırlığı az olan.

Isṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥafīf ḥüsni ḥalāḳ
Ḥarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

2. **ḥafīfden:**-*den*
   Mesnevi 38
   Mısra: **60**
   Hafif, ağırlığı az olan.

Ḳıl ḥazer lāmı ḥafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

ḥafīf ḳıl:

1. **ḥafīf ḳıl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **234**
   Kelime Tipi: -
   Kolaylaştırmak, hafifletmek.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḥafīf ḳıl

ḥāfiyet:

1. **ḥāfiyete:**-*e*
   Mesnevi 38
   Mısra: **22**
   Gizli saklı, gizlice.

Meyl miṣāli ġāşiyete vü ḥāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

ḥāfıẓ:

1. **ḥāfıẓīyi:**-*īyi*
   Mesnevi 39
   Mısra: **125**
   Hıfzeden, aklında tutan.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Ṣāhidi ḥāfıẓīyi bil

2. **ḥāfıż:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **210**
   Kur'ân-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemiş olan ve ezberden okuyabilen kimse.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfıż ki ẕikr olındı aḳdem

3. **ḥāfıẓ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **224**
   Kur'ân-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemiş olan ve ezberden okuyabilen kimse.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

ḥāfıẓ-ı şerīfi:

1. **ḥāfıẓ-ı şerīfi:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **83**
   Kelime Tipi: -
   Şerefli,soyu temiz, asil olan hafız.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfī
Alurdım daḥı andan çok fevāīd

hā-ı sekte:

1. **hā-ı sekte:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **91**
   Kelime Tipi: -
   HA-İ SEKT Zikrolunan bu sektelerden başka bir de "Ha-i sekt" vardır. Bundan maksat: Bazı kelimelerin son harekesini muhafaza etmek için, kelimenin sonuna ziyade olunan sakın he harfidir. Kıraat imamları, Kur'an-ı Kerim'in -9- yerinde vaki olan ha-i sekteli -7- kelimeyi vakf halinde ha-i sekt ile okumak hususunda ittifak etmişler. Fakat aynı kelimelerin vasıl hallerinde ha-i sekt ile okuyup okumama hususunda ise İhtilaf etmişlerdir. Kıraatta imamımız, İmam Asım hazretleri bunların hepsini vasıl hallerinde de ha-i sekt ile okumuştur.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

hā-ı żamīr:

1. **hā-ı żamīr:**
Mesnevi 15
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kur'ân-ı Kerim'de kelime sonunda bulunan He harflerinin çoğu, Zamir dediğimiz ve isimlerin yerine kullanılan harflerdir.

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

ḥaḳ:

1. **ḥaḳdan:**-*dan*
Mesnevi 1
Mısra: **89**
Allah.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz ṣebābet ḫāle irdi

2. **ḥaḳdan:**-*dan*
Mesnevi 14
Mısra: **30**
Allah (c.c.).

Ḫaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle ṣābiten lafẓı sükūn bir olsalar

3. **ḥaḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **132**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuṣ mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

4. **ḥaḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **215**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

5. **ḥaḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **132**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuṣ mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

6. **ḥaḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **215**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

7. **ḥaḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

8. **ḥaḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **136**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide

9. **ḥaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **40**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir. Allah, Cenâb- ıHak, Hudâ.

Gör neler iḥsāni kıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

10. **ḥaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **19**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir. Allah, Cenâb- ıHak, Hudâ.

Şimdi bari ḥoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

11. **ḥaḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **218**
"Varlığı ezelden ebede sabit olan, hiçbir değişikliğe uğramadan var ve daimi olan, batıl olmayan" anlamında Allah'ın en güzel isimlerindendir; Allah (c.c.).

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

ḥaḳ resūlı:

1. **ḥaḳ resūlı:**
Mesnevi 1
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Hak peygamberi, Allah'ın elçisi(İstiâre yoluyla Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır.

Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

ḥaḳāret:

1. **ḥaḳāret:**
Mesnevi 37
Mısra: **26**
Ar. hakaret.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

hākeẕā:

1. **hākeza:**
Mesnevi 16
Mısra: **25**
Bunun gibi,kezâ.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

2. **hākeẕāk:**-*k*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Bunun gibi,kezâ.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

3. **hakeẕā:**
Mesnevi 29
Mısra: **16**
Bunun gibi,kezâ.

Maḥv olur nūrı żiyāsı hakeẕā ḫāmis ʿaşer

4. **hakezā:**
Mesnevi 37
Mısra: **30**
Bunun gibi,kezâ.

Baḳ Şerīfī var mı ednā hakezā min gāyrüñ

5. **hakezā:**
Mesnevi 38
Mısra: **12**
Bunun gibi,kezâ.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

hakezālik:

1. **hakezālik:**
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Bunun gibi yine öyle.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

hāk-i pāyi:

1. **ḫāk-i pāyi:**
Mesnevi 39
Mısra: **148**
Kelime Tipi: -
Ayağının tozu, toprağı.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

haḳīḳī:

1. **ḥaḳīkī:**
Mesnevi 1
Mısra: **7**
1. İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek 2. Asıl olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

2. **ḥaḳīḳi:**
Mesnevi 1
Mısra: **41**
1. İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek 2. Asıl olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette Oṣmān

3. **ḥaḳīḳī:**
Mesnevi 1
Mısra: **56**
1. İnkâr edilemeyecek şekilde var olan, var olmuş bulunan, gerçek 2. Asıl olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

hakir:

1. **ḥaḳīrüñ:**-*ün*
Mesnevi 1
Mısra: **102**
Eskiden bir kimsenin kendisi için kullanıldığı tevâzu sözü, bendeniz, kulunuz.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

2. **ḥaḳīri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **122**
Eskiden bir kimsenin kendisi için kullanıldığı tevâzu sözü, bendeniz, kulunuz.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḥaḳīri

ḥaḳḳ:

1. **ḥaḳḳuñ:**-*uñ*
Mesnevi 1
Mısra: **110**
Allah.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

2. **ḥaḳḳını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **159**
Birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

3. **ḥaḳḳı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **215**
1. Doğru, gerçek. 2. Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

4. **ḥaḳḳıña:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 39
Mısra: **170**
Hak, Allah.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḫḳākı bulup eyle duʿā

5. **ḥaḳḳıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 38
Mısra: **130**
Allah, Tanrı.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

6. **ḥakkıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 38
Mısra: **142**
Allah, Tanrı.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

ḥakkî:

1. **ḥaḳḳi:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Hakkı için anlamında yemin.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan
ḥaḳḳıçün:

1. **ḥaḳḳıçün:**
Mesnevi 31
Mısra: **5**
Hakkı için: .....nın hürmeti için. // Sebebiyle, nedeniyle.

Āşlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

ḥakḳın:

1. **haḳḳını:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **154**
Değerini, kıymetini.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

2. **ḥaḳḳını:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **160**
Değerini, kıymetini.

ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını
Bil Şerīfi anlaruñ iḫḳāḳını

ḥakḳını virmek:

1. **ḥaḳḳını virmek:**
Mesnevi 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Layığını, hak ettiği değeri vermek.

Işṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

ḥaḳların:

1. **ḥaḳların:**
Mesnevi 39
Mısra: **43**
Hak, emek.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

ḥāl:

1. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 25
Mısra: **1**
Durum, hal.

Var durur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser

2. **ḥālī:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **16**
Durum, hal.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

3. **ḥal:**
Mesnevi 1
Mısra: **237**
1. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. 2. Davranış, tutum, tavır. 3. Geçmiş ile gelecek arasındaki içinde bulunulan, yaşanmakta olan zaman.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

4. **ḥāliñe:**-*i*, -*n*, -*e*, -
Mesnevi 39
Mısra: **179**
Durum, vaziyet, hâl.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

5. **ḥālini:**-*in*, -*i*
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Durum, hâl.

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḥālini

6. **hālinün:**-*i*, -*nüñ*
Mesnevi 34
Mısra: **43**
Hâl, vaziyet, durum.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

7. **ḥālini:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 16
Mısra: **29**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

8. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 20
Mısra: **13**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

9. **ḥālini:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 25
Mısra: **15**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḥaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini göñlünde yaz

10. **ḥālin:**-*in*
Mesnevi 30
Mısra: **25**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

11. **ḥālde:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **28**
Durum, vaziyet.

İnmedi ednāya orta ḥālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

12. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

13. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **224**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

14. **ḥālini:**-*i*, -*(n)i*
Mesnevi 16
Mısra: **27**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmü'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

ḫalāḳ:

1. **ḫalāḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **60**
Hisse, pay, nasip.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ
Ḥarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

ḥalāṣ:

1. **ḥalāṣ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **20**
   Ar. 1. Kurtarma. 2. kurtuluş. 3. Kurtulmuş, kurtulan. (Bu manada yalnız olmak maddesiyle kullanılır. halâs olmak: Kurtulmak).

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḥalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

ḥalāvet:

1. **ḥalāvet:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **14**
   Tatlılık, lezzet.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

ḥaleb:

1. **ḥalebīle:**-*īle*
   Mesnevi 39
   Mısra: **121**
   İbrahim Halebi.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

2. **ḥalebīle:**-*īle*
   Mesnevi 39
   Mısra: **121**
   İbrahim Halebi.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

ḫālet:

1. **ḥāleti:**-*i*
   Mesnevi 18
   Mısra: **13**
   Durum, hal.

Olmadı ḥaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

2. **ḥāletdir:**-*dir*
   Mesnevi 19
   Mısra: **11**
   Hâl, durum.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

3. **ḥāleti:**-*i*
   Mesnevi 15
   Mısra: **21**
   Hal, durum, vaziyet.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

halfe hoca:

1. **ḥalfe ḫoca:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Halife hoca.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḥalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

halfe ḫōcaña:

1. **ḥalfe ḫōcaña:**-*ña*
   Mesnevi 39
   Mısra: **145**
   Kelime Tipi: -
   Halife hoca.

İrmeyesin tā kim atşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

ḫālī:

1. **ḥāli:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **4**
   Hâlî: Hâlâ,şimdi.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

ḫāl-i keyfiyet:

1. **ḫāl-i keyfiyet:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Durum, vaziyet bir şeyin içinde bulunduğu durum, hal.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

halīfe:

1. **ḫalife:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **26**
   Yeryüzünde Allah'ın emirlerini yerine getirip onun namına tasarrufta bulunan ve varlıklar üzerinde onun adına egemen olan insan.

Olamazdı didi ol şāh-ı enver
Çün ikinci Ḫalife ol ʿÖmerdür

2. **ḫalīfe:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **44**
   Yeryüzünde Allah'ın emirlerini yerine getirip onun namına tasarrufta bulunan ve varlıklar üzerinde onun adına egemen olan insan.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

3. **ḫalīfenüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 1
Mısra: **34**
Yeryüzünde Allah'ın emirlerini yerine getirip onun namına tasarrufta bulunan ve varlıklar üzerinde onun adına egemen olan insan.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

ḫālik:

1. **ḫāliḳim:**-*(i)m*
Mesnevi 1
Mısra: **112**
Yaratan, Allah.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

2. **ḫāliḳī:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Yaratan, Allah.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaṣer

3. **ḫalikumdan:**-*umdan*
Mesnevi 38
Mısra: **137**
Yaratan, Allah.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide

4. **ḫāliḳinden:**-*inden*
Mesnevi 34
Mısra: **1**
Halk eden, yaratan, yaratıcı (Allah).

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ

5. **haliḳa:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **14**
Halk eden, yaratan, yaratıcı (Allah).

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

6. **ḫāliḳuñ:**-*uñ*
Mesnevi 8
Mısra: **34**
Halk eden, yaratan, Allah.

Bil Şerīfī ḫāliḳuñ ḳılmazdı bunı ḫoş ʿaṭā

7. **ḫāliḳuñ:**-*uñ*
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Halk eden, yaratan, Allah.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaṣı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

8. **ḫāliḳüñ:**-*uñ*
Mesnevi 36
Mısra: **44**
Halk eden, yaratan, Allah.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

9. **ḫāliḳümden:**-*ümden*
Mesnevi 1
Mısra: **142**
Yaratıcı, Allah.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

10. **ḫālikiñ:**-*iñ*
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Halk eden, yaratan, yaratıcı Allah.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

ḫāliḳ-i ʿyezdān:

1. **ḫāliḳ-i ʿyezdān:**
Mesnevi 1
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Allah'ın en güzel isimlerinden biri.

Nişīn ol medresenüñ kūşesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

ḫālini:

1. **ḫālini:**
Mesnevi 15
Mısra: **25**
Hal, durum.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḫālini

ḫāliṣ:

1. **ḫāliṣ:**
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Saf ve temiz yürekli, samimi, içten olarak.

Ḫangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

ḫāliṣ eyle:

1. **ḫāliṣ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Değersiz bir şeyi değerli hale getirmek.

Be ʿazāb nerde gelürse laḫn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

ḫāliṣ olsun:

1. **ḫāliṣ olsun:**-*olsun*
   Mesnevi 38
   Mısra: **46**
   Kelime Tipi: -
   Katışıksız, saf hâle getirmek.

Tā ki yāʾın ḫāliṣ olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḫarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

ḫāliṣ ricāl:

1. **ḫāliṣ ricāl:**-*ricāl*
   Mesnevi 38
   Mısra: **99**
   Kelime Tipi: -
   Temiz, büyük mevkide kimseler.

Min-ḳabl Ḫadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

ḫālise:

1. **ḫālise:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **21**
   Saf, temiz, katışıksız, samimi.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

ḫāliṣī:

1. **ḫāliṣī:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **6**
   Katıksız, saf, halis.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

halk-:

1. **ḫalḳa:**-*a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **52**
   Ahali, insanlar. II herkes.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

ḫalḳ:

1. **ḫalḳa:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **39**
   Ahali, insanlar.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

2. **ḫalḳına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **107**
   Ahali, insanlar.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

3. **ḫalḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **183**
   Ar. ahali, insanlar.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

4. **ḫalḳuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **203**
   Ahali, insanlar. II herkes.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

5. **ḫalḳile:**-*ile*
   Mesnevi 20
   Mısra: **2**
   Boğaz. II Halk, ahali.

Ḫarf ü ḫalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḫalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

6. **ḫalḳıñ:**-*ıñ*
   Mesnevi 39
   Mısra: **6**
   İnsanlar; kullar.

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

ḫall it:

1. **ḫall it:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Bağlı bir şeyi, bir düğümü açmak; bir işin zor taraflarını çözmek, onu olumlu bir sonuca ulaştırmak II yok etmek, ortadan kaldırmak.

Müşkilātdan baʿẓı ḫall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl ṣol şeye dirler fāriḳān

ḫall oldı:

1. **ḫall oldı:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **90**
   Kelime Tipi: -
   Çözmek, üstesinden gelmek.

Mesʾelen ḫall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

ḥamdüliʾllāh:

1. **ḥamdüliʾllāh:**
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Allah'a hamdolsun.

Bismillāḥirraḥmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

ḥāmīm:

1. **ḥāmīm:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Ha-Mim (40/Mümin 1, 41/Fussilet 1, 42/Şura 1, 43/Zuhruf 1, 44/Duhan 1, 45/Casiye 1, 46/Ahkaf 1).

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

ḥamīs:

1. **ḥāmis:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Beşinci.

Nevʿ ḥāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

2. **ḥāmis:**
Mesnevi 29
Mısra: **16**
Beşinci.

Maḥv olur nūrı żiyāsı hakeẕā ḥāmis ʿaşer

3. **ḥāmisi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Beşinci.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḥāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

ḥāmisen:

1. **ḥāmisen:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Beşinci olarak.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

ḥams ʿaşer:

1. **ḥams ʿaşer:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
15.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̱ābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḥams ʿaşer

ḥāne:

1. **ḥāne:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Far. Ev, beyt, mesken. (Bazı esma ve masâdıra ilhak olunan hane lâfzı fi'l-asl muzâf olmak üzere tasavvur olunur. Meselâ eczâ-hâne, hâne-i eczâ demektir).

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḥā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḥāne ḳāfile kāfa

2. **ḥānedir:**-*dir*
Mesnevi 39
Mısra: **156**
Ev, mesken.

Hem mekānın meskenün o ḥānedir
Virdi saña ḥilʿat-ı rızḳı kefā

hānesine:

1. **ḥānesine:**
Mesnevi 38
Mısra: **135**
Büyük bir zâtın evi//mutlu kimselerin yaşadığı ev.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḥānesine

hangi:

1. **ḥangi:**
Mesnevi 5
Mısra: **37**
"Hangi" soru sıfatı.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

2. **ḥangi:**
Mesnevi 5
Mısra: **48**
"Hangi" soru sıfatı.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

3. **hangi:**
Mesnevi 5
Mısra: **43**
"Hangi" soru sıfatı.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

4. **ḥangi:**
Mesnevi 5
Mısra: **49**
"Hangi" soru sıfatı.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

5. **ḫangi:**
Mesnevi 20
Mısra: **9**
"Hangi" soru sıfatı.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

6. **ḫangi:**
Mesnevi 21
Mısra: **8**
"Hangi" soru sıfatı.

Ḫangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliş oldı işbu arada

ḫarām bil:

1. **ḫarām bil:**
Mesnevi 34
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
1.Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı. 2. Yasak. 3. Yakışmaz,.

Māʾide Enʿām ḫazer ḳıl vaḳfī ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḫarām bil yegirmi beş maḳām

ḫarc idüp:

1. **ḫarc idüp:**-*üp*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Harcamak, sarf etmek, uğruna feda etmek.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

ḫarekāt:

1. **ḫarekātı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Hareketler // harflerin yazılmak suretiyle ilerlemesi, hareket etmesi.

Ḫarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

hareke:

1. **harekenin:**-*nin*
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Arap harfleriyle yazılmış bir metinde kısa ünlüleri göstermek için kullanılan işaret.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüṣ

2. **harekenüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Arap harfleriyle yazılmış bir metinde kısa ünlüleri göstermek için kullanılan işaret.

Harekenüñ ṣülṣüni virüp ṣülüṣānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı żaʿf avāz

3. **ḫareke:**
Mesnevi 10
Mısra: **16**
Arap harfleriyle yazılmış bir metinde kısa ünlüleri göstermek için kullanılan işaret.

Ḫarf-i sākin şol ḫurūfki ḫareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

ḫarf:

1. **ḫarfi:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **19**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ḫarf-āṣikāresi beyān
Ḫarfi on ṭokuz durur mecmūʿı ẕıl ḳavrin rebaż

2. **ḫarfi:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Oldı bir ḫarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḫarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

3. **ḫarfi:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **19**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ḫarf-āṣikāresi beyān
Ḫarfi on ṭokuz durur mecmūʿı ẕıl ḳavrin rebaż

4. **ḫarfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 5
Mısra: **38**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Ḫarfini bil ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḫarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

5. **ḫarfler:**-*ler*
Mesnevi 5
Mısra: **32**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

6. **ḥarfler:**-*ler*
Mesnevi 5
Mısra: **57**
Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẕ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı intıbāḳ

7 **ḥarf:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri, harf.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

8. **ḥarf:**
Mesnevi 28
Mısra: **10**
Alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri, harf.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ ems̱ālini ve'ṣ-ṣems ve't-tīn gibi

9. **ḥarfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 37
Mısra: **13**
Harf.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḥafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

10. **ḥarfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 38
Mısra: **79**
Harf.

Bil mi s̱āli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfīfi ḳıl

ḥarf i:

1. **ḥarf i:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
İdgam harfleri kast edilmiştir.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

ḥarf istiʿlā:

1. **ḥarf istiʿlā:**
Mesnevi 8
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Huruf-u İstila (istila harfleri)

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḥarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

ḥarf medd:

1. **ḥarf medd:**
Mesnevi 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfı" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil mi s̱āli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

ḥarf muḥaffef:

1. **ḥarf muḫaffef:**
Mesnevi 14
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Cezimli harf demektir. Bu da müteşabih ayetlerde ve huruf-ı mukattaa denilen hece harflerinde bulunur. Cezim okunuşta belli olur.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

ḥarf-āṣikāresi:

1. **ḥarf-āṣikāresi:**
Mesnevi 5
Mısra: **18**
Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vâzıh, bâriz harfler.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ḥarf-āṣikāresi beyān
Ḥarfī on ṭokuz durur mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż

ḥarf-i ālet:

1. **ḥarf-i ālet:**
Mesnevi 10
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Eskiden asıl ilim sayılan tefsir ve hadis ilimlerinin öğrenilmesine yardımcı olan sarf, nahiv, kelâm, mantık, hendese, felsefe vb. ilimlere verilen isim,.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoṣca añla ḥükmini

ḥarf-i aṣlı:

1. **ḥarf-i aṣlı:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Asıl, hakiki harfler.

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

ḫarf-i dāddur:

1. **ḥarf-i dāddur:**-*dur*
   Mesnevi 6
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: -
   Dad harfi.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẕ olsa ġāyet uzanur

ḫarf-i dāl:

1. **ḥarf-i dāl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **47**
   Kelime Tipi: -
   Arap alfabesindeki dâl harfi.

Tā ki yāʾın ḫāliṣ olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

ḫarf-i evvel:

1. **ḥarf-i evvel:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   İlk harf.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

ḫarf-i ferʿi:

1. **ḫarf-i ferʿi:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   İkinci dereceden önemli olan harfler, fer'i harfler.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

ḫarf-i ḫubūṭ:

1. **ḫarf-i ḫubūṭ:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Aşağılanmış, değersizleştirilmiş bir harfe dönüştürdün.

Yāḫud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

ḫarf-i ihfā:

1. **ḥarf-i iḫfā:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   İhfa harfi.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u ẕāl u zā

ḫarf-i ʿillet:

1. **ḥarf-i ʿillet:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Arap alfabesindeki vav , yâ , elif harflerinden her biri.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

ḫarf-i istiʿlā:

1. **ḥarf-i istiʿlā:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Huruf-u İstila (istila harfleri) şunlardır;

Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

ḫarf-i līn:

1. **ḥarf-i līn:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Lin harfleri.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

2. **ḥarf-i līn:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Lin harfleri.

Kesre em s̱āli beşīr nez̄īr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

ḫarf-i līnde:

1. **ḥarf-i līnde:**-*de*
   Mesnevi 6
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Lin harfleri.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

ḥarf-i līnden:

1. **ḥarf-i līnden:**-*den*
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lin harfleri.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān şāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

ḥarf-i līnle:

1. **ḥarf-i līnle:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Lîn harfleri öncesi üstün olan cezimli □□ ve □□dir.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

ḥarf-i med:

1. **ḥarf-i med:**
Mesnevi 14
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Bil ṣıfātı hatṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

ḥarf-i medd:

1. **ḥarf-i medd:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Çün sebeb med evvelā ṣāniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

2. **ḥarf-i medd:**
Mesnevi 10
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

ḥarf-i meddāt:1. **ḥarf-i meddāt:**
Mesnevi 10
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Med harfleri.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

2. **ḥarf-i meddāt:**
Mesnevi 10
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Med harfleri.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

ḥarf-i medde:

1. **ḥarf-i medde:**-*de*
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Ḥarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenṣīr idem

Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

2. **ḥarf-i medde:**
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

ḥarf-i medden:

1. **ḥarf-i medden:**-*den*
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

2. **ḥarf-i medden:**-*den*
Mesnevi 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

3. **ḥarf-i medden:**
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

. *Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır*

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

4. **ḥarf-i medden:**
Mesnevi 36
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

ḥarf-i meddle:

1. **ḥarf-i meddle:**-*le*
Mesnevi 14
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -

Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

ḥarf-i meddlerinden:

1. **ḥarf-i meddlerinden:**-*lerinde*
Mesnevi 14
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müṣaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi

ḥarf-i medgāh:

1. **ḥarf-i medgāh:**-*gāh*
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

ḥarf-i medle:

1. **ḥarf-i medle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

2. **ḥarf-i medle:**-*le*
Mesnevi 14
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Kelime olarak "uzatma harfi" demektir. Harflerin harekesini okurken uzatmaya yarar. Uzatma harfleri üç tanedir. Bunlar: - Elif -Vav -Ya'dır

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle ṣābiten lafẓı sükūn bir olsalar

ḥarf-i mehmūs:

1. **ḥarf-i mehmūs:**
Mesnevi 7
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mehmus harfleri Gizlenmiş, düşük ses. (Sıfatların) zıtlarını söyle:

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

ḥarf-i müsaḳḳal:

1. **ḥarf-i müṣaḳḳal:**
Mesnevi 14
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra, sebeb-i med olan sükun-i lazım, şedde ise buna "Medd-i lazım harf-i müsakkale" denir. Sadece huruf-i mukataalarda olur. Sin ve lam harfleri.

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müṣaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi

ḫarf-ı nām:

1. **ḥarf-ı nām:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Ünlü harfler.

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

ḫarf-i nūn:

1. **ḥarf-i nūn:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Nun harfi.

Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eṣer

ḫarf-i rā:

1. **ḥarf-i rā:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Ra" harfinin okunuşu: "Ra" harfi bazen kalın, bazen ince ve bazen de hem ince ve hem de kalın okunabilir.

Kesre emṣāli beşīr neẕīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

ḫarf-i riḫve:

1. **ḥarf-i riḫve:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: -
   Rihve Harfleri.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḥarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

ḫarf-i sākin:

1. **ḥarf-i sākin:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Harekesiz harf.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

ḫarf-i şemsiyye:

1. **ḥarf-i şemsiyye:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Şemsi harfler(Güneş harfleri): Şemsî harfler şunlardır

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

ḫarf-i vāv:

1. **ḥarf-i vāv:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **53**
   Kelime Tipi: -
   Vav harfi.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

2. **ḥarf-i vāv:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Vav harfi.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'lleẕī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

ḫarf-i yā:

1. **ḥarf-i yā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: -
   Ya harfi.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

ḫarf-i zeli:

1. **ḥarf-i ẕeli:**-*ḥarf-ii*
   Mesnevi 38
   Mısra: **73**
   Kelime Tipi: -
   Ḥarf-i ẕeli.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḥafī
Ḥarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

ḫarfini:

1. **ḥarfini:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **9**
   Harflerini.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

2. **ḥarfini:**
Mesnevi 38
Mısra: **101**
Harflerini.

Ol mücevvid tecvīdi manẕūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aşduñise

ḥarfler:

1. **ḥarflerine:**-*ine*
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Harfler.

Işṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı sıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı ṣaḳīl

2. **ḥarflerüñ:**-*üñ*
Mesnevi 25
Mısra: **7**
Harfler.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i sāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

ḥarflere:

1. **ḥarflere:**
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Harflere.

Var durur İdġām olan ḥarflere bir bāb-ı diġer

ḥarfleriniñ:

1. **ḥarfleriniñ:**
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Harfleri.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żidd olupdur āşikār

ḥarf–i istiʿlāʾı:

1. **ḥarf–i istiʿlāʾı:**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
İstila harfleri.

Ḥarfini bil ḫuṣṣa daġtun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

ḥarīr:

1. **ḥarīrdür:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **26**
İpek.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

2. **ḥarir:**
Mesnevi 36
Mısra: **8**
İpek; hararetli, ateşli.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Şuʿarā

ḥāriş olur:

1. **ḥāriş olur:**
Mesnevi 38
Mısra: **108**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi elde etmek husûsunda aşırı derecede istekli olan, hırslı.

Biri buña ata ana yüzine ḥāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

ḥars:

1. **ḥarṣ:**
Mesnevi 5
Mısra: **46**
Kültür.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

ḫāṣ:

1. **ḫāṣ:**
Mesnevi 38
Mısra: **30**
Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü // Bir şeye veya bir kimseye ayrılmış olan, herkese âit olmayan, husûsî, özel.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

2. **ḫāṣını:**
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Özel, seçkin.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

ḫāṣʿ:

1. **ḫāṣılaʿ:**-*ıla*
Mesnevi 1
Mısra: **189**
Seçkin, özel, hususi.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḫāṣılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

ḥāş ola:

1. **ḥāş ola:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü // Bir şeye veya bir kimseye ayrılmış olan, herkese âit olmayan, husûsî, özel.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḏr ḳıl muḫtelis it ḫāş ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

ḥāşā:

1. **ḥaşa:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **14**
   Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken, "Bu mümkün değil, Allah göstermesin, lafı bile edilmez, tövbe" anlamında kullanılır.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḥaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini göñlünde yaz

ḥasen:

1. **ḥasen:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **7**
   Vakf-ı hasen: Kendisinde kelamın tamam olduğu, fakat maba'di ile lafzan ve manen irtibatı olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

ḥāṣıl:

1. **ḥāsıl:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **27**
   sıf. (Ar. ḥuṣūl "meydana gelmek, elde etmek"ten ḥāṣil) 1. Husûle gelen, olan, meydana çıkan.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

ḥāṣıl olur:

1. **ḥāṣıl olur:**-*ur*
   Mesnevi 38
   Mısra: **115**
   Kelime Tipi: -
   Meydana gelmek, doğmak.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

ḥaşr idüp:

1. **haşr idüp:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **229**
   Kelime Tipi: -
   Yalnız bir şey için ayrılmak, ona tahsis edilmek. Sınırlı, dar.

Ṭolabda haşr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

ḥaşr ola:

1. **ḥaşr ola:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **30**
   Kelime Tipi: -
   Yalnız bir şey için ayrılmak, ona tahsis edilmek:.

Çün muḳayyed olmaduñ bilki ṭolabda ḥaşr ola

ḥasret:

1. **ḥasret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **66**
   Hasret, özlem.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün eşerdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

ḥāşşaten:

1. **hāşşaten:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **192**
   Özellikle.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāşşaten işbu ḳurāʾı

haşşe:

1. **ḥasse:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **30**
   Özellikle.

Bil ḥurūfī ḥasse şaḥşın hezze faẕẕın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẕılar

ḥaṭ:

1. **ḥaṭda:**-*da*
   Mesnevi 18
   Mısra: **10**
   Yazı.

Lafẓda ṣābit oldı ammā ḥaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

2. **ḫaṭda:**-*da*
Mesnevi 18
Mısra: **12**
Yazı.

Olmadı ḫaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

3. **ḫaṭda:**-*da*
Mesnevi 18
Mısra: **10**
Yazı.

Lafẓda ṣābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

4. **ḫaṭ:**
Mesnevi 5
Mısra: **16**
Ar. çizgi, satır, yazı.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

ḫaṭā:

1. **ḫaṭaşı:**-*sı*
Mesnevi 27
Mısra: **14**
Yanlış, yanlışlık.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

2. **ḫaṭasun:**-*sun*
Mesnevi 1
Mısra: **213**
Yanlış, kusur.

Ḫaṭasun maḥv idüp taḥṣīṣī eyle
Naẓar kıldı ṣaḥīḥ itdi naẓīmi

3. **ḫaṭa:**
Mesnevi 1
Mısra: **208**
Yanlış, hata, kusur.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki ṣāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

4. **ḫaṭa:**
Mesnevi 1
Mısra: **209**
1. Yanlış, yanlışlık;yanılma 2. Kabahat, kusur.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfiż ki ẓikr olındı aḳdem

5. **ḫaṭā:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
1. Yanlış, yanlışlık;yanılma 2. Kabahat, kusur.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

ḫaṭādan:

1. **ḫaṭadan:**
Mesnevi 15
Mısra: **12**
1.Yanlış; yanlışlık; yanılma, 2. Günah, 3. Kabahat, usur.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

ḫaṭar:

1. **ḫaṭar:**
Mesnevi 38
Mısra: **54**
Tehlike, emniyetsizlik.

Āṣikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

ḫatīb:

1. **ḫatībler:**-*ler*
Mesnevi 1
Mısra: **149**
Hitap eden, öğüt veren, söz söyleyen; Cuma ve bayram namazından önce camilerde hutbe okuyan kimse II zâhit, kaba sofu.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

ḫatm:1. **ḫatmi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **91**
Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar okuma.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

ḫatm idince:

1. **ḫatm idince:**-*ince*
Mesnevi 39
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
(Kur'ân-ı Kerîm'i) Başından sonuna kadar ezberden veya yüzünden okumak.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

ḫatm it:

1. **ḫatm it:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
(Kur'ân-ı Kerîm'i) Başından sonuna kadar ezberden veya yüzünden okumak.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı s̱ānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

ḫatm olındı:

1. **ḫatm olındı:**-*ındı*
Mesnevi 17
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bitmek, sona ermek.

Üçi vācib üçi cāʾiz ḫatm olındı ve's-selām

ḫatmi indirdiñ:

1. **ḫatmi indirdiñ:**-*diñ*
Mesnevi 39
Mısra: **89**
Kelime Tipi: -
Hatim indirmek: Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberden veya yüzünden okumak.

ʿĀdeti rüsüm olan yolınca git
Tecvīdiyle ḫatmi indirdiñ eġer

ḫaṭrında şaḳla:

1. **ḫaṭrında şaḳla:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Aklında tut, sakla.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında şaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̱āni hireb s̱āliṣ mīma

ḫaṭṭ:

1. **ḫaṭṭı:**
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Ar. çizgi, satır, yazı.

Bil ṣıfātı ḫaṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

ḫaṭṭa:

1. **ḫaṭṭā:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
bağl. (Ar. ḫattā) "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır:.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

ḫaṭṭāt:

1. **ḫaṭṭāṭ:**
Mesnevi 14
Mısra: **40**
(Ar.) Güzel yazı yazan, meşk ve saire yazmakla iştigal eden adam.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

2. **ḫaṭṭāṭ:**
Mesnevi 36
Mısra: **45**
Güzel yazı yazan, meşk ve saire yazmakla iştigal eden kimse.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

ḫaṭṭına:

1. **ḫaṭṭına:**
Mesnevi 14
Mısra: **39**
Yazı faslı.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

haülā:

1. **haülānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 15
Mısra: **11**
Bunlar.

Ḫoş miş̱ālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

hāʿülāi:

1. **hāʿülāi:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Bunları cennet için yarattım.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

ḫavf:

1. **ḫavf:**
Mesnevi 20
Mısra: **11**
Korkmak: Tasavvufî veya dinî terim olarak havf, kişinin yapacağı işlerde Allah'ın azabını hak etmeyi veya onun sevgisinden mahrum kalmayı hesap etmesini sağlayan his.

Çakılur ḫulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

ḫavfı:

1. **ḫavfı:**
Mesnevi 1
Mısra: **207**
Korku, endişe.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

ḫayā:

1. **ḫayā:**
Mesnevi 1
Mısra: **37**
Kişinin utanma duygusuyla hareket etmesi ve edepli olması anlamına gelen ahlâkî erdem.

Ḫayā ehlī ḫocalar pīri Oṣman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

ḫā-yı teskīn:

1. **ḫā-yı teskīn:**-*ḥā-yı*
Mesnevi 38
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Ar. Sükûn hâline getirmek, getirilmek, yatıştırmak, yatıştırılmak.

Yuḥyi enne miṣālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḫā-yı teskīn ile āşikār

haylī:

1. **ḫaylice:**-*ce*
Mesnevi 21
Mısra: **20**
Çokça, epeyce, oldukça.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

ḫayr:

1. **ḫayrı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **74**
Ar. "şer" mukabili, halkın muhabbet ve rağbet eylediği şey, iyi şey, nafi şey. (Türkçede isim olarak kullanılır. Sıfat makamında iradı lâzım gelince hayırlı denilir).

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı eṣnāsı ḫoş āʿlā

2. **ḫayır:**
Mesnevi 21
Mısra: **12**
Ar. "şer" mukabili, halkın muhabbet ve rağbet eylediği şey, iyi şey, nafi şey. (Türkçede isim olarak kullanılır. Sıfat makamında iradı lâzım gelince hayırlı denilir).

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

ḫayr-ı:

1. **ḫayr-ı:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Hayır, şerrin zıddı.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḫükmini sen güne güne añladın

ḫayrü'l-ḫalef:

1. **ḫayrü'l-ḫalef:**
Mesnevi 39
Mısra: **225**
Hayırlı evlat.

Ḫāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

ḫayrü'l-umūr:

1. **ḫayru'l-umūr:**
Mesnevi 39
Mısra: **102**
Hayırlı işler, faydalı kararlar.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

hays:

1. **hays:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
İtibar, hürmet, hangisi.

Ānda iẓharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

ḫaysātı:

1. **ḫaysātı:**-*ātı*
   Mesnevi 14
   Mısra: **10**
   Yerde, yerden, iki kere.

Temürūnī dābbeten ḫaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

hays-ı cā:

1. **hayṣ-ı cā:**-*ı cā*
   Mesnevi 21
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   İtibar, hürmet, hangisi.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

hays-ı ḳāmu:

1. **ḫayṣ-ı ḳāmu:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Herkesin şerefi, itibarı,.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḫayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

hayşūm:

1. **ḫayşūmdan:**-*dan*
   Mesnevi 21
   Mısra: **7**
   Geniz (burun) kovuğu.

Şefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan fırār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

ḫazer ḳıl:

1. **ḫazer ḳıl:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Çekinmek.

Māʾide Enʿām ḫazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

2. **ḫazer ḳıl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Çekinmek.

Ḳıluben ḫoşca ḫazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

ḫazf:

1. **ḫaẕf:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **23**
   Çıkarmak kaldırmak silmek.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

ḫāzıḳ-ı üstād:

1. **ḫāzıḳ-ı üstād:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **50**
   Kelime Tipi: -
   Maharetli, yetenekli üstadlar.

Ḳıl riyāżet ḫāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḫaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

ḫāżır ol:

1. **ḫāżır ol:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **221**
   Kelime Tipi: -
   Hazırlıklı ol!.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḫāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

hele:

1. **hele:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **17**
   "Sonunda" anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz. (GTS).

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

hem:

1. **hem:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **29**
   Ayrıca, ilave olarak.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḫużūr
Hem ḫurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

2. **hemde:**-*de*
   Mesnevi 18
   Mısra: **4**
   Ayrıca, ilave olarak.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā ṣābiten

3. **hem:**
Mesnevi 3
Mısra: **10**
Hem.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī'l - aʿded

4. **hem:**
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Aynı zamanda , ilâve olarak.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

5. **hem:**
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Hem ... hem ... bağlacı.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

6. **hem:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Hem ... hem ... bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

7. **hem:**
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Hem ... hem ... bağlacı.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẕire

8. **hem:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Hem ... hem ... bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

9. **hem:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Aynı zamanda.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

10. **hem:**
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Aynı zamanda, ayrıca.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī'l - aʿded

11. **hem:**
Mesnevi 2
Mısra: **21**
Aynı zamanda , ilâve olarak.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

12. **hem:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Aynı zamanda , ilâve olarak.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

13. **hem:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
-de/ da.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Ṣol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

14. **hem:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

15. **hem:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

16. **hem:**
Mesnevi 38
Mısra: **52**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Bil miṣāl teḫṣā neḥaṣṣī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

17. **hem:**
Mesnevi 38
Mısra: **62**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḥāı ʿaynın ʿindinde güzel

18. **hem:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Fāni içre görmeye zaḫmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

19. **hem:**
Mesnevi 1
Mısra: **186**
"Ayrıca" anlamında edat.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

20. **hem:**
Mesnevi 1
Mısra: **186**
"Ayrıca" anlamında edat.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

21. **hem:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
"Ayrıca" anlamında edat.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

22. **hem:**
Mesnevi 21
Mısra: **10**
"Ayrıca" anlamında edat.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var eṣer

23. **hem:**
Mesnevi 1
Mısra: **192**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

24. **hem:**
Mesnevi 1
Mısra: **195**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḥı Ḳur'ān

25. **hem:**
Mesnevi 30
Mısra: **4**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

26. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **33**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

27. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **36**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

28. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **51**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

29. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṣābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

30. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **54**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

31. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **33**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

32. **hem:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṣābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

33. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **29**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḥı muṣḥafını

34. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **37**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

35. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **55**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

36. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **56**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

37. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **126**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

38. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **142**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

39. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **148**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Ṣol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

40. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **156**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

41. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

42. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **194**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

43. **hem:**
Mesnevi 39
Mısra: **226**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

44. **hem:**
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Aynı zamanda, ayrıca.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

hemān:

1. **hemān:**
Mesnevi 39
Mısra: **222**
Hemen.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

2. **hemān:**
Mesnevi 1
Mısra: **205**
Ancak, sadece, yalnız; fakat, illa.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

3. **hemān:**
Mesnevi 34
Mısra: **30**
Ancak, sadece, yalnız; fakat, illa.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

4. **hemān:**
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Hemen, sadece, her zaman.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

5. **hemān:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Sanki, adeta.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fīʾl evvel

6. **hemān:**
Mesnevi 1
Mısra: **216**
Ancak, sadece, yalnız.

Makāmın ide ḫaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

7. **hemān:**
Mesnevi 36
Mısra: **19**
Ancak, sadece, yalnız.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

8. **hemān:**
Mesnevi 36
Mısra: **24**
Ancak, sadece, yalnız.

Āli ʿİmrānile Aḥzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥışāl

9. **hemān:**
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden // Aşağı yukarı, yaklaşık, takrîben. // Ancak, sâdece, yalnız; fakat, illâ.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

10. **hemān:**
Mesnevi 17
Mısra: **4**
Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden // Aşağı yukarı, yaklaşık, takrîben. // Ancak, sâdece, yalnız; fakat, illâ.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

11. **hemān:**
Mesnevi 5
Mısra: **38**
Aşağı yukarı, yaklaşık II oysa, halbuki.

Ḥarfini bil ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

12. **hemān:**
Mesnevi 31
Mısra: **4**
Ancak, yalnızca; daima, her zaman; çabucak, derhâl.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

13. **hemān:**
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Derhal, hiç vakit geçirmeden, çabucak II ancak, yalnız, sadece, fakat.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

14. **hemān:**
Mesnevi 20
Mısra: **10**
Daima, her zaman; çabucak, derhâl.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

hemdeḥi:

1. **hemdeḥi:**
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Aynı zamanda.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaṣ ṣe hemdeḥi ṣaḫs-ı seket

hemīn:

1. **hemīn:**
Mesnevi 16
Mısra: **10**
Ancak, sadece II her zaman.

Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı ṣābit olmadı

2. **hemin:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Hemen o anda.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

3. **hemīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Hem, beraber.

Hem ḫurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf ṣābitan

hems:

1. **hems:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

2. **hems:**
Mesnevi 7
Mısra: **13**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

3. **hems:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

4. **hems:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü ṣiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

5. **hems:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

6.. **hemsile:**-*ile*
Mesnevi 7
Mısra: **27**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

7. **hemsile:**-*ile*
Mesnevi 7
Mısra: **9**
Hems'in lügat manası gizli olmaktır. Istılah manası harf nutk olunurken mahrecinden nefes akmasıdır.

İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̲āʾi bil hemsile riḫve iltibas oldı ṣaḥāḥ

hemz elif:

1. **hemz elif:**
Mesnevi 10
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hemzeli elif.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl
hemze:

1. **hemze:**
Mesnevi 4
Mısra: **10**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

2. **hemzeteyn:**-*teyn*
Mesnevi 8
Mısra: **15**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

3. **hemze:**
Mesnevi 10
Mısra: **14**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

4. **hemze:**
Mesnevi 13
Mısra: **2**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

5. **hemze:**
Mesnevi 20
Mısra: **4**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

6. **hemzeʿi:**-*ʿi*
Mesnevi 38
Mısra: **81**
1. Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif. 2.Elif, vav, ye ve he üzerine konan işaret.

Mis̲li min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

hemze-i ḳaṭʿı:

1. **hemze-i ḳaṭʿı:**
Mesnevi 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kelime başında bulunan ve başka kelimeden sonra geldiğinde, hemzesi her zaman yazılıp okunması gereken hemzelere "hemze-i kat'ı" denir.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eṣer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

hemze-i sāni:

1. **hemze-i s̲āni:**
Mesnevi 8
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
İkinci hemzenin.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i s̲āni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

hemze-i sāniyenüñ:

1. **hemze-i sāniyenüñ:**-*nüñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   İkinci hemzenin.

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

hemze-i vaṣl:

1. **hemze-i vaṣl:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Kelime başında bulunan ve yalnız yazıldığı zaman okunan, başka kelimeden sonra geldiğinde yazılsa da okunmadan atlanılan "elif" veya "hemze"ye "hemze-i vasıl" denir.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

2. **hemze-i vaṣl:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Kelime başında bulunan ve yalnız yazıldığı zaman okunan, başka kelimeden sonra geldiğinde yazılsa da okunmadan atlanılan "elif" veya "hemze"ye "hemze-i vasıl" denir.

Bil misāli vezkür' isme Rabbike minhü' isnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

hep:

1. **hep:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **1**
   1. Herkes. 2. Her zaman.

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḫālini

2. **hep:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **197**
   Bütün, tüm.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

3. **hep:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **48**
   Büsbütün, tamamen.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

4. **hep:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **193**
   Büsbütün, tamamen, hepsi.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

5. **hep:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **141**
   Büsbütün, tamamen, hepsi.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

6. **hep:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **193**
   Büsbütün, tamamen, hepsi.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

7. **hep:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **47**
   Büsbütün, tamamen, hepsi.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

8. **hep:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **173**
   Büsbütün, tamamen, hepsi.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

her:

1. **her:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **41**
   Her, hep.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

2. **her:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **24**
   (Far.) Her.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

3. **her:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **27**
   "Bütün, her bir" anlamlarında belgisiz sıfat.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

4. **her:**
Mesnevi 1
Mısra: **40**
"Bütün" anlamında belgisiz sıfat.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

5. **her:**
Mesnevi 7
Mısra: **65**
"Bütün" anlamında belgisiz sıfat.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

6. **her:**
Mesnevi 2
Mısra: **15**
"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

7. **her:**
Mesnevi 2
Mısra: **17**
"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

8. **her:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

9. **her:**
Mesnevi 36
Mısra: **57**
"Her" belgisiz sıfat || bütün, hep.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

her bir:

1. **her bir:**
Mesnevi 1
Mısra: **109**
Kelime Tipi: -
Ayrı ayrı, hepsi.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

her biri:

1. **her biri:**
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her biri.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

2. **her biri:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Her biri.

Ḥarf-i evvel sākin olsa ṣāniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

her birin:

1. **her birin:**
Mesnevi 10
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her bir.

Çün sebeb med evvelā ṣāniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

her birinden:

1. **her birinden:**-*nden*
Mesnevi 16
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Her biri.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

2. **her birinden:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eṣer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẕāhire

3. **her birinden:**
Mesnevi 34
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

4. **her birinden:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her birinden, her birisinden.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var eṣer

her biriniñ:

1. **her biriniñ:**
Mesnevi 36
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Hepsi.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

her dem:

1. **her dem:**
Mesnevi 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Her an; daima.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

her demi:

1. **her demi:**-*i*
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

her işinden:

1. **her işinden:**-*inden*
Mesnevi 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Her şart, her durum; başa gelen her şey.

Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

her ḳaçan:

1. **her ḳaçan:**
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

2. **her ḳaçan:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her ne zaman.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

her ḳanḳısı:

1. **her ḳanḳısı:**
Mesnevi 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Herhangi.

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād

her kere:

1. **her kere:**
Mesnevi 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Daima.

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

her zaman:

1. **her zaman:**
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

2. **her zaman:**
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

3. **her zaman:**
Mesnevi 6
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

4. **her zaman:**
Mesnevi 14
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

5. **her zaman:**
Mesnevi 18
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Olmadı ḫaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

6. **her zaman:**
Mesnevi 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

7. **her zaman:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

8. **her zamān:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

9. **her zaman:**
Mesnevi 34
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Her zaman.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

10. **her zaman:**
Mesnevi 2
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Her zaman, daima.

Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

herbiri:

1. **herbirinüñ:**-*n, -üñ*
Mesnevi 11
Mısra: **8**
Her bir tanesi, hepsi.

Ey Ṣerīfī herbirinüñ vaṣfını eyle temīz

hergiz:

1. **hergiz:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Asla, hiç bir vakit.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

2. **hergiz:**
Mesnevi 35
Mısra: **13**
Asla, hiç bir vakit.

Vaṣl olunursa eni'drib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

herḫālde:

1. **herḥālde:**
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Her zaman için.

Ṣeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

herkes:

1. **herkese:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **178**
Herkes, birçokları.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola
heves:

1. **heves:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Bir şeye karşı duyulan istek, arzu, meyil.

Ey Ṣerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

2. **hevesiñ:**-*i, -n*
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Bir şeye karşı duyulan istek, arzu, meyil.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meṣān

3. **heves:**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Arzu, istek.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

hevvez ü ḥuṭṭī:

1. **hevvez ü ḥuṭṭī:**
Mesnevi 9
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ütün huruf-u heca denilen yirmi sekiz harfi içine alan Ebced harf tertibinde harflerin sayısal değerleri şöyledir: Hevvez: He : 5, Hutti: Ha : 8 Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi.

Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

hezār:

1. **hezār:**
Mesnevi 1
Mısra: **103**
Bin II binlerce.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

hezze:

1. **hezze:**
Mesnevi 5
Mısra: **30**
Derken onları bozdular.

Bil ḥurūfī ḥasse şaḥşın hezze faẓẓın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẓılar
hiç:

1. **hiç:**
Mesnevi 1
Mısra: **243**
Asla, hiç.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

2. **hiç:**
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Asla, hiç.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

3. **hiç:**
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Asla, hiç bir zaman.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

4. **hiç:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Hiç II başka?.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

5. **hiç:**
Mesnevi 2
Mısra: **6**
Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

6. **hiç:**
Mesnevi 6
Mısra: **38**
"asla" anlamındaki zarf.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

7. **hiç:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
"asla" anlamındaki zarf.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

8. **hiç:**
Mesnevi 24
Mısra: **10**
"Asla" anlamında zarf.

Ser-ḥaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

hiç bir:

1. **hiç bir:**
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Hīç bir.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

hicā:

1. **hicā:**
Mesnevi 7
Mısra: **59**
Hece Alfabeyi meydana getiren harfler dizisi.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aşlı ʿArabiyye hicā

hīçbir:

1. **hiçbir:**
Mesnevi 1
Mısra: **96**
Hiçbir.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẕinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

2. **hiçbir:**
Mesnevi 5
Mısra: **46**
Hiçbir.

Fevze ʿalā ḥarş beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

3. **hiçbir:**
Mesnevi 38
Mısra: **54**
Hiçbir.

Āşikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḥaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

hicret:

1. **hicret:**
Mesnevi 1
Mısra: **146**
Peygamberimizin Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye teşrif buyurdukları zaman.

Cihānda şāhidi Sulṭan Selīm Ḫān
Biñ iki yüz onaltıdaydı hicret

hidāyet:

1. **hidāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **5**
1. Doğru yola irşat, delâlet. 2. Doğru yola sülûk. Hakk'a muvassal olan tariki bulmak.

Ki Ḳur’ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur’ān icrāya virdi ṭarīḳi

3. **hidāyet:**
Mesnevi 34
Mısra: **1**
1.Doğru yolu gösterme, hakka sevketme, 2. Doğru yol, hak yolu, Müslümanlık.

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ

hiff:

1. **ḫiff:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Hafiflik, ağır olmama hâli.

Ḫarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiş-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

ḥıfz:

1. **ḥıfẓa:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **119**
1. Saklamak, saklanmak: hıfz-ı cân, hıfz-ı mâl, hıfz-ı sıhhat. 2. Ezberlemek, ezberlenmek: hıfz-ı Kur'ân, hıfz-ı kasîde.

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvīd-i Türkī

ḥıfẓ eyle:

1. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

2. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

Ḫarfini bil ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḫarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

3. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

4. **ḥıfż eyle:**
Mesnevi 10
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

Ḫarf-i sākin şol ḫurūfki ḫareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḫkem andan ir sālim yola

5. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

6. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

7. **ḥıfẓ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
1. Korumak, saklamak, muhafaza etmek. 2. Ezberlemek.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıżṭırar gibi

ḥıfẓ idegör:

1. **ḥıfẓ idegör:**-*egör*
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur

2. **ḥıfẓ idegör:**-*egör*
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

ḥıfẓ ider:

1. **ḥıfẓ ider:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Ezberler, aklında tutar.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eser
ḥıfẓ iderisen:

1. **ḥıfẓ iderisen:**
Mesnevi 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Ezberlemek.

İktifā ider bu deñlü ḥıfẓ iderisen eġer

ḥıfẓ idüp:

1. **ḥıfẓ idüp:**
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
(Ar.) 1.Korumak, saklamak, muhâfaza etmek 2.Ezberlemek 3.Kur'an-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemek.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var ḥıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

2. **ḥıfẓ idüp:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
f. (Ar.) 1.Korumak, saklamak, muhâfaza etmek 2.Ezberlemek 3.Kur'an-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemek.

Ḥıfẓ idüp ḥaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur ṣāni hireb ṣāliṣ mīma

ḥıfẓ it:

1. **ḥıfẓ it:**
Mesnevi 6
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

2. **ḥıfẓ it:**
Mesnevi 7
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Taḳtiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

3. **ḥıfẓ it:**
Mesnevi 9
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Tecvidi manẓūmı ḥıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

4. **ḥıfẓ it:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ezberle,koru, sakla, muhafaza et.Kurân-ı Kerimi bütünüyle ezberleme.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

5. **ḫıfẓ it:**
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ezberle, muhafaza et, aklında bulundur.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

<u>ḫıfẓ itmeġe:</u>

1. **ḫıfẓ itmeġe:**-*ġe*
Mesnevi 38
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
Saklamak, ezberlemek.

Oḳuyana yazana ḫıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfi tenṣīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

<u>ḫıfẓ ḳıl:</u>

1. **ḫıfẓ ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **46**
Kelime Tipi: -
Korumak, saklamak, muhafaza etmek, ezberlemek.

Tā ki yāʾın ḫāliṣ olsun ḫıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḫarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

<u>ḫıfẓì:</u>

1. **ḫıfẓı:**
Mesnevi 17
Mısra: **10**
Hatırda tutmak, unutmamak.

Ḫıfẓı muḥkem isteyen bir ḫarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

2. **ḫıfẓī:**
Mesnevi 36
Mısra: **42**
Hatırda tutmak, unutmamak.

Oldı ḫıfẓī çün maāşir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

3. **ḫıfẓī:**
Mesnevi 12
Mısra: **6**
Sarı yüzlü ve zayıf olduğu için Sarı Memi lakabıyla da şöhret bulmuş Mehmed Efendi, Kuran hafızı olduğu için Hıfzi mahlasını seçmiştir.

Nāma nefsī zāda gibidir ḫıfẓī ḫayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

4. **ḫıfẓī:**
Mesnevi 12
Mısra: **6**
Sarı yüzlü ve zayıf olduğu için Sarı Memi lakabıyla da şöhret bulmuş Mehmed Efendi, Kuran hafızı olduğu için Hıfzi mahlasını seçmiştir.

Nāma nefsī zāda gibidir ḫıfẓī ḫayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

<u>ḫıfẓı ḳıl:</u>

1. **ḫıfẓı ḳıl:**
Mesnevi 5
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Ezberle.

Muṭbaḳ ḫarfi ẓikr olındı ḫıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

2. **ḫıfẓı ḳıl:**
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Ezberle.

Ḫıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

3. **ḫıfẓı ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **61**
Kelime Tipi: -
Ezberle.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḫıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

4. **ḫıfẓı ḳıl:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Ezberle, akılda tut, unutma!.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḫıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḫālini

<u>ḫıfẓına:</u>

1. **ḫıfẓına:**
Mesnevi 1
Mısra: **141**
Ezberleme, hafızaya alma.

İdüb żabṭı alaydı ḫıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

2. **ḫıfẓına:**
Mesnevi 39
Mısra: **118**
Ezberleme, hafızaya alma.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḥī ḫıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

ḥıfẓıña al:

1. **ḥıfẓıña al:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: -
   Hafızana al, ezberle, kavra.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

ḥıḳd-ı kīn:

1. **ḥıḳd-ı kīn:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Gizli düşmanlık, kin.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

ḥikmet:

1. **ḥikmet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **94**
   i. (Ar. ḥikmet) 1. Hakîmlik, bilgelik.
2. Cenâbıhakk'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi lâyık olduğu yere koyma sırrı, âlemin insanlar tarafından anlaşılamayan gizli amacı:.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

ḫilāf:

1. **ḫilāfı:**-*ı*
   Mesnevi 9
   Mısra: **13**
   (Ar.) Hilaf, zıt, yalan, karşı, aykırı.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla başar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳışşası

ḫilʿat:

1. **ḫilʿat-ı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **157**
   Elbise, kaftan.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

2. **ḫilʿat:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **112**
   Eskiden, padişah veya vezir tarafından takdir edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

himmet:

1. **himmeti:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **47**
   Ar. lütuf, kerem, yardım.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

hind:

1. **hind:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **8**
   Hindistan.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

hireb:

1. **hireb:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **9**
   Yapılan hatalar ha yı he gibi okumak.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̱āni hireb s̱āliṣ mīma

hişāl:

1. **ḫişāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **208**
   Huylar.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḫişāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

hişşe:

1. **ḫişşesün:**-*sün*
   Mesnevi 22
   Mısra: **20**
   Birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, pay; bir olaydan çıkarılan ders.

Bil miṣāli te ire aḳlıñ alasın ḫişşesün
Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

2. **ḫişşe:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **14**
   Hisse, pay, nasip.

Var durur gözine ḫişşe yoḳ ḳulaġuñ ḫişşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

3. **ḥişşesi:**-*(s)i*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Pay, kısım.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eşer

hişşe al:

1. **ḥişşe al:**
Mesnevi 39
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kıssadan hisse almak; anlatılan bir olaydan veya hikâyeden çıkarılan ibret dersi.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥişşe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

2. **ḥişşe al:**
Mesnevi 39
Mısra: **203**
Kelime Tipi: -
Pay al.

Müfsid olan ġadrini ẓālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥişşe al

hiṭāb:

1. **ḥiṭāb:**
Mesnevi 39
Mısra: **110**
Ar. 1. Tevcîh-i kelâm, şahsa, şeye teveccühle söz söyleme. hitâben: Hitap suretiyle. 2. Hitap suretinde söylenen söz. faslu'l-hitâb: Hitâb-ı fâsıl, hükm-i kat'î, hitâb-ı makûl, diyecek bulunmayacak hitab, hitâb-ı mûtedil.

Gel Şerīfi di kitābetden ḥiṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

hitān oldılar:

1. **ḥitān oldılar:**
Mesnevi 21
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sünnet oldular.Farz oldular.

İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur
Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḥitān oldılar

hiz:

1. **hiz:**
Mesnevi 36
Mısra: **57**
Hareketteki çabukluk, sürat.Hislenerek coşma, coşkunluk.

Kāmil-i ḥaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her şaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

hizmet:

1. **hiẕmeti:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **75**
İş, vazife.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan ṣāḥib-ilm-i kemāli

ḫoca:

1. **ḫocalar:**
Mesnevi 1
Mısra: **37**
. Efendi, ağa, muteber zat. 2. Hane reisi, hane sahibi. 3. Muallim, üstat.

Ḫayā ehlī ḫocalar pīri Oṣman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

2. **ḫocalar:**
Mesnevi 1
Mısra: **221**
. Efendi, ağa, muteber zat. 2. Hane reisi, hane sahibi. 3. Muallim, üstat.

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

3. **ḫoca:**
Mesnevi 39
Mısra: **37**
. Efendi, ağa, muteber zat. 2. Hane reisi, hane sahibi. 3. Muallim, üstat.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

4. **ḫōca:**
Mesnevi 39
Mısra: **141**
. Efendi, ağa, muteber zat. 2. Hane reisi, hane sahibi. 3. Muallim, üstat.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

5. **ḫocalar:**-*lar*
Mesnevi 1
Mısra: **226**
Hoca.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

6. **ḫocanıñ:**-*nın*
Mesnevi 39
Mısra: **32**
Hoca.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

7. **ḫoca:**
Mesnevi 21
Mısra: **22**
1. Efendi, ağa, muteber zat. 2. Hane reisi, hane sahibi. 3. Muallim, üstat.

Var ḫoca ḳurrāya diz çök anda aġzuñ düzenür

hoca-ḥāzıḳ:

1. **ḫoca-ḥāzıḳ:**
Mesnevi 1
Mısra: **231**
Kelime Tipi: -
Maharetli,usta hocalar.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer gönlin ḳuşı ḳondı bu güle

hōcanıñ:

1. **ḫōcanıñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **143**
Hocanın.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

hor baḳar:

1. **ḫor baḳar:**-*ar*
Mesnevi 39
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Bir kimseye değersiz, aşağı gözüyle bakmak.

Varġıl amma menʿ iderisen eġer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

hoş:

1. **ḫoş:**
Mesnevi 39
Mısra: **98**
Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

2. **ḫoş:**
Mesnevi 1
Mısra: **244**
Gerçi, ki anlamlarında kullanılmış bir kelime.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol .

3. **ḫoş:**
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Güzel, çok güzel, zarif.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

4. **ḫoş:**
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Far. hoş, güzel.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

5. **ḫoş:**
Mesnevi 6
Mısra: **23**
Far. hoş, güzel.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

6. **ḫoş:**
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Bununla birlikte.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

7. **ḫoş:**
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Bununla birlikte.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

8. **ḫoş:**
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Bununla birlikte.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḥvālini

9. **ḫoş:**
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Bununla birlikte.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

10. **ḫoş:**
Mesnevi 21
Mısra: **17**
Bununla birlikte.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neşīr

11. **ḫoş:**
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Bununla birlikte.

Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdur lafẕ-ı ḳuranda żamīr

12. **ḫoş:**
Mesnevi 1
Mısra: **123**
Aslında, gerçi.

Gelür vāʿıẕ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

13. **ḫoş:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Aslında, gerçi.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emsālini bil secā vü ḳālā gibi

14. **ḫoş:**
Mesnevi 8
Mısra: **24**
Aslında, gerçi.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḫarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

15. **ḫoş:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
Aslında, gerçi.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ sözʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

16. **ḫoş:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Aslında, gerçi.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emsālini bil secā vü ḳālā gibi

17. **ḫoş:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Aslında, gerçi.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

18. **ḫoş:**
Mesnevi 37
Mısra: **8**
Aslında, gerçi.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca eser

19. **ḫoş:**
Mesnevi 39
Mısra: **59**
Aslında, gerçi.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

20. **ḫoş:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Gerçi, ancak, ama.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

21. **ḫoş:**
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Hoşça, güzelce

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

<u>hoş degüldür:</u>

1. **ḫoş degüldür:**
Mesnevi 36
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Hoş, güzel değildir.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde māniʿi mümkün degildür ey peder

<u>hoş- elzem:</u>

1. **hoş- elzem:**
Mesnevi 7
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Oldukça gerekli.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḫurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẕar

<u>hoş gelür:</u>

1. **ḫoş gelür:**
Mesnevi 39
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Hoşa gitmek ‖ hoş görünmek, güzel gelmek.

Ṭadı ḫoş gelür saña misl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

<u>hoş ḫāl olur:</u>

1. **ḫoş ḫāl olur:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Güzel,hoş bir durumun oluşması.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḫāl olur

ḫoş kelām:

1. **ḫoş kelām:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Hoş, güzel, latif söz.

Şol muḳaddem emsileler ẕikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

ḫoş mesel:

1. **ḫoş meṣel:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Güzel, latif, hoş misaller.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḫīn onikidür fī'l - aʿded

ḫoş misal:

1. **ḫoş miṣal:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Hoş, güzel emsaller, misaller.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş miṣal
Ger miṣaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güṣād

ḫoş olur:

1. **ḫoş olur:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Güzel, hoş olmak.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel ṣāni diñle gözüm

2. **ḫoş olur:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Güzel, hoş olmak.

Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

ḫoş ṣafa:

1. **ḫoş ṣafa:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **67**
   Kelime Tipi: -
   Huzurlu.

Ṭadı ḫoş gelür saña miṣl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

ḫoş ṣefā:

1. **ḫoş ṣefā:**-*ḫoş*
   Mesnevi 38
   Mısra: **110**
   Kelime Tipi: -
   Güzel gönül şenliği, ferahlık

Ṣāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

ḫoş taraf:

1. **ḫoş taraf:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **63**
   Kelime Tipi: -
   Hoş bir yan, güzel bir taraf.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

ḫoş yādigār:

1. **ḫoş yādigār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **123**
   Kelime Tipi: -
   Hoş yâdigar olmak; hatıra olarak kalmak.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfi tenṣīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

ḫoşca:

1. **ḫoşca:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **51**
   Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

2. **ḫoşca:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **51**
   Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

3. **ḫoşca:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **41**
   Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

4. **ḫoşca:**
Mesnevi 6
Mısra: **41**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

5. **ḫoşca:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

6. **ḫoşca:**
Mesnevi 10
Mısra: **11**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḫarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

7. **ḫoşca:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emsālini te bulasın rütbe ʿalā

8. **ḫoşca:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil misālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

9. **ḫoşca:**
Mesnevi 14
Mısra: **27**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün misāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

10. **ḫoşca:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

11. **ḫoşca:**
Mesnevi 14
Mısra: **27**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün misāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

172 **ḫoşca:**
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

13. **hoşca:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

14. **ḫoşca:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

15. **ḫoşca:**
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Min-ledün küllün-lehü oldı misāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḥıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

16. **ḫoşca:**
Mesnevi 24
Mısra: **1**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Diñlegil ḫoşca beni ey ṭālibi tecvīd olan

17. **ḫoşca:**
Mesnevi 34
Mısra: **16**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḫālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

18. **ḫoşca:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca eser

19. **ḫoşca:**
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ger bu ḫarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġu

20. **ḫoşca:**
Mesnevi 38
Mısra: **20**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

21. **ḫoşca:**
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

22. **ḫoşca:**
Mesnevi 38
Mısra: **20**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

23. **ḫoşca:**
Mesnevi 39
Mısra: **18**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

24. **ḫoşça:**
Mesnevi 39
Mısra: **128**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci eser

25. **ḫoşca:**
Mesnevi 39
Mısra: **176**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

26. **ḫoşca:**
Mesnevi 39
Mısra: **18**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

27. **ḫoşca:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Ẕāl ü sā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

28. **ḫoşca:**
Mesnevi 36
Mısra: **6**
Hoş bir tarzda, iyice, güzelce.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

hoş-hişāl:

1. **ḫoş-ḫişāl:**
Mesnevi 36
Mısra: **25**
Güzel huylu.

Āli ʿİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḫişāl

hoşnud olmaz:

1. **ḫoşnud olmaz:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Memnun, mutlu olmaz.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

hoş-rev:

1. **ḫoş-rev:**
Mesnevi 12
Mısra: **5**
Hoş gidişli.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil miṣāli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

hoş-zebān:

1. **ḫoş-zebān:**
Mesnevi 5
Mısra: **12**
Tatlı dilli, güzel konuşan, hoş sözler söyleyen.

Bil luġatle ıṣṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ıṣṭılāḥda şavtı cer

hubb-ı āvāzuñ:

1. **ḫubb-ı āvāzuñ:**-*uñ*
Mesnevi 5
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Güzel ses.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

ḥüccet:

1. **ḥucceti:**-*i*
   Mesnevi 21
   Mısra: **12**
   Delil, belge.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

2. **ḥüccet:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **14**
   Belge, vesika, delil.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

hücre:

1. **ḥücrede:**-*de*
   Mesnevi 1
   Mısra: **108**
   Medrese odası.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

2. **ḥücre:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **77**
   Küçük oda; medrese odası.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

3. **ḥücreye:**-*ye*
   Mesnevi 39
   Mısra: **46**
   Küçük oda, sınıf.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

hūd:

1. **hūdda:**-*da*
   Mesnevi 36
   Mısra: **32**
   Hūd Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

2. **hūd:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **93**
   Hud Suresi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

hudā:

1. **ḫüdā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **45**
   Allah (c.c.), Cenâbıhak

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān

2. **ḫüdā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **150**
   Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

3. **ḫüdāya:**-*y*, -*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **115**
   Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

4. **ḫudāyā:**-*y*, -*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **216**
   Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Makāmın ide ḫaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

5. **ḫüdānuñ:**-*nuñ*
   Mesnevi 31
   Mısra: **4**
   Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

6. **ḫudāya:**-*ya*
   Mesnevi 1
   Mısra: **2**
   Allah, Tanrı.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüli'llāh

7. **ḫudā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **77**
   Allah (c.c.).

İde raḥmet Ḫudā ẕü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

8. **ḫüdā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   Allah (c.c.).

Ḫüdā ḳor mı bizi cevʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

9. **ḫüdā:**
Mesnevi 1
Mısra: **154**
Allah (c.c.).

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

hüdā yā:

1. **ḫüdā yā:**
Mesnevi 1
Mısra: **160**
Kelime Tipi: -
Ey Allahım.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā virʿömür inṣāfʿadālet

ḫükkām:

1. **ḫükkām:**
Mesnevi 39
Mısra: **106**
Hakimler, padişahlar, sultanlar, hükmedenler.

Varma ḫükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

ḫükm:

1. **ḫükmini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Hüküm, karar.

Ḫükmini bil ey birāder ḫükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

2. **ḫükmini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 34
Mısra: **15**
Hüküm, karar.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı sānī vaḳf-ı kāfī añla ḫükmini diġer

3. **ḫükmini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 10
Mısra: **11**
Yönetme, hüküm, karar.

Ḫarf-i meddāt ḫarf-i ʿillet ḫarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḫükmini

4. **ḫükmi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **28**
Hüküm, karar.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḫükmi İrāna

5. **ḫükmi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **21**
Emir, buyruk; güç, kudret II görev, yetki.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḫükmi bir ḫāleti vaḳf-ı ḫazf olur

hükmi:

1. **ḫükmi:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Hüküm, emir, nüfuz, maddeler.

Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḫükmi beşdür anlaġıl

ḫükmi iḫfāyı:

1. **ḫükmi iḫfāyı:**-*yı*
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İhfa hükmünü, babını.

Diñle oġlum ḫükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḫurūfdan birine uġrasalar

ḫükmi rā:

1. **ḫükmi rā:**
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ra'nın on iki (12) hali vardır. Bu on iki halin beşi kalın, dördü ince, üçü ise hem ince hem kalın okunur.

Ḫükmini bil ey birāder ḫükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

ḫükm-i rā:

1. **ḫükm-i rā:**
Mesnevi 5
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Ranın hükmü.

Bil yaḳında ḫükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

ḫükm-i rāda:

1. **ḫükm-i rāda:**-*da*
Mesnevi 6
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Ranın hükmü.

Ḫükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

ḥükūm:

1. **ḥükūmi:**-*i*
   Mesnevi 18
   Mısra: **22**
   Hüküm, emir, madde.

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına

ḥulḳūm:

1. **ḥulḳuma:**-*a*
   Mesnevi 20
   Mısra: **10**
   Boğaz.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḥavf gibi

hümām:

1. **hümām:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **35**
   Bir işe iyice sarılıp o işi başarmak için çaba gösteren, himmeti çok, gayretli kimse.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

2. **hümām:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **19**
   Bir işe iyice sarılıp o işi başarmak için çaba gösteren, himmeti çok, gayretli kimse.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eğer
İẖtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

3. **hümam:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **6**
   Yüksek himmetli, büyük kimse.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

hüner:

1. **hüner:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **56**
   1. Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, mahâret 2. Bir şeyi iyi bilmekten, iyi yapabilmekten gelen üstün hal, mârifet.

Kāmil-i ḥaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

2. **hüner:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **60**
   1. Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, mahâret 2. Bir şeyi iyi bilmekten, iyi yapabilmekten gelen üstün hal, mârifet.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānīʿi mümkün degildür ey peder

3. **hüner:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **95**
   1. Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, mahâret 2. Bir şeyi iyi bilmekten, iyi yapabilmekten gelen üstün hal, mârifet.

Nesẖī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

4. **hüner:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **11**
   Bilgi, ilim, ustalık, maharet.

Temürūnī dābbeten ḫaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḥaffef olur pür hüner

5. **hüner:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **15**
   Bilgi, ilim, ustalık, maharet.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

ḫürmet:

1. **ḫürmetīne:**-*i*, -*(n)e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **176**
   ... nin hatırı için, ... şerefine, –e olan saygı sebebiyle (Hz. Muhammet kast edilmiştir.).

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḫürmetīne

2. **ḫürmetine:**-*i*, -*(n)e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **196**
   ... nin hatırı için, ... şerefine, –e olan saygı sebebiyle (Hz. Muhammet kast edilmiştir.).

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḫürmetine daḫı Ḳur'ān

ḫurūf:

1. **ḫurūf:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **23**
   Harfler.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḫurūf taḥsin-i elfāẓiledür

2. **ḫurūfı:**-*ı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **33**
   Harfler.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḫurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

3. **ḥurūfı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Harfler.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

4. **ḥurūfı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Harfler.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

5. **ḥurūfı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Harfler.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

6. **ḥurūfı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Harfler.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

7. **ḥurūf:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
Harfler.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Ṣol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

8. **ḥurūf:**
Mesnevi 6
Mısra: **10**
Harfler.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

9. **ḥurūf:**
Mesnevi 6
Mısra: **30**
Harfler.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

9. **ḥurūfki:**-*ki*
Mesnevi 10
Mısra: **16**
Harfler.

Ḫarf-i sākin ṣol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

10. **ḥurūfuñ:**-*uñ*
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Harfler.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola

11. **ḥurūfdan:**-*dan*
Mesnevi 8
Mısra: **5**
Harf, harfler.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

12. **ḥurūfdan:**-*dan*
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Harf, harfler.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

13. **ḥurūfunı:**-*unı*
Mesnevi 38
Mısra: **65**
Harfini.

Bil miṣāli fe’ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

14. **ḥurūf:**
Mesnevi 39
Mısra: **38**
Harf.

Bir ḥurūf on ṣevāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

ḥurūf-āṣliyyet:

1. **ḥurūf-āṣliyyetüñ:**-*üñ*
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Asıl, orijinal harfler.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Ṣol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

ḥurūfāt:

1. **ḫurūfātı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **245**
Harfler.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olmaz

2. **ḥurūfātdadır:**-*dadır*
Mesnevi 14
Mısra: **21**
Harfler.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i ṣāliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

3. **ḥurūfāt:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Harfler.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aṣlı durur

4. **ḥurūfāt:**
Mesnevi 7
Mısra: **61**
Harfler.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

8. **ḥurūfāt:**
Mesnevi 7
Mısra: **61**
Harfler.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

ḥurūfī:

1. **ḥurūfī:**
Mesnevi 5
Mısra: **30**
Harflere dair.

Bil ḥurūfī ḥasse ṣaḥṣın hezze faẕẕın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿzılar

2. **ḥurūfı:**
Mesnevi 6
Mısra: **47**
Harfi.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

3. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Harfi.

Ḳalḳale şamt ile şıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

4. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Harfi.

Münfetiḥ şıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

5. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Harfi.

Şıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

6. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Harfi.

Ḳalḳale şamt ile şıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

7. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Harfi.

Münfetiḥ şıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

8. **ḥurūfı:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Harfi.

Şıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

ḥurūf-ı ferʿini:

1. **ḥurūf-ı ferʿini:**
Mesnevi 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkinci derecede önemli olan, ikincil harfler, fer'i harfler.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

ḥüsām kātib:

1. **ḥüsām kātib:**
Mesnevi 39
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Hüsam Katib.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

ḥüsn:

1. **ḥüsni:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **60**
Güzellik.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ
Ḫarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

ḥüsn-i ḫaṭ:

1. **ḥüsn-i ḫaṭ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **114**
   Kelime Tipi: -
   Güzel yazı yazma sanatı.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

huṣṣa daġṭun kaẓdurur:

1. **ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **38**
   Kelime Tipi: -
   Yedi harfi bu şekilde kalıplaştırarak ifade ediyor.

Ḥarfini bil ḫuṣṣa daġṭun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḫıfẓ eyle ḳamu

huşt kerden:

1. **huşt kerden:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Dikkat etmek.

Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

huşūşā:

1. **ḫuşūşā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **165**
   (Ar.) Özellikle.

Ḫuṣūşā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim ketḫüdāsı beġlerini

2. **ḫuşūşā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **20**
   Bilhassa, özellikle.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

3. **ḫuşūşā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **20**
   Bilhassa, özellikle.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

huva'llāhu eḥad:

1. **huva'llāhu eḥad:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   "De ki: O Allah birdir." Anlamına gelen İhlas suresinin ilk ayeti.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

hüve'llāh:

1. **hüve'llāh:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **3**
   O Allahtır.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

ḫużūr ider:

1. **ḫużūr ider:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Huzura kavuşmak, huzur bulmak, huzurlu olmak, rahat etmek.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḫużūr
Hem ḫurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

ḫaḳḳı:

1. **ḫaḳḳı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **160**
   1. Doğru, gerçek. (Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ.).

ʿİlmile bildüñ ne ḫaḳḳı ḫaḳḳını
Bil Şerīfī anlaruñ iḫḳāḳını

halḳ:

1. **ḫalḳ:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **23**
   Ahali İnsanlar.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

ḫayr:

1. **ḫayr:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **164**
   Hayır; iyi,.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

I

ırag̱:

1. **ırāġa:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **58**
   Uzak.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

2. **ırāġa:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **87**
   Uzak.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

3. **ırāġa:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **58**
   Uzak.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

ırak̲:

1. **ırāḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **151**
   Uzak.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

ıṯbāḳ:

1. **ıṯbāḳ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **8**
   Lugatta, "yapıştırmak" manasına gelen ıtbak, Tecvid ilminde: "Itbak harfleri okunduğu zaman, dilin üst damağa yapışması" demektir.

Bāḳī ḳoy ıṯbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emsālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

ıʿyān:

1. **ıʿyān:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **37**
   Belli, açık, ortada.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

2. **ıʿyān:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **14**
   Belli, açık, ortada.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

3. **ıʿyān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **1**
   Belli, açık, ortada.

Bāb-ı evvel oldı çün Tecvīd Ḳarabaşda ıʿyān

ıyān:

1. **ıyān:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **7**
   Belli, açık, ortada.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̲enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

ʿıyān:

1. **ʿıyān:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **4**
   Açık, aşikare, zahir, belli.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̲ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

2. **ʿıyān:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **13**
   Açıkça, belli bir şekilde.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde es̲er ẓāhir ʿıyān

3. **ʿıyān:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **23**
   Açıkça, belli bir şekilde.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

4. **ʿıyān:**
   Mesnevi 33
   Mısra: **1**
   Belli, açık, açık bir şekilde.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

5. **ʿıyān:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **5**
   Açık, belli şekilde, aşikâr.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

6. **ʿıyān:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **11**
   Açık, belli şekilde, aşikâr.

Lafẓda s̲ābit oldı ammā ḥaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

12. ʿıyān
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Açık, belli şekilde, aşikâr.

Lafẓda s̱ābit oldı ammā ḥaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

ıżṭırar gibi:

1. **ıżṭırar gibi:**
Mesnevi 38
Mısra: **71**
Kelime Tipi: -
Çaresizlik gibi.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıżṭırar gibi

İ

1. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **54**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Sebeb ne idi bu tuḫfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

2. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **55**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

3. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **93**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

4. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **101**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

5. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **115**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden ṣebābetden gelürdi

6. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **144**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

7. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **54**
"İ" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Sebeb ne idi bu tuḫfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

8. **idi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **92**
"İmek" ek fiilinin geçmiş zamanı.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

9. **imiş:**-*miş*
Mesnevi 8
Mısra: **16**
"-i" ek fiili (duyulan geçmiş zaman çekimi).

Bunda daḫı vech-i s̱ālis olur imiş ey püser
Hemze-i s̱āniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

ibʿad:

1. **ibʿadi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **10**
(Allah'a göre) kullar II bir kimsenin hizmetinde bulunan kimseler.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ es̱er

ʿibād:

1. ʿ**ibād:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Kullar.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

iblīs:

1. **iblis:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Ar. 1. Şeytan. 2.Hilekâr, muğfil.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

2. **iblis:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Ar. 1. Şeytan. 2.Hilekâr, muğfil.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

ibrāhim:

1. **ibrāhimüñ:**-*üñ*
Mesnevi 38
Mısra: **69**
İbrahim Peygamber.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

ibrāhimdedür:

1. **ibrāhimdedür:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
İbrahim Suresindedir.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

ibtidā:

1. **ibtidā:**
Mesnevi 35
Mısra: **10**
Ar. 1. Bed' etmek, başlamak. 2. Başlangıç. 3. Evvel. 4. Evvelâ. 5. Beytin mısrâ-ı sânisinde birinci olan tef'ile.

Unẓurūʿ ʿbüdū miṣāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

ibtidā it:

1. **ibtidā it:**
Mesnevi 34
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

ibtidā itmek:

1. **ibtidā itmek:**-*mek*
Mesnevi 34
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Başlamak.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

iç:

1. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 30
Mısra: **23**
-da/-de, içinde.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

2. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 34
Mısra: **4**
-da/-de, içinde.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

3. **içindedür:**-*i, -n, -de, -dür*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
İç, dahil.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

4. **içeler:**-*e, -ler*
Mesnevi 1
Mısra: **223**
Içmek.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfiẓ olanlar

icāzet:

1. **icāẕet:**
Mesnevi 1
Mısra: **107**
İzin, ruhsat.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḫücrede itdüñ tilāvet

içi:

1. **içi:**
Mesnevi 39
Mısra: **64**
İçi, iç kısmı.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

içinde:

1. **içinde:**
Mesnevi 39
Mısra: **183**
T. Arasında.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

2. **içinde:**
Mesnevi 27
Mısra: **16**
İçinde, içerisinde.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

icmāl:

1. **icmālini:**-*ini*
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Özetle, kısaca.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

icrā:

1. **icrā:**
Mesnevi 1
Mısra: **27**
Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

2. **icrāʾı:**-*ʾı*
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Yapma, yerine getirme, uygulama.

Ki Ḳur'ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur'ānı icrāʾı bunlar

3. **icrāya:**-*y, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Yapma, yerine getirme, uygulama.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

icrā dilersen:

1. **icrā dilersen:**-*dilersen*
Mesnevi 38
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Yapmak, yerine getirmek, bir işi yürütmek.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

icrā eyle-:

1. **icrā:**
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Akıtmak ‖ yerine getirmek.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḫrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

icrā idenler:

1. **icrā idenler:**-*enler*
Mesnevi 15
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Yapmak, yerine getirmek, bir işi yürütmek.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḫālini

2. **icrā idenler:**-*enler*
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yapmak, uygulamak; akıtmak II sağlamak.

Tecvid üzre ḳurānı icrā idenler ḥoş saḫī

icrā-ı ḳurān:

1. **icrā-ı ḳurān:**
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kuranın icrası,uygulaması.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

içre:

1. **içre:**
Mesnevi 1
Mısra: **41**
-da/-de, içinde.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette Oṣmān

2. **içre:**
Mesnevi 2
Mısra: **4**
(iç'ten yön eki ile iç-re) E.T. Türk. İçinde, arasında.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

3. **içre:**
Mesnevi 1
Mısra: **221**
Hâlinde.

Oḳuda ḥocalar ḥoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

4. **içre:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
-da/-de, içinde.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

5. **içre:**
Mesnevi 36
Mısra: **3**
"İçinde" arasında.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

6. **içre:**
Mesnevi 36
Mısra: **41**
"İçinde" arasında.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

7. **içre:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
"İçinde" arasında.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

8. **içre:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
"İçinde" arasında.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

ictimāʿ:

1. **ictimāʿ:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
Bir araya gelmek.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl ṣurada āḳdem ṣol ʿayn lafẓı gibi

içün:

1. **içün:**
Mesnevi 38
Mısra: **118**
İçin.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet ẓiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

2. **içündür:**-*dür*
Mesnevi 31
Mısra: **4**
İçin.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

3. **içün:**
Diğer 1
Mısra: **2**
İçin, diye, amacıyla, maksadıyla. Amaç belirtir.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

4. **içün:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
"İçin, uğruna" anlamlarında edat.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

5. **içün:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
"İçin" edatı.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

6. **içün:**
Mesnevi 39
Mısra: **16**
"İçin" edatı.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

id:

1. **iderdik:**-*er, -dik*
Mesnevi 1
Mısra: **95**
Etmek, eylemek.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẓinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

2. **iderim:**-*er, -im*
Mesnevi 1
Mısra: **122**
Etmek, eylemek.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḫaḳīri

3. **idüp:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Etmek.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser

4. **ide:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Etmek.

Din-i islāmımıza eyledi yakẓān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

5. **idem:**-*em*
Mesnevi 8
Mısra: **3**
Demek, söylemek, ayıtmak.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḫurūf-ı ferʿini
Bil ḫurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

6. **idem:**-*em*
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Demek, söylemek, ayıtmak.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

7. **idem:**-*em*
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Demek, söylemek, ayıtmak.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

8. **idemez:**-*e, -me, -z*
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Bir işi yapamamak, üstesinden gelememek.

Ekṣerī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekṣer ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

9. **ide:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **215**
Etmek II Eylemek.

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

id-:

1. **idelüm:**-*e, -lüm*
Mesnevi 1
Mısra: **185**
Etmek, eylemek, yapmak.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem andaʿ ömrimizi iḫtitām it

2. **idüb:**-*üb*
Mesnevi 1
Mısra: **141**
Etmek, eylemek, yapmak.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

ide mi ḫayr:

1. **ide mi ḫayr:**
Mesnevi 39
Mısra: **224**
Kelime Tipi: -
Hayır eder mi?.

Ḫāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

idem beyān:

1. **idem beyān:**
Mesnevi 19
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Açıklama, anlatmak, söylemek.

Ḫüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

idem neşīr:

1. **idem neşīr:**
Mesnevi 21
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Yayımlama, yayma, dağıtma.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neşīr

iden:

1. **iden:**
Mesnevi 1
Mısra: **36**
Eden, eyleyen kimse manalarında sıfat-fiil.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

ider:

1. **ider:**-*er*
Mesnevi 21
Mısra: **5**
"Etmek, eylemek"; yapar, gerçekleştirir.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

2. **ider:**-*er*
Mesnevi 21
Mısra: **6**
"Etmek, eylemek"; yapar, gerçekleştirir.

Şefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

iderdük:

1. **iderdük:**
Mesnevi 1
Mısra: **118**
Ederdik.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

idġam:

1. **idġam:**
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

2. **idġām:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

3. **idġām:**
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

4. **idġām:**
Mesnevi 25
Mısra: **14**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḥaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini gönlünde yaz

5. **idġām:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iẓhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

6. **idġām:**
Mesnevi 25
Mısra: **25**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

7. **idġam:**
Mesnevi 26
Mısra: **7**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

8. **idġām:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Ḫarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

9. **idġām:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ ems̱āliyle

10. **idġām:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Ḫarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

11. **idġām:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ ems̱āliyle

12. **idġām:**
Mesnevi 38
Mısra: **34**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

13. **idġām:**
Mesnevi 38
Mısra: **40**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i s̱ānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

14. **idġām:**
Mesnevi 38
Mısra: **34**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

15. **idġām:**
Mesnevi 38
Mısra: **40**
Arapçada üçlü kökte bulunan ve illetli harf denilen "elif, vav, ye" harflerinin uyumunun sağlanması ve Arapça'da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i s̱ānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

idġāmı:

1. **idġāmı:**
Mesnevi 23
Mısra: **3**
Birbirinin aynı olan veya aynı cinsten olan (birbirlerine yakınlığı olan) harflerden sakin, ikincisi harekeli olarak geldiğinde, birincisini ikincisine katmaya (birinci harfi ikinci harfe çevirerek ikinci harfi şeddeli imiş gibi okumaya) idğam denir.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

idġām-ı maʿal ġunne:

1. **idġām-ı maʿal ġunne:**
Mesnevi 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Harfleri dört tanedir. Tenvin veya sakin nundan sonra bu harflerden birisi gelirse idgam mea'l-gunne olur.

Bāb-ı rābiʿ oldı idġām-ı maʿal ġunne aḫī

idġām-ı misleyn:

1. **idġām-ı miṣleyn:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aynı harfin iki defa arka arkaya gelerek, birincisinin sakin (cezzimli) ikincisinin harekeli olarak gelmesi durumunda birincisi ikincisine katılarak okunur. İşte biz buna idğamı misleyn denir.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

idi:

1. **idim:**-*m*
Mesnevi 1
Mısra: **138**
"i-" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

idüp:

1. **idüp:**-*üp*
Mesnevi 1
Mısra: **173**
Edip, ederek.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

2. **idüp:**-*üp*
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Edip, ederek.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

iḫāṭ:

1. **iḫāṭ:**
Mesnevi 6
Mısra: **19**
Etrafından çevirmek, kuşatmak, içine almak. Kuşatılmak, sarılmak.

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

iḫfā:

1. **iḫfā:**
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **iḫfādur:**-*dur*
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda şavtı cer

3. **iḫfā:**
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

4. **iḫfā:**
Mesnevi 18
Mısra: **15**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

5. **iḫfā:**
Mesnevi 18
Mısra: **16**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

6. **iḫfā:**
Mesnevi 19
Mısra: **4**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u ẕāl u zā

7. **iḫfā:**
Mesnevi 19
Mısra: **7**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

8. **iḫfā:**
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

ʿAklıñı dir başa ḫıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḫāletdir idġam ile iẓhār arası

9. **iḫfānıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

10. **iḫfā:**
Mesnevi 19
Mısra: **14**
Lugat manası saklamak, gizlemek.Tecvid ilminde ise Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

11. **iḫfā:**
Mesnevi 19
Mısra: **17**
Lugat manası saklamak, gizlemek.Tecvid ilminde ise Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Olmadığıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

12. **iḫfā:**
Mesnevi 21
Mısra: **10**
Lugat manası saklamak, gizlemek.Tecvid ilminde ise Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var es̱er

13. **iḫfā:**
Mesnevi 25
Mısra: **14**
Lugat manası saklamak, gizlemek.Tecvid ilminde ise Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini göñlünde yaz

14. **iḫfā:**
Mesnevi 25
Mısra: **5**
Lugat manası saklamak, gizlemek.Tecvid ilminde ise Şeddeden uzak bir şekilde izhar ile idgam arası gunneli bir okuyuş.

Bil bunıñ emṣāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i s̱āni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

<u>iḫfā oldılar:</u>

1. **iḫfā oldılar:**-*dılar*
Mesnevi 5
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Gizlenme.

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

iḥḳāḳ:

1. **iḥḳākı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **171**
   Hak.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

2. **iḥḳāḳını:**-*ını*
   Mesnevi 39
   Mısra: **161**
   Hak.

ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını
Bil Şerīfī anlaruñ iḥḳāḳını

ihrāc:

1. **iḫrāc:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **23**
   Dışarı atma, çıkarma.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

2. **iḫrāc:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **23**
   Dışarı atma, çıkarma.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

ihrās olur:

1. **iḫrās olur:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Dilsiz olmak.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

iḥsān:

1. **iḥsāni:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **40**
   1. Bağışlama, bağışta bulunma. 2. Bağışlanan şey, bahşiş, atiye. 3. Lutuf, kerem, iyilik.
   4. tasavvuf. Allah'a O'nu görüyormuş gibi ve O'nun huzûrunda olmanın şuûrunda olarak ibâdet etme.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

2. **iḥsān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **142**
   İyilik ve lütufta bulunmak, bir işi en güzel şekilde yapmak. Tasavvufî açıdan Allah'a ihlasla kulluk etmek ve onu görüyormuşçasına ibadet etmek.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

iḥsān iden:

1. **iḥsān iden:**-*en*
   Mesnevi 39
   Mısra: **173**
   Kelime Tipi: -
   Yardım etmek, iyilikte bulunmak, bağışlamak.

Devlet ü ʿizzile bulalar şafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

iḫtilāf:

1. **iḫtilāf:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **64**
   Ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muşmete çünki luġatde menʿ ü hem şıklet durur

2. **iḫtilāf:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **38**
   Ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

3. **iḫtilāfdur:**-*dur*
   Mesnevi 36
   Mısra: **12**
   Zıtlık.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eşer ẓāhir ʿıyān

iḫtilāfī ḳurrālar:

1. **iḫtilāfī ḳurrālar:**-*ī*
   Mesnevi 17
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Fikir ayrılığı olan ilim adamları.

Biri ve'ş-şayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

<u>ihtilās:</u>

1. **iẖtilāsı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İẖtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

2. **iẖtilāsı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **25**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İẖtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

3. **iẖtilāsı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İẖtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

4.iẖtilāsı:-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **25**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İẖtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

5. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **19**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafī veʿṣtabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iẖtilās

6. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **29**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iẖtilās

7. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İẖtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

8. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **19**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafī veʿṣtabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iẖtilās

9. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **29**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iẖtilās

10. **iẖtilās:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Sözlükte "çalmak, aşırmak" anlamındaki pals kökünden türeyen ve revm ile kısmî benzerliği bulunan ihtilâsa "harekeyi süratle telaffuz etmek" mânası verilmiş, ayrıca "harekeyi gizli ve hafif bir sesle belli etmek; harekenin çoğunu veya üçte ikisini telaffuz etmek" gibi tarifler yapılmıştır.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İẖtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

ihtilās it:

1. **iḫtilās it:**-*it*
   Mesnevi 38
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Almak, kapmak.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

iḫtılāṭ:

1. **iḫtılāṭa:**-*a*
   Mesnevi 38
   Mısra: **53**
   Ar. Karışmak, karışıp görüşmek (bir arada olmak).

Bil miṣāl teḫṣā neḫaṣṣī hem fe-eġṣeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

iḫtişār:

1. **iḫtişār:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **15**
   Kısa kesmek, özetlemek, sadeleştirmek.

Şaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtişār

iḫtitām:

1. **iḫtitāmı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **202**
   Hitam bulma, bitme, sona erme.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

ihtitām it:

1. **iḫtitām it:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **186**
   Kelime Tipi: -
   Bir şeyin iyi olması için özenerek gayret gösterme, üzerinde dikkatle çalışma, özen, özenme.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

ihtiyār:

1. **iḫtiyār:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **90**
   Yaşlı, ihtiyar ‖ tecrübeli kimse, pîr.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

ihvān:

1. **iḫvān:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **22**
   Candan dostlar, samîmî arkadaşlar.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

iki:

1. **iki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **34**
   İki, iki tane.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **iki:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **4**
   Iki.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

3. **iki:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **21**
   Iki.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

4. **iki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **39**
   Iki.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾirī vāḥid Zümer

5. **iki:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **25**
   Dudağın alt ve üst kısmı.

Şefe baṭnıyla senā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

6. **iki:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **6**
   İki (sayı sıfatı).

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

7. **iki:**
Mesnevi 10
Mısra: **1**
"İki" sayı sıfatı.

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ahī

8. **iki:**
Mesnevi 10
Mısra: **7**
"İki" sayı sıfatı.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

9. **iki:**
Mesnevi 10
Mısra: **13**
"İki" sayı sıfatı.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̱ābitān

10. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: **16**
"İki" sayı sıfatı.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

11. **iki:**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
"İki" sayı sıfatı.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

12. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
"İki" sayı sıfatı.

Ḫarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikiṣer ḥarf her biri

13. **iki:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Diğer ikisi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

iki destile:

1. **iki destile:**
Mesnevi 30
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
İki elinle.

İki destile yapışdıñ dünyaya kārın nedir

iki yerde:

1. **iki yerde:**
Mesnevi 36
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
İki yerde, iki bölümde.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

2. **iki yerde:**
Mesnevi 36
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İki yerde, iki bölümde.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

ikidür:

1. **ikidür:**
Mesnevi 6
Mısra: **31**
İki tanedir.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

ikinci:

1. **ikinci:**
Mesnevi 1
Mısra: **26**
İki sayısının sıra sıfatı.

Olamazdı didi ol şāh-ı enver
Çün ikinci Ḫalife ol ʿÖmerdür

2. **ikinci:**
Mesnevi 38
Mısra: **109**
İkinci.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriṣ olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiyā

ikinci sāṭıra:

1. **ikinci sāṭıra:**
Mesnevi 36
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
İkinci satır.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eṣer
Re'ṣ-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

ikişer:

1. **ikişer:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **5**
   İkişer, iki tane.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

ikisi:

1. **ikisinden:**-*n, -den*
   Mesnevi 19
   Mısra: **17**
   Her ikisi de.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

2. **ikisi:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **6**
   Her ikisi de.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

3. **ikisi:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **15**
   Her ikisi.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

4. **ikisi:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **4**
   Her ikisi.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil mi s̱āli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

5. **ikisi:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **5**
   Her ikisi.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

6. **ikisi:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **34**
   İkisi, iki tanesi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

7. **ikisi:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **35**
   İki tanesi.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

ikisinde:

1. **ikisinde:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **9**
   Her ikisini de.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

ikisiniñ:

1. **ikisiniñ:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **18**
   İki tanesinin/ikisinin.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç mi s̱āl

iḳlāb:

1. **iḳlāb:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **4**
   Lugatta: "Döndürmek ve çevirmek" demektir. Tecvid ilminde ise: " Tenvin veya sakin nunu, be harfine uğradığı zaman halis mim harfine çevirerek, hasıl olan mim harfini be harfî indinde gunne ile beraber ihfa etmeye" denir. Mim'in gunnesi biraz akıtılır. Yani dudaklar bastırılmadan hafif tutma yapılır.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

2. **iḳlāb:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **10**
   Lugatta: "Döndürmek ve çevirmek" demektir. Tecvid ilminde ise: " Tenvin veya sakin nunu, be harfine uğradığı zaman halis mim harfine çevirerek, hasıl olan mim harfini be harfî indinde gunne ile beraber ihfa etmeye" denir. Mim'in gunnesi biraz akıtılır. Yani dudaklar bastırılmadan hafif tutma yapılır.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var e s̱er

3. **iḳlāb:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **12**
   Lugatta: "Döndürmek ve çevirmek" demektir. Tecvid ilminde ise: " Tenvin veya sakin nunu, be harfine uğradığı zaman halis mim harfine çevirerek, hasıl olan mim harfini be harfî indinde gunne ile beraber ihfa etmeye" denir. Mim'in gunnesi biraz akıtılır. Yani dudaklar bastırılmadan hafif tutma yapılır.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

4. **iḳlāb:**
Mesnevi 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lugatta: "Döndürmek ve çevirmek" demektir. Tecvid ilminde ise: " Tenvin veya sakin nunu, be harfine uğradığı zaman halis mim harfine çevirerek, hasıl olan mim harfini be harfi indinde gunne ile beraber ihfa etmeye" denir. Mim'in gunnesi biraz akıtılır. Yani dudaklar bastırılmadan hafif tutma yapılır.

Iḳlāb oldı bāb-ı s̱āliş̱ diñlegil ey rūy-ı māh

ikmāl:

1. **ikmāl:**
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Kemâle erdirme, tamamlama, bitirme.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

ikrā:

1. **iḳrā:**
Mesnevi 38
Mısra: **89**
İḳrā Suresi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

ikrāmi ḳıl:

1. **ikrāmi ḳıl:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Hürmet göstermek, değer vermek.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

iktifā:

1. **iktifā:**
Mesnevi 16
Mısra: **29**
Yetinmek.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

2. **iktifādur:**-*dur*
Mesnevi 14
Mısra: **39**
Yetinmek, elindeki ile idare etmek.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

iktifā ider:

1. **iktifā ider:**
Mesnevi 4
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Önündeki örneğe uyma, arkasından gitme, ardı sıra gitme.

İktifā ider bu deñlü ḫıfẓ iderisen eġer

2. **iktifā ider:**-*er*
Mesnevi 16
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Olduğu kadarını yeterli bulma, kâfi görme, fazlasını istememe, yetinme.

Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı s̱ābit olmadı

iḳtiżā eyleye:

1. **iḳtiżā eyleye:**-*ye*
Mesnevi 5
Mısra: **40**
Kelime Tipi: -
Lâzım gelmek.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

il:

1. **illeri:**-*ler*, -*i*
Mesnevi 37
Mısra: **22**
El, başkası.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

iʿlā:

1. **iʿlāya:**-*ya*
Mesnevi 20
Mısra: **9**
(Harf-i cer) -e, -a, -e doğru, -e kadar.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

2. **iʿlādan:**-*dan*
Mesnevi 21
Mısra: **8**
(Harf-i cer) -e, -a, -e doğru, -e kadar.

Ḫangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliş oldı işbu arada

ʿilā:

1. ʿ**ilā:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **8**
   Yüksek.

Fānide rütben ʿilā yevm-i ḳıyāmetde şefīʿ

ilā yevmü'l ḳıyām:

1. **ilā yevmü'l ḳıyām:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **152**
   Kelime Tipi: -
   Hesap gününe,kıyamete (kalkış, diriliş günü) kadar.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

ilāhī:

1. **ilāhī:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **225**
   (Ey) Allah'ım!.

Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

iʿlān:

1. **iʿlān:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **13**
   Açıklama, açığa vurma, meydana çıkarma.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

2. **iʿlān:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **13**
   Açıklama, açığa vurma, meydana çıkarma.

iʿlān olındı:

1. **iʿlān olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Açıklama, açığa vurma, meydana çıkarma.

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

iʿlānı ḳıldı:

1. **iʿlānı ḳıldı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **50**
   Kelime Tipi: -
   Açıklamak, ilan etmek.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

ile:

1. **ile:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **15**
   Birlikte.

Bir Baḳar Māʾide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

2. **ile:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **122**
   Birlikte.

Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile
Terki ḳılma fıḳhı ḫoş madde ile

3. **ile:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **3**
   İle bağlacı.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

4. **ile:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **15**
   İle bağlacı.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' iṣnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

5. **ile:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **48**
   "Birlikte, beraber; vesilesiyle" anlamında kullanılmış "ile" bağlacı.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

6. **ile:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **12**
   "ve" anlamında bağlaç.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḫā

7. **ile:**
Mesnevi 7
Mısra: **17**
"ve" anlamında bağlaç.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

8. **ile:**
Mesnevi 7
Mısra: **52**
"ve" anlamında bağlaç.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

9. **ile:**
Mesnevi 7
Mısra: **12**
"ve" anlamında bağlaç.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

10. **ile:**
Mesnevi 7
Mısra: **17**
"ve" anlamında bağlaç.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

11. **ile:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
"ve" anlamında bağlaç.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

12. **ile:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
"ve" anlamında bağlaç.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

13. **ile:**
Mesnevi 36
Mısra: **25**
"ve" anlamında bağlaç.

Āli ʿİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥiṣāl

14. **ile:**
Mesnevi 38
Mısra: **16**
"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

15. **ile:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
"ve" anlamında bağlaç.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

16. **ile:**
Mesnevi 34
Mısra: **10**
"ve" anlamında bağlaç.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya
Ekṣeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur

17. **ile:**
Mesnevi 36
Mısra: **27**
"ve" anlamında bağlaç.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

18. **ile:**
Mesnevi 5
Mısra: **57**
İle birlikte.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı intıbāḳ

19. **ile:**
Mesnevi 1
Mısra: **100**
" birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gedānuñ ʿaḳlı geldi ḫoş başına
Gedānuñ göñli fikr ile eridi

20. **ile:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
" birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

21. **ile:**
Mesnevi 22
Mısra: **9**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat ; "ve" bağlacını karşılar.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

22. **ile:**
Mesnevi 39
Mısra: **199**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat ; "ve" bağlacını karşılar.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

23. **ile:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Ve.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

24. **ile:**
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Ve.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

25. **ile:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Ve.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

26. **ile:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Ve.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

ileyhi:

1. **ileyhi:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
Ona.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

ʿilim:

1. ʿ**ilim:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
Ilim; bilim.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

2. ʿ**ilim:**
Mesnevi 38
Mısra: **80**
Ilim; bilim.

Mi<u>s</u>li min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

3. ʿ**ilim:**
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Ilim; bilim.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

4. ʿ**ilim:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Ilim; bilim.

Bu ʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfī ḳıl ni<u>s</u>ārī gevheri

5. ʿ**ilim:**
Mesnevi 1
Mısra: **47**
Bilim, bilgi.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

6. ʿ**ilim:**
Mesnevi 1
Mısra: **86**
Bilim, bilgi.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

7. ʿ**ilim:**
Mesnevi 9
Mısra: **26**
Bilim, bilgi.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

8.. ʿ**ilim:**
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Bilim, bilgi.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa mi<u>s</u>li ḳurbında ola

9. ʿ**ilim:**
Mesnevi 39
Mısra: **204**
Bilim, bilgi.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

ʿilim meclisine:

1. ʿ**ilim meclisine:**
Mesnevi 39
Mısra: **203**
Kelime Tipi: -
İlim, bilgi meclisleri.

Müfsid olan ġadrini ẕālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥiṣṣe al

ʿilim nūrıyla:

1. ʿ**ilim nūrıyla:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **216**
   Kelime Tipi: **-**
   Bilgi ışığıyla, nuruyla.

Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi
Varmadı ʿālimlerüñ meclisine

ʿilimi:

1. ʿ**ilimi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **158**
   Bilim, ilim, bilgi.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

illā:

1. **illā:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **28**
   -den başka, -den sonra.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

2. **illā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **3**
   -den/ -dan başka.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

ʿ**illet:**

1. ʿ**illet:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **58**
   Asıl sebep.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

2. ʿ**illet:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **58**
   Asıl sebep.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

3. ʿ**illet:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **4**
   İllet harfleri elif vav ve yedir.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meṣmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

ʿ**ilm:**

1. ʿ**ilme:**-*e*
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   Ilim, bilgi.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

2. ʿ**ilmile:**-*ile*
   Mesnevi 39
   Mısra: **160**
   Ilim, bilgi.

ʿİlmile bildüñ ne ḥaḳḳı ḥaḳḳını
Bil Şerīfī anlaruñ iḥḳāḳını

3. ʿ**ilm:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **58**
   Bilim, bilgi,marifet.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

4. ʿ**ilme:**-*e*
   Mesnevi 12
   Mısra: **8**
   Bilme, bilgi.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

5. ʿ**ilmile:**-*ile*
   Mesnevi 39
   Mısra: **164**
   İlim, bilgi.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

6. ʿ**ilmine:**-*i, -n, -e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **176**
   İlim, bilgi.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

7. ʿ**ilmile:**-*ile*
   Mesnevi 39
   Mısra: **137**
   Fen, ilim, bilgi.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

8. ʿ**ilmümiz:**-*ü, -miz*
   Mesnevi 1
   Mısra: **119**
   İlim; bilgi.

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvīd-i Türkī

9. ʿ**ilme:**-*e*
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Bilme, bilgi, biliş, ilim.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

10. ʿ**ilmine:**-*iñe*
Mesnevi 39
Mısra: **205**
Bilme, bilgi, biliş, ilim.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

11. ʿ**ilmile:**-*ile*
Mesnevi 38
Mısra: **138**
Marifet, irfan, kendini bilmek, salikin kendini bilmesi.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḫtac olmaya

12. ʿ**ilm:**
Mesnevi 1
Mısra: **94**
Bilgi, ilim; okumakla veya görmek ve dinlemekle veya ihsan-ı Hak'la elde edilen bilgi.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

13. ʿ**ilm:**
Mesnevi 7
Mısra: **65**
Bilgi, ilim; okumakla veya görmek ve dinlemekle veya ihsan-ı Hak'la elde edilen bilgi.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

14. ʿ**ilmi:**-*i*
Mesnevi 17
Mısra: **3**
1. Bilme, biliş 2. Belli bir konuya âit bilgilerin bütünü.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

ʿilmi ḥāl:

1. ʿ**ilmi ḥāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Din kurallarını anlatan kitap.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

ʿilm-i ḥāle:

1. ʿ**ilm-i ḥāle:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Din kurallarını anlatan kitap.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

ilmi ḥālimizi:

1. **ilmi ḥālimizi:**
Mesnevi 1
Mısra: **70**
Kelime Tipi: -
Din kurallarını öğretmek üzere yazılan kitap.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

ʿilmi tecvīde:

1. ʿ**ilmi tecvīde:**
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Tecvid ilmi.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

iltibās:

1. **iltibas:**
Mesnevi 7
Mısra: **9**
Şüphe, tereddüt.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̲āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ
iltibāsı:

1. **iltibāsı:**
Mesnevi 10
Mısra: **6**
Birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması, andırışma. Anlam belirsizliği.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

2. **iltibāsı:**
Mesnevi 16
Mısra: **12**
Birbirine çok benzeyen iki şeyin karışması, andırışma. Anlam belirsizliği.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẓ ḥālini sen ey püser

ilticā:

1. **ilticāmız:**-*mız*
Mesnevi 38
Mısra: **125**
Ar. Sığınmak, barınmak, dehâlet.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

iltizām it:

1. **iltizām it:**
Mesnevi 1
Mısra: **191**
Kelime Tipi: -
Lüzumlu görmek, tercih etmek.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

imāle:

1. **imāle:**
Mesnevi 8
Mısra: **5**
İmâle, sözlükte "bir şeyi bir şeye meylettirmek" demektir.Kıraat ıstılahında ise, "med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle", bir başka deyişle "üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya" denir. İmâle ile okuyuşun Asım kıraatindeki tek örn. " (Hûd, 11/41) ayetidir.Bu ayette "ra" harfinin harekesi olan üstün, esreye meylettirilerek okunacağından "ra" harfi de ince okunur.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

2. **imāle:**
Mesnevi 8
Mısra: **6**
İmâle, sözlükte "bir şeyi bir şeye meylettirmek" demektir.Kıraat ıstılahında ise, "med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle", bir başka deyişle "üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya" denir. İmâle ile okuyuşun Asım kıraatindeki tek örneğin" (Hûd, 11/41) ayetidir.Bu ayette "ra" harfinin harekesi olan üstün, esreye meylettirilerek okunacağından "ra" harfi de ince okunur.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḥı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

3. **imāle:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
İmâle, sözlükte "bir şeyi bir şeye meylettirmek" demektir.Kıraat ıstılahında ise, "med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle", bir başka deyişle "üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya" denir. İmâle ile okuyuşun Asım kıraatindeki tek örneği "(Hûd, 11/41) ayetidir.Bu ayette "ra" harfinin harekesi olan üstün, esreye meylettirilerek okunacağından "ra" harfi de ince okunur.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

4. **imāle:**
Mesnevi 8
Mısra: **5**
İmâle, sözlükte "bir şeyi bir şeye meylettirmek" demektir.Kıraat ıstılahında ise, "med harfi olan elifi, elif ile yâ arası bir sesle", bir başka deyişle "üstün harekeyi esreye doğru meyilli okumaya" denir. İmâle ile okuyuşun Asım kıraatindeki tek örneği" (Hûd, 11/41) ayetidir.Bu ayette "ra" harfinin harekesi olan üstün, esreye meylettirilerek okunacağından "ra" harfi de ince okunur.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

imām:

1. **imāmı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **133**
Cemâatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

imāmet:

1. **imāmet:**
Mesnevi 1
Mısra: **128**
İmamlık.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

imʿān:

1. **imʿān:**
Mesnevi 14
Mısra: **8**
Allah'a inanma, dînî inanç.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

īmān:

1. **imān:**
Mesnevi 1
Mısra: **21**
İnanmak, kalben itikat ve lisanen ikrar etmek // Allah'a inanma, dînî inanç.

İmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver
Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān

2. **īmānına:**-*ı, -ñ, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **24**
İnanmak, kalben itikat ve lisanen ikrar etmek.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

iʿmān-ḳurānile:

1. **iʿmān-ḳurānile:**
Mesnevi 1
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Kur'ân inancı.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

imānsız:

1. **imānsız:**
Mesnevi 1
Mısra: **33**
Dinsiz, Allahsız.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

imra' et:

1. **imra' et:**
Mesnevi 36
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Geçirme, geçirilme.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

ʿimrān:

1. ʿ**imrān:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
İmran Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

ʿimrānda:

1. ʿ**imrānda:**
Mesnevi 36
Mısra: **37**
ʿ*İmrān Suresi.*

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

in:

1. **indi:**-*di*
Mesnevi 5
Mısra: **43**
1. İnmek.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

2. **in:**
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Eğer.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

in-:

1. **inmez:**-*mez*
Mesnevi 39
Mısra: **69**
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına

2. **iner:**-*er*
Mesnevi 20
Mısra: **10**
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil mis̱ālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

inʿām:

1. **inʿām:**
Mesnevi 39
Mısra: **173**
Nimet, iyilik.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep
ʿ**ināyet:**

1. ʿ**ināyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **106***) i. (Ar. 'ināyet) 1. Lütuf, ihsan, iyilik, yardım. 2. Gayret, dikkat:.*

Niṣīn ol medresenüñ kūṣesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

2. ʿ**ināyet:**
Mesnevi 14
Mısra: **30**
i. (Ar. 'ināyet) 1. Lütuf, ihsan, iyilik, yardım. 2. Gayret, dikkat:.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

ince:

1. **ince:**
Mesnevi 21
Mısra: **7**
İnce, zarif.

Şefeteyn maḫrec durur bā'ya ider andan firār
Ġunne bir ince āvāz oldıki ḫayşūmdan gelür

2. **ince:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
İnce, zarif.

Kesre emṣāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

3. **ince:**
Mesnevi 6
Mısra: **22**
Anlam çeşitliliği; anlam inceliği; derin, güzel nükteler içeren anlatım niteliği.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

ʿind:

1. ʿ**indinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 38
Mısra: **47**
Ar. Yan, nezd, kat, huzur.

Tā ki yāʾın ḫāliş olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

2. ʿ**indinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 38
Mısra: **61**
Ar. Yan, nezd, kat, huzur.

Ḳıl ḥazer lāmı ḥafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

3. ʿ**indinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 38
Mısra: **63**
Ar. Yan, nezd, kat, huzur.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḫāı ʿaynın ʿindinde güzel

4. ʿ**indinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 38
Mısra: **47**
Ar. Yan, nezd, kat, huzur.

Tā ki yāʾın ḫāliş olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

5. ʿ**indinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 38
Mısra: **61**
Ar. Yan, nezd, kat, huzur.

Ḳıl ḥazer lāmı ḥafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

inde:

1. ʿ**inde:**
Mesnevi 38
Mısra: **55**
Şimdi.

Āşikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

inde'l nuṭuḳ:

1. **inde'l nuṭuḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Söze göre, konuşmaya göre. Söz katında, konuşma katında.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

ʿind-i ḥafṣı:

1. ʿ**ind-i ḥafṣı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Hafs rivayetinin yanında, katında.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

ʿindin:

1. ʿ**indinde:**-*de*, -
Mesnevi 38
Mısra: **49**
Katında, nezdinde.

Āşikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

2. ʿ**indinde:**-*de*, -
Mesnevi 38
Mısra: **51**
Katında, nezdinde.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

infitāḥ:

1. **infitāḥ:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
Ar. Açılmak.

Muṭbaḳ ḥarfi ẓikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

2. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḥve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

3. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meṣmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

4. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̲āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

5. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **10**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

6. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḥve infitāḥ

7. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **23**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḥve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

8. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **25**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḥve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

9. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḥve müstaʿil hem infitāḥ

10. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

11. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḥve infitāḥ ġunne bu mīm

12. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḥve infitāḥ

13. **infitāḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḥve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

14. **infitāḥdur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḥve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı z̲āl

15. **infitāḥdur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḥve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

16. **infitāḥdur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **17**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

17. **infitāḥdur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḥve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı z̲āl

ʿinfitāḥ:

1. **ʿinfitāḥ:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Harf telaffuz edildiği zaman dil ile yukarı damak arasının açık olmasına denir.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

inḥirāf:

1. **inḥirāf:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

2. **inḥirāf:**
Mesnevi 6
Mısra: **29**
Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

İnmedi ednāya orta ḫālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

3. **inḥirāfla:**-*la*
Mesnevi 6
Mısra: **31**
Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḫarf ikidür lām biri rā

4. **inḥirāf:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

5. **inḥirāf:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Lugatta, "meyletmek, bir tarafa eğilmek ve sapmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde inhiraf sıfatı bulunan lam ve ra harflerini telaffuz ederken dilin yukarıya veya geriye meyletmesine" denir. Lam'da dil ucuna, ra da ise dilin üstüne doğru meyl edilir.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

inḥitāt:

1. **inḥiṭaṭ:**
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Derece kaybetme, aşağı inme, alçalma.

S̱ükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

inkisār:

1. **inkisārī:**-*ī*
Mesnevi 39
Mısra: **152**
Kırılganlık, incinme.

İnkisārī beddu'āsından ṣaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

inmedi:

1. **inmedi:**
Mesnevi 6
Mısra: **28**
İnmedi, gelmedi.

İnmedi ednāya orta ḫālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

inmez:

1. **inmez:**
Mesnevi 39
Mısra: **200**
Gelmez.

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

inne:

1. **e-inne:**-*e*-
Mesnevi 8
Mısra: **19**
Tahkik edatıdır. Kat'iyyet ifade eder.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̱āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

innemā:

1. **innemā:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **7**
   Sadece.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

innī:

1. **inni:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **11**
   Şüphesizlik ve kat'iyyet ifade eden "inne" ile mütekellim zamirinin birleşmesidir. Türkçede karşılığını "muhakkak ben" diye söyleyebiliriz.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

2. **inni:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **6**
   Muhakkak.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i ṣāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

inşā:

1. **inşāʿı:**-*ʿı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **108**
   Dîvan edebiyâtı sanatlarına çok fazla yer veren, Arapça, Farsça kelimelerle yüklü, süslü, secîli nesir.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

inşāf:

1. **inşāf:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **160**
   Acıma, merhamet.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inşāfʿadālet

inşaḥāh:

1. **inşaḥāḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **30**
   Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru: Bununla berâber bu hüküm sahih değildir, hatâdır (Kâtip Çelebi'den Seç.). Ey akl, büyüktür ıztırâbın / Ey rûh, sahîhtir cevâbın (Abdülhak Hâmit). Nihat'ın zevcesine karşı verdiği te'mînât-ı muhabbet sahih midir? (Hüseyin R. Gürpınar). 2. Asıl, öz, hakîkî: "Peder-i sahih: Öz baba." "Neseb-i sahih." Sahih şiir aranılırsa mücerret mevzun ve mukaffâ olan söz değildir (Şemseddin Sâmi). 3. Tam, kusursuz, hâlis Kaynak: Kubbealtı Lugatı.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

inşiḳāḳ:

1. **inşiḳāḳ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **89**
   İnşikak Sûresi.

Vācibi Furḳān elifʿlām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

insin muʿteber:

1. **insin muʿteber:**-*insin*
   Mesnevi 39
   Mısra: **90**
   Kelime Tipi: -
   Ey itibarlı, saygın kimse.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

in-ṭaradtüm:

1. **in-ṭaradtüm:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **10**
   .

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel ṣāni diñle gözüm
inṭibāḳ:

1. **inṭibāḳ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **9**
   Harf telaffuz edildiği sırada dil kökünün ve ortasının yukarı damağa yükselmesi ile birlikte dilin üst damağa yapıştırılmasıdır.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem ṣāminā żıdd ʿinfitāḥ

2. **inṭibāḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **29**
Harf telaffuz edildiği sırada dil kökünün ve ortasının yukarı damağa yükselmesi ile birlikte dilin üst damağa yapıştırılmasıdır.

Hem sükūn ile tefeşşi muşmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

3. **inṭibāḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Harf telaffuz edildiği sırada dil kökünün ve ortasının yukarı damağa yükselmesi ile birlikte dilin üst damağa yapıştırılmasıdır.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẕā ḫurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

4. **inṭıbāḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **57**
Harf okunduğunda dilin üst damağa kapanmasıdır. Kapanan yer dilin ortasıdır,

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

<u>inzilāḳ:</u>

1. **inzilāḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

2. **inzilāḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muşmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āşikār

3. **inzilāḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muşmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āşikār

4. **inzilāḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete

5. **inzilāk:**
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

İnzilāk ile sükūndur şādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

6. **inzilāḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

<u>ir:</u>

1. **irdiñ:**-*diñ*
Mesnevi 1
Mısra: **62**
T.Yetişmek, vasıl olmak.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

2. **irdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **136**
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

3. **irdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **137**
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

4. **irdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **136**
Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

5. **ir:**
Mesnevi 10
Mısra: **17**
Ermek, ulaşmak, yetişmek.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

ir-:

1. **irdi:**-*di*
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Erişmek, varmak, ulaşmak.

Muṭbaḳa muşmet sükūndur şıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

2. **irdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **90**
Bir yaşa erişmek, ulaşmak.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz şebābet ḥāle irdi

iʿrāb:

1. **iʿrābī:**-*ī*
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Arapça kelimelerin sonunda bulunan harekelerin ve bâzı harflerin cümledeki durumlarına göre değişikliğe uğraması.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aṣlı durur

iʿrāb durur:

1. **iʿrāb durur:**- *durur*
Mesnevi 37
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kelimât-ı Arabiyyenin ahirinde değişen hareke veya harf. II süs.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

iʿrābı:

1. **iʿrābı:**
Mesnevi 8
Mısra: **17**
Düzgün konuşmak ve hakikatı açıklamak || Kelime ve fiillerin sonunda bulunan harf veya harekelerin değişmesi ve bu değişikliği ve sebeblerini öğreten ilim.

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

2. **iʿrābı:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Düzgün konuşmak ve hakikatı açıklamak || Kelime ve fiillerin sonunda bulunan harf veya harekelerin değişmesi ve bu değişikliği ve sebeblerini öğreten ilim.

Vāv-ı ḫāliş yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
Sālisüñ iʿrābı meftūḥ bil misāl e-aʿcemī

3. **iʿrābı:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Düzgün konuşmak ve hakikatı açıklamak || Kelime ve fiillerin sonunda bulunan harf veya harekelerin değişmesi ve bu değişikliği ve sebeblerini öğreten ilim.

Vāv-ı ḫāliş yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
Sālisüñ iʿrābı meftūḥ bil misāl e-aʿcemī

ʿirāḳ:

1. **ʿirāḳ:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Uzak.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

īrān:

1. **irāna:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **28**
İran ülkesi.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

ire:

1. **ire:**
Mesnevi 1
Mısra: **164**
Erişmek, ulaşmak.

Vezīrleri sebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

ire aḳlıñ:

1. **ire aḳlıñ:**
Mesnevi 22
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi kavrayabilmek, ne olduğunu anlayabilmek, 2. Yaşça olgunlaşmak.

Bil misāli te ire aḳlıñ alasın ḥiśśesün
Ḫoş misālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

iriş:

1. **irişür:**-*ür*
   Mesnevi 6
   Mısra: **46**
   Erişmek, ulaşmak.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

iriş-:

1. **irişdük:**-*dü, -k*
   Mesnevi 1
   Mısra: **98**
   Erişmek, ulaşmak, vasıl olmak.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

2. **irişdi:**-*di*
   Mesnevi 1
   Mısra: **28**
   Belli bir yere varmak, ulaşmak.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

3. **irişmiş:**-*miş*
   Mesnevi 14
   Mısra: **12**
   Erişmek, ulaşmak, gelmek.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḫarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

irişdüre:

1. **irişdüre:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **217**
   Sağlamak, erişmesini sağlamak.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

irme:

1. **irmeyesin:**-*yesin*
   Mesnevi 39
   Mısra: **144**
   Ulaşmayasın, ermeyesin.

İrmeyesin tā kim aṭşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

irmedi:

1. **irmedi:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **14**
   Ermedi, gelmedi, ulaşmadı.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḥālini gönlünde yaz

irmiş:

1. **irmiş:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **23**
   Ermek, ulaşmak, dokunmak.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

iş:

1. **işleri:**-*ler, -i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **101**
   Uğraş, meşguliyet.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḫaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

2. **işin:**-*i, -n*
   Mesnevi 1
   Mısra: **159**
   Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet

3. **iş:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **79**
   Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

4. **işi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **177**
   Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

5. **işiñ:**-*in*
   Mesnevi 39
   Mısra: **78**
   Iş güç, uğraş.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

6. **işini:**-*i, -n, -i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **2**
   I. (Eski Türk. ış) 1. Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

iş erlerini:

1. **iş erlerini:**-*lerini*
   Mesnevi 1
   Mısra: **167**
   Kelime Tipi: -
   Çalışan, işçi erkekler.

Müsellimlerini iş erlerini
ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf

īsāġoci:

1. **īsāġuci:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **129**
   İslam mantıkçısı.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez mantṭıḳ Īsāġuci eşer

işāret:

1. **işāretle:**-*le*
   Mesnevi 1
   Mısra: **239**
   Alamet, belirti, gösterge.

Yazınca hem işāretle ʿayān it
Miṣāllere nişān it ser-sühanla

2. **işāret:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **41**
   Alâmet, iz, nişan.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

işbāʿ:

1. **işbāʿ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **23**
   Kafiye harekelerindendir. "Daḫīl"in ḥarekesine denir. Bu hareke genellikle kesre olur. Meşela"cevānib ve "ḥācib"deki "n" ve "c"nin; "mücāvir" ve müsāfir"deki "v" ve "f"nin kesreleri gibi. Bazan bu hareke "çekāvek" ve "nāvek" örneklerinde olduğu gibi, fetha (a,e); bazan da "gül" ve "teġafül"deki gibi ötre (u, ü, o, ö) olur.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

işbu:

1. **işbu:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **192**
   Bu işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

2. **işbu:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **9**
   Bu, işte bu.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliş oldı işbu arada

3. **işbu:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **13**
   Bu, işte bu.

Faḍlan minallahi kellā naḳş şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

4. **işbu:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **23**
   Bu, işte bu.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

6. **işbu:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **109**
   Bu, işte bu.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

ise:

1. **isen:**-*ñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **1**
   Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek (-sa, -se).

Fażże-i ḫāliş gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

2. **ise:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **6**
   "İse" bağlacı.

İltibāsı żamme ise ḫarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

işid:

1. **işidür:**-*ür*
   Mesnevi 9
   Mısra: **10**
   Duymak, dinlemek.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eşer

2. **işidür:**-*ür*
   Mesnevi 9
   Mısra: **12**
   Duymak, dinlemek.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳışşası

işiden:

1. **işidenler:**-*ler*
   Mesnevi 5
   Mısra: **29**
   İşiten, duyan.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

işidir:

1. **işidirdük:**-*dük*
   Mesnevi 1
   Mısra: **88**
   Kulakla duymak, haber almak, öğrenmek.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

işige:

1. **işige:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **117**
   İşine.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

isim:

1. **isimleriyle:**-*ler, -i, -y, -le*
   Mesnevi 14
   Mısra: **41**
   Ad.

Ḳıl naẕar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

2. **isimde:**-*de*
   Mesnevi 18
   Mısra: **7**
   Ad.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

3. **isimde:**-*de*
   Mesnevi 35
   Mısra: **8**
   Ad.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin sāliṣ ḥarfi refʿ ile

4. **isimde:**-*de*
   Mesnevi 35
   Mısra: **13**
   Ad.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

5. **isimde:**-*de*
   Mesnevi 35
   Mısra: **8**
   Ad.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin sāliṣ ḥarfi refʿ ile

işit:

1. **işit:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **66**
   Duymak, dinlemek.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl fe'ṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

2. **işit:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **17**
   Dinle!.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

3. **işit:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **11**
   Dinle!.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

4. **işit:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **9**
   Dinle!.

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

5. **işit:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **19**
   Duy, dinle.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

6. **işit:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **61**
   Duy, dinle.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ
Ḫarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

7. **işit:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **24**
   Duy, dinle.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

8. **işit:**
Mesnevi 26
Mısra: **1**
Duy, dinle.

Bil mücanis ḥarflerinüñ maḫreci üç nevʿ işit

9. **işit:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Duy, dinle.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ sālis maḫrecidür mīm bā işit püser

işitdüñ:

1. **işitdüñ:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Duydun, bildin.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

islām:

1. **islām:**
Mesnevi 1
Mısra: **157**
Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẓamı cümle vüzerān

2. **islām:**
Mesnevi 1
Mısra: **161**
Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḥa Ḳarş u Erżurūm ile maʿmūr

islām-ı dīn:

1. **islām-ı dīn:**
Mesnevi 39
Mısra: **190**
Kelime Tipi: -
İslam dini.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

işlegil:

1. **işlegil:**
Mesnevi 39
Mısra: **177**
Yap.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

2. **işlegil:**
Mesnevi 39
Mısra: **2**
Yapmak, eylemek.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

ism:

1. **ismine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 36
Mısra: **46**
Ad, nam.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

2. **ismi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Ad, nam.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

3. **ismile:**-*ile*
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Ad, isim.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

4. **isme:**-*e*
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Ad, isim.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

5. **ismi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Ad, isim.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meşān

6. **ismini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 38
Mısra: **120**
Ad, nam, unvan.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keşīr

<u>işmām:</u>

1. **işmām:**
Mesnevi 8
Mısra: **13**
Tecvid gereği genzi hafif çatlatarak okumak.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı

2. **işmām:**
Mesnevi 9
Mısra: **13**
Tecvid gereği genzi hafif çatlatarak okumak.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla başar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

3 **işmām:**
Mesnevi 9
Mısra: **15**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Var durur gözine ḥiṣṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥiṣṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

4. **işmām:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

5. **işmām:**
Mesnevi 16
Mısra: **24**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṯāl hoş hākeza

6. **işmām:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

7. **işmāmınuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 16
Mısra: **27**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmūʾd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

<u>işmār:</u>

1. **işmār:**
Mesnevi 36
Mısra: **49**
İşaret.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

<u>ismi</u>

1. **ismi:**
Mesnevi 1
Mısra: **83**
Ad, nam, unvan.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfi
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

<u>ism-i isnān:</u>

1. **ism-i isnān:**
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Dişlerin isimleri.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

2. **ism-i isnān:**
Mesnevi 3
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Dişlerin isimleri.

İsm-i isnān ḳısm-ı āʿdād oldı cümle bā-tamām

<u>isnān:</u>

1. **isnān:**
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Dişler.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fīʾl - aʿded

isnān etiniñ:

1. **isnān etiniñ:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Diş etinin.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

isrā:

1. **isrā:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **35**
   İsra Suresi, Kur'an-ı Kerîm'în 111 ayet olan 17. suresidir.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **isrā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **87**
   İsra Suresi, Kur'an-ı Kerîm'în 111 ayet olan 17. suresidir.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

israʾil:

1. **israʾilde:**-*de*
   Mesnevi 38
   Mısra: **67**
   İsrail'in nesli.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl feʾṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

iste:

1. **isteridük:**-*r, -idük*
   Mesnevi 1
   Mısra: **89**
   Talep etmek.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz şebābet ḫāle irdi

2. **isteyen:**-*y, -en*
   Mesnevi 17
   Mısra: **10**
   Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

3. **isteyelim:**-*yelim*
   Mesnevi 1
   Mısra: **180**
   İstemek, dilemek.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

istiʿlā:

1. **istiʿlā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **29**
   Lugatta, "yükselmek ve irtifa" demektir. Tecvid ilminde ise: "İsti'la harflerini telaffuz ederken dilin, kökü ile birlikte üst damağa yükselmesi" demektir.

Hem sükūn ile tefeşşi muşmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

2. **istiʿlā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **33**
   Lugatta, "yükselmek ve irtifa" demektir. Tecvid ilminde ise: "İsti'la harflerini telaffuz ederken dilin, kökü ile birlikte üst damağa yükselmesi" demektir.

Muṭbaḳa muşmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

ıṣṭılāḥ:

1. **ıṣṭılāḥ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **12**
   Bir ilim veya mesleğe âid kelime. Terim.

Bil luġatle ıṣṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ıṣṭılāḥda ṣavtı cer

2. **ıṣṭılāḥda:**-*da*
   Mesnevi 5
   Mısra: **48**
   İlmi tabirler; terim.

 Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

3. **ıṣṭılāḥda:**-*da*
   Mesnevi 5
   Mısra: **66**
   İlmi tabirler; terim.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

4. **ıṣṭılāḥda:**-*da*
   Mesnevi 5
   Mısra: **66**
   İlmi tabirler; terim.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

5. **ıṣṭılāḥda:**-*da*
   Mesnevi 8
   Mısra: **8**
   İlmi tabirler; terim.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ ems̱ālini bil secā vü ḳālā gibi

<u>ıṣṭılāḥī ḳurrā:</u>

1. **ıṣṭılāḥī ḳurrā:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

<u>ıṣṭılāḥī ḳurrāda:</u>

1. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**-*da*
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

2. **ıṣṭılāḥı ḳurrāda:**
Mesnevi 5
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥı ḳurrāda ḥarf-āṣikāresi beyān
Ḥarfi on ṭokuz durur mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż

3. **ıṣṭılāhī ḳurrāda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

4. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẓ

5. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 5
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

6. **ıṣṭılāḥı ḳurrāda:**
Mesnevi 5
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

7. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **60**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ
Ḫarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

8. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 6
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

9. **ıṣṭılāḥī ḳurrada:**-*da*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

10. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 6
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḫāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

11. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 6
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

12. **ıṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 6
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Ṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

13. **iṣṭılāḥī ḳurrada:**
Mesnevi 6
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḫarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

14. **iṣṭılāḥī ḳurrāda:**-*da*
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḫarf-i medden buluna eğer beri

15. **iṣṭılāḥī ḳurrāda:**
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

16. **iṣṭılāḥı ḳurrāda:**
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kuran okuyucularına ya da belli bir ilme sahip olanlara mahsus kelime.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

istiṭāle:

1. **istiṭāle:**
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Lugatta, "uzun olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "İstitale harfi olan dat harfini telaffuz ederken sesin, dil kenarının üst azı dişlerinden lamın mahrecine kadar uzanmasına" denir.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

2. **istiṭāle:**
Mesnevi 7
Mısra: **30**
Lugatta, "uzun olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "İstitale harfi olan dat harfini telaffuz ederken sesin, dil kenarının üst azı dişlerinden lamın mahrecine kadar uzanmasına" denir.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

it:

1. **ider:**-*er*
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Etmek.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün eṣerdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

2. **ider:**-*er*
Mesnevi 1
Mısra: **128**
Etmek.

Feṣāḥat maʿdeni āḫsen nidāʾı
Giçer miḫrāba baʿż ider imāmet

3. **itdüñ:**-*dü, -ñ*
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Etmek.

Olmadı maḫżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

4. **iderdim:**-*er, -dim*
Mesnevi 1
Mısra: **207**
Etmek, eylemek.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki ṣāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

5. **it:**
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Etmek, eylemek.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül ṣiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

6. **itsen:**-*se, -ñ*
Mesnevi 38
Mısra: **124**
Etmek, eylemek.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

7. **itdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **142**
Etmek, eylemek, yapmak.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfzına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

8. **itdiler:**-*di, -ler*
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Etmek, yapmak.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

9. **itdüñ:**-*düñ*
Mesnevi 1
Mısra: **108**
Etmek, eylemek, yapmak.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

10. **itdüñ:**-*düñ*
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Etmek, eylemek, yapmak.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār miṡli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

11. **itmiş:**-*miş*
Mesnevi 36
Mısra: **53**
...gibi yapmak, ...haline getirmek.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̱ābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

it-:

1. **ide:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **85**
Etmek, eylemek, yapmak.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

2. **ider:**-*er*
Mesnevi 1
Mısra: **124**
Etmek, yapmak.

Gelür vāʿıẓ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

3. **ide:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **77**
Etmek,eylemek.

İde raḥmet Ḫudā ẕü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

4. **ide:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **176**
Etmek,eylemek.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

it firār:

1. **it firār:**
Mesnevi 39
Mısra: **197**
Kelime Tipi: -
Kaç, firar et.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

itāʿat:

1. **iṭāʿat:**
Mesnevi 1
Mısra: **95**
Söz dinleme, emirlere uyma.

Mesnevi 1
Mısra: **95**
Söz dinleme, emirlere uyma.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẕinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

itdi:

1. **itdi:**
Mesnevi 39
Mısra: **47**
"Etmek, eylemek" fiilinin görülen geçmiş zaman eki almış biçimi.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

iʿtibār:

1. **iʿtibār:**
Mesnevi 30
Mısra: **16**
Değer vermek, saygı göstermek.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme feṭḥa olsa tefḫīm bil miṡāli fi'ṣ-ṣüdūr

itme:

1. **itmedükce:**-*medükce*
Mesnevi 1
Mısra: **228**
Etmemek.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

2. **itme:**
Mesnevi 7
Mısra: **44**
Etmemek, eylememek.

Münfetiḥle muşmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ şamt oldı kāf

itme ʿacūl:

1. **itme ʿacūl:**
Mesnevi 38
Mısra: **115**
Kelime Tipi: -
Çok aceleci davranma.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

itme ḳahḳaha:

1. **itme ḳahḳaha:**
Mesnevi 39
Mısra: **183**
Kelime Tipi: -
Kahkaha atma.

Gönlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

itmeġe:

1. **itmeġe:**
Mesnevi 34
Mısra: **44**
Etmeğe, yapmaya.

Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

itmeklik ıʿyān:

1. **itmeklik ıʿyān:**
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Açıklamak, ortaya koymak, aşikar etmek.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ neʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

itsen telaffuẓ:

1. **itsen telaffuẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Bir harfi ses özelliklerini, bir kelimeyi hecelerin uzunluk ve kısalığını, kalınlık ve inceliğini, vurgu özelliklerini belirterek söyleme, söyleyiş, söyleniş.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

ittifāḳī:

1. **ittifāḳī:**
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Uyuşarak, anlaşmaya vararak.

Saʿyı diḳḳat ileʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

3. **ittifāḳī:**
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Uyuşarak, anlaşmaya vararak.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

ittiḥād:

1. **ittiḥādī:**-*ī*
Mesnevi 21
Mısra: **14**
Birleşmek. Birlik üzere âmil olmak. Birlik. Aynı fikirde olmak.

İttiḥādī maḫrecinde mīm ile bā bir durur
Ġunne bābında mīm ile nūn çün ḫitān oldılar

ittiṣāl:

1. **ittiṣālī:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **18**
(Ar.) Yakınlık,yanyana gelme.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḳıṣṣasun

2. **ittiṣāl:**
Mesnevi 13
Mısra: **5**
Yakınlık, yan yana gelme.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimedeʿıyān

iyce:

1. **iyce:**
Mesnevi 17
Mısra: **1**
İyice.

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

3. **iyce:**
Mesnevi 39
Mısra: **50**
İyice.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

iyice:

1. **iyice:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Adamakıllı, iyi bir şekilde.

Ḫāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

iyle:

1. **iyler:**-*r*
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Etmek, eylemek, yapmak.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

iz:

1. **izi:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **102**
   İz, işaret.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

2. **iẕ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **20**
   Belirli bir zaman.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

iz-:

1. **iz-:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **15**
   Zaman.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emsāl ey birāder çekme ġam

izdeh:

1. **izdeh:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **46**
   Ne zaman ki girmediler.

Fevze ʿalā ḥars beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

izdiyād:

1. **izdiyād:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **111**
   Ar. Ziyadelenmek, artmak, çoğalmak.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

2. **izdiyād:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **145**
   Ar. Ziyadelenmek, artmak, çoğalmak.

İrmeyesin tā kim atşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

3. **izdiyād:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **22**
   Fazla, fazlası.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

4. **izdiyāddur:**-*dur*
   Mesnevi 29
   Mısra: **15**
   Fazla, fazlası.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

izhar

1. **iẓhār:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **19**
   İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **iẓhār:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **16**
   İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

3. **iẓhār:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **4**
   İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā sābiten

4. **iẓhāra:**-*a*
   Mesnevi 18
   Mısra: **15**
   İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtişār

5. **iẓhār:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **11**
   İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

6. **iẓhār:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **16**
   Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

7. **iẓhār:**
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Bāb-ı s̲ānī oldı iẓhār eyleye göz cüst u cū

8. **iẓhārı:**-*ı*
Mesnevi 20
Mısra: **13**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

9. **iżhar:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

10. **iżharı:**-*ı*
Mesnevi 25
Mısra: **13**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

11. **iżharı:**-*ı*
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

12. **iẓhārile:**-*ile*
Mesnevi 25
Mısra: **25**
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Gūş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

iẓhār eyle:

1. **iẓhār eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **119**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarmak, görünmesini sağlamak.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḥī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

iẓhār olur:

1. **iẓhār olur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, görünmek, âşikar olmak.

Bir kelime ortasında ḥoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

iżhār olurmuş:

1. **iżhār olurmuş:**
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Lugat manası, açığa vurma, meydana çıkarma, göstermedir. Tecvid ilminde ise İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil mis̲ālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

iẓhārı:

1. **iẓhārı:**
Mesnevi 2
Mısra: **19**
İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **iẓhārı:**
Mesnevi 19
Mısra: **24**
İki harfin birbirinden uzaklaşarak ayrılması.

İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namāz

izin:

1. **iẓinsiz:**-*siz*
Mesnevi 1
Mısra: **96**
İzin almadan.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẓinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

iżṭırārī:

1. **iżṭırārī:**
Mesnevi 34
Mısra: **28**
Mecburi, zorunlu.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re’s-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

ʿizz:

1. ʿ**izzile:**-*ile*
   Mesnevi 39
   Mısra: **172**
   1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk. 3. Güçlülük.

Devlet ü ʿizzile bulalar şafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

ʿizzet:

1. ʿ**izzetine:**-*i, -n, -e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **197**
   1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik. 3. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 4. Kudret, kuvvet.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

2. ʿ**izzetiyle:**-*iyle*
   Mesnevi 1
   Mısra: **169**
   1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik. 3. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 4. Kudret, kuvvet.

Şadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

3. ʿ**izzet:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **16**
   1. Hürmet, saygı, ikram. 2. Kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik. 3. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 4. Kudret, kuvvet.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

ʿizzi merāḫī:

1. ʿ**izzi merāḫī:**-*ī*
   Mesnevi 39
   Mısra: **118**
   Kelime Tipi: -
   Merahil Ervah İzzi.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḫī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kâfiye

K

kaʿbe:

1. **kaʿbeye:**-*y, -e*
   Mesnevi 38
   Mısra: **109**
   Ar. Kıble-i ehl-i İslâm olan Beytullahü'l-harâm.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiṣ-i çeşm ü żiy

ḳabīḥ:

1. **ḳabiḥ:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **27**
   Çirkin, fena, kötü, ayıp.

Re's-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

ḳabul eyle:

1. **ḳabul eyle:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **191**
   Kelime Tipi: -
   Kabul etmek.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḫı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

ḳabūl ide:

1. **ḳabūl ide:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **218**
   Kelime Tipi: -
   Kabul etmek, razı olmak, geri çevirmemek.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḫaḳ

ḳabūl ola:

1. **ḳabūl ola:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Kabul olmak.

İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namāz

ḳaç:

1. **ḳaç:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **4**
   Bir kaç.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

2. **ḳaç:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Kaç tane, ne kadar.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

3. **kac:**
Mesnevi 39
Mısra: **78**
Kaç, git.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

ḳaçuben:

1. **ḳaçuben:**
Mesnevi 39
Mısra: **192**
Kaçıp, kaçarak.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

ḳad:

1. **ḳad:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Şüphesiz, muhakkak.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

2. **ḳad:**
Mesnevi 26
Mısra: **10**
Şüphesiz, muhakkak.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel ṣāni diñle gözüm

ḳad daḫalū:

1. **ḳad daḫalū:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Oysa muhakkak girmişlerdir.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

ḳadar:

1. **ḳadar:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
"ölçüsünde, derecesinde" anlamında edat.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḫayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

2. **ḳadar:**
Mesnevi 39
Mısra: **65**
1. Miktarında, ölçüsünde, derecesinde. 2...dek...değin. 3. Denli. 4. Gibi.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

ḳaḍı:

1. **ḳaḍıyı:**-*yı*
Mesnevi 39
Mısra: **138**
Hâkim, şeriat hükümlerine göre davalara bakan kimse.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāfʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

ḳādir:

1. **ḳādirün:**-*ün*
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Her şeye gücü yeten, muktedir.

Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

2. **ḳadīri:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **80**
Kadri; değeri; kıymeti; önemi.

Miṣli min-ḳabl daḥı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

3. **ḳādir:**
Mesnevi 1
Mısra: **138**
Güç ve kudret sahibi olan Allah.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

ḳādir deġil:

1. **ḳādir deġil:**
Mesnevi 6
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Bir işi yapmak için yeterli ve muktedir olmamak.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir deġil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẕā

kadr:

1. **ḳadrin:**-*i, -n*
Mesnevi 39
Mısra: **206**
Ar. Değer, itibar, haysiyet,.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

2. **ḳadrini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 39
Mısra: **141**
Değer, itibar, haysiyet.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

3. **ḳadrini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 39
Mısra: **201**
Değer, itibar, haysiyet.

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

4. **ḳadrini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 39
Mısra: **201**
Değer, itibar, haysiyet.

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

5. **ḳadrin:**-*i, -n*
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer. // Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

6. **ḳadri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **79**
Değer, kıymet, itibar.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

7. **ḳadri:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **15**
Değer, kıymet, itibar.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

8. **ḳadrī:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Değer, kıymet, saygınlık.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

9. **ḳadrini:**-*in, -i*
Mesnevi 39
Mısra: **165**
Değer, kıymet, saygınlık.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

<u>ḳadr-i ʿālim:</u>

1. **ḳadr-i ʿālim:**
Mesnevi 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
İlim sahibi olan, alimlerin değeri.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

<u>ḳadr-i yüceler:</u>

1. **ḳadr-i yüceler:**
Mesnevi 1
Mısra: **227**
Kelime Tipi: -
Yüce kudretli, kudret sahibi.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

<u>ḳāf:</u>

1. **ḳāfile:**-*ile*
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Arap alfabesindeki kaf harfi.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

2. **ḳāfuñ:**-*uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **61**
Arap alfabesindeki kaf harfi.

Ḳıl ḫazer lāmı ḥafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

3. **kāf:**
Mesnevi 38
Mısra: **79**
(Ar.) Kaf) harfi, Arapça "kul" söyle sözcüğünün ilk harfi.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

4. **ḳāfı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **175**
Kâf sûresi.

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetine

5. **ḳāf:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
Kaf harfi.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

6 **ḳāf:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Gaf , Arap alfabesinin yirmi birinci harfi.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

7. **kāf:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Gaf , Arap alfabesinin yirmi birinci harfi.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

8. **ḳāf:**
Mesnevi 19
Mısra: **7**
Gaf , Arap alfabesinin yirmi birinci harfi.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

9. **kāf:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
Arapça harfi.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

10. **ḳāf:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Kaf harfi.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṣābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

kāfa:

1. **kāfa:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Kef harfi.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

kāfī:

1. **kāfī:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
Vakf-ı kâfî: Lafzan tamam olan, fakat mabadi ile manen irtibatı bulunan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

kāfiye:

1. **kāfiye:**-*dı*
Mesnevi 39
Mısra: **119**
Beyit veya mısra sonunda tekerrür eden huruf ve harekât.

Cehdi ḳıl ʿizzi merāḥī ḥıfẓına
Bil ʿavāmil iẓhār eyle kāfiye

2. **ḳāfiye:**
Mesnevi 7
Mısra: **44**
Acem şairlerinin ıstılāhında şiirin sonunda zikr edilen ve telaffuzda müstakil olmayan harf (ses)e denir. Bu harf (ses), kelimenin aslî ya da aslî hükmündeki son harfi olmalıdır.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

3. **kāfiye:**
Mesnevi 39
Mısra: **120**
Acem şairlerinin ıstılāhında şiirin sonunda zikr edilen ve telaffuzda müstakil olmayan harf (ses)e denir. Bu harf (ses), kelimenin aslî ya da aslî hükmündeki son harfi olmalıdır.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

kahr:

1. **ḳahrına:**-*ı, -na*
Mesnevi 39
Mısra: **70**
İnsanın içine işleyen derin üzüntü, sıkıntı, keder.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur

kahr eyleye:

1. **ḳahr eyleye:**
Mesnevi 1
Mısra: **154**
Kelime Tipi: -
Galip gelip ezme, mahv ve perişan etme.

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

kahṭ:

1. **ḳahṭ:**
Mesnevi 1
Mısra: **195**
Kıtlık.

Vebā ḳahṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

ḳahveḫāne:

1. **ḳahveḫāneyi:**-*yi*
Mesnevi 39
Mısra: **56**
Para ile kahve, çay vb. şeyler içilen ve oturulup konuşulan, vakit geçirilen dükkan.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

ḳāʿide:

1. **ḳāʿideʿi:**-ʿ*i*
Mesnevi 36
Mısra: **26**
Kaide, kural, nizam.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

ḳāʾim olup:

1. **ḳāʾim olup:**
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerleşmek, sabitlenmek.

Ḥarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenṣīr idem

ḳal:

1. **ḳālā:**-*a*
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Ar. Söz, lakırdı, laf.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḥoş bunuñ emṣālini bil secā vü ḳālā gibi

2. **ḳaldı:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
(Bir şeyin) içinde kalmak.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

3. **ḳaldın:**-*dıñ*
Mesnevi 1
Mısra: **67**
(bir yerde veya bir şeyin içinde) kalmak.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana olaʿömr-i muṭavvel

4. **ḳaldın:**-*dıñ*
Mesnevi 39
Mısra: **17**
(bir yerde veya bir şeyin içinde) kalmak.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

5. **ḳalmaya:**-*ma, -ya*
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

ḳāl u ḳīl:

1. **ḳāl u ḳīl:**
Mesnevi 39
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Söz; laf ; dedikodu.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

ḳalb:

1. **ḳalb:**
Mesnevi 21
Mısra: **13**
Kalp ‖ gönül.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

2. **ḳalbe:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Kalp ‖ gönül, insanın iç âlemi.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

3. **ḳalbümde:**-*ümde*
Mesnevi 1
Mısra: **207**
Kalp, gönül.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki ṣāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

4. **ḳalbe:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **136**
Kalp, gönül.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

5. **ḳalbine:**-*iñ, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **102**
Kalp, yürek, gönül.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḫaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

6. **ḳalbine:**-*iñ, -e*
Mesnevi 25
Mısra: **26**
Kalp, yürek, gönül.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

13. **ḳalb:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Sakin nun ve tenvini halis mime çevirmeye ve ba olduğunda da onu gunne ile gizlemeye denir.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

ḳalb oldı:

1. **ḳalb oldı:**-*dı*
Mesnevi 21
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Değişmek, çevrilmek, dönüşmek.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neşīr

ḳalb olur:

1. **ḳalb olur:**-*ur*
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Değişmek, çevrilmek, dönüşmek.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

2. **ḳalb olur:**-*ur*
Mesnevi 38
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Değişmek, çevrilmek, dönüşmek.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

ḳalbi:

1. **ḳalbi:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Gönül. yürek.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

ḳalḳale:

1. **ḳalḳale:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Lugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Ṣāni oldı ḳalḳale ṣāliṣ tefeşşi rābī līn

2. **ḳalḳale:**
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Lugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

3. **ḳalḳale:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Lugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Ṣāni oldı ḳalḳale ṣāliṣ tefeşşi rābī līn

4. **ḳalḳale:**
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Lugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

5. **ḳalḳale:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Ugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir. Kalkale harfleri harfleridir.

İnzilāk ile sükūndur şādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

6. **ḳalḳale:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Ugatta, "hareket etmek, kımıldamak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kuvvetli bir ses işitilinceye kadar mahrecin kımıldaması, deprenmesi" demektir. Kalkale harfleri harfleridir.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

ḳalḳan ola:

1. **ḳalḳan ola:**- *ola*
Mesnevi 38
Mısra: **104**
Kelime Tipi: -
Kalkan, siper.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

ḳalma:

1. **ḳalmadı:**-*dı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **44**
   Artık bulunmamak.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket
ḳalmasın:

1. **ḳalmasın:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **20**
   Kalmamak.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl
ḳalmasun:

1. **ḳalmasun:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **2**
   Kalmamak.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eşer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

ḳalbe

1. **ḳalbe:**-*e*
   Mesnevi 38
   Mısra: **112**
   Kalp, gönül.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

2. **ḳalbi:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **21**
   Kalp, gönül.

İmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver
Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān
ḳamer:

1. **ḳamer:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **7**
   Ar. Ay, mâh.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

2. **ḳamer:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **13**
   Ar. Ay, mâh.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

3. **ḳamerden:**-*den*
   Mesnevi 29
   Mısra: **10**
   Ar. Ay, mâh.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil miṣāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

4. **kamerdür:**-*dür*
   Mesnevi 1
   Mısra: **27**
   Ay.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna
ḳamer ḥarfleriniñ:

1. **ḳamer ḥarfleriniñ:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   cümlesinde toplanan harfler olup -14- tanedir. Lâm-ı tariften sonra kamerî harfler adı verilen on dört harften biri gelirse buna İzhâr-ı Kameriyye" adı verilir.

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād

ḳameriyye:

1. **ḳameriyye:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **5**

Ebġı ḥacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

ḳameriyye ḥarfleri:

1. **ḳameriyye ḥarfleri:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Lâm-ı tariften sonra kamerî harfler adı verilen on dört harften biri gelirse buna İzhâr-ı Kameriyye" adı verilir. cümlesinde toplanan harfler olup -14- tanedir.

Lām-ı taʿrīfden şoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

kāmil:

1. **kāmil:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **5**
   (a.s. kemâl'den) 1. bütün, tam, noksansız eksiksiz. 2. kemâle ermiş, olgun. 3. yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pişmiş [kimse]. 4. âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse].

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

2. **kāmil:**
Mesnevi 2
Mısra: **7**
(a.s. kemâl'den) 1. bütün, tam, noksansız eksiksiz. 2. kemâle ermiş, olgun. 3. yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pişmiş [kimse]. 4. âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse].

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

3. **kāmil:**
Mesnevi 39
Mısra: **206**
(a.s. kemâl'den) 1. bütün, tam, noksansız eksiksiz. 2. kemâle ermiş, olgun. 3. yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pişmiş [kimse]. 4. âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse].

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

4. **kāmil:**
Mesnevi 1
Mısra: **236**
Bilgili, üstat, olgun.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

5. **kāmil:**
Mesnevi 39
Mısra: **2**
Bilgili, üstat, olgun.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

6. **kāmil:**
Mesnevi 1
Mısra: **82**
Ilim, fazilet ve hüner sahibi, manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

kāmil idenler:

1. **kāmil idenler:**-*enler*
Mesnevi 39
Mısra: **208**
Kelime Tipi: -
Tamamlamak, olgunlaştırmak.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḥiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

kāmil olduñ:

1. **kāmil olduñ:**-*duñ*
Mesnevi 39
Mısra: **159**
Kelime Tipi: -
Olgunlaşmak.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

kāmil-i ḥaṭṭāṭ:

1. **kāmil-i ḫaṭṭāṭ:**
Mesnevi 36
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Hat ustası, yazı ustası.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

kamu:

1. **ḳamu:**
Mesnevi 1
Mısra: **3**
Bütün, hep, her, herkes, halk.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

2. **ḳamū:**
Mesnevi 9
Mısra: **28**
1. Bir memleketteki halkın bütünü, amme 2. sıf. Bütün, hep 3. zamir. Herkes.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

3. **ḳamu:**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Büsbütün, tamamen, hep.

Ḥarfini bil ḫuṣṣa daġtun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

4. **ḳamu:**
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Büsbütün, tamamen, hep.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

ḳanda:

1. **ḳanda:**
Mesnevi 14
Mısra: **20**
Ki orada.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i ṣāliṣ çün ḫurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

2. **ḳanda:**
Mesnevi 5
Mısra: **64**
Ki onda.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

ḳanda gelse:

1. **ḳanda gelse:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Nerede, nasıl, ne zaman gelse?.

Lafẓatullah ḳanda gelse ol ʿaẕīmü'ş-şān eger

2. **ḳanda gelse:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: -
   Nerede, nasıl, ne zaman gelse?.

Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā
Lām ḥurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı mīm

ḳanı:

1. **ḳanı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **67**
   Hani, nerede.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

2. **ḳanı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **67**
   Hani, nerede.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

3. **ḳanı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **28**
   "hani, nerede" anlamlarında soru zarfı.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

4. **ḳanı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **28**
   "hani, nerede" anlamlarında soru zarfı.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

ḳanḳı:

1. **ḳanḳı:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **3**
   Hangi.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

2. **ḳanḳı:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **3**
   Hangi.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

3. **ḳanḳı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **192**
   Hangi.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

4. **ḳanḳı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **192**
   Hangi.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

ḳap:

1. **ḳapar:**-*ar*
   Mesnevi 5
   Mısra: **49**
   Almak, ele geçirmek.

Iṣṭılāḥda ḫangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīẓ olanda ḫangi aʿlāyı ḳapar

ḳapar:

1. **ḳapar:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **37**
   Öğrenmek, yakalamak, kapmak, etkisi altına almak.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

ḳapı:

1. **ḳapısı:**-*sı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **47**
   Kapı, eşik.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

kār:

1. **kārın:**-*ı, -n*
   Mesnevi 30
   Mısra: **26**
   Fayda, kazanç.

İki destile yapışdıñ dünyaya kārın nedir

2. **kār:**
Mesnevi 5
Mısra: **70**
Amel. fiil. fayda. kazanç.

Dikḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

3. **kārın:**-*ı, -n*
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Amel. fiil. fayda. kazanç.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

kaʿr:

1. **ḳaʿrına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 39
Mısra: **69**
Derinlik, dip.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döğünmez zehri inmez ḳaʿrına

ḳara:

1. **ḳara:**
Mesnevi 36
Mısra: **10**
I siyah II kötü, değersiz.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳṭūʿ Sure İbrāhimde ol

karabaş tecvīdi:

1. **ḳarabaş tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Kur'ân harflerinin hakkını vererek okumak için Karabaş hazretleri tarafından yazılan eserdir.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

2. **ḳarabaş tecvīdi:**
Mesnevi 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
*Kur'ân harflerinin hakkını vererek okumak için Karabaş hazretleri tarafından yazılan eserdir.*Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmīl olındı ve's-selām

ḳarābet:

1. **ḳarābet:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Yakınlık, hısımlık.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

2. **ḳarābet:**
Mesnevi 21
Mısra: **16**
Yakınlık, akrabalık.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neṣīr

3. **ḳarābet:**
Mesnevi 21
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Yakınlık, akrabalık.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

4. **ḳarābet:**
Mesnevi 21
Mısra: **16**
Yakınlık, akrabalık.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neṣīr

karār:

1. **ḳarar:**
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Değişmez olma, devamlı ve sürekli olma, sebat, istikrar.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

2. **ḳarār:**
Mesnevi 21
Mısra: **5**
Değişmez olma, devamlı ve sürekli olma, sebat, istikrar.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

kardaş:

1. **ḳardaşa:**-*a*
Mesnevi 36
Mısra: **55**
Kardeş II dost, arkadaş, insan.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

kardaşlar:

1. **ḳardaşlara:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Kardeşler, insanlar.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

3. **ḳardāşlara:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **125**
Kardeşler, insanlar.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līkı vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

ḳariʾ

1. **ḳariʾi:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **16**
Okuyan, Kur'an okuyan.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

kārın:

1. **kārin:**
Mesnevi 39
Mısra: **46**
İş. Güç. Amel. Fiil. Kazanç.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

ḳārını:

1. **ḳārını:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Iş, güç, uğraş.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

karş:

1. **ḳarş:**
Mesnevi 1
Mısra: **162**
Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda yer alır.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḥısḥa Ḳarş u Erżurūm ile maʿmūr

karye:

1. **ḳarye:**
Mesnevi 1
Mısra: **54**
Köy.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

2. **ḳarye:**
Mesnevi 1
Mısra: **78**
Köy.

İde raḥmet Ḫudā ẕü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

kasas:

1. **ḳaşaş:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Kur'an'ın yirmi sekizinci suresi.

Bir ḳaşaş iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

2. **ḳaşaş:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Kur'an'ın yirmi sekizinci suresi.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaşaş

3. **ḳaşaş:**
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Anlatma, hikaye etme.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaşaş

ḳaşdeñ olsa:

1. **ḳaşdeñ olsa:**-*sa*
Mesnevi 34
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Bilerek, isteyerek, bile bile.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaşdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

kāʿsen:

1. **kāʿsen:**
Mesnevi 19
Mısra: **20**
Bir yemin.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş misal
Ger misaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

kaşīr:

1. **ḳaşīri:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Uzatmanın terki, meddi tabiinin kendi haline bırakılmasıdır. Harfi med, üçtür; Elif, makabli (kendinden önceki harf) mazmum ve sakin vav, makabli meksur ve sakin ye'dir.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār misli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaşīri medd ḳılduñ bed olur

2. **ḳaṣīri:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Uzatmanın terki, meddi tabiinin kendi haline bırakılmasıdır. Harfi med, üçtür; Elif, makabli (kendinden önceki harf) mazmum ve sakin vav, makabli meksur ve sakin ye'dir.

Āṣikāre oldı çün vech-i biḥār mi<u>s</u>li semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

<u>ḳaṣr:</u>

1. **ḳaṣrı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Kısaltma.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

2 **ḳaṣr:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i <u>s</u>āni meksūr olsa dört vecih cāʾiz olur

3. **ḳaṣr:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

4. **ḳaṣr:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

5. **ḳaṣr:**
Mesnevi 16
Mısra: **24**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca mi<u>s</u>āl hoş hākeza

6. **ḳaṣr:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

7. **ḳaṣrını:**-*ını*
Mesnevi 36
Mısra: **47**
Kasr (kısa okuyuş). Bu durumda bir elif miktarı medd olunur.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

<u>ḳaṣrı:</u>

1. **ḳaṣrı:**
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Kısaltmak demektir. Uzatmadan okumak anlamına gelir. Okuyuşta aslolan kısa okumaktır.

Ḳaṣrı cāʾiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḫabīr

<u>ḳaṭʿ:</u>

1. **ḳaṭʿ:**
Mesnevi 5
Mısra: **26**
Asla, katiyyen.

Baġlanur āvāzı ḫabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur mi<u>s</u>l-i ḫarīr

<u>ḳat:</u>

1. **ḳatmaya:**-*ma, -, -a*
Mesnevi 38
Mısra: **128**
Karıştırmak, dahil etmek.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḫabs iden tuḫfe mev

ḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

3. **ḳat:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Eklemek, dahil etmek.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

4. **ḳatında:**-*ın, -da*
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Huzur, yan, nezd.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf <u>s</u>ābitan

2. **ḳatı:**
Mesnevi 38
Mısra: **127**
Asla.

Ṣol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḫfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

3. **ḳātı:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Çok fazla, pek, ziyade.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eser

6. **ḳatı:**
Mesnevi 1
Mısra: **234**
Aşırı, kuvvetli, şiddetli.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

7. **ḳatı:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Aşırı, kuvvetli, şiddetli.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

8. **ḳatı:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Aşırı, kuvvetli, şiddetli.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

9. **ḳatı:**
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Aşırı, kuvvetli, şiddetli.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

10. **ḳatı:**
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Aşırı, kuvvetli, şiddetli.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

ḳaṭʿī:

1. **ḳaṭʿī:**
Mesnevi 35
Mısra: **15**
Kelime başında bulunan ve başka kelimeden sonra geldiğinde, hemzesi her zaman yazılıp okunması gereken hemzelere "hemze-i kat'ı" denir. Hemze-i vasılın dışında kalan hemzeler de hemze-i kat'ıdır.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' iṣnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

ḳāṭıʿ:

1. **ḳāṭıʿı:**-*ı*
Mesnevi 36
Mısra: **17**
Kesin, net.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

kātib:

1. **kātib:**
Mesnevi 36
Mısra: **22**
Kitabet edici, eden.II Yazıcı.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

kātib-i muṣḥaf:

1. **kātib-i muṣḥaf:**-*i muṣḥaf*
Mesnevi 36
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
Kurân-ı Kerim'i yazan, kitap haline getiren.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

ḳaṭʿiden:

1. **ḳaṭʿiden:**
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Kelime başında bulunan ve başka kelimeden sonra geldiğinde, hemzesi her zaman yazılıp okunması gereken hemzelere "hemze-i kat'ı" denir.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

ḳatma:

1. **ḳatma:**
Mesnevi 38
Mısra: **119**
Katma, ekleme.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

ḳatma riyā:

1. **ḳatma riyā:**-*ḳatma*
Mesnevi 38
Mısra: **117**
Kelime Tipi: -
İki yüzlülük.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

ḳatmak durur:

1. **ḳatmak durur:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Koymak, ilave etmek, katmaktır.

Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

ḳaṭʿolunursa:

1. **ḳaṭʿolunursa:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **18**
   Etkisini arttırmak veya dinleyenin anlayışına bırakmak için sözü yarıda kesme.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eġer
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

ḳavāfī:

1. **ḳavāfī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **249**
   Kafiyeler.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

ḳavlile:

1. **ḳavlile:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **18**
   Söz ile, sözüyle.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḳıṣṣasun

ḳayyūm:

1. **ḳayyūm:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **138**
   Ezelî ve ebedî kaim olan Cenabıhak.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

ḳażā:

1. **ḳażālardan:**-*lardan*
   Mesnevi 1
   Mısra: **171**
   Bela, musibet.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

2. **ḳażālardan:**-*lardan*
   Mesnevi 1
   Mısra: **194**
   Bela, musibet.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

3. **ḳażāyı:**-*(y)ı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **66**
   i. (Ar. ḳażā' "hükmetmek, emretmek, yerine getirmek, ödemek"ten) 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise: 2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi:.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

4 **ḳażā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **54**
   Eskiden memleketin idârî taksîmâtında bir kadının hükmü ve idâresi altında bulunan, daha sonra bir kaymakam tarafından yönetilen yer, kaymakamlık, ilçe.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

kebīr:

1. **kebīr:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **11**
   Büyük, azim.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī'l - aʿded

2. **kebīr:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **31**
   Büyük, azim.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

kefā:

1. **kefā:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **157**
   Yeter, yetmek.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā
kehf:

1. **kehf:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **34**
   Kehf Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

1. **kelāmı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **132**
Söz.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

2. **kelām:**
Mesnevi 6
Mısra: **36**
i. (Ar. kelām) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfī rā'dur tekrara var ḳuvveti

6. **kelām:**
Mesnevi 16
Mısra: **16**
i. (Ar. kelām) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

Birisi bu meftūḥ olursa eger āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

7. **kelām:**
Mesnevi 29
Mısra: **9**
i. (Ar. kelām) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

Āṣikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

8. **kelām:**
Mesnevi 34
Mısra: **27**
(□□□) i. (Ar. kelām) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

Re's-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

9. **kelām:**
Mesnevi 39
Mısra: **194**
i. (Ar. kelām) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

10. **kelāmuñdı:**-*uñ, -dı*
Mesnevi 1
Mısra: **134**
Laf, söz.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

11. **kelām:**
Mesnevi 38
Mısra: **143**
Laf, söz.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

kelāmullāh:

1. **kelāmullah:**
Mesnevi 29
Mısra: **10**
Allah'ın sözü, ayetler, Kurân-ı kerîm.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil miṣāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

kelimāt:

1. **kelimāt:**
Mesnevi 15
Mısra: **5**
Kelimeler, - söylenilen sözler -.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

kelime:

1. **kelimede:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **14**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet şedīd

2. **kelimenüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

3. **kelimede:**-*de*
Mesnevi 13
Mısra: **5**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

4 **kelime:**
Mesnevi 14
Mısra: **8**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

5. **kelime:**
Mesnevi 14
Mısra: **11**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Temürūnī dābbeten ḥaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḥaffef olur pür hüner

6. **kelimenüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Lafẓda ṣābit oldı ammā ḫatda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

7. **kelimede:**-*de*
Mesnevi 20
Mısra: **5**
Bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç heceden oluşan söz, ses.

Beytini bil hā hemze ḥā ḫā ʿayn ġayn
Bir kelimede bulunsa altı ḥarfden birisi

kelime-i saḳil:

1. **kelime-i ṣaḳil:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Çirkin, kaba,yakışıksız sözler,kelimeler.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i ṣaḳil

kellā:

1. **kellā:**
Mesnevi 22
Mısra: **12**
A. Hiç, asla, hiçbir vakit, haşa.

Faḍlan minallahi kellā naḳṣ şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

2. **kellā:**
Mesnevi 36
Mısra: **23**
A. Hiç, asla, hiçbir vakit, haşa.Allah korusun, katiyen.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfi bil ʿıyān

kellün:

1. **kellün:**
Mesnevi 38
Mısra: **98**
Bir yüktür!.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

kem vaḳit:

1. **kem vaḳit:**
Mesnevi 39
Mısra: **49**
Kelime Tipi: -
Kaç vakit?.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

kemāl:

1. **kemāliyle:**-*iyle*
Mesnevi 1
Mısra: **150**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik; en yüksek değer, mükemmellik.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

2. **kemālince:**-*i, -n, -ce*
Mesnevi 9
Mısra: **25**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik; en yüksek değer, mükemmellik.

Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḫuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

3. **kemālini:**-*i, -(n)i*
Mesnevi 1
Mısra: **88**
Bir şeyin tam ve noksansız dereceye erişmiş olması durumu, mükemmellik, tamlık.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

kemālāt:

1. **kemālāt:**
Mesnevi 1
Mısra: **227**
Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

2. **kemālātına:**-*ı, -(n)a*
Mesnevi 1
Mısra: **125**
Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.

Ḫüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı

3. **kemālatla:**-*la*
Mesnevi 38
Mısra: **126**
Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.

Ṣol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

kemāl-i ‘izzetün:

1. **kemāl-i ‘izzetün:**
Mesnevi 1
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Yüce olgunluk.

Kemāl-i ‘izzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

kemter:

1. **kemter:**
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Çok değersiz, çok küçük.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

kenār:

1. **kenāra:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **96**
Yan, civar.

Ata anaya iderdik iṭāʿat
İẕinsiz çıḳmaduḳ hiçbir kenāra

2. **kenār:**
Mesnevi 6
Mısra: **34**
Kenar, son.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

3. **kenar:**
Mesnevi 36
Mısra: **57**
Bir şeyin veya yerin sınırlarını meydana getiren çizgi; bitiş yeri; kıyı.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḥif hiz bu kenar cüz ber kenar

kendin:

1. **kendin:**
Mesnevi 39
Mısra: **180**
Kendini.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

kendöz:

1. **kendözüñe:**-*(ü)ñ, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **134**
Kendi özünü: Kendi varlığını, kendisi.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

kendü:

1. **kendüñe:**-*ñ, -e*
Mesnevi 30
Mısra: **25**
Kendine.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

2. **kendü:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
"Kendi" dönüşlülük zamiri.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

3. **kendü:**
Mesnevi 38
Mısra: **120**
"Kendi" dönüşlülük zamiri.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keṣīr

kendü ḥālinde:

1. **kendü ḥālinde:**
Mesnevi 38
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Kendi halinde.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḥarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

kendüzüge:

1. **kendüzüge:**
Mesnevi 38
Mısra: **83**
Kendine.

Miṣli ẓanne’s- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfī ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

keñes:

1. **kenes:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **10**
   Öğüt; tavsiye; nasihat.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

kenz:

1. **kenz:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **5**
   Hazine.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

kenz oldı:

1. **kenz oldı:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Hazine, define oldu.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

kerre:

1. **kerreler:**-*ler*
   Mesnevi 17
   Mısra: **10**
   Defa, kez.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

kes-:

1. **kes:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **2**
   Ayırmak, uzaklaştırmak; vazgeçirmek.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

keser:

1. **keserdür:**-*dür*
   Mesnevi 1
   Mısra: **64**
   Katî neticeye bağlamak.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keserdür

kesīr:

1. **keşīr:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **121**
   Bol, pek çok.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keşīr

2. **keşīr:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **105**
   Bol, pek çok.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma keşīr

keskin:

1. **keskin:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **26**
   Etkili, kuvvetli.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

kesr:

1. **kesr:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **8**
   Esre harekesi.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emşālini bil secā vü ḳālā gibi

2. **kesr:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **20**
   Esre harekesi.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

3. **kesr:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **12**
   Esre harekesi.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

4. **kesr:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **13**
   Esre harekesi.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

5. **kesrile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Kırmak, parçalamak, parçalara ayırmak II bir bütünün parçalarından her biri.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

6. **kesr:**
Mesnevi 31
Mısra: **6**
Arap ve Osmanlı alfabesinde altına konduğu sessiz harfî ı veya i sesiyle berâber okutan ve şeklinde gösterilen hareke, esre:.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẕ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

7. **kesr:**
Mesnevi 38
Mısra: **35**
Arap ve Osmanlı alfabesinde altına konduğu sessiz harfî ı veya i sesiyle berâber okutan hareke, esre:.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

kesr ile:

1. **kesr ile:**
Mesnevi 10
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Arap ve Osmanlı alfabesinde bir harfin kesre ile okunması.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

kesre:

1. **kesreyi:**-*yi*
Mesnevi 38
Mısra: **23**
Esre, esre işareti: kesre-i sakîle.

Meyl miṣāli ġāşiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

2. **kesreye:**-*ye*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Arap ve Osmanlı alfabesinde altına konduğu sessiz harfî ı veya i sesiyle berâber okutan hareke, esre

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eṣer .

3. **kesre:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
Arap ve Osmanlı alfabesinde altına konduğu sessiz harfî ı veya i sesiyle berâber okutan hareke, esre.

Kesre emṣāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

kesr-i ʿārıż:

1. **kesr-i ʿārıż:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Asıl hakkı sükun iken bir nedenle kesrelenen harfin harekesi kesre-i arizi dir.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʿiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

kesr-i yā-yı evvelī:

1. **kesr-i yā-yı evvelī:**
Mesnevi 38
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Birinci yanın kesreli olması.

Bil miṣāli ellezī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

keşşāf:

1. **keşşāf:**
Mesnevi 39
Mısra: **138**
Fars asıllı ünlü İslam âlimi Zemahşerî'nin tam adı el-Keşşaf an hakaiki gavamizi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fi vücuhi't-te'vil olan meşhur tefsir kitabıdır. Bazı kaynaklarda el-Keşşaf an hakaiki't-tenzili'n-natık an dekaiki't-te'vil veya sadece el-Keşşaf an hakaiki't-tenzil adıyla da zikredilir.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāfʿ uyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

keṯhudā:

1. **keṯḫüdāsı:**-*sı*
Mesnevi 1
Mısra: **166**
Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kâhya.

Ḫuşūşā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim keṯḫüdāsı beġlerini

kevākib:

1. **kevākib:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Yıldızlar.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

kevkeb:

1. **kevkebde:**-*de*
Mesnevi 14
Mısra: **18**
Yıldız.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̱ānī fikri ḳıl

key:

1. **key:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **35**
   Çok, pek, gayet, pek çok. // İyi, iyice, hakkıyla.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

2. **key:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **7**
   Çok, pek, gayet, pek çok. // İyi, iyice, hakkıyla.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫālişī
Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ

kezā:

1. **kezā:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **26**
   Bunun gibi, böyle, böylece.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmū'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḫālini bildüñ aḳdemi

kezālik:

1. **kezālik:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **19**
   Aynı biçimde.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

ki:

1. **ki:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **221**
   Ki.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber .

2. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **5**
   "İçin, sebebiyle" anlamında bağlaç.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

3. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **208**
   Çünkü, zira, nitekim.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

4. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **210**
   Bağlama edatı II -dığı için.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfiż ki ẕikr olındı aḳdem

5. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **114**
   " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

6. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **189**
   " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

7. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **219**
   " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

8. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **230**
   " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Ṭolabda haşr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

9. **ki:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **114**
   " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

10. **ki:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **189**
    " zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

11. **ki:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **19**
    "Bu yüzden, böylelikle" anlamlarında bağlaç.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

12. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **69**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

13. **ki:**
Mesnevi 5
Mısra: **26**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḥve yumṣaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

14. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **40**
"Bu yüzden, bundan dolayı" anlamında bağlaç.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

15. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **48**
"Bu yüzden, bundan dolayı" anlamında bağlaç.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

16. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **161**
"bu yüzden, böylelikle" anlamında bir bağlaç.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

17. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **238**
"bu yüzden, böylelikle" anlamında bir bağlaç.

Mevāzīn maʿdeni ḫal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

18. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **31**
"Ki" bağlacı.

Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

19. **ki:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
"Ki" bağlacı.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

20. **ki:**
Mesnevi 34
Mısra: **9**
"Ki" bağlacı.

Ḫāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

21. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **130**
"için, çünkü" anlamındaki bağlaç.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

22. **ki:**
Mesnevi 1
Mısra: **78**
"Ki" bağlacı; zaten, esasen.

İde raḥmet Ḫudā żü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

22. **ki:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
"Ki" bağacı.

Kesre emṣāli beşīr nezīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

kibār:

1. **kibār:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Bir toplumun yüksek tabakasına mensup, soylu ve seçkin sınıfına âit kimse veya kimseler.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş şapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

ḳıble:

1. **ḳıble:**
Mesnevi 30
Mısra: **16**
Müslümanların namazda yöneldikleri taraf, Kâbe II herkesin teveccüh ederek başvurduğu yer.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ṣ-ṣüdūr

kifāyet:

1. **kifāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **131**
Kāfi, yeterli.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

ḳıl:

1. **ḳıluben:**-*uben*
   Mesnevi 38
   Mısra: **20**
   T. Yapmak, etmek, eylemek.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

2. **ḳıl:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **3**
   Eylemek, yapmak, kılmak.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

3. **ḳılduñ:**-*du, -ñ*
   Mesnevi 37
   Mısra: **7**
   Kılmak, etmek, yapmak.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār mi<u>s</u>li semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

4. **ḳılduñ:**-*du, -ñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **13**
   Etmek, eylemek, yapmak.

Anuñ ʿaṣḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

5. **ḳıl:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **18**
   Et, eyle, yap.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḳıṣṣasun

6. **ḳıl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **16**
   Et, eyle, yap.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

7. **ḳıl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **114**
   Et, eyle, yap.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

ḳıl-:

1. **ḳıl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **118**
   Etmek, eylemek, yapmak.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

2. **ḳıl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **118**
   Etmek, eylemek, yapmak.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

3. **ḳıldı:**-*dı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **51**
   Etmek, hale getirmek.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

ḳıl āşikār:

1. **ḳıl āşikār:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Meydana çıkarmak, belli etmek, ortaya koymak.

Gel bu kez resm-i muṣḥafdan baʿżı şey ḳıl āşikār

ḳıl eser:

1. **ḳıl e<u>s</u>er:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   İz bırakmak, tesir etmek.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl e<u>s</u>er

ḳıl ḫafī:

1. **ḳıl ḫafī:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Gizli kıl, gizli hale getir.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i <u>s</u>āni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfī meşhūredür

2. **ḳıl ḫafī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **72**
   Kelime Tipi: -
   Gizli kıl, gizli hale getir.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḥarf-i <u>z</u>eli āşikār it tāya teşbīh olmaya

3. **ḳıl ḫafī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **75**
   Kelime Tipi: -
   Gizli kıl, gizli hale getir.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliş eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

ḳıl ḥazer:

1. **ḳıl ḥazer:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **60**
   Kelime Tipi: -
   Sakınmak, kaçınmak.

Ḳıl ḥazer lāmı ḥafîfden tecvîdî ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

2. **ḳıl ḥaẕer:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Sakınmak, kaçınmak.

Tefḫîm olur bu elif terḳîḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

ḳıl hoş-naẕar:

1. **ḳıl ḫoş-naẕar:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -
   Güzelce bak.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḥurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẕar

ḳıl ibtidā:

1. **ḳıl ibtidā:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Başlamak.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

ḳıl iʿtibār:

1. **ḳıl iʿtibār:**-*ḳıl*
   Mesnevi 38
   Mısra: **100**
   Kelime Tipi: -
   Rağbet, Önem verme, saygı gösterme.

Ol mücevvid tecvîdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aṣduñise

2. **ḳıl iʿtibār:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Saygı göstermek, hürmet etmek, değer vermek.

Cāʿe cīʿen ṣāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

3. **ḳıl iʿtibār:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Saygı göstermek, hürmet etmek, değer vermek.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫîm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

ḳıl muḫaffef:

1. **ḳıl muḫaffef:**-*ḳıl*
   Mesnevi 38
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   Etkisi azaltılmış, hafifletişmiş.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i ṯānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

ḳıl müşebbiʿ:

1. **ḳıl müşebbiʿ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **37**
   Kelime Tipi: -
   Sebep, vesile ve mucib olan, vücuda getiren, kuran.

Bil miṯāli ellezī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

ḳıl müşedded:

1. **ḳıl müşedded:**-*ḳıl*
   Mesnevi 38
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: -
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṯāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa lîkin evveli kesr ile ger

ḳıl naṣiḥat:

1. **ḳıl naṣiḥat:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **83**
   Kelime Tipi: -
   Nasihat et, öğüt ver.

Miṯli ẓanne's- sūʿi min ṣeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Ṣerîfi ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

ḳıl naẕar:

1. **ḳıl naẕar:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: -
   Bakmak; seyretmek.

Ḳıl naẕar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

2. **ḳıl naẓar:**
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bakmak; seyretmek.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

3. **ḳıl naẓar:**
Mesnevi
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Nazar kılmak,bakmak.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

ḳıl nisārī:

1. **ḳıl nisārī:**-*ḳıl*
Mesnevi 39
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Saç, dağıt.

Buʿilim bāb cümleden aḳdemdurur
Al Şerīfi ḳıl nisārī gevheri

ḳıl riyāżet:

1. **ḳıl riyāżet:**
Mesnevi 6
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınmak sûretiyle nefsi terbiye etme, ahlâkı güzelleştirme.

Ḳıl riyāżet ḫāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

ḳıl rıżāsını:

1. **ḳıl rıżāsını:**-*sını*
Mesnevi 39
Mısra: **143**
Kelime Tipi: -
Râzı olma, kalben hoş görüp kabul etme, kolaylıkla benimseme, karşı koymama.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

ḳıl rücūʿ:

1. **ḳıl rücūʿ:**
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Sözü daha etkili kılmak için söylenen şeyden vazgeçmiş gibi görünme.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

ḳıl semāʿ:

1. **ḳıl semāʿ:**
Mesnevi 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İşit, dinle, kulak ver.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

ḳīl u ḳāl:

1. **ḳīl u ḳāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Dedikodu.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

ḳīl u ḳālini:

1. **ḳīl u ḳālini:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Dedikodu, boş söz.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

ḳıldı:

1. **ḳıldı:**
Mesnevi 39
Mısra: **40**
Etmek; söylemek.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

ḳıldı edā:

1. **ḳıldı edā:**
Mesnevi 39
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Dile getirme.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

ḳıldı ḥaẓ:

1. **ḳıldı ḥaẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Beğendi, hoşuna gitti.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẓ

ḳıldı naẕar:

1. **ḳıldı naẕar:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bakmak.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẕar

ḳılma:

1. **ḳılmadı:**-*dı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **46**
   Etmemek, yapmamak.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

2. **ḳılma:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **49**
   Etmemek, yapmamak.

Āṣikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

3. **ḳılma:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **23**
   Etmemek, yapmamak.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

ḳılmalı:

1. **ḳılmalı:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **42**
   Yapmalı, etmeli.

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

ḳılmazdı:

1. **ḳılmazdı:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **34**
   Yapmazdı, eylemezdi.

Bil Şerīfī ḫāliḳuñ ḳılmazdı bunı ḫoş ʿaṭā

ḳılur mısın:

1. **ḳılur mısın:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Namaz kılar mısın?.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

kim:

1. **kim:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **135**
   Her kim.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

2. **kim:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **135**
   Her kim.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

3. **kim:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **5**
   "ki" gibi kullanılan bağlaç.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

4. **kim:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **133**
   "Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

5. **kim:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **2**
   "hangi kişi" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

6. **kim:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **2**
   "hangi kişi" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

7. **kim:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **53**
   Ki bağlacı, cümleleri bağlamıştır.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

8. **kim:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **3**
   "Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

9. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: **131**
"Hangi kimse" anlamında soru zamiri.

Neşr iden kimseye ḥakḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

10. **kim:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
" Ki", bağlama edatı.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḥve-nām

11. **kim:**
Mesnevi 6
Mısra: **26**
" Ki", bağlama edatı.

Bil cevābı şöyle vir kim ḥāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

12. **kim:**
Mesnevi 13
Mısra: **1**
" Ki", bağlama edatı.

Bil luġatde muttaṣıl dirler aña kim yapışuḳ

13. **kim:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
" Ki", bağlama edatı.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

14.. **kim:**
Mesnevi 4
Mısra: **19**
" Ki" bağlama edatı.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

15. **kim:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
" Ki" bağlama edatı.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde şol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

16. **kim:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
" Ki" bağlama edatı.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

17. **kim:**
Mesnevi 8
Mısra: **23**
" Ki" bağlama edatı.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i ṣāni ḳıl ḥafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfī meşhūredür

18. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: **3**
" Ki" bağlama edatı.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

19. **kim:**
Mesnevi 39
Mısra: **114**
" Ki" bağlama edatı.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

kim bilür:

1. **kim bilür:**
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kim bilir?.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

kimesne:

1. **kimesne:**
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Kimse.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

kimseler:

1. **kimseler:**
Mesnevi 5
Mısra: **34**
Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, şahıs.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

kimselere:

1. **kimselere:**
Mesnevi 39
Mısra: **147**
Kimseler, insanlar.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

kimseye:

1. **kimseye:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **130**
   Başka kimseye, hiç kimseye anlamında belgisiz zamir.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

kināye:

1. **kināye:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **17**
   Doğrudan doğruya söylenmeyip dolaylı bir anlam ifade eden söz.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

ḳınvān:

1. **ḳınvān:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **22**
   Salkımlar.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı şınvān gibi
Ey Şerīfī taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

ḳırāʿat:

1. **ḳırāʿat:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **1**
   Kur'ân-ı Kerim'i tecvîd kurallarına ve tekniğine uygun olarak okumak.

Başla bundan ṣoñra bildür ol ḳırāʿat ḥālini

ḳırāat:

1. **ḳırāat:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **2**
   Okumak işi, okuma. Kırâat etmek: Okumak. (Kur'ânı) Kırâat ile okumak: Kırâat ilmi kurallarına uygun şekilde tecvit üzere okumak. Kırâat ilmi: Kur'an okuma ilmi.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

ḳırṭās:

1. **ḳırṭās:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **11**
   Kağıt, sayfa.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

ḳısm:

1. **ḳısmı:**-*ı*
   Mesnevi 3
   Mısra: **4**
   Kısım, bölüm.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̱enā yā s̱āliş̱en enyāb olur

2. **ḳısmını:**-*ı, -n, -ı*
   Mesnevi 34
   Mısra: **21**
   Bölüm.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

ḳısm-ı āʿdād:

1. **ḳısm-ı āʿdād:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Sayıları kısmı, bölümü.

İsm-i isnān ḳısm-ı āʿdād oldı cümle bā-tamām

ḳısm-ı s̱ānī:

1. **ḳısm-ı s̱ānī:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   İkinci kısım.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı s̱ānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

ḳıṣṣa:

1. **ḳıṣṣası:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **13**
   Hikaye, mesele.

İṣidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla başar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

ḳıṣṣasun:

1. **ḳıṣṣasun:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **19**
   Bu kıssayı, açıklamayı.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḳıṣṣasun

kitāb:1. **kitābuñ:**-*uñ*
Mesnevi 9
Mısra: **29**
Kitap. Herhangi bir konuda mensur veya manzum olarak yazılmış ve basılmış olan eser.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

2. **kitab:**
Mesnevi 39
Mısra: **136**
Kitap: Yazılmış ve basılmış eser.

Şad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

3. **kitab:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
Kitap.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaşır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

4. **kitābını:**-*ı, -(n)ı*
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Kitap.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

kitābet:

1. **kitābetden:**-*den*
Mesnevi 39
Mısra: **110**
1. Yazı yazmak, şerâit-i hüsn-i tahrîre muvafık surette bir maddeyi nesren kaleme almak. 2. Kâtiplik.

Gel Şerīfī di kitābetden ḫiṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

kitābet oldı:

1. **kitābet oldı:**- *oldı*
Mesnevi 39
Mısra: **96**
Kelime Tipi: -
1. Yazı yazmak, şerâit-i hüsn-i tahrîre muvafık surette bir maddeyi nesren kaleme almak. 2. Kâtiplik.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

kıyāmetde:

1. **ḳıyāmetde:**
Mesnevi 33
Mısra: **4**
Kıyamet Suresi.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffīfindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

kiyev:

1. **kiyev:**
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Yine Fatiha Suresi okunurken yapılmaması gereken hatalardan bir tanesi.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

kıymet:

1. **ḳıymetin:**-*i, -n*
Mesnevi 1
Mısra: **224**
1. Bir şeyin taşıdığı maddî varlığa göre tespit edilen karşılık, hakkında biçilen değer 2. Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet:.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

ko-:

1. **ḳomış:**-*mış*
Mesnevi 36
Mısra: **51**
Bırakmak, koymak, yerleştirmek.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eşmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

2. **ḳor:**-*r*
Mesnevi 1
Mısra: **111**
Bırakmak, koymak.

Ḫüdā ḳor mı bizi cevʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

ko:

1. **koġıl:**-*ġıl*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Komak, bırakmak.

Harekenüñ s̱ülş̱üni virüp s̱ülüs̱ānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ẓaʿf avāz

2. **ḳoduñ:**-*du, -ñ*
Mesnevi 36
Mısra: **27**
Bırakmak, koymak.

Ḳāʿideʿi ẓabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

3. **ḳo:**
Mesnevi 39
Mısra: **34**
"Bırak! dursun! değme!" anlamlarında seslenme ifade eder.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

ḳolay:

1. **kolay:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **65**
   Kolay II Müsait, elverişli, elverişli iş, uygun şey.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

2. **ḳolaylıḳ:**-*lıḳ*
   Mesnevi 5
   Mısra: **69**
   Kolay, basit.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muşmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āşikār

3. **ḳolaylıḳ:**-*lıḳ*
   Mesnevi 5
   Mısra: **70**
   Kolay, basit.

Dikḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

ḳoma gümān:

1. **ḳoma gümān:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Şüphe, kuşku bırakma.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

ḳomuş:

1. **ḳomuş:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **5**
   Koymak ,söylemek .

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

ḳon-:

1. **ḳondı:**-*dı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **232**
   Bir yere konmak, yerleşmek.

Ḫoca-ḥāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

2. **ḳondı:**-*dı*
   Mesnevi 4
   Mısra: **12**
   Bir yere yerleşmek.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

ḳork-:

1. **ḳorḳar:**-*ar*
   Mesnevi 1
   Mısra: **93**
   Çekinmek, cesaret edememek.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

ḳorḳma-:

1. **korkma:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **66**
   Korkmamak.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

ḳoy:

1. **ḳoya:**-*a*
   Mesnevi 38
   Mısra: **135**
   Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

2. **ḳoyup:**-*up*
   Mesnevi 1
   Mısra: **87**
   (Bir yere) Bırakmak, (bir yere) yerleştirmek.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

3. **ḳoy:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **2**
   Eklemek, Koymak.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

küfr:

1. **küfrile:**-*ile*
   Mesnevi 39
   Mısra: **194**
   Dinsizlik, iman'ın zıddı.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

2. **küfr:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **199**
   1. Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerini, vahyettiği esasları inkâr etme. 2. Dinsizlik, imansızlık. 3. Putperestlik.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

3. **küfr:**
Mesnevi 34
Mısra: **33**
Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerini, vahyettiği esasları inkâr etme; kötülük, fenalık, bozgunculuk; karanlık.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaṣer

4. **ḳüfri:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerini, vahyettiği esasları inkâr etme; kötülük, fenalık, bozgunculuk; karanlık.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

ḳul:

1. **ḳulıga:**-*ı, -ġa*
Mesnevi 39
Mısra: **116**
Kul, köle.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

2. **ḳul:**
Mesnevi 27
Mısra: **8**
Allah'a itaat ve ibadet eden, hizmetkar, yaratılmış.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emsāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

ḳul aḥmed:

1. **ḳul aḥmed:**
Mesnevi 39
Mısra: **130**
Kelime Tipi: -
Özel isim.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

kulaġ:

1. **kulaġuñ:**-*uñ*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Kulak.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥışṣesi amma ki göze yoḳ eṣer

2. **ḳulaġuñ:**-*uñ*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Kulak.

Var durur gözine ḥışṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥışṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

3. **kulaġuñ:**-*uñ*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Kulak.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥışṣesi amma ki göze yoḳ eṣer

4. **ḳulaġuñ:**-*uñ*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Kulak.

Var durur gözine ḥışṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥışṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

küllemā:

1. **küllemā:**
Mesnevi 36
Mısra: **11**
Her defasında.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

külliyyāt:

1. **külliyyātile:**-*ile*
Mesnevi 39
Mısra: **135**
Bir müellifin bütün eserleri.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

küllün-lehü:

1. **küllün-lehü:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Hepsi onundur.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

kün fe-kānı:

1. **kün fe-kānı:**
Mesnevi 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Allah ol deyince hemen oluverir.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

ḳur:

1. **ḳuralar:**-*alar*
   Mesnevi 1
   Mısra: **148**
   Kurma, hazır hale gelme.

Mışır fetḥi çün olmuşdı beşāret
Feriḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

ḳurā:

1. **ḳurāʾı:**-ʾı
   Mesnevi 1
   Mısra: **192**
   Karyeler, köyler.

Ḳabul eyle duʿāmı iltizām it
Daḥı hem hāṣṣaten işbu ḳurāʾı

ḳura cümle:

1. **ḳura cümle:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **97**
   Kelime Tipi: -
   Cümle kursa, kura.

Çün kitābet oldı taʿlīḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

ḳur'ān:

1. **ḳur'ān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **35**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣḥif resm-i Ḳur'ān

2. **ḳur'ān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **117**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

3. **ḳur'ānı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **12**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿa'l-meṯānī

4. **ḳur'ānı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **14**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

5. **ḳur'ānı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **18**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ki Ḳur'ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur'ānı icrāʾı bunlar

6. **ḳur'ānı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **12**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿa'l-meṯānī

7. **ḳur'ānı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **14**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

8. **ḳur'ānile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **17**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ki Ḳur'ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur'ānı icrāʾı bunlar

9. **ḳur'ānile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **21**
   Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

İmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver
Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān

10. **ḳur'ān:**
    Mesnevi 1
    Mısra: **6**
    Allah tarafından Hz. Muhammed'e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur'an-ı Kerim.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

11. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **43**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Yüziniñ nūrı Ḳur’ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

12. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **50**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur’ān nūrını iʿlānı ḳıldı

13. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **196**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur’ān

14. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Ki Ḳur’ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur’ān icrāya virdi ṭarīḳi

15. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **43**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Yüziniñ nūrı Ḳur’ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

16. **ḳur’ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **50**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur’ān nūrını iʿlānı ḳıldı

17. **ḳur’ān:**
Mesnevi 2
Mısra: **6**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Bilmese Ḳur’ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

18. **ḳur’ān:**
Mesnevi 33
Mısra: **2**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Ḳur’ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

19. **ḳur’ān:**
Mesnevi 35
Mısra: **1**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Çünki Ḳur’ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge

20. **ḳur’ān:**
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Bilmedi Ḳur’ān ḫalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḫadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

21. **ḳur’ān:**
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Bilmedi Ḳur’ān ḫalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḫadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

22. **ḳur’ān:**
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e gönderilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, Kur’an-ı Kerim.

Çünki Ḳur’ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meṣān

<u>ḳurān:</u>

1. **ḳurānı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur’an-ı Kerim.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur

2. **ḳurān:**
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Allah tarafından Hz. Muhammed’e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur’an-ı Kerim.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḫācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

3. **ḳurānı:**-*ı*
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Tecvid üzre ḳurānı icrā idenler ḫoş saḫī

4. **ḳurān:**
Mesnevi 14
Mısra: **28**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

5. **ḳurānı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **24**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini

6. **ḳurān:**
Mesnevi 27
Mısra: **16**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

7. **ḳurān:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

8. **ḳurānı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **20**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

9. **ḳurānı:**-*ı*
Mesnevi 36
Mısra: **43**
Allah tarafından Hz. Muhammed'e vahyedilen kutsal kitap, İslam dininin temel kitabı, kelam-ı kadim, Kur'an-ı Kerim.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

ḳurb:

1. **ḳurbında:**-*ın, -da*
Mesnevi 24
Mısra: **3**
Yakın.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

ḳurbet:

1. **ḳurbetile:**-*ile*
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Yakınlık.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

2. **ḳurbet:**
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Kulla Hakk'ın arasında araçların bulunmaması veya az olması, yakınlık.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

ḳurbı maḫrec:

1. **ḳurbı maḫrec:**
Mesnevi 19
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Boğumlanma noktası.

Ḫüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

2. **ḳurbi maḫrec:**
Mesnevi 38
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Boğumlanma noktası.

Bil miṣāl teḫṣā neḫaṣṣī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

ḳurrā:

1. **ḳurrā:**
Mesnevi 1
Mısra: **225**
Kıraat ilmini tamamlamış hafiz.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

2. **ḳurrā:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kıraat ilmini tamamlamış hafiz.

Hem ḫurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf ṣābitan

3. **ḳurrā:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf s̱ābitan

4. **ḳurrālarun:**-*larun*
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

5. **ḳurrā:**
Mesnevi 38
Mısra: **125**
Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

6. **ḳurrā:**
Mesnevi 38
Mısra: **125**
Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

7. **ḳurrānıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Kurân okuyucuları.

Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

8. **ḳurrānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 38
Mısra: **84**
Kurân okuyucuları.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

9. **ḳurā:**
Mesnevi 14
Mısra: **37**
Kuran okuyucuları, Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekser ḳurā

10. **ḳurā:**
Mesnevi 14
Mısra: **38**
Kuran okuyucuları, Kıraat ilmini tamamlamış hafız.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

ḳurrā-ı ʿālimdir:

1. **ḳurrā-ı ʿālimdir:**-*dir*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kur'ân-ı Kerim'i usulüne uygun bir şekilde okuyan bilginler, ilim sahipleri.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

ḳurtul:

1. **ḳurtulub:**-*ub*
Mesnevi 39
Mısra: **41**
Kurtulmak.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḫaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

2. **ḳurtulub:**-*ub*
Mesnevi 39
Mısra: **41**
Kurtulmak.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḫaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

ḳurtulasın:

1. **ḳurtulasın:**
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Kurtulmak.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

ḳuş:

1. **ḳuşı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **232**
Kuş; gönül kuşu.

Ḫoca-ḫāzıḳ ara bul iş āsāndur
Eġer göñlin ḳuşı ḳondı bu güle

ḳuş avāzı:

1. **ḳuş avāzı:**
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kuş sesi.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

ḳuş āvāzı:

1. **ḳuş āvāzı:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Kuş sesi.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

küşe:

1. **küşesine:**-*si, -ne*
   Mesnevi 1
   Mısra: **105**
   Köşe.

Nişīn ol medresenüñ küşesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet
küsen:

1. **küsenmek:**-*mek*
   Mesnevi 1
   Mısra: **247**
   Gücenmek, darılmak.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfī bil sözüñ eyleme lāfī

2. **küsünür:**-*ür*
   Mesnevi 39
   Mısra: **72**
   Küsmek, darılmak, gücenmek.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür .

3. **ḳuşūrumuz:**-*umuz*
   Mesnevi 1
   Mısra: **204**
   Kusur, eksik, noksan.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuşūrumuz çoḳ oldı

ḳuṭb-ı cedin:

1. **ḳuṭb-ı cedin:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Beş tane kalkale harfi.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda depretmek oldı maḫreci
Çün ḥurūfı ḳuṭb-ı cedin beş olur bunlar hemān

ḳuṭb-ı manṭıḳ:

1. **ḳuṭb-ı manṭıḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **131**
   Kelime Tipi: -
   Mantık kitabı.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

ḳuvvet:

1. **ḳuvveti:**-*i*
   Mesnevi 6
   Mısra: **37**
   Ar. Kudret, zor, güç, zaaf mukabili.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

2. **ḳuvvet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **151**
   Kuvvet, güç.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

3. **ḳuvvetler:**-*ler*
   Mesnevi 39
   Mısra: **25**
   Güç, takat, kuvvet.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

ḳatı:

1. **ḳatı:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **43**
   Çok, çok fazla, pek şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayet.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı
koma:

1. **ḳoma:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **58**
   Bırakma.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

L

lāf:

1. **lāf:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **44**
   Laf; faydası olmayan, sonuç vermeyecek söz, uygulanamayacak boş lakırdı.

Münfetiḥle muşmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ şamt oldı kāf

lāfī:

1. **lāfī:**
Mesnevi 1
Mısra: **248**
Söz.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

lafız:

1. **lafızda:**-*da*
Mesnevi 34
Mısra: **18**
Söz, kelime.

Olmaya aṣla lafızda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

lafẓ:

1. **lafẓunda:**-*uñ, -da*
Mesnevi 5
Mısra: **37**
Söz.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

2. **lafẓında:**-*ın, -da*
Mesnevi 6
Mısra: **22**
Söz.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḫāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

5. **lafẓda:**-*da*
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Söz.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

6. **lafẓda:**-*da*
Mesnevi 18
Mısra: **10**
Söz.

Lafẓda s̱ābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

7. **lafẓ:**
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Söz.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

8. **lafẓ:**
Mesnevi 34
Mısra: **10**
Söz.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya
Ekṣeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur

9. **lafẓında:**-*ın, -da*
Mesnevi 37
Mısra: **2**
Söz.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḫn-ı celī laḫn-ı ḫafī

10. **lafẓı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **60**
Anlamlı ya da anlamsız olarak ağızdan çıkan ses topluluğu, söz, kelime.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḫafīf ḥüsni ḫalāḳ
Ḫarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

11. **lafẓı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **66**
Anlamlı ya da anlamsız olarak ağızdan çıkan ses topluluğu, söz, kelime.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

12. **lafẓı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **30**
Anlamlı ya da anlamsız olarak ağızdan çıkan ses topluluğu, söz, kelime.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

13. **lafẓdan:**-*dan*
Mesnevi 35
Mısra: **12**
Anlamlı ya da anlamsız olarak ağızdan çıkan ses topluluğu, söz, kelime.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

14. **lafżı:**-*ı*
Mesnevi 36
Mısra: **19**
Anlamlı ya da anlamsız olarak ağızdan çıkan ses topluluğu, söz, kelime.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

15. **lafẓen:**-*en*
Mesnevi 34
Mısra: **23**
Kelimenin anlamına göre değil söylenişine, şekil ve yapısına göre, lafiz bakımından.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḫasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

lafẓa:

1. **lafẓa:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **12**
   Söze.

Olmadı ḫatda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

lafẓatullāh:

1. **lafẓatullah:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **1**
   "Allah" sözü.

Lafẓatullah ḳanda gelse ol ʿaẓīmü'ş-şān eger

lafẓ-ı ḳuranda:

1. **lafẓ-ı ḳuranda:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Kuran-ı Kerimde. Kuranın sözlerinde.

Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdur lafẓ-ı ḳuranda żamīr

lafẓ-ı riʿāyetdür:

1. **lafẓ-ı riʿāyetdür:**-*dür*
   Mesnevi 2
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Söze uygunluk.

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

lafẓı sükūn:

1. **lafẓı sükūn:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **31**
   Kelime Tipi: -
   Harfin harekesizlik haline denir. İkiye ayrılır: a) Sükunu lazım: Durulduğunda ve geçildiğinde var olan sükuna denir. b) Sükunu arız: Durulduğunda okunan geçildiğinde okunmayan sükuna denir.

Ḫaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḫarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

laġv u ġazel:

1. **laġv u ġazel:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Boş lakırdı, yersiz söz.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı

2. **laġv u ġazel:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **64**
   Kelime Tipi: -
   Boş lakırdı, yersiz söz.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

laġviyāt:

1. **laġviyatda:**-*da*
   Mesnevi 39
   Mısra: **52**
   Boş ve faydasız sözler.

Düşürür laġviyatda söyler ẓarīf
Çıḳarır seni ṣeriʿat rāhıdan

2. **laġviyātdan:**-*dan*
   Mesnevi 39
   Mısra: **27**
   Boş ve faydasız sözler.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

laḫn:

1. **laḫnını:**-*ını*
   Mesnevi 38
   Mısra: **119**
   Sözünü.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḫnını ḳatma birader ṣavtıga

laḫn-ı celī:

1. **laḫn-ı celī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Hata etmek ve doğrudan sapmak" manalarına gelen "lahn", Tecvid ilminde : "Tecvid kaidelerine uymamaktan meydana gelen hata" demektir. İki kısma ayrılır: l- Lahn-ı celi: Ağır ve açık hata demektir ki, Kur'an-ı Kerim okuyabilen herkesin kolaylıkla farkedip anlayabileceği derecede bulunan hatalı okuyuşlardır.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḫn-ı celī laḫn-ı ḫafī

2. **laḫn-ı celī:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Hata etmek ve doğrudan sapmak" manalarına gelen "lahn", Tecvid ilminde : "Tecvid kaidelerine uymamaktan meydana gelen hata" demektir. İki kısma ayrılır: l- Lahn-ı celi: Ağır ve açık hata demektir ki, Kur'an-ı Kerim okuyabilen herkesin kolaylıkla farkedip anlayabileceği derecede bulunan hatalı okuyuşlardır.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḫn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

3. **laḥn-ı celī:**
Mesnevi 37
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Hata etmek ve doğrudan sapmak" manalarına gelen "lahn", Tecvid ilminde : "Tecvid kaidelerine uymamaktan meydana gelen hata" demektir. İki kısma ayrılır: l- Lahn-ı celi: Ağır ve açık hata demektir ki, Kur'an-ı Kerim okuyabilen herkesin kolaylıkla farkedip anlayabileceği derecede bulunan hatalı okuyuşlardır.

Yāḥud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

<u>laḥn-ı ḫafī:</u>

1. **laḥn-ı ḫafī:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lahn-ı hafî: Küçük ve gizli hatadır ki ancak tecvidi iyi bilen, Kur'an ve kıraat ilmi konusunda ehil olan kimselerin fark edebileceği hatalardır. Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman, lahn-ı hafî meydana gelir.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

2. **laḥn-ı ḫafī:**
Mesnevi 38
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Lahn-ı hafî: Küçük ve gizli hatadır ki ancak tecvidi iyi bilen, Kur'an ve kıraat ilmi konusunda ehil olan kimselerin fark edebileceği hatalardır. Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman, lahn-ı hafî meydana gelir.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

<u>laḥn-ı ḫafīden:</u>

1. **laḥn-ı ḫafīden:**-*den*
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Lahn-ı hafî: Küçük ve gizli hatadır ki ancak tecvidi iyi bilen, Kur'an ve kıraat ilmi konusunda ehil olan kimselerin fark edebileceği hatalardır. Harflerin sıfat-ı arızası terk edildiği zaman, lahn-ı hafî meydana gelir.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca e<u>ş</u>er

<u>laʿl:</u>

1. **laʿl:**
Mesnevi 18
Mısra: **14**
Kırmızı renkli değerli bir taş. Değerli söz.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

<u>lām:</u>

1. **lāmdır:**-*dır*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
Elifbâ-yı Osmaninin yirmi altıncı harfi. (Ebcet hesabınca 30 sayılır. Muharrerât tarihlerinde şehr-i şevvâle işarettir.).

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri lāmdır biri rāʿ

2. **lāmı:**-*ı*
Mesnevi 14
Mısra: **26**
"Lam" harfi.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün mi<u>ş</u>āli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

3. **lām:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
"Lam" harfi.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem <u>s</u>ābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

4. **lāma:**-*a*
Mesnevi 6
Mısra: **46**
Lam harfi.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

5. **lāmda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **63**
Lâm , Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfi.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

6. **lām:**
Mesnevi 4
Mısra: **16**
Arapça l harfi.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye <u>s</u>enāyā cānibine düşdi bu

7. **lām:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Arapça l harfi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

<u>lāmı:</u>

1. **lāmi:**
Mesnevi 39
Mısra: **126**
16. asır Osmanlı şairi Lamiî Çelebi.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

2. **lāmı:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Lâm harfi.

Ḳıl ḥazer lāmı ḥafîfden tecvîdî ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

3. **lāmı:**
Mesnevi 38
Mısra: **75**
Lâm harfi.

Beʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḥafî olmaya
Lāmı ḥāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḥafî

lām-ı taʿrîf:

1. **lām-ı taʿrîf:**
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Tarif harfi olan "Lam".

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrîf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

lām-ı taʿrîfden:

1. **lām-ı taʿrîfden:**-*den*
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Tarif harfi olan "Lam".

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrîfden soñra

2. **lām-ı taʿrîfden:**-*den*
Mesnevi 29
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Tarif harfi olan "Lam".

Lām-ı taʿrîfden ṣoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

laʿnet idiser:

1. **laʿnet idiser:**
Mesnevi 38
Mısra: **103**
Kelime Tipi: -
Allah'ın mağfiretinden(yargılamasından) mahrumluk; beddua, ilenç II yazıklar olsun!.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger şaşduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

laṭîf:

1. **laṭîfi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **199**
Latif, hoş, güzel.

Bi ḥaḳḳi sūre-i Furkān laṭîfi
Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde

lāzī:

1. **lāzī:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Harfler.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

lāzī fünūn:

1. **lāzī fünūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Fenler, ilim kolları, bilim dalları.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

lāzım:

1. **lazım:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Gerekli.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf sābitan

2. **lāzımdur:**-*dur*
Mesnevi 8
Mısra: **4**
Gerek, gerekli.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

3. **lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Gerek, gerekli.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

4. **lāzım:**
Mesnevi 28
Mısra: **14**
Gerek, gerekli.

Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eser

5. **lazım:**
Mesnevi 39
Mısra: **94**
Gerek, gerekli.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

6. **lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Lazım, gerekli.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa sābitāt

lāzım sükūn:

1. **lāzım sükūn:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Sükûn-u Lâzım: Vakıf hâlinde de vasıl hâlinde de değişmeyen mevcut sükûndur. Yâni "vakfen ve vaslen sâbit olan sükûn"dur.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

lāzım-ı sākin:

1. **lāzım-ı sākin:**
Mesnevi 14
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
SÜKUN Harekesizlik demektir. İki çeşittir: 1. Lâzım Sükun Kur'an okunurken hem geçildiği, hem de durulduğu zaman varlığını koruyan sükundur.

Bil şıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḥarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

lehv:

1. **lehv:**
Mesnevi 39
Mısra: **195**
Önemli işlerden alıkoyan faydasız boş işler.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

leküm:

1. **leküm:**
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Sizindir.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

lem:

1. **lemʿi:-** *ʿi*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Parlama, parıltı.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

lem yentehi:

1. **lem yentehi:**
Mesnevi 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bundan vazgeçmezse.Alak Suresi 15. Ayet.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

lem-yezel:

1. **lem-yezel:**
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Baki, sonsuz olan Allah.

Ḥāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba şunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

levlāʿs-senetān lehelek züfer:

1. **levlāʿs-senetān lehelek züfer:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Son iki senem olmasaydı Züfer helak olurdu.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

leyl:

1. **leyl:**
Mesnevi 29
Mısra: **15**
Gece.

Ḥāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba şunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

leyl ü nehār:

1. **leyl ü nehār:**
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gece ve gündüz.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre onʿaded

leyl u ẕulmette:

1. **leyl u ẕulmette:**-*te*
   Mesnevi 37
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Karanlık gecede, gecenin karanlığında.

Vir çerāġı leyl u ẕulmette göre ḳalbi baṣar
Āṣikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

libās:

1. **libās:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **168**
   Elbise, giysi.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

līk:

1. **līki:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **103**
   Lâkin, ancak, ama.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde āʿlāʿı gözetmeli

līki:

1. **līki:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **38**
   Ama, lakin.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẕ it bir kez hemān

2. **līki:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **65**
   Ama, lakin.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

3. **līki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **3**
   Ama, lakin.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

4. **līki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **6**
   Ama, lakin.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

5 **līki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **25**
   Ama, lakin.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

6. **līki:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **3**
   Ama, lakin.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

7. **līki:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **11**
   Ama, lakin.

Unẕurūʿ ʿbüdū misāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

8. **līki:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **13**
   Lakin, ama, fakat.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

9. **līki:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **9**
   Lakin, ama, fakat.

Meksūr olsa terḳīḳ mislī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

10. **līki:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **125**
   Lakin, ama, fakat.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

līkin:

1. **līkin:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **1**
   bağl. Arapça lâkin kelimesinin eski metinlerde rastlanan Farsçalaşmış şekli: lâkin, ancak, ama.

Başlagil medd-i ṭabʿīden līkin eyle muḳtaşır

2. **līkin:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **35**
   Ama, fakat, lakin.

İdġām ile ḳıl müşedded bil misāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

3. **lîkin:**
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Ama, lâkin, ancak.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa lîkin sāliṣ ḥarfi refʿ ile

li'llezī:

1. **li'llezī:**
Mesnevi 38
Mısra: **24**
Hadis-i şerif.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

līn:

1. **līn:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Sāni oldı ḳalḳale sāliṣ tefeşşi rābī līn

2. **līn:**
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

3. **līn:**
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

4. **līn:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Sāni oldı ḳalḳale sāliṣ tefeşşi rābī līn

5. **līn:**
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

6. **līn:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ( ) ve ye ( ) nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

7. **līn:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Līn ü medʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

8. **līn:**
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Lugatta, "yumuşak olmak" demektir. Tecvid ilminde ise: "Lin harfi olan vav ve ye nin, telaffuz ve nutkunun diğer harflerin telaffuzuna nazaran daha kolay olmasına" denir.

Ḥarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenṣīr idem

lisān:

1. **lisānuñ:**-*uñ*
Mesnevi 4
Mısra: **15**
Dil.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

2. **lisānuñ:**-*uñ*
Mesnevi 5
Mısra: **43**
Dil.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

3. **lisān:**
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Dil.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

4. **lisānı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Dil.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

5. **lisānunda:**-*uñ, -da*
Mesnevi 37
Mısra: **12**
Dil.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

6. **lisānıñ:**-*ın*
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Dil, konuşma, laf.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

7. **lisān:**
Mesnevi 5
Mısra: **48**
Dil, söz, konuşma.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīẓ olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

8. **lisān:**
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Dil, söz, konuşma.

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı şīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

lisān aḳṣāsı:

1. **lisān aḳṣāsı:**-*sı*
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dilin en arka kısmı.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

livāne:

1. **livāne:**
Mesnevi 1
Mısra: **54**
Artvin iline ait bir kaza.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

loḳmān:

1. **loḳmān:**
Mesnevi 36
Mısra: **20**
Loḳmān Suresi.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūlʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

2. **loḳman:**
Mesnevi 36
Mısra: **34**
Lokman Suresi.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

luġat:

1. **luġat:**
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Sözlük.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ neʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

2. **luġatle:**-*le*
Mesnevi 5
Mısra: **12**
Sözlük.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda şavtı cer

lugatde:

1. **lugatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Sözlük manası.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda şavtı cer

2. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **27**
Sözlük manası.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur misl-i ḥarīr

3. **luġatde:**
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Sözlük manası.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

4. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Sözlükte.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

5. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **41**
Sözlükte.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

6. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **47**
Sözlükte.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

7. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
Sözlükte.

Muṭbaḳ ḥarfi żikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

8. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Sözlükte.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

9. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Sözlükte.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muşmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

10. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Sözlükte.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

11. **luġatde:**
Mesnevi 5
Mısra: **41**
Sözlükte.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

12. **luġatde:**
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Sözlükte.

Ṣükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

13. **luġatde:**
Mesnevi 6
Mısra: **29**
Sözlükte.

İnmedi ednāya orta ḫālde riḫve ves-selām
İnḫirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

14. **luġatde:**
Mesnevi 6
Mısra: **35**
Sözlükte.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

15. **luġatde:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
Sözlükte.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

16. **luġatde:**
Mesnevi 8
Mısra: **7**
Sözlükte.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

17. **luġatde:**
Mesnevi 18
Mısra: **16**
Sözlükte.

İḫfā gizli oldı luġatde hem iẓhār āşikār
Ḳalb luġatde bir şeyi bir şeye döndürmek durur

18. **luġatde:**
Mesnevi 37
Mısra: **11**
Sözlükte.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āşikāre oldı luġatde celī gizli ḫafī

luġatte:

1. **luġatte:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Sözlük anlamı.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḫāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

luṭf:

1. **luṭf:**
Mesnevi 1
Mısra: **217**
Allah (c.c.)'ın kullarını güzellik ve hoşluk ile muradına muvaffak eylemesi.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

M

mā:

1. **mā:**
Mesnevi 32
Mısra: **3**
"O şey ki" manasında ism-i mevsûldür. mâ-hasal hâsıl oldu. Hâsıl olan şey. mabat alttaki, alt taraftaki, muahhar. mâ-beka baki kalan. "mâ-bâkî" galattır. mabeyin 1) ara, iki şeyin arası; 2) harem ile selâmlık arasındaki oda; 3) sarây-ı pâdişâhîde selâmlık dairesi. -mâ-tekaddem geçen, geçen şey, şeyler, geçmiş zaman, zamân-ı sâbık. mâ-cerî cereyan eden şey, vukua gelen şey. mâ-hazar hazır olan şey, hâl-i hazırda her ne mevcut ise o: "Razıyız mâ-hazara durma getir nen varsa" mâ-dâm daim oldukça [.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

māʿabedtüm:

1. **māʿabedtüm:**
Mesnevi 26
Mısra: **10**
Sizin tapdıklarınıza.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel ṣāni diñle gözüm

māʿadā:

1. **māʿadāsı:**-*sı*
Mesnevi 5
Mısra: **55**
-den başka, gayri.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

2. **māʿadāsı:**-*sı*
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Geri kalan, gayri.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żidd olupdur āṣikār

maʿal-:

1. **maʿal-:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Vakit, an.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

maʿal ġunne:

1. **maʿal ġunne:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Aynı harfin iki defa arka arkaya gelerek, birincisinin sakin (cezzimli) ikincisinin harekeli olarak gelmesi durumunda birincisi ikincisine katılarak okunur. İşte biz buna idğamı misleyn denir. Burada bir nokta önemlidir; eğer mim ve nun harfleri birbirleri arkasından gelirse o zaman idğamı misleyn maal ğunne olur.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

maʿāl-işmām:

1. **maʿāl-işmām:**
Mesnevi 16
Mısra: **24**
*Hafif olarak duyurmak, koklatmak. Hissettirmek. * Kibirden dolayı başı dik yürümek. * Tecvidde: Bir harfe zamme veya kesre vermek ve bunu hafifçe hissettirmek. Harfin sesini genizden hissettirmek, biraz duyurmak, harfi çıtlatmak.*

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

maʿan:

1. **maʿan:**
Mesnevi 1
Mısra: **120**
Beraber, birlikte.

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvīd-i Türkī

maʿānī:

1. **maʿāni:**
Mesnevi 18
Mısra: **15**
Anlamlar, manalar.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

maʿāni muḫtaṣar:

1. **maʿāni muḫtaṣar:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **133**
   Kelime Tipi: -
   Muhtasar'ul Meani Saadeddin Taftazani.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

maāşir:

1. **maāşir:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **42**
   Cemaatler, topluluklar.

Oldı ḥıfẓī çün maāşir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

mā-baʿd:

1. **mā-baʿdı:**-*ı*
   Mesnevi 25
   Mısra: **2**
   Son, arka.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

2. **mā-baʿd:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **9**
   Son, arka.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

mābaʿdı:

1. **mābaʿdına:**-*na*
   Mesnevi 34
   Mısra: **17**
   Son, arka.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

2. **mābaʿdına:**-*na*
   Mesnevi 34
   Mısra: **23**
   Son, arka.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

mādde:

1. **madde:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **123**
   Konu, husus.

Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile
Terki ḳılma fiḳhı ḫoş madde ile

2. **mādde:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **137**
   Konu, husus.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

3. **mādde:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **132**
   Madde.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

maʿden:

1. **maʿdeni:**-*i*
   Mesnevi 4
   Mısra: **26**
   Maden, kaynak.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḥayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

2. **maʿdeni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **9**
   Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

3. **maʿdeni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **127**
   Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak, maden.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

4. **maʿdeni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **127**
   Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak, maden.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

5. **maʿdeni:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **237**
   Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak, maden.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

6. **maʿdeni:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **27**
Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak, maden.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

māder:

1. **māderi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **15**
Anne.

Ḫarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

7. **māder:**
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Ana, anne.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

mā-eşbehā:

1. **mā-eşbehā:**
Mesnevi 38
Mısra: **56**
Allahümme mâ esbaha bî min nîmetin ev bi-ehadin min halkıke, fe minke vahdeke, lâ şerîke leke, fe lekel hamdü ve lekeşşükr" demeli.Şükür Duası.

Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eşbehā
Lām ḫurūfı ḳanda gelse āşikār it daḫı mīm

maġfūr ide:

1. **maġfūr ide:**
Mesnevi 38
Mısra: **137**
Kelime Tipi: -
Affetmek, bağışlamak.

Raḥmet ide ḫaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḫak anı maġfūr ide

maġnūm olsun:

1. **maġnūm olsun:**
Mesnevi 1
Mısra: **157**
Kelime Tipi: -
Büyük üstün nitelikleri olan, önemli.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẓamı cümle vüzerān

maġrūb:

1. **maġrūb:**
Mesnevi 29
Mısra: **7**
Mağrib: Güneşin battığı yer ve güneşin battığı taraf.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

māh:

1. **māhile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **185**
Ay, yılın on iki bölümünden biri.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

māh u sāl:

1. **māh u sāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **227**
Kelime Tipi: -
Ay ve yıl.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naşiḥatüñ döġünmez māh u sāl

maḫal:

1. **maḫalde:**-*de*
Mesnevi 36
Mısra: **61**
Durum, hal, yer.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḫalde māniʿi mümkün degildür ey peder

maḫalle:

1. **maḫalle:**
Mesnevi 36
Mısra: **51**
Yer.

Çünki ḳurān aşlı zātı ferʿi eşmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḫalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

maḫallinde:

1. **maḫallinde:**
Mesnevi 6
Mısra: **23**
Yerinde, uygun, layıkıyla.

Iştılāḥī ḳurrāda lafzında med ince olur
Ḫāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḫallinde beyān

maḥārec:

1. **maḫārecle:**-*le*
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Ses veya harfin ağızdan çıkış şekli, söyleyiş, telaffuz.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

maḥbūb:

1. **maḥbūbı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **45**
(Ar. ḥubb "sevmek, sevgi"den maḥbūb) Sevilen kimse, sevgili.

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān

mahfī:

1. **maḫfī:**
Mesnevi 4
Mısra: **28**
Gizlenmiş, saklanmış, saklı II yalnız, tek, tek başına.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diğer

mahfī ḳıl:

1. **maḫfī ḳıl:**
Mesnevi 5
Mısra: **64**
Kelime Tipi: -
Gizlemek, saklamak.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muşmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

mahfī nūndur:

1. **maḫfī nūndur:**-*dur*
Mesnevi 19
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gizli nûn.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

mahfi oldı:

1. **maḫfi oldı:**-*dı*
Mesnevi 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gizli olmak.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

māh-ı kevneyn:

1. **māh-ı kevneyn:**
Mesnevi 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
İki cihanın ayı ve güneşi.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

māh-ı tāba:

1. **māh-ı tāba:**-*a*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ay ışığı, parlak ay.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

māhiyet:

1. **māhiyete:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **22**
Ir şeyin aslı, esası, içyüzü, özü. Öz, nitelik, kendilik. Esas, nitelik, içyüz. Bir şeyin ne olduğu. Asıl, esas, içyüzü.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

māhiyye:

1. **māhiyye:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
Ramazan, bayram ve kandil gecelerinde câmilerde, iki minâre arasına gerilen ipler üzerine elektrik ampulleriyle (eskiden yağ kandilleriyle) yazılan yazı veya çizilen şekil.

Lām-ı taʿrīfden ṣoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

maḫrec:

1. **maḫreci:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

2. **maḫrecinüñ:**-*inüñ*
Mesnevi 2
Mısra: **15**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḫrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

3. **maḫrec:**
Mesnevi 4
Mısra: **5**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

4. **maḫreci:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẕahrī lisān
Dīl ucıyla hem s̱enāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

5. **maḫrecini:**-*ini*
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

6. **maḫrecinde:**-*inde*
Mesnevi 5
Mısra: **14**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẕ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥas̱ s̱e hemdeḥi ṣaḫs-ı seket

7. **maḫreci:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

8. **maḫreci:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **46**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

9. **maḫreci:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **52**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

10. **maḫrecinden:**-*inden*
Mesnevi 6
Mısra: **48**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

11. **maḫrecinde:**-*inde*
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

12. **maḫreclerinüñ:**-*lerinüñ*
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

13. **maḫrecini:**-*ini*
Mesnevi 27
Mısra: **7**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

14. **maḫrecinden:**-*inden*
Mesnevi 38
Mısra: **101**
Ses ve harflerin ağızdan çıktıkları yer.

Ol mücevvid tecvīdi manẕūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aşduñise

maḫrec-ī ḥurūf:

1. **maḫrec-ī ḥurūf:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Harflerin ağızdan çıktıkları yer, mahreçleri.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

maḫreci nūnı:

1. **maḫreci nūnı:**
Mesnevi 4
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Nūn harfinin mahreci.Ağızdan çıkış yeri.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

maḫşûş:

1. **maḫṣūṣ:**
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Özel.

Var durur gözine ḥiṣṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥiṣṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

maḥşūş oldı:

1. **maḫşūş oldı:**
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Birisine ayrılmış, tahsis edilmiş.

Kesreye żammeye maḫşūş oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eşer

maḥv idüp:

1. **maḥv idüp:**
Mesnevi 1
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
Yok etmek, ortadan kaldırmak.

Ḫaṭasun maḥv idüp taḥşīşī eyle
Naẓar kıldı şaḥīḥ itdi naẓīmi

maḥv olur:

1. **maḥv olur:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, bozulmak, heba olmak.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid ḥaẕf olınca tābʿī mevlūd olur

2. **maḥv olur:**
Mesnevi 29
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Yok olmak, bozulmak, heba olmak.

Maḥv olur nūrı żiyāsı hakeẕā ḫāmis ʿaşer

3. **maḥv olur:**
Mesnevi 35
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Mahv olmak. ortadan kalkmak.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

maḥża:

1. **maḫżā:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
1. ancak, yalnız, tek, sade. 2. halis, katkısız, tam.

Olmadı maḫżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

māʾid:

1. **māʾid:**
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Ma'ide Suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

māʾide:

1. **māʾide:**
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Ma'ide Suresi.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

māʿide:

1. **māʿide:**
Mesnevi 36
Mısra: **14**
Maide Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

2. **māʿide:**
Mesnevi 36
Mısra: **34**
Maide Suresi.

İḫtilāfī yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

mā-ḳabl:

1. **mā-ḳabli:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

2. **mā-ḳabli:**-*i*
Mesnevi 10
Mısra: **7**
Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

3. **mā-ḳabli:**-*i*
Mesnevi 10
Mısra: **8**
Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

mākablī:

1. **māḳablī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **19**
   Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿṣtabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

2. **māḳabli:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **29**
   Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

3. **māḳablī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **19**
   Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿṣtabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

4. **māḳabli:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **29**
   Bir şeyin kendinden evvel olanı, öncesi, geçmişi.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

maḳāl:

1. **maḳāl:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **13**
   Söz, kelam.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

2. **maḳāl:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **8**
   Söz, kelam.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

3. **maḳāl:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **6**
   Söz , kelam.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

maḳālāt:

1. **maḳalātı:**-*ı*
   Mesnevi 8
   Mısra: **4**
   Sözler.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

maḳām:

1. **maḳāmıdır:**-*ıdır*
   Mesnevi 21
   Mısra: **5**
   Ar. 1. Durulacak yer, durak, mesken: makamına kaim, makama münasip. 2. Câh, mesnet, mansıb, post: makam-ı âlî, makam-ı vilâyet. 3. Bir büyük zatın medfeni, ziyâretgâh: makam-ı Hazret-i İbrahim. 4. Nagamât-ı mûsıkıyye durağı: Uşşâk makamı. Cem'i: makamât.

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

2. **maḳām:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **141**
   Ar. İnsanın gösterdiği faaliyetle ulaştığı, sıkıntılara katlanarak azimli bir şekilde gerçekleştirdiği merhale.

Hem daḥı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

3. **makāmıdır:**-*ıdır*
   Mesnevi 20
   Mısra: **10**
   Durulacak yer, durak, mesken.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḥavf gibi

4. **maḳām:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **37**
   Durulacak yer, durak; mertebe, derece.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

5. **maḳamda:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **17**
   Makam, huzur, durulan yer, durak.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḥı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

6. **maḳāmda:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **93**
   Makam, huzur, durulan yer, durak.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʾāric Hūd biri

maḳām oldı:

1. **maḳām oldı:**-*dı*
   Mesnevi 4
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Mekan olmak.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

maḳāmda:

1. **maḳāmda:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **4**
   Durulacak yer, durak, makam, mevki.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz ża'īfdür vaḳf olununca sükūn

maḳbūl:

1. **maḳbūl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **14**
   Allah'ın kabul ettiği.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

maḳbūl iderse:

1. **maḳbūl iderse:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Kabul ederse.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḥaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

maḳbūli eyle:

1. **maḳbūli eyle:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **172**
   Kelime Tipi: -
   Kabul etmek.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

maḳṣūd:

1. **maḳṣūdına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **117**
   İstenilen şey, amaç, gaye, maksat.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

maḳṭūʿ:

1. **maḳṭūʿ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **11**
   Kesilmiş.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳṭūʿ Sure İbrāhimde ol

2. **maḳṭūʿ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **3**
   Kesmek, kat etmek anlamına gelen "Kata'a" kök fiilinden ismi mefûl olup kesilmiş, kesik demektir.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

4. **maḳṭūʿ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **25**
   Kesmek, kat etmek anlamına gelen "Kata'a" kök fiilinden ismi mefûl olup kesilmiş, kesik demektir.

Āli ʿİmrānile Aḥzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥiṣāl

5. **maḳṭūʿ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **27**
   Kesmek, kat etmek anlamına gelen "Kata'a" kök fiilinden ismi mefûl olup kesilmiş, kesik demektir.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

6. **maḳṭūʿ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **3**
   Kesmek, kat etmek anlamına gelen "Kata'a" kök fiilinden ismi mefûl olup kesilmiş, kesik demektir.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

maḳṭūʿ oldı:

1. **maḳṭūʿ oldı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Kesik, kesilmiş oldu.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

2. **maḳṭūʿ oldı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Kesik, kesilmiş.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

maḳṭūʿ olındı:

1. **maḳṭūʿ olındı:**-*olındı*
Mesnevi 36
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kesmek, kat etmek anlamına gelen "Kata'a" kök fiilinden ismi mefûl olup kesilmiş, kesik demektir.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

māl:

1. **māl:**
Mesnevi 7
Mısra: **56**
1. Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey. 2. varlık, servet. 3. para, nakit, gelir. 4. tüccar eşyası.

Şamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḥve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

maʿlūm:

1. **maʿlūmındur:**-*ındur*
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

2. **maʿlūm:**
Mesnevi 39
Mısra: **224**
Bilinen, ayan, açık, aşikar.

Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

maʿlūm durur:

1.maʿlūm durur:-*duur*
Mesnevi 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bilinir. Bellidir.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eṣer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

maʿmūr:

1. **maʿmūr:**
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Bayındır, imar edilmiş.

II Mutlu, huzurlu olmuş.

Din-i islāmımıza eyledi yakẓān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

2. **maʿmūr:**
Mesnevi 1
Mısra: **162**
Bayındır, imar edilmiş; donatılmış ,süslenmiş.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḥısḥa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

maʿmūr ide:

1. **maʿmūr ide:**
Mesnevi 38
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
Bayındırlaştırmak, imar etmek.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

maʿnā:

1. **maʿnālarını:**-*lar, -ı, -n, -ı*
Mesnevi 5
Mısra: **12**
Anlam.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

2. **maʿnā:**
Mesnevi 26
Mısra: **20**
Anlam.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayir

3. **maʿnāsı:**-*sı*
Mesnevi 5
Mısra: **17**
Anlam.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

4. **maʿnāsı:**-*sı*
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Anlam.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

5. **maʿnāsı:**--*sı*
Mesnevi 5
Mısra: **63**
Anlam, mana.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş tarafmaʿnāsı bil

6. **maʿnā:**
Mesnevi 1
Mısra: **81**
Asıl, gerçek, hakikat; söz, anlam.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

maʿnāʾı luġatüʾl- kelām:

1. **maʿnāʾı luġatüʾl- kelām:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Kelimelerin sözlük anlamları.

Baʿzılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

maʿni:

1. **maʿnīde:**-*de*
   Mesnevi 1
   Mısra: **208**
   Anlam, mana.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki şāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

2. **maʿni:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **10**
   Anlam, mana.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

3. **maʿni:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **10**
   Anlam, mana.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

4. **maʿnīyunundan:**-*uyunndan*
   Mesnevi 34
   Mısra: **18**
   Mana, anlam.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfī vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

māniʿ:

1. **māniʿ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **5**
   Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ değül

2. **māniʿi:**-*i*
   Mesnevi 36
   Mısra: **61**
   Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḫalde māniʿi mümkün degildür ey peder

manṣūb:

1. **manṣūb:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **1**
   Sonu fetha (üstün) kılınmış kelime. Kelimenin sonunun "a,e" okunması.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

manṭıḳ:

1. **manṭıḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **129**
   Mantık ilmi.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci eşer

manẓūm:

1. **manẓūme:**-*e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **206** .

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

2. **manẓūm:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **4**
   Şiir şeklinde.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

3. **manẓum:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **139**
   Vezinli ve kafiyeli söz.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

4. **manẓūma:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **209**
   Vezinli ve kafiyeli söz.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḫāfıż ki ẓikr olındı aḳdem

manẓum olur:

1. **manẓum olur:**-*ur*
   Mesnevi 39
   Mısra: **116**
   Kelime Tipi: -
   Dizilmiş, sıralanmış, manzum olması.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emşele binā maḳṣūdına

manẓūm ṣāḥibi:

1. **manẓūm ṣāḥibi:**
Mesnevi 38
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Manzum, nazım sahibi.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keş̱īr

manẓum tecvidi:

1. **manẓum tecvidi:**
Mesnevi 39
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Manzum Tecvid.

Ṣoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

manzume:

1. **manẓūmeler:**-*ler*
Mesnevi 39
Mısra: **115**
Şiir.

Ḥıfẓi ḳıl kim bulasın dini kemāl
Gelse manẓūmeler eshel dilige

masr:

1. **masr:**
Mesnevi 38
Mısra: **11**
Bir şeyi incelemek, az olmak.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

2.maʿṭūf
Mesnevi 1
Mısra: **169**
Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmiş.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

maʿyūb:

1. **maʿyūb:**
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Ayıplanmış, kusuru ve ahlaksızlığı herkesçe bilinen; kusurlu.

Ḳari'i ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

maẓmūm:

1. **maẓmūm:**
Mesnevi 8
Mısra: **17**
Harekesi ötre, zamme olup "o, ö, u, ü" şeklinde okunan, zammeli (harf).

Bunda daḫı vech-i s̱ālis olur imiş ey püser
Hemze-i s̱āniyenüñ İʿrābı maẓmūm olsa ger

2. **maẓmūm:**
Mesnevi 16
Mısra: **21**
Harekesi ötre, zamme olup "o, ö, u, ü" şeklinde okunan, zammeli (harf).

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger maẓmūm olsa yedi vech cāi'z olur

3. **maẓmūm:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Harekesi ötre, zamme olup "o, ö, u, ü" şeklinde okunan, zammeli (harf).

Ḥükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u maẓmūm olursa tefḫīm olur her zamān

4. **maẓmūm:**
Mesnevi 38
Mısra: **25**
Harekesi ötre, zamme olup "o, ö, u, ü" şeklinde okunan, zammeli (harf).

Bil mis̱āl beytiye vü yedi vechiye li'lleẕī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli maẓmūm ola

me'āni:

1. **me'ānin:**-*n*
Mesnevi 1
Mısra: **121**
Manalar, anlamlar.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḥaḳīri

meʿāric:

1. **meʿāric:**
Mesnevi 38
Mısra: **93**
Mearic Sûresi.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

mebrūri eyle:

1. **mebrūri eyle:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **173**
   Kelime Tipi: -
   İyi olan, övülen, beğenilen, hayırlı, makbul.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

mechūre:

1. **mechūredür:**-*dür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **6**
   Harf, hareke ile okunduğu vakit, nefesin hapsolunup sesin âşikâr olmasında okunan harfler.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe şedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

meclis:

1. **meclis:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **196**
   Eğlence yeri, zevk ve safa için toplanılan yer.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

2. **meclisine:**-*i*, -*n*, -*e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **217**
   Eğlence yeri, zevk ve safa toplantısı.

Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi
Varmadı ʿālimlerüñ meclisine

meclise:

1. **meclise:**-*e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **185**
   1. Oturulacak, toplanılacak yer. 2. Görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

meclisler:

1. **meclislerden:**-*den*
   Mesnevi 39
   Mısra: **197**
   Meclis, toplanılan yer.

Cümle meclis fısḳ-ı fücur āleti
Böyle meclislerden it cānım firār

meclisleri:

1. **meclisleri:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **193**
   Meclis, toplanılan yer.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

mecmūʿ:

1. **mecmuʿı:**-*ı*
   Mesnevi 4
   Mısra: **3**
   Bütün, hep, cümle.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf sābitan

2. **mecmūʿı:**-*ı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **9**
   Bütün, hep, cümle.

Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

mecmūʿi fermin lüb:

1. **mecmūʿi fermin lüb:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥafīf ḥüsni ḥalāḳ
Ḥarfleri çün altıdur mecmūʿi fermin lüb işit

mecmūʿı şems zeket:

1. **mecmūʿı şems zeket:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi iki harfi bu şekilde ifade etti.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż:

1. **mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Harfleri kalıp şeklinde veren bir ifade.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ḥarf-āşikāresi beyān
Ḥarfi on ṭokuz durur mecmūʿı ẓıl ḳavrin rebaż

med:

1. **med:**
Mesnevi 6
Mısra: **22**
Arapçada harfi uzun okumak için harfin üzerine koyulan işaret.

Iṣtılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

2. **med:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Arapçada harfi uzun okumak için harfin üzerine koyulan işaret.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

3. **med:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Arapçada harfi uzun okumak için harfin üzerine koyulan işaret.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

medd:

1. **meddi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Medd işareti.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

2. **meddi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

3. **meddi:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **7**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

4. **meddi:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi'ṣ-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

5. **meddi:**-*i*
Mesnevi 14
Mısra: **2**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i saḳil

6. **meddi:**-*i*
Mesnevi 14
Mısra: **14**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṣ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

7. **meddi:**-*i*
Mesnevi 14
Mısra: **36**
(Ar.) Med,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekser ḳurā

8. **medd:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Harekenin uzun okunacağını gösteren işaretin adı.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḥve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

9. **medd:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Harekenin uzun okunacağını gösteren işaretin adı.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḫiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

10. **meddini:**-*in, -i*
Mesnevi 14
Mısra: **20**
Harekenin uzun okunacağını gösteren işaretin adı.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i ṣāliṣ çün ḥurūfātdadır ekser vāḳıʿāt

11. **meddini:**-*in, -i*
Mesnevi 36
Mısra: **47**
Harekenin uzun okunacağını gösteren işaretin adı.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

12. **medd:**
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Bir hecenin bir harfini, bilhassa elif sesini uzatarak telaffuz etme.Arapça'da ve Arap harfli eski Türk alfabesinde hemzeden sonra gelen elifin yerini tutan ve hemze üzerine şeklinde yazılan uzatma işâreti.

Āṣikāre oldı çün vech-i biḥār miṣli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

medd munfaşıldur:

1. **medd munfaşıldur:**-*dur*
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bitişik olmayan, ayrık uzatma demektir. Harfi medden sonra sebebi medden uzun hemze gelir ve ikisi ayrı ayrı kelimelerde bulunursa meddi munfasıl olur. Dört elif miktarı uzatılması gerekir.Meddi munfasılın uzatılması CÂİZ'dir.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

meddād:

1. **meddādile:**-*ile*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Bir hecenin bir harfini, bilhassa elif sesini uzatarak telaffuz etme.Arapça'da ve Arap harfli eski Türk alfabesinde hemzeden sonra gelen elifin yerini tutan ve hemze üzerine şeklinde yazılan uzatma işâreti.

Görmedin mi Muṣḥafʿiçre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

2. **meddādile:**-*ile*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Bir hecenin bir harfini, bilhassa elif sesini uzatarak telaffuz etme.Arapça'da ve Arap harfli eski Türk alfabesinde hemzeden sonra gelen elifin yerini tutan ve hemze üzerine şeklinde yazılan uzatma işâreti.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

meddāt:

1. **meddātı:**- *ı*
Mesnevi 6
Mısra: **23**
Harekenin uzun okunacağını gösteren işaret.

Iṣtılāḥī ḳurrāda lafẓında med ince olur
Ḥāli meddātı bunuñ ḫoş bil maḥallinde beyān

2. **meddāt:**
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Medd çeşitleri.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī s̱āni muttaṣıl durur

meddāta:

1. **meddāta:**
Mesnevi 11
Mısra: **1**
Medd çeşitleri.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

2. **meddāta:**
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Medd çeşitleri.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

meddātı:

1. **meddātı:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Meddleri, medd çeşitlerini.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

2. **meddātı:**
Mesnevi 17
Mısra: **19**
Meddleri, medd çeşitlerini.

Şol muḳaddem emsileler z̤ikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

medd-i ʿadl:

1. **medd-i ʿadl:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Bir başka med türü de "lîn harfleri" denilen vav ve yâ mahreçlerinin uzatılması şeklinde olur. Sâkin vav ve "yâ"dan önceki harf fethalı olur, sonraki harf üzerinde de vakfedilirse "lîn med" (medd-i lîn) meydana gelir ve mutlak tavassut ve tûl ile med edilir gibi). Bazı kıraat imamları medleri konumlarının farklılığı sebebiyle "medd-i hacz, medd-i adl, medd-i mübâlağa, medd-i bedel" gibi ondan çok farklı isimle anmışlardır (Ali b. Muhammed es-Sehâvî, II, 522).

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

medd-i ʿārız:

1. **medd-i ʿārız:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Önce yokken sonradan gelip çatan, musallat olan" gibi manalara gelmektedir. Medd-i arızın tarifi şöyledir: "Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız vaki olursa bu durumda medd-i arız olur. kelimeleri vakıf halinde medd-i arız olurlar.

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

2. **medd-i ʿārıẓ:**
Mesnevi 16
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Önce yokken sonradan gelip çatan, musallat olan" gibi manalara gelmektedir. Medd-i arızın tarifi şöyledir: "Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız vaki olursa bu durumda medd-i arız olur. kelimeleri vakıf halinde medd-i arız olurlar.

Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı s̱ābit olmadı

medd-i lazım:

1. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

2. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müṣaḳḳal ṭā sīnüñ sīni gibi

3. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

4. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekṣer ḳurā

5. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

6. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

7. **medd-i lāzım:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i saḳil

8. **medd-i lazım:**
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Med harfinden sonra aynı kelimede, sebeb-i medden lâzimî sükunun gelmesine denir:4 elif miktarı uzatılması vaciptir.

Medd-i lazım sālisen rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

medd-i lāzıma:

1. **medd-i lāzıma:**-*a*
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Gerekli uzatma II şiiri gereğinden fazla uzatarak telaffuz etme; tekrarlanması, yinelenmesi gereken şey (Tanıkta, istekte bulunulacak bir devlet adamına yazılan şiire sonradan diğerlerinin de eklenmesi gerektiğine işaret edilir).

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil

medd-i līn:

1. **medd-i līn:**
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Lügatta, "yumuşak olmak" manasına gelir. Medd-i lin'in tarifi şöyledir: "Bir kelimede harf-i linden sonra sebeb-i medden sükûn -lazım veya arız- vaki olursa, buradaki med: Medd-i lin" olur.

Medd-i lazım sālisen rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

medd-i līndir:

1. **medd-i līndir:**-*dir*
Mesnevi 17
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lügatta, "yumuşak olmak" manasına gelir. Medd-i lin'in tarifi şöyledir: "Bir kelimede harf-i linden sonra sebeb-i medden sükûn -lazım veya arız- vaki olursa, buradaki med: Medd-i lin" olur.

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

medd-i līnüñ:

1. **medd-i līnüñ:**-*üñ*
Mesnevi 17
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Lügatta, "yumuşak olmak" manasına gelir. Medd-i lin'in tarifi şöyledir: "Bir kelimede harf-i linden sonra sebeb-i medden sükûn -lazım veya arız- vaki olursa, buradaki med: Medd-i lin" olur.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḥavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

medd-i misli:

1. **medd-i miṣli:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Meddin benzeri.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

medd-i ṭabʿī:

1. **medd-i ṭabʿī:**
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Harfi medden sonra sebeb-i medden hiç bir şey bulunmazsa, o zaman "Medd-i tabii" olur. Bir elif miktarı uzatmak Vaciptir.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

medd-i ṭabʿīden:

1. **medd-i ṭabʿīden:**-*den*
Mesnevi 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Bir harften sonra med harflerinden (elif, vav, ye) birisi gelir de sebeb-i medden bir şey bulunmazsa tabii med olur ve bir elif miktarı uzatılması vacip olur.

Başlagil medd-i ṭabʿīden līkin eyle muḳtaṣır

medd-i ṭabīʿī:

1. **medd-i ṭabīʿī:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bir harften sonra med harflerinden (elif, vav, ye) birisi gelir de sebeb-i medden bir şey bulunmazsa tabii med olur ve bir elif miktarı uzatılması vacip olur.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī ṣāni muttaṣıl durur

medd-i ṭabʿīñ:

1. **medd-i ṭabʿīñ:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Medd-İ Tabii Ne Demektir? MEDD-İ TABÎÎ NEDİR? Tabîî uzatma demektir. Bir kelimede, med harflerinden biri bulunur, sebeb-i med bulunmazsa, meddi tabîî olur. "Ûtînâ" kelimesi gibi. Medd-i tabîî bir elif miktarı yani bir parmak kaldıracak kadar uzatılır.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥayṣ-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

medd-i temkīn:

1. **medd-i temkīn:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Meddin nev'ileri 10 tanedir... 1) Meddi tabii 2) Meddi muttasıl 3) Meddi munfasıl 4) Meddi lazım 5) Meddi arız 6) Meddi liin-i sukunu arız 7) Meddi liin-i sukunu lazım 8) Meddi temkin 9) Meddi ibdal 10) Meddi manevi (7 tanesi misalleri ile bilinmektedir.).

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

medd-iʿārız:

1. **medd-iʿārız:**
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız vaki olursa bu durumda medd-i arız olur. kelimeleri vakıf halinde medd-i arız olurlar.

Medd-i lazım sālişen rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

meddiñ:

1. **meddiñ:**
Mesnevi 16
Mısra: **15**
(Ar.) Med ,elif harfinin üzerine konulan uzatma imi.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

meded:

1. **meded:**
Mesnevi 36
Mısra: **4**
1. Yardım, imdat, nusret 2. ünl. Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾs̱imā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

2. **meded:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
"Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah" anlamlarında ünlem.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

4. **meded:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
"Yardım et, imdat eyle, yetiş, aman, eyvah" anlamlarında ünlem.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

med-i tabʿī:

1. **med-i tabʿī:**
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Harfi medden sonra sebeb-i medden hiç bir şey bulunmazsa, o zaman "Medd-i tabii" olur. Bir elif miktarı uzatmak Vaciptir.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

medīne-i münevver:

1. **medīne-i münevver:**
Mesnevi 1
Mısra: **183**
Kelime Tipi: -
"Nurlandırılmış şehir" Hz. Muhammed'in kabrinin bulunduğu Medîne şehri.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

medrese:

1. **medreseye:**-*y*, -*e*
Mesnevi 39
Mısra: **78**
Ar. Talebe ve müderrislerin ders okudukları ve ikamet eyledikleri bina.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

2. **medresenüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 1
Mısra: **105**
İslam ülkelerinde ve bilhassa Osmanlı Devleti'nde tefsir, hadis, fıkıh, kelam, tıp, tarih, astronomi, edebiyat, dil bilgisi, felsefe, mantık, matematik gibi ilimlerde akademik seviyede öğretim yapan yatılı yüksek öğretim kurumu.

Niṣīn ol medresenüñ kūṣesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

3. **medrese:**
Mesnevi 39
Mısra: **34**
İslam ülkelerinde ve bilhassa Osmanlı Devleti'nde tefsir, hadis, fıkıh, kelam, tıp, tarih, astronomi, edebiyat, dil bilgisi, felsefe, mantık, matematik gibi ilimlerde akademik seviyede öğretim yapan yatılı yüksek öğretim kurumu.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

meftūḥ:

1. **meftūḥ:**
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Açık.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḥve ile līn farḳı nedür

2. **meftūḥ:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
Açık.

Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī
S̱ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil mis̱āl e-aʿcemī

3. **meftūḥa:**-*a*
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Ar. 1. Açık: ebvâb-ı meftûha. 2. Zabt ve teshîr olunmuş: memâlîk-i meftûha. 3. Fetha, yani üstün ile okunan harf: kâf-ı meftûha.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

4. **meftūḥ:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Harekesi üstün yâni fetha olup "a, e" şeklinde okunan, fethalı (harf).

Ḥükmini bil ey birāder ḫükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

5. **meftūḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **25**
Harekesi üstün yâni fetha olup "a, e" şeklinde okunan, fethalı (harf).

Bil mis̱āl beytiye vü yedi vechiye li'llez̲ī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

meftūḥ ola:

1. **meftūḥ ola:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Üstün olursa.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

2. **meftūḥ ola:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **33**
   Kelime Tipi: -
   Üstün olursa.

Bil miṡāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṡāni ger meftūḥ ola

meftūḥ olsa:

1. **meftūḥ olsa:**-*olsa*
   Mesnevi 38
   Mısra: **39**
   Kelime Tipi: -
   Üstün olursa.

Yā-yı ṡāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

meftūḥ olup:

1. **meftūḥ olup:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Üstün olup.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿṣṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

meftūḥ olursa:

1. **meftūḥ olursa:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Üstün olursa.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

mehmūs:

1. **mehmūsiyle:**-*iyle*
   Mesnevi 5
   Mısra: **21**
   Gizli okunan harfler.

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

2. **mehmūs:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **7**
   Gizli.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

3. **mehmūs:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **30**
   Gizli.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

4. **mehmūs:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **7**
   Gizli.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

5. **mehmūs:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **30**
   Gizli.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

6. **mehmūsıyla:**-*ıyla*
   Mesnevi 7
   Mısra: **25**
   Bir şeyin zıddı, zıt.: Gizlenmiş, düşük ses. Tercüme: (Sıfatların) zıtlarını söyle: Mehmus harfleri:"

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

mehmūse:

1. **mehmūsedür:**-*dür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **5**
   Gizli okunan harfler.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

mehzūm olsun:

1. **mehzūm olsun:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **156**
   Kelime Tipi: -
   Yenmek, hezimete uğratmak.

Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni
Bilād-ı memleketi mehzūm olsun

mekān:

1. **mekāna:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **192**
Mekan,yer.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

2. **mekān:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
1. Yer, mahal. 2. Durulan, oturulan yer, ev, mesken, ikāmetgâh.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

3. **mekāna:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Yer, mahal, mesken.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẕ ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

mekān ṭutdı:

1. **mekān ṭutdı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yer edinmek. Yerleşmek, gündeme gelmek. İşe girişmek.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

mekān-ı mevlūd:

1. **mekān-ı mevlūd:**
Mesnevi 1
Mısra: **65**
Kelime Tipi: -
Doğulan yer, mekan.

Mekān-ı mevlūd göñülde çün eṣerdür
İder arżu döġünmez āh ḥasret

mekke:

1. **mekke:**
Mesnevi 1
Mısra: **183**
Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğduğu ve içinde Kâbe'nin bulunduğu Müslümanların kutsal şehri.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

meksūr:

1. **meksūr:**
Mesnevi 8
Mısra: **19**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̱āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

2. **meksūr:**
Mesnevi 16
Mısra: **19**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

3. **meksūr:**
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

4. **meksūr:**
Mesnevi 38
Mısra: **19**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafī veʿṣṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

5. **meksūr:**
Mesnevi 38
Mısra: **43**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Bil mi s̱āli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur mi s̱āl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

meksūr olur:

1. **meksūr olur:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Unẕurūʿ ʿbüdū mi s̱āli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

meksur olursa:

1. **meksur olursa:**
Mesnevi 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Esre (kesre) ile harekeli olup "ı, i" şeklinde okunan, kesreli (harf).

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṯāl naṣraten naṣrun gibi

mektep:

1. **mektebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **17**
Öğrenme yeri, ders verilen yer, okul.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

2. **mektebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Öğrenme yeri, ders verilen yer, okul.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uṣaġın mektebe teslimi ḳıl

3. **mektebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **44**
Öğrenme yeri, ders verilen yer, okul.

Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

4. **mektebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **209**
Öğrenme yeri, ders verilen yer, okul.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḥiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

5. **mektebe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **17**
Öğrenme yeri, ders verilen yer, okul.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

melāike:

1. **melāike:**
Mesnevi 36
Mısra: **40**
Melāike Suresi.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

melīḥ:

1. **melīḥ:**
Mesnevi 6
Mısra: **54**
Güzel, şirin, sevimli, latif.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

menʿ:

1. **menʿ:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Engelleme, önleme.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

menʿ ide gör:

1. **menʿ ide gör:**
Mesnevi 39
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **-**
Durdur, engelle de gör, anla.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

menʿ iderisen:

1. **menʿ iderisen:**-*erisen*
Mesnevi 39
Mısra: **186**
Kelime Tipi: **-**
Engellemek, yasaklamak; uzaklaştırmak, ayrı düşürmek.

Varġıl amma menʿ iderisen eğer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

menāsıb:

1. **menāsıbca:**-*ca*
Mesnevi 16
Mısra: **25**
Makamlar, rütbeler.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṯāl hoş hākeza

meniyye:

1. **meniyye:**-*īle*
Mesnevi 39
Mısra: **121**
Yasak olan, men edilmiş.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

merām:

1. **merām:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Herhangi bir arzu yada isteğin elde edilmesi hali, maksadına ulaşmışlık durumu.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i s̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

merātib:

1. **merātibce:**-*ce*
Mesnevi 32
Mısra: **7**
Rütbeler, dereceler, mertebe'nin çoğulu.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

mercān:

1. **mercān**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Kırmızı renkli cevher.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

merdāne:

1. **merdāne:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
Erkekçesine. Merdcesine. Er'e yakışır surette.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

merfūʿ:

1. **merfūʿ**
Mesnevi 30
Mısra: **1**
Zamme ile harekelenmiş harf. Harfin harekesi, ötre (mazmum) "u, ü, o, ö şeklinde" okunan harf.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

merġūb:

1. **merġub:**
Mesnevi 1
Mısra: **198**
İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey).

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʿmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

merḫum ise:

1. **merḫum ise:**
Mesnevi 39
Mısra: **166**
Kelime Tipi: -
Ölmüşse, merhum ise.

Merḫum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

mersūm durur:

1. **mersūm durur:**
Mesnevi 36
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Yazılmıştır, çizilmiştir.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

mertebe:

1. **mertebesi:**-*si*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Derece, rütbe, pâye, sıra.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi's-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

2. **mertebesi:**-*si*
Mesnevi 17
Mısra: **11**
Derece, basamak, rütbe.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfı yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

3. **mertebesi:**-*si*
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Derece, basamak, rütbe.

Līki var mertebesi yediye dek şāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

4. **mertebesi:**-*s*, -*i*
Mesnevi 14
Mısra: **37**
Derece, basamak, rütbe.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekṣer ḳurā

5. **mertebe:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Derece, basamak, rütbe.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

6. **mertebesi:**-*si*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Kademe, derece, basamak, sıra II Rütbe, pâye.

Görmedin mi Muṣḥaf içre āḥmeri meddādile
Mertebesi dört elifdir ʿind-i ḥafṣı şeyh kebīr

7. **mertebesi:**-*si*
Mesnevi 16
Mısra: **14**
Kademe, derece, basamak, sıra II Rütbe, pâye.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aşlına ey nīk nām

meryem:

1. **meryem:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
Meryem Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **meryem:**
Mesnevi 36
Mısra: **32**
Meryem Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

3. **meryem:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
Meryem Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

meşaḳḳat:

1. **meşaḳḳat:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
Zahmet, sıkıntı.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

meşāyih:

1. **meşāyiḫ:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Şeyh kelimesinin çoğulu. Tasavvuf büyükleri.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

2. **meşāyiḫler:**-*ler*
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Şeyh kelimesinin çoğulu. Tasavvuf büyükleri.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

3. **meşāyiḫ:**
Mesnevi 37
Mısra: **24**
Şeyh kelimesinin çoğulu. Tasavvuf büyükleri.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿẓı ey zenāneler

mesel:

1. **meṣel:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Atasözü, örnek alınacak söz. Eş, benzer.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

mesele:

1. **mesʾelen:**-*n*
Mesnevi 38
Mısra: **90**
Konu, mevzu, sorun.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

meşhūre:

1. **meşhūredür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **23**
Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli olmak.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i ṣāni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

meşk:

1. **meşḳe:**-*e*
Mesnevi 39
Mısra: **92**
Ar. Yazı nümûnesi, üstat hattı. (Üstattan alınan sâir derslere, bâhusûs sanâyi'-i nefîse derslerine de ıtlâk olunur: mûsikî meşki, resim meşki). meşk etmek: Yazı meşk etmek, şarkı meşk etmek, nota meşk etmek.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç ṣülüṣden ey aḫī

mesken:

1. **meskeni:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **3**
Yer, yurt, bulunulan yer.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eṣer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

2. **mesken:**
Mesnevi 1
Mısra: **55**
(Ar. seken "ikāmet etmek, oturmak"tan mesken) Oturulan, ikāmet edilen yer, ev, konut, ikāmetgâh.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

3. **meskeni:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Bulunulan yer.

Şefe baṭnıyla s̲enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

mesken-:

1. **meskenün:**-*(ü)ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **156**
Oturulacak, sükûn edilecek yer.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

meşḳi al:

1. **meşḳi al:**
Mesnevi 39
Mısra: **91**
Kelime Tipi: -
Allah yolunda savaşmada (kullanılan) aletlerle alıştırma yapma.

Başlayup bir daḫı insin muʿteber
Başlayınca ḫatmi birde meşḳi al

meşmūt:

1. **meşmūt:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Lugatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir. Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

mesrūr:

1. **mesrūr:**
Mesnevi 1
Mısra: **163**
Sevinçli, mutlu, şen.

Vezīrleri s̲ebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

mesrūr ide:

1. **mesrūr ide:**-*de*
Mesnevi 38
Mısra: **138**
Kelime Tipi: -
Sevindirmek.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

mesrūr olup:

1. **mesrūr olup:**
Mesnevi 38
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
Sevinçli, memnun olup.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

mestān:

1. **mestān:**
Diğer 1
Mısra: **1**
Sarhoşçasına, kendinden geçmişçesine.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

mestûr:

1. **mestūr:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Gizli, saklı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̲ā dal ü z̲āl ü sīn ü şīn ü rā zā

meṭāliʿ:

1. **meṭāliʿ:**
Mesnevi 1
Mısra: **228**
Matlalar. Kaside ve gazellerin ilk beyitleri; (Gök cisimleri için) doğacak yerler II talih, baht.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

meṭīʿ:

1. **meṭīʿ:**
Mesnevi 5
Mısra: **20**
Kuvvet ve kudret kaynağı, pek güçlü (Allah).

İz̲ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

mevālid:

1. **mevālid:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **56**
   Mevlûdlar; doğmuşlar.

Gedā mesken fenā içre bu idi
Mevālid belde-i Erżurūm ḥaḳīḳī

mevāniʿ:

1. **mevāniʿ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **203**
   Bir şeyin olmasını veya yapılmasını önleyen şeyler, engeller, mâniler:.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

mevāzīn:

1. **mevāzīn:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **237**
   Ölçü ve tartı âletleri, ölçekler, terâziler, mîzanlar.

Mevāzīn maʿdeni ḫal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

mevc idüb:

1. **mevc idüb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **74**
   Kelime Tipi: -
   Dalgalanıp.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Ṣoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

mevḳuf:

1. **mevḳufı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **129**
   Olması, meydana gelmesi başka bir şeye bağlı olan (şey), bağlı, vâbeste,.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

mevlā:

1. **mevlā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **34**
   Allah.

Ḳalḳale şamt ile şıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẕā ḫurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

mevlūd:

1. **mevlūde:**-*e*
   Mesnevi 15
   Mısra: **15**
   Doğum zamânı, özellikle Hz. Muhammed'in dünyâya geldiği zaman: "Mevlid-i Nebî (s. a. v.): Peygamberimizin doğum zamânı veya doğumu.".

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṯ māderi hā-ı żamīr

2. **mevlūd:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **23**
   Mevlid: Hz. Muhammed'in dünyâya gelişini ve onun hayâtındaki peygamber olma, mîrâca çıkma gibi önemli olayları anlatan manzum eser.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid ḥaẕf olınca tābʿī mevlūd olur

mevlūd olur:

1. **mevlūd olur:**-*ur*
   Mesnevi 15
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Doğmak, Dünyaya gelmek.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

2. **mevlūd olur:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Doğmuş, yeni doğmuş.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

mevrūd olur:

1. **mevrūd olur:**-*ur*
   Mesnevi 15
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Varılmış, erişilmiş, ulaşılmış olan.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini

mevṣūf:

1. **mevṣūf:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **3**
   Nitelenmiş, herhangi bir niteliğe sahip olan.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

2. **mevṣūfi:**-*i*
Mesnevi 8
Mısra: **23**
Nitelenmiş, herhangi bir niteliğe sahip olan.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i ṯāni ḳıl ḥafī
Bir daḥı ġunne durur kim mevṣūfi meşhūredür

3. **mevṣūf:**
Mesnevi 14
Mısra: **41**
Nitelenmiş, herhangi bir niteliğe sahip olan.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḥaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

mevṣūf-ı ṣād:

1. **mevṣūf-ı ṣād:**
Mesnevi 7
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Sad harfinin vasıfları, nitelikleri.

Hem sükūn ile tefeṣṣi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

mevṣūl:

1. **mevṣul:**
Mesnevi 36
Mısra: **4**
Erişen, vasıl olmuş, kavuşmuş.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾṯimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

2. **mevṣūl:**
Mesnevi 36
Mısra: **18**
Erişen, vasıl olmuş, kavuşmuş.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafẓı hemān

3. **mevṣūl:**
Mesnevi 36
Mısra: **20**
Erişen, vasıl olmuş, kavuşmuş.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

4. **mevṣūldan:**-*dan*
Mesnevi 36
Mısra: **27**
Senedi kesintisiz olan hadis. En son ravisinden ilk kaynağına kadar senedinde kopukluk olmayan hadise Muttasıl denir. Muttasıl hadis, merfû (Hz. Peygamber'e ait), mevkuf (Sahabeye ait) veya maktû (Tabiîne ait) olabilir.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

mevṣul durur:

1. **mevṣul durur:**-*durur*
Mesnevi 36
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vasıl değil; kavuşamamış.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾṯimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

mevṣūl oldı:

1. **mevṣūl oldı:**
Mesnevi 36
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Vasıflandı, meydana geldi.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfi bil ʿıyān

mevṣul olındı:

1. **mevṣul olındı:**-*olındı*
Mesnevi 36
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vasl olundu, nitelendirildi.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḥlde bir

2. **mevṣul olındı:**-*ındı*
Mesnevi 36
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vasl olundu, nitelendirildi.

Muḫtelif mevṣul olındı daḥı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb ṯālisinci Şuʿarā

mevṣūli:

1. **mevṣūli:**
Mesnevi 36
Mısra: **25**
Senedi kesintisiz olan hadis. En son ravisinden ilk kaynağına kadar senedinde kopukluk olmayan hadise Muttasıl denir. Muttasıl hadis, merfû (Hz. Peygamber'e ait), mevkuf (Sahabeye ait) veya maktû (Tabiîne ait) olabilir.

Āli ʿİmrānile Aḫzāb Ḥac Ḥadīd oldı hemān
Añladunsa maḳṭūʿ ile mevṣūli ey ḫoş-ḥişāl

mevzūn:

1. **mevzūn:**
Mesnevi 34
Mısra: **44**
Biçimli, düzgün, ahenkli, orantılı. || *Vezinli, ölçülü.*

Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

meyhāne:

1. **meyhāneyi:**-*y*, -*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **55**
   İçki içilen yer.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

meyl:

1. **meyl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **22**
   (Bir kimseye veya bir şeye) Yönelmek, sevgi, ilgi, alâka göstermek, istek ve arzu duymak.

Meyl miṣāli ġāşiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

2. **meyli:**-*i*
   Mesnevi 6
   Mısra: **30**
   Eğilim, ilgi, alaka.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

meyl eylemek:

1. **meyl eylemek:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Meyl etmek, ilgi göstermek; gönül vermek.

İnmedi ednāya orta ḥālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

2. **meyl eylemek:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Meyl etmek, ilgi göstermek; gönül vermek.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

meyl ider:

1. **meyl ider:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: -
   Eğilmek, yönelmek.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

meyli şal:

1. **meyli şal:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **92**
   Kelime Tipi: -
   Gönül vermek.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli şal
Ebced ile üç s̲ülüs̲den ey aḫī

meẕheb-i meşhūrda:

1. **meẕheb-i meşhūrda:**-*da*
   Mesnevi 4
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Ünlü, şöhretli mezhep.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

meżmūm:

1. **meżmūma:**-*a*
   Mesnevi 30
   Mısra: **3**
   Ötre harekeli.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

mı:

1. **mı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **111**
   "mı", soru eki.

Ḫüdā ḳor mı bizi cev ʿāni ʿārī
Giyürdi Ḫāliḳim envāʿī ḫilʿat

miḫnet:

1. **miḫneti:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **59**
   Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıztırap.

Düşirdü miḫneti dār-ı ṭuzaġa
Avutdı bu gedāʾı ġılletiyle

miḥrāba:

1. **miḥrāba:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **128**
   Cami ve mescitlerin kıble tarafındaki duvarına açılan oyuk, imamın durduğu yer.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

<u>miḳdār:</u>

1. **miḳdarıdur:**
Mesnevi 14
Mısra: **37**
Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, derece.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekṣer ḳurā

<u>mīm:</u>

1. **mīmden:**-*den*
Mesnevi 21
Mısra: **13**
Mim , Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi; Ahmed isminin üçüncü harfi.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

2. **mīmi:**-*i*
Mesnevi 14
Mısra: **33**
Mim), Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

3. **mīmi:**-*i*
Mesnevi 14
Mısra: **34**
Mim Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

4. **mīmi:**-*i*
Mesnevi 21
Mısra: **16**
Mim . Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neṣīr

5. **mīmi:**-*i*
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Mim), Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

Ḫangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

6. **mīmdir:**
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Mim , Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

7. **mīm:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Arapça m harfi.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püṣer

8. **mīm:**
Mesnevi 34
Mısra: **41**
Arapça m harfi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

9. **mīm:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Arapça m harfi.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṣābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

10. **mīm:**
Mesnevi 38
Mısra: **57**
Arapça m harfi.

Fe'ctenibū yectebike vechek mā-eṣbehā
Lām ḥurūfı ḳanda gelse āṣikār it daḫı mīm

11. **mīm:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Arapça m harfi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnṣiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

<u>mīma:</u>

1. **mīma:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
Bismillahirahmanirahim derken mimin önünde i varmış gibi okumak.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur ṣāni hireb ṣāliṣ mīma

<u>mīm-i sākin:</u>

1. **mīm-i sākin:**
Mesnevi 25
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Mîm-i sâkin, üzerinde cezim bulunan „mim"e denir.

Vāvda idġām fāda iḫfā oldı irmedi ḫaṣa
Añladın ḫoş mīm-i sākin ḫālini gönlünde yaz

mīmi sākinden:

1. **mīmi sākinden:**-*den*
   Mesnevi 25
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Mîm-i sâkin, üzerinde cezim bulunan „mim“e denir.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

mīm-sākinüñ:

1. **mīm-sākinüñ:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **1**
   Mîm-i sâkin, üzerinde cezim bulunan mim“e denir. 1. Mîm-i sakinden sonra mim“ harfi gelirse, idğam-ı misleyn meal gunne denir.

Var durur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser

min:

1. **min:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **12**
   Harf-i cerr. -den.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẕhārı temeyyüz ḫoş zebān

2. **min:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **4**
   Harf-i cerr. -den.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

3. **min:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **8**
   Türkçe'de "–den, –den beri, –den dolayı, –den ötürü" karşılığı olan ve ön ek gibi kullanılan harf-i cer.

ʿİlmi tecvīde naẕar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfāniñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

4. **min:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **30**
   -dan/den eki; Bin sayı sıfatı.

Baḳ Şerīfi var mı ednā hakezā min gāyrüñ

5. **min:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **11**
   Ondaki, öncelikli, olmaz ise, sonrakide olmaz.

Çakılur ḫulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

min ḫavf:

1. **min ḫavf:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Korkudan..

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḫavf bāḳisin tenṣīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

min şeyʿin:

1. **min şeyʿin:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **82**
   Kelime Tipi: -
   Hiçbir şey.

Miṣli ẓanne's- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfi ḳıl naşiḥat dāʾima kendüzüge

min şükür:

1. **min şükür:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Bin şükür.

Feṭḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

minallahi:

1. **minallahi:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **12**
   Senin Allah'ından.

Faḍlan minallahi kellā nakṣ şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

minhü' isnetā:

1. **minhü' iṣnetā:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   "infeceret minhu isneta aşerete aynen" Taştan 12 pınar fışkırdı.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' iṣnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

min-ḳabl:

1. **min-ḳabl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **80**
   Daha önce.

Miṣli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan ṣoñra

2. **min-ḳabl:**
Mesnevi 38
Mısra: **98**
Daha önce.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl
min-ledün:

1. **min-ledün:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Min-ledünnâ: "Derken, kullarımdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet(vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik." (Kehf 18/65) ayetinden iktibastır.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

minşār olan:

1. **minşār olan:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Cennet, şişe, sırça, zümrüt, zebercet.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

mirşad

1. **mirşād:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Gözetleme yeri.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

misāl:

1. **miṣāl:**
Mesnevi 1
Mısra: **242**
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer ‖ ferman 4. ferman.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

2. **miṣāl:**
Mesnevi 8
Mısra: **21**
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer ‖ ferman 4. ferman.

Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī
Sālisüñ iʿrābı meftūḥ bil miṣāl e-aʿcemī

3. **miṣāl:**
Mesnevi 16
Mısra: **25**
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer ‖ ferman 4. ferman.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

4. **misāl:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer ‖ ferman 4. ferman.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

5. **miṣāl:**
Mesnevi 27
Mısra: **7**
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer ‖ ferman 4. ferman.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

6. **miṣālini:***-i, -(n)i*
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Benzer.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

7. **miṣāl:**
Mesnevi 28
Mısra: **17**
Benzer, örnek, gibi.

Bāḳisine uġrasa şemsī bilā ġunne püşer
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

8. **miṣāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **42**
Benzer, örnek, gibi.

Bil miṣāli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur miṣāl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

9. **miṣāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **48**
Benzer, örnek, gibi.

Āşikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

10. **miṣāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **24**
Benzer, örnek, gibi.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli maẓmūm ola

11. **miṣāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **48**
Benzer, örnek, gibi.

Āşikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

12. **miṣāl:**
Mesnevi 38
Mısra: **52**
Benzer, örnek, gibi.

Bil miṣāl teḫşā neḫaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥazer

misālī:

1. **miṣāli:**
Mesnevi 38
Mısra: **32**
Gibi, benzer şekilde.

Bil miṣāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

2. **miṣāli:**
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Gibi, ...a benzer şekilde.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

3. **miṣālī:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Örneği, misali.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

misāl-i ḥükmü:

1. **miṣāl-i ḥükmü:**-*ü*
Mesnevi 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hükmü gibi, benzeri.

Ḫarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

misāli ḳıl:

1. **miṣāli ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Benzeri, örneği, misali kıl.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

misālīʿilmiñ:

1. **miṣālīʿilmiñ:**-*ʿilmiñ*
Mesnevi 39
Mısra: **57**
Kelime Tipi: -
Hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

misil:

1. **misilüñ:**-*üñ*
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Benzer, gibi.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

misillü:

1. **miṣillü:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Benzer, gibi.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

mışır:

1. **mışır:**
Mesnevi 1
Mısra: **147**
Mısır ülkesi.

Mışır feṭḥi çün olmuşdı beşāret
Feriḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

misl:

1. **miṣlinde:**-*inde*
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Benzer, eş, denk.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaşāke

mislī:

1. **miṣlī:**
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Benzer, örnek.

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

misl-i fī'l evvel:

1. **miṣl-i fī'l evvel:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Önceki gibi.

Hem rebāiyye ṣenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

misl-i ḥarīr:

1. **miṣl-i ḥarīr:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   İpek misali, benzeri.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

misl-i şeker:

1. **miṣl-i şeker:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **66**
   Kelime Tipi: -
   Şeker gibi, şeker misali.

Ṭadı ḫoş gelür saña miṣl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

misli semek:

1. **miṣli semek:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Denizlerdeki balık misali.

Āşikāre oldı çün vech-i biḥār miṣli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

mislü'l-kelām:

1. **miṣlü'l-kelām:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **10**
   Sözün benzeri.

Temürūnī dābbeten ḥaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

mışr:

1. **mışrile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **29**
   A. Mısır, ülke adı.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

misl:

1. **miṣli:**-*i*
   Mesnevi 24
   Mısra: **3**
   Aynı, benzer, gibi.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳankı ḥarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

2. **miṣli:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **76**
   Aynı, benzer, gibi.

Miṣli enzelnā ceʿalnā taḫrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

3. **miṣli:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **80**
   Aynı, benzer, gibi.

Miṣli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

4. **miṣli:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **76**
   Aynı, benzer, gibi.

Miṣli enzelnā ceʿalnā taḫrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

miṣāl:

1. **miṣāl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **214**
   Benzer, gibi, mânend, nazir.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

miṣāli:

1. **miṣāli:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **59**
   Bir şeyin benzer hali. benzer. örnek.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

misli:

1. **miṣli:**-*i*
   Mesnevi 30
   Mısra: **7**
   Örnek. benzer. eş.

Fetḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

2. **miṣli:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **82**
Örnek. benzer. eş.

Miṣli ẕanne’s- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfī ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

muʿarreb:

1. **muʿarreb:**
Mesnevi 1
Mısra: **243**
Başka dillerden Arapça’ya geçip zamanla Arapçalaşmış, Arapçalaştırılmış (kelime).

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

mübārek:

1. **mübārek:**
Mesnevi 1
Mısra: **49**
Kutsal; bereketli; muhterem, saygıdeğer.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur’ān nūrını iʿlānı ḳıldı

mübeddel olmasun:

1. **mübeddel olmasun:**
Mesnevi 1
Mısra: **245**
Kelime Tipi: -
Değiştirilmiş, başka bir şekle sokulmuş olmasın.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uşanmak olmaz

mübeyyen eyle:

1. **mübeyyen eyle:**- *eyle*
Mesnevi 38
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Açıklanmış, beyan edilmiş.

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḫāı ʿaynın ʿindinde güzel

mücanis ḫarflerinüñ:

1. **mücanis ḫarflerinüñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aynı cinsten olan harfler.

Bil mücanis ḫarflerinüñ maḫreci üç nevʿ işit

mücāvir ḳılalum:

1. **mücāvir ḳılalum:**-*alum*
Mesnevi 1
Mısra: **184**
Kelime Tipi: -
1. Komşu 2.Hz. Muhammed’e daha yakın olma düşüncesiyle yerini yurdunu terkedip Mekke veya Medine’ye yerleşen kimse.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl
mücelled:

1. **mücelled:**
Mesnevi 1
Mısra: **109**
Cilt yapılmış, ciltlenmiş,ciltli.

Mücelled şanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

mücevvez:

1. **mücevvez:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
Caiz görülüp izin verilmiş.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez şād muraḫḫaş durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

mücevvid:

1. **mücevved:**
Mesnevi 38
Mısra: **126**
Kur'ân-ı Kerim'i tecvid usulüne göre okuyan ve tecvidi iyi bilen kimse.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

2. **mücevvid:**
Mesnevi 38
Mısra: **100**
Kur'ân-ı Kerim'i tecvid usulüne göre okuyan ve tecvidi iyi bilen kimse.

Ol mücevvid tecvīdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aşduñise
mücmeli:

1. **mücmeli:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
İcmal olunmuş, kısa ve az sözle anlatılmış, öz.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

müdām:

1. **müdām:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Ar. devam eden, sürekli, daim.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

müdāvemet:

1. **müdāvemet:**
Mesnevi 2
Mısra: **21**
(İş için) Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

1. **müdġam:**
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Ar. İdgam olunmuş, birbirinin içine derç edilmiş iki harf-i mütecânisden birincisi. (İkincisine "müdgam fih" denilir.).

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā ṣābiten

2. **müdġam:**
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Ar. İdgam olunmuş, birbirinin içine derç edilmiş iki harf-i mütecânisden birincisi. (İkincisine "müdgam fih" denilir.).

Āṣlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

3. **müdġam:**
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Ar. İdgam olunmuş, birbirinin içine derç edilmiş iki harf-i mütecânisden birincisi. (İkincisine "müdgam fih" denilir.).

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

4. **müdġamen:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Ar. İdgam olunmuş, birbirinin içine derç edilmiş iki harf-i mütecânisden birincisi. (İkincisine "müdgam fih" denilir.).

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil miṣālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

5. **müdġamı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Ar. İdgam olunmuş, birbirinin içine derç edilmiş iki harf-i mütecânisden birincisi. (İkincisine "müdgam fih" denilir.).

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

müfsid:

1. **müfsid:**
Mesnevi 39
Mısra: **50**
Fesatlık eden, ara açan.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

2. **müfsid:**
Mesnevi 39
Mısra: **202**
Fesatlık eden, ara açan.

Müfsid olan ġadrini ẓālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥiṣṣe al

müfsid olanlar:

1. **müfsid olanlar:**-*anlar*
Mesnevi 39
Mısra: **187**
Kelime Tipi: -
Fesadlık çıkarmak, ara bozmak, kötülük düşünmek.

Varġıl amma menʿ iderisen eğer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

muġni olan:

1. **muġni olan:**
Mesnevi 37
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Doyuran, gönlü zengin kılan.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

muḥaffef:

1. **muḫaffef:**
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Etkisi azaltılmış, hafifletişmiş.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḫaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

2. **muḫaffef:**
Mesnevi 38
Mısra: **49**
Etkisi azaltılmış, hafifletişmiş.

Āşikār eyle bu dālı bil miṣāl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

muḫaffef meddini:

1. **muḫaffef meddini:**
Mesnevi 14
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Aynı kelime içerisinde harf-i medden sonra cezimli bir harf gelirse buna Kelime-i Muhaffefe denir. Kur'an-da örneği iki yerdedir. Yunus suresi 51. ve 91. ayetler.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

muḫaffef oldı:

1. **muḫaffef oldı:**-*dı*
Mesnevi 14
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Tahfif olunmuş, hafifletilmiş.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı soragelditer
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

muḫaffef olur:

1. **muḫaffef olur:**-*ur*
Mesnevi 14
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tahfif olunmuş, hafifletilmiş.

Temürūnī dābbeten ḫaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

muḫāl:

1. **muḫāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **101**
Gerçekleşmesi mümkün olmayan, imkânsız, olamaz.

Taẓʿīfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

muḫammed:

1. **muḫammed:**
Mesnevi 1
Mısra: **83**
Özel isim.

Muḫammed ismi ol Ḥāfıẓ-ı Şerīfi
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

2. **muḫammed:**
Mesnevi 1
Mısra: **196**
Hz. Muhammed.

Vebā ḳahṭ u ġalādan hem selīm it
Muḫammed ḫürmetine daḫı Ḳur'ān

muḫammed muṣṭafanuñ:

1. **muḫammed muṣṭafanuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 1
Mısra: **176**
Kelime Tipi: -
İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed Mustafa.

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḫammed Muṣṭafanuñ ḫürmetīne

muhānāʾı:

1. **muhānāʾı:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
Hor ve hakir olarak. Furkan Suresi 69. Ayet.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḫvāline olduñ ḫabīr

muḫāṭab:

1. **muḫāṭab:**
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Kendisine söz söylenen, kendisiyle konuşulan, hitap edilen.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

mühim:

1. **mühimdir:**-*dir*
Mesnevi 30
Mısra: **22**
Önemli.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

2. **mühim:**
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Önemli.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

3. **mühim:**
Mesnevi 8
Mısra: **11**
Ehemmiyetli, önemli.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

4.**mühim:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
Ehemmiyetli, önemli.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

muḫkem:

1. **muḫkem:**-*ıñ*
Mesnevi 17
Mısra: **10**
Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, sıkı, kuvvetli, metin.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

2. **muḫkem:**
Mesnevi 10
Mısra: **17**
Iyice, adamakıllı, sağlamca.

Ḫarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

muḫtac olmaya:

1. **muḫtac olmaya:**-*maya*
Mesnevi 38
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Muhtaç olmasın, kimseye ihtiyaç duymasın.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḫtac olmaya

muḫtaṣar:

1. **muḫtaṣar:**
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, mücmel.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

muḫtasar ḳıl:

1. **muḫtasar ḳıl:**
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kısaltmak, sözü kısa kesmek, özetlemek.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

2. **muḫtaṣar ḳıl:**
Mesnevi 29
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Kısaltmak, sözü kısa kesmek, özetlemek.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düṣdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

muḫtaṣar ḳıldım:

1. **muḫtaṣar ḳıldım:**
Mesnevi 36
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Kısa kestim, özetledim, kısalttım.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

muḫtaṣar ḳılduñ:

1. **muḫtaṣar ḳılduñ:**-*duñ*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Kısaltmak, sözü kısa kesmek, özetlemek.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

muḫtelif:

1. **muḫtelif:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Muhtelif, çeşitli, çelişkili, bir birine uymayan.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

2. **muḫtelif:**
Mesnevi 36
Mısra: **8**
Türlü, çeşitli, çeşit çeşit.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Ṣuʿarā

muhtelif oldı:

1. **muḫtelif oldı:**
Mesnevi 36
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Zıt olmak.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

muḫtelis it:

1. **muḫtelis it:**
Mesnevi 38
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Sözlükte "kapıp almak, çalmak, fırsatını kollayıp bir malı alıp kaçmak" gibi anlamlara gelen ihtilâs, İslâm hukukunda bu sözlük anlamıyla bağlantılı olarak özel bir koruma altında bulunmayan menkul bir malı, sahibinin ya da yetkili kimsenin rızâsı olmadan ve zor kullanmadan hile ve el çabukluğu ile alıp kaçmayı ifade eder.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḳr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

muʿīn:

1. **muʿīn:**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
İane edici, eden. Yardımcı: Allah muininiz olsun.

Muşmete şıḫḫat sükūndur hem ṣafîr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḫ

2. **muʿin:**
Mesnevi 39
Mısra: **42**
İane edici, eden. Yardımcı: Allah muininiz olsun.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

muḳaddem:

1. **muḳaddem:**
Mesnevi 17
Mısra: **18**
1. takdim edilen, sunulanlar [küçükten büyüğe]. 2. önde olanlar, önden gidenler.

Şol muḳaddem emsileler zikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

mukallibü'l-leyli ve'n-nehâr:

1. **ve'n-nehār:**
Mesnevi 28
Mısra: **17**
Gece ve gündüzü birbiri ardına çeviren Allah.

Bāḳisine uġrasa şemsī bilā ġunne püşer
Bil misāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña:

1. **muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña:**-*uña*
Mesnevi 14
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Kur'an'da tek veya grup olarak 29 sûrenin başında bulunan müstakil harfler ["Elif, lâm, mim", "hâ, mim", "yâ, sin", "nun", "sad", "kāf" gibi].

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

mukayyed ol:

1. **muḳayyed ol:**
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Dikkat ve alaka ile gözetmek, önem verip üstüne düşmek.

Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdur lafẓ-ı ḳuranda żamīr

2. **muḳayyed ol:**
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Dikkat ve alaka ile gözetmek, önem verip üstüne düşmek.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

3. **mukayyed ol:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Bir şeye veya kimseye maddi yahut manevi bir bağla bağlanmak; bağlı, kayıtlı olmak.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

muḳayyed olmaduñ:

1. **muḳayyed olmaduñ:**
Mesnevi 9
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kayıtlanmak, bağlanmak Dikkat ve alâka ile gözetmek, önem verip üstüne düşmek.

Çün muḳayyed olmaduñ bilki ṭolabda ḥaṣr ola

muḳīm:

1. **muḳīm:**
Mesnevi 38
Mısra: **58**
İkamet eden, oturan; daim olan, daimî.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil misāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

muḳtaṣır:

1. **muḳtaṣır:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
İktisar etmek, kısa kesmek.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

mülāḳī olsa:

1. **mülāḳī olsa:**
Mesnevi 22
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Kavuşsa, görüşse.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

mülk:

1. **mülk:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **12**
   Mülk Suresi.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eşer ẓāhir ʿıyān

mültebis olsa:

1. **mültebis olsa:**-*sa*
   Mesnevi 15
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Başka bir şeyden ayırt edilemez durumda olan, karışık, şüpheli, bulanık.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

mülteḳā:

1. **mülteḳa:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **121**
   Buluşma, kavuşma yeri.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

mümeyyiz:

1. **mümeyyiz:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **6**
   İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayıran, ayırt eden, temyiz yeteneğine sâhip olan.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

müʿmin:

1. **müʿmiñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **168**
   Ar. İman eden, inanan, kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden. Cem'i: mü'minîn: imâmü'l-mü'minîn. Müennesi: mü'mine. Cem'i: mü'minât.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

2. **mūʿmin:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **189**
   İman eden, inanan, kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

müʾmin:

1. **müʾmin:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **12**
   Müʾmin Suresi.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eşer ẓāhir ʿıyān

mümkün degildür:

1. **mümkün degildür:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -
   İmkansızdır, mümkün değildir.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānīʿi mümkün degildür ey peder

münʿadim:

1. **münʿadimdür:**-*dür*
   Mesnevi 19
   Mısra: **15**
   Yok olan.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

münāsib:

1. **münāsibdir:**-*dir*
   Mesnevi 39
   Mısra: **109**
   Yaraşır, uygun.

Bilmese inşāʿı bir şey bilmedi
İşbu āʿvāma münāsibdir cevāb

2. **münāsibdür:**-*dür*
   Mesnevi 20
   Mısra: **2**
   Uygun, yerinde.

Ḥarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḥarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

3. **münāsib:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **17**
   Layık, yaraşır, uygun.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş miṣālinden münāsib bir iki idem neşīr

4. **münāsib:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **19**
   Münasip, uygun.

İkisiniñ arasında ḫoş güzel edā olur
Bāb-ı iḫfāya münāsib diñlegil birḳaç miṣāl

münevver:

1. **münevver:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **21**
   Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.

İmān Ḳur'ānile ḳalbi münevver
Buyurdı şānına ol şāh-ı ekvān

munfaṣıl:

1. **munfaṣıl:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **3**
   Bitişik olmayan, ayrılmış, ayrı.

Müşkilātdan baʿẕı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

2. **munfaṣıl:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **4**
   Med harfinden sonra ayrı kelimede sebeb-i medden büyük hemzenin gelmesine denir:.

Medd-i lazım sālişen rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

3. **munfaṣıl:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **9**
   Med harfinden sonra ayrı kelimede sebeb-i medden büyük hemzenin gelmesine denir:.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

munfaṣıl med:

1. **munfaṣıl med:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Bitişik olmayan, ayrık uzatma demektir. Harfi medden (sonra sebebi medden uzun hemze gelir ve ikisi ayrı ayrı kelimelerde bulunursa meddi munfasıl olur. Dört elif miktarı uzatılması gerekir.Meddi munfasılın uzatılması CÂİZ'dir.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

2. **munfaṣıl med:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Bitişik olmayan, ayrık uzatma demektir. Harfi medden sonra sebebi medden uzun hemze) gelir ve ikisi ayrı ayrı kelimelerde bulunursa meddi munfasıl olur. Dört elif miktarı uzatılması gerekir. Meddi munfasılın uzatılması CÂİZ'dir.

Yā miṣāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

münferik:

1. **münferiḳdur:**-*dur*
   Mesnevi 15
   Mısra: **5**
   İnfirak eden, ayrılan.

Isṭılāḥī ḳurrāda ḫoş dü kelime fāriḳān
Münferiḳdur çün kelimāt birbirinden ikisi

münfetiḥ:

1. **münfetiḥ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **57**
   Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

2. **münfetiḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **57**
   Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḥve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

3. **münfetiḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **27**
   Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḥve hem teseffül münfetiḥ

4. **münfetiḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **38**
   Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḥve müstaʿil hem infitāḥ

5. **münfetiḥle:**-*lele*
   Mesnevi 7
   Mısra: **55**
   Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḥve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

6. **münfetiḥle:**-*lele*
Mesnevi 7
Mısra: **44**
Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

7. **münfetiḥle:**-*lele*
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

8. **münfetiḥle:**-*lele*
Mesnevi 7
Mısra: **44**
Lugat manası: Açılan, açılmış, açık.Tecvid ilminde ise: "İnfitah harfleri okunduğu zaman, dil ile yukarı damak arasının açık olmasına" denir.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

munşıf:

1. **munşıfıyla:**-*ıyla*
Mesnevi 1
Mısra: **168**
Doğruluk ve adaletten ayrılmayan, dürüst.

Müsellimlerini iş erlerini
ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf
muntaẓır olmaz:

1. **muntaẓır olmaz:**-*maz*
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Beklenen, gözlenen olmaz.

Muntaẓır olmaz muḫātab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

münzilaḳ:

1. **münzilaḳ:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Lugatta kolaylık ve sürat manasınadır. Istılahı ise, harfin telaffuzunda dilin seri olmasına denir. Harfleri altı tanedir.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

muʿrab:

1. **muʿrab:**
Mesnevi 16
Mısra: **8**
İsimler ve fiillerin bazılarının sonu cümledeki yerine göre veya başına gelen bir edattan dolayı değişirken, bazılarının sonu da ne olursa olsun değişmez. Sonu cümledeki yerine göre veya başına gelen bir edata göre değişebilen kelimelere "murab" denir.

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

murād eylerisen:

1. **murād eylerisen:**-*risen*
Mesnevi 38
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
İstemek, dilemek, arzu etmek, amaçlamak.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı
murādāt:

1. **murādāt:**
Mesnevi 38
Mısra: **115**
İstekler, amaçlar.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

2. **murādātın:**-*ı, -n*
Mesnevi 1
Mısra: **190**
İstekler.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

muraḫḫaṣ:

1. **muraḫḫaṣ:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
Ar. Terhîs edilmiş, ruhsat verilmiş, mezun. (Ekseriya bir devlet tarafından mezûniyyet-i tâmme ile gönderilen sefîre veya memûr-ı mahsûsa ıtlâk olunur.) Cem'i: murahhasîn.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

mürde:

1. **mürde:**
Mesnevi 38
Mısra: **139**
Ölü.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

muʿreb:

1. **muʿreb:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **6**
   Değiştirilmiş.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

mürşid:

1. **mürşidem:**-*em*
   Mesnevi 22
   Mısra: **14**
   Rehber, delil, kılavuz, yol gösteren. II [tasavvuf]. a. Sırat-ı müstakimi gösteren, dalaletten önce hak yoluna ileten. b. Hak ve hakîkate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse; şeyh, veli, pir, er, eren.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

müşebbiʿ eylesen:

1. **müşebbiʿ eylesen:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Sebep, vesile ve mucib olan, vücuda getiren, kuran.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

müşebbiʿ itmeden:

1. **müşebbiʿ itmeden:**- *itmeden*
   Mesnevi 38
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Sebep, vesile ve mucib olan, vücuda getiren, kuran.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḳr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

müşebbiʿ olanda:

1. **müşebbiʿ olanda:**-*olanda*
   Mesnevi 38
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Sebep, vesile ve mucib olan, vücuda getiren, kuran.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḳr ḳıl muḫtelis it ḫāṣ ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

müşebbiʿ olsa:

1. **müşebbiʿ olsa:**-*olsa*
   Mesnevi 38
   Mısra: **30**
   Kelime Tipi: -
   Sebep, vesile ve mucib olan, vücuda getiren, kuran.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi ża ʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

müşedded:

1. **müşedded:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **28**
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

2. **müşedded:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **28**
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

3. **müşedded:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **23**
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatü'l- kelām

4. **müşedded:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **22**
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

müşedded olsa:

1. **müşedded olsa:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Arapça'da üzerine şedde konmuş, şeddeli (harf).

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

müsellim:

1. **müsellimlerini:**-*lerini*
   Mesnevi 1
   Mısra: **167**
   Osmanlı devlet teşkîlâtında Sultan II. Mahmud devrine kadar eyâlet vâlileriyle sancak mutasarrıflarının kendi bölgeleri içindeki beldelere tâyin ettikleri kaymakam veya nâhiye müdürü durumundaki yönetici.

Müsellimlerini iş erlerini
ʿAdālet munṣıfıyla eyle mevṣūf

müşfik:

1. **müşfiḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **169**
   Şefkatli, yumuşak yürekli.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

2. **müşfiḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **169**
   Şefkatli, yumuşak yürekli.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

muṣḥaf:

1. **muṣḥafını:**-*ı, -n, -ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **29**
   Sahife hâline getirilmiş şey, kitap; Kur'an.

Hem eve gelende di dersiñ ḳanı
Gör cüzini hem daḫı muṣḥafını

2. **muṣḥafınuñ:**-*ı, -nuñ*
   Mesnevi 14
   Mısra: **40**
   Kuran.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

3. **muṣḥafda:**-*da*
   Mesnevi 36
   Mısra: **46**
   Kur'an, kitap.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

4. **muṣḥafı:**-*ı*
   Mesnevi 34
   Mısra: **14**
   1. Kur'ân-ı Kerim. 2. Sayfa hâlinde meydana getirilmiş şey, kitap.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı s̱ānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

5. **muṣḥaf:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **81**
   Kitap, güzellik kitabı II Kur'an.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

6. **muṣḥaf:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **22**
   Kitap II Kur'an.

Ekṣerī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekṣer ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

7. **muṣḥaf:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **23**
   Kitap II Kur'an.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Ṣerīfi taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

8. **muṣḥaf:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **7**
   Kitap II Kur'an.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

9. **muṣḥaf:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **111**
   Kitap II Kur'an.

S̱āliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

10. **muṣḥaf:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **39**
    Kitap II Kur'an.

Bir ḫurūf on s̱evāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

11. **muṣḥaf:**
    Mesnevi 36
    Mısra: **41**
    Kur'ân-ı Kerim.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

12. **muṣḥaf:**
    Mesnevi 36
    Mısra: **3**
    Kur'ân-ı Kerim.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

13. **muṣḥaf:**
Mesnevi 36
Mısra: **41**
Kur'ân-ı Kerim.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

14. **muṣḥaf:**
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Kur'ân-ı Kerim; sayfa hâlinde meydana getirilmiş şey, kitap.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

muṣḥaf resmini:

1. **muṣḥaf resmini:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Kuran-ı Kerim.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

müşkil:

1. **müşkil:**
Mesnevi 1
Mısra: **237**
Halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük, zor.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

2. **müşkildür:**-*dür*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Zor, güç, çetin.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

3. **müşkil:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

4. **müşkilini:**-*i*, -*(n)i*
Mesnevi 38
Mısra: **2**
Halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

5. **müşkil:**
Mesnevi 1
Mısra: **234**
Zor, çetin, güç.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

6. **müşkil:**
Mesnevi 36
Mısra: **55**
Güç, zor, sıkıntılı.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

7. **müşkil:**
Mesnevi 38
Mısra: **6**
Güç, zor, sıkıntılı.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

8. **müşkil:**
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Güç, zor.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

müşkil olanlar:

1. **müşkil olanlar:**-*anlar*
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Zor olmak. çetin olmak.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden ese

müşkil oldı:

1. **müşkil oldı:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **63**
Kelime Tipi: -
Zor olmak. çetin olmak.

Taḳtiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

müşkilāt:

1. **müşkilātdan:**-*dan*
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Güçlükler, zorluklar.

Müşkilātdan baʿẓı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

müşkil-i elzem:

1. **müşkil-i elzem:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Çözüme kavuşturulması gerekli olan zorluklar.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

müslim:

1. **müslimīni:**-*īni*
Mesnevi 1
Mısra: **170**
Hadis alimlerinin en büyüklerinden Müslim bin Haccac, dokuzuncu yüzyılda yaşamış, İslâm âlemi tarafından kabul gören ikinci büyük hadis kitabının yazarıdır.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

musmet

1. **muşmet:**
Mesnevi 5
Mısra: **10**
İsmat men' demektir. Harfleri Müzleka harfleri olan harflerinden başka olanlardır. Bu harflere men' manasında olan musmet ismi bir sıfat olarak verilmesi, bunların nutkunda çetinlik, kelamdan men' hassası bulunduğundandır.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

2. **muşmet:**
Mesnevi 7
Mısra: **16**
İsmat men' demektir. Harfleri Müzleka harfleri olan harflerinden başka olanlardır. Bu harflere men' manasında olan musmet ismi bir sıfat olarak verilmesi, bunların nutkunda çetinlik, kelamdan men' hassası bulunduğundandır.

Muşmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

3. **muşmetdür:**-*dür*
Mesnevi 7
Mısra: **11**
İsmat men' demektir. Harfleri Müzleka harfleri olan harflerinden başka olanlardır. Bu harflere men' manasında olan musmet ismi bir sıfat olarak verilmesi, bunların nutkunda çetinlik, kelamdan men' hassası bulunduğundandır.

Bir sukūn bir de teseffül muşmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muşmetdür işit

4. **muşmetle:**-*le*
Mesnevi 7
Mısra: **18**
İsmat men' demektir. Harfleri Müzleka harfleri olan harflerinden başka olanlardır. Bu harflere men' manasında olan musmet ismi bir sıfat olarak verilmesi, bunların nutkunda çetinlik, kelamdan men' hassası bulunduğundandır.

Ḳalḳale muşmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

muşmete:

1. **muşmete:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Lu*gatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendiuinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.*

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muşmete çünki luġatde menʿ ü hem sıklet durur

2. **muşmete:**
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Lu*gatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.*

Muşmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

3. **muşmete:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Lu*gatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.*

Hem sükūn ile tefeşşi muşmete oldı şaḫīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād şamt inṭibāḳ

4. **muşmete:**
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Lu*gatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.*

Muşmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

5. **muşmete:**
Mesnevi 7
Mısra: **7**
Lugatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir. Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete

muşmeti:

1. **muşmeti:**
Mesnevi 5
Mısra: **68**
Lugatta, "men etmek" demektir. Tecvid ilminde ise: Musmet/İsmatKendisinde bu sıfat bulunan harflerin telaffuzundaki zorluk ve çetinlik" demektir. Bu sebeple dört, beş ve altı harfli kelimelerde ismat harfleri yan yana gelemez. Mutlaka aralarında izlak harflerinden birinin bulunması gerekir. İzlak'ın dışındaki harfler, ismat harfleridir.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āṣikār

müstaʿil:

1. **müstaʿil:**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Birbiriyle ḫoşnud olmaz cinsi ġāyır kimseler
Müstaʿil çünki luġatde key ḳatı aʿlā olur

2. **mustaʿīl:**
Mesnevi 7
Mısra: **15**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

3. **müstaʿil:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

4. **müstaʿil:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

5. **müstaʿil:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

6. **müstaʿil:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Lugat manası yükselmek.Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

müstaʿle:

1. **müstaʿle:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
İsti'la lügaten yükseltmek demektir. Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

mustaʿli:

1. **mustaʿli:**
Mesnevi 5
Mısra: **37**
İsti'la lügaten yükseltmek demektir. Istılahen İsti'la harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Işṭılāḥī ḳurrāda inde'l-nuṭuḳ aʿlā olur
Ḫangi āʿlāyı ḳapar lafẓunda mustaʿli ıʿyān

müstaṭil:

1. **müstaṭil:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
İstitâle eden, uzanan.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

müstefîl:

1. **müstefîl:**
Mesnevi 5
Mısra: **41**
Müstefil lügaten alçak olmak demektir. Istılahen, harf okunurken dil alçalır. Ağzın düzlüğüyle müsavi olur demektir.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefîl alçaḳlıḳ oldı yā civān

müstefile:

1. **müstefile:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **8**
   İstiʿla lügaten yükseltmek demektir. Istılahen İstiʿla harfi okunurken dil üst çene tarafına kalkmasıdır.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

muṭbaḳ:

1. **muṭbaḳ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **33**
   Bağlı, kayıtlı.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü ṣiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

muṭbak ḥarfi:

1. **muṭbaḳ ḥarfi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **52**
   Kelime Tipi: -
   Itbak/mutbak harfleri.

Muṭbaḳ ḥarfi z̲ikr olındı ḥıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

muṭbaḳa:

1. **muṭbaḳa:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **55**
   Mutbeka lügaten , yapışmak demektir. Istılahen, harf okunurken dil üst damak tarafına kalkmasıdır.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

2. **muṭbaḳa:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **47**
   Mutbeka lügaten , yapışmak demektir. Istılahen, harf okunurken dil üst damak tarafına kalkmasıdır.

Fevze ʿalā ḥars̲ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

3. **muṭbaḳadan:**-*dan*
   Mesnevi 5
   Mısra: **50**
   Mutbeka lügaten , yapışmak demektir. Istılahen, harf okunurken dil üst damak tarafına kalkmasıdır.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

4. **muṭbaḳa:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **32**
   Mutbeka lügaten , yapışmak demektir. Istılahen, harf okunurken dil üst damak tarafına kalkmasıdır.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü ṣiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

müteʿallik̇:

1. **müteʿallik̇:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **9**
   İlgili, alakalı.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿallik̇ ḳalmaya

muʿteber:

1. **muʿteber:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **62**
   İnanılır, güvenilir.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

2. **muʿteber:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **96**
   İtibâr gören. Beğenilen.

Çün kitābet oldı taʿlik̇ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

3. **muʿteber:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **12**
   İtibarlı, hatırı sayılır, saygın; inanılır, güvenilir.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

4. **muʿteber:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **22**
   İtibarlı, hatırı sayılır, saygın; inanılır, güvenilir.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

5. **muʿteber:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **4**
   İtibarlı, hatırı sayılır, saygın; inanılır, güvenilir.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

6. **muʿteber:**
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Yürürlükte olan, geçerli, geçer.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye senā yā sāliseն enyāb olur

7. **muʿteber:**
Mesnevi 25
Mısra: **6**
İtibarlı, inanılır, güvenilir.

Bil misāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i sāliş olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

müteharrik:

1. **müteḥarrik:**
Mesnevi 32
Mısra: **1**
Hareket eden, hareketli.

Olsa mā-ḳabli żamīrüñ müteḥarrik medd olur

müteżādde:

1. **müteżādde:**
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Birbirine zıt olan,zıt, karşıt.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

muṭṭaliʿūne:

1. **muṭṭaliʿūne:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Bakar mısınız?.

Bil bunıñ emsāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i sāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

muttaşıf:

1. **muttaşıf:**
Mesnevi 6
Mısra: **31**
Vasıflanmış.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda lafzı ḥurūf meyli dimek
İnḥirāfla muttaşıf ḥarf ikidür lām biri rā

2. **muṭṭaşıf:**
Mesnevi 15
Mısra: **6**
Vasıflanmış.

Ḥarf-i medle muṭṭaşıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa sābitān

muttaşıf oldı:

1. **muttaşıf oldı:**
Mesnevi 21
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Vasıflanmış oldu.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaşıf oldı bularla her birinden var eser

muttaşıl:

1. **muttaşıl:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Yan yana, karşı karşıya.

Hem rebāiyye senā yā muttaşıl emsāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı misl-i fī'l evvel

2. **muttaşıl:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Med harfinden sonra aynı kelimede sebeb-i medden küçük hemzenin bitişik olarak gelmesine denir.En az iki elif miktarı uzatılması vaciptir, efdali ise dört elif uzatmaktır.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī sāni muttaşıl durur

muttaşıl dirler:

1. **muttaşıl dirler:**-*ler*
Mesnevi 13
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.Kendisinden sonraki harfe bitişen (harf, zamir).

Bil luġatde muttaşıl dirler aña kim yapışuḳ

muttaşıl med:

1. **muttaşıl med:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Bitişik medd demektir. Harf-i med ile sebeb-i meddin aynı kelimede yanyana bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir. Tarifi: Bir kelimede harf-i medden sonra, sebeb-i medden hemze vaki olursa, o kelime medd-i muttasıl olur.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaşıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

muttaşıl medde:

1. **muttaşıl medde:**-*de*
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Bitişik medd demektir. Harf-i med ile sebeb-i meddin aynı kelimede yanyana bulunmasından dolayı bu isim verilmiştir. Tarifi: Bir kelimede harf-i medden sonra, sebeb-i medden hemze vaki olursa, o kelime medd-i muttasıl olur.

Muttaşıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emş̱ālini te bulasın rütbe ʿalā

muzaffer eyleye:

1. **muẓaffer eyleye:**-*ye*
Mesnevi 1
Mısra: **155**
Kelime Tipi: -
Üstün getirmek, zaferler kazandırmak.

Muẓaffer eyleye dīn-i mübīni
Bilād-ı memleketi mehzūm olsun

müzehher:

1. **müẓehher:**
Mesnevi 1
Mısra: **182**
Çiçeklenmiş. II çiçeklerle donanmış.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẓehher

müzekkir:

1. **müzekkir:**
Mesnevi 15
Mısra: **17**
Tezkîr edici, eden, andıran, yâd ettiren. Müennesi olan "müzekkire" ale'l-ekser "devâ'ir-i resmiyyede bir hususa dair elkabsız yazılan varaka" manasında müstameldir. müzekkir Ar. 1. Andıran, hatıra getiren. 2. Zikir ve tespih eden.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

müzeyyen oldı:

1. **müzeyyen oldı:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Süslenmek, bezenmek

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

müzleḳa:

1. **müzleḳa:**
Mesnevi 5
Mısra: **67**
İzlak, lügat bakımından dilin fesahatle çabuk hareketidir. Istılah bakımından Müzleka harfleri okunurken harfleri olan بلنمرف den ر ن ل harflerinde dilin uç tarafına i'timad ف م ب harflerinde de iki dudağın uçlarına i'timad etmektir.

Işṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

2. **müzleḳa:**
Mesnevi 5
Mısra: **10**
İzlak, lügat bakımından dilin fesahatle çabuk hareketidir. Istılah bakımından Müzleka harfleri okunurken harfleri olan بلنمرف den ر ن ل harflerinde dilin uç tarafına i'timad ف م ب harflerinde de iki dudağın uçlarına i'timad etmektir.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

3. **müzleḳa:**
Mesnevi 5
Mısra: **67**
İzlak, lügat bakımından dilin fesahatle çabuk hareketidir. Istılah bakımından Müzleka harfleri okunurken harfleri olan بلنمرف den ر ن ل harflerinde dilin uç tarafına i'timad ف م ب harflerinde de iki dudağın uçlarına i'timad etmektir.

Işṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

5. **müzleḳa:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
İzlak, lügat bakımından dilin fesahatle çabuk hareketidir. Istılah bakımından Müzleka harfleri okunurken harfleri olan بلنمرف den ر ن ل harflerinde dilin uç tarafına i'timad ف م ب harflerinde de iki dudağın uçlarına i'timad etmektir.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

6. **müzleḳa:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
İzlak, lügat bakımından dilin fesahatle çabuk hareketidir. Istılah bakımından Müzleka harfleri okunurken harfleri olan بلنمرف den ر ن ل harflerinde dilin uç tarafına i'timad ف م ب harflerinde de iki dudağın uçlarına i'timad etmektir.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

N

<u>naʿbüdünüñ:</u>

1. **naʿbüdünüñ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **15**
   İyyake na'budu ve iyyake nestain. Fatiha Suresi 5. ayet.

Bülbül olup ravża-ı manẕūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

<u>nāfiz:</u>

1. **nāfiẕ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **225**
   Ar. Nüfuz eden, işleyip öteye geçen, nüfuzlu. (Maddiyat ve maneviyatta kullanılır: sehm-i nâfiz, emr-i nâfiz). nâfizü'l-kelîm: Sözü geçer.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

<u>naḫl:</u>

1. **naḫlde:**-*de*
   Mesnevi 36
   Mısra: **7**
   Nahl Suresi.

Bāḳisi maḳṭūʿ olındı ḫoşca añla muʿteber
İnnemā mevṣul olındı bir Baḳarda Naḫlde bir

2. **naḫlde:**-*de*
   Mesnevi 36
   Mısra: **21**
   Nahl Suresi.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḫlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

3. **naḫlde:**-*de*
   Mesnevi 38
   Mısra: **98**
   Nahl Suresi.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḫlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

4. **naḫl:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **35**
   Naḥl Suresi.

İḫtilāfi yedi yerde Māʾide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḫl ü İbrāhimdedür

5. **naḫl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **87**
   Naḥl Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḫl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

<u>naḥvi:</u>

1. **naḥvi:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **16**
   Dil bilgisi.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

<u>naḥviyyūnlar:</u>

1. **naḥviyyūnlar:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **8**
   Dil bilgisi âlimleri, gramerciler.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḫn-ı ḫafîden vir bize ḫoşca eşer

<u>nāʿib olur:</u>

1. **nāʿib olur:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Bir makāmın sorumluluğunu asıl sâhibi yerine geçici bir zaman için yüklenen, ona vekâlet eden kimse, vekil:.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṣālini ve'ṣ-ṣems ve't-tīn gibi

<u>nakīl:</u>

1. **nakīl:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **4**
   Rivayet, anlatı.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım añla dirler ki olsa ṣābitāt

<u>nāḳış:</u>

1. **nāḳış:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **27**
   Eksik.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳış fehmi az

<u>naḳş:</u>

1. **naḳş:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **12**
   Akis, görüntü.

Faḍlan minallahi kellā naḳş şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

nām:

1. **nām:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **38**
   Ad, san, şöhret.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

2. **nām:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **20**
   Ad, san, şöhret.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

nām bulur:

1. **nām bulur:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Şöhret bulur.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

namā:

1. **nāma:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **6**
   Namaz ibadeti.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥays-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

namāz:

1. **namāz:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **24**
   İslâm dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması Müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namāz

2. **namāzda:**-*da*
   Mesnevi 38
   Mısra: **12**
   İslâm dînince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

3. **namāz:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **8**
   Beş vakitte icrası müminîne farz olan kıyâm ve kuûd ve rükû ve sücut ile tesbihten ibaret olan ibadet, salât.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur ṣāni hireb ṣāliṣ mīma

4. **namāz:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **13**
   Beş vakitte icrası müminîne farz olan kıyâm ve kuûd ve rükû ve sücut ile tesbihten ibaret olan ibadet, salât.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

5. **namāz:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **14**
   Beş vakitte icrası müminîne farz olan kıyâm ve kuûd ve rükû ve sücut ile tesbihten ibaret olan ibadet, salât.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

nāmürde:

1. **nāmürde:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **139**
   Ölmemiş, yaşayan.

ʿİlmile maʿmūr ide dāreyn ile mesrūr ide
Mürde nāmürde daḫı dünyada muḥtac olmaya

nān:

1. **nānı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **171**
   Ekmek.

Ḥaḳḳıña dāiʿm efendi beġidi
Nānı iḥḳākı bulup eyle duʿā

nār:

1. **nāra:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **63**
   Ateş, od:.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keserdür

2. **nāra:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **97**
   Ateş II Acı, elem, büyük aşk.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

naʿra:

1. **naʿra:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **48**
   Yüksek sesle bağırma.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

nās:

1. **nās:**
Mesnevi 38
Mısra: **117**
Nās Suresi.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

naşīb eyle:

1. **naşīb eyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **174**
Kelime Tipi: -
Nasip etmek, kısmet etmek.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naşīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

naṣīḥat:

1. **naṣiḥatı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **207**
Öğüt, tavsiye.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

2. **naṣiḥatim:**-*im*
Mesnevi 39
Mısra: **139**
Öğüt, tavsiye.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

3. **naṣiḥatim:**-*im*
Mesnevi 39
Mısra: **175**
Öğüt, tavsiye.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

4. **naṣiḥatim:**-*im*
Mesnevi 39
Mısra: **139**
Öğüt, tavsiye.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

5. **naṣīḥat:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṯāliyle

6. **naşiḥat:**
Mesnevi 39
Mısra: **163**
Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

naşiḥat başlagıl:

1. **naşiḥat başlagıl:**
Mesnevi 39
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Öğüt vermeye, nasihat etmeye başla.

Ṭālibi ʿilme naṣiḥat başlagıl

naşr:

1. **naşun:**-*un*
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Yardım.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṯāl naṣraten naṣrun gibi

naşraten:

1. **naşraten:**
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Allah'ın yardımı. Nasr Suresi.

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṯāl naṣraten naṣrun gibi

naşr-ı yenşar:

1. **naşr-ı yenşar:**
Mesnevi 1
Mısra: **131**
Kelime Tipi: -
Yardım eden kişi.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

naẓar ḳıl:

1. **naẓar ḳıl:**
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bakmak.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

naẕar kıldı:

1. **naẕar kıldı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **214**
   Kelime Tipi: -
   Bakmak, bakışlarını çevirmek II dikkat etmek, ilgilenmek, önem vermek, itibar etmek.

Ḫaṭasun maḥv idüp taḥṣīṣī eyle
Naẕar kıldı ṣaḥīḥ itdi naẕīmi

naẕīr:

1. **naẕīrüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 2
   Mısra: **16**
   Eş, benzer, denk.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

naẕīre:

1. **nāẕire:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **9**
   Bir söze, bir davranışa karşılık olarak söylenen söz veya yapılan davranış; bir şairin manzum eserine başka bir şair tarafından aynı vezin, kafiye ve edayla yazılan benzer manzume.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfī oldı nāẕire

naẓm:

1. **naẓmına:**-*ına*
   Mesnevi 38
   Mısra: **121**
   Şiir, nazım.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keşīr

2. **naẓmı:**-*ı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **63**
   Düzen, dizi II vezinli kafiyeli söz, şiir.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

naẓm eyledüñ:

1. **naẓm eyledüñ:**-*düñ*
   Mesnevi 34
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Şiir söylemek, yazmak Vezinli kafiyeli söz söylemek Dizmek, sıralamak, düzenlemek, tertip etmek Şiir mücevherlerini dizmek.

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ

naẓm eylegil:

1. **naẓm eylegil:**-*gil*
   Mesnevi 14
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Şiir söylemek, yazmak Vezinli kafiyeli söz söylemek Dizmek, sıralamak, düzenlemek, tertip etmek Şiir mücevherlerini dizmek.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i ṣaḳil

ne:

1. **ne:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **38**
   Ne, nasıl.

Ḫayā ehlī ḥocalar pīri Osman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

2. **nedür:**-*dür*
   Mesnevi 37
   Mısra: **2**
   "Nedir?" anlamında soru zamiri.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

3. **ne:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **5**
   1. Ne kadar 2. Öyle bir.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

4. **ne:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **2**
   "Neden, ne diye" anlamında soru zarfı.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḫarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

5. **ne:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **2**
   "Neden, ne diye" anlamında soru zarfı.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḫarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

6. **neler:**-*ler*
   Mesnevi 39
   Mısra: **40**
   Bir çok şey.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

7. **ne:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
"Aşırılık, çok, oldukça fazla" anlamı katmıştır.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

8. **nedür:**-*dür*
Mesnevi 6
Mısra: **25**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

9. **nedir:**-*dir*
Mesnevi 18
Mısra: **4**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

10 **nedir:**-*dir*
Mesnevi 30
Mısra: **25**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

11. **ne:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
"Ne" soru zamiri.

Ebġı ḫacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfina ey dilgüşād

12. **ne:**
Mesnevi 39
Mısra: **160**
"Hangi" anlamında soru zamiri.

ʿİlmile bildüñ ne ḫaḳḳı ḫaḳḳını
Bil Şerīfī anlaruñ iḫḳāḳını

ne ʿacāyib:

1. **ne ʿacāyib:**
Mesnevi 5
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Ne acayip ne tuhaf.

Gizlenür ḫubb-ı āvāzuñ ne ʿacāyib oldı ḫaṭ
Bil luġat maʿnāsı cehrüñ bir şey itmeklik ıʿyān

ne baḳarsun:

1. **ne baḳarsun:**
Mesnevi 38
Mısra: **105**
Kelime Tipi: -
Ne bakarsın.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

ne bilsün ki:

1. **ne bilsün ki:**
Mesnevi 39
Mısra: **215**
Kelime Tipi: -
Nereden bilsin ki.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın mis̱āl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

ne bilür:

1. **ne bilür:**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ne bilir!.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

2. **ne bilür:**
Mesnevi 37
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Ne bilir!.

Alıvirir bunca ḫaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳıṣ fehmi az

3. **ne bilür:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Ne bilir!.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

ne deñlü:

1. **ne deñlü:**
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ne kadar, ne ölçüde.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

ne durur:

1. **ne durur:**
Mesnevi 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Nedir.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

ne gibidür:

1. **ne gibidür:**-*dür*
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Ne gibidir, nasıldır.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eşer
Bil bunıñ emṣāli az yerde olur ne gibidür

ne idi:

1. **ne idi:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Acaba neydi?.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

ne ḳadar:

1. **ne ḳadar:**
Mesnevi 16
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ne ölçüde.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aşlına ey nīk nām

ne kişisin:

1. **ne kişisin:**
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
"Kimsin" sorusunu karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

ne umarsun:

1. **ne umarsun:**
Mesnevi 39
Mısra: **223**
Kelime Tipi: -
Ne umarsın, beklersin.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

ne vaḳitde:

1. **ne vaḳitde:**-*de*
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Ne zamanda , ne vakitde.

Aşlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

nebi

1 **nebi:**
Mesnevi 1
Mısra: **35**
Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.

O Ḳur’ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur’ān

2. **nebī:**
Mesnevi 1
Mısra: **32**
Allah'ın buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamberler.

Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

necātı:

1. **necātı:**
Mesnevi 1
Mısra: **17**
1. Kurtulma, halâs olma. 2. Kurtuluş, selâmet.

Ki Ḳur’ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur’ānı icrāʾı bunlar

neccinā mimmā neḫāf:

1. **neccinā mimmā neḫāf:**
Mesnevi 15
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
"Ey yardım dileyenlere yardım eden (Allah) bizi korktuklarımızdan kurtar." mealinde bir dua. Korkudan emin olmak için okunduğu kabul edilir.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

necm:

1. **necm:**
Mesnevi 38
Mısra: **89**
Necm Suresi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

nėdeyim:

1. **nedeyim:**
Mesnevi 1
Mısra: **166**
Ne yapayım.

Ḫuṣūṣā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim ketḫüdāsı beġlerini

nedir:

1. **nedir:**
Mesnevi 39
Mısra: **45**
Nedir? Nasıldır?.

Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

2. **nedir:**
Mesnevi 39
Mısra: **46**
Nedir?.

Niye geldin ḥücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

nefes:

1. **nefes:**
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Nefes, soluk II konuşmak, söylemek, söz.

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeṣṣi eyledi femmī iḥāṭ

nefs:

1. **nefsī:**-*ī*
Mesnevi 12
Mısra: **6**
Ar. 1. Can, rûh, cevher, zat. (Lisanımızda bazen - aslında olduğu gibi- müennes itibar edilerek "nefs-i nâtıka" suretinde bazen müzekker hükmünde tutularak "nefs-i nefîs" tarzında kullanılır). 2. Şahıs, zat: azîmü'n-nefs. 3. Huy ve heves, şehevât: nefsini kırmak. Kör nefis her şeyi ister. 4. Kendisi, levâhıktan mücerret, yalnız: nefs-i İstanbul, nefs-i kasaba. nefs-i mütekellim: Mütekellimin kendi. nefsini yenmek: Mücahede ile hevâya galebe. bi'n-nefs: Bizzat.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḫayş-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

2. **nefs:**
Mesnevi 32
Mısra: **4**
(Ar.) Nefs, can, ruh, insan, kendi, beden, şehvet.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

nehaṣ:

1. **neḫaṣṣī:**-*ṣṣī*
Mesnevi 38
Mısra: **52**
Pervane tabiatlı (pervane gibi yanan) âşık.

Bil miṣāl teḫṣā neḫaṣṣī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

neḫluḳkum:

1. **neḫluḳkum:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Sizi yaratmadık mı?.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Ṣāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

nehy itdiler:

1. **nehy itdiler:**-*diler*
Mesnevi 12
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yasak etmek, yasaklamak, engellemek, menetmek.

Bir elifden yuḳaru aṣaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

nehy ḳıldı:

1. **nehy ḳıldı:**
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yasaklamak, engellemek.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

neḳadar:

1. **neḳadar:**
Mesnevi 38
Mısra: **124**
Ne kadar.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

2. **neḳadar:**
Mesnevi 39
Mısra: **61**
Ne kadar.

Çünki yuddıñ aṣaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

neler:

1. **neler:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **46**
   Birçok şey.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

neml:

1. **neml:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **89**
   Neml Suresi.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

nerde gelürse:

1. **nerde gelürse:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **74**
   Kelime Tipi: -
   Hangi yerden, nereden gelirse.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

nerdübān:

1. **nerdübān:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **14**
   Far. Merdiven, süllem, mirkât.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

nesḫ:

1. **nesḫī:**-*ī*
   Mesnevi 39
   Mısra: **94**
   Hat sanatında, özellikle yazma ve basma eserlerde yaygın olarak kullanılan bir yazı çeşidi.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlīḳī ḫoş yaz ki bilesin hüner

neşr ola:

1. **neşr ola:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: -
   Yayımlamak.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

neşri:

1. **neşri:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **34**
   Düz.

Lāmda ancaḳ dil yaşşı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

nestaʿīn:

1. **nestaʿīn:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **9**
   Yalnız senden yardım dileriz. (Fatiha/5).

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

2. **nestaʿīn:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **78**
   Yalnız senden yardım dileriz. (Fatiha/5).

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfifī ḳıl

3. **nestāʿinü:**-*ü*
   Mesnevi 16
   Mısra: **26**
   Yardım, Allah'ın yardımıyla.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmū'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

netāyic oldı:

1. **netāyic oldı:**-*dı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **120**
   Kelime Tipi: -
   Neticeler, sebepler.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

nevʿ:

1. **nevʿīle:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **241**
   Çeşit, cins.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

2. **nevʿīle:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **241**
   Çeşit, cins.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfī bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

3. **nevʿi:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Türlü, çeşit, cins.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

4. **nevʿ:**
Mesnevi 10
Mısra: **1**
1. yeni, taze 2. türlü, çeşit, cins.

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ahī

5. **nevʿ:**
Mesnevi 16
Mısra: **1**
1. yeni, taze 2. türlü, çeşit, cins.

Nevʿ ḫāmis medd-i ʿārız hoşca diñle ey gözüm

6. **nevʿ:**
Mesnevi 26
Mısra: **1**
i. (Ar. nev‘) 1. Cins, tür: 2. Sınıf: 3. Türlü:.

Bil mücanis ḥarflerinüñ maḫreci üç nevʿ işit

7. **nevʿ:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
i. (Ar. nev‘) 1. Cins, tür: 2. Sınıf: 3. Türlü:.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel s̲āni diñle gözüm

8. **nevʿ:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
i. (Ar. nev‘) 1. Cins, tür: 2. Sınıf: 3. Türlü:.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̲āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

nevʿ sālis:

1. **nevʿ s̲āliş:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Üçüncü çeşit.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ s̲āliş maḫrecidür mīm bā işit püs̲er

nevāciz:

1. **nevāciz:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Azı dişlerinin sonundaki altlı üstlü bulunan dişler.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̲enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

2. **nevāciz:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Azı dişlerinin sonundaki altlı üstlü bulunan dişler.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

nevʿ-i āhir:

1. **nevʿ-i āhir:**
Mesnevi 10
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Son şey, son olarak.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

2. **nevʿ-i āḫir:**
Mesnevi 30
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Son şey, son olarak.

Hem mi s̲āli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

nevʿ-i diġer:

1. **nevʿ-i diġer:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Başka cins.Diğer çeşit.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

nevʿ-i evvel:

1. **nevʿ-i evvel:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ilk tür.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle mi s̲āl

nevʿ-i rābiʿ:

1. **nevʿ-i rābiʿ:**
Mesnevi 14
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Dördüncü çeşit.

Eks̲eri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

nevʿ-i sālis:

1. **nevʿ-i s̲āliṯ:**
Mesnevi 14
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Üçüncü çeşit.

K̲anda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfîfi ḳıl
Nevʿ-i s̲āliṯ çün ḥurūfātdadır eks̲er vāḳıʿāt

nevʿ-i sānī:

1. **nevʿ-i s̲ānī:**
Mesnevi 14
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İkinci çeşit.

Temürūnī dābbeten ḥaysātı mis̲lü'l-kelām
Nevʿ-i s̲ānī kelime muḫaffef olur pür hüner

2. **nevʿ-i s̲ānī:**
Mesnevi 14
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
İkinci çeşit.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̲ānī fikri ḳıl

nevʿile:

1. **nevʿile:**
Mesnevi 10
Mısra: **13**
Çeşitle.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̲ābitān

nevʿinī:

1. **nevʿinī:**
Mesnevi 27
Mısra: **7**
Çeşit, tür.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle mis̲āl

nezīr:

1. **nezīr:**
Mesnevi 38
Mısra: **17**
Doğru yola getirmek için Allah'ın vereceği cezâları bildirip korkutan. Hz. Muhammed için kullanılan bu ifadenin karşıtı beşirdir. Hz. Muhammed cennetin varlığını insanoğluna bildirmekle beşir, cehennemin varlığını bildirmekle nezir sıfatını haiz olmuştur.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfîf bu maḳamda ol nezīr

nice:

1. **niçe:**
Mesnevi 39
Mısra: **54**
Bir çok, hayli.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

2. **niçe:**
Mesnevi 1
Mısra: **48**
Bir çok, hayli anlamlarını taşıyan miktar zarfı.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

3. **niçe:**
Mesnevi 1
Mısra: **63**
"Kaç, ne kadar" anlamında soru sıfatı.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet kes̲erdür

4. **niçe:**
Mesnevi 1
Mısra: **184**
Birçok, hayli, ne kadar çok.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

5. **nice:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
"Bir çok, hayli." anlamlarını taşıyan sıfat.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

nidā:

1. **nidāʾı:-ʾı**
Mesnevi 1
Mısra: **127**
1. Çağırma, ses etme. 2. Gaipten gelen ses.

Feṣāḥat maʿdeni āḥsen nidāʾı
Giçer miḥrāba baʿż ider imāmet

nihal:

1. **nihāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **213**
Ağaç, fidan.

Öġredirsün dünyanıñ eşġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

nihānī:

1. **nihānī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **207**
   Gizli, gizlice.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki ṣāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

nihāyāt:

1. **nihāyātun:**-*un*
   Mesnevi 21
   Mısra: **21**
   Sınır, sınırlı.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

nihāyet:

1. **nihāyet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **4**
   Son, sınır.

Ḳamu āciz gedā illā hüveʾllāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

3. **nihāyet:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **56**
   1. Son. 2. Sonunda, en sonunda.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı intıbāḳ

niʿimmāh:

1. **niʿimmāhī:**-*ī*
   Mesnevi 9
   Mısra: **23**
   Arapça misaller.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ
Bil miṣālini yihiddī ve niʿimmāhī gibi

nīk nām:

1. **nīk nām:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   İyi nam salmış, iyi adlı.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

niʿmet:

1. **niʿmeti:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **61**
   Rızık, nimet || Servet, mal, mülk.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

niʿmet-i tamām:

1. **niʿmet-i tamām:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **142**
   Kelime Tipi: -
   Lutufʿeseri olan iyilik, ihsan, bağış.Allah'ın kullarına bağışı olan yiyecek içecek vb., özellikle ekmek:.

Hem didārını göre ḥakkıñ ola niʿmet-i tamām
Ḫāliḳüñ ʿavnī ʿināyetiledür bu az kelām

niṣāb:

1. **niṣāb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **126**
   1.Asıl, mebde, memba 2. İstenilen derece, kıvam 3.Sermaye,mal.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

nisāda:

1. **nisāda:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **9**
   Nisa Suresinde.

Muḫtelifʿmevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Şuʿarā

2. **nisāda:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **12**
   Nisa Suresi.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāfʿol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

3. **nisāda:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **18**
   Nisa Suresi.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafẓı hemān

nişān:

1. **nişān:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
1. İşâret, belirti, iz, alâmet. 2. Ayırıcı işâret, alâmet-i fârika.

Meksūr olsa terḳīḳ mis̱lī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

nişān it:

1. **nişān it:**
Mesnevi 1
Mısra: **240**
Kelime Tipi: -
Belirlemek.

Yazınca hem işāretle ʿayān it
Mis̱āllere nişān it ser-sühanla

nisār itsem:

1. **nis̱ār itsem:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Dağıtmak, saçmak, feda etmek.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun nis̱ār itsem saña söz uzanur

nisbet:

1. **nisbet:**
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Göre, nazaran, nisbetle.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

2. **nisbet:**
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Göre, nazaran, nisbetle.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı s̱ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı s̱aḳīl

nişīn:

1. **nişīn:**
Mesnevi 1
Mısra: **105**
Oturan.

Nişīn ol medresenüñ kūşesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

2. **nişīn:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
Oturan.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

nitmeli:

1. **nitmeli:**
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Ne yapmalı? Ne etmeli?.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

2. **nitmeli:**
Mesnevi 39
Mısra: **191**
Ne yapmalı? Ne etmeli?.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

niyāz:

1. **niyāzum:**-*um*
Mesnevi 1
Mısra: **216**
Yalvarma, rica, istirham; büyüklerden birinin huzurunda edeple bulunmak bazı tarikat dervişlerinin tarikat yolunda kendisinden üstün birine kendini teslim etmesi; derviş armağanı; hediye, ihsan, sadaka (Pakalın, 1983. 701).

Makāmın ide ḥaḳ dārüʿn- naʿīmi
Hemān budur niyāzum ol Ḫudāyā

2. **niyāzum:**-*um*
Mesnevi 1
Mısra: **226**
Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica, dua.

Bilür ḳurrā sözi nāfiz olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

niye:

1. **niye:**
Mesnevi 39
Mısra: **46**
Neden, niçin.

Niye geldin ḫücreye kārin nedir
Çünki atan anan itdi himmeti

niyet:

1. **niyeti:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **118**
Niyet, kurma, kasıt, meram.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

niyyet:

1. **niyyetini:**-*in, -i*
Mesnevi 38
Mısra: **114**
Niyet.Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

niẓām:

1. **niẓām:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Dirlik, tertip, düzen.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil miṣālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

nola:

1. **nola:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Ne olur.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola

nolaydı:

1. **nolaydı:**
Mesnevi 1
Mısra: **138**
Ne olurdu, keşke.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

nüket:

1. **nüket:**
Mesnevi 5
Mısra: **46**
İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü sözler; nükteler.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

nümā:

1. **nümā:**
Mesnevi 38
Mısra: **132**
Far. Gösterici. (Terkip ile kullanılır: cihan-nümâ, reh-nümâ, kıble-nümâ. âyende-nümâ: Gelenleri görmek için hane kapıları üzerine konulan çifte ayna).

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

nūn:

1. **nūnki:**-*ki*
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Hurûf-ı Osmâniyyenin yirmi sekizinci harfi olan "n"nin ismi.

Ṣol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

2. **nūnı:**-*ı*
Mesnevi 38
Mısra: **75**
Hurûf-ı Osmâniyyenin yirmi sekizinci harfi olan "n"nin ismi.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

3. **nūn:**
Mesnevi 4
Mısra: **27**
"Nun" harfi.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

4. **nūn:**
Mesnevi 21
Mısra: **3**
"Nun" harfi.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

5. **nūn:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
"Nun" harfi.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

6. **nūn:**
Mesnevi 36
Mısra: **51**
"Nun" harfi.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

7. **nūn:**
Mesnevi 5
Mısra: **63**
Arapça n harfi.

Her ḳaçan itsen telaffuẕ bunları taḫfîfî it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

8. **nūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Arapça n harfi.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

9. **nūn:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Arapça n harfi.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

10. **nūn:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Arapça n harfi.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

nūn sākin:

1. **nūn sākin:**
Mesnevi 22
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

nūndur:

1. **nūndur:**
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

nūn-ı ḫāliṣ:

1. **nūn-ı ḫāliṣ:**
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Nun ba harfine uğradığı zaman halis nun olur.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hays̱-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

nūn-ı ḫayşum:

1. **nūn-ı ḫayşum:**
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Geniz nunu.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

nūn-ı sākin:

1. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

2. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

3. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

4. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

5. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ

6. **nūn-ı sākin:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

nūn-ı sākinden:

1. **nūn-ı sākinden:**-*den*
   Mesnevi 38
   Mısra: **79**
   Kelime Tipi: -
   Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

nūr:

1. **nūrı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **43**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

2. **nūrını:**-*ı, -nı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **5**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

3. **nūrını:**-*ı, -nı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **50**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

4. **nūr:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **8**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

5. **nūrı:**-*ı*
   Mesnevi 29
   Mısra: **16**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Maḥv olur nūrı żiyāsı hakeẕā ḫāmis ʿaşer

6. **nūrınıñ:**-*ı, -nıñ*
   Mesnevi 35
   Mısra: **1**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Çünki Ḳur'ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge

7. **nūr:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **112**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr gönlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

8. **nūrı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **107**
   1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur başar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

9. **nūrını:**-*ı, -nı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **27**
   Işık ve aydınlık.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

10. **nūr:**
    Mesnevi 6
    Mısra: **44**
    Aydınlık, parıltı, parlaklık, ışık, ziya.

Işṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

nūr ider:

1. **nūr ider:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Aydınlatmak.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider gönlünde cevlān Şemsīden alsan eser

nūr-ı ʿayn:

1. **nūr-ı ʿayn:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Göz nuru, göz parıltısı.

Ḥarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḥarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

nūr-ı ḳamer:

1. **nūr-ı ḳamer:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Ayın nuru, ayın ışığı.

Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

nūr-ı ḳur'ān:

1. **nūr-ı ḳur'ān:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Kur'an-ı Kerim'in nuru.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eser

nuṣḥ eylekim:

1. **nuṣḥ eylekim:**-*kim*
   Mesnevi 30
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Öğüt, nasihat vermek.

Tecvīdi ḥoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

O

1. **o:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **27**
   "O" teklik üçüncü şahıs zamiri.

O Ḳur'ān nūrını icrā kamerdür
İrişdi Fātiḥī ḥükmi İrāna

2. **o:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **41**
   "O" teklik üçüncü şahıs zamiri.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette Oşmān

3. **o:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **35**
   "O" üçüncü tekil şahıs zamiri.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

4. **o:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **1**
   "O" işaret sıfatı.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

5. **o:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **4**
   "O" işaret sıfatı.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā şā cīm dāl u ẕāl u zā

6. **o:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **156**
   "O" işaret sıfatı.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

7. **o:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **6**
   "O" işaret sıfatı (Allah (C.C.)).

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

o yerde:

1. **o yerde:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Orada, o yerde.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

oġl:

1. **oġluñ:**-*uñ*
   Mesnevi 39
   Mısra: **39**
   Erkek çocuk.

Bir ḥurūf on şevāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

2. **oġlını:**-*ın, -ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **208**
   Delikanlı, erkek çocuk.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḫiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

oġul:

1. **oġul:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **21**
   Cinsiyeti erkek olan evlât.

Ḫarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

2. **oġul:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **15**
   Cinsiyeti erkek olan evlât.

Bil miṣāli vezkür' isme Rabbike minhü' işnetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

3. **oġul:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **47**
   Oğul.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

4. **oġul:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **25**
   Oğul.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

5. **oġul:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
Oğul.

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

6. **oġul:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Erkek evlat.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

7. **oġluñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **35**
Erkek evlat.

Medrese emürini ḳo ḳāl u ḳīl
Çünki bismillah oġluñ didi cān

8. **oġul:**
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Erkek cinsten olan genç kimseler için kullanılan hitap sözü.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

9. **oġul:**
Mesnevi 9
Mısra: **25**
Evlat.

Tecvidi manẓūmı ḥıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

10. **oġul:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
Erkek çocuk.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

11. **oġul:**
Mesnevi 38
Mısra: **116**
Erkek çocuk.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

12. **oġul:**
Mesnevi 39
Mısra: **37**
Erkek çocuk.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

13. **oġlum:**-*um*
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Oğul.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

oḳı

1. **oḳı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **111**
Okumak, söylemek.

Gel Şerīfi di kitābetden ḫiṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

oḳı-:

1. **oḳı:**
Mesnevi 1
Mısra: **243**
Okumak. öğrenmek.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

oḳı:

1. **oḳı:**
Mesnevi 37
Mısra: **23**
Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

2. **oḳı:**
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Okumak.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

3. **oḳı:**
Mesnevi 38
Mısra: **114**
Okumak.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḫāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

4. **oḳı:**
Mesnevi 38
Mısra: **105**
Okumak.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaşā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

5. **oḳı:**
Mesnevi 39
Mısra: **124**
Oku.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Şāhidi ḫāfıẓīyi bil

6. **oḳı:**
Mesnevi 39
Mısra: **135**
Oku.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

oḳıt:

1. **oḳıtdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **69**
Okut-.

Ki Ḳur’ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

oḳıyan:

1. **oḳıyanlar:**-*lar*
Diğer 1
Mısra: **2**
Okuyan, okuyan kimse.

1219’a bunı yazdım yādigār olmak içün oḳıyanlar bir duā kılmak içün

oḳu:

1. **oḳuma:**-*ma*
Mesnevi 38
Mısra: **116**
Okumak.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

2. **oḳumuş:**-*muş*
Mesnevi 1
Mısra: **132**
Okumak, sesli olarak söylemek.

Naṣr-ı yenṣar bilür eyler kifāyet
Oḳumuş mādde bilmez ḥaḳ kelāmı

3. **okurlar:**-*r*, -*lar*
Mesnevi 1
Mısra: **149**
Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

4. **oḳudı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur’ānı tecvīdile ol

5. **oḳudı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlemek veya seslendirmek.

Ki Ḳur’ānile buldılar necātı
Oḳudı Ḳur’ānı icrāʾı bunlar

oḳuduñ:

1. **oḳuduñ:**
Mesnevi 38
Mısra: **12**
Okursan.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul
oḳuma:

1. **oḳuma:**
Mesnevi 38
Mısra: **117**
Okuma.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

oḳumaḳ:

1. **okumaġa:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Okumak, talim etmek.

Çünki Ḳur’ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal mes̱ān

oḳunur:

1. **oḳunur:**
Mesnevi 30
Mısra: **18**
Okunur, okumak.

Kesre ems̱āli beşīr nez̤īr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer
oḳut:

1. **oḳuda:**-*da*
Mesnevi 1
Mısra: **221**
Okumasını, öğrenmesini sağlamak.

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

2. **oḳut:**
Mesnevi 1
Mısra: **233**
Okumasını, öğrenmesini sağlamak.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

3. **oḳut:**
Mesnevi 1
Mısra: **233**
Okumasını, öğrenmesini sağlamak.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafîf ḳıl

<u>oḳutdı:</u>

1. **oḳutdı:**
Mesnevi 1
Mısra: **80**
Okutmak.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

<u>oḳuyana:</u>

1. **oḳuyana:**
Mesnevi 38
Mısra: **122**
Okuyana.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerîfi tensīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

<u>oḳuyanı:</u>

1. **oḳuyanı:**
Mesnevi 39
Mısra: **229**
Okumak, söylemek;okutmak,söyletmek.

Gel Şerîfî ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

<u>oḳuyuben:</u>

1. **oḳuyuben:**
Mesnevi 38
Mısra: **133**
Okursa.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

<u>ol-:</u>

1. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **29**
1.Olmak.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ẓaʿf ile süstlükdür cerīr
Ẓaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẓ

2. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 5
Mısra: **44**
1.Olmak.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

3. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **7**
... hale gelmek.

Bilmese Ḳur'ān mümeyyiz bilmedi ol hiç maḳāl
Oldı kāmil baʿżı ʿālim başladı ḳıldı naẓar

4. **olduñ:**-*du, -ñ*
Mesnevi 32
Mısra: **7**
Olmak eylemi, şeklini almak, haline gelmek.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fîhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabī

5. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **15**
Bulunmak, var olmak.

Ḥarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan e<u>s</u>er

6. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem <u>s</u>enāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

7. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem <u>s</u>enāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

8. **olur:**-*ur*
Mesnevi 5
Mısra: **67**
Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı <u>s</u>ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı <u>s</u>aḳīl

9. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Bulunmak, mevcut olmak, var olmak.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa <u>s</u>ābitāt

10. **olġıl:**-*ġıl*
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

11. **olup:**-*up*
Mesnevi 6
Mısra: **34**
"Olmak" yardımcı fiili.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

12. **olup:**-*up*
Mesnevi 10
Mısra: **7**
"Olmak" yardımcı fiili.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

13. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **19**
Bir vasfı kazanmak, hâline gelmek.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

14. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 7
Mısra: **64**
"Ol-" yardımcı fiili.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

15. **ola:**-*a*
Mesnevi 14
Mısra: **24**
"Ol-" yardımcı fiili.

Ḥarf-i meddlerinden biri ḫoş bunda bulunmuş ola
Medd-i lāzım ḥarf-i müṣaḳḳal tā sīnüñ sīni gibi

16. **olan:**-*an*
Mesnevi 6
Mısra: **17**
"Olmak" yardımcı fiili.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan
ol:

1. **olınsa:**-*ın, -sa*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Olmak.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

2. **oldılar:**-*dı, -lar*
Mesnevi 5
Mısra: **55**
Olmak.

Iṣṭılāḥī ḳurrā da inde'l nuṭuḳ aġzuñ fetāḥ
Muṭbaḳa ḥarflerinüñ çün māʿadāsı oldılar

3. **ol:**
Mesnevi 38
Mısra: **17**
Olmak.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

4. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **148**
Olmak.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Ṣol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

5 **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Olmak.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

6. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **148**
Olmak.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Ṣol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

7. **ol:**
Mesnevi 14
Mısra: **13**
O.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

8. **ol:**
Mesnevi 14
Mısra: **32**
O.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

9. **ol:**
Mesnevi 37
Mısra: **1**
O.

Başla bundan ṣoñra bildür ol ḳırāʿat ḥālini

10. **ola:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **68**
1. Olmak.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

11. **ola:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **208**
1. Olmak.

İderdim ḫavfı ḳalbümde nihānī
Ki ṣāyed ola maʿnīde ḫaṭa çoḳ

12. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **204**
1. Olmak.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

13. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **9**
1. Olmak.

Hem rebāiyye s̱enā yā muttaṣıl ems̱āl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı mis̱l-i fī'l evvel

14. **oldılar:**-*dılar*
Mesnevi 4
Mısra: **23**
1. Olmak.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u s̱ā

15. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **1**
1. Olmak.

Bāb-ı evvel oldı çün Tecvīd Ḳarabaṣda ıʿyān

16. **oldılar:**-*dılar*
Mesnevi 21
Mısra: **16**
1. Olmak.

Mīmi ḳalb oldı bular çünki ḳarābet oldılar
Ḫoş mis̱ālinden münāsib bir iki idem neṣīr

17. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 37
Mısra: **12**
1. Olmak.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

18. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 38
Mısra: **95**
1. Olmak.

Ṣemme üç biri Ṣuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

19. **ola:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
1.Olmak.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

20. **ol:**
Mesnevi 14
Mısra: **23**
O.

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña ṣeddeye irmiş ola

21. **olunca:**-*un, -ca*
Mesnevi 31
Mısra: **6**
... hale gelince, olunca.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

22. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **105**
Olmak.

Niṣīn ol medresenüñ kūṣesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i ʿYezdān ʿināyet

23. **olduġı:**-*duġ, -ı*
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Bulunmak, var olmak.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid ḥaẕf olınca tābʿī mevlūd olur

24. **olur:**-*ur*
Mesnevi 15
Mısra: **21**
1. nsz Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

25. **olmuşdı:**-*muş, -dı*
Mesnevi 1
Mısra: **147**
Olmak, haline gelmek, dönüşmek.

Mıṣır feṭḥi çün olmuşdı beşāret
Ferīḥlar düşdi çün şehrü ḳuralar

26 **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **10**
Meydana gelmek.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḫalḳında olʿayn ile ḫā

27. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **83**
"O" üçüncü teklik şahıs zamiri.

Muḥammed ismi ol Ḥāfıẕ-ı Şerīfi
Alurdım daḫı andan çok fevāīd

28. **olursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 8
Mısra: **19**
... halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̱āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

29. **olunca:**-*unca*
Mesnevi 29
Mısra: **7**
... halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

30. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **2**
... haline gelmek.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

31. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 18
Mısra: **5**
... gibi olmak.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̱ābiten

32. **olursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 15
Mısra: **6**
Olmak, olursa.

Ḥarf-i medle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḫarfi hemze olsa s̱ābitān

33. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **245**
"O" İşaret zamiri.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olmaz

34. **ol:**
Mesnevi 36
Mısra: **11**
"O" İşaret zamiri.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

35. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Olmak II Meydana gelmek.

Şefe baṭnıyla s̱enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

36. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **227**
"O" işaret sıfatı.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḫfemi ḫoş

37. **ol:**
Mesnevi 4
Mısra: **12**
"O" işaret sıfatı.

Geldi ol ednā-ı ḫalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

38. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **5**
"O" işaret sıfatı.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

39. **olaydı:**-+*a*, -+*(y)dı*
Mesnevi 1
Mısra: **140**
Olmak: Olsaydı, mümkün olsaydı.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

40. **ola:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **161**
.. halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

41. **ola:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **40**
.. halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

42. **ola:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **161**
.. halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

43. **ola:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **2**
.. halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

44. **ola:**-*a*
Mesnevi 35
Mısra: **4**
.. halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eṣer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẕāhire maʿlūm durur

45. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **44**
"O" 3. teklik şahıs zamiri || Hz. Ali.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

46. **ol**
Mesnevi 1
Mısra: **46**
"O" 3. teklik şahıs zamiri || Hz. Ali.

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı şānına ol şāh-ı devrān

47. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
"O" 3. teklik şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿa'l-meṣānī

48. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
"O" 3. teklik şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol şāh-ı kevneyn

49. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **9**
"O" 3. teklik şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

50. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **38**
"O" 3. teklik şahıs zamiri.

Ḥayā ehlī ḫocalar pīri Oṣman
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

51. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **14**
"O" 3. teklik şahıs zamiri.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur'ānı tecvīdile ol

52.. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **15**
"O" 3. teklik şahıs zamiri.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

53. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **205**
"Olmak" yardımcı fiili.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

54. **olurmış:**-*ur, -mış*
Mesnevi 19
Mısra: **4**
Olmak, bulunmak.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā ṣā cīm dāl u ẕāl u zā

55. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **31**
Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak; bulunmak, var olmak.

Ki benden ṣoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

56. **olmaz:**-*maz*
Mesnevi 1
Mısra: **102**
... olmaz, değildir.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

57. **olmaz:**-*maz*
Mesnevi 1
Mısra: **133**
... olmaz, değildir.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

58. **olmaz:**-*maz*
Mesnevi 23
Mısra: **4**
... olmaz, değildir.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

59. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **13**
... olmak.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

60. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **4**
... olmak.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

61. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **13**
... olmak.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

62. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **169**
O işaret zamiri.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

63. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **214**
O işaret zamiri.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

64. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **224**
O işaret zamiri.

Ḥāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

ol müdeḳḳiḳ:

1. **ol müdeḳḳiḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **132**
Kelime Tipi: -
En ufak gizli şeyleri görmeye, bilmeye çalışan.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿānī muḫtaṣar

ol muġanni:

1. **ol muġanni:**-*ol*
Mesnevi 38
Mısra: **120**
Kelime Tipi: -
Güzel sesle ve mûsikî kurallarına uyarak şarkı söyleyen kimse, şarkıcı, ses sanatkârı, hânende.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keṣīr

ol muḳayyed:

1. **ol muḳayyed:**
Mesnevi 9
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Kayıtlanmak, bağlanmak.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

2. **ol muḳayyed:**
Mesnevi 16
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Kayıtlanmak, bağlanmak.

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

ol sözleri:

1. **ol sözleri:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
O sözleri.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

ol zamān:

1. **ol zamān:**
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
O zaman.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

ol zamandur:

1. **ol zamandur:**-*dur*
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
O zaman.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḫarf-i medden birisi

ola:

1. **ola:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **3**
   Olsun.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

2. **ola:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **3**
   Olsun.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

3. **ola:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **4**
   Olsun.

Ol zamān idġām idüp miṣlinde ferḫunde ola
Çün miṣāli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

4. **ola:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **13**
   Olsun.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

5. **ola:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **4**
   Olsun.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

6. **ola:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **17**
   Olsun.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

7. **ola:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **23**
   Olsa,ola, olursa.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

8. **ola:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **20**
   Olsa.

Ḳıluben ḫoşca ḥazer ḳıl şeddeden ola ḫalāṣ
Ger müşebbiʿ eylesen oldı iki yā ḫālise

9. **ola:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **131**
   Olsa.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

olan:

1. **olanda:**-*da*
   Mesnevi 5
   Mısra: **49**
   Olan.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

2. **olan:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **1**
   Olan.

Var durur İdġām olan ḥarflere bir bāb-ı diġer

3. **olan:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **99**
   Olan.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

4. **olan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **147**
   Olan.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

5. **olan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **198**
   Olan.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

6. **olan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **205**
   Olan.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

7. **olan:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **147**
   Olan.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

8. **olan:**
Mesnevi 39
Mısra: **198**
Olan.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

9. **olan:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
...olan (kimse, kişi) "sıfat fiil".

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

10. **olan:**
Mesnevi 22
Mısra: **6**
...olan (şey) "sıfat fiil".

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

olan-:

1. **olanlar:**-*lar*
Mesnevi 1
Mısra: **225**
...olan (kimse, kişi) "sıfat fiil".

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

olanda:

1. **olanda:**
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Olan, olanda.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẕ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

2. **olanda:**
Mesnevi 38
Mısra: **72**
Olan, olanda.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḥarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

olanın:

1. **olanın:**
Mesnevi 39
Mısra: **141**
Olanın.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

olanlar:

1. **olanlar:**
Mesnevi 39
Mısra: **2**
Kişiler, insanlar.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẕūmı düzdük ḳatı çoḳ

2. **olanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 1
Mısra: **224**
Olmak,"olan kişiler, insanlar bağlamında.".

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfiẕ olanlar

3. **olanlar:**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Olanlar.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

olanlardan:

1. **olanlardan:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Olanlardan.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

olar:

1. **olarıñ:**
Mesnevi 1
Mısra: **74**
T. Çokluk üçüncü şahıs zamiri, onlar.

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı eṣnāsı ḫoş āʿlā

2. **olar:**
Mesnevi 1
Mısra: **87**
"Onlar" çokluk üçüncü şahıs zamiri.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

olasın:

1. **olasın:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Olasın.

Ḥāli vaḳfī iyice ḥıfẕ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

olasun:

1. **olasun:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **16**
   Olursun, ...hâline gelirsin.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ māba'dına çünkim ta'alluḳ ola

olaydı:

1. **olaydı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **139**
   Olsaydı, mümkün olsaydı.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i 'ilme sühūlet

oldı:

1. **oldı:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **17**
   Olmak.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebā'üd oldı bil iḫfā olur

2. **oldı:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **2**
   Gelmek, olmak.

Ta'rīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

3. **oldı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **202**
   "Olmak" yardımcı fiili.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

4. **oldı:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **14**
   "Olmak" yardımcı fiili.

İsm-i isnān ḳısm-ı ā'dād oldı cümle bā-tamām

5. **oldı:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **25**
   "Olmak" yardımcı fiili.

Şefe baṭnıyla s̲enā 'ulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

6. **oldı:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **33**
   "Olmak" yardımcı fiili.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı z̲ikr olan ḥarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek 'adū oldı bular

7. **oldı:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **41**
   "Olmak" yardımcı fiili.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

8. **oldı:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **3**
   "Olmak" yardımcı fiili.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
S̲āni oldı ḳalḳale s̲āli̲s̲ tefeşşi rābī līn

9. **oldı:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **53**
   Oldu.

Bil mi̲s̲āl teḫşā neḫaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

10. **oldı:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **91**
    Oldu.

Mes'elen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar En'āmdadur

11. **oldı:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **98**
    Olmak, bulunmak.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

12. **oldı:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **102**
    Oldu.

Oldı çün ḫayru'l-umūr evsāṭ-ı ḥāl
Līki dinde ā'lā'ı gözetmeli

13. **oldı:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **136**
    Oldu.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde 'ilmile olduñ fünūn

14. **oldı:**
Mesnevi 39
Mısra: **146**
Oldu.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

oldı bir:

1. **oldı bir:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Aynı oldu, bir oldu.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

oldı fürūʿ:

1. **oldı fürūʿ:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İkinci derece , önemsiz olan.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

oldı sehil:

1. **oldı sehil:**-*oldı*
Mesnevi 39
Mısra: **86**
Kelime Tipi: -
Kolay oldu.

Ṣoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

oldı tamām:

1. **oldı tamām:**
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Eksiksiz, tam olmak, tamamlanmak.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

oldıñ emīn:

1. **oldıñ emīn:**-*oldıñ*
Mesnevi 39
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Ey güvenirlik; güvenilir kimse.

Gör neler iḥsāni kıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

olduñ:

1. **olduñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **137**
Oldun.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

2. **olduñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **137**
Oldun.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

olduñ ḫabīr:

1. **olduñ ḫabīr:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Haberdar oldun, bilgili oldun.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

oldur:

1. **oldur:**
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Odur.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

2. **oldur:**
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Odur.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

3. **oldur:**
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Odur.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

4. **oldur:**
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Odur.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

olın-:

1. **olındı:**-*dı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **47**
   Olunmak ll yerine getirilmek.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

2. **olındı:**-*dı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **47**
   Olunmak ll yerine getirilmek.

Maḫreci lāma irişür çün aġızda düzenür
Dād ḥurūfı bir çetin maḫrec olındı ey oġul

3. **olındı:**-*dı*
   Mesnevi 9
   Mısra: **15**
   Olunmak ll yerine getirilmek.

Var durur gözine ḥişşe yoḳ ḳulaġuñ ḥişşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

4. **olındı:**-*dı*
   Mesnevi 9
   Mısra: **15**
   Olunmak ll yerine getirilmek.

Var durur gözine ḥişşe yoḳ ḳulaġuñ ḥişşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

olınca:

1. **olınca:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **25**
   Olduğu zaman.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḫarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

2. **olınca:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **25**
   Olduğu zaman.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḫarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

3. **olınca:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **4**
   Olduğu zaman, olunca.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

4. **olınca:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **4**
   Olduğu zaman, olunca.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

5. **olınca:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **23**
   Olduğu zaman, olunca.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

6. **olınca:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **23**
   Olduğu zaman, olunca.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

olındı:

1. **olındı:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Olunmak, meydana gelmek.

Harekenüñ s̱ülṣüni virüp s̱ülüs̱ānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẕ eyledüñ ṣādır olındı żaʿf avāz

2. **olındı:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Olunmak, meydana gelmek.

Harekenüñ s̱ülṣüni virüp s̱ülüs̱ānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẕ eyledüñ ṣādır olındı żaʿf avāz

olısar:

1. **olısar:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **4**
   Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

2. **olısar:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **4**
   Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

3. **olısar:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **14**
   Olmak, haline gelmek, bir vasıf kazanmak.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

4. **olısar:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **14**
   Olmak, haline gelmek, bir vasıf kazanmak.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

5. **olısar:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Olursa.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

6. **olısar:**
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Olursa.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

7. **olısar:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Olursa.

Biri bu mā-baʿdı ger kendü miṣillü olısar
Bilki bu idġām-ı miṣleyn hem maʿal ġunne olur

8. **olısar:**
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Olursa.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

olma:

1. **olmasa:**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
Bulunmamak II olmamak.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

2. **olma:**
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Olma!.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

3. **olma:**
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Halinde bulunmamak, ... haline gelmemek.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

4. **olma:**
Mesnevi 39
Mısra: **154**
Olma.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

olma-:

1. **olmadı:**-*dı*
Mesnevi 8
Mısra: **20**
Olmamak.

Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī
Sālisüñ iʿrābı meftūḥ bil miṣāl e-aʿcemī

olma esīr:

1. **olma esīr:**
Mesnevi 39
Mısra: **106**
Kelime Tipi: -
Esir olma.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

olmadı:

1. **olmadı:**
Mesnevi 8
Mısra: **13**
Olmamak, bulunmamak, mevcut olmamak.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı

2. **olmadı:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Olmamak, bulunmamak, mevcut olmamak.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

3. **olmadı:**
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Olmamak, mevcut olmamak, bulunmamak.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

4. **olmadı:**
Mesnevi 16
Mısra: **11**
Bulunmamak, mevcut olmamak.

Medd-i ʿārıẓ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı sābit olmadı

5. **olmadı:**
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Bulunmamak, mevcut olmamak.

Lafẓda sābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

6. **olmadı:**
Mesnevi 32
Mısra: **3**
Bulunmamak, mevcut olmamak.

Ennehū bihī miṣāliʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

olmadığıçün:

1. **olmadığıçün:**
Mesnevi 19
Mısra: **16**
Olmadığından.

Olmadığıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

olmalı:

1. **olmalı:**
Mesnevi 39
Mısra: **181**
Olmalı.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

2. **olmalı:**
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Olmalı.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

3. **olmalı:**
Mesnevi 39
Mısra: **181**
Olmalı.

Atma kendin alçaġa göster ʿalā
Cismüñ ednā cānuñ āʿlā olmalı

4. **olmalı:**
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Olmalı.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

olmasa:

1. **olmasa:**
Mesnevi 4
Mısra: **28**
Olmamak.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

2. **olmasa:**
Mesnevi 25
Mısra: **13**
Olmasa, meydana gelmese.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

olmasını:

1. **olmasını:**
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Olmasını, yapılmasını.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

olmasun:

1. **olmasun:**
Mesnevi 37
Mısra: **24**
Bulunmamak II olmamak.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿżı ey zenāneler

olmaya:

1. **olmaya:**
Mesnevi 34
Mısra: **10**
Bulunmamak.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eṣeri olmaya
Ekṣeri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

2. **olmaya:**
Mesnevi 34
Mısra: **18**
Olmasa.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfī vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

3. **olmaya:**
Mesnevi 38
Mısra: **54**
Olmasın.

Āṣikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

4. **olmaya:**
Mesnevi 38
Mısra: **74**
Olmasa.

Be ʿazāb nerde gelürse laḥn-ı ḫafī olmaya
Lāmı ḫāliṣ eyle bundan ṣoñra nūnı ḳıl ḫafī

5. **olmaya:**
Mesnevi 38
Mısra: **140**
Olmasın.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

6. **olmaya:**
Mesnevi 39
Mısra: **190**
Olmasın.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

olmaz:

1. **olmazdı:**-*dı*
Mesnevi 7
Mısra: **64**
Olmamak.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

2. **olmaz:**
Mesnevi 1
Mısra: **247**
Uygun olmaz.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfī bil sözüñ eyleme lāfī

olsa:

1. **olsa:**
Mesnevi 8
Mısra: **17**
Olsa.

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

2. **olsa:**
Mesnevi 16
Mısra: **19**
Olsa.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i sāni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

3. **olsa:**
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Olsa.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

4. **olsa:**
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Olsa.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

5. **olsa:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Olursa.

Ḥarf-i evvel sākin olsa ṣāniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

6. **olsa:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Olursa.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ṣ-ṣüdūr

7. **olsa:**
Mesnevi 30
Mısra: **19**
Olursa.

Kesre emṣāli beşīr neẕīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

8. **olsa:**
Mesnevi 32
Mısra: **1**
Olsa, olursa.

Olsa mā-ḳabli żamīrüñ müteḥarrik medd olur

9. **olsa:**
Mesnevi 34
Mısra: **29**
Olsa, olursa.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

olsa da:

1. **olsa da:**
Mesnevi 34
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Olsa da, olursa da.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

olsa ger:

1. **olsa ger:**
Mesnevi 36
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Olursa eğer.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eser
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

olsa vāḳıʿ:

1. **olsa vāḳıʿ:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Meydana gelmek, vuku bulmak.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i ṣāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

olsalar:

1. **olsalar:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **32**
   Olsalar.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḫavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḫaffef ṭā siniñ mīmi gibi

olsaydı:

1. **olsaydı:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **33**
   Olsa idi.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

olsun:

1. **olsun:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **129**
   Olsun.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

olsun delīl:

1. **olsun delīl:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **130**
   Kelime Tipi: -
   Kanıt, delil olsun.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḫak rehnümā

olun:

1. **olunursa:***-ur, -sa*
   Mesnevi 35
   Mısra: **12**
   Olunmak: Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren ve eskiden daha çok kullanılıp şimdi kullanılma alanı daralmış bulunan yardımcı fiil.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

olunca:

1. **olunca:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **209**
   Olduğu zaman.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Ṣerīfī ḥāfiż ki ẕikr olındı aḳdem

olup:

1. **olup:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **14**
   Olup.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfifi ḳıl

olur:

1. **olur:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **17**
   Olur: Ol-, olur.

Birisi bu meftūḥ olursa eğer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

2. **olur:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **19**
   Olur: Ol-, olur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i ṣāni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

3. **olur:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **20**
   Olur: Ol-, olur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

4 **olur:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **11**
   -dır, -dir, -dur, -dür".2.Olur: Ol-, olur.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

5. **olur:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **22**
   -dır, -dir, -dur, -dür".2.Olur: Ol-, olur.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

6. **olur:**
Mesnevi 32
Mısra: **2**
-dır, -dir, -dur, -dür". Ol, olur.

Ennehū bihī miṣāliʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

7. **olur:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
-dır, -dir, -dur, -dür". Ol, olur.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

8. **olur:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
-dır, -dir, -dur, -dür". Ol, olur.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

olur yārān:

1. **olur yārān:**-*olur*
Mesnevi 39
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
Arkadaş, dost olur.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

olurmuş:

1. **olurmuş:**
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Olurmuş.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

olursa:

1. **olursa:**
Mesnevi 8
Mısra: **25**
... olursa, meydana gelirse II ancak, yalnızca.

Hem bulardan birisi ḫoş elifi tefḫīmedür
Ḫarf istiʿlā olursa baʿdehū elif eġer

2. **olursa:**
Mesnevi 29
Mısra: **1**
... olursa, meydana gelirse II ancak, yalnızca.

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād

3. **olursa:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
... olursa, meydana gelirse II ancak, yalnızca.

Ḥükmini bil ey birāder ḫükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

4. **olursa:**
Mesnevi 14
Mısra: **30**
Olursa, gelirse.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle ṣābiten lafẓı sükūn bir olsalar

5. **olursa:**
Mesnevi 30
Mısra: **5**
Olursa, ise.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

olusar:

1. **olusar:**
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Olursa.

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

on beş:

1. **on beş:**
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
On beş.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

2. **on beş:**
Mesnevi 5
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
On beş 15.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pekʿadū oldı bular

Ö

öġredir:

1. **öġredir:**
Mesnevi 39
Mısra: **55**
Öğretir.

Niçe dürlü dil nüvāz efvāhiden
Azıdır hem öġredir meyhāneyi

öğredirsün:

1. **öğredirsün:**
Mesnevi 39
Mısra: **212**
Öğretirsin.

Öğredirsün dünyanıñ eşġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

ölünce:

1. **ölünce:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
Öldüğün zaman.

Öyle şoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

ʿömer:

1. ʿ**ömerdür:***-dür*
Mesnevi 1
Mısra: **26**
İkinci İslam halifesi, Ne zaman doğduğuna dair iki farklı rivayet bulunan Hz. Ömer bir rivayete göre Fil Vakası'ndan on üç yıl kadar sonra başka bir rivayete göre ise Ficar savaşından dört yıl kadar önce Mekke'de doğdu. Baba tarafından soyu Hz. Peygamber'in soyu ile birleşir. Hz. Ömer bisetin altıncı yılında müslüman oldu. Müslümanların Medine'ye hicrete başlamamalarıyla kendisi de bazı akrabalarıyla hicret etti. Katıldığı bazı seriyyeler dışında Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı ve yapılan yüm savaşlarda bulundu. Hz. Ebu Bekir'in hilafeti döneminde danışmanlık ve kadılık görevlerinde bulundu. Kur'an'ın kitap olarak toplatılmasını Hz. Ebu Bekir'e o söylemiştir. Hz. Ebu Bekir'den sonra halifeliğe seçildi. Döneminde, İslam orduları tarafından Irak, İran, Azerbaycan, Suriye, el-Cezîre, Filistin ve Mısır islam toraklarına katıldı. Hz. Ömer miladi 644 yılında, Mugire b. Şu'be'nin Basra valisi iken edindiği kölesi Ebû Lü'lüe tarafından hançerlendi ve üç gün sonra vefat etti. En meşhur lakabı Faruk (Hak ile batılı birbirinden ayıran) Hz. Peygamber tarafından verildi. Adaleti ile bilinmektedir. Adalet işlerine önceleri atanan valiler bakarken Kûfe, Basra, Dımaşk, Filistin, Humus, Ürdün, Mısır ve Bahreyn'e kendisine bağlı kadılar tayin etti. Bütün emir ve yasakları önce kendisi uygular, halka verdiği emirleri aile mensuplarına da söyleyerek uymalarını isterdi.

Olamazdı didi ol şāh-ı enver
Çün ikinci Ḫalife ol ʿÖmerdür

2. ʿ**ömer:**
Mesnevi 1
Mısra: **32**
Hz.Ömer,halife.

Ki benden şoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

ʿ**ömr:**

1. ʿ**ömrimizi:***-imizi*
Mesnevi 1
Mısra: **186**
Ömür, hayat.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

ʿ**ömr-i ḫayr:**

1. ʿ**ömr-i ḫayr:**
Mesnevi 1
Mısra: **72**
Kelime Tipi: -
Hayırlı ömür.

Din-i islāmımıza eyledi yakẕān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

ʿ**ömr-i muṭavvel:**

1. ʿ**ömr-i muṭavvel:**
Mesnevi 1
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Uzun ömürlü.

Çü cehlistanda ḳaldın ḳanı gayret
Ata ana ola ʿömr-i muṭavvel

ʿ**ömür:**

1. ʿ**ömür:**
Mesnevi 1
Mısra: **160**
Ömür.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet

1. **ön:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Ön, ön taraf.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ṣenā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

öñünde:

1. **öñünde:**
Mesnevi 6
Mısra: **50**
Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı.

Ḳıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

öteberi:

1. **öteberi:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **105**
   Öteye beriye; bir o yana bir bu yana.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

öyle:

1. **öyledir:**-*dir*
   Mesnevi 28
   Mısra: **20**
   O şekilde, ona benzer, onun gibi.

Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

2. **öyle:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **188**
   "O biçimde, o tarzda" anlamında durum zarfı.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

3. **öyle:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **223**
   Öyle, o şekilde.

Fırṣatı bulsa hemān başıñ keser
Ne umarsun öyle evlāddan beşer

öz:

1. **özüñe:**-*üñ, -e*
   Mesnevi 37
   Mısra: **29**
   Bir şeyin temel unsuru, aslı ve maksadı olan ana nokta, esas, zübde.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

özü:

1. **özüge:**-*ge*
   Mesnevi 35
   Mısra: **1**
   Kendi, kendisi.

Çünki Ḳur'ān nūrınıñ şemʿī doḳundı özüge

2. **özüge:**-*ge*
   Mesnevi 38
   Mısra: **120**
   Kendi, kendisi.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keşīr

3. **özüge:**-*ge*
   Mesnevi 39
   Mısra: **79**
   Kendi, kendisi.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

ʿözür:

1. ʿ**özür:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **27**
   Özür, af dileme.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

P

pāk-zebān:

1. **pāk-zebān:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **6**
   Temiz, açık anlaşılır dilli.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

panzehir:

1. **panzehiri:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **223**
   Bir zehrin etkisini ortadan kaldırabilen madde.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḫāfıẓ olanlar

pāy:

1. **pāyını:**-*ı, -n, -ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **162**
   Ayak.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

2. **payın:**-*ı, -n*
   Mesnevi 9
   Mısra: **21**
   Hisse, nasip.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

pāy-ı türābıñ:

1. **pāy-ı türābıñ:**-*ıñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **84**
   Kelime Tipi: -
   Ayağının toprağı.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

peder:

1. **peder:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **57**
   Baba.

Sene çār-ṭıfliken peder Ṣefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

2. **peder:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **15**
   Baba.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṣ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

3. **peder:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **61**
   Baba.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānīʿi mümkün degildür ey peder

peh pehe:

1. **peh pehe:**-*pehe*
   Mesnevi 39
   Mısra: **184**
   Kelime Tipi: -
   Şaşma ünlemi.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

pek:

1. **pek:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **42**
   Çok fazla, öyle pek.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda pek düşdi alçaġa hemān
Hangi aʿlādan lisānuñ ayrılup indi ḳatı

2. **pek:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **33**
   Çok fazla, oldukça.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

3. **pek:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **59**
   Çok fazla, oldukça.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

4. **pek:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **33**
   Çok fazla, oldukça.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

5. **pek:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **21**
   Çok fazla, oldukça.

Sükker ābā çalınca şuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

5. **pek:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **52**
   Çok fazla, oldukça.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

pendi ʿaṭṭār:

1. **pendi ʿaṭṭār:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **127**
   Kelime Tipi: -
   Feridüddin Attar'ın Eseri.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

perk olındı:

1. **perk olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Sağlam, kuvvetli, şiddetli.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda bil perk olındı ḫarf-ı nām
Ḫarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

perklik oldı:

1. **perklik oldı:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: -
   Sağlam ve sert olmak.

Baʿżılar iʿlān olındı baʿż iḫfā oldılar
Bil müşedded perklik oldı maʿnāʾı luġatüʾl- kelām

pes:

1. **pes:**
Mesnevi 20
Mısra: **9**
(Ses için) Alçak ve kalın.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

2. **pes:**
Mesnevi 20
Mısra: **10**
(Ses için) Alçak ve kalın.

Çakılur ḥulḳuma iner pes makāmıdır hemān
Bil miṣālinden bunıñ āmene min ḫavf gibi

3. **pes:**
Mesnevi 4
Mısra: **12**
1. İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh. 2. Sonra, ondan sonra, ardınca, müteakiben, nihayet. 3. Hâsılı, hâsılı kelâm, velhasıl. 4. Ne zaman ki. 5. İşte.

Geldi ol ednā-ı ḥalḳa ḳondı pes ġayn ile ḫā
Çün lisān aḳṣāsı oldı ḫāne ḳāfile kāfa

4. **pes:**
Mesnevi 6
Mısra: **11**
1. İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh. 2. Sonra, ondan sonra, ardınca, müteakiben, nihayet. 3. Hâsılı, hâsılı kelâm, velhasıl. 4. Ne zaman ki. 5. İşte.

Bu ḥurūf telfîz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

5. **pes:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
(Far.) Sonra, onun için, bundan dolayı, hemen, ardından da, artık, işte, o hâlde, sonunda.

Lām maḳāmı ḍāddan aṣaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye ṣenāyā cānibine düşdi bu

6. **pes:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
(Far.) Sonra, onun için, bundan dolayı, hemen, ardından da, artık, işte, o hâlde, sonunda.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

7. **pes:**
Mesnevi 29
Mısra: **7**
(Far.) Sonra, onun için, bundan dolayı, hemen, ardından da, artık, işte, o hâlde, sonunda.

Ḫıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfītāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

8. **pes:**
Mesnevi 5
Mısra: **53**
"İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh" anlamlarında edat.

Muṭbaḳ ḫarfi ẓikr olındı ḫıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

9. **pes:**
Mesnevi 8
Mısra: **7**
"İmdi, o halde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca, binaenaleyh" anlamlarında edat.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

peser:

1. **peser:**
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Oğul, erkek evlat.

Var durur gözine ḥişşe yoḳ ḳulaġuñ ḥişşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

2. **peser:**
Mesnevi 21
Mısra: **20**
Oğul, erkek evlat.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

3. **peser:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Oğul, erkek evlat.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḫarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

4. **peser:**
Mesnevi 22
Mısra: **16**
Oğul, erkek evlat.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

5. **peser:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Oğul, erkek evlat.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḫarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

6. **peser:**
Mesnevi 22
Mısra: **16**
Oğul, erkek evlat.

Bir kelime ortasında ḫoşca añla ey peser
Bu güzīn iẓhār olur eyle tebāʿüd farḳile

peydâ:

1. **peydā:**
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Açık, ortada olan.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārżun maʿnāsı bu peydā olur
peydā olur:

1. **peydā olur:**
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
S̱ābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn
peyġāmber:

1. **peyġamberüñ:**-*üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **40**
Haberci, nebi.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

pinhān:

1. **pinhān:**
Mesnevi 1
Mısra: **159**
Gizli.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā vir ʿömür inṣāf ʿadālet

pir:

1. **pīr:**
Mesnevi 1
Mısra: **92**
İhtiyar, yaşlı.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

2. **pīr:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
İhtiyar, yaşlı.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāşir aña muşmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

3. **pīri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **37**
Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye layık, tecrübeli ve üstat kimse.

Ḫayā ehlī ḫocalar pīri Os̱man
Anıñ şānında ol şāh ne buyurdı

pīşesine:

1. **pīşesine:**
Mesnevi 1
Mısra: **104**
Arkasına, ardına.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine
pişmān olasın:

1. **pişmān olasın:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Pişman olursun.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

pişmān olduġın:

1. **pişmān olduġın:**-*duġın*
Mesnevi 39
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Yaptığı bir davranışın, söylediği bir sözün iyi olmayan sonucunu görerek üzülen. Nadim olan.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Şoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

pür:

1. **pür:**
Mesnevi 14
Mısra: **11**
Çok, dolu, pek çok.

Temürūnī dābbeten ḫaysātı mis̱lü'l-kelām
Nevʿ-i s̱ānī kelime muḫaffef olur pür hüner

pür kemāl:

1. **pür kemāl:**-*pür*
Mesnevi 39
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Fazilet ve olgunlukla dolu.

Taż'īfi tanşīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳı daḫı gitsen ne muḫāl

pür-hüner:

1. **pür-hüner:**
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Hünerli, becerikli, sanatkâr.

Tecvīd içre bu āṣıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

<u>püser:</u>

1. **püser:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **13**
   Oğul, erkek çocuk.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẕ ḥālini sen ey püser

2. **püser:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **1**
   Oğul, erkek çocuk.

Var durur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser

3. **püser:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **5**
   Oğul, erkek çocuk.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

4. **püser:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **26**
   Oğul, erkek çocuk.

Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

5. **püser:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **163**
   Oğul, erkek çocuk.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

6. **püser:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **16**
   Oğul.

Bunda daḫı vech-i ṣālis olur imiş ey püser
Hemze-i ṣāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

7. **püser:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **6**
   Oğul.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

8. **püser:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **21**
   Oğul.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

9. **püser:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **17**
   Oğul.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püser

10. **püser:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **105**
    Oğul.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

11. **püser:**
    Mesnevi 28
    Mısra: **16**
    Oğul, erkek evlat.

Bāḳisine uġrasa şemsī bilā ġunne püser
Bil miṣāl ve’n-necm ve’n-nās ve’n-nehār ze’n-nūn gibi

R

<u>rā’:</u>

1. **rā’dur:**-*dur*
   Mesnevi 6
   Mısra: **37**
   Arapçada "ra" harfi.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā’dur tekrara var ḳuvveti

<u>rāʿ:</u>

1. **rāʿ:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **1**
   Arap alfabesinde harfinin adı II sevgilinin kaşı.

Bāb-ı ḫāmis ġunnesiz ḥarf biri lāmdır biri rāʿ

<u>rā:</u>

1. **rānuñ:**-*nuñ*
   Mesnevi 4
   Mısra: **20**
   Arapçada "ra" harfi.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem ṣenāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

2. **rā:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **63**
   Arapçada "ra" harfi.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfī it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş taraf maʿnāsı bil

3. **rāya:**-*y, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Arapçada "ra" harfi.

Bil ḥurūfī ḥasse ṣaḥṣın hezze faẕẕın gażże ṣeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿzılar

4. **rā:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
Arapçada "ra" harfi.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

5. **rā:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
Arapçada "ra" harfi.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

6. **rādan:**-*dan*
Mesnevi 30
Mısra: **10**
Arapçada "ra" harfi.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

7. **rā:**
Mesnevi 30
Mısra: **1**
(Ar.) Arap alfabesinde harfinin adı. II.Sevgilinin kaşı.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

8. **rāsını:**-*sını*
Mesnevi 38
Mısra: **69**
(Ar.) Arap alfabesinde harfinin adı. II.Sevgilinin kaşı.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

9. **rā:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Arap alfabesinde harfinin adı II sevgilinin kaşı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

10. **rā:**
Mesnevi 6
Mısra: **31**
"re " harfinin Arap alfabesindeki telaffuzu II sevgilinin kaşları

Işṭılāḫī ḳurrāda lafẓı ḥurūf meyli dimek
İnḫirāfla muttaṣıf ḥarf ikidür lām biri rā

11. **rā:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
"re " harfinin Arap alfabesindeki telaffuzu II sevgilinin kaşları.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

rab:

1. **rab:**
Mesnevi 1
Mısra: **170**
Allah, Tanrı.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

2. **rab:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
Allah, Tanrı.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

3 **rāb:**
Mesnevi 15
Mısra: **12**
Allah.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

rabb:

1. **rabbün:**-*ün̈*
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Bütün mahlûkātı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbıhak, Allah.

Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

rabbehū:

1. **rabbehū:**
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Rabbi onu afetlerden korusun.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emṣālini
Vāv miṣāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

rabbehüm:

1. **rabbehüm:**
Mesnevi 25
Mısra: **6**
Rablerine.

Bil miṣāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i ṣāliṣ olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā:

1. **rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā:**
Mesnevi 38
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Rabbena la tuziğ kulubena "Rabbimiz kalplerimizi eğriltme.".

Hem miṣālī rabbenā lā-tüziġ ḳulūbenā
Hem mübeyyen eyle ḥāı ʿaynın ʿindinde güzel

rabbi bel refeʿah:

1. **rabbi bel refeʿah:**
Mesnevi 27
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Allah onu kendisine yükseltti.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

rābiʿ:

1. **rābiʿ:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Dördüncü.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

2. **rābīʿi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Dördüncü.

Medd-i lazım sāliṣen rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

3. **rābiʿī:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Dördüncü.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

4. **rābiʿi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Dördüncü.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

rābī:

1. **rābī:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Dördüncü.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Sāni oldı ḳalḳale sāliṣ tefeşşi rābī līn

2. **fī'r-rabi:**-*fī'r-*
Mesnevi 29
Mısra: **15**
Dördüncü.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

rābiʿa:

1. **rābiʿa:**
Mesnevi 38
Mısra: **111**
Dördüncü olarak.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş şefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

rābıṭ:

1. **rābıṭan:**-*an*
Mesnevi 4
Mısra: **4**
1. Bağ, bent, alâka, münasebet: râbıta-i meveddet. 2. Tertip, intizam: Pek rabıtalı bir ziyafet idi. 3. Müridin şeyhe kalben teveccühü. 4. Rabtedici âdât: 'ki' lâfzı bir rabıtadır. râbıta-bend bağlayıcı, tertip ve intizam verici.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

2. **rābıṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **12**
1. Bağ, bent, alâka, münasebet: râbıta-i meveddet. 2. Tertip, intizam: Pek rabıtalı bir ziyafet idi. 3. Müridin şeyhe kalben teveccühü. 4. Rabtedici âdât: 'ki' lâfzı bir rabıtadır. râbıta-bend bağlayıcı, tertip ve intizam verici.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẕ ḥālini sen ey püser

rābıṭa:

1. **rābıṭā:**
Mesnevi 15
Mısra: **8**
İki şeyi birbirine bağlayan nesne.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

rābıṭen:

1. **rābıṭen:**
Mesnevi 18
Mısra: **6**
Rapdelmiş olarak, bağlı olarak.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

rāciʿun:

1. **raciʿun:**
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Ar.Dönmek.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

raʿd:

1. **raʿd:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **87**
   Raʿd Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

raġbet:

1. **rāġbet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **221**
   Istek, arzu, alaka, meyil, teveccüh II itibar, kabul.

Oḳuda ḥocalar ḥoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

raġbet bulur:

1. **raġbet bulur:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   İlgi görmek, beğenilmek.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḥaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuhfeʾi raġbet bulur

raġbet içün:

1. **raġbet içün:**-*içün*
   Mesnevi 38
   Mısra: **117**
   Kelime Tipi: -
   Rağbet görmek. beğenilir olmak.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

rāġıben:

1. **rāġıben:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **18**
   Rağbet eden kişi olarak.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

rāḥ:

1. **rāhı:**-*ı*
   Mesnevi 38
   Mısra: **102**
   Râh (f.i.) 1. yol. (bkz: sırat, tarîk). 2. tutulan yol, yön.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

rāḥat:

1. **raḥat:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **161**
   Huzur, mutluluk, üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḥısḥa Ḳarş u Erżurūm ile maʿmūr

rāhim:

1. **raḥīmün:**-*ūn*
   Mesnevi 27
   Mısra: **18**
   Merhamet edici, eden. Cem'i "râhimîn"dir. erhamü'r-râhimîn merhametlilerin en merhametlisi olan bârî-ı Te'âlâ hazretleri.

Ḳādirün Rabbün raḥīmün Hādi Ġaffārü'ẕ-ẕünūb

raḥmet:

1. **raḥmet:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **204**
   1. Esirgemek, rikkat, şefkat. 2. Cenâb-ı hakkın kuluna ihsanı, hüsn-i mu'âmelesi. (Ekseriya mâ-bade'l-mevte sarf olunur.) : Allah ruhunu garîk-i lücce-i rahmet eylesin. rahmetu'l-lahi aleyh Allahın rahmeti üzerine olsun. "aleyh" deki zamir "rahmetullah"da olduğu gibi merciin ihtilâfına göre değişir. "rahmet" mecazen "yağmur" manasında müstameldir.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

2. **raḥmetler:**-*ler*
   Mesnevi 39
   Mısra: **230**
   Allah'ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

Yārlıġa raḥmetler ile yā Ġanī

3. **raḥmet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **173**
   Esirgeme, kollama, merhamet, bağışlama.

ʿAṭā raḥmet idüp mebrūri eyle
Naṣīb eyle bize beyt-i ṭavāfı

4. **raḥmet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **77**
   Allah'ın yarattıklarına karşı olan acıma, bağışlama, lütuf ve merhameti.

İde raḥmet Ḫudā ẕü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

raḥmet ide:

1. **raḥmet ide:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **136**
   Kelime Tipi: -
   Merhamet etmek,.

Raḥmet ide ḥaḳ anıñ atasına anasına
Hem dilerim Ḫalikumdan ḥak anı maġfūr ide

raḥmetullah:

1. **raḥmetullah:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **29**
   Allah'ın rahmeti.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

raḥmetullāhi ʿaleyhi:

1. **raḥmetullāhi ʿaleyhi:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **30**
   Kelime Tipi: -
   "Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun" manasında vefat etmiş saygın kişilerden bahsedilirken söylenen söz.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

rānın ḥükmi:

1. **rānın ḥükmi:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Ra'nın on iki (12) hali vardır. Bu on iki halin beşi kalın, dördü ince, üçü ise hem ince hem kalın okunur.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

rānuñ ḥükmini:

1. **rānuñ ḥükmini:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Ra'nın on iki (12) hali vardır. Bu on iki halin beşi kalın, dördü ince, üçü ise hem ince hem kalın okunur.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

rās:

1. **rāsı:**-*ı*
   Mesnevi 14
   Mısra: **28**
   Rast (f.s.) 1. doğru, (bkz: müstakîm); gerçek.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

ravża:

1. **ravżasında:**-*s, -ı, -n, -da*
   Mesnevi 1
   Mısra: **35**
   Bahçe.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

2. **ravża:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **14**
   Cennet.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı ṣānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

3. **ravżasını:**-*sını*
   Mesnevi 1
   Mısra: **178**
   Hz. Muhammed'in kabri; cennet bahçesi.

Bizi ġarḳ eyle anuñ enverīne
Bize göster fütāde ravżasını

ravża gülistāndan:

1. **ravża gülistāndan:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Gül bahçesinden.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

ravża-ı manẓūmededir:

1. **ravża-ı manẓūmededir:**-*dedir*
   Mesnevi 38
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Manzume bahçesidir.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bāʾsını taḫfifi ḳıl

rāz:

1. **rāz:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **10**
   Gizlenen şey, sır.

Ser-ḥaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

2. **rāz:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **28**
   Gizlenen şey, sır.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

3. **rāz:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **10**
   Gizli sır, saklı şey.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥişşesi amma ki göze yoḳ eşer

rāzı:

1. **rāzıḳum:**-*ḳum*
   Mesnevi 7
   Mısra: **34**
   Rıza gösterici, rıza veren.

Ḳalḳale şamt ile şıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẕā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

2. **rāzıḳum:**-*ḳum*
   Mesnevi 7
   Mısra: **34**
   Rıza gösterici, rıza veren.

Ḳalḳale şamt ile şıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẕā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

reʿāya:

1. **reʿāya:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **165**
   Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

Ḫuṣūṣā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim ketḫüdāsı beġlerini

rebāiyye:

1. **rebāiyye:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **8**
   Seniyye ile nâb arasında olan dört diş.

Hem rebāiyye şenā yā muttaṣıl emṣāl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı miṣl-i fī'l evvel

rebāʿiyye:

1. **rebāʿiyye:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **5**
   Seniyye ile nâb arasında olan dört diş.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye şenā yā şāliṣen enyāb olur

2. **rebāʿiyye:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **17**
   Seniyye ile nâb arasında olan dört diş.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye şenāyā cānibine düşdi bu

red olur:

1. **red olur:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Geri çevrilmek, kabul edilmemek.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca eşer

refʿ ile:

1. **refʿ ile:**- *ile*
   Mesnevi 35
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: -
   Kaldırma || Ötre işareti.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin şāliṣ ḥarfi refʿ ile

refīʿ:

1. **refīʿ:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **7**
   Yüksek, yüce.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

1. **refīḳ:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **40**
   Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refīḳı

reh-nümā:

1. **rehnümā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **131**
   Yol gösteren, rehber.

Neşr iden kimseye ḫaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḫak rehnümā

remel:

1. **remel:**
Mesnevi 1
Mısra: **249**
Esâsı dört "fâilâtün" veya "feilâtün"den ibâret olan bir aruz bahri.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

re's-i āyet:

1. **re's-i āyet:**
Mesnevi 34
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Baş ayet.

Re's-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

re's-i sāṭır:

1. **re's-i sāṭır:**-*sāṭır*
Mesnevi 36
Mısra: **59**
Kelime Tipi: -
Baş satır.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

re's-i sūre:

1. **re's-i sūre:**
Mesnevi 34
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Baş sure.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

resm:

1. **resmini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 14
Mısra: **40**
Durum, şekil, tarz, suret.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

2. **resmi:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **41**
Bir nesne, bir canlı yahut tabiatın kara kalemle, sulu veya yağlı boya ile kağıt, bez vb. bir yüzey üzerine yapılan benzeri, tasvir, timsal.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

3. **resmine:**-*i, -ne*
Mesnevi 36
Mısra: **45**
Resim, suret, şekil.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

resm-i ḳur'ān:

1. **resm-i ḳur'ān:**
Mesnevi 1
Mısra: **36**
Kelime Tipi: -
Kuran'ın örneği.

O Ḳur'ān ravżasında güldür nebi
İden cemʿ-i muṣāḥif resm-i Ḳur'ān

resm-i mevṣūl:

1. **resm-i mevṣūl:**
Mesnevi 36
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Vasıflandırılmış şekil, resim üzerinedir.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

resm-i muṣḥafda:

1. **resm-i muṣḥafda:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Kurân-ı Kerim.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

resm-i muṣḥafdan:

1. **resm-i muṣḥafdan:**-*dan*
Mesnevi 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Kurân-ı Kerim.

Gel bu kez resm-i muṣḥafdan baʿżı şey ḳıl āşikār

resmī muṭavvel:

1. **resmī muṭavvel:**
Mesnevi 36
Mısra: **37**
Kelime Tipi: -
Uzatılmış yazı.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

resūl:

1. **resūlı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **30**
Hz. Muhammed.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḫaḳ resūlı

2. **resūlı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **51**
Peygamber, nebî,elçi, Hz. Muhammet.

Kıl riyāżet ḥāzıḳ-ı üstād öñünde çek ezā
Ḍād ḥaḳḳında ol resūlı faḫri ʿālem buyurur

revm:

1. **revmi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **3**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eşer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

2. **revmi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

3. **revmi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diğer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eşer

4. **revmi:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **25**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Tecvidi manẓūmı ḫıfẓ it hevvez ü ḫuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

5. **revmüñ:**-*üñ*
Mesnevi 9
Mısra: **13**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla başar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

6. **revm:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

7. **revm:**
Mesnevi
Mısra: **23**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafif bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

8. **revmile:**-*le*
Mesnevi 16
Mısra: **27**
Sözlükte "istemek" anlamına gelen revm Kur'ân-ı Kerîm tilâvetinde kelime sonlarında icra edilen vakıf türlerinden birini ifade eder. Revmin "harekeyi hafîf bir sesle belli etmek; harekedeki sesi zayıflatmak" gibi tarifleri yapılmıştır. Kıraat âlimleri, revmin uygulanması sırasında harekenin üçte bir sesle belli edilmesi gerektiği kanaatindedir. Revmin iki özelliğinden biri revm uygulanan harekenin hafif bir sesle belli edilmesi, diğeri revmin kelime sonunda yapılması ve vakıf haline mahsus olmasıdır.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmū'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

<u>riʿāyet:</u>

1. **riʿāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **130**
Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme; uyma, boyun eğme.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

2. **riʿāyet:**
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme; uyma, boyun eğme.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda icrā riʿāyet yā āḫi
Her ḥurūfuñ maḥrecinüñ ḥaḳḳını virmek durur

3. **riʿāyet:**
Mesnevi 20
Mısra: **14**
Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme; uyma, boyun eğme.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

4. **riʿāyetsiz:**-*siz*
Mesnevi 1
Mısra: **133**
Saygısızlık. saygısız olma. kabalık.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

5. **riʿāyet:**
Mesnevi 39
Mısra: **145**
İyi karşılamak, ağırlamak, hürmet etmek.

İrmeyesin tā kim aṭṣān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

<u>ricāl:</u>

1. **ricāl:**
Mesnevi 2
Mısra: **5**
Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

2. **ricāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

3. **ricāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **207**
Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

4. **ricāl:**
Mesnevi 39
Mısra: **207**
Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

ʿĀlimüñ ḳadrin bilen kāmil gerek
Diñledünse bu naṣiḥatı ricāl

5. **ricāl:**
Mesnevi 30
Mısra: **4**
Er kişiler II Hak ehli, erenler.

Hem miṯāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

<u>ridā:</u>

1. **ridā'ı:**-*'ı*
Mesnevi 1
Mısra: **81**
Dervişlerin omuzlarına attıkları, gereğinde seccade veya yorgan gibi kullandıkları yün örtü. II Elbise üzerine giyilen hırka, cüppe, setre ve pardösü gibi giyecek..

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil ṣefīḳı

<u>rıfʿat:</u>

1. **rıfʿatı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Yükseklik.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

2. **rıfʿatiñ:**-*iñ*
Mesnevi 39
Mısra: **146**
Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

riḫve:

1. **riḫvedür:**-*dür*
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâli.

Bil ḥurūfī ḥasse ṣaḥṣın hezze faẕẕın gażże ṣeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẕılar

2. **riḫve:**
Mesnevi 5
Mısra: **27**
Yumuşaklık.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumṣaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

3. **riḫve:**
Mesnevi 5
Mısra: **33**
Yumuşaklık.

Ḥarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pekʿadū oldı bular

5. **riḫve:**
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

6. **riḫve:**
Mesnevi 6
Mısra: **28**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

İnmedi ednāya orta ḥālde riḫve ves-selām
İnḥirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

7. **riḫve:**
Mesnevi 6
Mısra: **25**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

8. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

9. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

10. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **23**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

11. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

12. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

13. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḫaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldıʿayn

14. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

15. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

16. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

17. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

18. **rihve:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

19. **riḫve:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
Lugat manası yumuşaklıktır. Istılahi manası ise Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâlidir.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

riḫve-nām:

1. **riḫve-nām:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Harf sükun ile söylenirken sesin akması hâli.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

rinnetiçün:

1. **rinnetiçün:**
Mesnevi 38
Mısra: **116**
Allah tarafından günahları affedilmiş olması için dua edilen [kimse],.

Oḳuma pes ṣöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

risālet:

1. **risālet:**
Mesnevi 1
Mısra: **9**
İnsanları dine davet etme işi, peygamberlik, resullük; elçilik.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

rivāyet:

1. **rivāyet:**
Mesnevi 28
Mısra: **20**
Hikâye edilen hâdise veya söz.

Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

rivāyet ḥafṣı:

1. **rivāyet ḥafṣı:**
Mesnevi 13
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Hafs Rivayeti. Kıraatta imamımız olan "İmam Asım b. Ebi'n-Necud el-Kûfî "Tabiun"dandır. Yedi kıraat imamından biridir. Hicri 127 yılında vefat etmiştir. İmam Asım'ın bugün yaygın olan kıraatı, üvey oğlu "Hafs b. Süleyman" tarafından yapılan rivayettir. İmamımızın kıraati asırlar ilerledikçe, müslüman cemaatleri kıraat hususunda birleştirici bir dereceye yükselmiştir. Bugün ülkemiz dahil İslam dünyası içinde, Kur'an-ı Kerim %95 oranında İmam Asım'ın Hafs rivayeti üzerine okunmaktadır.

Hem rivāyet ḥafṣı üzre cümle ḳurrānınki var

riyāż:

1. **riyāż:**
Mesnevi 30
Mısra: **4**
Bahçeler.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

2. **riyāż:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Bahçeler.

Ayda dört muṣḥafı ḫatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı ṯānī vaḳf-ı kāfî añla ḥükmini diġer

riyāżāt:

1. **riyāżat:**
Mesnevi 2
Mısra: **21**
Az yiyip içme, az uyuma, çok ibâdet etme, nefsin arzuladığı şeylerin aksini yapma, dünya lezzetlerinden sakınmak sûretiyle nefsi terbiye etme, ahlâkı güzelleştirme.

Ḫarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

rıżā:

1. **rıżāsı:**-*(s)ı*
Mesnevi 39
Mısra: **142**
Allah'ın rızası; Allah'ın kulun hâli ve yaptıkları karşısında duyduğu hoşnutluk.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

rızḳ:

1. **rızḳı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **157**
Allah'ın, mahlukatına hayatını devam ettirebilmesi için tayin ettiği yiyecek ve içecek.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

rızḳ-ı kifāyet:

1. **rızḳ-ı kifāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **113**
Kelime Tipi: -
Allah'ın verdiği yeterli miktarda rızk.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḫüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

rücūʿ eyle:

1. **rücūʿ eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Aslına dönmek.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḫurūfuñ baḳ nola

rūḥ:

1. **ruḥını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **166**
Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mahiyeti tam olarak bilinemeyen ilahi ve manevi cevher.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

ruḥṣatı:

1. **ruḫṣatı:**
Mesnevi 6
Mısra: **38**
Izin, müsaade.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Ṣol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

rūm:

1. **rūm:**
Mesnevi 36
Mısra: **15**
Rūm Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

2. **rūmda:**-*da*
Mesnevi 36
Mısra: **18**
Rūm Suresi.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

3. **rūm:**
Mesnevi 36
Mısra: **32**
Rūm Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

rüsüm olan:

1. **rüsüm olan:**-*olan*
Mesnevi 39
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Usûl eylemek.

ʿĀdeti rüsüm olan yolınca git
Tecvīdiyle ḫatmi indirdiñ eġer

rütbe:

1. **rütbesini:**-*sini*
Mesnevi 1
Mısra: **85**
Makam, mevki, aşama.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

2. **rütben:**-*n*
Mesnevi 20
Mısra: **14**
Makam, derece.

Çoḳ riʿāyet eylekim rütben çıḳa bir nerdübān

3. **rütben:**-*n*
Mesnevi 23
Mısra: **8**
Makam, derece.

Fānide rütben ʿilā yevm-i ḳıyāmetde şefīʿ

4. **rütbe:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
Derece, II şekil, tür III Makam, değer, kıymet (şiirde: bu şekilde bu türde).

Ḫoşca diñle kim bulasın rütbe fevḳaʿlalāt
Ol muḳaṭṭaʿāt ḥurūfuña şeddeye irmiş ola

rütbe ʿalā:

1. **rütbe ʿalā:**
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Yüksek mevki, derece, rütbe.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

rūy-ı māh:

1. **rūy-ı māh:**
Mesnevi 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ay yüzlü.

Iḳlāb oldı bāb-ı ṣāliṣ diñlegil ey rūy-ı māh

rūẕ:

1. **rūz:**
Mesnevi 1
Mısra: **113**
Gün, gündüz.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

rūz u şeb:

1. **rūz u şeb:**
Mesnevi 38
Mısra: **114**
Kelime Tipi: -
Gündüz ve gece.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

rūzu şeb:

1. **rūzu şeb:**-*u*
Mesnevi 39
Mısra: **174**
Kelime Tipi: -
Gündüz gece.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

S-Ş

1. **şın:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
Şın Arap alfabesinin on üçüncü harfi.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

şīr:

1. **sır:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

2. **sır:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Aklın erişemediği, açıklanamayan veya çözülemeyen şey, giz, gizem.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

3. **şīr:**
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Arslan.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

4. **şīr:**
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Arslan.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

şīrīn:

1. **şirīn:**
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Far. Tatlı, şirin.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

2. **şirīn:**
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Far. Tatlı, şirin.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

şirin zebān:

1. **şirin zebān:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **54**
   Kelime Tipi: -
   Tatlı dilli.

Bil şirin zebān olup buldı feṣāḥatde melīḥ

şöhret:

1. **şöhret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **220**
   Ar. şöhret, ün.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

2. **şöhret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **220**
   Ar. şöhret, ün.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

3. **şöhret:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **16**
   Ar. şöhret, ün.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

4. **şöhret:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **16**
   Ar. şöhret, ün.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

şöhretiçün:

1. **şöhretiçün:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **116**
   Şöhret için.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

2. **şöhretiçün:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **116**
   Şöhret için.

Oḳuma pes şöhretiçün rinnetiçün ey oġul
Oḳuma nās raġbet içün işige ḳatma riyā

şol şeye:

1. **şol şeye:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Şu şeye.

Müşkilātdan baʿẕı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

şuʿarā:

1. **şuʿarā:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **9**
   Şuara Suresi.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Şuʿarā

2. **şuʿarā:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **9**
   Şuara Suresi.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Şuʿarā

3. **şuʿarā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **94**
   Şuʿarā Suresi.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

4. **şuʿarā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **94**
   Şuʿarā Suresi.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

şuġl:

1. **şuġlını:**-*ını*
   Mesnevi 39
   Mısra: **84**
   Meşguliyet.

Ḥabb-ı dünya şuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

2. **şuġlını:**-*ını*
   Mesnevi 39
   Mısra: **84**
   Meşguliyet.

Ḥabb-ı dünya şuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

şuġūl:

1. **şuġūl:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Uğraşacak şeyler, dertler, meşguliyetler.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz şuġūl

2. **şuġūl:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Uğraşacak şeyler, dertler, meşguliyetler.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz şuġūl

şükr:

1. **şükr:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **115**
   Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden ṣebābetden gelürdi

2. **şükr:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **115**
   Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden ṣebābetden gelürdi

şükür:

1. **şükürler:**-*ler*
   Mesnevi 1
   Mısra: **4**
   Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

2. **şükürler:**-*ler*
   Mesnevi 1
   Mısra: **4**
   Allah'a duyulan minneti dile getirme.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

şurada:

1. **şurada:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **13**
   Şurada.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

2. **şurada:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **13**
   Şurada.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

şurb:

1. **şurbunı:**-*unı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **23**
   Içecek.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

2. **şurbunı:**-*unı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **23**
   Içecek.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

şurūt-ı ʿarabī rumī:

1. **şurūt-ı ʿarabī rumī:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **111**
   Kelime Tipi: -
   Arabi, ve Rumi'nin şartları.

Gel Şerīfi di kitābetden ḫıṭāb
Bāb şurūt-ı ʿArabī Rumī oḳı

sā:

1. **sā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **23**
   Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u sā

2. **sā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **23**
   Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u sā

3. **sā:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **5**
   Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā sā cīm dāl u ẕāl u zā

4. **s̲ā:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā s̲ā cīm dāl u ẕāl u zā

5. **s̲ā:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Ẕāl ü s̲ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfî ḫoş bir durur çekme emek

6. **s̲ā:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Ẕāl ü s̲ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfî ḫoş bir durur çekme emek

7. **s̲ā:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̲ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

8. **s̲ā:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Arap alfabesinin 4. harfi.Peltek se.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̲ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

s̲abāḥ:

1. **ṣabaḥ:**
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Sabah.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

2. **ṣabaḥ:**
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Sabah.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

3. **ṣabaḥdan:**-*dan*
Mesnevi 39
Mısra: **77**
Sabah vakti, sabahleyin.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

4. **ṣabaḥdan:**-*dan*
Mesnevi 39
Mısra: **77**
Sabah vakti, sabahleyin.

Gel bu kez ʿaḳlıñı devşür yā cüvān
Var ṣabaḥdan ḥücre bābı evvel aç

ṣabāvet:

1. **ṣabāvetden:**-*den*
Mesnevi 1
Mısra: **116**
Çocukluk.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

2. **ṣabāvetden:**-*den*
Mesnevi 1
Mısra: **116**
Çocukluk.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

sābʿi:

1. **sābʿi:**
Mesnevi 38
Mısra: **11**
Yedinci.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

2. **sābʿi:**
Mesnevi 38
Mısra: **11**
Yedinci.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

sābiʿ:

1. **sābiʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **5**
Yedinci.

Oldı otuz dört ʿaded hem iki nevʿi rābıṭan
Belki maḫrec meẕheb-i meşhūrda sābiʿ ʿaşer

sābiʿ ʿaşer:

1. **sābiʿ ʿaşer:**
Mesnevi 34
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
On yedinci.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

sābiʿinci:

1. **sābiʿinci:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Yedinci.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭıbāḳ hem s̲āminā żıdd ʿinfitāḥ

2. **sābiʿinci:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Yedinci.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭıbāḳ hem s̲āminā żıdd ʿinfitāḥ

ṣābir ol:

1. **ṣābir ol:**
Mesnevi 38
Mısra: **115**
Kelime Tipi: -
Sabırlı olmak.

Rūz u şeb eyle tilāvet niyyetini ḳıl oḳı
Bil murādāt ḥāṣıl olur ṣābir ol itme ʿacūl

sābit:

1. **s̲ābit:**
Mesnevi 16
Mısra: **11**
Açık, belli, değişmeyen.

Medd-i ʿārıẕ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı s̲ābit olmadı

2. **s̲ābit:**
Mesnevi 16
Mısra: **11**
Açık, belli, değişmeyen.

Medd-i ʿārıẕ oldı bunda iktifā ider hemīn
Medd-i ʿārız meddi cāʾiz aslı s̲ābit olmadı

3. **s̲ābit:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
Açık, belli, değişmeyen.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̲ābit ṣaḥīḥ satırını itmiş ḫams ʿaşer

4. **s̲ābit:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
Açık, belli, değişmeyen.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̲ābit ṣaḥīḥ satırını itmiş ḫams ʿaşer

5. **s̲ābiti:**-*i*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Hareketsiz, kımıldamayan (Yerinden ayrılmayan âşık); sürekli olarak aynı durumda, aynı değerde kalan (Daima kıymetli olan şair, Bosnalı Sâbit).

Tekrāri ḳıl s̲ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

6. **s̲ābiti:**-*i*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Hareketsiz, kımıldamayan (Yerinden ayrılmayan âşık); sürekli olarak aynı durumda, aynı değerde kalan (Daima kıymetli olan şair, Bosnalı Sâbit).

Tekrāri ḳıl s̲ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

sābit durur:

1. **s̲ābit durur:**-*durur*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Yerinde veya sözünde durmak.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̲ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

sābit oldı:

1. **s̲ābit oldı:**
Mesnevi 18
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmak, ispatlanmak.

Lafẓda s̲ābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

sābit olmaz:

1. **s̲ābit olmaz:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Değişmeyen, durağan.2. Gerçekliği, doğruluğu ortaya konmamış, ispatlanmamış.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
S̲ābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

sābitan:

1. **s̲ābitan:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf s̲ābitan

2. **s̲ābitan:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Hem ḥurūfı aṣlı ferʿi ġayrı lazım bil hemīn
Evvelā ḳurrā ḳatında mecmuʿı ḥarf s̲ābitan

3. **s̲ābitān:**
Mesnevi 10
Mısra: **13**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̲ābitān

4. **s̲ābitān:**
Mesnevi 10
Mısra: **13**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̲ābitān

5. **s̲ābitān:**
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Ḫarf-i medle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa s̲ābitān

6. **s̲ābitān:**
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Ḫarf-i medle muṭṭaṣıf olursa ger evvelkisi
Āḫirüñ evvelki ḥarfi hemze olsa s̲ābitān

7. **s̲ābiten:**
Mesnevi 14
Mısra: **31**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Ḫaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḫarf-i medle s̲ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

8. **s̲ābiten:**
Mesnevi 14
Mısra: **31**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Ḫaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḫarf-i medle s̲ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

s̲ābitāt:

1. **s̲ābitāt:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Yer değiştirmeyen, durağan, sabit,sürekli olarak aynı halde duran.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̲ābitāt

2. **s̲ābitāt:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Yer değiştirmeyen, durağan, sabit,sürekli olarak aynı halde duran.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̲ābitāt

s̲ābiten:

1. **s̲ābiten:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̲ābiten

2. **s̲ābiten:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Eksilmeyen, değişmeyen, sabit olan.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā s̲ābiten

saç

1. **şaç:**
Mesnevi 39
Mısra: **6**
Dağıtmak, saçmak.

Şaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

2. **şaç**
Mesnevi 39
Mısra: **6**
Dağıtmak, saçmak.

Şaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

s̲ād:

1. **şādı:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Sad harfi. II Sevgilinin gözleri.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

2. **şādı:**-*ı*
Mesnevi 8
Mısra: **14**
Sad harfi. II Sevgilinin gözleri.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

3. **ṣād:**
Mesnevi 38
Mısra: **112**
Mutlu, huzurlu.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr gönlüne nūr ḳalbe ṣād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir ṣey daḫı

4. **ṣād:**
Mesnevi 38
Mısra: **112**
Mutlu, huzurlu.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr gönlüne nūr ḳalbe ṣād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir ṣey daḫı

5. **ṣāduñ:**-*uñ*
Mesnevi 14
Mısra: **26**
Arap alfabesinde sad harfi.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün miṣāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

6. **ṣāduñ:**-*uñ*
Mesnevi 14
Mısra: **26**
Arap alfabesinde sad harfi.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün miṣāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

23. **ṣād:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
Ṣād Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

24. **ṣād:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
Ṣād Suresi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

<u>ṣad hezār:</u>

1. **ṣad hezār:**
Mesnevi 39
Mısra: **136**
Kelime Tipi: -
Yüz bin.

Ṣad hezār oldı kitab gelmez dile
Çünki mādde ʿilmile olduñ fünūn

<u>ṣadā:</u>

1. **ṣadāʾı:-**ʾı
Mesnevi 1
Mısra: **126**
Ses, yankı.

Ḥüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı

2. **ṣadāʾı:-**ʾı
Mesnevi 1
Mısra: **126**
Ses, yankı.

Ḥüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı

3. **ṣāda:**
Mesnevi 38
Mısra: **67**
Sad harfi.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl fe'ṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

4. **ṣāda:**
Mesnevi 38
Mısra: **67**
Sad harfi.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl fe'ṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

<u>ṣadāḳat:</u>

1. **ṣadāḳat:**
Mesnevi 1
Mısra: **169**
Dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefalılık.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

2. **ṣadāḳat:**
Mesnevi 1
Mısra: **169**
Dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefalılık.

Ṣadāḳat ʿizzetiyle eyle maʿṭūf
Daḫı ḥaccāc-ı müslimīni yā Rab

<u>ṣād-ı ḫāliṣ:</u>

1. **ṣād-ı ḫāliṣ:**
Mesnevi 8
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Halis sad.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliṣ zā-ı ḫāliṣ olmadı

<u>ṣād-ı sākinden:</u>

1. **ṣād-ı sākinden:**-*den*
   Mesnevi 38
   Mısra: **65**
   Kelime Tipi: -
   Harekesiz sad.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

<u>ṣādıḳ:</u>

1. **ṣādıḳ:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **3**
   Doğru, hakikatli, sadakatlı, dürüst.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

2. **ṣādıḳ:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **3**
   Doğru, hakikatli, sadakatlı, dürüst.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

<u>ṣādıḳ ol:</u>

1. **ṣādıḳ ol:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **42**
   Kelime Tipi: -
   Sadakatli, dürüst olmak.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

<u>ṣādır:</u>

1. **ṣādır:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Çıkan, meydana gelen.

Harekenüñ s̱ülṣüni virüp s̱ülüṣānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża ʿf avāz

2. **ṣādır:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Çıkan, meydana gelen.

Harekenüñ s̱ülṣüni virüp s̱ülüṣānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża ʿf avāz

<u>sādis:</u>

1. **sādisi:**-*i*, -
   Mesnevi 38
   Mısra: **11**
   Altıncı.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

2. **sādisi:**-*i*, -
   Mesnevi 38
   Mısra: **92**
   Altıncı.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

3. **sādisi:**-*i*, -
   Mesnevi 38
   Mısra: **11**
   Altıncı.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

4. **sādisi:**-*i*, -
   Mesnevi 38
   Mısra: **92**
   Altıncı.

Birisi El-ḳāriʿatda sādisi El-ḥāḳdadur
Yevmeʿizin dü maḳāmda biri Meʿāric Hūd biri

5. **sādis:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **12**
   Altıncı olarak.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

6. **sādis:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **12**
   Altıncı olarak.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

7. **sādis:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **12**
   Altıncı olarak.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

8. **sādis**
   Mesnevi 3
   Mısra: **12**
   Altıncı olarak.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

9. **şādis:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Altıncı olarak.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı şādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

10. **şādis:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Altıncı olarak.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı şādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfitāḥ

s̱ādisen:

1. **sādisen:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Altıncı olarak.

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̱enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

2. **sādisen:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Altıncı olarak.

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̱enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

3. **sadisen:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Altıncı olarak.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fūrūʿ oldı tamām

4. **sadisen:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Altıncı olarak.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fūrūʿ oldı tamām

s̱ādisinci:

1. **sādisinci:**-, -
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Altıncı.

Medd-i lazım s̱āliş̱en rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

2. **sādisinci:**-, -
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Altıncı.

Medd-i lazım s̱āliş̱en rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

ş̱adr:

1. **şadrını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **142**
Göğüs, gönül, kalp.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

2. **şadrını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **142**
Göğüs, gönül, kalp.

Hem gözet dāʿim rıżāsı ṣadrını
Ḳıl rıżāsını ḫōcanıñ al duʿa

ş̱adr-ı şerʿiyye:

1. **şadr-ı şerʿiyye:**-*yye*
Mesnevi 39
Mısra: **122**
Kelime Tipi: -
Şeriatın başkanı.

Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile
Terki ḳılma fıḳhı ḫoş madde ile

ş̱afā:

1. **şafā:**
Mesnevi 39
Mısra: **172**
1. Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik. 2. Eğlence, neşe, zevk. 3. Saflık, berraklık.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

2. **şafā:**
Mesnevi 39
Mısra: **172**
1. Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik. 2. Eğlence, neşe, zevk. 3. Saflık, berraklık.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

ş̱affāt:

1. **şaffāt:**
Mesnevi 34
Mısra: **34**
Sâffât Sûresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **ṣāffāt:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
Sâffât Sûresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

3. **şaffāt:**
Mesnevi 34
Mısra: **34**
Sâffât Sûresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

4. **ṣāffāt:**
Mesnevi 34
Mısra: **40**
Sâffât Sûresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

<u>şaff-ı naʿline:</u>

1. **şaff-ı naʿline:**-*ine*
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
(At) nalı sırası. Ayak hizaları, ayak sıraları.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

<u>şafīr:</u>

1. **şafīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **7**
İnce ve tiz ses.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

2. **şafīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **7**
İnce ve tiz ses.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafīr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

3. **ṣafīr:**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

4. **ṣafīr:**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

5. **ṣafīrdir:**-*dir*
Mesnevi 7
Mısra: **24**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

6. **ṣafīrdir:**-*dir*
Mesnevi 7
Mısra: **24**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

<u>ṣafīre:</u>

1. **ṣafīre:**
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Ṣāni oldı ḳalḳale ṣāliṣ tefeşşi rābī līn

2. **ṣafīre:**
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Lugatta, "ıslık ve kuş sesine" denir. Tecvid ilminde ise: "Safir harflerini okurken, kuş veya ıslık sesine benzer kuvvetli ve keskin bir sesin çıkmasına" denir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Ṣāni oldı ḳalḳale ṣāliṣ tefeşşi rābī līn

<u>ṣaġ:</u>

1. **ṣāġ:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Sağ tarafı.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

2. **ṣāġ:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Sağ tarafı.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

şaḥāḥ:

1. **şaḥāḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **9**
   Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru: Bununla berâber bu hüküm sahih değildir, hatâdır (Kâtip Çelebi'den Seç.). Ey akl, büyüktür ıztırâbın / Ey rûh, sahihtir cevâbın (Abdülhak Hâmit). Nihat'ın zevcesine karşı verdiği te'mînât-ı muhabbet sahih midir? (Hüseyin R. Gürpınar). 2. Asıl, öz, hakîkî: "Peder-i sahih: Öz baba." "Neseb-i sahih." Sahih şiir aranılırsa mücerret mevzun ve mukaffâ olan söz değildir (Şemseddin Sâmi). 3. Tam, kusursuz, hâlis Kaynak: Kubbealtı Lugatı.

İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̱āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

2. **şaḥāḥ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **9**
   Yalan veya hayal ürünü olmayan, gerçek, doğru: Bununla berâber bu hüküm sahih değildir, hatâdır (Kâtip Çelebi'den Seç.). Ey akl, büyüktür ıztırâbın / Ey rûh, sahihtir cevâbın (Abdülhak Hâmit). Nihat'ın zevcesine karşı verdiği te'mînât-ı muhabbet sahih midir? (Hüseyin R. Gürpınar). 2. Asıl, öz, hakîkî: "Peder-i sahih: Öz baba." "Neseb-i sahih." Sahih şiir aranılırsa mücerret mevzun ve mukaffâ olan söz değildir (Şemseddin Sâmi). 3. Tam, kusursuz, hâlis Kaynak: Kubbealtı Lugatı.

İnfitāḥ oldı teseffül hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̱āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

şāḥib- cemāl:

1. **şāḥib- cemāl:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Cemal, güzellik sahibi.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān şāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

şāhib hüner:

1. **şāhib hüner:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: -
   Hüner sahibi.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

şāḥib- hüner:

1. **şāḥib- hüner:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: -
   Hüner sahibi.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

şāḥib-hüner:

1. **şāḥib-hüner:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **16**
   Hüner sahibi, maharetli.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun şāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

2. **şāḥib-hüner:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **16**
   Hüner sahibi, maharetli.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun şāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

şāḥib-ilm-i kemāli:

1. **şāḥib-ilm-i kemāli:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **76**
   Kelime Tipi: -
   Olgunluk ve ilim sahibi.

Bularıñ hiẕmeti cümleden evlā
Pes andan şāḥib-ilm-i kemāli

şaḥif:

1. **şaḥif:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **57**
   Sayfa.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her şaḥif hiz bu kenar cüz ber kenar

2. **şaḥif:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **57**
   Sayfa.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her şaḥif hiz bu kenar cüz ber kenar

<u>ṣaḥīḥ:</u>

1. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 1
Mısra: **133**
Gerçek, doğru.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

2. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 1
Mısra: **133**
Gerçek, doğru.

Riʿāyetsiz ṣaḥīḥ olmaz imāmı
Kelāmuñdı Şerīfī kendözüñe

3. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 36
Mısra: **51**
Gerçek, doğru.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eşmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

4. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
Gerçek, doğru.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem şābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḥams ʿaşer

5. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 36
Mısra: **51**
Gerçek, doğru.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eşmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

6. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 36
Mısra: **53**
Gerçek, doğru.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem şābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḥams ʿaşer

7. **ṣaḥīḥī:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Gerçek, doğru, sağın, hakiki.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

8. **ṣaḥīḥī:**-*i*
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Gerçek, doğru, sağın, hakiki.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

9. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 1
Mısra: **114**
Doğru, doğrusu.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

10. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 1
Mısra: **114**
Doğru, doğrusu.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

11. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Doğru, doğrusu.

Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

12. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Doğru, doğrusu.

Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

13. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **70**
Doğru, doğrusu.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

14. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **70**
Doğru, doğrusu.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

15. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Doğru, gerçek; kusursuz, saf (Gönül bağlamında); asıl harfleri arasında hurûf-ı illet adı verilen vav, yâ, elif'ten biri bulunmayan, sâlim (Kalp kelimesi bağlamında).

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

16. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Doğru, gerçek; kusursuz, saf (Gönül bağlamında); asıl harfleri arasında hurûf-ı illet adı verilen vav, yâ, elif'ten biri bulunmayan, sâlim (Kalp kelimesi bağlamında).

Ḥıfẓ idüp ḫaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur şāni hireb şāliş mīma

17. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Doğru, gerçek; kusursuz, saf (Gönül bağlamında); asıl harfleri arasında hurûf-ı illet adı verilen vav, yâ, elif'ten biri bulunmayan, sâlim (Kalp kelimesi bağlamında).

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

18. **ṣaḥīḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Doğru, gerçek; kusursuz, saf (Gönül bağlamında); asıl harfleri arasında hurûf-ı illet adı verilen vav, yâ, elif'ten biri bulunmayan, sâlim (Kalp kelimesi bağlamında).

Ḥıfẓ idüp ḫaṭında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̱āni hireb s̱āliş̱ mīma

<u>ṣaḥīḥ itdi:</u>

1. **ṣaḥīḥ itdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **214**
Kelime Tipi: -
İyileştirmek.

Ḫaṭasun maḥv idüp taḥṣīṣī eyle
Naẓar kıldı ṣaḥīḥ itdi naẓīmi

<u>ṣāḥip peşe:</u>

1. **ṣāḥip peşe:**
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Sanat, meslek sahibi, erbabı.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

<u>sahî:</u>

1. **saḫī:**
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Cömert, eli açık; Allah.

Tecvid üzre ḳurānı icrā idenler ḫoş saḫī

2. **saḫī:**
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Cömert, eli açık; Allah.

Tecvid üzre ḳurānı icrā idenler ḫoş saḫī

<u>sāi:</u>

1. **<u>s̱ā</u>ʾi:**
Mesnevi 7
Mısra: **9**
Çalışan.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
<u>S̱ā</u>ʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

2. **<u>s̱ā</u>ʾi:**
Mesnevi 7
Mısra: **9**
Çalışan.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
<u>S̱ā</u>ʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

<u>sāʿir:</u>

1. **sāʿirī:**-*i*
Mesnevi 10
Mısra: **14**
Başka, gayrı.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

2. **sāʿirī:**-*i*
Mesnevi 10
Mısra: **14**
Başka, gayrı.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

3. **sāʿirinde:**-*inde*
Mesnevi 39
Mısra: **190**
Başka, gayrı.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

4. **sāʿirinde:**-*inde*
Mesnevi 39
Mısra: **190**
Başka, gayrı.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfī bu zamāne nitmeli

<u>sāʾir:</u>

1. **sāʾire:**-*e*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Başka, gayrı.

İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʾire

2. **sāʾire:**-*e*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Başka, gayrı.

İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʾire

3. **sāʾirī:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **39**
Diğer, öteki, öbürü.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾirī vāḥid Zümer

4. **sāʾīrī:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **39**
Diğer, öteki, öbürü.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

5. **sāʾiri:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **20**
Diğer, öteki, öbürü.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

6. **sāʾiri:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **20**
Diğer, öteki, öbürü.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

sāire:

1. **sāire:**
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Bir şeyden geri kalan. başkası, diğeri.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz ża ʿīfdür vaḳf olununca sükūn

2. **sāire:**
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Bir şeyden geri kalan. başkası, diğeri.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz ża ʿīfdür vaḳf olununca sükūn

sāīri:

1. **sāīri:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Diğer, öteki, öbürü.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

2. **sāīri:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Diğer, öteki, öbürü.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

sāiri çıkmaz:

1. **sāiri çıḳmaz:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
Öbürü, başkası, diğeri çıkmaz.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāẓ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

sākin:

1. **sākin:**
Mesnevi 10
Mısra: **7**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

2. **sākin:**
Mesnevi 10
Mısra: **14**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

3. **sākin:**
Mesnevi 10
Mısra: **7**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

4. **sākin:**
Mesnevi 10
Mısra: **14**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

5. **sākin:**
Mesnevi 16
Mısra: **7**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

6. **sākin:**
Mesnevi 16
Mısra: **7**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḫarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

7. **sākin:**
Mesnevi 24
Mısra: **3**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

8. **sākin:**
Mesnevi 24
Mısra: **3**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

9. **sākin:**
Mesnevi 25
Mısra: **21**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

10. **sākin:**
Mesnevi 25
Mısra: **21**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

11. **sākin:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Ḫarf-i evvel sākin olsa ṣāniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

12. **sākin:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Ḫarf-i evvel sākin olsa ṣāniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

13. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **5**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

14. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

15. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **19**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Kesre emṣāli beşīr neẕīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

16. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **5**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Hem miṣāli kesreye ḫoş min ricāl riyāż gibi
Nevʿ-i āḫir diñle rā sākin olursa ey püser

17. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

18. **sākin:**
Mesnevi 30
Mısra: **19**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Kesre emṣāli beşīr neẕīr ki ince oḳunur
Sākin olsa ḥarf-i rā mā-ḳablī ḥarf-i līn eġer

19. **sākin:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

20. **sākin:**
Mesnevi 32
Mısra: **5**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Nefs gelmedi ne durur çün hāʿ żamīr olmadı
Amma sākin olsa ḳaṣr olur ileyhi fīhi bil

21. **sākin:**
Mesnevi 36
Mısra: **59**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re’s-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

22. **sākin:**
Mesnevi 36
Mısra: **59**
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re’s-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

sākin olınca:

1. **sākin olınca:**-*olınca*
Mesnevi 38
Mısra: **55**
Kelime Tipi: -
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Āşikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḥaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

sākin olsa:

1. **sākin olsa:**-*olsa*
Mesnevi 38
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Nun harfini cezimli okumak.

Bil miṣāli ve’n-nübüvvete daḫı zü’l-kuvveti’l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

2. **sākin olsa:**
Mesnevi 38
Mısra: **47**
Kelime Tipi: -
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Tā ki yāʾın ḫāliş olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

3. **sākin olsa:**
Mesnevi 38
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

sākin olup:

1. **sākin olup:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda izhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

2. **sākin olup:**
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
1. Hareketsiz olan, hâli üzre duran. 2. Kendi hâlinde olan, uslu, halîm. 3. Mukîm, mütemekkin. 4. Harekesiz: harf-i sâkin.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd mānīʿ değül

sākin olur:

1. **sākin olur:**-*ur*
Mesnevi 10
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Sesli harf yerini tutan harekelerden biriyle okunmayan ve üzerine sükûn (cezm) işâreti konan, cezimli (harf).

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

sākin olursa:

1. **sākin olursa:**-*ursa*
Mesnevi 10
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Sesli harf yerini tutan harekelerden biriyle okunmayan ve üzerine sükûn (cezm) işâreti konan, cezimli (harf).

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḥarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

sākin rā:

1. **sākin rā:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Harekesiz râ.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ṣ-ṣüdūr

sākin-i nūn:

1. **sākin-i nūn:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Olmadı ḥaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

2. **sākin-i nūn:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Harekesi olmayan, cezimli nûn harfi demektir.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

sāḳıṭ:

1. **sāḳıṭ:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **6**
   Düşmek, hükmü kalmamak.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

2. **sāḳıṭ:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **6**
   Düşmek, hükmü kalmamak.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

3. **sāḳıṭān:**-*ān*
   Mesnevi 10
   Mısra: **14**
   Düşmek, hükmü kalmamak, sessiz olmak.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

4. **sāḳıṭān:**-*ān*
   Mesnevi 10
   Mısra: **14**
   Düşmek, hükmü kalmamak, sessiz olmak.

Hemze ile sākin harf sāʿirī oldı sāḳıṭān
Hemze ile hemz elif ikisi birdür añlaġıl

ṣaḳla muḥkem:

1. **ṣaḳla muḥkem:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Düzgünce, adamakıllı, sağlamca hafızanda tut, sakla.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

sāl:

1. **sāl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **185**
   Sene, yıl.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

2. **sāl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **185**
   Sene, yıl.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

3. **sālī:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **80**
   Sene, yıl.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

4. **sālī:**-*i*
   Mesnevi 1
   Mısra: **80**
   Sene, yıl.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

5. **sāl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **184**
   Sene, yıl.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

6. **sāl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **184**
   Sene, yıl.

Daḫı Mekke Medīne-i münevver
Mücāvir ḳılalum anda niçe sāl

ṣalât:

1. **ṣalāt**
   Mesnevi 1
   Mısra: **10**
   Hz. Muhammed'e sevgi ve saygı göstermek, onu övmek, şefâatine erişmek amacıyle okunan duâ. Daha çok "salât ü selâm" şeklinde kullanılır.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

2. **ṣalāt:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **10**
   Hz. Muhammed'e sevgi ve saygı göstermek, onu övmek, şefâatine erişmek amacıyle okunan duâ. Daha çok "salât ü selâm" şeklinde kullanılır.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

<u>ṣalı:</u>

1. **sālı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **201**
   Pazartesi ile çarşamba arasındaki gün.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

2. **sālı:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **201**
   Pazartesi ile çarşamba arasındaki gün.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

<u>ṣāliḥa-zen:</u>

1. **ṣāliḥa-zen:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **99**
   Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Kadının alametleri güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

2. **ṣāliḥa-zen:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **99**
   Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Sâliha kadının alâmetleri; güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır. Rasûlullah -sallâllâhu… Kadının alametleri güzelliğinin Allah korkusu, zenginliğinin kanaat, süs ve ziynetinin iffet olmasıdır.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

<u>sālim:</u>

1. **sālim:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **17**
   Sağlam, sağlıklı.

Ḥarf-i sākin ṣol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

2. **sālim:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **17**
   Sağlam, sağlıklı.

Ḥarf-i sākin ṣol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

<u>sāliṣ:</u>

1. **<u>s</u>āliṣ:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **3**
   Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
<u>S</u>āni oldı ḳalḳale <u>s</u>āliṣ tefeşşi rābī līn

2. **<u>s</u>āliṣ:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **3**
   Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
<u>S</u>āni oldı ḳalḳale <u>s</u>āliṣ tefeşşi rābī līn

3. **<u>s</u>ālisüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **21**
   Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī
<u>S</u>ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil mi<u>s</u>āl e-aʿcemī

4. **<u>s</u>ālisüñ:**-*üñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **21**
   Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Vāv-ı ḫāliṣ yā-ı ḫāliṣ olmadı olma ġabī
<u>S</u>ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil mi<u>s</u>āl e-aʿcemī

5. **s̲āli̲s̲:**
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin s̲āli̲s̲ ḥarfī refʿ ile

6. **s̲āli̲s̲:**
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Geldi ol baʿżı fiʿilde baʿżı isimde daḫı
Ger fiʿilde olsa līkin s̲āli̲s̲ ḥarfī refʿ ile

7. **s̲ālisinci:**-*inci*
Mesnevi 36
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb s̲ālisinci Ṣuʿarā

8. **s̲ālisinci:**-*inci*
Mesnevi 36
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḥarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb s̲ālisinci Ṣuʿarā

9. **s̲āli̲s̲:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Ḥıfẓ idüp ḥaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̲āni hireb s̲āli̲s̲ mīma

10. **s̲āli̲s̲:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
Üçüncü, üçüncü derecede, üçüncü olarak.

Ḥıfẓ idüp ḥaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̲āni hireb s̲āli̲s̲ mīma

s̲ālise:

1. **s̲āli̲s̲e:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Üçüncü olarak.

S̲āniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
S̲āli̲s̲e ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

2. **s̲āli̲s̲e:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Üçüncü olarak.

S̲āniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
S̲āli̲s̲e ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

3. **s̲āli̲s̲e:**
Mesnevi 38
Mısra: **110**
Üçüncü olarak.

S̲āli̲s̲e ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

4. **s̲āli̲s̲e:**
Mesnevi 38
Mısra: **110**
Üçüncü olarak.

S̲āli̲s̲e ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

s̲ālisen:

1. **s̲āli̲s̲en:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Üçüncü olarak.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̲enā yā s̲āli̲s̲en enyāb olur

2. **s̲āli̲s̲en:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Üçüncü olarak.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̲enā yā s̲āli̲s̲en enyāb olur

3. **s̲āli̲s̲en:**
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Üçüncü olarak.

Medd-i lazım s̲āli̲s̲en rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

4. **s̲āli̲s̲en:**
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Üçüncü olarak.

Medd-i lazım s̲āli̲s̲en rābīʿi munfaṣıl durur
Hem beşinci medd-iʿārız sādisinci medd-i līn

s̲āminā:

1. **s̲āminā:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Sekizinci.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem s̲āminā żıdd ʿinfitāḥ

2. **s̱āminā:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Sekizinci.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭıbāḳ hem s̱āminā żıdd ʿinfıtāḥ

ṣamt:

1. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **29**
Sessizlik,sükut.

Hem sükūn ile tefeṣṣi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭıbāḳ

2. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Sessizlik,sükut.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭıbāḳ

3. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

4. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

5. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

6. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Sessizlik,sükut.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü ṣiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

7. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **56**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

8. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **29**
Sessizlik,sükut.

Hem sükūn ile tefeṣṣi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭıbāḳ

9. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Sessizlik,sükut.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭıbāḳ

10. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

11. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

12. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

13. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Sessizlik,sükut.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü ṣiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

14. **ṣamt:**
Mesnevi 7
Mısra: **56**
Sessizlik,sükut.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

ṣamt-ı ṣıḥḥatle:

1. **ṣamt-ı ṣıḥḥatle:**-*le*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Gerçek sessizlik, sükut.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

saña:

1. **saña:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **10**
   Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

2. **saña:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **10**
   Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

3. **saña:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **25**
   Sana.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

4. **saña:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **25**
   Sana.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

5. **saña:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **103**
   Sana.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

6. **saña:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **103**
   Sana.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

7. **saña:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **31**
   Sana.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

8. **saña:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **42**
   Sana.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

9. **saña:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **66**
   Sana.

Tadı ḫoş gelür saña miṣl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

10. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **94**
    Sana.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

11. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **139**
    Sana.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāfʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

12. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **157**
    Sana.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

13. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **163**
    Sana.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

14. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **165**
    Sana.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

15. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **175**
    Sana.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfi rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

16. **saña:**
    Mesnevi 39
    Mısra: **224**
    Sana.

Ḫāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

17. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Sana.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

18. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **42**
Sana.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

19. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **66**
Sana.

Ṭadı ḫoş gelür saña miṣl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

20. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **94**
Sana.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

21. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **139**
Sana.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

22. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **157**
Sana.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫilʿat-ı rızḳı kefā

23. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **163**
Sana.

Būs ḳıl ata ananuñ pāyını
Bir daḫı saña naṣiḥat ey püser

24. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **165**
Sana.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

25. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **175**
Sana.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

26. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **224**
Sana.

Ḫāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

27. **saña:**
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Sana, senin için.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

28. **saña:**
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Sana, senin için.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

29. **saña:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Sana.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

30. **saña:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Sana.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

31. **saña:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

32. **saña:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
"Sen" zamirinin yönelme hali almış biçimi.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āṣliyyetüñ maḫrecini eydem saña

33. **saña:**
Mesnevi 14
Mısra: **30**
"Sen" zamirinin yönelme durumu eki almış şeklidir. Burada "seni" anlamında olup redif gereği "sana" biçimi kullanılmıştır.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

34. **saña:**
Mesnevi 14
Mısra: **30**
"Sen" zamirinin yönelme durumu eki almış şeklidir. Burada "seni" anlamında olup redif gereği "sana" biçimi kullanılmıştır.

Ḥaḳdan olursa ʿināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

35. **saña:**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

36. **saña:**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

37. **saña:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

38. **saña:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

39. **saña:**
Mesnevi 8
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Gel bu kez eyle semāʿ eydem ḥurūf-ı ferʿini
Bil ḥurūf-ı ferʿiyye beşdür idem bir bir saña

40. **saña:**
Mesnevi 8
Mısra: **4**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Ḫoşca diñle bu maḳalātı ki lāzımdur saña
Beş ḥurūfdan evveli imāle oldı ey aḫī

41. **saña:**
Mesnevi 10
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

42. **saña:**
Mesnevi 10
Mısra: **3**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

43. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **169**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

44. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **169**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirine yönelme hal eki getirilmiştir.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

45. **saña:**
Mesnevi 19
Mısra: **2**
"Sen" zamirinin yönelme durumu eki almış şeklidir.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

46. **saña:**
Mesnevi 19
Mısra: **2**
"Sen" zamirinin yönelme durumu eki almış şeklidir.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

47. **saña:**
Mesnevi 19
Mısra: **14**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

48. **saña:**
Mesnevi 19
Mısra: **14**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Ḥüccet iḫfā delīlinden idem saña beyān
Ḳurbı maḫrec münʿadimdür bunda iḫfā ḥarfine

49. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **51**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

50. **saña:**
Mesnevi 39
Mısra: **51**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

51. **sana:**
Mesnevi 39
Mısra: **19**
Sana.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

52. **sana:**
Mesnevi 39
Mısra: **19**
Sana.

Şimdi bari ḫoşca düş ʿilm-i ḫāle
Çünki ḥaḳ virdi sana erkek gulām

<u>sanʿat:</u>

1. **ṣanʿatı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **109**
Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

2. **ṣanʿatı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **109**
Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sâhip olunması gereken bilgi ve ustalık.

Mücelled ṣanʿatı ḫoş her bir ālet
Çü ḥaḳḳuñ beytine olduḳ civārī

<u>sānī:</u>

1. **sāniyen:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
İkinci olarak.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

2. **sāniyen:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
İkinci olarak.

Nevʿ-i evvel lām ile rā sāniyen ḳāf kāf biri
Çünki bildüñ maḫrecini nevʿinī diñle miṣāl

3. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
İkinci olarak.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
<u>S</u>āni oldı ḳalḳale <u>s</u>āli<u>s</u> tefeşşi rābī līn

4. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
İkinci olarak.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
<u>S</u>āni oldı ḳalḳale <u>s</u>āli<u>s</u> tefeşşi rābī līn

5. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
İkinci.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī <u>s</u>āni muttaṣıl durur

6. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
İkinci.

Altıdır meddāt ḳurānı ḥıfẓ idegör yā cüvān
Evvelā medd-i ṭabīʿī <u>s</u>āni muttaṣıl durur

7. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
İkinci.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel <u>s</u>āni diñle gözüm

8. **<u>s</u>āni:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
İkinci.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel <u>s</u>āni diñle gözüm

9. **s̲āni:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
İkinci.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̲āni hireb s̲āli s̲ mīma

10. **s̲āni:**
Mesnevi 38
Mısra: **33**
İkinci.

Bil mi s̲āli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa s̲āni ger meftūḥ ola

11. **s̲āni:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
İkinci.

Ḥıfẓ idüp ḫaṭında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur s̲āni hireb s̲āli s̲ mīma

12. **s̲āni:**
Mesnevi 38
Mısra: **33**
İkinci.

Bil mi s̲āli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa s̲āni ger meftūḥ ola

<u>ṣānīʿ:</u>

1. **ṣānīʿ:**
Mesnevi 26
Mısra: **6**
1. yapan, 2. yaratan, 3. Tanrı, 4. sanatkâr.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

2. **ṣānīʿ:**
Mesnevi 26
Mısra: **6**
1. yapan, 2. yaratan, 3. Tanrı, 4. sanatkâr.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

<u>sāniyā:</u>

1. **s̲āniyā:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
İkinci olarak.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
S̲āniyā ems̲āli neḫluḳkum olur diñle sözüm

2. **s̲āniyā:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
İkinci olarak.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
S̲āniyā ems̲āli neḫluḳkum olur diñle sözüm

3. **s̲āniyā:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
İkinci, ikincisi.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̲āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

4. **s̲āniyā:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
İkinci, ikincisi.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̲āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

<u>s̲āniye:</u>

1. **s̲āniye:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
İkinci olarak.

S̲āniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
S̲āli s̲e ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

2. **s̲āniye:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
İkinci olarak.

S̲āniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
S̲āli s̲e ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

3. **s̲āniye:**
Mesnevi 8
Mısra: **19**
İkinci olarak.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̲āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

4. **s̲āniye:**
Mesnevi 8
Mısra: **19**
İkinci olarak.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
S̲āniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

5. **s̲āniye:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
İkinci olarak.

Çün sebeb med evvelā s̲āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

6. **s̲āniye:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
İkinci olarak.

Çün sebeb med evvelā s̲āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem saña

saña:

1. **saña:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

2. **saña:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

3. **saña:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

4. **saña:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

5. **saña:**
Mesnevi 5
Mısra: **70**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

6. **saña:**
Mesnevi 5
Mısra: **70**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Diḳḳatile düş çatin derse ḳolaylıḳ saña kār

7. **saña:**
Mesnevi 17
Mısra: **7**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Ḫarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenṣīr idem

8. **saña:**
Mesnevi 17
Mısra: **7**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Ḫarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenṣīr idem

9. **saña:**
Mesnevi 26
Mısra: **16**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püṣer

10. **saña:**
Mesnevi 26
Mısra: **16**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamirinin yönelme hâli almış şekli.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püṣer

şapar:

1. **şapar:**
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Belli bir istikāmete doğru yönelmek, belli bir yola girmek, teveccüh etmek.Gitmekte olduğu yolu veya yönü değiştirip başka yola veya yöne dönmek, yolunu, yönünü değiştirmek.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfī ṣāẕ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

2. **şapar:**
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Belli bir istikāmete doğru yönelmek, belli bir yola girmek, teveccüh etmek.Gitmekte olduğu yolu veya yönü değiştirip başka yola veya yöne dönmek, yolunu, yönünü değiştirmek.

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfī ṣāẕ ṭa zıdur añla ḫoşca yā kibār

şarafnā:

1. **şarafnā:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Sarfettik.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

2. **şarafnā:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Sarfettik.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

şarf:

1. **şarfile:**-*ile*
   Mesnevi 35
   Mısra: **16**
   Arapça'da kelime türetme ilmi.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

2. **şarfile:**-*ile*
   Mesnevi 35
   Mısra: **16**
   Arapça'da kelime türetme ilmi.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

şarf itsen:

1. **şarf itsen:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: -
   Tüketsen, kullansan da.

Çünki yuddıñ aṣaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

şarfiyūn:

1. **şarfiyūnlar:**-*lar*
   Mesnevi 37
   Mısra: **8**
   Sarf ilmiyle uğraşanlar, sarf kitabı yazanlar.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafîden vir bize ḫoşca eşer

2. **şarfiyūnlar:**-*lar*
   Mesnevi 37
   Mısra: **8**
   Sarf ilmiyle uğraşanlar, sarf kitabı yazanlar.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafîden vir bize ḫoşca eşer

şarrāf:

1. **şarrāfı:**-*ı*
   Mesnevi 22
   Mısra: **2**
   1. Altın, mâdenî ve kâğıt paraları birbiriyle değiştirmeyi, bozmayı, tahvil alış verişi yapmayı meslek edinmiş kimse. 2. Bir şeyden iyi anlayan, o şeyin ehli olan kimse.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

2. **şarrāfı:**-*ı*
   Mesnevi 22
   Mısra: **2**
   1. Altın, mâdenî ve kâğıt paraları birbiriyle değiştirmeyi, bozmayı, tahvil alış verişi yapmayı meslek edinmiş kimse. 2. Bir şeyden iyi anlayan, o şeyin ehli olan kimse.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

sātı:

1. **sāṭıʿı:-**ʿı
   Mesnevi 36
   Mısra: **18**
   Yükseklere, yücelere çıkan, yükselen, yücelen:.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

2. **sāṭıʿı:-**ʿı
   Mesnevi 36
   Mısra: **18**
   Yükseklere, yücelere çıkan, yükselen, yücelen:.

Bir Nisāda bir de Rūmda bāḳi mevṣūl sāṭıʿı
İki yerde maḳṭūʿ oldı ennemā lafżı hemān

saṭr-:

1. **saṭrını:**-*ı, -(n)ı*
   Mesnevi 36
   Mısra: **53**
   Mısra.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem sābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

2. **saṭrını:**-*ı, -(n)ı*
   Mesnevi 36
   Mısra: **53**
   Mısra.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem sābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

saṭr-ı evvelden:

1. **saṭr-ı evvelden:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **58**
   Kelime Tipi: -
   Önceki satır.

Saṭr-ı evvelden ikinci sāṭıra ḳoma eşer
Re's-i sāṭır ḥarf-i medden ġayrı sākin olsa ger

sav-:

1. **şavar:**-*(a)r*
   Mesnevi 7
   Mısra: **66**
   Uzak tutmak, defetmek.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

2. **şavar:**-*(a)r*
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Uzak tutmak, defetmek.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

<u>şavt:</u>

1. **şavt:**
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Ses, seda.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

2. **şavt:**
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Ses, seda.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

3. **şavtıga**-*ıga*
Mesnevi 38
Mısra: **119**
Ses, sedâ.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

4. **şavtıga:**-*ıga*
Mesnevi 38
Mısra: **119**
Ses, sedâ.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

<u>şavtī:</u>

1. **şavtī:**
Mesnevi 1
Mısra: **233**
Ses, seda.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

2. **şavtī:**
Mesnevi 1
Mısra: **233**
Ses, seda.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

3. **şavtı:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Ses, seda, sesli, ünlü.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

4. **şavtı:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
Ses, seda, sesli, ünlü.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

<u>şavt-ı ışlıḳ:</u>

1. **şavt-ı ışlıḳ:**
Mesnevi 6
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Islık sesi.

Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

<u>saʿy:</u>

1. **saʿyı:**-*ı*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Çalışıp çabalama.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

2. **saʿyı:**-*ı*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Çalışıp çabalama.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

<u>sâye:</u>

1. **sāyeleri:**-*leri*
Mesnevi 1
Mısra: **164**
Gölge.

Vezīrleri <u>s</u>ebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

2. **sāyeleri:**-*leri*
Mesnevi 1
Mısra: **164**
Gölge.

Vezīrleri <u>s</u>ebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭāf- ḳażāya

3. **sayesinde:**-*si, -nde*
Mesnevi 1
Mısra: **161**
(Biri veya bir şey) Sebebiyle, yardımıyle, desteğiyle.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

4. **sayesinde:**-*si, -nde*
Mesnevi 1
Mısra: **161**
(Biri veya bir şey) Sebebiyle, yardımıyle, desteğiyle.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḫa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

sāye-i oġluñ:

1. **sāye-i oġluñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Oğlunun gölgesi.

Sāye-i oġluñ durur saña muʿin
Ata ana ḥaḳların ḳıldı edā

saʿy-ı beliġ:

1. **saʿy-ı beliġ:**
Mesnevi 38
Mısra: **124**
Kelime Tipi: -
Yeteri kadar emek sarfeden.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

sāz:

1. **saz:**
Mesnevi 39
Mısra: **56**
Saz, çalgı.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

2. **saz:**
Mesnevi 39
Mısra: **56**
Saz, çalgı.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

ṣāż ṭa ẓıdur:

1. **ṣāż ṭa ẓıdur:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Kelime Tipi: -
İtbak harfleri:

Muṭbaḳadan sāiri çıḳmaz mekāna ḫoş ṣapar
Dörtdür ḥarfi ṣāż ṭa ẓıdur añla ḫoşca yā kibār

sāz-endār:

1. **sāz-endārları:**-*ları*
Mesnevi 39
Mısra: **195**
Ut, keman, tambur vb. mûsikî âleti çalan kimse, saz sanatçısı, çalgıcı, mutrip:.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

2. **sāz-endārları:**-*ları*
Mesnevi 39
Mısra: **195**
Ut, keman, tambur vb. mûsikî âleti çalan kimse, saz sanatçısı, çalgıcı, mutrip:.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

se:

1. **se:**
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Ar. Peltek s, elifbâ-yı Osmanînin beşinci harfi. (Arabî kelimâta mahsustur. Ebced hesabınca 500 adedine delâlet eder.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaṣ se hemdeḥi şaḥs-ı seket

2. **se:**
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Ar. Peltek s, elifbâ-yı Osmanînin beşinci harfi. (Arabî kelimâta mahsustur. Ebced hesabınca 500 adedine delâlet eder.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaṣ se hemdeḥi şaḥs-ı seket

sebʿa:

1. **sebʿa:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Yedi.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaṣr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

2. **sebʿa:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Yedi.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaṣr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

sebā:

1. **sebā:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
Seba Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **sebā:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
Seba Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

sebaḳ:

1. **sebaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **153**
Ders, öğüt vermek.

İnkisārī beddu ʿāsından ṣaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

2. **sebaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **153**
Ders, öğüt vermek.

İnkisārī beddu ʿāsından ṣaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

3. **sebaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **81**
Ders, talim, öğreti; kulluk bilinci.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Ādʿet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

4. **sebaḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **81**
Ders, talim, öğreti; kulluk bilinci.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Ādʿet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

sebʿal mesān:

1. **sebʿal meṣān:**
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Yedi âyetten meydana gelen Fâtiha Sûresi.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meṣān

sebāt:

1. **ṣebātı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **163**
Karârından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.

Vezīrleri ṣebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya ,

2. **ṣebātı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **163**
Karârından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.

Vezīrleri ṣebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

sebʿa'l-mesānī:

1. **sebʿa'l-meṣānī:**
Mesnevi 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Yedi āyetten meydana gelen Fātiha suresi.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿa'l-meṣānī
sebeb:

1. **sebeb:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

2. **sebeb:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

3. **sebeb:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

4. **sebeb:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

5. **sebeb:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Ebġı ḫacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

6. **sebeb:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Bir olayın meydana gelmesine neden olan şey, neden.

Ebġı ḫacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

7. **sebeb:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol ṣāh-ı kevneyn

8. **sebeb:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

9. **sebeb:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol ṣāh-ı kevneyn

10. **sebeb:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

11. **sebeb:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

12. **sebeb:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Bir durumun ortaya çıkmasına neden olan şey.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

sebeb med:

1. **sebeb med:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Uzatma sebebi demektir. Bir eliften fazla uzatmaya sebep olur.. İki kısma ayrılır: Hemze ve sukun.

Çün sebeb med evvelā s̱āniye ḥarf-i medd daḫı
Ḥarf-i medd üç ḥarf olupdur her birin eydem sañа

sebeb medd:

1. **sebeb medd:**
Mesnevi 10
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

2. **sebeb medd:**
Mesnevi 10
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̱ābitān

3. **sebeb medd:**
Mesnevi 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil mis̱āli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

4. **sebeb medd:**
Mesnevi 14
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

5. **sebeb medd:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

sebeb medden:

1. **sebeb medden:**-*den*
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Harf-i medden sonra gelip, asli meddi (yani bir elif miktarı olan tabii meddi) bir elif miktarından daha fazla çekmeyi gerektiren sebebe: "Sebeb-i med" denir.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

sebeb mevcūdi:

1. **sebeb mevcūdi:**
Mesnevi 39
Mısra: **155**
Kelime Tipi: -
Dünyaya gelmenin, ortaya çıkmanın sebebi, nedeni.

Ata ana haḳḳını bil olma ʿāḳ
Çün sebeb mevcūdi ata anadır

secā:

1. **secā:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Cıvıltı. zifiri karanlık çöktüğü zaman geceye (ant olsun) ki (Duh: 2).

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emṣālini bil secā vü ḳālā gibi

2. **secā:**
Mesnevi 8
Mısra: **9**
Cıvıltı. zifiri karanlık çöktüğü zaman geceye (ant olsun) ki (Duh: 2).

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emṣālini bil secā vü ḳālā gibi

secāvend:

1. **secāvendi:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî'nin (ö. 560/1165) taksimi ve koyduğu vakf alametleri daha fazla benimsenmiştir. Elimizdeki Mushaflarda koymuş olduğu esaslar tatbik edilmektedir. Lakabına uygun olarak bu alametlere Secâved denmiştir. Bunlar beş tanedir. Daha sonra bunlara ilaveler yapılmıştır.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfī vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

2. **secāvendi:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî'nin (ö. 560/1165) taksimi ve koyduğu vakf alametleri daha fazla benimsenmiştir. Elimizdeki Mushaflarda koymuş olduğu esaslar tatbik edilmektedir. Lakabına uygun olarak bu alametlere Secâved denmiştir. Bunlar beş tanedir. Daha sonra bunlara ilaveler yapılmıştır.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfī vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

3. **secāvendī:**-*ī*
Mesnevi 36
Mısra: **51**

Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî'nin (ö. 560/1165) taksimi ve koyduğu vakf alametleri daha fazla benimsenmiştir. Elimizdeki Mushaflarda koymuş olduğu esaslar tatbik edilmektedir. Lakabına uygun olarak bu alametlere Secâved denmiştir. Bunlar beş tanedir. Daha sonra bunlara ilaveler yapılmıştır.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿ-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

secāvendi:

1. **secāvend:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Muhammed b. Tayfûr es-Secâvendî'nin (ö. 560/1165) taksimi ve koyduğu vakf alametleri daha fazla benimsenmiştir. Elimizdeki Mushaflarda koymuş olduğu esaslar tatbik edilmektedir. Lakabına uygun olarak bu alametlere Secâved denmiştir. Bunlar beş tanedir. Daha sonra bunlara ilaveler yapılmıştır.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem ṣābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaṣer

secde-i ḳur'ān:

1. **secde-i ḳur'ān:**
Mesnevi 38
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Kurândaki secde ayetleri.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

seḥer:

1. **seḥerde:**-*de*
Mesnevi 1
Mısra: **201**
Ar. Tan yeri açılmadan evvelce olan vakit. ale's-seher: Erkenden.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

2. **seḥerde:**-*de*
Mesnevi 1
Mısra: **201**
Ar. Tan yeri açılmadan evvelce olan vakit. ale's-seher: Erkenden.

On üçünci güni sālı seḥerde
Beşinci güni oldı iḫtitāmı

seḥī:

1. **seḫī:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

2. **seḫī:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Derk idemezsen bunı bil ne ʿacāyib ḥāl olur
Bil luġatte ḫoş cevād olan olur gāyet seḫī

3. **seḫi:**
Mesnevi 34
Mısra: **20**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

4. **seḫi:**
Mesnevi 34
Mısra: **20**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

5. **seḫī:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

6. **seḫī:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Doğru, düzgün; kusursuz.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

sehūl:

1. **sehūl:**
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Kolay.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

2. **sehūl:**
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Kolay.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

sekizdür:

1. **sekizdür:**
Mesnevi 5
Mısra: **25**
Sekiz tanedir.

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

2. **sekizdür**
Mesnevi 5
Mısra: **25**
Sekiz tanedir.

Iṣṭılāhī ḳurrāda bil perk olındı ḥarf-ı nām
Ḥarfleri sekizdür anıñ bil ecīd kaṭṭun beket

sekte:

1. **sekteniñ:**-*niñ*
Mesnevi 33
Mısra: **5**
Lugat Manası: Sekte, duraklamak demektir. Tarifi: Okuyuş esnasında sesi, nefes alıp vermeden çok kısa bir süre dondurmak demektir. Bu süre, sekte hissedilebilecek kadar olmalıdır.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

2. **sekteniñ:**-*niñ*
Mesnevi 33
Mısra: **5**
Lugat Manası: Sekte, duraklamak demektir. Tarifi: Okuyuş esnasında sesi, nefes alıp vermeden çok kısa bir süre dondurmak demektir. Bu süre, sekte hissedilebilecek kadar olmalıdır.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

sekteyi:

1. **sekteyi:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Lugat Manası: Sekte, duraklamak demektir. Tarifi: Okuyuş esnasında sesi, nefes alıp vermeden çok kısa bir süre dondurmak demektir. Bu süre, sekte hissedilebilecek kadar olmalıdır.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

2. **sekteyi:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Lugat Manası: Sekte, duraklamak demektir. Tarifi: Okuyuş esnasında sesi, nefes alıp vermeden çok kısa bir süre dondurmak demektir. Bu süre, sekte hissedilebilecek kadar olmalıdır.

Gel bu kez sekteyi bil idem saña bir bir ʿıyān

selām:

1. **selām:**
Mesnevi 38
Mısra: **144**
Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri. II Allah'a nisbet edildiğinde "her türlü eksiklik, acz ve kusurdan, yaratılmışlara özgü değişikliklerden ve yok oluştan münezzeh olan, selâmetin kaynağı olup esenlik veren" şeklinde açıklanır.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

2. **selām:**
Mesnevi 38
Mısra: **144**
Allah'ın isimlerinden (esmâ-i hüsnâ) biri. II Allah'a nisbet edildiğinde "her türlü eksiklik, acz ve kusurdan, yaratılmışlara özgü değişikliklerden ve yok oluştan münezzeh olan, selâmetin kaynağı olup esenlik veren" şeklinde açıklanır.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

selāmet:

1. **selāmet:**
Mesnevi 1
Mısra: **171**
1. Salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. Selamete çıkma, kurtulma. 3. İyi netice. 4. Kurtulma.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

2. **selāmet:**
Mesnevi 1
Mısra: **171**
1. Salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. Selamete çıkma, kurtulma. 3. İyi netice. 4. Kurtulma.

Ḳażālardan emīn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

3. **selāmet:**
Mesnevi 6
Mısra: **40**
1. Salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. Selamete çıkma, kurtulma. 3. İyi netice. 4. Kurtulma.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

4. **selāmet:**
Mesnevi 6
Mısra: **40**
1. Salimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. Selamete çıkma, kurtulma. 3. İyi netice. 4. Kurtulma.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

5. **selāmet:**
Mesnevi 10
Mısra: **18**
Esenlik, sağlık.

ʿAvdetinde ḫoş selāmet gelesin güle güle

6. **selāmet:**
Mesnevi 10
Mısra: **18**
Esenlik, sağlık

ʿAvdetinde ḫoş selāmet gelesin güle güle

selāmın:

1. **selāmıñ:**
Mesnevi 1
Mısra: **10**
Allah'ın selamı.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

2. **selāmıñ:**
Mesnevi 1
Mısra: **10**
Allah'ın selamı.

Risālet maʿdeni ol māh-ı kevneyn
Ṣalāt ile selāmıñ ol Ḥabībe

selef:

1. **selef:**
Mesnevi 39
Mısra: **226**
Bizden öncekiler, bizden önce yaşamış kimseler, atalar, ecdat.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

2. **selef:**
Mesnevi 39
Mısra: **226**
Bizden öncekiler, bizden önce yaşamış kimseler, atalar, ecdat.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

selīm ḫān:

1. **selīm ḫān:**
Mesnevi 1
Mısra: **149**
Kelime Tipi: -
Sultan III. Selim.

Ḫatībler gāzi Selīm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

selīm it:

1. **selīm it:**
Mesnevi 1
Mısra: **195**
Kelime Tipi: -
Maddi manevi kusuru olmayan, sağlam, doğru bir hale getir.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

sem:

1. **semān:**-*ān*
Diğer 1
Mısra: **1**
İşiterek,dinleyerek.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

2. **semān:**-*ān*
Diğer 1
Mısra: **1**
İşiterek,dinleyerek.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

semā:

1. **semāya:**-*y, -a*
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü II uzay, fezâ, gök.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

2. **semāya:**-*y, -a*
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü II uzay, fezâ, gök.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

semāʿ:

1. **semāʿında:**-*ında*
Mesnevi 37
Mısra: **12**
İşitme, duyma.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

2. **semāʿında:**-*ında*
Mesnevi 37
Mısra: **12**
İşitme, duyma.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

3. **semāʿı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Duyularak öğrenilen.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

4. **semāʿı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Duyularak öğrenilen.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

5. **semāʿen:**-*en*
Mesnevi 1
Mısra: **88**
İşiterek,dinleyerek.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

6. **semāʿen:**-*en*
Mesnevi 1
Mısra: **88**
İşiterek,dinleyerek.

Ḳoyup bunda olar gitdi ırāġa
İşidirdük kemālini semāʿen

7. **semāʿ:**
Mesnevi 39
Mısra: **140**
İşit, dinle.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

8. **semāʿ:**
Mesnevi 39
Mısra: **140**
İşit, dinle.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

semāʿi:

1. **semāʿi:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Duyularak öğrenilen.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

2. **semāʿi:**
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Duyularak öğrenilen.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

3. **semāʿi:**
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Duyularak öğrenilen.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

4. **semāʿi:**
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Duyularak öğrenilen.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

semīʿun:

1. **semīʿun:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **18**
   Duyma,işitme, kulak, işitmeyle ilgili.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

2. **semīʿun:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **18**
   Duyma,işitme, kulak, işitmeyle ilgili.

Emseküm bi-maʿrūf biri hem semīʿun baṣīr
Çünki alduñ bülbüli ravża gülistāndan eṣer

şemme:

1. **şemme:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **94**
   Buraya.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

2. **şemme:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **94**
   Buraya.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

semm-i ḳātil:

1. **semm-i ḳātil:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **64**
   Kelime Tipi: -
   Öldürücü zehir.

Semm-i ḳātil ile içi ṭoptolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

semʿüñ:

1. **semʿüñ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **12**
   Duyarak, dinleyerek, işiterek.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳışṣası

2. **semʿüñ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **12**
   Duyarak, dinleyerek, işiterek.

İşidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳışṣası

sen:

1. **saña:**-*a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **14**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

2. **saña:**-*a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **14**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

3. **saña:**-*a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **40**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

4. **saña:**-*a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **40**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gör neler iḥsāni ḳıldı ḥaḳ saña
Her belādan ḳurtulub oldıñ emīn

5. **sen:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **1**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

6. **sen:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **1**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Çünki bildüñ āleti gel ʿazmi ḳıl meddāta sen

7. **sen:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **26**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

8. **sen:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **26**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

9. **sen:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **1**
   "Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

10. **sen:**
Mesnevi 15
Mısra: **1**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Rābiʿī medd munfaṣıldur ḳıl rücūʿ meddāta sen

11. **sen:**
Mesnevi 16
Mısra: **13**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẕ ḥālini sen ey püser

12. **sen:**
Mesnevi 16
Mısra: **13**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẕ ḥālini sen ey püser

13. **sen:**
Mesnevi 30
Mısra: **21**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṯālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

14. **sen:**
Mesnevi 30
Mısra: **21**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṯālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

15. **sen:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

16. **sen:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

17. **sen:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

18. **sen:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

19. **sen:**
Mesnevi 38
Mısra: **12**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

20. **sen:**
Mesnevi 38
Mısra: **12**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Ger bu ḥarfleri oḳuduñ sen namāzda hakezā
Fāsid olur bu namāz ḫoşca muḳayyed ol oġul

21. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **27**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

22. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **48**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

23. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **116**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emṯele binā maḳṣūdına

24. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

25. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **27**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

26. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **48**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

27. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **116**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

ʿĀkıbet manẓum olur sen ḳulıga
Başla emṣele binā maḳṣūdına

28. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **189**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

29. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **219**
Sensin baba.

Baḳmadı sözin̄ yāmān yaḫṣusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

30. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **219**
Sensin baba.

Baḳmadı sözin̄ yāmān yaḫṣusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

31. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **220**
Sensin.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

32. **sen:**
Mesnevi 39
Mısra: **220**
Sensin.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḥāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

senā:

1. **senā:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Ar. Medih, övme.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

2. **senā:**
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Ar. Medih, övme.

Ṣefe baṭnıyla senā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

3. **senā:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Ar. Medih, övme.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

4. **senā:**
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Ar. Medih, övme.

Ṣefe baṭnıyla senā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

senāʿ:

1. **senāʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Övme, övgü, medh.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem senāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

2. **senāʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Övme, övgü, medh.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

3. **senāʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Övme, övgü, medh.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem senāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

4. **senāʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Övme, övgü, medh.

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

senā yā:

1. **senā yā:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Ön dişler.

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört senā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

2. **s̲enā yā:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ön dişler.

Hem rebāiyye s̲enā yā muttaşıl ems̲āl hemān
Oldı enyāb hem daḫı aʿdādı mis̲l-i fī'l evvel

3. **s̲enā yā:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Ön dişler.

Bil adedde otuz iki ḳısmı altı muʿteber
Bil rebāʿiyye s̲enā yā s̲āliş̲en enyāb olur

senāyā:

1. **s̲enāyā:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
Atın merkez (ön) kesici dişleri.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̲enāyā cānibine düşdi bu

2. **s̲enāyā:**
Mesnevi 4
Mısra: **17**
Atın merkez (ön) kesici dişleri.

Lām maḳāmı ḍāddan aşaġı olan enyāb olur
Pes rebāʿiyye s̲enāyā cānibine düşdi bu

sene:

1. **sene:**
Mesnevi 1
Mısra: **57**
Yıl, sene.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

2. **sene:**
Mesnevi 1
Mısra: **57**
Yıl, sene.

Sene çār-ṭıfliken peder Şefīḳī
Bizi atdı gülistāndan ırāġa

seni:

1. **seni:**
Mesnevi 39
Mısra: **53**
Seni.

Düşürür laġviyatda söyler ẕarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

2. **seni:**
Mesnevi 39
Mısra: **53**
Seni.

Düşürür laġviyatda söyler ẕarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

seniñ:

1. **seniñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Senin, sana ait.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

2. **seniñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Senin, sana ait.

Ḫocanıñ ġayri emüri vir aña
Di bu evlād ḫoş seniñ benim deġil

sereṭān:

1. **sereṭān:**
Mesnevi 14
Mısra: **18**
Dizmek, saf yapmak. Bir ifadeyi satıra dökmek.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̲ānī fikri ḳıl

2. **sereṭān:**
Mesnevi 14
Mısra: **18**
Dizmek, saf yapmak. Bir ifadeyi satıra dökmek.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̲ānī fikri ḳıl

ser-ḫaḳiḳi:

1. **ser-ḫaḳiḳüñ:**-*üñ*
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Asıl, temel, baş gerçeklik, hakikat.

Ser-ḫaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

2. **ser-ḫaḳiḳüñ:**-*üñ*
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Asıl, temel, baş gerçeklik, hakikat.

Ser-ḫaḳiḳüñ kāmil añlar cāhil hiç bilmedi rāz

ser-sühanla:

1. **ser-sühanla:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **240**
   Kelime Tipi: -
   Sözün en önemlisi.

Yazınca hem işāretle ʿayān it
Miṣāllere nişān it ser-sühanla

serzebān:

1. **ser-zebān:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **19**
   Dilin baş kısmı.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

2. **ser-zebān:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **19**
   Dilin baş kısmı.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

setr ide:

1. **setr ide:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **218**
   Kelime Tipi: -
   Örtmek, gizlemek.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

setrī ḳıl:

1. **setrī ḳıl:**-*ī ḳıl*
   Mesnevi 39
   Mısra: **151**
   Kelime Tipi: -
   Örtmek, gizlemek.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

settār:

1. **settār:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **17**
   Ayıpları örten Allah.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

2. **settār:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **17**
   Ayıpları örten Allah.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

3. **settārdır:**-*dır*
   Mesnevi 1
   Mısra: **219**
   Koruyan gizleyen Allah.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

4. **settārdır:**-*dır*
   Mesnevi 1
   Mısra: **219**
   Koruyan gizleyen Allah.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

sev:

1. **sevmeyenlerdir:**-*me, -, -, -dir*
   Mesnevi 1
   Mısra: **33**
   Birini, bir şeyi sevmemek, ilgi duymamak.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

2. **sevmeyenlerdir:**-*me, -, -, -dir*
   Mesnevi 1
   Mısra: **33**
   Birini, bir şeyi sevmemek, ilgi duymamak.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

sevāb:

1. **s̱evāb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **38**
   Allah (c.c.) tarafından mükafatlandırılacak doğruluk ve iyilik karşılığı. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya mahsus iyi amel ve hayırlı işler.

Bir ḥurūf on s̱evāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

2. **s̱evāb:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **38**
   Allah (c.c.) tarafından mükafatlandırılacak doğruluk ve iyilik karşılığı. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya mahsus iyi amel ve hayırlı işler.

Bir ḥurūf on s̱evāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

sevdā:

1. **sevdāyı:**-*y, -ı*
   Mesnevi 18
   Mısra: **2**
   Ar. 1. Heves, arzu, şiddetli eğilim, aşk.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

2. **sevdāyı:**-*y, -ı*
   Mesnevi 18
   Mısra: **2**
   Ar. 1. Heves, arzu, şiddetli eğilim, aşk.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

sevin:

1. **sevinme:**-*me*
   Mesnevi 39
   Mısra: **184**
   Sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

2. **sevinme:**-*me*
   Mesnevi 39
   Mısra: **184**
   Sevinç duymak, memnun ve hoşnut olmak.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diġer

seyyidi:

1. **seyyidi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **131**
   Cürcani, Seyyid Şerif.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

2. **seyyidi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **131**
   Cürcani, Seyyid Şerif.

Bil ḥüsām Kātib ḳul Aḥmed-i fener
Ḳuṭb-ı manṭıḳ şemsiyye bil Seyyidi

si:

1. **si:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **81**
   (Fa.) Üç.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

2. **si:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **81**
   (Fa.) Üç.

Ṣoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

ṣıbyān:

1. **ṣubyānı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **126**
   Çocuk.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

2. **ṣubyānı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **126**
   Çocuk.

Hem niṣāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

ṣıfāt:

1. **ṣıfātuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 5
   Mısra: **5**
   Vasıf, özellik.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

2. **ṣıfātuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 5
   Mısra: **5**
   Vasıf, özellik.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

3. **ṣıfātı:**-*ı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **11**
   Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

4. **ṣıfātı:**-*ı*
   Mesnevi 7
   Mısra: **11**
   Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

5. **ṣıfātı:**-*ı*
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

6. **ṣıfātı:**-*ı*
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

7. **ṣıfātı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Vasıf, özellik.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

8. **ṣıfātı:**-*ı*
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Vasıf, özellik.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

9. **ṣıfātına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola

10. **ṣıfātına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasıf.

Gel rücūʿ eyle ṣıfātına ḥurūfuñ baḳ nola

11. **ṣıfat:**
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Sıfat, vasıf, nitelik.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

12. **ṣıfat:**
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Sıfat, vasıf, nitelik.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

ṣıfatda:

1. **ṣıfatda:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Sıfatda.

Tekrāri ḳıl ṣābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

2. **ṣıfatda:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Sıfatda.

Tekrāri ḳıl ṣābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

3. **ṣıfatda:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Sıfatda.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

4. **ṣıfatda:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Sıfatda.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

5. **ṣıfatda:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Sıfatda.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

6. **ṣıfatda:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Sıfatda.

Maḫrecinde yā ṣıfatda āz ḳarābet olsa ger
Çün ṣıfat maḫreclerinde ḳurbetile nām bulur

ṣıfātı:

1. **ṣıfātı:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Nitelik, hal, vasıf.

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

2. **ṣıfātı:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Nitelik, hal, vasıf.

Çünki bildüñ ḥarf-i aṣlı hem ṣıfātı ferʿini

<u>ṣıfātıñ:</u>

1. **ṣıfātıñ:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **10**
   Vasıf, özellik, sıfat.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

2. **ṣıfātıñ:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **10**
   Vasıf, özellik, sıfat.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

<u>ṣıfātuñ:</u>

1. **ṣıfātuñ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **8**
   Sıfatın.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

2. **ṣıfātuñ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **8**
   Sıfatın.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṣālini eḥaṭṭü feraṭṭü olur

<u>ṣıġmaz:</u>

1. **ṣıġmaz:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Sığmamak.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

2. **ṣıġmaz:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **26**
   Sığmamak.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

<u>ṣıḥāḥ:</u>

1. **ṣıḥāḥ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Gerçek, doğru, asıl, öz, hakiki.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

2. **ṣıḥāḥ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Gerçek, doğru, asıl, öz, hakiki.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

<u>ṣıḥḥat:</u>

1. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **6**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı ṣiddetiyle muṣmete

2. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **12**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül ṣiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

3. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **16**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile ṣiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

4. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **18**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

5. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **20**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

6. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **22**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

7. **ṣıḥḥat:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **26**
   Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

8. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

9. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale şamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

10. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve şamt teseffül oldı ʿayn

11. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Şamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

12. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **43**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

13. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

14. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

15. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

16. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

17. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **16**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

18. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

19. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

20. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

21. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

22. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

23. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **34**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

24. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

25. **ṣıḥḥat:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Doğruya, gerçeğe uygunluk, gerçeklik.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

<u>sıḥḥate:</u>

1. **ṣıḥḥate:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Doğruya, gerçeğe uygunluk. Doğruluk, gerçeklik.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
S<u>ā</u>ʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

2. **ṣıḥḥate:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Doğruya, gerçeğe uygunluk. Doğruluk, gerçeklik.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
S<u>ā</u>ʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

<u>ṣıḥḥat-i illet:</u>

1. **ṣıḥḥat-i illet:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Doğruluğun, gerçekliğin nedeni, sebebi.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

<u>sıḳlet:</u>

1. **<u>ṣ</u>ıklet:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Ağırlık.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem <u>ṣ</u>ıklet durur

2. **<u>ṣ</u>ıklet:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
Ağırlık.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem <u>ṣ</u>ıklet durur

<u>sıkletle:</u>

1. **<u>ṣ</u>ıkletle:**
Mesnevi 5
Mısra: **66**
Ağırlıkla, çoğunlukla.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı <u>ṣ</u>ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı <u>ṣ</u>aḳīl

2. **<u>ṣ</u>ıkletle:**
Mesnevi 5
Mısra: **66**
Ağırlıkla, çoğunlukla.

Iṣṭılāḥda bu ḥurūfuñ lafẓı <u>ṣ</u>ıkletle olur
Müzleḳa ḥarflerine nisbet olur lafẓı <u>ṣ</u>aḳīl

<u>sil:</u>

1. **sil:**
Mesnevi 39
Mısra: **84**
Silmek.

Ḥabb-ı dünya ṣuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

2. **sil:**
Mesnevi 39
Mısra: **84**
Silmek.

Ḥabb-ı dünya ṣuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

<u>sīm</u>

1. **sīm:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Ar. Gümüş.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

2. **sīm:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Ar. Gümüş.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

<u>sīm u zer:</u>

1. **sīm u zer:**
Mesnevi 39
Mısra: **179**
Kelime Tipi: -
Gümüş ve altın.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

sinn:

1. **sinnim:**-*im*
   Mesnevi 1
   Mısra: **144**
   Yaş.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

2. **sinnim:**-*im*
   Mesnevi 1
   Mısra: **144**
   Yaş.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

3. **sinnimüz:**-*imüz*
   Mesnevi 1
   Mısra: **90**
   Yaş.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz ṣebābet ḥāle irdi

4. **sinnimüz:**-*imüz*
   Mesnevi 1
   Mısra: **90**
   Yaş.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz ṣebābet ḥāle irdi

sinüñ:

1. **sinüñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **49**
   Senin.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

2. **sinüñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **49**
   Senin.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

ṣınvān:

1. **ṣınvān:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **22**
   Dal, budak, benzer.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Şerīfī taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

2. **ṣınvān:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **22**
   Dal, budak, benzer.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı ṣınvān gibi
Ey Şerīfī taḫṣīṣ it Muṣḥaf içinde az gelür

ṣırāṭ:

1. **ṣıraṭuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **14**
   Sırat köprüsü, cehennem üzerine kurulmuş ve bütün insanların geçmek zorunda oldukları köprü.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

2. **ṣıraṭuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 8
   Mısra: **14**
   Sırat köprüsü, cehennem üzerine kurulmuş ve bütün insanların geçmek zorunda oldukları köprü.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

sīret:

1. **sīret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **137**
   Bir kimsenin ahlakı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

2. **sīret:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **137**
   Bir kimsenin ahlakı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

sitem:

1. **sitemi:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **203**
   Şikayet, eziyet.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

2. **sitemi:**
Mesnevi 1
Mısra: **203**
Şikayet, eziyet.

Mevāniʿ çoġidi ḫalḳuñ sitemi
Mevāniʿ çoḳ ḳuṣūrumuz çoḳ oldı

siyāḳ:

1. **siyāḳi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **101**
İfade tarzı; şekil, üslup II durum, hâl.

Taż'īfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

2. **siyāḳi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **101**
İfade tarzı; şekil, üslup II durum, hâl.

Taż'īfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

şoḫbet:

1. **şoḫbet:**
Mesnevi 39
Mısra: **188**
Allah'a gönül veren insanların bir araya gelip her an O'nunla berâber olduklarını bilmenin edebi ve huzûru içinde, şeyhlerinin veya aralarından ehil birinin yönlendirmesiyle yaptıkları ârifâne söyleşme ve halleşme.

Öyle şoḫbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

2. **şoḫbet:**
Mesnevi 39
Mısra: **188**
Allah'a gönül veren insanların bir araya gelip her an O'nunla berâber olduklarını bilmenin edebi ve huzûru içinde, şeyhlerinin veya aralarından ehil birinin yönlendirmesiyle yaptıkları ârifâne söyleşme ve halleşme.

Öyle şoḫbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

şol:

1. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **18**
Şu.

Şol muḳaddem emsileler zikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

2. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **18**
Şu.

Şol muḳaddem emsileler zikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

3. **şol:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
İşaret zamiri.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde şol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

4. **şol:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
İşaret zamiri.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde şol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

5. **şol:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Sol taraf.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verā'ı
Belālardan ḳażālardan emīn it

6. **şol:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Sol taraf.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verā'ı
Belālardan ḳażālardan emīn it

7. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Sıf. ve zamir. (>uş+ol) E.T. Türk. Şu, o.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṯel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

8. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Sıf. ve zamir. (>uş+ol) E.T. Türk. Şu, o.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṯel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

9. **şol:**
Mesnevi 18
Mısra: **20**
"Şu,o" işaret sıfatı.

Şol yigirmi sekiz ḫarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

10. **şol:**
Mesnevi 18
Mısra: **20**
"Şu,o" işaret sıfatı.

Şol yigirmi sekiz ḫarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

11. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
"Şu" işaret sıfatı.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

12. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
"Şu" işaret sıfatı.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

13. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **15**
"Şu" işaret sıfatı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

14. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
"Şu" işaret sıfatı.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

15. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
"Şu" işaret sıfatı.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

16. **şol:**
Mesnevi 4
Mısra: **15**
"Şu" işaret sıfatı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

17. **şol:**
Mesnevi 6
Mısra: **39**
"Şu" işaret sıfatı.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

18. **şol:**
Mesnevi 6
Mısra: **39**
"Şu" işaret sıfatı.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

19. **şol:**
Mesnevi 9
Mısra: **18**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eġer
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

20. **şol:**
Mesnevi 9
Mısra: **18**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eġer
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

21. **şol:**
Mesnevi 10
Mısra: **16**
"Şu" işaret sıfatı.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

22. **şol:**
Mesnevi 10
Mısra: **16**
"Şu" işaret sıfatı.

Ḥarf-i sākin şol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

23. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **13**
"Şu" işaret sıfatı.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

24. **şol:**
Mesnevi 17
Mısra: **13**
"Şu" işaret sıfatı.

Evveli lāzım sükūn hem ḥarf-i līnle ictimāʿ
Bil miṣāl şurada āḳdem şol ʿayn lafẓı gibi

25. **şol:**
Mesnevi 22
Mısra: **6**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

26. **şol:**
Mesnevi 22
Mısra: **6**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

27. **şol:**
Mesnevi 29
Mısra: **10**
"Şu" işaret sıfatı.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil miṡāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

28. **şol:**
Mesnevi 29
Mısra: **10**
"Şu" işaret sıfatı.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil miṡāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

29. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **2**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

30. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
"Şu" işaret sıfatı.

Miṡli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

31. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **126**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

32. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **2**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

33. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
"Şu" işaret sıfatı.

Miṡli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

34. **şol:**
Mesnevi 38
Mısra: **126**
"Şu" işaret sıfatı.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

35. **şol:**
Mesnevi 39
Mısra: **149**
"Şu" işaret sıfatı.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

36. **şol:**
Mesnevi 39
Mısra: **149**
"Şu" işaret sıfatı.

Hem daḫı cümleye ḫāk-i pāyi ol
Şol gelen vāʿaẓlara ikrāmi ḳıl

<u>şoñra:</u>

1. **şoñra:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
-nin ardından, ... arkasından.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden şoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

2. **şoñra:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
-nin ardından, ... arkasından.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden şoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

3. **şoñra:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
-nin ardından, ... arkasından.

Lām-ı taʿrīfden şoñra olur aña māhiyyeād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

4. **şoñra:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
-nin ardından, ... arkasından.

Lām-ı taʿrīfden şoñra olur aña māhiyye ād
Ḳameriyye ḥarfleri on dört olur şemsī gibi

5. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **65**
-nin ardından, ... arkasından.

Bil miṡāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden şoñra

6. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **65**
-nin ardından, ... arkasından.

Bil miṡāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden şoñra

7. **şoñra:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Daha sonra.

Tecvīdi ḥoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

8. **şoñra:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Daha sonra.

Tecvīdi ḥoş bilmedinse pişmān olasın şoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

9. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **75**
Daha sonra.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Şoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

10. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **80**
Daha sonra.

Şoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

11. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **75**
Daha sonra.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Şoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

12. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **80**
Daha sonra.

Şoñra dünya malı gelmez gözüge
Āʿdet öyledir si muṣḥaf bir sebaḳ

13. **şoñra:**
Mesnevi 1
Mısra: **31**
Sonra, ardından.

Ki benden şoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

14. **şoñra:**
Mesnevi 1
Mısra: **31**
Sonra, ardından.

Ki benden şoñra olsa ḥaḳ resūlı
ʿÖmer nebī olurdı şekk-gümānsız

15. **şoñra:**
Mesnevi 16
Mısra: **7**
-nin ardından, arkasından.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āşlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden şoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

16. **şoñra:**

Mesnevi 16
Mısra: **7**
-nin ardından, arkasından.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āşlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden şoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

17. **şoñra:**
Mesnevi 25
Mısra: **11**
-nin ardından, arkasından.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden şoñra bulınsa ger vāvile fā

18. **şoñra:**
Mesnevi 25
Mısra: **11**
-nin ardından, arkasından.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden şoñra bulınsa ger vāvile fā

19. **şoñra:**
Mesnevi 30
Mısra: **10**
-nin ardından, arkasından.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse şoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

20. **şoñra:**
Mesnevi 30
Mısra: **10**
-nin ardından, arkasından.

Ḥarf-i istiʿlā gelürse şoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

21. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **58**
-nin ardından, arkasından.

Gelse cīmden şoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

22. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **79**
-nin ardından, arkasından.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden şoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

23. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
-nin ardından, arkasından.

Miṣli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

24. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **58**
-nin ardından, arkasından.

Gelse cīmden şoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

25. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **79**
-nin ardından, arkasından.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden şoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

26. **şoñra:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
-nin ardından, arkasından.

Miṣli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

27. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **86**
Daha ileri bir zamanda, müteakiben, ardından.

Şoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

28. **şoñra:**
Mesnevi 39
Mısra: **86**
Daha ileri bir zamanda, müteakiben, ardından.

Şoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

29. **soñra:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
-nin ardından, ... arkasından; müteakiben.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

30. **soñra:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
-nin ardından, ... arkasından; müteakiben.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

soragel:

1. **sorageldiler:**-*diler*
Mesnevi 14
Mısra: **28**
Sormak, sual etmek II soru yönelterek bilgi istemek II halini sormak, ilgi göstermek II emmek, öpmek.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

2. **sorageldiler:**-*diler*
Mesnevi 14
Mısra: **28**
Sormak, sual etmek II soru yönelterek bilgi istemek II halini sormak, ilgi göstermek II emmek, öpmek.

Ekṣeri ḳurān içinde rāsı sorageldiler
Nevʿ-i rābiʿ ḥarf muḫaffef oldı ey ṣāhib hüner

söyle-:

1. **söyledüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Demek, söylemek.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

2. **söyledüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 9
Mısra: **27**
Demek, söylemek.

Bil ʿilim dībā ḥarīrdür dünya malı oldı çöl
Ḫoş edālar söyledüñ amma ki gel döngil girü

3. **söyledüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Demek, söylemek.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

4. **söyledüñ:**-*dü, -n*
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Demek, söylemek.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

söyle:

1. **söyleyim:**-*yim*
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Demek, söylemek.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

2. **söyleyim:**-*yim*
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Demek, söylemek.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

3. **söyle:**
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Demek, söylemek.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

4. **söyle:**
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Demek, söylemek.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

5. **söyleyim:**-*yim*
Mesnevi 39
Mısra: **140**
Demek, söylemek.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

6. **söyleyim:**-*yim*
Mesnevi 39
Mısra: **140**
Demek, söylemek.

Söyleyim cevher semāʿ eyle baña
Bil ḫōca olanın ḫoş ḳadrini

7. **şöyle:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

8. **şöyle:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Bāḳī ḳalan beş ḥurūf hem şöyle bil ferʿī durur
Şol ḥurūf-āşliyyetüñ maḫrecini eydem saña

9. **şöyle:**
Mesnevi 6
Mısra: **26**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

10. **şöyle:**
Mesnevi 6
Mısra: **26**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

11. **şöyle:**
Mesnevi 17
Mısra: **17**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i s̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

12. **şöyle:**
Mesnevi 17
Mısra: **17**
1.Şuna benzer, şunun gibi.2.Şu şekilde.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i s̱āni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

13. **söyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **249**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

14. **söyle:**
Mesnevi 1
Mısra: **249**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

15. **söyle:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḫaḳ
Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

16. **söyle:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḫaḳ
Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

17. **söyle:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

18. **söyle:**
Mesnevi 8
Mısra: **31**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

19. **söyle:**
Mesnevi 18
Mısra: **22**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına

20. **söyle:**
Mesnevi 18
Mısra: **22**
"Söyle, anlat" anlamında emir ifadesi.

Ey Şerīfī söyle beş bābı ḥükūmi āṣlına

söyle kim:

1. **söyle kim:**
Mesnevi 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Konuş ki.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥiṣṣe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

söyledüñ:

1. **söyledüñ:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Dedin söyledin.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

2. **söyledüñ:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Dedin söyledin.

Bāḳi ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātıñ ḫoş naṣīḥat bu gözüm
Çünki idġām bāblarını söyledüñ emṣāliyle

söylegil:

1. **söylegil:**
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Söyle.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfı ferʿi söylegil

2. **söylegil:**
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Söyle.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfı ferʿi söylegil

söyleme:

1. **söyleme:**
Mesnevi 8
Mısra: **12**
Söylememek.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliş zā-ı ḫāliş olmadı

2. **söyleme:**
Mesnevi 8
Mısra: **12**
Söylememek.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliş zā-ı ḫāliş olmadı

3. **söyleme:**
Mesnevi 38
Mısra: **64**
Söyleme, deme, konuşma.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

4. **söyleme:**
Mesnevi 38
Mısra: **64**
Söyleme, deme, konuşma.

Bil miṣāli fe'ṣfaḥ ʿanhüm söyleme laġv u ġazel
Dāl ḥurūfunı beyān it ṣād-ı sākinden ṣoñra

söylen:

1. **söylenür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **188**
Anlatılmak, konuşulmak.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

2. **söylenür:**-*ür*
Mesnevi 39
Mısra: **188**
Anlatılmak, konuşulmak.

Öyle ṣoḥbet söylenür cānuñ yaḳar
Sen ölünce ol fesād içre nişīn

söyler ẓarīf:

1. **söyler ẓarīf:**-*rsöyle*
Mesnevi 39
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
İnce, zarif bir şekilde söyler.

Düşürür laġviyatda söyler ẓarīf
Çıḳarır seni şeriʿat rāhıdan

söz:

1. **sözlerinden:**-*ler, -i, -n, -den*
Mesnevi 1
Mısra: **137**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

2. **sözlerinden:**-*ler, -i, -n, -den*
Mesnevi 1
Mısra: **137**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

3. **sözüñ:**-*üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **246**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olmaz

4. **sözüñ:**-*üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **246**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uṣanmak olmaz

5. **sözlerine:**-*ler, -in, -e*
Mesnevi 2
Mısra: **1**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

6. **sözlerine:**-*ler, -in, -e*
Mesnevi 2
Mısra: **1**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

7. **sözünde:**-*üñde*
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

8. **sözünde:**-*üñde*
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

9. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

10. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

11. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

12. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

13. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Gūş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

14. **sözlerimi:**-*ler, -i, -mi*
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Gūş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

15. **sözinüñ:**-*i, -nüñ*
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

16. **sözinüñ:**-*i, -nüñ*
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

17. **söz:**
Mesnevi 1
Mısra: **64**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet ke̲serdür

18. **söz:**
Mesnevi 1
Mısra: **64**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet ke̲serdür

19. **sözüñ:**-*üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **248**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

20. **sözüñ:**-*üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **248**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Anı ehli bilür küsenmek olmaz
Şerīfi bil sözüñ eyleme lāfī

21. **sözüñe:**-*ü, -ñ, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **135**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

22. **sözüñe:**-*ü, -ñ, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **135**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

23. **sözden:**-*den*
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

24. **sözden:**-*den*
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

25. **sözlerüñ:**-*ler, -üñ*
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

26. **sözlerüñ:**-*ler, -üñ*
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

27. **sözüñe:**-*ü, -ñ, -e*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

28. **sözüñe:**-*ü, -ñ, -e*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

29. **söz:**
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ sözʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

30. **söz:**
Mesnevi 8
Mısra: **30**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ sözʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

31. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 8
Mısra: **32**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

32. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 8
Mısra: **32**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

33. **sözüñi:**-*üñ*, -*i*
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

34. **sözüñi:**-*üñ*, -*i*
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

35. **söz:**
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Müşkilātdan baʿzı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

36. **söz:**
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Müşkilātdan baʿzı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

37. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

38. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Nitmeli altūn gümişi çün cevāhirdür sözüm
Bil luġatde ʿārıżun maʿnāsı bu peydā olur

39. **sözine:**-*ine*
Mesnevi 18
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

40. **sözine:**-*ine*
Mesnevi 18
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

41. **söz:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

42. **söz:**
Mesnevi 21
Mısra: **21**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

43. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 22
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

44. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 22
Mısra: **2**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözlerüñ ṣarrāfı ol cemʿ eyle andan di daḫı
Oldı idġām ḥarf i dört harf ḳıl semāʿi ey peser

45. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

46. **sözlerüñ:**-*ler*, -*üñ*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Bunda idġām olmasını nehy ḳıldı ḳurralar
Sözlerüñ cevherdür amma muḫtaṣar ḳılduñ biraz

47. **sözleriñ:**-*ler*, -*in*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

48. **sözleriñ:**-*ler*, -*in*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

İżhār olurmuş ḳamu baḳ sözleriñ āʿlāsına
Bil miṣālini bunıñ ḫoş leküm diniküm gibi

49. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ẕāl ü ṣā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

50. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Ẕāl ü ṣā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

51. **sözüñ:**-*ün*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʾire

52. **sözüñ:**-*ün*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

İktifā ider bu deñlü başla sözüñ sāʾire

53. **sözleri:**-*ler*, -*i*
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

54. **sözleri:**-*ler*, -*i*
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

55. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

56. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emṣāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

57. **sözi:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfî tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

58. **sözi:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

59. **sözi:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **10**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

60. **sözi:**-*i*
Mesnevi 36
Mısra: **10**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

61. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 36
Mısra: **42**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

62. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 36
Mısra: **42**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

63. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

64. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

65. **söz:**
Mesnevi 39
Mısra: **120**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

66. **söz:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

67. **söz:**
Mesnevi 39
Mısra: **120**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Söz netāyic oldı bunca kāfiye
Bil meniyye mülteḳa ḥalebīle

68. **söz:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

69. **söziñ:**-*in*
Mesnevi 39
Mısra: **218**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Baḳmadı sözin yāmān yaḫṣusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

70. **söziñ:**-*in*
Mesnevi 39
Mısra: **218**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Baḳmadı sözin yāmān yaḫṣusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

71. **sözüme:**-*üm, -e*
Mesnevi 39
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥişşe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

72. **sözüme:**-*üm, -e*
Mesnevi 39
Mısra: **12**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Sözüme baḳ ḫoş naṣiḥat ḥişşe al
Söyle kim din islāmıñ bilür misin

73. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

74. **sözüm:**-*üm*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.

ʿAklıñı dir başa ḥıfẓ eyle ki müşkildür sözüm
İḫfā bir ḥāletdir idġam ile iẓhār arası

75. **sözi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **225**
Laf, söz.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

76. **sözi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **225**
Laf, söz.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẕ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

77. **söze:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil, konuşma.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

78. **söze:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil, konuşma.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

79. **söze:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Fażże-i ḫāliṣ gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

80. **söze:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifade eden kelime veya kelime topluluğu, laf,lafız, kelam.

Fażże-i ḫāliṣ gibi ʿayyār isen gel baḳ söze

söz olur:

1. **söz olur:**
Mesnevi 38
Mısra: **121**
Kelime Tipi: -
Söz olmak.

Ol muġanni ismini daḳdırma kendü özüge
Düşse manẓūm ṣāḥibi naẓmına söz olur keşīr

sözüge:

1. **sözüge:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Sözüne.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

2. **sözüge:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Sözüne.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

şu:

1. **şuyı:**-*y*, -*ı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **20**
   Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde; desen, işleme II mürekkep; iplik; yaprak sayfasındaki çizgiler, yazılmış şiirler; yaratıcılık, üretkenlik.

Sükker ābā çalınca şuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

2. **şuyı:**-*y*, -*ı*
   Mesnevi 6
   Mısra: **20**
   Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde; desen, işleme II mürekkep; iplik; yaprak sayfasındaki çizgiler, yazılmış şiirler; yaratıcılık, üretkenlik.

Sükker ābā çalınca şuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

suāl eylerisen:

1. **suāl eylerisen:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Sorarsan, sual edersen.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

sūʾal eylerisen:

1. **sūʾal eylerisen:**-*sen*
   Mesnevi 2
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Soru sormak.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

suʿāl olursa:

1. **suʿāl olursa:**-*sa*
   Mesnevi 6
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Soru sorulmak.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

subḥ:

1. **şubḥı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **153**
   Sabah.

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

2. **şubḥı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **153**
   Sabah.

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

şubḥ u mesā:

1. **şubḥ u mesā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **103**
   Kelime Tipi: -
   Sabah ve akşam.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger şaşduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

şubḥı şāmı:

1. **şubḥı şāmı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **153**
   Kelime Tipi: -
   Akşam.

Şerīfī ḫoş duʿācı ṣubḥı şāmı
Ḫüdā ḳahr eyleye aʿdā-ı dīni

sūdi:

1. **sūdi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **126**
   Sûdi.

Hem nişāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

2. **sūdi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **126**
   Sûdi.

Hem nişāb ṣubyānı Sūdi Lāmi bil
Pendi ʿAṭṭār bil gülistan gülini

sūʿen:

1. **sūʿen:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **8**
   Kötü olmak, ne kötü manasında kullanılır.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi'ş-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

2. **sūʿen:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **8**
   Kötü olmak, ne kötü manasında kullanılır.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi'ş-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

<u>süflāda:</u>

1. **süflāda:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **22**
   Aşağı, aşağısı.

Dīl ucıyla hem s̲enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā z̲āl u s̲ā

2. **süflāda:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **22**
   Aşağı, aşağısı.

Dīl ucıyla hem s̲enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā z̲āl u s̲ā

<u>ṣufūf:</u>

1. **ṣufūf:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **18**
   Saflar, sıralar, diziler gibi.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

2. **ṣufūf:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **18**
   Saflar, sıralar, diziler gibi.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

<u>sühūlet:</u>

1. **sühūlet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **140**
   Kolaylık.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

2. **sühūlet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **140**
   Kolaylık.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

<u>sükker:</u>

1. **<u>s</u>ükker:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **20**
   Şeker (Parlaklık vermesi için mürekkebin içine konulan nöbet şekeri bağlamında).

<u>S</u>ükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek ża ʿīf anca olur

2. **<u>s</u>ükker:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **20**
   Şeker (Parlaklık vermesi için mürekkebin içine konulan nöbet şekeri bağlamında).

<u>S</u>ükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek ża ʿīf anca olur

<u>sükūn:</u>

1. **sükūnı:**-*ı*
   Mesnevi 2
   Mısra: **20**
   Hareketsizlik.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

2. **sükūnı:**-*ı*
   Mesnevi 2
   Mısra: **20**
   Hareketsizlik.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

3. **sükūn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **4**
   Sessizlik, suskunluk.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

4. **sükūn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **8**
   Sessizlik, suskunluk.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
<u>S</u>āʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

5. **sukūn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **10**
   Sessizlik, suskunluk.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

6. **sükūn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **16**
   Sessizlik, suskunluk.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

7. **sükūn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **22**
   Sessizlik, suskunluk.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḥve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

8. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **24**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

9. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Sessizlik, suskunluk.

Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

10. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **30**
Sessizlik, suskunluk.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

11. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **38**
Sessizlik, suskunluk.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

12. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Sessizlik, suskunluk.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

13. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

14. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Sessizlik, suskunluk.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

15. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Sessizlik, suskunluk.

Cehr ü ʿillet hem sükūn med hem daḥı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

16. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **8**
Sessizlik, suskunluk.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
S̲āʾi bil hemsile riḫve iltibas oldı ṣaḥāḥ

17. **sukūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **10**
Sessizlik, suskunluk.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

18. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **16**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

19. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
Sessizlik, suskunluk.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

20. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **24**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

21. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Sessizlik, suskunluk.

Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

22. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **30**
Sessizlik, suskunluk.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

23. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **38**
Sessizlik, suskunluk.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

24. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Sessizlik, suskunluk.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

25. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

26. **sükūn:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
Sessizlik, suskunluk.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

27. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

28. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

29. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

30. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Sessizlik, suskunluk.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü ṣiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

31. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

32. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

33. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Sessizlik, suskunluk.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile ṣiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

34. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

35. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Sessizlik, suskunluk.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

36. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

37. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **56**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

38. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **14**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿīl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

39. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **20**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

40. **sükūndur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **26**
Sessizlik, suskunluk.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

41. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **32**
Sessizlik, suskunluk.

Muṭbaḳa muṣmet sükündur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

42. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **36**
Sessizlik, suskunluk.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükündur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ş- şedde riḫve şamt teseffül oldı ʿayn

43. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **40**
Sessizlik, suskunluk.

Şamt u ṣıḥḥatle sükündur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

44. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Sessizlik, suskunluk.

İnzilāk ile sükündur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

45. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat ile hem sükündur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ş-şedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

46. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Sessizlik, suskunluk.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükündur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

47. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **52**
Sessizlik, suskunluk.

Ṣıḥḥat ile hem sükündur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

48. **sükündur:**-*dur*
Mesnevi 7
Mısra: **56**
Sessizlik, suskunluk.

Şamt ile ṣıḥḥat sükündur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

49. **sükūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Sessizlik, suskunluk.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

50. **sükūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Sessizlik, suskunluk.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

51. **sükūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

52. **sükūn:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

53. **sükūn:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

54. **sükūn:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

55. **sükūn:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

56. **sükūn:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ger sebeb medd olsa bunda ol sükūn lāzım nakīl
Bil sükūn lāzım aña dirler ki olsa s̱ābitāt

57. **sükūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

58. **sükūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

59. **sükūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

60. **sükūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

61. **sükūn:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

62. **sükūn:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Sükun (cezm): Harfin harekesizlik haline denir.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

sükūn ārızda:

1. **sükūn ārızda:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Sükunu arız: Durulduğunda okunan geçildiğinde okunmayan sükuna denir.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

sükūn aṣliyye:

1. **sükūn aṣliyye:**
Mesnevi 14
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Asli, asıl sükun.

Ol sükūn aṣliyye ile dü aḥavāt olsalar
Medd-i lāzım ḥarf muḥaffef ṭā siniñ mīmi gibi

sükūn aṣliyyeni:

1. **sükūn aṣliyyeni:**-*ni*
Mesnevi 14
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Asli, asıl sükun.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿis bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

sükūndur:

1. **sükūndur:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
SÜKÛN: Sükûn, Harfin Harekesizlik haline denir.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿis bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

2. **sükūndur:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
SÜKÛN: Sükûn, Harfin Harekesizlik haline denir.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿis bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

sükūn-ı āṣliyeye:

1. **sükūn-ı āṣliyeye:**-*yeye*
Mesnevi 14
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Asıl sükun.

Ger sükūn-ı āṣliyeye irişmiş ola muʿteber
Ḥarf-i meddle ol sebeb medd āṣli sükūn olsa ger

sükūt it:

1. **sükūt it:**
Mesnevi 39
Mısra: **228**
Kelime Tipi: -
Sükût etmek, susmak.

Gel Şerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

sükūt itdiñ:

1. **sükūt itdiñ:**-*diñ*
Mesnevi 39
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Sükût etmek, susmak.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

sülsüni:

1. **sülsüni:**
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Üçte biri.

Harekenüñ sülsüni virüp sülüsānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża'f avāz

2. **sülsüni:**
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Üçte biri.

Harekenüñ sülsüni virüp sülüsānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża'f avāz

sulṭan selīm ḫān:

1. **sulṭan selīm ḫān:**
Mesnevi 1
Mısra: **145**
Kelime Tipi: -
Sultan III. Selim.

Cihānda ṣāhidi Sulṭan Selīm Ḫān
Biñ iki yüz onaltıdaydı hicret

sülüs:

1. **sülüş:**
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Altı çeşit yazıdan (aklâm-ı sitte) genellikle ağzı 3 mm. genişliğindeki kamış kalemle yazılan; kıta, beyit, kasîde ve mushaf yazımında çok işlenmiş en eski bir yazı türü:.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

2. **sülüş:**
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Altı çeşit yazıdan (aklâm-ı sitte) genellikle ağzı 3 mm. genişliğindeki kamış kalemle yazılan; kıta, beyit, kasîde ve mushaf yazımında çok işlenmiş en eski bir yazı türü:.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

3. **sülüşden:**-*den*
Mesnevi 39
Mısra: **93**
Altı çeşit yazıdan (aklâm-ı sitte) genellikle ağzı 3 mm. genişliğindeki kamış kalemle yazılan; kıta, beyit, kasîde ve mushaf yazımında çok işlenmiş en eski bir yazı türü:.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç sülüsden ey aḫī

4. **sülüşden:**-*den*
Mesnevi 39
Mısra: **93**
Altı çeşit yazıdan (aklâm-ı sitte) genellikle ağzı 3 mm. genişliğindeki kamış kalemle yazılan; kıta, beyit, kasîde ve mushaf yazımında çok işlenmiş en eski bir yazı türü:.

Tekrarı ders eyle meşḳe meyli ṣal
Ebced ile üç sülüsden ey aḫī

sülüsā:

1. **sülüsānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Üçte iki, üç parçadan ikisi.

Harekenüñ sülsüni virüp sülüsānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża'f avāz

2. **sülüsānuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Üçte iki, üç parçadan ikisi.

Harekenüñ sülsüni virüp sülüsānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża'f avāz

ṣun':

1. **ṣun'ımı:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Eser, iş.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣun'ını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi' aşer

2. **ṣun'ımı:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Eser, iş.

Ḫāliḳī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣun'ını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi' aşer

sünnet:

1. **sünnet:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Hazreti Muhammet'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışlarıyla şu ya da bu konuda söylemiş olduğu sözlerin tümü, Hazreti Muhammet'in koyduğu kurallar ve Müslümanlara gösterdiği yol.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

2. **sünnet:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Hazreti Muhammet'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışlarıyla şu ya da bu konuda söylemiş olduğu sözlerin tümü, Hazreti Muhammet'in koyduğu kurallar ve Müslümanlara gösterdiği yol.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

3. **sünnetdür:**-*dür*
Mesnevi 38
Mısra: **89**
Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

4. **sünnetdür:**-*dür*
Mesnevi 38
Mısra: **89**
Hz. Muhammed'in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

5. **sünnet:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
Müslümanlara uyulması gerekli sayılan davranışlar ve herhangi bir konuda söylenmiş olan söz.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

6. **sünnet:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
Müslümanlara uyulması gerekli sayılan davranışlar ve herhangi bir konuda söylenmiş olan söz.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

sūre baḳar:

1. **sūre baḳar:**
Mesnevi 36
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Bakara Suresi.

Çār maḳamda mevṣul oldı belki bulasın meded
Biʾsimā mevṣul durur Āʿrāfile sūre Baḳar

sure ibrāhimde:

1. **sure ibrāhimde:**
Mesnevi 36
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İbrahim Suresi.

Bāḳisi maḳṭuʿ olındı çün budur sözi ḳara
Küllemā bir yerde maḳtūʿ Sure İbrāhimde ol

sure-i furḳān:

1. **sure-i furḳān:**
Mesnevi 1
Mısra: **175**
Kelime Tipi: -
Fürkan suresi (Kuran-ı Kerim).

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetīne

2. **sūre-i furkān:**
Mesnevi 1
Mısra: **199**
Kelime Tipi: -
Fürkan suresi (Kuran-ı Kerim).

Bi ḥaḳḳi sūre-i Furkān laṭīfi
Bidāyet oldı çün şevvāl şehirde

sūre-i ḥaşr:

1. **sūre-i ḥaşr:**
Mesnevi 36
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Ḥaşr Suresi.

Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri sūre-i Ḥaşr

sūre-i kehfde:

1. **sūre-i kehfde:**
Mesnevi 33
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Kehf Suresi.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

sūre-i meryem:

1. **sūre-i meryem:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Meryem suresi.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meşel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

sūre-i yāsīndedür:

1. **sūre-i yāsīndedür:**
   Mesnevi 33
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Yasin Suresindedir.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

sūre-i zuḫrufile:

1. **sūre-i zuḫrufile:**-*ile*
   Mesnevi 36
   Mısra: **33**
   Kelime Tipi: -
   Zuḫruf Suresi.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

sūrʿ-ı enʿām-ı:

1. **sūrʿ-ı enʿām-ı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   Enʿām Suresi.

Biri Ḥac da biri Loḳmān sāʾiri mevṣūl ʿıyān
Muḫtelif oldı Naḥlde sūrʿ-ı Enʿām-ı diġer

sūr-ı furḳānda:

1. **sūr-ı furḳānda:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Furkan Suresi.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

sūr-ı hūdda:

1. **sūr-ı hūdda:**-*da*
   Mesnevi 8
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Hud Suresi.

Sūr-ı Hūdda bismillah mecrahā gibi
Bu imāle bir mühim bāb oldı ḥıfẓ eyle güzel

2. **sūr-ı hūdda:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Hud suresinde.

Sūr-ı hūdda büneyye'irkeb maʿnā gibidür
Maḫrecinde oldı bir bunlar ṣıfatda ġayire

sūr-ı müʿmin:

1. **sūr-ı müʿmin:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: -
   Müʿmin Suresi.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

sūrʿ-ı şuʿarā:

1. **sūrʿ-ı şuʿarā:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Şuʿarā Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

sūrʿ-ı vāḳıa:

1. **sūrʿ-ı vāḳıa:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: -
   Vakıa Suresi.

Bir Baḳar Māʿide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

süstlük:

1. **süstlükdür:**-*dür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **28**
   Gevşeklik.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḫaẕ

2. **süstlükdür:**-*dür*
Mesnevi 5
Mısra: **28**
Gevşeklik.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

<u>şaḳın:</u>

1. **şaḳın:**
Mesnevi 39
Mısra: **152**
"Dikkat et, dikkatli ol" anlamında uyarı sözü.

İnkisārī beddu ʿāsından şaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

2. **şaḳın:**
Mesnevi 39
Mısra: **152**
"Dikkat et, dikkatli ol" anlamında uyarı sözü.

İnkisārī beddu ʿāsından şaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

<u>ṣıfatuñ:</u>

1. **ṣıfātuñ:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Vasıf, nitelik.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẕ-ı riʿāyetdür işit

2. **ṣıfātuñ:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Vasıf, nitelik.

Hem naẕīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẕ-ı riʿāyetdür işit

3. **ṣıfātuñ:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Vasıf, nitelik.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

4. **ṣıfātuñ:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Vasıf, nitelik.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

5. **ṣıfātun:**
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Vasıf, nitelik.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

6. **ṣıfātun:**
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Vasıf, nitelik.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

T

<u>tā:</u>

1. **tā:**
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Öyle ki.

Var oḳı ṣarfile naḥvi tā ola ġāyet sehūl

2. **tā:**
Mesnevi 7
Mısra: **62**
Artık || Bundan sonra.

Taḳṭiʿ i terkībi ḥıfẕ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẕmı bildi ehl

3. **tā:**
Mesnevi 34
Mısra: **4**
Böylece, bu vesileyle.

Anları manẕūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

4. **tā:**
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Te harfi.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẕahrī lisān
Dīl ucıyla hem s̱enāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

5. **tā:**
Mesnevi 7
Mısra: **7**
Te harfi.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete

6. **ṭā:**
Mesnevi 7
Mısra: **33**
Te harfi.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

7. **tā:**
Mesnevi 7
Mısra: **7**
Te harfi.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

8. **tāya:**-*ya*
Mesnevi 38
Mısra: **50**
Te harfi.

Tāya ḳalb olur miṣāli fe-tecehhed muʿteber
Ġayn ile ḫā sākin olsa şınıñ ʿindinde olur

9. **tāya:**-*ya*
Mesnevi 38
Mısra: **73**
Te harfi.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḥarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

10. **tā:**
Mesnevi 16
Mısra: **30**
"- de, -da " eki.

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

11. **tā:**
Mesnevi 19
Mısra: **24**
"Ki" bağlacı.

İḫfā iẓhārı beyān it tā ḳabūl ola namāz

12. **tā:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
"Ki" bağlacı.

Ḥıfẓ idüp ḥaṭrında ṣaḳla tā namāz ola ṣaḥīḥ
Evvelī dülil olur ṣāni hireb ṣāliṣ mīma

13. **tā:**
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Da/de bağlacı.

Sözüñi eyle cevāmiʿ tā kim ola muḫtaṣar
Med-i tabʿī ol zamandur ḥarf-i medden birisi

14. **tā:**
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Ki.

Min-ledün küllün-lehü oldı miṣāli ḫoş hemin
Gel bu bābı ḫoşca ḫıfẓ it tā ola ḳadrin refīʿ

15. **ṭāye:**-*ye*
Mesnevi 38
Mısra: **66**
Ṭā harfi.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl fe'ṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsrāʾilde ṣāda dönmeye

tā ki:

1. **tā ki:**
Mesnevi 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eṣer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

tā kim:

1. **tā kim:**
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

Müşkilātdan baʿẓı ḥall it tā kim ola söz āsān
Bil luġatde munfaṣıl şol şeye dirler fāriḳān

2. **tā kim:**
Mesnevi 39
Mısra: **144**
Kelime Tipi: -
Ne zaman ki.

İrmeyesin tā kim atşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

taʿaccüb:

1. **taʿaccüb:**
Mesnevi 1
Mısra: **122**
Şaşma, hayret etme.

Me'ānin añladıp Elsān-ı Türkī
Taʿaccüb iderim daʿim ḥaḳīri

taʿalluḳ:

1. **taʿalluḳı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **30**
İlgisi olma, ait olma.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

2. **taʿalluḳ:**
Mesnevi 34
Mısra: **17**
Dünyevi) bağlılık. Bağlılık, münasebet, alakalı,ilişkili olma.

Ḥālī vaḳfi ḫoşca diñle olasun ṣāḥib-hüner
Āyetinüñ mābaʿdına çünkim taʿalluḳ ola

3. **taʿalluḳ:**
Mesnevi 34
Mısra: **23**
Dünyevi) bağlılık. Bağlılık, münasebet, alakalı,ilişkili olma.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẕen ola

ṭaʿām:

1. **ṭaʿām:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
Ar. Yiyecek şey, yemek.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

2. **ṭaʿām:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
Ar. Yiyecek şey, yemek.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

tāʿat:

1. **ṭāʿat:**
Mesnevi 1
Mısra: **185**
1. Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma. 2. İbâdet, takvâ.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

tāb:

1. **tābdan:**-*dan*
Mesnevi 28
Mısra: **20**
1) ışık, parlaklık,2) Takat, mecal, güç, kuvvet.

Çün rivāyet öyledir tābdan alur nūr-ı ḳamer

tabʿ:

1. **ṭabʿuñ:**-*u, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Tabiat, mizaç.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

2. **ṭabʿuñ:**-*u, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **182**
Tabiat, mizaç.

Göñlüñʿalā ṭabʿuñ ednā olmalı
Ḫalḳ içinde gülüp itme ḳahḳaha

tābʿī:

1. **tābʿī:**
Mesnevi 15
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Hz. Muhammed'i görmüş olan sahâbeyi gören mümin ve müslüman kimse, tâbiinden olan kimse.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

ṭabʿi eslem:

1. **ṭabʿi eslem:**
Mesnevi 1
Mısra: **211**
Kelime Tipi: -
Sağlam karekterli, mizaçlı.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

ṭabīb:

1. **ṭabībe:**-+*e*
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Hastalara bakan, dertlere deva olan (Hz. Muhammed).

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿaʾl-meṯānī

2. **ṭabībe:**-+*e*
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Hastalara bakan, dertlere deva olan (Hz. Muhammed).

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿaʾl-meṯānī

3. **ṭabīb:**
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Sıkıntıları çözen, sorunlara çare olan 2. Hz. Muhammed.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

4. **ṭabīb:**
Mesnevi 7
Mısra: **66**
Sıkıntıları çözen, sorunlara çare olan 2. Hz. Muhammed.

Çün ʿilim oldı ṭabīb korkma ṣavar gelen ḳażāyı

taʿbīr itdiler:

1. **taʿbīr itdiler:**-*diler*
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
İfade etmek, anlatmak.

Şefüyye taʿbīr itdiler buña bil bul şifā
Vāvile fāda eġer iżharı iʿlān olmasa

2. **taʿbīr itdiler:**
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Açıkladılar, izah ettiler.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ey hümam
Çün ṣafîr luġatde ḳuş avāzı taʿbīr itdiler

ṯad:

1. **ṯadı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **66**
Tat, lezzet.

Ṯadı ḫoş gelür saña miṯl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

2. **ṯadı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **66**
Tat, lezzet.

Ṯadı ḫoş gelür saña miṯl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

ṯaġıdıp:

1. **ṯaġıdıp:**
Mesnevi 38
Mısra: **101**
Dağıtıp.

Ol mücevvid tecvīdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṯaġıdıp ḥarfini ger aşduñise

2. **ṯaġıdıp:**
Mesnevi 38
Mısra: **101**
Dağıtıp.

Ol mücevvid tecvīdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṯaġıdıp ḥarfini ger aşduñise

ṯaġıl:

1. **ṯaġılur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Dağılmak II Savrulmak.

Işṭılāḥī ḳurrada nefes ṯaġılur ḫoş lisān
Oldı şīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

2. **ṯaġılur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Dağılmak II Savrulmak.

Işṭılāḥī ḳurrada nefes ṯaġılur ḫoş lisān
Oldı şīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

tāhā:

1. **ṭaha:**
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Kur'an'ın yirmi birinci suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

2. **ṭaha:**
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Kur'an'ın yirmi birinci suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

3. **ṭāhā:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Kur'an-ı Kerim'in 20. suresinin adı ve ilk kelimesidir. Hz. Muhammed'in adlarından biridir.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

4. **ṭāhā:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Kur'an-ı Kerim'in 20. suresinin adı ve ilk kelimesidir. Hz. Muhammed'in adlarından biridir.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḥzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

taḫfīf:

1. **taḫfifi:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Ar. Hafifletmek, hafifletilmek. Cem'i: tahfîfât.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḫn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

2. **taḫfifi:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Ar. Hafifletmek, hafifletilmek. Cem'i: tahfîfât.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḫn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

3. **taḫfīf:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṯ-i ḫiff medd olur
Bil miṯālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

4. **taḫfīf:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿiṣ-i ḥiff medd olur
Bil miṣālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

5. **taḫfīf:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

6. **taḫfīf:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

7. **taḫfifüñ:**-*üñ*
Mesnevi 38
Mısra: **71**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıżṭırar gibi

8. **taḫfifüñ:**-*üñ*
Mesnevi 38
Mısra: **71**
Hafifletme, kolaylaştırma.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıżṭırar gibi

taḫfif eyle:

1. **taḫfif eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Miṣli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

taḫfif eylegil:

1. **taḫfif eylegil:**-*gil*
Mesnevi 38
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

taḫfif eylemek:

1. **taḫfif eylemek:**
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

taḫfīf idegör:

1. **taḫfīf idegör:**-*egör*
Mesnevi 14
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Hem elif lām mīm ṣādıñ mīmi ṣād ġayri gibi
Bu muḫaffef meddini taḫfīf idegör her zaman

taḫfīf itmeġe:

1. **taḫfīf itmeġe:**-*meġe*
Mesnevi 14
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿiṣ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

taḫfif olur:

1. **taḫfif olur:**-*olur*
Mesnevi 38
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Miṣli enzelnā ceʿalnā taḥrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

taḫfīfi it:

1. **taḫfīfi it:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **62**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Her ḳaçan itsen telaffuẓ bunları taḫfīfi it
Rā ile nūn lāmda vardur ḫoş tarafʿmaʿnāsı bil

taḫfīfi ḳıl

1. **taḫfīfi ḳıl:**
Mesnevi 14
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i ṣāliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

2. **taḫfîfi ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Bülbül olup ravża-ı manẓūmededir ġonca gül
Bismile hem naʿbüdünüñ bā'sını taḫfîfi ḳıl

3. **taḫfîfi ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **79**
Kelime Tipi: -
Hafifletmek, kolaylaştırmak.

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfîfi ḳıl

taḥrîf:

1. **taḥrîfini:**-*ini*
Mesnevi 36
Mısra: **54**
Bir kelime veya ibâreyi değiştirip bozma, kalem oynatıp anlamını değiştirme.

Tefriḳ itmiş taḥrîfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

2. **taḥrîfini:**-*ini*
Mesnevi 36
Mısra: **54**
Bir kelime veya ibâreyi değiştirip bozma, kalem oynatıp anlamını değiştirme.

Tefriḳ itmiş taḥrîfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

taḫrīk olmasun:

1. **taḫrīk olmasun:**-*masun*
Mesnevi 38
Mısra: **76**
Kelime Tipi: -
Kışkırtılmak, harekete geçirilmek.

Miṣli enzelnā ceʿalnā taḫrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfîf olur bil yaḳīn

taḫrimde:

1. **taḫrimde:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Taḫrim Suresi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḫrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

2. **taḫrimde:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Taḫrim Suresi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḫrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

taḫşili ʿilme:

1. **taḫşili ʿilme:**
Mesnevi 39
Mısra: **167**
Kelime Tipi: -
İlim tahsil eden kişiye.

Merḥum ise añ duʿānda ruḥını
Bil sebeb taḥṣili ʿilme ol seḫī

taḥsin-i elfāẓ:

1. **taḥsin-i elfāẓ:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Lâfı süsleme, sözleri güzelleştirme.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẓ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

taḥsin-i elfāẓiledür:

1. **taḥsin-i elfāẓiledür:**-*iledür*
Mesnevi 2
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Lâfı süsleme, sözleri güzelleştirme.

Hem semāʿı fem meşāyiḫ ḳurrā-ı ʿālimdir ol
Hem daḫı iḫrāc ḥurūf taḥsin-i elfāẓiledür

taḥşīr:

1. **taḫşīrāta:**-*aāt*
Mesnevi 38
Mısra: **128**
Hasara uğratmak, uğratılmak.

Vire ṭālibler eline taḫşīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

2. **taḫşīrāta:**-*aāt*
Mesnevi 38
Mısra: **128**
Hasara uğratmak, uğratılmak.

Vire ṭālibler eline taḫşīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

tahşīş it:

1. **taḫşīş it:**
Mesnevi 22
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Bir şeyi birine veya bir yere mahsus kılma. mahsus kılmak. yöneltmek.

Biri bünyān biri ḳınvān bir daḫı şınvān gibi
Ey Şerīfi taḫşīş it Muṣḥaf içinde az gelür

tahşīşī eyle:

1. **taḫşīşī eyle:**-*ī*
Mesnevi 1
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
Mahsus kılmak. II bir şey veya bir kimse için ayırmak.

Ḫaṭasun maḥv idüp taḥşīşī eyle
Naẓar kıldı ṣaḥīḥ itdi naẓīmi

taḫzen:

1. **taḫzen:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Üzülmesin.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

2. **taḫzen:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Üzülmesin.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

taḫzir:

1. **taḫzir:**
Mesnevi 38
Mısra: **16**
Muhâtabı birşeyden sakındırmaktır. Şu şekillerde yapılır: 1- Sakındırılacak şeyin başına harf-i tarif gelir.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

2. **taḫzir:**
Mesnevi 38
Mısra: **16**
Muhâtabı birşeyden sakındırmaktır. Şu şekillerde yapılır: 1- Sakındırılacak şeyin başına harf-i tarif gelir.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

ṭā-ı taḫfīf:

1. **ṭā-ı taḫfīf:**--*ıtaḫfīf*
Mesnevi 38
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Ṭā yı hafifleterek okumak.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

tā-ı taṭvīl:

1. **tā-ı taṭvīl:**
Mesnevi 36
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Uzatma, sözü uzatma.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

2. **tā-ı taṭvīl:**
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Uzatma, sözü uzatma.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

3. **tā-ı taṭvīl:**
Mesnevi 36
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Uzatma, sözü uzatma.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʾmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

tā-i teʾnīs:

1. **tā-i teʾnīs:**
Mesnevi 36
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Ta'i Marbuta/Kapalı te – Tenis te'si/Dişilik te (□ sonuna bir ek bitiştiğinde açık şeklinde yazılır.-i Marbuta/Ta-i Tenis tenis (dişilik) alameti taşısın veya taşımasın gerçekte dişi olan varlıktır.Tenis (Dişilik) alameti

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

ṭaḳ:

1. **ṭaḳ:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Ṭaḳmaḳ.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẓhārile idġām oġul

2. **ṭaḳ:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Ṭaḳmaḳ.

Güş- ı cāna ṭaḳ gör sözlerimi mercān gibi
Ḫoş beyān itdüm saña iẕhārile idġām oġul

taḳdīm:

1. **taḳdīme:**-*e*
Mesnevi 14
Mısra: **2**
(Bir şeyi) Kendinden büyük ve üstün bir kimseye verme, sunma.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i saḳil

2. **taḳdīm:**
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Sunmak.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
Sāni oldı ḳalḳale sāliş tefeşşi rābī lī

taḳdīr:

1. **taḳdīri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **103**
Allah'ın takdir ve tayini, kader.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

tākid:

1. **tākidi:**-*i*
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Düğümlenme; ibâreyi lafiz veya anlam bakımından anlaşılmaz şekilde düzenleme II sorun, aksaklık.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

taḳsim olur:

1. **taḳsim olur:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Parçalara ayrılır, bölünür.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

taḳtīʿ:

1. **taḳṭiʿi:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **62**
Ar. 1. Parça parça kesmek, kesilmek. 2. Kelâm-ı manzûmun her cüz'ü vaki olduğu bahrın efâil ve tefâilinden birine muvâzin gelecek surette parçalanması. Cem'i: takti'ât.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

2. **taḳtīʿile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **238**
Vezinli bir mısrâyı vezin kalıplarının cüzlerine göre ayırma.

Mevāzīn maʿdeni ḫal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

ṭal:

1. **ṭal:**
Mesnevi 39
Mısra: **204**
Bir şeyin dibine doğru gitmek, içine doğru sokulmak, gömülmek.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

taʿlā:

1. **taʿlā:**
Mesnevi 38
Mısra: **11**
Parçalamak, vurmak, sallamak.

Rābiʿi kiyev olurmuş ḫāmisi kenes edā
Sādisi masr olurmuş sābʿi taʿlā fezā

tālī ḥasen:

1. **tālī ḥasen:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Güzel bahtlı, talihli.

Ḫāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

tālia:

1. **tālia:**
Mesnevi 37
Mısra: **25**
Keşif için önden giden asker, keşif kolu, öncü, pişdar:.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿzı ey zenāneler

ṭālib:

1. **ṭālibler:**-*ler*
   Mesnevi 38
   Mısra: **128**
   Talep eden, bekleyen, isteyen.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

2. **tāliblere:**-*ler, -e*
   Mesnevi 1
   Mısra: **233**
   İsteyen, arayan, talep ve arzu eden; mürit.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḥafīf ḳıl

3. **ṭālibi:**-*i*
   Mesnevi 8
   Mısra: **30**
   İsteyen, arayan, talep ve arzu eden; mürit.

Muḫtasar ḳıl ṭālibi ʿilme olur çoḳ söz ʿasīr
Söyle ol sözleri kim bilmesi elzem oldı ḫoş

4. **ṭālib:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **220**
   I Talep eden, bekleyen, isteyen. II Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

5. **ṭālib:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **9**
   I Talep eden, bekleyen, isteyen. II Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse.

Boldı nūr levlāʿs-senetān didi lehelek Züfer
Gel berü ey ṭālib alduñise bu sözden ḳaṣaṣ

6. **ṭālib:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **126**
   I Talep eden, bekleyen, isteyen. II Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taşḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

7. **ṭālibe:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **60**
   İsteyen, arayan, talep ve arzu eden (kimse); mürit.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḫurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

ṭālib kibār:

1. **ṭālib kibār:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **175**
   Kelime Tipi: -
   Kibar öğrenci.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

ṭālib mübtediye:

1. **ṭālib mübtediye:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **230**
   Kelime Tipi: -
   Yeni başlayan öğrenci.

Ṭolabda ḥaṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

ṭālib oġul:

1. **ṭālib oġul:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: -
   Öğrenmeye istekli olan evlad, öğrenci.

Gel Şerīfī mektebe eyle ṣadā
Gel berü ṭālib oġul ḥālin nedir

ṭālibi:

1. **ṭālibi:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   İsteyen, arayan, talep ve arzu eden; mürit, öğrenci.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

2. **ṭālibi:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **6**
   İsteyen, arayan, talep ve arzu eden; mürit, öğrenci.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

ṭālib-i ʿilme:

1. **ṭālib-i ʿilme:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **140**
   Kelime Tipi: -
   Bilim öğrenmek isteyen öğrenciler.

Ḳarabaş tecvīdi manẓum olaydı
Olaydı ṭālib-i ʿilme sühūlet

ṭālibi ʿilme:

1. **ṭālibi ʿilme:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Bilim öğrenmek isteyen öğrenciler.

Ṭālibi ʿilme naṣiḥat başlagıl

ṭālibi tecvīd:

1. **ṭālibi tecvīd:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Tecvid öğrenmeye istekli, gönüllü. Öğrenci.

Diñlegil ḫoşca beni ey ṭālibi tecvīd olan

ṭālib-i tecvīd:

1. **ṭālib-i tecvīd:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **99**
   Kelime Tipi: -
   Tecvid öğrenmeye istekli, gönüllü. Öğrenci.

Min-ḳabl Ḥadīddedür kellün Naḥlde oldı püser
Ṭālib-i tecvīd olan ṣāliḥa-zen ḫāliṣ ricāl

taʿlik:

1. **taʿliḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **96**
   İran'da XI. ve XII. yüzyıllarda tevkî ve rikā' yazılarından geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

2. **taʿliḳ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **96**
   İran'da XI. ve XII. yüzyıllarda tevkî ve rikā' yazılarından geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Çün kitābet oldı taʿliḳ muʿteber
Bil ḥisāb ebced ḳura cümle daḫı

3. **taʿlikī:**-*ī*
   Mesnevi 39
   Mısra: **95**
   İran'da XI. ve XII. yüzyıllarda tevkî ve rikā' yazılarından geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

4. **taʿlikī:**-*ī*
   Mesnevi 39
   Mısra: **95**
   İran'da XI. ve XII. yüzyıllarda tevkî ve rikā' yazılarından geliştirilmiş bir yazı çeşidi.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

taʿlīm itdiler:

1. **taʿlīm itdiler:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Öğrenme.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

taʿlim ittüñ:

1. **taʿlim ittüñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **211**
   Kelime Tipi: -
   Öğrettin.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

taʿlīmī ḳıl:

1. **taʿlīmī ḳıl:**-*ī ḳıl*
   Mesnevi 39
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: -
   Öğretme, öğrenme.

Hem edeb erkān aña taʿlīmī ḳıl
Eklini şurbunı gör elbāsını

tallāhi:

1. **tallāhi:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **5**
   Vallahi ve Billahi'den sonra kullanılan yemin sözü.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

2. **tallāhi:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **5**
   Vallahi ve Billahi'den sonra kullanılan yemin sözü.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

talu:

1. **ṭalu:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **24**
   Güzel.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

2. **ṭalu:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **24**
   Güzel.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

tām:

1. **tāmile:**-*ile*
   Mesnevi 34
   Mısra: **7**
   Vakf-ı tam: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

2. **tāmile:**-*ile*
   Mesnevi 34
   Mısra: **7**
   Vakf-ı tam: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

tam vaḳfi:

1. **tam vaḳfi:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Vakf-ı tam: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfī āyet āḫirinde bulunur

tamām:

1. **tamām:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **7**
   1. Tamamen, bütünüyle, baştan başa. 2. "Tamam oldu." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

2. **tamām:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **7**
   1. Tamamen, bütünüyle, baştan başa. 2. "Tamam oldu." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

3. **tamām:**
   Mesnevi 33
   Mısra: **5**
   1. Tamamen, bütünüyle, baştan başa. 2. "Tamam oldu." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

4. **tamām:**
   Mesnevi 33
   Mısra: **5**
   1. Tamamen, bütünüyle, baştan başa. 2. "Tamam oldu." ifadesini pekiştirmek amacıyla kullanılmıştır.

Bir ḳıyāmetde birisi El-Muṭaffifindedür
Sekteniñ āʿdādını ḫoş diñledin cümle tamām

5. **tamām:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **27**
   *Bütün, tüm, eksiksiz,yanlış ve yalan olmayan, doğru, tamamlanmış, bitmiş.*Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

6. **tamām:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **27**
   Bütün, tüm, eksiksiz,yanlış ve yalan olmayan, doğru, tamamlanmış, bitmiş.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

tamām it:

1. **tamām it:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **187**
   Kelime Tipi: -
   Tamamlamak, bitirmek.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

2. **tamām it:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **190**
   Kelime Tipi: -
   Tamamlamak, bitirmek.

Ki mūʿmin mūʿminātı ḥāsılaʿ ām
Cemīʿniñ murādātın tamām it

tamam olmaz:

1. **tamam olmaz:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Tamamlanmaz, tamam olmaz.

Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

tamam olunur:

1. **tamam olunur:**-*unur*
   Mesnevi 34
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: -
   Eksiksiz, tam olmak, tamamlanmak.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

tamāmī:

1. **tamāmī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **206**
   Ar. zf. Tamamıyla, bütün, tekmil.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

2. **tamāmī:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **206**
   Ar. zf. Tamamıyla, bütün, tekmil.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

ṭamu:

1. **ṭāmuya:**-*ya*
   Mesnevi 12
   Mısra: **8**
   Cehennem.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

2. **ṭāmuya:**-*ya*
   Mesnevi 12
   Mısra: **8**
   Cehennem.

Saʿyı diḳḳat ile ʿilme ṭāmuya ḥācib olur
Cümle ḳurān ittifāḳī bir elif medd itdiler

tanşīf:

1. **tanşīfi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **100**
   Yarı yarıya bölmek.

Taẓʿīfi tanşīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḥāl

2. **tanşīfi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **100**
   Yarı yarıya bölmek.

Taẓʿīfi tanşīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḥāl

ṭānuñ:

1. **ṭānuñ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **71**
   Ṭā. Tı harfi.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

2. **ṭānuñ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **71**
   Ṭā. Tı harfi.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

ṭaraf:

1. **ṭarāfına:**-*ı, -na*
   Mesnevi 6
   Mısra: **33**
   Yön, taraf.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

2. **ṭarāfına:**-*ı, -na*
   Mesnevi 6
   Mısra: **33**
   Yön, taraf.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

3. **ṭarafına:**-*ı, -na*
   Mesnevi 21
   Mısra: **13**
   Yön, taraf.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

4. **ṭarafına:**-*ı, -na*
   Mesnevi 21
   Mısra: **13**
   Yön, taraf.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

5. **ṭarafdur:**-*dur*
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Yön, yan; sahip çıkma, koruma.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

6. **ṭarafdur:**-*dur*
Mesnevi 5
Mısra: **59**
Yön, yan; sahip çıkma, koruma.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

taʿrīf:

1. **taʿrīfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Ar. 1. Etrafıyla anlatmak, anlatılmak; etrafıyla bildirmek, bildirilmek. 2. Bir şeyin mahiyetini bildiren ibare. 3. Muarefe kılmak, kılınmak. Cem'i: ta'rîfât.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

2. **taʿrīfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Ar. 1. Etrafıyla anlatmak, anlatılmak; etrafıyla bildirmek, bildirilmek. 2. Bir şeyin mahiyetini bildiren ibare. 3. Muarefe kılmak, kılınmak. Cem'i: ta'rîfât.

Munfaṣıl med çekmekile eylediler rābıṭā
Taʿrīfini anladuñ ḫoş munfaṣıl āḫvālini

3. **taʿrīfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Ar. 1. Etrafıyla anlatmak, anlatılmak; etrafıyla bildirmek, bildirilmek. 2. Bir şeyin mahiyetini bildiren ibare. 3. Muarefe kılmak, kılınmak. Cem'i: ta'rîfât.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

4. **taʿrīfini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Ar. 1. Etrafıyla anlatmak, anlatılmak; etrafıyla bildirmek, bildirilmek. 2. Bir şeyin mahiyetini bildiren ibare. 3. Muarefe kılmak, kılınmak. Cem'i: ta'rîfât.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

5. **taʿrīfin:**-*i, -n*
Mesnevi 19
Mısra: **21**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş miṣal
Ger miṣaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

6. **taʿrīfin:**-*i, -n*
Mesnevi 19
Mısra: **21**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş miṣal
Ger miṣaliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

7. **taʿrīfiyle:**-*iyle*
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḫıṣṣasun

8. **taʿrīfiyle:**-*iyle*
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḫıṣṣasun

9. **taʿrīfī:**-*i*
Mesnevi 26
Mısra: **13**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Ẕāl ü sā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

10. **taʿrīfī:**-*i*
Mesnevi 26
Mısra: **13**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Ẕāl ü sā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

11. **taʿrīfi:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

12. **taʿrīfi:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Taʿrīfi ne ḥarfi ḳaç bu isme ne oldı ġaraż
Ḥarf-i şemsiyye bu on dört ḥarfe dirler yā cüvān

13. **taʿrīfātı:**-*ātı*
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẓar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

14. **taʿrīfātı:**-*ātı*
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Tarif, açıklama, tanımlama.

Āşikāre olunur encüm semāya ḳıl naẕar
Çünki bildüñ ittifāḳī taʿrīfātı ḫoş kelām

15. **taʿrīfe:**-*e*
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Anlatma, tanımlama.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eşer
Bil bunıñ emṡāli az yerde olur ne gibidür

16. **taʿrīfe:**-*e*
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Anlatma, tanımlama.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eşer
Bil bunıñ emṡāli az yerde olur ne gibidür

taʿrif-i tecvīd:

1. **taʿrif-i tecvīd:**
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Tecvid ilminin anlamı,tanımı.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

taʿrīf-i tecvīdi:

1. **taʿrīf-i tecvīdi:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Tecvid ilminin anlamı,tanımı.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

ṭarīḳ:

1. **ṭarīḳi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Maddî ve manevî yol.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

2. **ṭarīḳi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Maddî ve manevî yol.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

ṭaş:

1. **ṭaşıñla:**-*ıñla*
Mesnevi 25
Mısra: **10**
İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

2. **ṭaşıñla:**-*ıñla*
Mesnevi 25
Mısra: **10**
İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, madenden, ayaksız, derince, yayvan kap.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

ṭaşa gelür:

1. **ṭaşa gelür:**
Mesnevi 39
Mısra: **74**
Kelime Tipi: -
Taşacak gibi olur.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Ṣoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

taṣḥīḥ eyle:

1. **taṣḥīḥ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **67**
Kelime Tipi: -
Düzeltmek için gözden geçirmek.

Ṭāye teşbih olmaya işit miṡāl feʾṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

taṣḥīḥ idüben:

1. **taṣḥīḥ idüben:**-*düben*
Mesnevi 38
Mısra: **127**
Kelime Tipi: -
Düzeltmek için gözden geçirmek.

Ṣol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

taṣḥīḥī eyle:

1. **taṣḥīḥī eyle:**-*ī*
Mesnevi 1
Mısra: **212**
Kelime Tipi: -
Düzeltmek için gözden geçirmek.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

tasiʿa:

1. **tasiʿa:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Dokuzuncu.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

2. **tasiʿa:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Dokuzuncu.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

ṭatdırdılar:

1. **ṭatdırdılar:**-*dır, -, -lar*
   Mesnevi 1
   Mısra: **86**
   Duyurmak,hissettirmek.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

2. **ṭatdırdılar:**-*dır, -, -lar*
   Mesnevi 1
   Mısra: **86**
   Duyurmak,hissettirmek.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

ṭatlu:

1. **ṭatlu:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **25**
   Tatlı, lezzetli.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

2. **ṭatlu:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **25**
   Tatlı, lezzetli.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

taṭvīl:

1. **taṭvīlini:**-*ini*
   Mesnevi 36
   Mısra: **29**
   Uzun.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

2. **taṭvīlini:**-*ini*
   Mesnevi 36
   Mısra: **29**
   Uzun.

Gel bu kez baḳ tā-i teʾnīs ḥāline ḳoma gümān
Tā-i teʾnīs raḥmetullah bil bu kez taṭvīlini

ṭavāf idüp:

1. **ṭavāf idüp:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **179**
   Kelime Tipi: -
   Kutsal sayıp etrafını dolaşma, ziyaret etme.

Ṭavāf idüp dönelim çevresini
Şefāʿat isteyelim biz ʿAẕāta

ṭavāḫin:

1. **ṭavāḫin:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **6**
   Öğütücü dişler, azı dişleri.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ṣenā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

2. **tavāḫīn:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **11**
   Öğütücü dişler, azı dişleri.

Hem żavāḫik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḫīn onikidür fī'l - aʿded

3. **ṭavāḫin:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **6**
   Öğütücü dişler, azı dişleri.

Bir ṭavāḫin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört ṣenā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

4. **tavāḫīn:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **11**
   Öğütücü dişler, azı dişleri.

Hem żavāḫik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḫīn onikidür fī'l - aʿded

ṭavīl:

1. **ṭavīl:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **43**
   Uzun, uzak.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

2. **ṭavīl:**
Mesnevi 6
Mısra: **43**
Uzun, uzak.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

tavṣifāt:

1. **tavṣifātı:**-*ı*
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Tasvifler, nitelikler, vasıflar.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

2. **tavṣifātı:**-*ı*
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Tasvifler, nitelikler, vasıflar.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

tavṣīl:

1. **tavṣīli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **238**
Ulaştırma, vardırma.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

2. **tavṣīli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **238**
Ulaştırma, vardırma.

Mevāzīn maʿdeni ḥal müşkil ehli
Ki taḳtīʿile tavṣīli beyān it

tayīn:

1. **tayīn:**
Mesnevi 39
Mısra: **165**
Tayin, maaş, rızk, erzak.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

2. **tayīn:**
Mesnevi 39
Mısra: **165**
Tayin, maaş, rızk, erzak.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

taʿyin itdüñ:

1. **taʿyin itdüñ:**-*düñ*
Mesnevi 14
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Belirlemek.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün miṣāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

ṭayr:

1. **ṭayr:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Ar. Kuş, murg, mantıku't-tayr: Kuş dili.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

2. **ṭayr:**
Mesnevi 30
Mısra: **20**
Ar. Kuş, murg, mantıku't-tayr: Kuş dili.

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen gūne gūne añladın

taẓʿīf:

1. **taẓʿīfi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **100**
Arttırma.

Taẓʿīfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

2. **taẓʿīfi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **100**
Arttırma.

Taẓʿīfi tanṣīfi bil ḫoş pür kemāl
Bil siyāḳi daḫı gitsen ne muḫāl

taʿẓīm:

1. **taʿẓīm:**
Mesnevi 31
Mısra: **4**
1. Büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. saygı gösterme, ikram etme.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

2. **taʿẓīm:**
Mesnevi 31
Mısra: **4**
1. Büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. saygı gösterme, ikram etme.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

te:

1. **te:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **10**
   "De" bağlacı.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

2. **te:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **10**
   "De" bağlacı.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

3. **te:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **41**
   "De" bağlacı.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

4. **te:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **41**
   "De" bağlacı.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

5. **te:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **7**
   "De" bağlacı.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

6. **te:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **7**
   "De" bağlacı.

Muttaṣıl medde sebeb bu ḫoşca diñle pāk-zebān
Bil bunuñ emṣālini te bulasın rütbe ʿalā

7. **te:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **20**
   Ki.

Bil miṣāli te ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün
Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

8. **te:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **20**
   Ki.

Bil miṣāli te ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün
Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

tebāʿüd:

1. **tebāʿüd:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **17**
   Uzaklaşma, uzağa çekilme.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

2. **tebāʿüd:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **17**
   Uzaklaşma, uzağa çekilme.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

tebdīl:

1. **tebdīli:**-*i*
   Mesnevi 18
   Mısra: **6**
   Değişmek.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

2. **tebdīli:**-*i*
   Mesnevi 18
   Mısra: **6**
   Değişmek.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

tebdil itdüñ:

1. **tebdil itdüñ:**-*düñ*
   Mesnevi 37
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Değiştirmek, başka bir şekle sokmak II manevî anlamda olumlu bir vasıf kazandırmak.

Baʿżı ḥarf oldı lisānunda semāʿında ḫafī
Tebdil itdüñ ḥarfini amma ki cāhil añlamaz

tebdil itme:

1. **tebdil itme:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **242**
   Kelime Tipi: -
   Değiştirme, başka şekle sokma.

Daḫı nevʿīle bāb ḥarfi bu fenle
Miṣāl āyet gelürse tebdil itme

tebdīl-i ḥurūf:

1. **tebdīl-i ḥurūf:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **-**
   Harflerin değişimi.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

tebeyyen:

1. **tebeyyene:**-*e*
   Mesnevi 26
   Mısra: **10**
   Seçilip belli olmuştur.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel s̱āni diñle gözüm

2. **tebeyyene:**-*e*
   Mesnevi 26
   Mısra: **10**
   Seçilip belli olmuştur.

Māʿabedtüm in-ṭaradtüm ḳad tebeyyene ḫoş olur
Çünki bildüñ nevʿ evvel s̱āni diñle gözüm

tebeyyün:

1. **tebeyyün:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **23**
   Belli olma, meydana çıkma, görülüp anlaşılma, ayan olma:.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

2. **tebeyyün:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **23**
   Belli olma, meydana çıkma, görülüp anlaşılma, ayan olma:.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

3. **tebeyyün:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **17**
   Belli olma, meydana çıkma, görülüp anlaşılma, ayan olma:.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

4. **tebeyyün:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **17**
   Belli olma, meydana çıkma, görülüp anlaşılma, ayan olma:.

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

tecvīd:

1. **tecvīd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **51**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

2. **tecvīd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **137**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

3. **tecvīd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **51**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

4. **tecvīd:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **137**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

5. **tecvīd:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **1**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

6. **tecvīd:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **1**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Gel bu kez başla o tecvīd sözlerine ḳıl naẓar

7. **tecvīd:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **2**
   Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Tecvīd içre bu āşıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

8. **tecvīd:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Tecvīd içre bu āşıldur ġayrısı oldı fürūʿ
İsm-i isnān altıdur bil ezbereyle pür-hüner

9. **tecvīdden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

10. **tecvīdden:**-*den*
Mesnevi 8
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

11. **tecvīdden:**-*den*
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

12. **tecvīdden:**-*den*
Mesnevi 9
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Söyle tecvīdden edālar neşr ola cümle ḳamū
Ey Şerīfī ol muḳayyed bu kitābuñ neşr ola

13. **tecvīde:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **1**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Gel girü tecvīde baḳ diḳḳatile eyle naẓar

tecvīd ʿilmī:

1. **tecvīd ʿilmī:**
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı emsāl ey birāder çekme ġam

tecvīd ʿilminüñ:

1. **tecvīd ʿilminüñ:**-*nüñ*
Mesnevi 26
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.
Kaynak:Kubbealtı Lugatı.

Tecvīd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ ṣāliṣ maḫrecidür mīm bā işit püṣer

tecvīd ḳarabaşda:

1. **tecvīd ḳarabaşda:**
Mesnevi 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Karabaş Tecvidi'nde.

Bāb-ı evvel oldı çün Tecvīd Ḳarabaşda ıʿyān

tecvīd sözlerinden:

1. **tecvīd sözlerinden:**-*nden*
Mesnevi 8
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Tecvid sözleri.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

tecvīd sözünden:

1. **tecvīd sözünden:**-*nden*
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Tecvid kelimesi, sözü.

Söyleyim tecvīd sözünden te gele saña heves
Taʿrīf-i tecvīdi bilsen bir güzel ḫoş ḥāl olur

tecvīdi:

1. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

2. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **130**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

3. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **135**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

4. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ki taʿlīm itdiler tecvīdi bunlar
Ḫuṣūṣā çār-yārdan ol Ebūbekr

5. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **130**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvīdi yoḳdur riʿāyet

6. **tecvīdi:**
Mesnevi 1
Mısra: **135**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Girü tecvīdi başla gir sözüñe
Bulardan çünki ḳalbe ġayret irdi

7. **tecvīdi:**
Mesnevi 23
Mısra: **4**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

8. **tecvīdi:**
Mesnevi 23
Mısra: **4**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

9. **tecvīdi:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

10. **tecvīdi:**
Mesnevi 30
Mısra: **24**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Tecvīdi ḫoş bilmedinse pişmān olasın ṣoñra
Gel Şerīfī kendüñe nuṣḥ eylekim ḥālin nedir

11. **tecvīdī:**
Mesnevi 34
Mısra: **1**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ

12. **tecvīdī:**
Mesnevi 34
Mısra: **1**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Çün hidāyet Ḫāliḳinden tecvīdī naẓm eyledüñ

13. **tecvīdi:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

14. **tecvīdi:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

15. **tecvīdī:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

16. **tecvīdi:**
Mesnevi 38
Mısra: **70**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

17. **tecvīdī:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafīfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

18. **tecvīdi:**
Mesnevi 38
Mısra: **70**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Ḳuranı icrā dilersen tecvīdi bilgil ṣaḥīḥ
Taḫfifüñ ḥıfẓ eyle ṭānuñ femin ıẓṭırar gibi

19. **tecvīdi:**
Mesnevi 39
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Şoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

tecvidi ḳarabaşdan:

1. **tecvidi ḳarabaşdan:**
Mesnevi 39
Mısra: **85**
Kelime Tipi: -
Karabaş Tecvidi.

Ḥabb-ı dünya şuġlını göñlünde sil
Başla tecvidi ḳarabaşdan evvel

tecvīdi manẓūm:

1. **tecvīdi manẓūm:**
Mesnevi 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvidi, tecvid kurallarını.

Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

2. **tecvīdi manẓūm:**
Mesnevi 25
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Manzum Tecvid. Tecvid kurallarını anlatan eser.

Teẕkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

3. **tecvīdī manẓūm:**
Mesnevi 25
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvid.

Tecvīdī manẓūm bilenler ḳalbine ṣıġmaz ṣuġūl

tecvidi manẓūmı:

1. **tecvidi manẓūmı:**
Mesnevi 8
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvidi, tecvid kurallarını.

Tecvidi manẓūmı bil ḥoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām ṣād-ı ḫāliş zā-ı ḫāliş olmadı

2. **tecvīdī manẓūmı:**
Mesnevi 16
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvidi, tecvid kurallarını.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

3. **tecvidi manẓūmı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvid.

Tecvidi manẓūmı ḥıfẓ it hevvez ü ḥuṭṭī gibi
İḫtilāsı Revmi bildüñ çün kemālince oġul

4. **tecvidi manẓumı:**
Mesnevi 38
Mısra: **104**
Kelime Tipi: -
Manzum tecvidi.

Tecvidi manẓumı al ḳalḳan ola elde ʿaṣā
Ne baḳarsun öteberi gice gün oḳı püser

5. **tecvidi manẓūmı:**
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Manzûm tecvidi.

Kāmil olanlar işini işlegil
Tecvidi manẓūmı düzdük ḳatı çoḳ

tecvīdi manẓūmile:

1. **tecvīdi manẓūmile:**
Mesnevi 38
Mısra: **100**
Kelime Tipi: -
Manzum Tecvidile.

Ol mücevvid tecvīdi manẓūmile ḳıl iʿtibār
Maḫrecinden ṭaġıdıp ḥarfini ger aṣduñise

tecvīd-i türkī:

1. **tecvīd-i türkī:**
Mesnevi 1
Mısra: **120**
Kelime Tipi: -
Kur'ân okumadaki kuralları gösteren Türkçe ilim kitabı.

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvīd-i Türkī

tecvīdile:

1. **tecvīdile:**
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur’ānı tecvīdile ol

2. **tecvīdile:**
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

Anuñ ʿaşḳına ḳılduñ kün fe-kānı
Oḳudı Ḳur’ānı tecvīdile ol

tedbir:

1. **tedbirlerüñ:**-*ler, -üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **103**
Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

2. **tedbirlerüñ:**-*ler, -üñ*
Mesnevi 1
Mısra: **103**
Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

tedġīmini:

1. **tedġīmini:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Arapça’da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Tefẖīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İẖfāʾı iẖfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **tedġīmini:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Arapça’da aynı cinsten olan veya yakın mahreçlerden çıkan iki harften birinciyi ikinciye katarak okuma.

Tefẖīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İẖfāʾı iẖfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

teemmül:

1. **teemmül:**
Mesnevi 14
Mısra: **19**
İyice, etraflıca düşünme. Derin derin düşünme.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̱ānī fikri ḳıl

2. **teemmül:**
Mesnevi 14
Mısra: **19**
İyice, etraflıca düşünme. Derin derin düşünme.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i s̱ānī fikri ḳıl

tefeşşi:

1. **tefeşşi:**
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Lugatta, “yayılmak ve dağılmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Tefeşşi harfi olan harfini telaffuz ederken sesin dil ile damak arasında yayılması ve harfinin mahrecine varıncaya kadar uzamasına” denir.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
S̱āni oldı ḳalḳale s̱āliş̱ tefeşşi rābī līn

2. **tefeşşi:**
Mesnevi 6
Mısra: **19**
Lugatta, “yayılmak ve dağılmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Tefeşşi harfi olan harfini telaffuz ederken sesin dil ile damak arasında yayılması ve harfinin mahrecine varıncaya kadar uzamasına” denir

Iṣṭılāḥī ḳurrada nefes ṭaġılur ḫoş lisān
Oldı ṣīn ḥarf tefeşşi eyledi femmī iḫāṭ

3. **tefeşşi:**
Mesnevi 7
Mısra: **28**
Lugatta, “yayılmak ve dağılmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Tefeşşi harfi olan harfini telaffuz ederken sesin dil ile damak arasında yayılması ve harfinin mahrecine varıncaya kadar uzamasına” denir.

Hem sükūn ile tefeşşi muṣmete oldı ṣaḥīḥ
Riḫve istiʿlā olur mevṣūf-ı ṣād ṣamt inṭibāḳ

tefeşşīdür:

1. **tefeşşīdür:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Lugatta, “yayılmak ve dağılmak” demektir. Tecvid ilminde ise: “Tefeşşi harfi olan harfini telaffuz ederken sesin dil ile damak arasında yayılması ve harfinin mahrecine varıncaya kadar uzamasına” denir.

Bil mi s̱ālī yed-i ḫalḳun bi’l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

tefḫīm:

1. **tefḫīm:**
Mesnevi 8
Mısra: **26**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

2. **tefḫīm:**
Mesnevi 8
Mısra: **26**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

3. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

4. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Bu zamānda rānın ḫükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

5. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fī'ṣ-ṣüdūr

6. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Ḫarf-i istiʿlā gelürse ṣoñra rādan bilmiş ol
Tefḫīm olur bu kezin mirṣād ile ḳırṭās gibi

7. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Bu zamānda rānın ḫükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

8. **tefḫīm:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fī'ṣ-ṣüdūr

9. **tefḫīmi:**-*i*
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

10. **tefḫīmi:**-*i*
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Tefhim: Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʿārıż ola

tefhīm olmaya:

1. **tefḫīm olmaya:**
Mesnevi 38
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
Kalın olmasın.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

tefhīm olunur:

1. **tefḫīm olunur:**-*unur*
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Fetḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

tefḫīm olur:

1. **tefḫīm olur:**-*ur*
Mesnevi 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

2. **tefḫīm olur:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Lugatta, "bir şeyi kalın etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde tefhim sıfatı bulunan harfleri kalın okumak" demektir.

Ḫükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u mażmūm olursa tefḫīm olur her zamān

tefḫīmini:

1. **tefḫīmini:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Kalın telaffuz etme.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **tefḫīmini:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Kalın telaffuz etme.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

3. **tefḫimini:**
Mesnevi 36
Mısra: **47**
Kalın telaffuz etme.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

4. **tefḫimini:**
Mesnevi 36
Mısra: **47**
Kalın telaffuz etme.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

tefrīd olan:

1. **tefrīd olan:**
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Toplumdan uzaklaşıp tek ve yalnız kalarak sâdece Allah ile meşgul olma:.

Olʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

tefrīḳ:

1. **tefriḳi:**-*i*
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Ayırma, ayrılma.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

2. **tefriḳi:**-*i*
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Ayırma, ayrılma.

Oldı aḳreb birbiriyle tefriḳi ṣānīʿ deġül
İdġam ile birbirine çekme hiç cevr ü cefā

tefriḳ eyle:

1. **tefriḳ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayırmak, seçmek, ayırdetmek, ayrı kılmak.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i ṣānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

2. **tefriḳ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **54**
Kelime Tipi: -
Birbirinden ayırmak, seçmek, ayırdetmek, ayrı kılmak.

Āṣikār it tefriḳ eyle olmaya hiçbir ḫaṭar
Hem beyān eyle cīmi sākin olınca ʿinde tā

tefrīḳ it:

1. **tefrīḳ it:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Ayırma, ayırt etme.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **tefrīḳ it:**
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Ayırma, ayırt etme.

Cinsleri bir oldı amma tavṣifātı tefrīḳ it
Diñlegil maḫreclerinüñ evveli dāl tā ṭā

tefrīḳ itmek:

1. **tefrīḳ itmek:**-*itmek*
   Mesnevi 38
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Birbirinden ayırmak, seçmek, ayırdetmek, ayrı kılmak.

Yuḥyi enne miṣālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḥā-yı teskīn ile āşikār

tefriḳ itmiş:

1. **tefriḳ itmiş:**-*itmiş*
   Mesnevi 36
   Mısra: **54**
   Kelime Tipi: -
   Birbirinden ayırmak, seçmek, ayırdetmek, ayrı kılmak.

Tefriḳ itmiş taḥrīfini hem düşürmüş ber kener
Kātib-i muṣḥaf olan ḳardaşa bir müşkil ḫaber

tefrīḳ olur:

1. **tefrīḳ olur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   Farklı olur, ayrılır.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

tefsīr:

1. **tefsiri:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **138**
   Kur'ân'ı Kerîm'in mana bakımından izahı.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

2. **tefsiri:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **138**
   Kur'ân'ı Kerîm'in mana bakımından izahı.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

teġannī:

1. **teġannī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **119**
   Nağme etmek, ırlamak.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

2. **teġannī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **119**
   Nağme etmek, ırlamak.

Niyeti Allah içün ḳıl bulasın cennet żiyā
Hem teġannī laḥnını ḳatma birader ṣavtıga

teḫşā:

1. **teḫşā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **52**
   Endişe etme! Taha Suresi 77. ayet.

Bil miṣāl teḫşā neḫaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

2. **teḫşā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **52**
   Endişe etme! Taha Suresi 77. ayet.

Bil miṣāl teḫşā neḫaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḥaẕer

teḫtihā:

1. **teḫtihā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **95**
   Altlarından.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

2. **teḫtihā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **95**
   Altlarından.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

tehzībi:

1. **tehẕībi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **132**
   Şerhu Tehzîbi'l-mantık ve'l-kelâm.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

2. **tehẕībi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **132**
   Şerhu Tehzîbi'l-mantık ve'l-kelâm.

Ol müdeḳḳiḳ bil Celālī tehẕībi
Bil ādābdan geç maʿāni muḫtaṣar

teḳārüb:

1. **teḳārüb:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **16**
   Birbirine yakın gelmek, yekdiğere yaklaşmak.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

2. **teḳārüb:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **16**
   Birbirine yakın gelmek, yekdiğere yaklaşmak.

Olmadıġıçün teḳārüb daḥı iẓhār ḥarfine
Çün ikisinden tebāʿüd oldı bil iḫfā olur

3. **teḳārüb:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **5**
   Birbirine yakın gelmek, yekdiğere yaklaşmak.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

4. **teḳārüb:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **5**
   Birbirine yakın gelmek, yekdiğere yaklaşmak.

Ḥarf-i evvel sākin olsa s̱āniyā idġām olur
İki nevʿ olur teḳārüb ikişer ḥarf her biri

tekellüm:

1. **tekellüm:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **53**
   Konuşmak, söylemek.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

2. **tekellüm:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **53**
   Konuşmak, söylemek.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

tekmīl olındı:

1. **tekmīl olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 33
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Tamamlanmak, bitmek.

Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmīl olındı ve's-selām

tekrār:

1. **tekrarı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **92**
   Yenilemek, yeniden yapmak.

Tekrarı ders eyle meṣḳe meyli ṣal
Ebced ile üç s̱ülüs̱den ey aḫī

2. **tekrarı:**-*ı*
   Mesnevi 39
   Mısra: **92**
   Yenilemek, yeniden yapmak.

Tekrarı ders eyle meṣḳe meyli ṣal
Ebced ile üç s̱ülüs̱den ey aḫī

3. **tekrara:**-*a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **37**
   Yine, bir daha, yeniden, mükerrer olarak. .

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

4. **tekrara:**-*a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **37**
   Yine, bir daha, yeniden, mükerrer olarak. .

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

5. **tekrār:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **21**
   Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

6. **tekrār:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **21**
   Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Ḥarekātı hem sükūnı meddi ḳaṣrı hakezālik
Hem riyāżat femiyle tekrār müdāvemet oġul

7. **tekrār:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **65**
   Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

8. **tekrār:**
Mesnevi 7
Mısra: **65**
Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

9. **tekrarı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **82**
Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

10. **tekrarı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **82**
Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

tekrār it:

1. **tekrār it:**
Mesnevi 39
Mısra: **87**
Kelime Tipi: -
Tekrar et, tekrarla.

Ṣoñra manẓum tecvidi oldı sehil
Tecvīdi ezberle dersi tekrār it

tekrār itmeġe:

1. **tekrār itmeġe:**-*meġe*
Mesnevi 6
Mısra: **38**
Kelime Tipi: -
Yinelemek.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Ṣol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

tekrāri ḳıl:

1. **tekrāri ḳıl:**-*i*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Tekrarlamak.

Tekrāri ḳıl sābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

2. **tekrārı ḳıl:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **83**
Kelime Tipi: -
Tekrar etmek.

Tekrarı çoḳ eyle dāʿim derse baḳ
Ḫatm idince otuz üç tekrārı ḳıl

tekrīr:

1. **tekrīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Lugatta, "tekrar etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Tekrir sıfatının harfi olan ra yı okurken dil ucunun titremesine" denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

2. **tekrīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **35**
Lugatta, "tekrar etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Tekrir sıfatının harfi olan ra yı okurken dil ucunun titremesine" denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

3. **tekrīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **37.**

Lugatta, "tekrar etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Tekrir sıfatının harfi olan ra yı okurken dil ucunun titremesine" denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

4. **tekrīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **35**
Lugatta, "tekrar etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Tekrir sıfatının harfi olan ra yı okurken dil ucunun titremesine" denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur.

Lāmda ancaḳ dil yaṣṣı olup kenār neṣri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

5. **tekrīr:**
Mesnevi 6
Mısra: **37**
Lugatta, "tekrar etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Tekrir sıfatının harfi olan ra yı okurken dil ucunun titremesine" denir. Tekrir sıfatının yapılışı şöyledir: Dilin ucuna yakın olan kısmını üst damağa sıkıca basarak, oradan ayrılmaksızın sürçer gibi titreyerek durulur.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda tekrīri ḥarf oldı kelām
Bilki tekrīr ḥarfi rā'dur tekrara var ḳuvveti

tekvīr:

1. **tekvīr:**
Mesnevi 38
Mısra: **94**
Tekvir Sûresi.

Ṣemme üç biri Ṣuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

2. **tekvīr:**
Mesnevi 38
Mısra: **94**
Tekvir Sûresi.

Ṣemme üç biri Ṣuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

telaffuẓ:

1. **telaffuẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **14**
Söyleyiş.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaṣ se hemdeḥi ṣaḫṣ-ı seket

2. **ṭelaffuẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Söyleyiş.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḫarf yigirmi ikidür mecmūʿı ṣems zeket

3. **telaffuẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **14**
Söyleyiş.

Maḫrecinde gizlenür avāz telaffuẓ olsa ger
Ḫarfleri ondur feḥaṣ se hemdeḥi ṣaḫṣ-ı seket

4. **ṭelaffuẓ:**
Mesnevi 5
Mısra: **44**
Söyleyiş.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẓ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḫarf yigirmi ikidür mecmūʿı ṣems zeket

5. **telaffuẓ:**
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Söyleyiş.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

6. **telaffuẓ:**
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Söyleyiş.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

7. **telaffuẓ:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
Söyleyiş.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

8. **telaffuẓ:**
Mesnevi 30
Mısra: **23**
Söyleyiş.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ekṣeri ḳurān içinde işbu rā

telaffuẓ eyledüñ:

1. **telaffuẓ eyledüñ:**-*düñ*
Mesnevi 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Söyleme, söyleyiş.

Harekenüñ ṣülṣüni virüp ṣülüṣānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża ʿf avāz

telaffuẓ olsa:

1. **telaffuẓ olsa:**
Mesnevi 6
Mısra: **45**
Kelime Tipi: -
Söyleme, söz söyleme.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḫarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

telaffuẓ olsalar:

1. **telaffuẓ olsalar:**-*lar*
Mesnevi 5
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Söyleme, söz söyleme.

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

telbīs oluñ:

1. **telbīs oluñ:**-*uñ*
   Mesnevi 2
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Ayıbını, kusurunu örtmek, gizlemek.

Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

ṭelfīż:

1. **ṭelfīż:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **49**
   Telaffuz etmek.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

2. **ṭelfīż:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **49**
   Telaffuz etmek.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīż olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

telfīz it:

1. **telfīẓ it:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **39**
   Kelime Tipi: -
   Telaffuz etmek.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

telfīz olanda:

1. **telfīz olanda:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Telaffuz olmak.

Bu ḥurūf telfīz olanda ḳuş āvāzı ʿārıża
Pes luġatde ḳalḳale depretmek oldı bir şeyi

temām:

1. **temām:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **85**
   Son.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

2. **temām:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **85**
   Son.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

temām oldı:

1. **temām oldı:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Tamamlanmak.

Şol muḳaddem emsileler zikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

temeyyüz:

1. **temeyyüz:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **13**
   Akranları arasında kendini belli etme, sivrilme, benzerleri arasından sıyrılma.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

2. **temeyyüz:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **13**
   Akranları arasında kendini belli etme, sivrilme, benzerleri arasından sıyrılma.

İn emseke min ḥācir beynü'l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

3. **temeyyüz:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **8**
   Akranları arasında kendini belli etme, sivrilme, benzerleri arasından sıyrılma.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emsāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

4. **temeyyüz:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **8**
   Akranları arasında kendini belli etme, sivrilme, benzerleri arasından sıyrılma.

Oldı ḳul rabbi bel refeʿah hoş temeyyüz ile maḳāl
Sāniyā emsāli neḫluḳkum olur diñle sözüm

temeyyüz eyle:

1. **temeyyüz eyle:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Benzerleri içinden seçilme, ayırt edilir duruma gelme.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz ṣaḥnesiz
Ḥoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

temkīn:

1. **temkīn:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **20**
   1. İhtiyatlı ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık 2. (tasv.) Mânevî hal ve makamları geçip kemâle ererek karar bulma.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

2. **temkīn:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **20**
   1. İhtiyatlı ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık 2. (tasv.) Mânevî hal ve makamları geçip kemâle ererek karar bulma.

Ḫaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

3. **temkin:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **37**
   Meddi Temkin: Birincisi şeddeli, ikincisi s1. İhtiyatlı ve tedbirli olma, ağırbaşlı ve düşünceli davranma, ağırbaşlılık 2. (tasv.) Mânevî hal ve makamları geçip kemâle ererek karar bulmaakin iki ya harfinin med ile okunmasıdır.

Bil miṣāli ellezī yüvesvisü fī-yevm diger
Ḳıl müşebbiʿ temkin ile kesr-i yā-yı evvelī

temürün:

1. **temürünī:**-*ī*
   Mesnevi 14
   Mısra: **10**
   İnsanlara emrediyorsunuz (Bakara suresi, 44.ayet).

Temürünī dābbeten ḥaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

2. **temürünī:**-*ī*
   Mesnevi 14
   Mısra: **10**
   İnsanlara emrediyorsunuz (Bakara suresi, 44.ayet).

Temürünī dābbeten ḥaysātı miṣlü'l-kelām
Nevʿ-i ṣānī kelime muḫaffef olur pür hüner

tensīr eyle:

1. **tenṣīr eyle:**-*eyle*
   Mesnevi 38
   Mısra: **123**
   Kelime Tipi: -
   Neşir etmek, edilmek; yapmak, yapılmak.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfī tenṣīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

tenşīr idem:

1. **tenşīr idem:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Neşir etmek, edilmek; yapmak, yapılmak.

Ḫarf-i medde ḳāʾim olup āṣlı medde līn ola
Bil miṣālinden saña bir ikisin tenşīr idem

2. **tenşīr idem:**-*em*
   Mesnevi 17
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Neşir etmek, edilmek; yapmak, yapılmak.

Biri ve'ṣ-ṣayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

tenvin:

1. **tenvīn:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **3**
   Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

2. **tenvīn:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **9**
   Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfī oldı nāẓire

3. **tenvin:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **13**
   Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Olmadı ḫaṭda eseri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

4. **tenvīn:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

5. **tenvīn:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Başlagil tecvīd sözine ġayrıdan sevdāyı kes
Ḥıfẓı ḳıl tenvīn ile hem nūn-ı sākin ḥālini

6. **tenvīn:**
Mesnevi 18
Mısra: **9**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfī oldı nāẓire

7. **tenvin:**
Mesnevi 18
Mısra: **13**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Olmadı ḫaṭda eṣeri lafẓa geldi her zaman
Çünki bildüñ tenvin ile sākin-i nūn ḥāleti

8. **tenvīn:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Āşlı müdġam bir şeyi bir şeye hem ḳatmak durur
Tenvīn ile nūn-ı sākin ḥükmi beşdür anlaġıl

9. **tenvīn:**
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

10. **tenvīn:**
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

11. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **2**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

12. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

13. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

14. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **2**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

15. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṣ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ḫāliṣ olur

16. **tenvīn:**
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Ḥangi iʿlādan genizden hem daḫı femden gelür
Çünki tenvīn mīmi ḫāliṣ oldı işbu arada

17. **tenvin:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

18. **tenvin:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

19. **tenvīn:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

20. **tenvīn:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelimenin sonunu "en, in, ün" diye okumak. Veya öyle okutan işaretin adı.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

21. **tenvindür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Arapça kelimelerin sonunu "-en, -in, -ün" okutmak için son harfin üzerine konulan "çift üstün, çift esre, çift ötre" işaretleri, nunlatan.

Tefẖīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

22. **tenvindür:**-*dür*
Mesnevi 8
Mısra: **27**
Arapça kelimelerin sonunu "-en, -in, -ün" okutmak için son harfin üzerine konulan "çift üstün, çift esre, çift ötre" işaretleri, nunlatan.

Tefẖīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

23. **tenvīnde:**-*de*
Mesnevi 38
Mısra: **80**
Arapça kelimelerin sonunu "-en, -in, -ün" okutmak için son harfin üzerine konulan "çift üstün, çift esre, çift ötre" işaretleri, nunlatan.

Mis̱li min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

24. **tenvīnde:**-*de*
Mesnevi 38
Mısra: **80**
Arapça kelimelerin sonunu "-en, -in, -ün" okutmak için son harfin üzerine konulan "çift üstün, çift esre, çift ötre" işaretleri, nunlatan.

Mis̱li min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi ṣol vāv ile yādan ṣoñra

terbiyye itmedüñ:

1. **terbiyye itmedüñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **213**
Kelime Tipi: -
Eğitmedin.

Öġredirsün dünyanıñ eṣġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

terġīb eylemedüñ:

1. **terġīb eylemedüñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **210**
Kelime Tipi: -
Rağbet ettirmedin.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

terk idüben:

1. **terk idüben:**
Mesnevi 38
Mısra: **102**
Kelime Tipi: -
Terkedip, terkederek.

Tecvid izi terk idüben rāhı ger ṣaṣduñise
Bilki Ḳur'ān saña laʿnet idiser ṣubḥ u mesā

terk it:

1. **terk it:**
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Terk etmek, vazgeçmek, bırakmak.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düṣdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̱ülüs̱

terki ḳılma:

1. **terki ḳılma:**
Mesnevi 39
Mısra: **123**
Kelime Tipi: -
Terketme.

Hem viḳāye ṣadr-ı ṣerʿiyye ile
Terki ḳılma fiḳhı ḫoş madde ile

terkīb:

1. **terkībi:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **62**
1. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. 2. Bu birleşme sonunda meydana gelen şey.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

2. **terkībi:**-*i*
Mesnevi 7
Mısra: **62**
1. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. 2. Bu birleşme sonunda meydana gelen şey.

Taḳṭiʿi terkībi ḥıfẓ it olasın tā muʿteber
Çün beġāyet müşkil oldı maʿna naẓmı bildi ehl

3. **terkibi:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **4**
1. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. 2. Bu birleşme sonunda meydana gelen şey.

Ebġı ḥacceke veḫafʾ aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

4. **terkibi:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **4**
1. Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme. 2. Bu birleşme sonunda meydana gelen şey.

Ebġı ḥacceke veḫafʾ aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

terḳīk:

1. **terḳīḳini:**-*ini*
Mesnevi 2
Mısra: **18**
İncelik, telaffuzu yumuşatma II Ahengi bozma.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

2. **terḳīḳini:**-*ini*
Mesnevi 2
Mısra: **18**
İncelik, telaffuzu yumuşatma II Ahengi bozma.

Tefḫīmini terḳīḳini tedġīmini tefrīḳ it
İḫfāʾı iḫfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

3. **terḳiḳini:**-*ini*
Mesnevi 36
Mısra: **47**
İncelik, telaffuzu yumuşatma II Ahengi bozma.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

4. **terḳiḳini:**-*ini*
Mesnevi 36
Mısra: **47**
İncelik, telaffuzu yumuşatma II Ahengi bozma.

Gör neler düzmüş muṣḥafda her biriniñ ismine
Ḳaṣrını meddini tefḫimini terḳiḳini hep

5. **terḳīḳine:**-*ine*
Mesnevi 8
Mısra: **26**
Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş kıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

6. **terḳīḳ:**
Mesnevi 30
Mısra: **8***Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..*

Meksūr olsa terḳīḳ miṣlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

7. **terḳīḳi:**-*i*
Mesnevi 30
Mısra: **1** *Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..*

Tefḫīmi terḳīḳi cāʾiz kesr ile fırḳın gibi
Nevʿ-i diġer sākin olsa amma kesr-i ʾārıż ola

terḳīḳ eyle:

1. **terḳīḳ eyle:**
Mesnevi 38
Mısra: **68**
Kelime Tipi: -
İncelik, telaffuzu yumuşatma II Ahengi bozma.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

terḳīḳ it:

1. **terḳīḳ it:**-*it*
   Mesnevi 31
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẕ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

trḳīḳ olur:

1. **terḳīḳ olur:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -

Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..

Meksur olursa birāder her zaman terḳīḳ olur
Meftūḥa meżmūma emṣāl naṣraten naṣrun gibi

terḳiḳ olurmuş:

1. **terḳiḳ olurmuş:**-*olurmuş*
   Mesnevi 30
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
Lugatta, "bir şeyi ince etmek" manasındadır. Tecvid ilminde ise: "Kendisinde bu sıfat bulunan harfleri ince okumak" demektir. Tefhim harflerinin dışında kalan harfler, terkik harfleridir. Harf-i med olan ye'yi, gerek kalın okunan ve gerekse ince okunan harften sonra vaki olsun, ince okumak lazımdır. (gibi. Önemli Not: Tefhim sıfatlı harfleri kalın, terkik sıfatlı harfleri de ince okumak gerekir. Bazı ülkelerde olduğu gibi, ve benzeri kelimelerdeki: Be, dal harfinin ötre halini üstün haline uydurmayıp, kalın okunması hatadır..

Terḳiḳ olurmuş burada bil miṣālī ḫayr-ı ṭayr
Çünki rānuñ ḥükmini sen güne güne añladın

terḳīḳi eyle:

1. **terḳīḳi eyle:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **69**
   Kelime Tipi: -
   İnce söyle.

Raʾı terḳīḳ eyle bundan ṣoñra tefḫīm olmaya
İbrāhimüñ rāsını terḳīḳi eyle ḫoş faṣīḥ

terḳīm:

1. **terḳīmi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **99**
   Yazmak || Yüzde ayva tüylerinin belirmesi.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

2. **terḳīmi:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **99**
   Yazmak || Yüzde ayva tüylerinin belirmesi.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

tertīb:

1. **tertibile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **15**
   Sıra, düzen.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

2. **tertibile:**-*ile*
   Mesnevi 1
   Mısra: **15**
   Sıra, düzen.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḫı āline aṣḥābına ẕātı

3. **tertibini:**-*i, -ni*
   Mesnevi 16
   Mısra: **18**
   Düzen, sıra.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

4. **tertibini:**-*i, -ni*
   Mesnevi 16
   Mısra: **18**
   Düzen, sıra.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

teşbih ider:

1. **teşbih ider:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **49**
   Kelime Tipi: -
   Benzetmek.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

teşbih olmaya:

1. **teşbīh olmaya:**-*maya*
   Mesnevi 38
   Mısra: **73**
   Kelime Tipi: -
   Benzemek.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḫarf-i ẕeli āṣikār it tāya teşbīh olmaya

2. **teşbih olmaya:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **66**
   Kelime Tipi: -
   Benzemeye

Ṭāye teşbih olmaya işit miṣāl feʾṣdaʿ bimā
Sīni taṣḥīḥ eyle İsraʾilde ṣāda dönmeye

teşdīd:

1. **teşdīdi:**-*i*
   Mesnevi 37
   Mısra: **5**
   Ar. 1. Şiddetlendirmek, şiddetlendirilmek, şiddet vermek, verilmek. 2. Şeddelemek, şeddelenmek, harfi müşedded kılmak, harf müşedded kılınmak. 3. Şedde, yani () işareti.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

2. **teşdīdi:**-*i*
   Mesnevi 37
   Mısra: **5**
   Ar. 1. Şiddetlendirmek, şiddetlendirilmek, şiddet vermek, verilmek. 2. Şeddelemek, şeddelenmek, harfi müşedded kılmak, harf müşedded kılınmak. 3. Şedde, yani () işareti.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

3. **teşdīdi:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **30**
   Ar. 1. Şiddetlendirmek, şiddetlendirilmek, şiddet vermek, verilmek. 2. Şeddelemek, şeddelenmek, harfi müşedded kılmak, harf müşedded kılınmak. 3. Şedde, yani () işareti.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

4. **teşdīdi:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **30**
   Ar. 1. Şiddetlendirmek, şiddetlendirilmek, şiddet vermek, verilmek. 2. Şeddelemek, şeddelenmek, harfi müşedded kılmak, harf müşedded kılınmak. 3. Şedde, yani () işareti.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

teşdīd idüp:

1. **teşdīd idüp:**-*idüp*
   Mesnevi 37
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Şiddetlendirmek, sağlamlaştırmak, kuvvet vermek.

Belki tebdīl-i ḥurūf İʿrāb durur laḥn-ı celī
Taḫfifi teşdīd idüp teşdīdi taḫfif eylemek

teseffül:

1. **teseffil:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **8**
   Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
Sāʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

2. **teseffil:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **8**
   Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥ oldı teseffil hem sükūn hem ṣıḥḥate
Sāʾi bil hemsile riḥve iltibas oldı ṣaḥāḥ

3. **teseffül:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **3**
   Aşağı düşme, alçalma.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḥve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

4. **teseffül:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **6**
   Aşağı düşme, alçalma.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muşmete

5. **teseffül:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **10**
   Aşağı düşme, alçalma.

Bir sukūn bir de teseffül muşmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muşmetdür işit

6. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

7. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **13**
Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

8. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **17**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

9. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Aşağı düşme, alçalma.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

10. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

11. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **23**
Aşağı düşme, alçalma.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

12. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **25**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

13. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **27**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

14. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

15. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

16. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Aşağı düşme, alçalma.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

17. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Aşağı düşme, alçalma.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

18. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Aşağı düşme, alçalma.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

19. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Aşağı düşme, alçalma.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

20. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

21. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

22. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **57**
Aşağı düşme, alçalma.

Şamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

23. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Aşağı düşme, alçalma.

Baḳ ne deñlü ismile mevṣūfı oldı her biri
Bil elif riḫve teseffül infitāḥ mevṣūf olur

24. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Aşağı düşme, alçalma.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

25. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **10**
Aşağı düşme, alçalma.

Bir sukūn bir de teseffül muṣmet oldı infitāḥ
Cīm ṣıfātı ḳalḳale cehr eyle muṣmetdür işit

26. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **12**
Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

27. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **13**
Aşağı düşme, alçalma.

İnfitāḥdur ṣıḥḥat ile hem teseffül şiddet it
Hems ile riḫve teseffül infitāḥdur çünki ḥā

28. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **17**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmet ile infitāḥdur ṣıḥḥat ile hem sükūn
Cehr ile şiddet teseffül infitāḥdur çünki dāl

29. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Aşağı düşme, alçalma.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

30. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

31. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **23**
Aşağı düşme, alçalma.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

32. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **25**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmet ṣıḥḥatle ṣafīrdir hem sükūn işit bize
İnfitāḥ riḫve teseffül mehmūsıyla oldı sīn

33. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **27**
Aşağı düşme, alçalma.

Muṣmete ṣıḥḥat sükūndur hem ṣafīr oldı muʿīn
Oldı ṣīn hemsile riḫve hem teseffül münfetiḥ

34. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
Aşağı düşme, alçalma.

Şamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- şedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

35. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
Aşağı düşme, alçalma.

Şamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

36. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
Aşağı düşme, alçalma.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

37. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **48**
Aşağı düşme, alçalma.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

38. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Aşağı düşme, alçalma.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

39. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
Aşağı düşme, alçalma.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

40. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **53**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

41. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

42. **teseffül:**
Mesnevi 7
Mısra: **57**
Aşağı düşme, alçalma.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

teshīl:

1. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

2. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **18**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

3. **teshil:**
Mesnevi 8
Mısra: **19**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

4. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **22**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i sāni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

5. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **15**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

6. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **18**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

7. **teshil:**
Mesnevi 8
Mısra: **19**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur e-ülḳiye gibi olsa bular
Sāniye meksūr olursa teshil e-inne gibi

8. **teshīl:**
Mesnevi 8
Mısra: **22**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Teshīl olur hem bu kez hemze-i sāni ḳıl ḫafī
Bir daḫı ġunne durur kim mevṣūfı meşhūredür

9. **teshīl:**
Mesnevi 36
Mısra: **49**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

10. **teshīl:**
Mesnevi 36
Mısra: **49**
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

teshīl ola:

1. **teshīl ola:**
Mesnevi 38
Mısra: **82**
Kelime Tipi: -
Kolaylaştırmak, kolaylaştırılmak: Ben teshîl taraftarıyım. Cem'i "teshilât" gelir: teshilât irae olunsun.

Miṣli ẕanne's- sūʿi min şeyʿin daḫı teshīl ola
Ey Şerīfi ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge

teşkil itme:

1. **teşkil itme:**
Mesnevi 1
Mısra: **243**
Kelime Tipi: -
Ortaya çıkarma, meydana getirme.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

teslimi ḳıl:

1. **teslimi ḳıl:**
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Teslim et, emanet et.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uṣaġın mektebe teslimi ḳıl

tevassuṭ:

1. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

2. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger maẕmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

3. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

4. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **24**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

5. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

6. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

7. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **20**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger maẕmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

8. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

9. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **24**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Hem maʿāl-işmām tevassuṭ ḳaṣr ile işmām olur
Her birinden bir menāsıbca miṣāl hoş hākeza

10. **tevassuṭ:**
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

11. **tevassuṯtur:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

12. **tevassuṯtur:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Tevessut (orta okuyuş). Bu durumda iki veya üç elif miktarı medd olunur.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

tevbe:

1. **tevbe:**
Mesnevi 34
Mısra: **34**
Tevbe Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **tevbe:**
Mesnevi 34
Mısra: **34**
Tevbe Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

3. **tevbese:**-*se*
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Tevbe Suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

4. **tevbese:**-*se*
Mesnevi 34
Mısra: **38**
Tevbe Suresi.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

5. **tevbe:**
Mesnevi 36
Mısra: **62**
Tevbe Sûresi.

Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri sūre-i Ḥaşr

6. **tevbe:**
Mesnevi 36
Mısra: **62**
Tevbe Sûresi.

Biri Tevbe iki Cumʿa āḫiri sūre-i Ḥaşr

tevbede:

1. **tevbede:**
Mesnevi 38
Mısra: **95**
Tevbe Suresi 37. Ayet.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

2. **tevbede:**
Mesnevi 38
Mısra: **95**
Tevbe Suresi 37. Ayet.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

tevbededür:

1. **tevbededür:**
Mesnevi 38
Mısra: **95**
Tevbe Suresi.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

2. **tevbededür:**
Mesnevi 38
Mısra: **96**
Tevbe Suresi.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

3. **tevbededür:**
Mesnevi 38
Mısra: **95**
Tevbe Suresi.

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḫtihā Tevbededür

4. **tevbededür:**
Mesnevi 38
Mısra: **96**
Tevbe Suresi.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

tevfīḳi:

1. **tevfīḳi:**
Mesnevi 38
Mısra: **130**
Allah'ın yardımına kavuşma, ulaşma.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḫfeyi ola ḥak rehnümā

2. **tevfīḳi:**
Mesnevi 38
Mısra: **130**
Allah'ın yardımına kavuşma, ulaşma.

Neşr iden kimseye ḥakḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

teybīn:

1. **teybīni:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **16**
Sözlükte "beyan etmek, açıklamak, izah etmek, gerçeği ortaya koymak" demektir. Tebyîn, Hz. Muhammed (a.s.)'in Kur'ân ile ilgili görevlerinden biridir (Nahl, 16/44). Allah, Kur'ân-ı, peygambere insanlara açıklasın diye indirmiştir (Nahl, 16/44). Peygamberimiz (a.s.) bu görevini, sözlü ve uygulamalı olarak en iyi bir şekilde yerine getirmiştir. Allah da âyetlerini insanlara açıklamış, beyan etmiştir. Kur'ân'da bir çok âyette bu husus anlatılmıştır (Bakara, 2/187, 219, 221, 242, 266). (İ.K.).

Taḫzir ile şeddeden ʿaynı daḫı teybīni ḳıl
Ṣād tebeyyün ṭā-ı taḫfīf bu maḳamda ol nezīr

teysīr-i ḥıfẓa:

1. **teysīr-i ḥıfẓa:**-*a*
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Kelime Tipi: -
Kuran-ı Kerim'i bütünüyle okumayı kolaylaştırma.Ezberlemeyi kolaylaştırma.

Ḳaṣrı cāʾiz gördiler teysīr-i ḥıfẓa ey ḫabīr

teżād:

1. **teżāddı:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Birbirine zıt olan,zıt, karşıt.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfī ferʿi söylegil

2. **teżāddı:**-*dı*
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Birbirine zıt olan,zıt, karşıt.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfī ferʿi söylegil

tezeyyün:

1. **tezeyyün:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Bezenmek, süslenmek, ziynetlenmek.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

2. **tezeyyün:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Bezenmek, süslenmek, ziynetlenmek.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

tezkire ḳıl:

1. **tezkire ḳıl:**-*ḳıl*
Mesnevi 25
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Dile getirmek, zikretmek.

Tezkire ḳıl āş ṭaşıñla tecvīdi manẓūm gibi
Mīmi sākinden ṣoñra bulınsa ger vāvile fā

tezyin eyledüñ:

1. **tezyin eyledüñ:**-*düñ*
Mesnevi 36
Mısra: **43**
Kelime Tipi: -
Süslemek.

Oldı ḥıfẓī çün maāṣir muḫtaṣar ḳıldım sözüm
Çünki ḫoş evṣāfile Ḳurānı tezyin eyledüñ

tezyīn oldılar:

1. **tezyīn oldılar:**-*dılar*
Mesnevi 14
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Süslenmek, bir şeyin başkaları tarafından süslenmesi.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün misāli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

tezyīn olsa:

1. **tezyīn olsa:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Süslense, donatılsa.

Feth ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada misli venḥar min şükür

tezyin oluben:

1. **tezyin oluben:**-*uben*
Mesnevi 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Süslenmek, bir şeyin başkaları tarafından süslenmesi.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eser
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

tezyīn olunca:

1. **tezyīn olunca:**-*unca*
   Mesnevi 15
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Süslenmek.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

ṭıbāḳ:

1. **ṭıbāḳ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **47**
   1. Uygunluk, uyma. 2. Kat, tabaka.

Fevze ʿalā ḥarş beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

2. **ṭıbāḳ:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **47**
   1. Uygunluk, uyma. 2. Kat, tabaka.

Fevze ʿalā ḥarş beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

ṭıfl:

1. **ṭıfliken:**-*iken*
   Mesnevi 39
   Mısra: **213**
   Çocuk.

Öġredirsün dünyanıñ eşġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

2. **ṭıfliken:**-*iken*
   Mesnevi 39
   Mısra: **213**
   Çocuk.

Öġredirsün dünyanıñ eşġālini
Ṭıfliken terbiyye itmedüñ nihāl

tikil:

1. **tikil:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **4**
   Gibi, dek.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

2. **tikil:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **4**
   Gibi, dek.

Tecvīdi bilgil miṣāli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

tilāvet:

1. **tilāvet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **108**
   Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallarına göre okumak.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

2. **tilāvet:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **108**
   Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallarına göre okumak.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḥücrede itdüñ tilāvet

3. **tilāvet:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **14**
   Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallarına göre okumak.

Bilmedi Ḳur’ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

4. **tilāvet:**

   Mesnevi 37
   Mısra: **14**
   Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallarına göre okumak.

Bilmedi Ḳur’ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

ṭoġ:

1. **ṭoġdı:**-*dı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **16**
   Doğmak (güneş), ortaya çıkmak. II Tecelli etmek.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

2. **ṭoġdı:**-*dı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **16**
   Doğmak (güneş), ortaya çıkmak. II Tecelli etmek.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki şīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

ṭoġrı rāha:

1. **ṭoġrı rāha:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Doğru yola.

Nūr-ı Ḳur’ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eṣer

toġrud:

1. **ṭoġrudamazsın:**-*amazsın*
Mesnevi 39
Mısra: **214**
Doğrud: Hak ölçülerinin, ahlak kurallarının, yasanın gerektirdiği şekilde davranan, namuslu, dürüst, güvenilir. Doğru yola sevkedemezsin.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

2. **ṭoġrudamazsın:**-*amazsın*
Mesnevi 39
Mısra: **214**
Doğrud: Hak ölçülerinin, ahlak kurallarının, yasanın gerektirdiği şekilde davranan, namuslu, dürüst, güvenilir. Doğru yola sevkedemezsin.

Ol bu yanda ṭoġrudamazsın miṣāl
Ḥaḳḳı ne bilsün ki ebced bilmedi

toḳun:

1. **ṭoḳunur:**-*ur*
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Dokunmak, değmek.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

2. **ṭoḳunur:**-*ur*
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Dokunmak, değmek.

Atılur biribirinden biri Hind biri ʿIrāḳ
Lafẓ olanda ḫangi iʿlāya ṭoḳunur pes lisān

ṭoḳuz:

1. **tokuz:**
Mesnevi 38
Mısra: **91**
Dokuz.

Mesʾelen ḫall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

2. **tokuz:**
Mesnevi 38
Mısra: **91**
Dokuz.

Mesʾelen ḫall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

tol:

1. **ṭola:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Bir yere girip orada toplanmak, bir şey bir yeri kaplamak, sarmak.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

2. **ṭola:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Bir yere girip orada toplanmak, bir şey bir yeri kaplamak, sarmak.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

ṭolab:

1. **ṭolabda:**-*da*
Mesnevi 1
Mısra: **229**
Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

2. **ṭolabda:**-*da*
Mesnevi 1
Mısra: **229**
Genellikle tahtadan yapılmış, bölme veya çekmelerine eşya konulan kapaklı mobilya.

Ṭolabda haṣr idüp dime anı boş
Ki ṭālib- mübtediye bu āsāndur

3. **ṭolabda:**-*da*
Mesnevi 9
Mısra: **30**
Dolap.

Çün muḳayyed olmaduñ bilki ṭolabda ḥaṣr ola

4. **ṭolabda:**-*da*
Mesnevi 9
Mısra: **30**
Dolap.

Çün muḳayyed olmaduñ bilki ṭolabda ḥaṣr ola

ṭolu:

1. **ṭoludur:**-*dur*
Mesnevi 39
Mısra: **193**
Bir şey ile dolu olan; pek çok, fazla.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

2. **ṭoludur:**-*dur*
Mesnevi 39
Mısra: **193**
Bir şey ile dolu olan; pek çok, fazla.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

toptolu:

1. **ṭopṭolu:**
Mesnevi 39
Mısra: **64**
Dopdolu, tamamen.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

2. **ṭopṭolu:**
Mesnevi 39
Mısra: **64**
Dopdolu, tamamen.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

ṭudak:

1. **ṭudaḳ:**
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Dudak.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

2. **ṭudaḳ:**
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Dudak.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

tuḥfe:

1. **tuḥfeme:**-*me*
Mesnevi 1
Mısra: **220**
Armağan, hediye // 'Hediye' anlamına gelen tuhfe, İslam dünyasında çok çeşitli eserlere isim olarak kullanılmıştır. Burada o kitaplara atıf vardır (Tuhfetü'l-fukahâ,Tuhfetü'l-eşrâf,Tuhfetü'n-nüzzâr vb.).

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

2. **tuḥfeme:**-*me*
Mesnevi 1
Mısra: **220**
Armağan, hediye // 'Hediye' anlamına gelen tuhfe, İslam dünyasında çok çeşitli eserlere isim olarak kullanılmıştır. Burada o kitaplara atıf vardır (Tuhfetü'l-fukahâ,Tuhfetü'l-eşrâf,Tuhfetü'n-nüzzâr vb.).

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḥfeme şöhret ṭālib içre

3. **tuḥfe:**
Mesnevi 38
Mısra: **129**
Armağan, hediye // 'Hediye' anlamına gelen tuhfe, İslam dünyasında çok çeşitli eserlere isim olarak kullanılmıştır. Burada o kitaplara atıf vardır (Tuhfetü'l-fukahâ,Tuhfetü'l-eşrâf,Tuhfetü'n-nüzzâr vb.).

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

4. **tuḥfe:**
Mesnevi 38
Mısra: **129**
Armağan, hediye // 'Hediye' anlamına gelen tuhfe, İslam dünyasında çok çeşitli eserlere isim olarak kullanılmıştır. Burada o kitaplara atıf vardır (Tuhfetü'l-fukahâ,Tuhfetü'l-eşrâf,Tuhfetü'n-nüzzâr vb.).

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḥabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

5. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 1
Mısra: **212**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

6. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 1
Mısra: **228**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

7. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 1
Mısra: **212**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Bulup anı didim yā ṭabʿi eslem
Benim bu tuḥfemi taṣḥīḥī eyle

8. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 1
Mısra: **228**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

9. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

10. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

11. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 38
Mısra: **127**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

12. **tuḥfemi:**-*mi*
Mesnevi 38
Mısra: **127**
Hediye, eser, yeni çıkmış.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

13. **tuḥfeyi:**-*yi*
Mesnevi 38
Mısra: **131**
Armağan, hediye, sözlük.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

14. **tuḥfeyi:**-*yi*
Mesnevi 38
Mısra: **135**
Armağan, hediye, sözlük.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

15. **tuḥfeyi:**-*yi*
Mesnevi 38
Mısra: **131**
Armağan, hediye, sözlük.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdursa kim bu tuḥfeyi ola ḥak rehnümā

16. **tuḥfeyi:**-*yi*
Mesnevi 38
Mısra: **135**
Armağan, hediye, sözlük.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

17. **tuḥfemden:**-*mden*
Mesnevi 37
Mısra: **21**
Hediye, manzum eser, sözlük.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

18. **tuḥfemden:**-*mden*
Mesnevi 37
Mısra: **21**
Hediye, manzum eser, sözlük.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

tuḥfeʾi:

1. **tuḥfeʾi:**
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Armağan, hediye, sözlük.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuḥfeʾi raġbet bulur

2. **tuḥfeʾi:**
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Armağan, hediye, sözlük.

Dürci ḳıl göñlüñ içinde baḳ ḫaṭaşı ʿözrīne
Ḫāliḳuñ maḳbūl iderse tuḥfeʾi raġbet bulur

tuḥfei:

1. **tuḥfei:**
Mesnevi 38
Mısra: **123**
Armağan, hediye, sözlük.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfi tenṣīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

2. **tuḥfei:**
Mesnevi 38
Mısra: **123**
Armağan, hediye, sözlük.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfi tenṣīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

tuḥfe-i birgivi:

1. **tuḥfe-i birgivi:**
Mesnevi 39
Mısra: **112**
Kelime Tipi: -
Birgivi'nin Tuhfesi.

Bil ʿaḳāyid Tuḥfe-i Birgivi daḫı
Birgivide din ü İslām ʿilmi ḥāl

tuḥfe-i manẓūma:

1. **tuḥfe-i manẓūma:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **58**
Kelime Tipi: -
Nazm edilmiş esere, tuhfeye bak.

Ekmel-i icrā dilersen tuḥfe-i manẓūma baḳ
Bil luġatde pek muḥaffef hem ṭarafdur inzilāḳ

tuḥfe-i naẓma:

1. **tuḥfe-i naẓma:**
Mesnevi 1
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Manzum sözlük.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

tuḥfe-i şāhidi:

1. **tuḥfe-i şāhidi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **125**
   Kelime Tipi: -
   Şâhidi'nin Tuhfesi.

Oḳı Farsīʿilmini Cāmi ile
Tuḥfe-i Ṣāhidi ḥāfıẓīyi bil

tuḥfe-i şerifi:

1. **tuḥfe-i şerifi:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **198**
   Kelime Tipi: -
   Şerifi'nin Tuhfesi.

Daḫı ʿizzetine hep ehl-i īʾmān
Merġub eyle bu Tuḥfe-i Şerifi

tuhfeñ:

1. **tuhfeñ:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **30**
   Manzum eserin, sözlüğün.

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

2. **tuhfeñ:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **30**
   Manzum eserin, sözlüğün.

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

3. **tuḥfeñ:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **4**
   Manzum eserin, sözlüğün.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eşer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

4. **tuḥfeñ:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **4**
   Manzum eserin, sözlüğün.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher eşer
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

ṭūl:

1. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **18**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i ṯāni meksūr olsa dört vecih cāʾiz olur

2. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **20**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

3. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **23**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

4. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **23**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

5. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **28**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

6. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **18**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i ṯāni meksūr olsa dört vecih cāʾiz olur

7. **ṭūl:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **20**
   Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

8. **ṭūl:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

9. **ṭūl:**
Mesnevi 16
Mısra: **23**
Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Tecvīdī manẓūmı bildüñ āḫiriñ fāʾiz olur
Ṭūl tevassuṭ ḳaṣr ile revm ṭūl maʿal- işmām olur

10. **ṭūl:**
Mesnevi 16
Mısra: **28**
Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Ḳaṣr eyle hem ṭūl tevassuṭ maʿlūmındur her demi
Medd-i ʿārıż ḥālini ḫoş anladıñsa iktifā

11. **ṭūl:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

12. **ṭūl:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Tûl (uzun okuyuş). Bu durumda -4- elif miktarı medd olunur.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ şol bunuñ meṣel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

<u>ṭulūʿunda:</u>

1. **ṭulūʿunda:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Doğumu.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

2. **ṭulūʿunda:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Doğumu.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

3. **ṭulūʿunda:**
Mesnevi 29
Mısra: **7**
Doğumu.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

4. **ṭulūʿunda:**
Mesnevi 29
Mısra: **7**
Doğumu.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

<u>ṭur-:</u>

1. **ṭurup:**-*up*
Mesnevi 1
Mısra: **181**
Ayağa kalkmak, ayakta durmak, dikilmek.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẓehher

2. **ṭurup:**-*up*
Mesnevi 1
Mısra: **181**
Ayağa kalkmak, ayakta durmak, dikilmek.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẓehher

<u>tür:</u>

1. **türünde:**-*ünde*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Türünde, çeşidinde.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

2. **türünde:**-*ünde*
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Türünde, çeşidinde.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

<u>ṭūrān:</u>

1. **tūrāna:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Turan, eski İranlılar'ca Türkler'in Orta Asya'daki en eski yurtlarına verilen isim.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

2. **tūrāna:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Turan, eski Îranlılar'ca Türkler'in Orta Asya'daki en eski yurtlarına verilen isim.

Daḫı Mışrile kesrile Tūrāna
Buyurdı şānına ol ḥaḳ resūlı

ṭurdadur:

1. **ṭurdadur:**
Mesnevi 36
Mısra: **36**
Ṭur suresi.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

2. **ṭurdadur:**
Mesnevi 36
Mısra: **36**
Ṭur suresi.

Cümlesini ḥıfẓıña al hem birisi ṭurdadur
İmra' et resmī muṭavvel şeş maḳam ʿİmrānda bil

ṭut:

1. **ṭut:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Durmak, yönelmek, ihtiyar etmek.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafîfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

2. **ṭut:**
Mesnevi 38
Mısra: **60**
Durmak, yönelmek, ihtiyar etmek.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafîfden tecvīdī ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

ṭuṭak:

1. **ṭuṭakda:**-*da*
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Dudak.

Şefe baṭnıyla senā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

2. **ṭuṭakda:**-*da*
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Dudak.

Şefe baṭnıyla senā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

tütün:

1. **tütünle:**-*le*
Mesnevi 39
Mısra: **56**
Tütün, duman.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

2. **tütünle:**-*le*
Mesnevi 39
Mısra: **56**
Tütün, duman.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

ṭuymasun:

1. **ṭuymasun:**
Mesnevi 37
Mısra: **23**
Duymasın, işitmesin, haberdar olmasın.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

2. **ṭuymasun:**
Mesnevi 37
Mısra: **23**
Duymasın, işitmesin, haberdar olmasın.

Çün bizār itdüñ semāʿi ġunne ile illeri
Çünki tecvīd bilmedüñ gizlü oḳı ḫalḳ ṭuymasun

ṭuyur:

1. **ṭuyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **39**
Duyurmak.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refîḳı

2. **ṭuyurdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **39**
Duyurmak.

Kemāl-i ʻizzetün ḫalḳa ṭuyurdı
Ki her peyġamberüñ ola refîḳı

3. **ṭuyurur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **52**
Duyurmak, haberdar etmek.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

4. **ṭuyurur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **52**
Duyurmak, haberdar etmek.

Pek çetindür maḫreci ḍād diyü ḫalḳa ṭuyurur
Kim feṣāḥatle tekellüm eylese ḍādı faṣīḥ

ṭağılup:

1. **ṭağılup:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Dağılıp, yayılmak.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭağılup minşār olan

2. **ṭağılup:**
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Dağılıp, yayılmak.

Bil miṣālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭağılup minşār olan

U-Ü

üç baḥri:

1. **üç baḥri:**
Mesnevi 1
Mısra: **222**
Kelime Tipi: -
Aruzda en küçük kalıp olan tef'ilelerin belli bir düzen içinde yan yana dizilmesinden meydana gelen kalıp, hecelerin uzunluk ve kısalığına (açık veya kapalılığına) dayanan aruz vezni kalıbı.

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

üç yerde:

1. **üç yerde:**
Mesnevi 36
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Üç ayrı yerde.

Muḫtelif mevṣul olındı daḫı üç yerde ḫarir
Bir Nisāda biri Aḫzāb sālisinci Şuʿarā

üçer:

1. **üçer:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Sayı sıfatı: Üçer tane.

Bil ḫurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḫarf İʿrābī aṣlı durur

üçi:

1. **üçi:**
Mesnevi 17
Mısra: **20**
Üçü.

Üçi vācib üçi cāʾiz ḫatm olındı ve's-selām

2. **üçi:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
Üç tanesi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

üçinci:

1. **üçinci:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

üçinde:

1. **üçinde:**
Mesnevi 5
Mısra: **64**
İkiden sonra dörtten önce gelen sayı, üç.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem ṣıklet durur

üçini:

1. **üçini:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Üç tanesi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

2. **üçini:**
Mesnevi 36
Mısra: **40**
Üç tanesi.

Bil Melāike üçini sūr-ı Müʿmin biri
Tā-ı taṭvīl resmi çoḳdur muṣḥaf içre ey gözüm

3. **üçini:**
Mesnevi 36
Mısra: **38**
Üç tanesi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

üçüñci:

1. **üçünci:**
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Üçüncü.

Gel üçünci bābı medd-i lāzıma ʿazm eylegil

2. **üçünci:**
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Üçüncü.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḫi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

3. **üçünci:**
Mesnevi 1
Mısra: **34**
Üçüncü, üçüncü sırada olan, sıra sayı sıfatı.

Buları sevmeyenlerdir imānsız
Çün ʿOs̱māndur Ḫalīfenüñ üçünci

üçünüñ:

1. **üçiniñ:**
Mesnevi 26
Mısra: **13**
Üçünün.

Ẕāl ü s̱ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

ʿümmān:

1. ʿ**ummāna:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **204**
Büyük, engin deniz, okyanus; büyük, devasa şeyler.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

2. ʿ**ummāna:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **204**
Büyük, engin deniz, okyanus; büyük, devasa şeyler.

Çün ʿilim raḥmet deñiz ʿummāna ṭal
ʿĀlim olan ʿilmine ʿāmil gerek

üstāz:

1. **üstāẕ:**
Mesnevi 14
Mısra: **40**
Üstad, usta.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

üstine:

1. **üstine:**
Mesnevi 39
Mısra: **6**
Üzerine.

Ṣaç bu ḫalḳıñ üstine ʿanber gül-āb
Çün naṣiḥat her kere elzemdurur

üstühān:

1. **üstüḫānī:**-*ī*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Kemik. || *Göz çukuru.*

Üstüḫānī bā'ya çıḳar kenzine ġams olur
Çünki kenz ġunne maḳāmıdır ider anda ḳarār

üz:

1. **üzre:**-*re*
Mesnevi 4
Mısra: **29**
Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri.

Her ḳaçan maḫfī müşedded olmasa ider ḥużūr
Hem ḥurūf medd üzre nūr cevf-i feminde bil diġer

üzere:

1. **üzeredir:**-*dir*
Mesnevi 36
Mısra: **16**
Üzerine, üstüne.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

2. **üzere:**
Mesnevi 10
Mısra: **1**
Doğrultusunda.

Ālet-i meddāt iki nevʿ üzere oldı ey ahī

üzre:

1. **üzre:**
Mesnevi 39
Mısra: **58**
Üzerine.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

2. **üzre:**
Mesnevi 1
Mısra: **223**
-den dolayı.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfiẓ olanlar

3. **üzre:**
Mesnevi 1
Mısra: **163**
"Amaç, koşul, zamanda yakınlık, gibilik" anlamları katan üzere edatı.

Vezīrleri sebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

4. **üzre:**
Mesnevi 1
Mısra: **227**
Göre, uygun olarak; "için, -dAn dolayı" anlamında edat.

Kemālāt üzre ol ḳadr-i yüceler
Meṭāliʿ itmedükce tuḥfemi ḫoş

5. **üzre:**
Mesnevi 1
Mısra: **222**
(olmak) üzere.

Oḳuda ḫocalar ḫoş rāġbet içre
Bileler baḥrini üç baḥri üzre

6. **üzre:**
Mesnevi 17
Mısra: **11**
(olmak) üzere.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

7. **üzre:**
Mesnevi 19
Mısra: **13**
(olmak) üzere.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

8. **üzre**
Mesnevi
Mısra: **44**
... ile ilgili, üzerine.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

9. **üzre:**
Mesnevi 9
Mısra: **18**
... ile ilgili, üzerine.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

10. **üzre:**
Mesnevi 12
Mısra: **12**
... ile ilgili, üzerine.

Tecvid üzre ḳurānı icrā idenler ḫoş saḫī

11. **üzre:**
Mesnevi 13
Mısra: **10**
... ile ilgili, üzerine.

Hem rivāyet ḥafṣı üzre cümle ḳurrānınki var

u:

1. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **4**
(Bağlaç) Vü, ve.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

2. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **4**
(Bağlaç) Vü, ve.

Ḳamu āciz gedā illā hüve'llāh
Şükürler aña bī-ḥadd ü nihāyet

3. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Bağlaç olan "ve".

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u sā

4. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
Bağlaç olan "ve".

Dīl ucıyla hem senā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u sā

5. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **82**
"Ve" bağlacı.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

6. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **94**
"Ve" bağlacı.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

7. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
"Ve" bağlacı.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḫaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

8. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **115**
"Ve" bağlacı.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

9. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **82**
"Ve" bağlacı.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

10. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **94**
"Ve" bağlacı.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

11. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
"Ve" bağlacı.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḫaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

12. **ü:**
Mesnevi 1
Mısra: **115**
"Ve" bağlacı.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

13. **ü:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

14. **ü:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü şīn u yā
Ḍād maḳāmı şol lisānuñ çevresi iḫrās olur

15. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
"Ve" bağlacı.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

16. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **13**
"Ve" bağlacı.

Bil luġatle ışṭılāḥ maʿnālarını ḫoş-zebān
Hems ü iḫfādur lugatde ışṭılāḥda ṣavtı cer

17. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
"Ve" bağlacı.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

18. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **53**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

19. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

20. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
"Ve" bağlacı.

Ceḥr ü ʿillet hem sükūn med hem daḫı meşmūt olur
Hem müzeyyen oldı bā cehr ile şiddet infitāḥ

21. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **53**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ġunne ile inzilāḳ
Cehr ü riḫve münfetiḥle hem teseffül ḥarf-i vāv

22. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **55**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

23. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **45**
"Ve" bağlacı.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

24. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **60**
"Ve" bağlacı.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānіʿi mümkün degildür ey peder

25. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **45**
"Ve" bağlacı.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

26. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **60**
"Ve" bağlacı.

Cezm ü şedde ile gelse ḫoş degüldür bu hüner
Dört maḥalde mānіʿi mümkün degildür ey peder

27. **u:**
Mesnevi 37
Mısra: **18**
"Ve" bağlacı.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

28. **u:**
Mesnevi 37
Mısra: **18**
"Ve" bağlacı.

ʿĀlim u ḳurrālarun ṣaff-ı naʿline olġıl ṣufūf
Ezber it bu bābı ey muġni olan ġunnāniler

29. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
"Hem" anlamında bağlaç.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

30. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
"Hem" anlamında bağlaç.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

31. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
"Hem" anlamında bağlaç.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

32. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **87**
"Hem" anlamında bağlaç.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

33. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **1**
"Ve" bağlacı.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

34. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
"Ve" bağlacı.

Dün ü gün işleri āh u zār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

35. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **113**
"Ve" bağlacı.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

36. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **124**
"Ve" bağlacı.

Gelür vāʿız görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

37. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **138**
"Ve" bağlacı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

38. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **159**
"Ve" bağlacı.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā virʿömür inṣāfʿadālet

39. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **162**
"Ve" bağlacı.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḥa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

40. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **175**
"Ve" bağlacı.

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetīne

41. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **185**
"Ve" bağlacı.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem andaʿömrimizi iḫtitām it

42. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
"Ve" bağlacı.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

43. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **195**
"Ve" bağlacı.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

44. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **217**
"Ve" bağlacı.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ideʿuyūbım setr ide ḫaḳ

45. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **1**
"Ve" bağlacı.

Bismillāḥirrahmānirraḥīm u bihī nestaʿīn
Didüm evvel Ḫudāya ḥamdüliʾllāh

46. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **101**
"Ve" bağlacı.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz

47. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **113**
"Ve" bağlacı.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

48. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **124**
"Ve" bağlacı.

Gelür vāʿız görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

49. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **138**
"Ve" bağlacı.

Bu tecvīd sözlerinden sīret irdi
Dir idim Ḳādir u Ḳayyūm nolaydı

50. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **159**
"Ve" bağlacı.

İşin āsānī ḳıl pinhān u āʿyān
Ḫüdā yā virʿömür inṣāfʿadālet

51. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **162**
"Ve" bağlacı.

Ki islām ola sayesinde raḥat
Āḫısḥa Ḳarṣ u Erżurūm ile maʿmūr

52. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **175**
"Ve" bağlacı.

Biḥaḳḳın sure-i Furḳān u Ḳāfı
Muḥammed Muṣṭafanuñ ḥürmetīne

53. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **185**
"Ve" bağlacı.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem andaʿömrimizi iḫtitām it

54. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **193**
"Ve" bağlacı.

Civārında ṣāġ u ṣol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

55. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **195**
"Ve" bağlacı.

Vebā ḳaḥṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

56. **u:**
Mesnevi 1
Mısra: **217**
"Ve" bağlacı.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḥaḳ

57. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

58. **ü:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
"Ve" bağlacı.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

59. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

60. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

61. **ü:**
Mesnevi 4
Mısra: **22**
"Ve" bağlacı.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

62. **u:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

63. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
"Ve" bağlacı.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

64. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
"Ve" bağlacı.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem s̱ıklet durur

65. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **11**
"Ve" bağlacı.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

66. **ü:**
Mesnevi 5
Mısra: **65**
"Ve" bağlacı.

İḫtilāf oldı üçinde ḳanda gelse maḫfī ḳıl
Muṣmete çünki luġatde menʿ ü hem s̱ıklet durur

67. **ü:**
Mesnevi 6
Mısra: **9**
"Ve" bağlacı.

Fārisīde huṣt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

68. **u:**
Mesnevi 6
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

69. **ü:**
Mesnevi 6
Mısra: **9**
"Ve" bağlacı.

Fārisīde huṣt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

70. **u:**
Mesnevi 6
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

71. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
"Ve" bağlacı.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

72. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
"Ve" bağlacı.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

73. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
"Ve" bağlacı.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

74. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **33**
"Ve" bağlacı.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü ṣiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

75. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

76. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

77. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

78. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
"Ve" bağlacı.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

79. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **40**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

80. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

81. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

82. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
"Ve" bağlacı.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

83. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **57**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

84. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
"Ve" bağlacı.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

85. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
"Ve" bağlacı.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

86. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **21**
"Ve" bağlacı.

Muṣmete ṣıḥḥat sukūndur sözlerüñ āb u zülāl
Rā teseffül cehr ü beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ

87. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **22**
"Ve" bağlacı.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

88. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **31**
"Ve" bağlacı.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

89. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **33**
"Ve" bağlacı.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

90. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

91. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **36**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

92. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **37**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥat hem sükūndur her sözünde söyle ḥaḳ
Cehr ü beynü'ṣ- ṣedde riḫve ṣamt teseffül oldı ʿayn

93. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **39**
"Ve" bağlacı.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

94. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **40**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

95. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt u ṣıḥḥatle sükūndur belki bulasın felāḥ
Münfetiḥ riḫve teseffül hems ü ṣıḥḥat buldı fā

96. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **47**
"Ve" bağlacı.

Ṣıḥḥat ile hem sükūndur ʿārife eyler kifāf
Cehr ü beynü'ṣ-ṣedde rihve infitāḥ ṣıḥḥat bu lām

97. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **49**
"Ve" bağlacı.

Münzilaḳ ile teseffül inḥirāf sükūn bu lām
Cehr u beynü'ṣ-ṣedde riḫve infitāḥ ġunne bu mīm

98. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **57**
"Ve" bağlacı.

Ṣamt ile ṣıḥḥat sükūndur baḳma māl ile cāha
Cehr ü riḫve münfetiḥ muṣmet teseffül ḥarf-i yā

99. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **58**
"Ve" bağlacı.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

100. **u:**
Mesnevi 7
Mısra: **64**
"Ve" bağlacı.

Ger ʿilim eshel u ehven olsa hiç olmazdı cehl
Līki tekrār ile cehde her ʿilm oldı kolay

101. **ü:**
Mesnevi 9
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̲ülüs̲

102. **ü:**
Mesnevi 9
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it s̲ülüs̲

103. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿis̲ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

104. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
"Ve" bağlacı.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿis̲-i ḫiff medd olur
Bil mis̲ālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

105. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **26**
"Ve" bağlacı.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün mis̲āli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

106. **u:**
Mesnevi 14
Mısra: **40**
"Ve" bağlacı.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

107. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
"Ve" bağlacı.

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

108. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Ol zamanda meddi taḫfīf itmeġe bāʿis̲ bulur
Bil sükūn aṣliyyeni cezm ü sükūndur ey peder

109. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
"Ve" bağlacı.

Ḥarf-i meddle cezm ü taḫfīf bāʿis̲-i ḫiff medd olur
Bil mis̲ālini bunuñ ḫôş añla kim elān gibi

110. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **26**
"Ve" bağlacı.

Hem elif lām mīm ṣāduñ lāmı ü ġayrısı gibi
Çün mis̲āli taʿyin itdüñ ḫoşca tezyīn oldılar

111. **u:**
Mesnevi 14
Mısra: **40**
"Ve" bağlacı.

Ḳıl naẓar üstāẕ u ḫaṭṭāṭ muṣḥafınuñ resmini
Medd-i lāzım üç isimleriyle mevṣūf bilmeli

112. **ü:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
"Ve" bağlacı.

Medd-i ʿadl ü medd-i temkīn medd-i lāzım ḳılmalı

113. **u:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ ṣol bunuñ mes̲el gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

114. **u:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ ṣol bunuñ mes̲el gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

115. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
"Ve" bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

116. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
"Ve" bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

117. **ü:**
Mesnevi 18
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

118. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
"Ve" bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

119. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
"Ve" bağlacı.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

120. **ü:**
Mesnevi 18
Mısra: **14**
"Ve" bağlacı.

Ṣaḳla muḥkem çünki buldıñ laʿl ü gevher āleti
Diñle iḫfā ile iẓhāra maʿāni iḫtiṣār

121. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u z̤āl u zā

122. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u z̤āl u zā

123. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

124. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

125. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

126. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

127. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u z̤āl u zā

128. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u z̤āl u zā

129. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

130. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

131. **u:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Sīn ü şın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

132. **ü:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

133. **u:**
Mesnevi 20
Mısra: **3**
"Ve" bağlacı.

Ḫarf ü ḥalḳile münāsibdür mi s̱āl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

134. **u:**
Mesnevi 20
Mısra: **3**
"Ve" bağlacı.

Ḫarf ü ḥalḳile münāsibdür miṯāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

135. **ü:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

136. **ü:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
"Ve" bağlacı.

Ānda iżharı müşedded olısar bil muʿteber
Bil misāl enʿamte de nūn hays ü caʿalnā gibi

137. **ü:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
"Ve" bağlacı.

Ẕāl ü s̱ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

138. **ü:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
"Ve" bağlacı.

Ẕāl ü s̱ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfī ḫoş bir durur çekme emek

139. **ü:**
Mesnevi 27
Mısra: **16**
"Ve" bağlacı.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

140. **ü:**
Mesnevi 27
Mısra: **16**
"Ve" bağlacı.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

141. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

142. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

143. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

144. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

145. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

146. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

147. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

148. **ü:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā s̱ā dal ü ẕāl ü sīn ü şīn ü rā zā

149. **ü:**
Mesnevi 29
Mısra: **12**
"Ve" bağlacı.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

150. **ü:**
Mesnevi 29
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Ḫālikī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

151. **ü:**
Mesnevi 29
Mısra: **12**
"Ve" bağlacı.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

152. **ü:**
Mesnevi 29
Mısra: **15**
"Ve" bağlacı.

Ḫālikī lem-yezel gör māh-ı tāba ṣunʿını
İzdiyāddur ḳadri anuñ leyl ü fī'r-rabi ʿaşer

153. **u:**
Mesnevi 30
Mısra: **1**
"Ve" bağlacı.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

154. **ü:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Feṯḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

155. **u:**
Mesnevi 30
Mısra: **1**
"Ve" bağlacı.

Bilki rā merfūʿ u manṣūb olsa ger tefḫīm olur

156. **ü:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
"Ve" bağlacı.

Feṯḥ ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

157. **u:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
"Ve" bağlacı.

Ḫükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u maẓmūm olursa tefḫīm olur her zamān

158. **u:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
"Ve" bağlacı.

Ḫükmini bil ey birāder ḥükmi rā gibi diger
Meftūḥ u maẓmūm olursa tefḫīm olur her zamān

159. **u:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

160. **u:**
Mesnevi 34
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

161. **u:**
Mesnevi 36
Mısra: **32**
"Ve" bağlacı.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

162. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

163. **u:**
Mesnevi 36
Mısra: **32**
"Ve" bağlacı.

Meryem u Hūdda Baḳarda Aʿrāfile Rūm durur
Sūre-i Zuḫrufile hem Al-i ʿİmrānda biri

164. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
"Ve" bağlacı.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

165. **ü:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

166. **ü:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

167. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
"Ve" bağlacı.

Yā-yı s̱āni taḫfīf ile feṯḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

168. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **84**
"Ve" bağlacı.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

169. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **125**
"Ve" bağlacı.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

170. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **126**
"Ve" bağlacı.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taşḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

171. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **140**
"Ve" bağlacı.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

172. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
"Ve" bağlacı.

Yā-yı s̱āni taḫfīf ile feṯḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

173. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **84**
"Ve" bağlacı.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

174. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **125**
"Ve" bağlacı.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

175. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **126**
"Ve" bağlacı.

Şol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taşḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

176. **u:**
Mesnevi 38
Mısra: **140**
"Ve" bağlacı.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

177. **ü:**
Mesnevi 39
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẕalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl

178. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **144**
"Ve" bağlacı.

İrmeyesin tā kim aṭşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

179. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **164**
"Ve" bağlacı.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

180. **ü:**
Mesnevi 39
Mısra: **172**
"Ve" bağlacı.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

181. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **173**
"Ve" bağlacı.

Devlet ü ʿizzile bulalar ṣafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

182. **ü:**
Mesnevi 39
Mısra: **20**
"Ve" bağlacı.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẕalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl

183. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **144**
"Ve" bağlacı.

İrmeyesin tā kim aṭşān u cuʿa
Ḫalfe ḫōcaña riʿāyet izdiyād

184. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **164**
"Ve" bağlacı.

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayīn virenüñ ḳadrini

185. **ü:**
Mesnevi 39
Mısra: **172**
"Ve" bağlacı.

Devlet üʿizzile bulalar şafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

186. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **173**
"Ve" bağlacı.

Devlet üʿizzile bulalar şafā
İnʿām u iḥsān iden cümleye hep

187. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
"ve" bağlacı.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

188. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
"ve" bağlacı.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

189. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
"ve" bağlacı.

Münfetiḥle muṣmet oldı ḳāfiye bul itme lāf
Hems ü şiddetle teseffül infitāḥ ṣamt oldı kāf

190. **ü:**
Mesnevi 7
Mısra: **51**
"ve" bağlacı.

İnzilāḳ ṣıḥḥat sükūndur hem teseffül oldı mīm
Nūn teseffül cehr ü beynü'ş-şedde riḫve infitāḥ

191. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
"ve" bağlacı.

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

192. **u:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
"ve" bağlacı.

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

193. **ü:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**
"ve" bağlacı.

Ḫarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

194. **ü:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**
"ve" bağlacı.

Ḫarf ü ḥalḳile münāsibdür miṣāl-i ḥükmü bu
Ḫarf u ḥalḳu şeş-i būd cāna beraber nūr-ı ʿayn

195. **ü:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
"ve" bağlacı.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

196. **ü:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
"ve" bağlacı.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

197. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **12**
" ve " bağlacı.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

198. **u:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
" ve " bağlacı.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

199. **ü:**
Mesnevi 36
Mısra: **12**
" ve " bağlacı.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde eṣer ẓāhir ʿıyān

200. **u:**
Mesnevi 36
Mısra: **35**
" ve " bağlacı.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

201. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
" ve " bağlacı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

202. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **89**
" ve " bağlacı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

203. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **88**
" ve " bağlacı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

204. **ü:**
Mesnevi 38
Mısra: **89**
" ve " bağlacı.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

205. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **56**
" ve " bağlacı.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

206. **u:**
Mesnevi 39
Mısra: **56**
" ve " bağlacı.

Hem tütünle saz u ḳahveḫāneyi
Bil miṣālīʿilmiñ ey ṣāḥib- hüner

uc:

1. **ucı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Uç kısım.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

2. **ucı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Uç kısım.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

3. **ucı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **32**
Uç kısım.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

4. **ucı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **33**
Uç kısım.

Meyl ider dilüñ ucı girü telaffuẓ olsa rā
Dil ucı boġaz ṭarāfına dönüp eġri olur

35. **ucundan:**-*u, -n, -dan*
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Uç, kenar.

Şefe baṭnıyla s̲enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

36. **ucundan:**-*u, -n, -dan*
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Uç, kenar.

Şefe baṭnıyla s̲enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

uġra:

1. **uġrasalar:**
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Bir yerin yanından, yakınından, içinden geçmek; yaklaşmak.

Diñle oġlum ḥükmi iḫfāyı eydem saña beyān
Her ḳaçan on beş ḥurūfdan birine uġrasalar

2. **uġrasa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **16**
Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak // Bir yerin yanından veya içinden geçmek.

Bāḳisine uġrasa ṣemsī bilā ġunne püs̲er
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

3. **uġrasa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **16**
Bir yere kısa bir süre kalmak üzere gitmek, gidip kısa süre kalmak // Bir yerin yanından veya içinden geçmek.

Bāḳisine uġrasa ṣemsī bilā ġunne püs̲er
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

4. **uġradıñ:**-*dın*
Mesnevi 39
Mısra: **70**
Karşılaşmak, maruz kalmak.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uṣanur

uġrarsa:

1. **uġrarsa:**
Mesnevi 25
Mısra: **5**
Yolu düşmek uğramak, bir yerin yakınından ya da içinden geçmek, gelmek.

Bil bunıñ emṡāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i ṡāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

ʿuḳba:

1. ʿ**uḳbāda:**-*da*
Mesnevi 1
Mısra: **73**
Ahiret, öbür dünya.

Vire cennātını ʿuḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı eṡnāsı ḫoş āʿlā

ulu:

1. **ulu:**
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Büyük, ulu.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

2. **ulūda:**-*da*
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Büyük, ulu.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

3. **ulu:**
Mesnevi 39
Mısra: **63**
Büyük, ulu.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

ulyā:

1. **ulyā:**
Mesnevi 4
Mısra: **21**
Çok yüksek, çok yüce.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem ṡenāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

2. **ulyā:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Yukarı, yukarısı.

Dīl ucıyla hem ṡenā süflāda ṣād u sīn ü zā

ʿ**ulyā:**

1. ʿ**ulyā:**
Mesnevi 4
Mısra: **24**
Yukarı, yukarısı.

Şefe baṭnıyla ṡenā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

ʿ**unvān:**

1. ʿ**ünvānı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **51**
Unvan, san, sıfat.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

2. ʿ**unvān:**
Mesnevi 22
Mısra: **21**
İsim, vasıf; şan, şöhret; bir kitabın veya bir bölümünün, makale, mektup vb.nin başına yazılan yazı veya kelime.

Bil miṡāli te ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün
Ḫoş miṡālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

unẓurūʿ:

1. **unẓurūʿ:**
Mesnevi 35
Mısra: **10**
Bakınız.

Unẓurūʿ ʿbüdū miṡāli żamme ile ibtidā
Līki bundan ġayrı dāʾim ibtidā meksūr olur

ur-:

1. **urdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **91**
Vurmak.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

2. **ur:**
Mesnevi 38
Mısra: **84**
Sürmek.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

3. **ur:**
Mesnevi 38
Mısra: **84**
Sürmek.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

ur dimāġa:

1. **ur dimāġa:**-*a*
Mesnevi 6
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Düşünmek.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Şol lisānı ur dimāġa telfīẓ it bir kez hemān

ʿurfi:

1. ʿ**urfi:**
Mesnevi 38
Mısra: **97**
İyilik ile.

Ātevü çār yek Baḳarda Ḥacc iki Tevbededür
ʿUrfi bil Āʿrāfdadur taḫzen dü Ṭāhā Ḳaṣaṣ

ʿuryān:

1. ʿ**üryān:**
Mesnevi 38
Mısra: **140**
Çıplak.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḫaḳ aña yüce maḳām

2. ʿ**üryān:**
Mesnevi 19
Mısra: **12**
Çıplak, her şeyden azade.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nündur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

uş:

1. **uşda:**-*da*
Mesnevi 39
Mısra: **128**
1. İşte, şimdi. 2. Çünkü. 3. Ancak.

Bildiñ uşda ḫoşça Farsī dilini
Bil bu kez manṭıḳ Īsāġuci eser

uşaġın

1. **uşaġın:**
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Çocuğunu, evladını.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl

usan:

1. **uşanmak:**-*maḳ*
Mesnevi 1
Mısra: **246**
(Bir kimse veya şeyden) Sıkılıp artık ondan hoşlanmaz, onu istemez duruma gelmek, bıkmak, bezmek.

Ḫurūfātı mübeddel olmasun ol
Sözüñ çoḳdur ʿaceb uşanmak olmaz

uşanur:

1. **uşanur:**
Mesnevi 39
Mısra: **71**
Bıkar, usanır.

Uġradıñ cāhili yoldaş ḳahrına
Bāl döġünür cehl-i yoldaş uşanur

uşūl:

1. **uşūle:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **233**
Tarz, metot, tertip; Bir ilmin asıl mevzuundan önce öğrenilmesi lâzım gelen esaslar. Bir hedefe ulaşmak için tutulan düzenli yol.

Oḳut tāliblere ṣavtī uṣūle
Çü ebyātı ḳatı müşkil ḫafīf ḳıl

uyan:

1. **uyan:**
Mesnevi 39
Mısra: **50**
Uyanmak, kendine gelmek.

Azıdır müfsid olan iyce uyan
Ol olur yārān saña eyler laṭīf

ʿuyūb:

1. ʿ**uyūbım:**-*ım*
Mesnevi 1
Mısra: **218**
Ayıplar, kusurlar.

İrişdüre bizi luṭf u aṭāyā
Ḳabūl ide ʿuyūbım setr ide ḫaḳ

2. ʿ**uyūb:**
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Ayıplar, kusurlar.

Ḳariʾi ḳurān içinde ʿizzet ü şöhret bulur
Gel Şerīfī olma maʿyūb Ḫālikiñ Settār ʿuyūb

ʿuyūn:

1. ʿ**uyūn:**
Mesnevi 39
Mısra: **138**
Gözler. || *Pınarlar.*

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāf ʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

uzaḳ:

1. **uzāḳ:**
Mesnevi 20
Mısra: **7**
Uzak yerden, uzaklardan.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āşikāre olunur ammā arası key uzāḳ

uzan:

1. **uzanur:**-*ur*
Mesnevi 6
Mısra: **45**
Bir şeye erişmek için vücûdunu o şeye doğru yöneltmek II ulaşmak, erişmek, yetişmek II ileriye doğru devam etmek, uzayıp gitmek, uzamak.

Iṣṭılāḥī ḳurrada maḫrec üzre nūr her zaman
Ḥarf-i dāddur çün telaffuẓ olsa ġāyet uzanur

2. **uzanur:**-*ur*
Mesnevi 21
Mısra: **21**
Bir şeye erişmek için vücûdunu o şeye doğru yöneltmek II ulaşmak, erişmek, yetişmek II ileriye doğru devam etmek, uzayıp gitmek, uzamak.

Ḥaylice temkīn gerekdir lafẓı iḳlābda peser
Pes nihāyātun niṣār itsem saña söz uzanur

V

vaʿaz:

1. **vaʿaẓ:**
Mesnevi 1
Mısra: **124**
İbadet edilen yerlerde sorumlu bir kişi tarafından yapılan dinî konuşma.

Gelür vāʿıẓ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẓ u naṣiḥat

vācib:

1. **vācib:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
Yapılması gerekli olan, zorunlu kaçınılmaz.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

2. **vācib:**
Mesnevi 13
Mısra: **9**
İslām dinine göre yapılması gerekli olan.

Cāʿe cīʿen şāʿe sūʿen fi'ş-semāʿi hāʿülāi
Meddi vācib mertebesi dört elif ḳıl iʿtibār

3. **vācib:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
İslām dinine göre yapılması gerekli olan.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

4. **vācibi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **88**
Yapılması gerekli olan; kaçınılmaz.

Vācibi Furḳān elif lām mīm ü ḥāmīm ey ʿibād
Neml ü Necm İnşiḳāḳ İḳrā çü sünnetdür bular

5. **vācib:**
Mesnevi 14
Mısra: **36**
Lüzumlu, mecburi olan.

Medd-i lāzım cümlesiniñ meddi vācib yā cüvān
Mertebesi dört elif miḳdarıdur ekser ḳurā

6. **vācib:**
Mesnevi 17
Mısra: **20**
Lüzumlu, mecburi olan.

Üçi vācib üçi cāʾiz ḥatm olındı ve's-selām

7. **vācib:**
Mesnevi 23
Mısra: **3**
Lüzumlu, mecburi olan.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

vācib oldı:

1. **vācib oldı:**-*dı*
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Gerekme, yapılması dinen gerekli olan.

Şol mīm ile nūnki ġunnede olan ḳardaşlara
Vācib oldı bu iki ḥarflerde ġunne bā tamām

2. **vācib oldı:**-*dı*
Mesnevi 21
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yapılması gerekli olan, terkedilmesi caiz olmayan.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var eser

vācib olduġundan:

1. **vācib olduġundan:**-*duġundan*
Mesnevi 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
İslam dinine göre yapılması gerekli olmak.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẕm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i s̱aḳil

vācib olındı:

1. **vācib olındı:**-*ındı*
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
İslam dinine göre yapılması gerekli olmak.

Dīvidini kitābını vārını
Çün bular vācib olındı gör saña

vācib olmaġa:

1. **vācib olmaġa:**
Mesnevi 14
Mısra: **39**
Kelime Tipi: -
Yapılması gerekli olan.

Beş elif cāʾiz demişler iḫtilāf baʿzı ḳurā
Vācib olmaġa delālet iktifādur ḫaṭṭına

vācib olur:

1. **vācib olur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Gerekme, yapılması dinen gerekli olan.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

2. **vācib olur:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vacip olmak, dinen yapılması gereken.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḫays̱-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

3. **vācib olur:**
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Gerekli olur.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

vāḥid:

1. **vāḥid:**
Mesnevi 1
Mısra: **92**
Bir, tek.

Ata ana ayaġa bendi urdı
Gedā vāḥid ata ana pīr idi

2. **vāḥid:**
Mesnevi 34
Mısra: **39**
Bir, tek, yegane.

İki Māʾid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

vāḥid oldı:

1. **vāḥid oldı:**-*dı*
Mesnevi 14
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Bir olma.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil mis̱ālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẕām

vāʿıẕ:

1. **vāʿıẕ:**
Mesnevi 1
Mısra: **123**
İbadet yerlerinde öğüt niteliğinde dinî konuşmalar yapan kimse, öğütçü II zâhit.

Gelür vāʿıẕ görür ḫoş bu faḳīri
İder cümleye ḫoş vaʿaẕ u naṣiḥat

vāʿiẕ-i mevlūdi:

1. **vāʿiẕ-i mevlūdi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Doğan vaiz,yeni doğmuş olan (Vaiz: Dini konuşma yapan, nasihat eden kimse).

İde raḥmet Ḫudā z̤ü'l celāli
Ki vāʿiẕ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

vaḳf:

1. **vaḳf:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır.

Olmadı maḥżā sükūn muʿreb daḫı lāzī fünūn
Çün sükūn ārızda vaḳf itdüñ mukayyed ol oġul

2. **vaḳf:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

vaḳf eylemek:

1. **vaḳf eylemek:**-*mek*
Mesnevi 34
Mısra: **27**
Kelime Tipi: -
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Re's-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

vaḳf idersen:

1. **vaḳf idersen:**
Mesnevi 34
Mısra: **28**
Kelime Tipi: -
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Vaḳf idersen iżṭırārī āgerüden illā giç
Re's-i sūre olsa vaḳfi cāʾiz olur her zaman

vaḳf it:

1. **vaḳf it:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
"Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Iṣṭılāḥı ḳurrāda ol bir sükūn peydā olur
Sābit olmaz vaḳf it resm-i muṣḥafda sükūn

vaḳf ola:

1. **vaḳf ola:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

vaḳf olınca:

1. **vaḳf olınca:**-*ınca*
Mesnevi 16
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Vaṣlı vāḳiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

vaḳf olununca:

1. **vaḳf olununca:**-*ununca*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Durak olmak.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

vaḳf olur:

1. **vaḳf olur:**-*ur*
Mesnevi 34
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

vaḳfa:

1. **vaḳfa:**
Mesnevi 18
Mısra: **6**
"Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

2. **vaḳfa:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
"Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

vaḳfe:

1. **vaḳfe:**
Mesnevi 1
Mısra: **181**
Haccın şartlarından olarak hacıların arife günü Arafat'ta bir süre durmaları.

Ṭurup vaḳfe çıkalum ʿArafāta
Görelüm belde-i Şāmı müẕehher

vaḳfi:

1. **vaḳfi:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

2. **vaḳfi:**
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

3. **vaḳfı:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

4. **vaḳfi:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

5. **vaḳfi:**
Mesnevi 34
Mısra: **36**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

6. **vaḳfı:**
Mesnevi 34
Mısra: **32**
Lügatta: "Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Bilki Ḳurānda bu ḳadar vaḳfı vācib ey başīr
Ey birāder ḳaṣdeñ olsa vaḳfı küfr sābiʿ ʿaşer

vaḳf-ı āḥsen:

1. **vaḳf-ı āḥsen:**
Mesnevi 36
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Kendisinde vakıf yapmanın güzel olduğu ancak sonrasında iptida yapmanın güzel olmadığı vakıftır. Lafiz ve mana bağlantılıdır.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḥsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

vaḳf-ı ġüfrānını:

1. **vaḳf-ı ġüfrānını:**
Mesnevi 36
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Peygamber efendimizin dua ve niyazda bulunmak maksadıyla yapmış olduğu vakıflardır. On yerde bulunduğu rivayet edilmektedir. Bunlar Mâide 51, En'am 36, Secde 18, Ya'sin 12, 30, 52, 61, 81, Mülk 19.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḥsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

vaḳf-ı ḥasen:

1. **vaḳf-ı ḥasen:**
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Kendisinde kelamın tamam olduğu, fakat maba'di ile lafzan ve manen irtibatı olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Ḳurānı icrā idenler oldı ol aṣlı seḥi
Gel üçünci ḳısmını diñleki ol vaḳf-ı ḥasen

vaḳf-ı ḥasendi:

1. **vaḳf-ı ḥasendi:**
Mesnevi 34
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Kendisinde kelamın tamam olduğu, fakat maba'di ile lafzan ve manen irtibatı olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır

Sen aña vaḳf-ı ḥasendi çün o yerde vaḳf ola
Līki andan ibtidā itmek degildür muʿteber

vaḳf-ı ḥazf:

1. **vaḳf-ı ḥazf:**
Mesnevi 15
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Hafz: Aradan çıkarma, çıkarılma. Ed. Eski yazıda noktasız harfli kelimelerden manzum, mensur cümle tertipleme.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

vaḳf-ı kāfī:

1. **vaḳf-ı kāfī:**
Mesnevi 34
Mısra: **15**
Kelime Tipi: -
Vakf-ı kâfî: Lafzan tamam olan, fakat mabadi ile manen irtibatı bulunan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Ayda dört muṣḥafı ḥatm it bulasun ravża riyāż
Ḳısm-ı s̱ānī vaḳf-ı kāfī añla ḥükmini diġer

2. **vaḳf-ı kāfi:**
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Vakf-ı kâfî: Lafzan tamam olan, fakat mabadi ile manen irtibatı bulunan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

vaḳf-ı lāzım:

1. **vaḳf-ı lāzım:**
Mesnevi 34
Mısra: **41**
Kelime Tipi: -
Kesinlikle durulması gerektiğini gösterir. Durulmadığı taktirde mananın bozulacağını gösterir. Kur'an-ı Kerim de 84 yerde yer almaktadır. Vakf yapmak vacip vasl yapmaksa haramdır.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

vaḳf-ı muṭlaḳ:

1. **vaḳf-ı muṭlaḳ:**
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Daha sonraki söz dizisi müstakil bir cümle olup öncesiyle irtibatı olmayan yerde durmaktır.

Olmaya aṣla lafıẓda maʿnīyunundan ola
Vaḳf-ı kāfi vaḳf-ı muṭlaḳ bil secāvendi daḫı

vaḳf-ı nebī:

1. **vaḳf-ı nebī:**
Mesnevi 36
Mısra: **48**
Kelime Tipi: -
Peygamber efendimizin vakf yaptığı yerlerdir. Bunların sayısı ihtilaflı da olsa dokuzu meşhur olmuştur. Bakara 148, Al-i İmrâ 7, Yunus 2, 52, Nahl 4, Kadr 2, 4, Nasr 3.

Vaḳf-ı nebī vaḳf-ı āḫsen vaḳf-ı ġüfrānını hep
Cemʿ ḳılmış medd imāle teshīl işmār eylemiş

vaḳf-ı tam:

1. **vaḳf-ı tam:**
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Vakf-ı tam: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Ḥāli vaḳfi iyice ḥıfẓ it olasın tālī ḥasen
Vaḳf-ı tam oldur ki mā-baʿd müteʿalliḳ ḳalmaya

vaḳfi tamı:

1. **vaḳfi tamı:**
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vakf-ı tam: Maba'di (kendisinden sonrası) ile lafzan ve manen ilgisi olmayan bir kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

vaḳfuñ:

1. **vaḳfuñ:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

2. **vaḳfuñ:**
Mesnevi 34
Mısra: **31**
Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Lafẓı maʿnī taʿalluḳı olsa da vaḳf olur hemān
Çünki vaḳfuñ ḥāline bir nebze sen olduñ ḫabīr

vāḳiʿ:

1. **vākiʿ:**
   Mesnevi 21
   Mısra: **2**
   Vuku bulmak, ortaya çıkmak.

Tenvīn ile sākin-i nūn bāya vākiʿ hayṯ-ı cā
Ḳalb olur tenvīn ile nūn bir nūn-ı ġāliṣ olur

2. **vāḳiʿ:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **14**
   Bulunan, mevcut.

Bil ṣıraṭuñ ṣādı oldı ġayrı vāḳiʿ olmadı
Birde ṣol teshīl durur kim hemzeteyn cemʿ olsa ger

3. **vāḳıʿ:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **14**
   Bulunan, mevcut.

Sūre-i Meryem de vāḳıʿ ṣol bunuñ meṯel gibi
Ḥadd-ı meddatı bunuñ ṭūl u tevassuṭtur müdām

4. **vāḳıʿ:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **6**
   Bulunan, mevcut.

Vāḳıʿ olsa tenvīn ile nūn-ı sākin ḫāliṣī
Āṣikāre olunur ammā arası key uzāḳ

vāḳıʿ ola:

1. **vāḳıʿ ola:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Oluşmak, meydana gelmek.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

vāḳıʿ oldı:

1. **vāḳıʿ oldı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   Vuku bulmak, ortaya çıkmak.

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

vāḳıʿ olındı:

1. **vāḳıʿ olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Gerçekleşme, vuku bulma, meydana gelme.

Hem sebeb medden olınca ḫarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

vāḳıʿ olsa:

1. **vāḳıʿ olsa:**-*sa*
   Mesnevi 6
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Vuku bulmak, uğramak, meydana gelmek.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

2. **vāḳiʿ olsa:**-*sa*
   Mesnevi 16
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Vuku bulmak, uğramak, meydana gelmek.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

3. **vāḳıʿ olsa:**-*sa*
   Mesnevi 34
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Ortaya çıkmak, vuku' bulmak.

Re’s-i āyet vāḳıʿ olsa ibtidā it ey püser
Çün tamam olmaz kelām vaḳf eylemek anda ḳabiḥ

4. **vākiʿ olsa:**-*sa*
   Mesnevi 16
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Gerçekleşme, vuku bulma, meydana gelme.

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

5. **vāḳıʿ olsa:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Meydana gelmek, vukū bulmak.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i ṣāliṣ çün ḥurūfātdadır ekṣer vāḳıʿāt

6. **vāḳıʿ olsa:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Meydana gelmek, vukū bulmak.

Ṣol yigirmi sekiz ḫarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

7. **vāḳıʿ olsa:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   Meydana gelmek, vukū bulmak.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

8. **vāḳıʿ olsa:**
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Meydana gelmek, vukū bulmak.

Her ḳaçan tenvīn ile nūn vāḳıʿ olsa bunlara
Ḫoş olur idġāmı vācib amma belki ġunnesiz

9. **vāḳıʿ olsa:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Meydana gelmek, vukū bulmak.

Sākin olup vāḳıʿ olsa başḳa kelimede ger
Bunda iżhar ile idġām ikisi cāʾiz imiş

10. **vāḳıʿ olsa:**
Mesnevi 28
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Meydana gelmek, vukū bulmak.

Ḫarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eser

vāḳıʿ olur:

1. **vāḳıʿ olur:**
Mesnevi 14
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Vuku bulmak, ortaya çıkmak.

Ezkere vāḳıʿ olur kevkebde sereṭān gibi
Ḫoş teemmül eyleyüben nevʿ-i sānī fikri ḳıl

vāḳıʿāt:

1. **vāḳıʿāt:**
Mesnevi 14
Mısra: **21**
Olaylar.

Ḳanda vāḳıʿ olsa bunlar meddini taḫfīfi ḳıl
Nevʿ-i sāliş çün ḥurūfātdadır ekser vāḳıʿāt

2. **vāḳıʿātı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **22**
Olaylar.

Ekserī muṣḥaf içinde vāḳıʿātı izdiyād
Ḳārını ekser ānı tebeyyün ü tezeyyün idemez

vaḳıf:

1. **vaḳıfda:**-*da*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
"Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol sābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

2. **vaḳıfda:**-*da*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
"Durmak" manasına gelen "vakf", tecvid ilminde: "Nefesle birlikte sesin kesilmesine" denir. Vakf, kelimenin sonunda yapılır. Kelime ortasında kesinlikle yapılamaz.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol sābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

vāḳıf oldıñ:

1. **vāḳıf oldıñ:**

Mesnevi 18
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Bildin, anladın, kavradın.

Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

vaḳit:

1. **vāḳitde:**--*de*
Mesnevi 19
Mısra: **4**
Zaman, vakit.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḫarf-i iḫfā tā ṣā cīm dāl u ẕāl u zā

vaḳt:

1. **vaḳtiñe:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 39
Mısra: **221**
Zaman, dönem.

Çün fesādātına esbāb sen ana
Ḫāżır ol vaḳtiñe ki āla teber

vallahi:

1. **vallahi:**
Mesnevi 31
Mısra: **5**
Allah hakkı için, Allah'a yemin olsun ki anlamlarında yemin sözleri.

Āṣlını bil ol Ḫüdānuñ taʿẓīm içündür hemān
Ol celālüñ ḥaḳḳıçün vallahi tallāhi gibi

var:

1. **var:**
Mesnevi 39
Mısra: **65**
Var.

Semm-i ḳātil ile içi ṭopṭolu
Var ʿasel aġzında beş dirhem ḳadar

2. **vārın:**-*ın*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Gitmek, ulaşmak.

Ol ʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḫarf kim sākin olsa miṣli ḳurbında ola

3. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Bulunmak II var olmak.

Nūr-ı Ḳur'ān şemsīle ṭoġrı rāha ʿazm eyledüñ
Līki var müşkil olanlar baʿżı yerlerden eṣer

4. **vardur:**-*dur*
Mesnevi 1
Mısra: **236**
Bulunmakta, mevcut.

Naṣiḥat çün diġil ehli bilür bil
Daḫı vardur niyāzum kāmil ehli

5. **vārını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Elde bulunan, sahip olunan her şey, varlık.

Nedir iḫfā hemde iẓhār müdġam iḳlāb vārını
Nūn-ı sākin oldı bir nūn lafẓda ḫaṭṭā ṣābiten

6. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Bulunmak, mevcut olmak.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

7. **var:**
Mesnevi 1
Mısra: **226**
Bulunmakta, mevcut.

Bilür ḳurrā sözi nāfiẓ olanlar
Niyāzum var daḫı kurrā ḫocalar

8. **vardır:**-*dır*
Mesnevi 38
Mısra: **125**
Bulunmakta, mevcut.

Neḳadar saʿy-ı beliġ itsen bulur ḳurrā ġubār
Līki vardır ilticāmız ḳurrā u ḳardāşlara

9. **var:**
Mesnevi 38
Mısra: **39**
Bulunma, mevcut olma.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile feṭḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

10. **var:**
Mesnevi 39
Mısra: **134**
Bulunma, mevcut olma.

Var ʿaded nice kitab söz muḳtaṣır
Oḳı cüzʿiyyātı külliyyātile

11. **var:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Bulunma; mevcut olma; (bilgi) sahibi olmak.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

12. **var:**
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Bazı özellikleri kendinde bulundurmak, sahip olmak.

Çünki Ḳur'ān okumaġa var hevesiñ ey gözüm
Fātiḥa sūresini bil ismi ḫoş sebʿal meṣān

13. **var:**
Mesnevi 39
Mısra: **175**
Var, mevcut.

Ḫoş duʿācıdır Şerīfī rūzu şeb
Var naṣiḥatim saña ṭālib kibār

14. **var:**
Mesnevi 39
Mısra: **195**
Var, mevcut.

Küfrile hem fuḥşile cümle kelām
Var sāz-endārları lehv āleti

var durur:

1. **var durur:**
Mesnevi 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Var durur mīm-sākinüñ üç ḥāli diñle ey püser

2. **var durur:**
Mesnevi 38
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

3. **var durur:**
Mesnevi 21
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Ḥucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

4. **var durur:**
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Tuḥfemi bil ezber itkim var durur ulu divān

5. **var durur:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Gel oġul bil ki nedür lafẓında ḳīl u ḳālini
Var durur elsine de laḥn-ı celī laḥn-ı ḫafī

6. **var durur:**
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

7. **var durur:**
Mesnevi 39
Mısra: **139**
Kelime Tipi: -
Vardır.

Tefsiri ḳaḍıyı bil keşşāfʿuyūn
Var durur şimdi naṣiḥatim saña

var eser:

1. **var eşer:**
Mesnevi 21
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
İz var, eser var.

Vācib oldı iḫfā iḳlāb ġunne hem bu arada
Muttaṣıf oldı bularla her birinden var eşer

var ḫazer:

1. **var ḫaẕer:**-*var*
Mesnevi 38
Mısra: **53**
Kelime Tipi: -
Gözünden sakınmak/esirgemek.

Bil miṣāl teḫṣā neḫaşşī hem fe-eġşeynā ola
Ḳurbi maḫrec oldı bunlar iḫtılāṭa var ḫaẕer

var ise:

1. **var ise:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ihtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca.

Ey Şerīfī cān u dilde var ise manẓūm heves

2. **var ise:**
Mesnevi 39
Mısra: **78**
Kelime Tipi: -
Varsa.

Çoḳ işiñ var ise medreseye kac
Bundan āʿlā iş bulunmaz özüge

var mı:

1. **var mı:**
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Mevcut mu?.

Sözinüñ ġavrını bilmez ne bilür tecvīdi rāz
Bil özüñe ne kişisin var mı kemter misilüñ

2. **var mı:**
Mesnevi 37
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Mevcut mu?.

Baḳ Şerīfī var mı ednā hakezā min gāyrüñ

var mıdur:

1. **var mıdur:**
Mesnevi 7
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Var mıdır?.

Ḳalḳale muşmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

var naṣiḥatim:

1. **var naṣiḥatim:**
Mesnevi 39
Mısra: **153**
Kelime Tipi: -
Nasihatım var.

İnkisārī beddu'āsından ṣaḳın
Var naṣiḥatim daḫı bundan sebaḳ

vardır:

1. **vardır:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **12**
   Bulunmaktadır, mevcuttur.

İltibāsı ferʿī vardır amma rābıṭ olmadı
Çünki bildüñ medd-i ārıẓ ḥālini sen ey püser

2. **vardır:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **7**
   Bulunmaktadır, mevcuttur.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol ṣābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

vardırur:

1. **vardırur:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **13**
   Vardır.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

vardurur:

1. **vardurur:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **15**
   Vardır.

Ḫarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiṣ māderi hā-ı żamīr

2. **vardurur:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **15**
   Vardır.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aṣlına ey nīk nām

3. **vardurur:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **13**
   Vardır.

Faḍlan minallahi kellā naḳṣ şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

vare:

1. **varesi:**-*si*
   Mesnevi 19
   Mısra: **12**
   Ardı, arkası.

Şeddeden ʿüryān daḫı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

varġıl:

1. **varġıl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **186**
   Varmak, gitmek.

Varġıl amma menʿ iderisen eğer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

2. **varġıl:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **186**
   Varmak, gitmek.

Varġıl amma menʿ iderisen eğer
ʿĀleme müfsid olanlar ḫor baḳar

varma:

1. **varma:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **106**
   Varamamk, ulaşmamak.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

2. **varma:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **106**
   Varamamk, ulaşmamak.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

3. **varma:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **185**
   Bulunma, gitme.

Ḫoş sevinme dimek içün peh pehe
Ol fesādī meclise varma diğer

varma boş:

1. **varma boş:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **200**
   Kelime Tipi: -
   Boşuna gitme.

Raḥmet-i ḥak inmez anda varma boş
ʿĀlim olan ḳadrini ʿālim bilür

varmadı:

1. **varmadı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **217**
   Varmadı, gitmedi.

Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi
Varmadı ʿālimlerüñ meclisine

vasaṭ:

1. **vasaṭ:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **14**
   Orta.

Vāḳıʿ olsa kelimede vasaṭ u aḫirde ıʿyān
Depredür maḫreci bunda ṣavt olur ġāyet ṣedīd

2. **vaṣaṭda:**-*da*
   Mesnevi 9
   Mısra: **19**
   Orta.

Şol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

3. **vaṣaṭda:**-*da*
   Mesnevi 18
   Mısra: **8**
   Orta.

Hem vaṣaṭda geldi baʿżı hem de āḫir ey dede
Oldı tenvīn nūn-ı sākin maḫfi oldı nāẓire

4. **vaṣaṭda:**-*da*
   Mesnevi 18
   Mısra: **11**
   Orta.

Lafẓda s̱ābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

5. **vasaṭda:**-*da*
   Mesnevi 25
   Mısra: **21**
   Orta.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

vasaṭ ḥalḳında:

1. **vasaṭ ḥalḳında:**-*ında*
   Mesnevi 4
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Boğazın ortası.

Bilki āḳṣā-ı boġazdan oldı hemze ile hā
Çün mekān ṭutdı vasaṭ ḥalḳında ol ʿayn ile ḥā

vasf:

1. **vaṣfuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 2
   Mısra: **16**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Hem naẓīrüñ hem ṣıfātuñ vaṣfuñ ayırmak durur
Her ḥurūfuñ maḫreci lafẓ-ı riʿāyetdür işit

2. **vaṣfi:**-*i*
   Mesnevi 6
   Mısra: **1**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Gel bu kez ġayrı teżāddı vaṣfi ferʿi söylegil

3. **vaṣfını:**-*ını*
   Mesnevi 6
   Mısra: **42**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Ḥükm-i rāda ʿavn-i Yezdān bildüreyim vaṣfını
Müstaṭil oldı luġatde bir ṭavīl ebʿad mekān

3. **vaşfı:**-*ı*
   Mesnevi 10
   Mısra: **10**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Ḥarf-i meddāt ḥarf-i ʿillet ḥarf-i ālet vaṣfı bil
Nevʿ-i āhir bil sebeb medd ḫoşca añla ḥükmini

4. **vaşfını:**-*ını*
   Mesnevi 30
   Mısra: **22**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Ḥıfẓı ḳıl ġāyet mühimdir vaṣfını ḫoş diñledin
Çün telaffuẓ ek̲seri ḳurān içinde işbu rā

5. **vasfına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 34
   Mısra: **43**
   Nitelik, özellik, ayrıcalık.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

6. **vaşfını:**-*ı, -n, -ı*
   Mesnevi 10
   Mısra: **12**
   Nitelik, özellik.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̱ābitān

7. **vaşfınuñ:**-*ı, -nuñ*
   Mesnevi 38
   Mısra: **2**
   Nitelik, özellik.

Şol ḳırāat vaṣfınuñ müşkilini çıḳar yüze
Var durur ġāyet mühim evṣāfını diñle sözüm

8. **vaşfını:**-*ı, -n, -ı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **8**
   1. nitelik, özellik 2. övgü, övme ǁ güzelliğini dile getirme.

Ey Şerīfī herbirinüñ vaṣfını eyle temīz

9. **vaşfına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Nitelik, bir kimsenin veya bir şeyin durumunu anlatarak tarif etme.

Ebġı ḥacceke veḫaf' aḳīmehū bil terkibi
Hem sebeb ne ḳameriyye vaṣfına ey dilgüşād

10. **vaşfı:**-*ı*
Mesnevi 26
Mısra: **5**
Nitelik, durum.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd mānīʿ deġül

11. **vaşfına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 29
Mısra: **13**
Nitelik, özellik.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düşdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

12. **vaşfınuñ:**-*ı, -nuñ*
Mesnevi 7
Mısra: **61**
Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

Bilmesi hoş- elzem oldı ṭālibe ḫalfe ḫoca
Bu ḫurūfāt vaṣfınuñ ebyātına kıl ḫoş-naẓar

vaşf eyleyim:

1. **vaşf eyleyim:**-*yim*
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Kelime Tipi: -
Övmek | güzelliğini dile getirmek.

Dinlegil vaşf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḫoşca fehm it rabbehū ennī gibi

vaşf-ı zāl:

1. **vaşf-ı zāl:**
Mesnevi 7
Mısra: **19**
Kelime Tipi: -
Zal harfinin sıfatı, vasfı, niteliği.

Ḳalḳale muṣmetle ṣıḥḥat var mıdur hiç ḳīl u ḳāl
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥdur vaṣf-ı ẕāl

vaşfını:

1. **vaşfını:**-*ı, -nı*
Mesnevi 7
Mısra: **59**
Nitelik, Bir kimsenin veya bir şeyin durumunu anlatarak tarif etme.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

vaşıl:

1. **vaşılda:**-*da*
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Vasl,) ; bir şeyi başka birşeye ulaştırıp birleştirmek, eklemek, bitiştirmek,yan yana getirmek, ulaşmak manalarına gelir. Tecvid ilminde; bir kelimeyi kendisinden sonra gelen bir kelimeye, sesi kesmeden bağlayarak okumaya vasl denir.

Gelmedi ḥāli vaşılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

2. **vaşılda:**-*da*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
Vasl,) ; bir şeyi başka birşeye ulaştırıp birleştirmek, eklemek, bitiştirmek,yan yana getirmek, ulaşmak manalarına gelir. Tecvid ilminde; bir kelimeyi kendisinden sonra gelen bir kelimeye, sesi kesmeden bağlayarak okumaya vasl denir.

Hem vaḳıfda hem vaşılda bil ki ol sābit durur
Bil ki vaşlı hemzede vardır iki vecih aḫī

vaşl:

1. **vaşlı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **8**
Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir. Vasl'ın hükümleri şunlardır: l- Vasl yapılan iki kelimenin harflerinden her ikisi veya birisi harekeli ise, normal harekeleriyle vasledilirler:.

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil misāli nestaʿīn

2. **vaşl:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
"Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

3. **vaṣl:**
Mesnevi 35
Mısra: **12**
"Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir.

Vaṣl olunursa eni'ḍrib gibi lafẓdan maḥv olur
Ger isimde gelse hergiz kesr ile ḳıl ibtidā

vaṣl olanda:

1. **vaṣl olanda:**-*anda*
Mesnevi 16
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir. Vasl'ın hükümleri şunlardır: l- Vasl yapılan iki kelimenin harflerinden her ikisi veya birisi harekeli ise, normal harekeleriyle vasledilirler:.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

vaṣl olındı:

1. **vaṣl olındı:**-*ındı*
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Kavuşmak, ulaşmak.

Çünki māder vaṣl olındı ṭoġdı andan iki ṣīr
Hā kināye bir hādr-ı müfred müzekkir ġayıben

vaṣlā:

1. **vaṣlā:**
Mesnevi 18
Mısra: **6**
"Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir.

Olmadı tebdīli aṣla vaṣlā vaḳfa rābıṭen
Hem fiʿilde hem isimde vaḳf u vaṣl u cümlede

vaṣlı hemzede:

1. **vaṣlı hemzede:**
Mesnevi 35
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Kelime başında bulunan ve yalnız yazıldığı zaman okunan, başka kelimeden sonra geldiğinde yazılsa da okunmadan atlanılan "elif" veya "hemze"ye "hemze-i vasıl" denir.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

vaṣl-ı vālid:

1. **vaṣl-ı vālid:**
Mesnevi 15
Mısra: **23**
Kelime Tipi: -
Geçmek, ulaştırmak ve bitiştirmek" manasına olup, vakfın zıddıdır. Tecvid ilminde ise: "Sesi ve nefesi kesmeksizin bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye bağlamak suretiyle okumaya vasl" denir. Vasl da esas olan harekedir.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid ḥaẕf olınca tābʿī mevlūd olur

vav:

1. **vāv:**
Mesnevi 4
Mısra: **25**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Şefe baṭnıyla s̱enā ʿulyā ucundan oldı fā
Vāv ile mīm bā iki ṭuṭakda oldı meskeni

2. **vāv:**
Mesnevi 4
Mısra: **26**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Vāv ṭudaḳ arasına mīm nūn-ı ḫayşum maʿdeni
Mīm ile nūn maʿdeni kenz oldı ammā var ʿözür

3. **vāvile:**-*ile*
Mesnevi 5
Mısra: **31**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Bil ḥurūfī ḫasse ṣaḥṣın hezze faẓẓın gażże şeẕ
Vāvile rāya da riḫvedür dimişler baʿẓılar

4. **vāv:**
Mesnevi 6
Mısra: **24**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḫve ile līn farḳı nedür

5. **vāv:**
Mesnevi 7
Mısra: **54**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Ṣıḥḥat-i illet sükūn medd līn ḥurūfı oldı vāv
Hems ü riḫve münfetiḥle hem teseffül oldı hā

6. **vāv:**
Mesnevi 8
Mısra: **6**
Vav ,Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliṣ daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

7. **vāv:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

8. **vāv:**
Mesnevi 15
Mısra: **19**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

9. **vāv:**
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḥoşca fehm it rabbehū ennī gibi

10. **vāv:**
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Dinlegil vaṣf eyleyim añdan saña emsālini
Vāv misāli ḥoşca fehm it rabbehū ennī gibi

11. **vāv:**
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

12. **vāv:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**

Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

13. **vāv:**
Mesnevi 38
Mısra: **29**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Olmadı cāʿiz misāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

14. **vāv:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Misli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

15. **vāv:**
Mesnevi 38
Mısra: **27**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Müşebbiʿ itmeden ḥaḳr ḳıl muḫtelis it ḫāş ola
İki vāv ʿārıż olur müşebbiʿ olanda ḫoş faḳaṭ

16. **vāv:**
Mesnevi 38
Mısra: **29**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

Olmadı cāʿiz misāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

17. **vāv:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
Vav ‚Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi. .

Misli min-ḳabl daḫı tenvīnde ʿilim ḳadīri
Taḫfif eyle hemzeʿi şol vāv ile yādan şoñra

vāvı:

1. **vāvı:**
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Arap alfabesinin yirmi altıncı, Türkler'in İslâmiyet'i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9–10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin yirmi dokuzuncu harfi ve bu harfin adı [Ebced hesâbında değeri 6'dır].

Vāvı yā da müdġamen fīh ġunnesi cāʾiz olur
Bil misālinden femen yaʿmel daḫı ḫayran yarah

2. **vāvı:**
Mesnevi 38
Mısra: **33**
Arap alfabesindeki harfi.

Bil misāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa sāni ger meftūḥ ola

vāv-ı cemʿ:

1. **vāv-ı cemʿ:**
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Vav-ı cem.

Ev-vezenū ḳad daḫalū sāīri bil hākeẕāk
Vāv-ı cemʿ ile eġer tākidi vāv cemʿ olsalar

vāv-ı ḥāliş:

1. **vāv-ı ḫāliş:**
Mesnevi 8
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Halis vav.

Vāv-ı ḫāliş yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
Sālisüñ iʿrābı meftūḥ bil misāl e-aʿcemī

vāv-ı mevlūd:

1. **vāv-ı mevlūd:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: -
   Vav-ı mevlud.

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiş māderi hā-ı żamīr

2. **vāv-ı mevlūd:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: -
   Vav-ı mevlud.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḥālini

vazgelür:

1. **vazgelür:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **24**
   Vazgeçer.

Tecvīdi manẓūm bilenler her işinden vazgelür

ve:

1. **ve:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **52**
   İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.

Bu tecvīd ʿilmini ʿünvānı ḳıldı
Ve bundan ṣoñra söze başla ʿazmen

2. **ve:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **188**
   Ve.

İʿmān-Ḳurānile bizi tamām it
Ve bundan ṣoñra cümle ehl-i İslām

3. **ve:**
   Diğer 1
   Mısra: **1**
   "Ve" bağlacı.

Fi sene erbaʿin ve semān ve mestān ve elf

4. **ve:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **23**
   "Ve" bağlacı.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūṣ
Bil miṣālini yihiddī ve niʿimāhī gibi

ve rettelnāhü tertīlen:

1. **ve rettelnāhü tertīlen:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Biz onunla senin kalbini sağlamlaştırmak için onu böyle parça parça indirdik.

Ve rettelnāhü tertīlen ḥaḳīkī
Sebeb bu cümleye ol ṣāh-ı kevneyn

vebā:

1. **vebā:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **195**
   Hasta farelerden insana geçen bir mikrobun oluşturduğu bulaşıcı, öldürücü bir hastalık, taun.

Vebā ḳahṭ u ġalādan hem selīm it
Muḥammed ḥürmetine daḫı Ḳur'ān

vecd:

1. **vecdden:**-*den*
   Mesnevi 39
   Mısra: **63**
   İlahi aşkla kendinden geçme.

Cümle ʿālem ġārāt itse dembedem
Ḫoş cehālet dinni ger vecdden ulu

vech:

1. **vech:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **11**
   1. Yüz, çehre. 2. Tarz, biçim, yol. 3. Sebep, vesîle.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

2. **vech:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **21**
   Açı, yön, durum.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

3. **vechine:**-*ine*
   Mesnevi 3
   Mısra: **12**
   Nitelik, durum, şekil, yüz, neden.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

vechi:

1. **vechī:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **15**
   Nitelik, durum, şekil, yüz, neden.

Mertebesi ḥaddini bil ne ḳadar medd olısar
Vardurur üç vechī meddiñ aşlına ey nīk nām

2. **vechi:**
   Mesnevi 14
   Mısra: **3**
   Sebep, neden, tarz, biçim.

Meddi vācib olduġundan taḳdīme naẓm eylegil
Medd-i lāzım vechi dörtdür bir kelime-i saḳil

vech-i āḫir:

1. **vech-i āḫir:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Son sebep,biçim, tarz.

Faḍlan minallahi kellā naḳş şerran yarah
Vardurur bir vech-i āḫir işbu bābda yā aḫī

2. **vech-i āḫir:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   Son sebep,biçim, tarz.

Ḳıl lisānı maḫrecinde ittiṣālī ḳavlile
Añladunsa vech-i āḫir taʿrīfiyle ḫıṣṣasun

vech-i biḥār misli semek:

1. **vech-i biḥār misli semek:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Denizlerdeki balık misali.

Āṣikāre oldı çün vech-i biḥār misli semek
Medd-i ḳaṣr itdüñ ḳaṣīri medd ḳılduñ bed olur

vech-i evvel:

1. **vech-i evvel:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Birinci yöntem, tarz, biçim.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i sāni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

vech-i sālis:

1. **vech-i sālis:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Üçüncü vecih.

Bunda daḫı vech-i sālis olur imiş ey püser
Hemze-i sāniyenüñ İʿrābı mażmūm olsa ger

2. **vech-i sāliş:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Üçüncü vecih.

Bil misāli inni rabbehüm bihim ḫoş muʿteber
Vech-i sāliş olsa vāḳıʿ ḥarflerüñ cümlesine

vech-i sāni:

1. **vech-i sāni:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: -
   İkinci sebep, ikinci tarz.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i sāni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

2. **vech-i sāni:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: -
   İkinci sebep, ikinci tarz.

Vech-i evvel bu olupdur diñlegil ḫoş bul merām
Vech-i sāni şöyle bil kim medd-i ʿārıż gibidür

3. **vech-i sāni:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: -
   İkinci sebep, ikinci tarz.

Bil bunıñ emsāli entüm muṭṭaliʿūne olur
Vech-i sāni olur iḫfā bāya uġrarsa eġer

4. **vech-i sānī:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: -
   İkinci sebep, ikinci tarz.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i sānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

vecih:

1. **vecih:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **17**
   Tarz, biçim, yol, yöntem.

Birisi bu meftūḥ olursa eġer āḫir kelām
Belki bunda meddi ānuñ üç vecih cāʿiz olur

2. **vecih:**
Mesnevi 16
Mısra: **19**
Tarz, biçim, yol, yöntem.

Bunlarıñ tertibini bil ṭūl tevassuṭ ḳaṣr olur
Vech-i s̱āni meksūr olsa dört vecih cāʿiz olur

3. **vecih:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Tarz, biçim, yol, yöntem.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

4. **vecih:**
Mesnevi 35
Mısra: **7**
Tarz, biçim, yol, yöntem.

Hem vaḳıfda hem vaṣılda bil ki ol s̱ābit durur
Bil ki vaṣlı hemzede vardır iki vecih aḫī

5. **vecih:**
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Tarz, biçim, yol, yöntem, çeşit.

Bu zamānda rānın ḥükmi her zaman tefḫīm ola
Bir daḫı müşkil vecih var hıfẓ idüp ḳıl iʿtibār

6. **vecih:**
Mesnevi 38
Mısra: **39**
Tarz, biçim, yol, yöntem, çeşit.

Yā-yı s̱āni taḫfīf ile feṯḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

vecih ḥasen:

1. **vecih ḥasen:**
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Kendisinde kelamın tamam olduğu, fakat mabaʾdi ile lafzan ve manen irtibatı olan kelime üzerinde yapılan vakıflardır.

Aṣlını bil ne vaḳitde olur ey vecih ḥasen
Ger taʿalluḳ āyetüñ mābaʿdına lafẓen ola

vefâ:

1. **vefā:**
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Sevgi bağlılığı, sadakat.

İnzilāk ile sükūndur ṣādıḳ ol bulġıl vefā
Ḳalḳale cehr ile şiddet müstaʿil ṣıḥḥat bu ḳāf

2. **vefā:**
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Sadakat, sevgi bağlılığı, sözünde durma.

Ne bilür cāhil olanlar cevher ile gevheri
Gevheri ʿilmi bilür ṣādıḳ vefā ehl-i kemāl

3. **vefā:**
Mesnevi 1
Mısra: **209**
Sadakat, sevgi bağlılığı, sözünde durma. || *İyi muamele.*

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfıż ki z̤ikr olındı aḳdem

4. **vefā:**
Mesnevi 16
Mısra: **30**
Sadakat, sevgi bağlılığı, sözünde durma. || *İyi muamele.*

Ey Şerīfī ol muḳayyed tā bula tuhfeñ vefā

5. **vefā:**
Mesnevi 39
Mısra: **158**
Ar. bağlılık, sadakat.

Bulduñ anuñla ʿilimi çoḳ vefā
Kāmil olduñ ḫoş bulursun ḥaḳḳını

ve'iḍrib:

1. **ve'iḍrib:**
Mesnevi 24
Mısra: **5**
Vurun.

Ol zamān idġām idüp mis̱linde ferḫunde ola
Çün mis̱āli oldı fāḍrib bih ve'iḍrib bi-ʿaṣāke

veḳā:

1. **veḳā:**
Mesnevi 38
Mısra: **34**
Korudu.

İdġām ile ḳıl müşedded bil mis̱āl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

ve'l- ʿādiyāt:

1. **ve'l- ʿādiyāt:**
Mesnevi 29
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Yemin olsun nefes nefes koşanlara.

Bil kelāmullah nūrīnı şol ḳamerden az diyem
Bil mis̱āli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

ve'l- āṣaffāt:

1. **ve'l- āṣaffāt:**- *ā*
Mesnevi 29
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Saffat Suresi, saf saf, sıra sıra dizilenler.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düṣdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

ve'l aṣrul:

1. **ve'l aṣrul:**
Mesnevi 29
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Asra yemin olsun.

Bil kelāmullah nūrīnı ṣol ḳamerden az diyem
Bil miṣāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

ve'l fecr:

1. **ve'l fecr:**
Mesnevi 29
Mısra: **11**
Kelime Tipi: -
Her gün nuru parlayan sabahın fecrine, kâfirlerin muhakkak azap edilecekleri.

Bil kelāmullah nūrīnı ṣol ḳamerden az diyem
Bil miṣāli ve'l aṣrul ve'l fecr bir daḫı ve'l- ʿādiyāt

ve'l-cebelletü'l:

1. **ve'l-cebelletü'l:**-*ve'l-ü'l*
Mesnevi 38
Mısra: **59**
Zırhlı ,teçizatlı.

Gelse cīmden ṣoñra taḫfif eylegil mīmi muḳīm
Bil miṣāli ve'l-cebelletü'l cemal ve'l-cān gibi

velī:

1. **velīdir:**-*dir*
Mesnevi 1
Mısra: **45**
Cenâb-ı Hakk'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu.

Ḫüdā arslānı maḥbūbı velīdir
Buyurdı ṣānına ol ṣāh-ı devrān

velīkin:

1. **velīkin:**
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Ama, fakat.

İṣidür semʿüñ velīkin görmedi aṣla baṣar
Çün ḫilāfı oldı revmüñ bilki işmām ḳıṣṣası

1. **ve'lleyl:**
Mesnevi 29
Mısra: **12**
Leyl suresi.

Bir daḫı ve'lleyl ü Āllāh bir dahī ve'l- āṣaffāt
Çün ḳamer vaṣfına düṣdüñ muḫtaṣar ḳıl vaṣfını

vemeʿs tetāʿū:

1. **vemeʿs tetāʿū:**
Mesnevi 38
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Hizbul-bahr duası.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿṣtafı veʿṣtabir
Yā eġer meftūḥ olup mākablī meksūr iḫtilās

venḥar:

1. **venḥar:**
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Ve kurban kes! Kevser Suresi.

Feth ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min ṣükür

ve'n-nās:

1. **ve'n-nās:**
Mesnevi 28
Mısra: **17**
Nas suresi.

Bāḳisine uġrasa ṣemsī bilā ġunne püṣer
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

ve'n-necm:

1. **ve'n-necm:**
Mesnevi 28
Mısra: **17**
Necm Suresi.

Bāḳisine uġrasa ṣemsī bilā ġunne püṣer
Bil miṣāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

ve'n-nübüvvete:

1. **ve'n-nübüvvete:**
Mesnevi 38
Mısra: **32**
Ve Nebilik, Enam Suresi 89. Ayet ve Al-i İmran Suresi 79. Ayet.

Bil miṣāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

verāʾ:

1. **verāʾı:-***ı*
Mesnevi 1
Mısra: **193**
Halk.

Civārında şāġ u şol hep verāʾı
Belālardan ḳażālardan emīn it

ve'ş-şayf:

1. **ve'ş-şayf:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
Ve yazdan (Kureyş Suresi.).

Biri ve'ş-şayf biri min ḫavf bāḳisin tenşīr idem
Medd-i līnüñ meddi cāʾiz iḫtilāfī ḳurrālar

ve's-selām:

1. **ve's-selām:**
Mesnevi 17
Mısra: **20**
"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.

Üçi vācib üçi cāʾiz ḥatm olındı ve's-selām

2. **ve's-selām:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

3. **ve's-selām:**
Mesnevi 33
Mısra: **6**
"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.

Bil Ḳarabaş tecvīdi tekmīl olındı ve's-selām

ves-selām:

1. **ves-selām:**
Mesnevi 6
Mısra: **28**
"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.

İnmedi ednāya orta ḥālde riḫve ves-selām
İnḫirāf oldı luġatde bir şeye meyl eylemek

2. **ves-selām:**
Mesnevi 38
Mısra: **86**
"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

ve'ş-şems:

1. **ve'ş-şems:**
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Şems sûresi, Kurân'ın 91. sûresi.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṯālini ve'ş-şems ve't-tīn gibi

veṣṭabir:

1. **veṣṭabir:**
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Ve sabret. Kamer Suresi 27. ayet.

Meksūr olsa terḳīḳ miṯlī veṣṭabir diġer
Līki bu bābda bir āḫir var nişān işit oġul

veʿṣṭabir:

1. **veʿṣṭabir:**
Mesnevi 38
Mısra: **18**
Ve sabret. Kamer Suresi 27. ayet.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿṣṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

ve'stevā:

1. **ve'stevā:**
Mesnevi 38
Mısra: **78**
Ve Olgunlaşınca.

Bil miṯāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfifi ḳıl

ve't-tīn:

1. **ve't-tīn:**
Mesnevi 28
Mısra: **11**
"Andolsun o İncire". Tin suresi.

Çünki bundan ṣoñra on dört ḥarf gelür nāʿib olur
Bil bunuñ emṯālini ve'ş-şems ve't-tīn gibi

ve'ṭ-ṭūr:

1. **ve'ṭ-ṭūr:**
Mesnevi 28
Mısra: **12**
"Tur Dağı'na yemin olsun" Tûr sûresi 52/1.

Eṣ-ṣābirīn eṣ-ṣādıḳīn eṣ-ṣāʿimin ve'ṭ-ṭūr gibi
Līki bir āḫir vecih var lām-ı taʿrīfden soñra

vezīr:

1. **vezīrleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 1
Mısra: **163**
Hükümdar vekili, sivil ve askeri yetkileri olan ve paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı görevli.

Vezīrleri s̲ebātı üzre mesrūr
İre sāyeleri eṭrāf- ḳażāya

vezīr-i āʿẕamı:

1. **vezīr-i āʿẕamı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **158**
Kelime Tipi: -
Büyük vezir, sadrazam.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẓamı cümle vüzerān

vezkür' isme rabbike:

1. **vezkür' isme rabbike:**
Mesnevi 35
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ve Rabbinin ismini! Dehr Suresi 25. ayet.

Bil mi̲sāli vezkür' isme Rabbike minhü' i̲snetā
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿī añlamañ çetin oġul

vezn:

1. **vezni:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Tartı, ölçü.

Olınsa vezni cümle ehl-i īmān
Ebubekr'iñ īmānına beraber

2. **vezni:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **249**
Vezin, ölçü.

Getür vezni remel söyle ḳavāfī

vezne:

1. **vezne:**
Mesnevi 1
Mısra: **244**
Manzum yazılarda hecelerin belli şekil ve sayıda sıralanışından meydana gelen ölçü.

Anı muʿarreb oḳı hiç teşkil itme
Çü vezne gelmedi ḫoş gelmesün ol

2. **vezne:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
Manzum yazılarda hecelerin belli şekil ve sayıda sıralanışından meydana gelen ölçü.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil mi̲sālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

viḳāye:

1. **viḳāye:**
Mesnevi 39
Mısra: **122**
Koruma, gözetme.

Hem viḳāye ṣadr-ı şerʿiyye ile
Terki ḳılma fiḳhı ḫoş madde ile

vir:

1. **virdin:**-*diñ*
Mesnevi 9
Mısra: **22**
Vermek.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūş
Bil mi̲sālini yihiddī ve niʿimmāhī gibi

2. **virürler:**-*ür, -ler*
Mesnevi 1
Mısra: **126**
1. Vermek.

Ḫüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadāʾı

3. **vir:**
Mesnevi 14
Mısra: **9**
1. Vermek.

Çün kelime vāḥid oldı medd-i lāzım imʿān ile
Bil mi̲sālini bunuñ bir ḫoşca vir vezne niẓām

4. **vir:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
1. Vermek.

Ṣarfiyūnlar naḥviyyūnlar bildi bu ḫoş red olur
Gel bu kez laḥn-ı ḫafīden vir bize ḫoşca e̲ser

5. **virdiñ:**-+*din*
Mesnevi 1
Mısra: **12**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur'ānı sebʿaʾl-me̲sānī

6. **viriser:**-*iser*
Mesnevi 39
Mısra: **38**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Bir ḥurūf on s̱evāb viriser ol
Çünki oġluñ çıḳdı Muṣḥaf dersine

7. **virdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Bağışlamak, sunmak, vermek.

Ki Ḳur'ān nūrını virdi hidāyet
O Ḳur'ān icrāya virdi ṭarīḳi

8. **virüp:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Bağışlamak, sunmak, vermek.

Harekenüñ s̱ülsüni virüp s̱ülüs̱ānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẓ eyledüñ ṣādır olındı ża'f avāz

9. **vir:**
Mesnevi 6
Mısra: **26**
Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamām

10. **virürdi:**-*ü, -r, -di*
Mesnevi 1
Mısra: **113**
Vermek, feragat ederek başkasına bir şeyi bırakmak.

Virürdi rūz u şeb rızḳ-ı kifāyet
Ki ḥüsn-i ḫaṭ ṣaḥīḥ muṣḥaf elimde

11. **virem:**-*em*
Mesnevi 21
Mısra: **12**
Bahşetmek, ihsan etmek.

Ḫucceti iḳlāb suāl eylerisen virem ḫayır
Ḳalb ṭarafına bu kez mīmden ḳarābet var durur

12. **virsün:**-*sün*
Mesnevi 1
Mısra: **125**
Vermek, bağışlamak.

Ḫüdā virsün kemālātına ġayret
Virürler dürr-i meknūndan ṣadā'ı

13. **virdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **106**
(Bir şeyi bir kimseye) iletmek, eriştirmek; (bir hâli bir kimse veya yerde) hâkim kılmak, yaymak II koymak, yüklemek.

Nişīn ol medresenüñ kūşesine
Çü virdi Ḫāliḳ-i 'Yezdān 'ināyet

14. **vir:**
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Teslim etmek.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẕalām
Vir uşaġın mektebe teslimi ḳıl

15. **virdi:**-*di*
Mesnevi 39
Mısra: **19**
(Allah tarafından) bahş etmek, sunmak, ihsan etmek.

Şimdi bari ḫoşca düş 'ilm-i ḫāle
Çünki ḫaḳ virdi sana erkek gulām

16. **virdi:**-*dî*
Mesnevi 39
Mısra: **157**
(Allah tarafından) bahş etmek, sunmak, ihsan etmek.

Hem mekānın meskenün o ḫānedir
Virdi saña ḫil'at-ı rızḳı kefā

vir-:

1. **vireyim:**-*eyim*
Mesnevi 14
Mısra: **30**
Vermek.

Ḫaḳdan olursa 'ināyet vireyim saña ḫaber
Ḥarf-i medle s̱ābiten lafẓı sükūn bir olsalar

2. **virdi:**-*di*
Mesnevi 1
Mısra: **107**
1. Vermek.

Ata ana daḫı virdi icāẕet
Oturduñ ḫücrede itdüñ tilāvet

3. **vir:**
Mesnevi 1
Mısra: **160**
Bağışlamak, ihsan etmek.

İşin āsānī ḳıl pinhān u ā'yān
Ḫüdā yā vir 'ömür inṣāf 'adālet

4. **vire:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **73**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Vire cennātını 'uḳbāda Allāh
Olarıñ ḫayrı es̱nāsı ḫoş ā'lā

5. **vire:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **220**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Ki Settārdır ġażabdan afv-ı esbaḳ
Vire tuḫfeme şöhret ṭālib içre

6. **virsün:**-*sün*
Mesnevi 1
Mısra: **150**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Ḫatîbler gāzi Selîm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

7. **virsün:**-*sün*
Mesnevi 1
Mısra: **150**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Ḫatîbler gāzi Selîm Ḫān okurlar
Ḫüdā virsün kemāliyle şecāʿat

8. **virüben:**-*üben*
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Gelmedi evvel ü āḫir ortaya düşdi bu nām
Harekenin iki payın virüben terk it sülüs

9. **vire:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **128**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḫabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelîl olsun ʿalîl

10. **vire:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **141**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

11. **vir:**
Mesnevi 39
Mısra: **225**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Ḫāli maʿlūm ol saña ide mi ḫayr
Yā İlāhī vir bize ḫayrü'l-ḫalef

12. **vir:**
Mesnevi 1
Mısra: **171**
Bağışlamak, sunmak, vermek.

Ḳażālardan emîn it vir selāmet
Daḫı ḥaclarını maḳbūli eyle

13. **vir:**
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Bağışlamak, sunmak, vermek.

Müşkil-i elzem olanlardan biraz ḳat sözüge
Hemze-i vaṣl ile ḳaṭʿiden biraz vir gel ḫaber

14. **vir:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Bağışlamak, sunmak, vermek.

Vir çerāġı leyl u ẓulmette göre ḳalbi baṣar
Āṣikāre oldı luġatde celî gizli ḫafî

virdi:

1. **virdi:**
Mesnevi 39
Mısra: **168**
Vermek, ihsân etmek, bağışlamak.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

virdi icāzet:

1. **virdi icāzet:**
Mesnevi 1
Mısra: **143**
Kelime Tipi: -
İzin verdi.

Ata virdi icāzet oldı āsān
Çü sinnim otuzunda idi devrān

virdi nuṭuḳ:

1. **virdi nuṭuḳ:**
Mesnevi 36
Mısra: **44**
Kelime Tipi: -
(Allah tarafından) bahş etmek, sunmak, ihsan etmek.

Ḫāliḳüñ virdi nuṭuḳ ḫoş çünki ānı diledüñ
Gel bu kez baḳ ʿālim ü ḫaṭṭāṭ olanlar resmine

virem ḫaber:

1. **virem ḫaber:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Haber vereyim, bilgi vereyim.

Ḥıfẓı ḳıl yā Rāb ḫaṭadan neccinā mimmā neḫāf
Vardırur bunda ʿacāyib sır saña virem ḫaber

viren:

1. **virenüñ:**-*üñ*
Mesnevi 39
Mısra: **165**
Veren(kişi veya şey).

Çünki bildiñ ʿilmile hep ḫayr u şer
Bil saña tayîn virenüñ ḳadrini

virmediler:

1. **virmediler:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **38**
   Vermediler.

Līki tekrār itmeġe hiç virmediler ruḫṣatı
Ṣol lisānı ur dimāġa telfīẕ it bir kez hemān

virmedüñ:

1. **virmedüñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **209**
   Göndermedin.

Oġlını kāmil idenler ḫoş ḫiṣāl
Virmedüñ evlādıñı çün mektebe

virür:

1. **virür:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **25**
   Kuvvet verir.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

viṣāl:

1. **viṣāl:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **89**
   Ar. ulaşma, kavuşma, vuslat.

Viṣāl isteridük ḥaḳdan cemāʿlen
Çü sinnimüz şebābet ḫāle irdi

vü:

1. **vü:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **24**
   Bağlaç olan "ve".

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḫarf-i vāv meftūḥ olınca evveli maẓmūm ola

2. **vü:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **1**
   "Ve" bağlacı.

Dişlerüñ esmāʾ vü aḳsāmına gel eyle şurūʿ

3. **vü:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **9**
   "Ve" bağlacı.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ emṣālini bil secā vü ḳālā gibi

4. **vü:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **22**
   "Ve" bağlacı.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

5. **vü:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **22**
   "Ve" bağlacı.

Meyl miṣāli ġāṣiyete vü ḫāfiyete vü māhiyete
Ḳılma işbāʿ iḫtilās it yādan aḳdem kesreyi

vuḳūʿ oldı:

1. **vuḳūʿ oldı:**-*dı*
   Mesnevi 33
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: -
   Meydana geldi, oldu.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

vuḳūf:

1. **vuḳūfāt:**-*āt*
   Mesnevi 9
   Mısra: **3**
   Bir konu hakkında geniş bilgi sahibi olma.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

2. **vuḳūfāt:**-*āt*
   Mesnevi 9
   Mısra: **3**
   Bir konu hakkında geniş bilgi sahibi olma.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eser
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

3. **vuḳūfāt:**-*āt*
   Mesnevi 34
   Mısra: **43**
   Bir konu hakkında geniş bilgi sahibi olma.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

4. **vuḳūf:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **18**
   Bilme, bilgi.

Ṣol vuḳūf üzre avāzuñ ḳaṭʿolunursa eger
İḫtilāsı bil vaṣaṭda kelimenüñ ey hümām

vüzerān:

1. **vüzerān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **158**
   Vezirler.

Fütūḥile bu islām maġnūm olsun
Vezīr-i āʿẕamı cümle vüzerān

Y

yā:

1. **yā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **14**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Hem maḳām oldı dil ortasında cīm ü ṣīn u yā
Ḍād maḳāmı ṣol lisānuñ çevresi iḫrās olur

2. **yā:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **24**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Ḥarf-i līn vāv ile yā mā-ḳabli meftūḥ her zaman
Ger suʿāl olursa riḥve ile līn farḳı nedür

3. **yā:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **7**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

4. **yā:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **4**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Biri elif birisi vāv hem üçinci oldı yā
Vāv eġer sākin olur mā-ḳabline eyle naẓar

5. **yā:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **7**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

6. **yā:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **20**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḥāleti vaḳf-ı ḥazf olur

7. **yā:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **28**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Yā miṯāli daḫı āmentüm bihī elān gibi
Munfaṣıl med meddi cāʿiz diñle ḫoş aʿdād ile

7. **yā:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **4**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Biri mīmdir biri nūndur vāv ile yā olısar
Tenvin ile nūn-ı sākin vāḳıʿ olsa bunlara

8. **yāda:**-*da*
   Mesnevi 22
   Mısra: **8**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Cāʾiz oldı muḫtelif vāv ile yāda ve's-selām
İkisinde müdġam ile ġunnesi vācib olur

9. **yāya:**-*ya*
   Mesnevi 22
   Mısra: **15**
   Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Fehm idersin sözlerimi mürşidem saña daḫı
Vāvile yāya mülāḳī olsa nūn sākin eġer

10. **yā:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **19**
    Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Baṣtaten vemeʿs tetāʿū veʿṣṭafi veʿṣṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

11. **yā:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **35**
    Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṯāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

12. **yā:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **39**
    Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Yā-yı ṯāni taḫfīf ile fetḥ ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

13. **yā:**
    Mesnevi 38
    Mısra: **43**
    Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Bil miṯāli en ye'tiye yevmün daḫı çoḳdur miṯāl
Bir kelimede iki yā olsa meksūr evveli

14. **yā:**
Mesnevi 38
Mısra: **19**
Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

Baştaten vemeʿs tetāʿū veʿsṭafi veʿsṭabir
Yā eġer meftūḥ olup māḳablī meksūr iḫtilās

15. **yā:**
Mesnevi 38
Mısra: **35**
Arap alfabesindeki "Ya" harfi.

İdġām ile ḳıl müşedded bil miṣāl ʿaffu veḳā
İki yā cemʿ olsa līkin evveli kesr ile ger

16. **yā:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
"Ey" seslenme edatı.

Kesr olunca terḳīḳ it fīllāhi billāhi gibi
Taḥsin-i elfāẕ içün terḳīḳ olundı yā cüvān

17. **yā:**
Mesnevi 39
Mısra: **230**
"Ey" seslenme edatı.

Yārlıġa raḥmetler ile yā Ġanī

18. **yā:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Ya harfi.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

yād:

1. **yād:**
Mesnevi 29
Mısra: **1**
Hatırlama, anma.

Bu ḳamer ḥarfleriniñ her ḳanḳısı olursa yād

yād olan:

1. **yād olan:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Kelime Tipi: -
Hatırlanmak, hatırlamak.

Tekrāri ḳıl s̱ābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

2. **yād olan:**
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Hatırlanmak, hatırlamak.

Bil miṣāli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

yādigār olmak:

1. **yādigār olmak:**
Diğer 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Hatıra olarak kalmak.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

yāeyyühā:

1. **yāeyyühā:**
Mesnevi 15
Mısra: **11**
Ey.

Ḫoş miṣālinden saña birḳaç idem icmālini
Haülānuñ evveli yāeyyühā inni ehāf

yaḫşusına:

1. **yaḫşusına:**
Mesnevi 39
Mısra: **218**
Güzel, iyi.

Baḳmadı söziñ yāmān yaḫşusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

yahud:

1. **yāḫud:**
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Veya, daha doğrusu.

Yāḫud ednā itdüñ anı eyledüñ ḥarf-i ḫubūṭ
Laḥn-ı celī ḫafī añladunsa eyleġil vuḳūf

yā-ı elif:

1. **yā-ı elif:**
Mesnevi 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Yanın elifi.

Iṣṭılāḥda yā-ı elif fethi kesr eylemek
Ḫoş bunuñ em s̱ālini bil secā vü ḳālā gibi

yā-ı ḥāliş:

1. **yā-ı ḫāliş:**
Mesnevi 8
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Asıl, halis ya.

Bil imāle ne vāv oldı ne yā-ı ḫāliş daḫı
Pes imāle çün luġatde bir şeye meyl eylemek

2. **yā-ı ḫāliş:**
Mesnevi 8
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Halis ya.

Vāv-ı ḫāliş yā-ı ḫāliş olmadı olma ġabī
S̱ālisüñ iʿrābı meftūḥ bil miş̱āl e-aʿcemī

yā-ı mevlūd:

1. **yā-ı mevlūd:**
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Kelime Tipi: -
Ya-ı mevlud.

Ḥarf-i medgāh vāv-ı mevlūd yā-ı mevlūd olusar
Vardurur mevlūde bāʿiş̱ māderi hā-ı żamīr

2. **ya-ı mevlūd:**
Mesnevi 15
Mısra: **25**
Kelime Tipi: -
Ya-ı mevlud.

Ḳurānı icrā idenler tecvīde mevrūd olur
Çünki bildüñ vāv-ı mevlūd ya-ı mevlūd ḫālini

yaḳ:

1. **yaḳarduḳ:**-*ar, -duk*
Mesnevi 1
Mısra: **97**
Ateşe vermek, tutuşturmak.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

2. **yaḳmalı:**-*malı*
Mesnevi 1
Mısra: **63**
Yakmak ‖ gönlü tutuşturmak, gönülde meydana gelen yangından dolayı ıstırap çektirmek (od bağlamında).

Niçe ber yaḳmalı bu cānı nāra
Dükenmez söz disem ġayet keş̱erdür

3. **yaḳdı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **48**
Ateşe vermek, tutuşturmak.

ʿİlim şehri benim ḳapısı ārslān
Ki yaḳdı niçe şehri naʿra ile

yaḳīn:

1. **yāḳın:**
Mesnevi 39
Mısra: **151**
Yakın.

Āmil olanları ḫoş aʿẕāmi ḳıl
Setrī ḳıl ʿaybını ḫoş ırāḳ yāḳın

3. **yaḳīn:**
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Ar. doğru, sahih, gerçek.

Gel bu kez ḥarfuñ maḫārecle ṣıfātuñ bil yaḳīn

4. **yaḳında:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **40**
Yakın, yakın bir vakit.

Bil yaḳında ḥükm-i rā da iḳtiżā eyleye bu
Çün luġatde müstefīl alçaḳlıḳ oldı yā civān

5. **yaḳīn:**
Mesnevi 38
Mısra: **77**
Iyice, tam olarak.

Miş̱li enzelnā ceʿalnā taḥrīk olmasun aḫī
İstifʿāl bābındaki tā taḫfif olur bil yaḳīn

6. **yaḳīn:**
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Çok az bir ara ile ayrılmış olan II yakın.

Tecvīdi bilgil miş̱āli tikil olmaz şaḥnesiz
Ḫoş temeyyüz eyle lisānıñ bulasın ḳurbet yaḳīn

7. **yaḳīn:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāş
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

8. **yaḳīn:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Bir şeyi şüphesiz olarak tam ve doğru şekilde bilme.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāş
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

9. **yaḳīn:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Doğru, gerçek ve şüphesiz.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

yakẓān:

1. **yakẓān:**
Mesnevi 1
Mısra: **71**
Uyanık.

Din-i islāmımıza eyledi yakẓān
ʿÖmr-i ḫayr ile maʿmūr ide Allāh

yalan:

1. **yalan:**
Mesnevi 39
Mısra: **193**
Aldatıcı, doğru olmayan söz.

Ḳaçuben ḳanḳı mekāna gitmeli
Ṭoludur meclisleri ġıybet yalan

yaʿlemūn:

1. **yaʿlemūn:**
Mesnevi 16
Mısra: **26**
Bilirler.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmū'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

yaman:

1. **yāmān:**
Mesnevi 39
Mısra: **218**
Güçlü, zor.

Baḳmadı sözin̄ yāmān yaḫṣusına
Çün cehalātına esbāb sen ata

2. **yamān:**
Mesnevi 39
Mısra: **49**
Fena, kötü.

Gel bu kez sen daḫı eyle diḳḳati
Gerçi sinüñ kem vaḳit ḥālin yamān

yan:

1. **yanına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 39
Mısra: **106**
Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

Varma ḥükkām yanına olma esīr
Bu zaman ḫalḳına ānsız olmadı

2. **yanında:**-*ın, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **117**
(Onun) yanında.

Gedā yanında Ḳur'ān ders alurdı
Oḳudurduk iderdük daḫı diḳḳat

yanıña:

1. **yanıña:**
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Yanına.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

yapış:

1. **yapışur:**-*ur*
Mesnevi 5
Mısra: **49**
Yapışmak; (Bir şey bir yere) Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak.

Iṣṭılāḥda ḥangi aʿlāya lisān çıḳmak gibi
Yapışur ṭelfīẕ olanda ḥangi aʿlāyı ḳapar

2. **yapışın:**-*ın*
Mesnevi 5
Mısra: **47**
İyice yaklaşmak, sokulup değmek; sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak, sarılmak.

Fevze ʿalā ḥarṣ beyyin izdeh ḳılmadı hiçbir nüket
Muṭbaḳa oldı luġatde yapışın ṭıbāḳ gibi

3. **yapış:**
Mesnevi 1
Mısra: **104**
Tutmak, sarılmak, sıkıca yakalamak.

Hezār tedbirlerüñ taḳdīri bozmaz
Yapış ata ananuñ pīşesine

yapışdıñ:

1. **yapışdıñ:**
Mesnevi 30
Mısra: **26**
Yapıştın, sarıldın.

İki destile yapışdıñ dünyaya kārın nedir

yapışuḳ:

1. **yapışuḳ:**
Mesnevi 13
Mısra: **1**
Yapışık.

Bil luġatde muttaṣıl dirler aña kim yapışuḳ

2. **yapışuḳ:**
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Yapışık.

Iṣṭılāḥī ḳurrāda ḥarf-i medle hemze yapışuḳ
Muttaṣıl med ḥarf-i medden buluna eğer beri

yār:

1. **yār:**
Mesnevi 38
Mısra: **46**
Arkadaşlar, dostlar.

Tā ki yāʾın ḫāliṣ olsun ḥıfẓ ḳıl müşkil ey yār
Ḥarf-i dāl ger sākin olsa ḫānın ʿindinde gözüm

2. **yāra:**-*a*
Mesnevi 28
Mısra: **14**
Arkadaş, dost.

Ḫarf-i nūn çün vāḳıʿ olsa ġunne lāzım ey yāra
Şems meʿal-ġunne dimişler olsa bu bābdan eşer

yaraş-:

1. **yaraşmaz:**-*maz*
Mesnevi 11
Mısra: **6**
Yakışmamak, uygun olmamak.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

2. **yaraşmaz:**-*maz*
Mesnevi 11
Mısra: **6**
Yakışmamak, uygun olmamak.

Ṭālibi ʿilme yaraşmaz baġż ʿadāvet ḥıḳd-ı kīn
Çün işitdüñ mücmeli meddātı ḥıfẓ eyle ʿazīz

yaraş:

1. **yaraşur:**-*ur*
Mesnevi 39
Mısra: **177**
Uygun düşmek, yaraşmak.

Ḫoşca ʿilmine ide gör iʿtibār
ʿĀleme yaraşur işi işlegil

yaraşuḳ:

1. **yaraşuḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **4**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

Ḳaç naṣiḥat ile aña yaraşuḳ
Ol ʿilim bābından aç cevher ṭolab

yāri:

1. **yārī:**--*i*
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Dost, arkadaş, muhip. Sevgili, mahbup ve mahbube, maşuk, maşuka. bildik, tanıdık, aşina.

Hem sebeb medden olınca ḥarf-i medde gir yārī
İttiṣāl vāḳıʿ olındı bir kelimede ʿıyān

yāri ol:

1. **yāri ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **147**
Kelime Tipi: -
1.sevgisi, dostu olmak 2. iyi olmak, fayda görmek.

Eylediñse oldı rıfʿatiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

yarlıġ:

1. **yarlıġındı:**-*ındı*
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Emir, buyruk, ferman.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

2. **yarlıġındı:**-*ındı*
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Emir, buyruk, ferman.

Yarlıġındı dört kimesne bil ʿayān
Ḫoca ile ata ana hem oġul

yarlıġa:

1. **yārlıġa:**
Mesnevi 39
Mısra: **226**
Birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek.

Yārlıġa cümleʿi hem daḫı selef
Ḫoş naṣiḥatüñ döġünmez māh u sāl

yarlıġa-:

1. **yārlıġa:**
Mesnevi 39
Mısra: **230**
Bağışlamak, affetmek.

Yārlıġa raḥmetler ile yā Ġanī

yaş:

1. **yaşına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **98**
Yaş, doğuştan beri ölçülen zaman.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

yaşşı:

1. **yaşşı:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **34**
   Yayvan ve düz.

Lāmda ancaḳ dil yaşşı olup kenār neşri olur
Çünki tekrīr oldı luġatde çevirmek ey hümām

yā-yı evvel:

1. **yā-yı evvel:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: -
   Birinci, önceki yâ.

Yā-yı evvel idġām ile ḳıl müşedded hem daḫī
Vech-i sānī ḳıl muḫaffef tefriḳ eyle bu güzel

yā-yı sāni:

1. **yā-yı sāni:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **38**
   Kelime Tipi: -
   İkinci yâ.

Yā-yı sāni taḫfīf ile feth ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

yaz:

1. **yaz:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **16**
   Kaleme almak.

Tekrāri ḳıl sābiti meddādile türünde yaz
Maḫrecinde yā ṣıfatda yād olan ḥarfler eġer

2. **yaz:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **57**
   Kaleme almak.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

3. **yaz:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **57**
   Kaleme almak.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

4. **yazdım:**-*dım*
   Diğer 1
   Mısra: **2**
   Yazmak.

1219'a bunı yazdım yādigār olmak içün okıyanlar bir duā kılmak içün

5. **yazmış:**-*mış*
   Mesnevi 36
   Mısra: **53**
   Kaleme almak, yazı haline getirmek, nakşetmek.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem sābit ṣaḥīḥ saṭrını itmiş ḫams ʿaşer

6. **yaz:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **4**
   Yaz.

Anları manẓūm içinde yaz ola tā muʿteber
Vaḳfa bil ʿālim meşāyiḫler ḳomuş üç mertebe

7. **yazınca:**-*ınca*
   Mesnevi 1
   Mısra: **239**
   Kaleme almak, yazı haline getirmek.

Yazınca hem işāretle ʿayān it
Miṣāllere nişān it ser-sühanla

yaz-:

1. **yazıldı:**-*ıl, -dı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **206**
   Kaleme almak.

Hemān elden gelen ancaḳ bu oldı
Yazıldı çünki manẓūme tamāmī

2. **yaz:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **95**
   (Bir söz veya düşünceyi) Belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek, kaleme almak.

Nesḫī çoḳ yaz saña lazım ḫoş daḫı
Taʿlikī ḫoş yaz ki bilesin hüner

yazan:

1. **yazana:**-*a*
   Mesnevi 38
   Mısra: **122**
   Yazan kişi.

Oḳuyana yazana ḥıfẓ itmeġe olur ʿasir
Ey Şerīfī tensīr eyle tuḥfei ḫoş yādigār

2. **yazanı:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **229**
   Yazan kişi.

Gel Şerīfī ḫoş sükūt it bunda ḳal
Oḳuyanı diñleyeni yazanı

yazduruben:

1. **yazduruben:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **135**
   Yazdırırsa.

Fāni içre görmeye zaḥmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḥfeyi ḳoya ḫānesine

yazdurursa:

1. **yazdurursa:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **131**
   Yazdırırsa.

Neşr iden kimseye ḥaḳḳıñ tevfīḳi olsun delīl
Yazdurursa kim bu tuḥfeyi ola ḫak rehnümā

yazma-:

1. **yazma:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **105**
   Yazmamak II yaratmamak.

Dünyevide ednāʿı gözetmeli
Bil divānī ḫaṭṭını yazma keş̱īr

yazma:

1. **yazması:**-*sı*
   Mesnevi 36
   Mısra: **2**
   El yazması, yazma.Eskiden elle yazılmış kitap.

Çünki kārın oldı muṣḥaf yazması leyl ü nehār
Bilki en-lā maḳṭūʿ oldı muṣḥaf içre on ʿaded

yazuben:

1. **yazuben:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **133**
   Yazarsa.

Devleti dāreyn ile mesrūr olup bula nümā
Kim yazuben oḳuyuben eyleye hem iʿtibār

yedd-i mekān:

1. **yedd-i mekān:**-*d-*
   Mesnevi 38
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Yedi yer, yedi mekan.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

yėdi:

1. **yedi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **4**
   Yedi sayısı.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

2. **yedi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **38**
   Yedi sayısı.

Ḥarfini bil ḫuṣṣa daġtun kaẓdurur yedi hemān
Çünki bildüñ ḥarf–i istiʿlāʾı ḥıfẓ eyle ḳamu

3. **yedi:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **21**
   Yedi sayısı.

Biri ṭūl biri tevassuṭ ḳaṣr eyle hem revm olur
Āḫiri ger mażmūm olsa yedi vech cāiʾz olur

4. **yedi:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **2**
   Yedi, sayı sıfatı.

Çün yedi ḥarfidi taḳdīm evveli ṣafīre bil
S̱āni oldı ḳalḳale s̱āliş̱ tefeşşi rābī līn

5. **yedi:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **31**
   Yedi, sayı sıfatı.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

yed-i ḫalḳun:

1. **yed-i ḫalḳun:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: -
   Boğazın yardımıyla, vasıtasıyla.

Bil miş̱ālī yed-i ḫalḳun bi'l ḥaḳḳi aḥad raciʿun baʿīd
Çün tefeşşīdür luġatde ṭaġılup minşār olan

yed-i ḥılküm:

1. **yed-i ḫılküm:**-*üm-yed-iüm*
   Mesnevi 38
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: -
   Yaratıcının kudreti.

Āşikār eyle bu dālı bil miş̱āl yed-i ḫılküm
Cimiñ ʿindinde muḫaffef ḳılma dālı ey püser

yedi vechiye:

1. **yedi vechiye:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: -
   Geride geçen hadisten maksat Kur'an'ın her kelimesinin yedi vecih üzere okunması değildir. Eğer böyle olsaydı Allah Rasulü, Kur'an yedi vecih üzere indirildi yerine Kur'an yedi vecih indirildi derdi. Asıl hadisteki maksat Kur'an'dan her hangi bir kelime bir, iki, üç, hatta yedi veçhe kadar okunabilir olduğudur.

Bil miṣāl beytiye vü yedi vechiye li'llezī
Ḥarf-i vāv meftūḥ olınca evveli mażmūm ola

yedi yerde:

1. **yedi yerde:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: -
   Yedi tane yerde.

İḫtilāfi yedi yerde Māʿide Loḳman biri
Fāṭr u Aḥzabda ikisi Naḥl ü İbrāhimdedür

yedinci:

1. **yedinci:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **5**
   Yedinci.

İnḥirāf oldı beşinci sadisen tekrīr yaḳīn
Hem yedinci istiṭāle çün fürūʿ oldı tamām

yedisi:

1. **yedisi:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **3**
   Yedi tanesi.

Maḫrec-ī ḥurūf miṣāli bu da sebʿa ʿaşr ola
Bil bu onyedi ṣıfātun yedisi tefrīḳ olur

2. **yedisi:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **86**
   Yedi tanesi.

Yedisi farż üçi vācib dördi sünnet ves-selām
Farż u Aʿrāf Raʿd u Naḥl İsrā Meryem evvel Ḥacc Ṣād

yediye dek:

1. **yediye dek:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: -
   Yediye kadar.

Līki var mertebesi yediye dek ṣāḥip peşe
Bil bu üç mertebeyi tāmile kāfī hem ḥasen

yefḳahū:

1. **yefḳahū:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **3**
   Onu anlamalarına.

Ennehū bihī miṣāli ʿayın ḥarf-i medd olur
Amma bil lem yentehi mā yefḳahū medd olmadı

yeg:

1. **yegidi:**-*idi*
   Mesnevi 39
   Mısra: **169**
   Daha iyi, tercih etmek, bir şeyin bir başka şeye daha üstün gelmesi.

Hem libās virdi ṭaʿām müʿmiñ daḫı
Ol saña müşfiḳ atandan yegidi

yegān:

1. **yegānī:**-*ī*
   Mesnevi 1
   Mısra: **82**
   Biricik, tek, yalnız, bir, eşsiz.

Geyürdi egnime maʿnā ridā'ı
Yegānī ʿālim ü kāmil şefīḳi

yegirmi beş:

1. **yegirmi beş:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **37**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi beş.

Māʾide Enʿām ḥazer ḳıl vaḳfi ḳüfri bil baba
Cāʾiz olmaz vaḳfi ḥarām bil yegirmi beş maḳām

yegirmi ṭokuz:

1. **yegirmi ṭokuz:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi dokuz.

Bil ḥurūfāt taḳsim olur bir iki üçer beşer
Şol yegirmi ṭokuz ḥarf İʿrābī aşlı durur

yegirmibeş:

1. **yegirmibeş:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **98**
   Yirmibeş.

Yaḳarduḳ cismimiz cehlile nāra
İrişdük çün yegirmibeş yaşına

yek:

1. **yek:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **80**
   Bir, tek, vahit.

ʿAlī efendi ol ḳadri ʿAlīnin
Oḳutdı çünki yek sālī gedāʿı

2. **yek:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **91**
   Tek, bir.

Mesʾelen ḥall oldı bu üç beytile ey iḫtiyār
Hā-ı sekte oldı tokuz yek Baḳar Enʿāmdadur

yeksān:

1. **yeksān:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **70**
   Aynı seviyede, düz; bir, eşit, aynı; sürekli.

Ki Ḳur'ānı oḳıtdı bize evvel
İlmi ḥālimizi bildirdi yeksān

yemīn:

1. **yemin:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **99**
   Yemin II ant.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

ẏer:

1. **yeri:**-*i*
   Mesnevi 38
   Mısra: **6**
   Alan, bölge.

Var durur müşkil yeri ḫoş Fātiḥi yedd-i mekān
İsmi iblis ʿārıż olurmuş ulūda bil ṣaḥīḥ

yerde:

1. **yerde:**
   Mesnevi 33
   Mısra: **2**
   Durum, hal, bölüm, yer.

Ḳur'ān içre çünki dört yerde vuḳūʿ oldı beyān
Sūre-i Kehfde birisi Sūre-i Yāsīndedür

2. **yerde:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **31**
   Bölümde, yerde.

Raḥmetullāhi ʿaleyhi di ehl-i ʿilm cümlesini
Yedi yerde tā-ı taṭvīl ile ḫoş mersūm durur

3. **yerde:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **85**
   Bölümde, yerde.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

yesīr:

1. **yesīr:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **29**
   1. Kolay.
   2. Az miktarda, az.

Çünki bildüñ ḫarf-i ferʿi olma tecvīdden bizār
Çünki tecvīd sözlerinden çoḳ beyān itdüñ yesīr

yestekbirūn:

1. **yestekbirūn:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **78**
   İnnellezîne inde rabbike lâ yestekbirûne an ibadetihî ve yusebbihûnehu ve lehu yescudûn(yescudûne).

Bil miṣāli ve'stevā yestekbirūn nestaʿīn
Nūn-ı sākinden ṣoñra kāf ḥarfini taḫfīfi ḳıl

yet:

1. **yetkim:**-*kim*
   Mesnevi 8
   Mısra: **32**
   Yetişmek, erişmek, ulaşmak.

Sözlerüñ ġavrına yetkim olmaya beyhūde boş
Ger bu ozanuñ mühim olmasa olsaydı ḫaṭā

yetdi elüm:

1. **yetdi elüm:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Bu kadarını yapabildim. Buna gücüm yetti.

Her birinden bunca mevzūn itmeġe yetdi elüm

yetdi ki:

1. **yetdi ki:**-*ki*
   Mesnevi 27
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: -
   Yetti, yeterli oldu.

Cümlesinüñ müdġamı vācib olur ikmāl ile
Söyledüñ sözleri ḫoş yetdi ki hiç bir ġavrına

yevm:

1. **yevmen:**-*en*
   Mesnevi 1
   Mısra: **85**
   Günden güne.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

2. **yevmen:**-*en*
   Mesnevi 1
   Mısra: **85**
   Günden güne.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

yevm-i ḳıyāmetde:

1. **yevm-i ḳıyāmetde:**-*de*
   Mesnevi 23
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: -
   Kıyamet günü, kıyamet vakti.

Fānide rütben ʿilā yevm-i ḳıyāmetde şefīʿ

yevmü'd-dīn:

1. **yevmü'd-dīn:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **26**
   Din günü.

Nestāʿinü yaʿlemūn biri yevmü'd-dīn kezā
Revmile işmāmınuñ ḥālini bildüñ aḳdemi

yevmü'l cezāda:

1. **yevmü'l cezāda:**-*da*
   Mesnevi 38
   Mısra: **140**
   Kelime Tipi: -
   Ceza Gününde.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

yevmü'l ḳıyām:

1. **yevmü'l ḳıyām:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **152**
   Kelime Tipi: -
   Hesap gününe,kıyamete (kalkış, diriliş günü) kadar.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

yigirmi ikidür:

1. **yigirmi ikidür:**-*dür*
   Mesnevi 5
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi iki.

Oldı bir ḥarfi ṭelaffuẕ ḳalmadı hiç rıfʿatı
Ḥarf yigirmi ikidür mecmūʿı şems zeket

yigirmi sekiz:

1. **yigirmi sekiz:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi sekiz.

Şol yigirmi sekiz ḥarfe vāḳıʿ olsa dinleġil
Vāḳıf oldıñ ey birāder ḳurrānıñ esrārına

yigirmi ṭoḳuz:

1. **yigirmi ṭoḳuz:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: -
   Yirmi dokuz.

Çün yigirmi ṭoḳuz ḥarfiñ añladın hep ḥālini

yihiddi:

1. **yihiddī:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **23**
   Bir Allah'a iman ve kulluk etmek.

Çünki virdin iki baḫşın tecvīde eyle ḫulūş
Bil miṣālini yihiddī ve niʿimmāhī gibi

yimek:

1. **yimekler:**-*ler*
   Mesnevi 39
   Mısra: **24**
   Yenmek için pişirilmiş, hazırlanmış yiyecek, aş, taam.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

yimez:

1. **yimez:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **72**
   Yememek.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

yine:

1. **yine:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **61**
   . zarf Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

Ḳıl ḫazer lāmı ḫafîfden tecvîdî ṭut cān gibi
Ḥıfẓı ḳıl ġaynuñ beyānun ḳāfuñ ʿindinde yine

yirinde:

1. **yirinde:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **19**
   İyi, yeterli; uygun, gerektiği biçimde.

Tefẖîmini terḳîḳini tedḳîmini tefrîḳ it
İẖfāʾı iẖfā yirinde iẓhārı iẓhār kezālik

yoġ:

1. **yoġise:**-*ise*
   Mesnevi 1
   Mısra: **119**
   Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

Yoġise ʿilmümiz var ḥıfẓa ġayret
Oḳudurdık maʿan Tecvîd-i Türkî

2. **yoġıdı:**-*ı, -dı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **94**
   Bulunmayan, mevcut olmayan (şey), varın zıddı.

Çıḳar elden diyü çün ḳorḳar idi
Yoġıdı gerçi bizde ʿilm ü ḥikmet

yoḳ:

1. **yoḳ:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **13**
   Bulunmamak II yok.

Sādis āʿlā sādis ednā vechine yā Rab meded
Hem nevāciz dört diş oldı bundan öte yoḳ maḳāl

2. **yoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **209**
   1. Yok 2. Olmaz, verilmesi mümkün olmaz.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerîfî ḥāfıż ki ẕikr olındı aḳdem

3. **yoḳ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **16**
   1. Yok 2. Olmaz, verilmesi mümkün olmaz.

Tecvîd ʿilminüñ çünki bildüñ yoḳ saña diñiledüm
Nevʿ sāliṣ maẖrecidür mîm bā işit püṣer

4. **yoḳ:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **129**
   Bulunmama, olmama.

Görürsin yoḳ edāsı bā-tamāmet
Ki bilmez tecvîdi yoḳdur riʿāyet

5. **yoḳ:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **14**
   Bulunmama, olmama.

Ṣamt-ı ṣıḥḥatle sükūndur sözüñe yoḳ çün behā
Mustaʿîl riḫve ile ḫā ḥarf-i mehmūs oldı çün

6. **yoḳ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **11**
   Bulunmama, olmama.

Ākrebindeki işidür ibʿadi bilmedi rāz
Var kulaġuñ ḥiṣṣesi amma ki göze yoḳ eṣer

7. **yoḳ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **14**
   Bulunmama, olmama.

Var durur gözine ḥiṣṣe yoḳ ḳulaġuñ ḥiṣṣesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

8. **yoḳ:**
   Mesnevi 10
   Mısra: **16**
   Bulunmama, olmama.

Ḫarf-i sākin ṣol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfż eyle muḥkem andan ir sālim yola

9. **yoḳdur:**-*dur*
   Mesnevi 14
   Mısra: **6**
   Bulunmama, olmama.

Bil ṣıfātı haṭṭı oldur lafẓa yoḳdur ʿārıżāt
Ḫarf-i med cemʿ olsa bunda lāzım-ı sākin ile

10. **yoḳdur:**-*dur*
    Mesnevi 15
    Mısra: **21**
    Bulunmama, olmama.

Kesr ile tezyīn olunca bunda yā mevlūd olur
Fethde yoḳdur ḥükmi bir ḫāleti vaḳf-ı ḥazf olur

11. **yoḳdur:**-*dur*
    Mesnevi 18
    Mısra: **10**
    Bulunmama, olmama.

Lafẓda ṣābit oldı ammā ḫaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

12. **yoḳ:**
Mesnevi 39
Mısra: **15**
Yok, mevcut değil.

Haliḳa maḳbūl namāz ḳılur mısın
Çün sükūt itdiñ bilürem yoḳ hüner

yoḳdur:

1. **yoḳdur:**
Mesnevi 16
Mısra: **6**
Yoktur, bulunmamaktadır.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

yoḳdur ḥācet:

1. **yoḳdur ḥācet:**
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Kelime Tipi: -
Gerek yoktur.

Taʿrīfe çün yoḳdur ḥācet evveli oldı eşer
Bil bunıñ emsāli az yerde olur ne gibidür

yol:

1. **yolı:**-*ı*
Mesnevi 6
Mısra: **40**
Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik.

Bil selāmet yolı buranuñ ṣaḥīḥī her zaman
Añladınsa ḫoşca ḥıfẓ it te bulasın ġavrını

2. **yolına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Yol, güzergah, yer.

Olʿilim yolına vārın ḫarc idüp tefrīd olan
Ḳanḳı ḥarf kim sākin olsa misli ḳurbında ola

3. **yola:**-*a*
Mesnevi 10
Mısra: **17**
Bir amaca ulaşmak için takip edilen seyir.

Ḥarf-i sākin ṣol ḥurūfki ḥareke yoḳ diñleġil
Aleti ḥıfẓ eyle muḥkem andan ir sālim yola

4. **yola:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **179**
Bir şeye ulaşmak için takip edilen seyir.

Dünya içün herkese dürüşmegil
Ḥāliñe baḳ düşme sīm u zer yola

yoldāş:

1. **yoldaşile:**-*ile*
Mesnevi 39
Mısra: **67**
Yol arkadaşı.

Ṭadı ḫoş gelür saña misl-i şeker
Ekl idersiñ ḫoş ṣafa yoldaşile

2. **yoldaşa:**-*a*
Mesnevi 36
Mısra: **56**
Yol arkadaşı, aynı yolda yürüyenler; kader birliği yapanlar.

Kāmil-i ḫaṭṭāṭ olan yoldaşa bir ekber hüner
Ber kenar yaz her ṣaḫif hiz bu kenar cüz ber kenar

yoldaşı:

1. **yoldaşı:**
Mesnevi 1
Mısra: **41**
Yol arkadaşı, dost; Aynı görüşü benimseyenlerden her biri.

O cennet içre yoldaşı ḥaḳīḳi
Refīḳımdur benim cennette Osmān

yoldaşlar:

1. **yoldaşlara:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **126**
Yol arkadaşı, dost.

Ṣol kemālatla mücevved ṭālib ü yoldaşlara
Tuḥfemi taṣḥīḥ idüben ḳatı gözden atmaya

yolınca git:

1. **yolınca git:**
Mesnevi 39
Mısra: **88**
Kelime Tipi: -
Usulü dairesinde, merasime uygu olarak, âdet üzere devam etmek.

ʿĀdeti rüsüm olan yolınca git
Tecvīdiyle ḫatmi indirdiñ eġer

yolını:

1. **yolını:**
Mesnevi 39
Mısra: **211**
Yol.

Anı terġīb eylemedüñ edebe
Taʿlim ittüñ aña fitne yolını

yön:

1. **yönünden:**-*ü, -(n)den*
   Mesnevi 34
   Mısra: **10**
   Bakımından; bir şeyin belli bir tarafa bakan yanı.

Lafẓ ile maʿni yönünden bir eşeri olmaya
Ekşeri tam vaḳfi āyet āḫirinde bulunur

yüce:

1. **yüce:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **141**
   Ulu, büyük, yüksek.

Hem daḫı yevmü'l cezāda ʿüryān u ac olmaya
Cennetü'l meʿvā'da vire ḥaḳ aña yüce maḳām

yuḍal:

1. **yuḍal:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **95**
   "Saptırılır".

Şemme üç biri Şuʿarā Dehr ile Tekvīr biri
Tevbede oldı yuḍal bil teḥtihā Tevbededür

yuddıñ:

1. **yuddıñ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **60**
   Yuttun.

Çünki yuddıñ aşaġası ḫoş olur
Neḳadar ṣarf itsen eksilmez bu dem

yudmañ:

1. **yudmañ:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **59**
   Yutman.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

yuḫyi enne:

1. **yuḫyi enne:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **44**
   Kelime Tipi: -
   Enna yuhyi Nasıl diriltecek ki? Bakara Suresi 259. ayet.

Yuḫyi enne mişālī tefrīḳ itmek efḍali
Yādan evvel olsa ḥā-yı teskīn ile āşikār

yuḳaru:

1. **yuḳaru:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **10**
   Üst taraf, yukarısı.

Bir elifden yuḳaru aşaġasın nehy itdiler
Medd-i ṭabʿī añladunsa ḥıfẓ idegör ey aḫī

yumşaḳlıḳ durur:

1. **yumşaḳlıḳ durur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: -
   Yumuşaklıktır.

Baġlanur āvāzı ḥabs olur ki çıḳmaz aṣla ḳaṭʿ
Bil luġatde riḫve yumşaḳlıḳ durur miṣl-i ḥarīr

yumuşaḳ:

1. **yumuşaḳlıḳ:**-*lıḳ*
   Mesnevi 6
   Mısra: **27**
   Katı olmayan.

Bil cevābı şöyle vir kim ḫāl-i keyfiyet budur
Ḥarf-i līnde ḥāsıl olur çün yumuşaḳlıḳ tamam

yūnus:

1. **yūnus:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **40**
   Yunus Suresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

yūsuf:

1. **yūsuf:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **35**
   Yusuf Suresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **yūsuf:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **40**
   Yusuf Suresi.

Ġaşiye ʿAsr ile Ṣāffāt bir Yūsuf Yūnus diger
Vaḳf-ı lāzım mīm işāret çār-ı çihl oldı maḳām

yūsufda:

1. **yūsufda:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **38**
   Yūsuf Suresi.

Bir ḳaṣaṣ iki Yūsufda üçini Taḥrimde bil
Sünnet tā-ı taṭvīl oldı beş ʿaded Enfāl biri

yüz:

1. **yüziniñ:**-*iniñ*
   Mesnevi 1
   Mısra: **43**
   Yüz, suret, çehre.

Yüziniñ nūrı Ḳur'ān cemʿi bürhān
Çü dördünci ḫalīfe ol ʿAlīdir

2. **yüzine:**-*i, -n, -e)*
   Mesnevi 38
   Mısra: **108**
   Başta, alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sima, çehre, surat.

Biri buña ata ana yüzine ḫāriş olur
Kaʿbeye baḳman ikinci bāʿiş-i çeşm ü żiyā

3. **yüzine:**-*i, -(n)e*
   Mesnevi 38
   Mısra: **110**
   Çehre, surat.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

yüz biñ:

1. **yüz biñ:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   Yüz bin, pek çok.

Ḥıfẓı muḥkem isteyen bir ḥarfi yüz biñ kerreler
Mertebesi iki vech üzre dimişler ḳıl semāʿ

2. **yüz biñ:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **144**
   Kelime Tipi: -
   Yüz bin, pek çok.

Ol ḥabībe āline aṣḥābına yüz biñ selām

yüzi:

1. **yüzidir:**-*dir*
   Mesnevi 38
   Mısra: **111**
   Yüz.

Sāliṣe ʿālim yüzine baḳ bulasın ḫoş ṣefā
Rābiʿa Muṣḥaf yüzidir çeşm ü nurı izdiyād

yüzi gülmedi:

1. **yüzi gülmedi:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **216**
   Kelime Tipi: -
   Mutsuz ve düşünceli olmak.

Ol ʿilim nūrıyla yüzi gülmedi
Varmadı ʿālimlerüñ meclisine

yüzine baḳmadı:

1. **yüzine baḳmadı:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: -
   İlgilenmemek, kırılmak.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem żiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

yüzüge:

1. **yüzüge:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **84**
   Yüzüne.

ʿĀlim ü ḳurrānuñ ur pāy-ı türābıñ yüzüge
Bil ki on dört yerde geldi secde-i Ḳur'ān temām

Z

zā:

1. **zā:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **22**
   Arapçadaki "ze" harfi.

Dīl ucıyla hem ṣenā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u ṣā

2. **zā:**
   Mesnevi 6
   Mısra: **9**
   Arapçadaki "ze" harfi.

Fārisīde huşt kerden ṣavt-ı ışlıḳ didiler
Ḥarfleri üçdür bunuñ mecmūʿı ṣād sīn ü zā

3. **zā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **23**
   Arapçadaki "ze" harfi.

Müzleḳa ile sükūn tekrīr ü ṣıḥḥat inḥirāf
Riḫve cehr ile teseffül infitāḥ oldı bu zā

4. **zā:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **5**
   Arapçadaki "ze" harfi.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā ṣā cīm dāl u ẓāl u zā

5. **zā:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **5**
   Arapçadaki "ze" harfi.

Bes kevākib mestūr olur gün ṭulūʿunda ʿıyān
Tā ṣā dal ü ẓāl ü sīn ü şīn ü rā zā

6. **zā:**
Mesnevi 34
Mısra: **42**
Arapçadaki "ze" harfi.

Cīm ü cāʾiz zā mücevvez ṣād muraḫḫaṣ durma lām
Bu vuḳūfāt hālinün vasfına ācizdir dilim

7. **zā:**
Mesnevi 36
Mısra: **52**
Arapçadaki "ze" harfi.

Lām ṭā itmiş secāvend ḳāf zā mīm birde cīm
Yazmış hem s̱ābit ṣaḥīḥ satırını itmiş ḫams ʿaşer

8. **ẓā:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Arapçadaki ẓı harfi.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẓā ẕāl u s̱ā

9. **ẓā:**
Mesnevi 6
Mısra: **49**
Arapçadaki ẓı harfi.

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẕāla baʿzı ẓā

10. **ẓā:**
Mesnevi 7
Mısra: **35**
Arapçadaki ẓı harfi.

Ḳalḳale ṣamt ile ṣıḥḥat rāzıḳum Mevlā olur
Ẓā ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem inṭibāḳ

11. **ẓā:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
Arapçadaki ẓı harfi.

Sīn ü ṣın ü ṣād u ḍād hem ikisi ṭā ẓā
Fā-ı ḳāf kāf-ı iḫfā harfi oldılar tamām

12. **ẓā:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Arapçadaki ẓı harfi.

Ẓāl ü s̱ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfi ḫoş bir durur çekme emek

13. **ẓā:**
Mesnevi 28
Mısra: **6**
Arapçadaki ẓı harfi.

Ṣad ḍad nūn lām hem ikisi ṭā ẓā
Lām-ı taʿrīf kim bilür ehli muṣḥaf içindedür

żabṭ:

1. **żabṭı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **141**
Ele geçirme, hâkim olma; kontrolü altında bulundurma, dizginleme; anlama, kavrama.

İdüb żabṭı alaydı ḥıfẓına hep
Diledüm Ḫāliḳümden itdi iḥsān

żabṭ eyle:

1. **żabṭ eyle:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Ele geçirmek, hakim olmak; anlayıp kaydetmek, yazıya geçirmek; akılda tutmak. Unutmamak, hatırından çıkaramamak.

Ẓāl ü s̱ā ẓā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfi ḫoş bir durur çekme emek

2. **żabṭ eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Ele geçirmek, hakim olmak; anlamak, kavramak, bütünüyle öğrenmek; yazıya geçirmek, yazmak.

S̱āniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
S̱āliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

żabṭ ide:

1. **żabṭ ide:**
Mesnevi 10
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Akılda tutmak.

Cevher ālet oldı bunlar żabṭ ide gör vaṣfını
Ḫoş sebeb medd iki nevʿile olurmuş s̱ābitān

żabṭ it:

1. **żabṭ it:**
Mesnevi 17
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Zorla ele geçirmek, yönetimi altına almak; bir şeyi güç kullanarak önlemek; yazıya geçirmek.

Bāb-ı sādis medd-i līndir iyce żabṭ it cevheri

żabṭı ḳıl:

1. **żabṭı ḳıl:**
Mesnevi 10
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aklında tut,.

Sākin olursa elif mā-ḳabli hem meftūḥ ola
Ḫarf-i meddāt ḥarfini ḫoş anladuñsa żabṭı ḳıl

<u>żabṭı ḳılduñ:</u>

1. **żabṭı ḳılduñ:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Anladıysan, kavradıysan.

Ḳāʿideʿi żabṭı ḳılduñ var muṣḥaf resmini al
Çünki maḳṭūʿ ile mevṣūldan ḳoduñ cüzʾ-i nişān

<u>zād:</u>

1. **żād:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **4**
   Kendi, öz.

On ṣıfātı müteżādde yedi gayrı żād olur
Diñlegil bu on ṣıfātuñ evvelī mehmūsedür

2. **zāda:**-*a*
   Mesnevi 12
   Mısra: **6**
   Kendi, öz.

Nāma nefsī zāda gibidir ḥıfẓī ḥayş-ı ḳāmu
Medd-i ṭabʿīñ meddi bir elif ḳadar vācib olur

3. **zād:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **6**
   Kişi.

Ḥıfẓī ḳıl bu beyti göñülde eya merdāne zād
Āfitāb maġrūb olunca pes ṭulūʿunda ḳamer

4. **żād:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **32**
   Arapça harfi.

Muṭbaḳa muṣmet sükūndur ṣıḥḥat irdi bu żād
Ṭā ḥurūfı cehr ü şiddet muṭbaḳ istiʿlā olur

5. **żad:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **31**
   Arapça harfi.

İstiṭāle mehmūs oldı hem sükūn hem inṣaḥāḥ
Cehr u riḫve istiṭāle müstaʿil oldı bu żad

6. **żād:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **72**
   Arapça harfi.

Kendü ḥālinde şediddür żād olanda ḳıl ḫafī
Ḫarf-i ẕeli āşikār it tāya teşbīh olmaya

<u>żaʿf:</u>

1. **żaʿf:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **28**
   Arıklık, zayıflık, dermansızlık, kuvvetsizlik.

Işṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

2. **żaʿf:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **9**
   Zayıf, ince ses.

Harekenüñ s̱ülş̱üni virüp s̱ülüş̱ānuñ koġıl
Ḫoş telaffuẕ eyledüñ ṣādır olındı żaʿf avāz

<u>żaʿfile:</u>

1. **żaʿfile:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **29**
   Kısık sesle.

Işṭılāḥī ḳurrāda żaʿf ile süstlükdür cerīr
Żaʿfile oldı āvāzuñ işidenler ḳıldı ḥaẕ

<u>żaḥik:</u>

1. **żaḥik:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **6**
   Azı dişlerinin sivri dişlere yakın olan bölümü.

Bir ṭavāḥin bir nevāciz sādisen żaḥik olur
Dört s̱enā yā ön dişi aʿlā ile esfel ıyān

<u>ẓāhir:</u>

1. **ẓāhire:**-*e*
   Mesnevi 12
   Mısra: **5**
   Ar. Görünücü, meydanda, ıyân, tecelli eden Hakk'a verilen isim.

Cāmiʿ olmazsa sebeb medd ile ḥarf medd ikisi
Bil mis̱āli diñlekim ẓāhire ḫoş-rev gibidir

2. **ẓāhire:**-*e*
   Mesnevi 35
   Mısra: **5**
   Ar. Görünücü, meydanda, ıyân, tecelli eden Hakk'a verilen isim.

Tā ki tezyin oluben tuḥfeñ ola cevher es̱er
Hemze-i ḳaṭʿı bilürsün ẓāhire maʿlūm durur

3. **ẓāhir:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **13**
   Açık, aşina, görünür.

İḫtilāfdur çār Nisāda Mülk ü Müʾmin Aʿrāf ol
Fīmā maḳṭūʿ oldı on yerde es̱er ẓāhir ʿıyān

4. **ẓāhire:**-*e*
Mesnevi 9
Mısra: **3**
Açık, görünür, meydanda.

Ḳalmasun müşkil olanlar her birinden ḳoy eşer
Revmi bilkim meskeni oldı vuḳūfāt ẓāhire

5. **ẓāhire:**-*e*
Mesnevi 18
Mısra: **10**
Açık, görünür, meydanda.

Lafẓda sābit oldı ammā ḥaṭda yoḳdur ẓāhire
Olmadı evvel vaṣaṭda kelimenüñ bil ʿıyān

6. **ẓāhire:**-*e*
Mesnevi 38
Mısra: **112**
Açık, görünür, meydanda.

Ẓāhire nūr bāṭınā nūr göñlüne nūr ḳalbe şād
Fāni dünyadan murād eylerisen bir şey daḫı

zāhir ʿayān:

1. **ẓāhir ʿayān:**-*ʿayān*
Mesnevi 39
Mısra: **75**
Kelime Tipi: -
Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Āh denizi mevc idüb ṭaşa gelür
Şoñra pişmān olduġın ẓāhir ʿayān

zaḫmet:

1. **zaḫmet:**
Mesnevi 38
Mısra: **134**
Güçlük, zorluk.

Fāni içre görmeye zaḫmet meşaḳḳat hem ġubār
Yazduruben kim bu tuḫfeyi ḳoya ḫānesine

zahrī lisān:

1. **ẓahrī lisān:**
Mesnevi 4
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
Dilin arkası.

Oldı rānuñ maḫreci bundan girü ẓahrī lisān
Dīl ucıyla hem senāʿ ulyā dibi ṭā dāl tā

zā-ı ḫāliş:

1. **zā-ı ḫāliş:**
Mesnevi 8
Mısra: **13**
Kelime Tipi: -
Halis ze.

Tecvidi manẓūmı bil ḫoş söyleme laġv u ġazel
Bir de işmām şād-ı ḫāliş zā-ı ḫāliş olmadı

zāʿid:

1. **zāʿid:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Fazla, ziyade.

Zāʿid olduġı sebeb bunlar burada maḥv olur
Vaṣl-ı vālid haẕf olınca tābʿī mevlūd olur

żaʿīf:

1. **żaʿīf:**
Mesnevi 6
Mısra: **21**
Zayıf, ince.

Sükker ābā çalınca ṣuyı iyler inḥiṭaṭ
Līn ḥurūfı bil luġatde pek żaʿīf anca olur

2. **żaʿīfdür:**-*dür*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Zayıf, ince.

Gelmedi ḥāli vaṣılda bir maḳāmda sāire
Revmi bil āvāz żaʿīfdür vaḳf olununca sükūn

żaʿif oluben:

1. **żaʿif oluben:**-*oluben*
Mesnevi 38
Mısra: **30**
Kelime Tipi: -
Zayıf, ince, tiz.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

zaḳḳūm:

1. **zaḳḳūmı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **72**
Cehennem ağacı ve bunun cehennem ehlinin gıdası olan meyvası.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

zāl:

1. **ẓāla:**-*a*
Mesnevi 6
Mısra: **49**
Arap alfabesinin on birinci ve Türkler'in İslâmiyet'i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9–10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin on üçüncü harfi ve bu harfin adı [Ebced hesâbında değeri 7'dir].

Çoḳ kimesne maḫrecinden almaġa ḳādir değil
Baʿżı dāla teşbih ider baʿżı ẓāla baʿzı ẓā

2. **ẕāl:**
Mesnevi 4
Mısra: **23**
Arapça z harfi.

Dīl ucıyla hem s̱enā süflāda ṣād u sīn ü zā
Hem senāʿ ulyā başından oldılar ẕā ẕāl u s̱ā

3. **ẕāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Arapça) harfi.

Ġunne ile iḫfā olurmış o vāḳitde bular
Ḥarf-i iḫfā tā s̱ā cīm dāl u ẕāl u zā

4. **ẕāl:**
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Arapça z harfi.

Ẕāl ü s̱ā ẕā maḫrecidür ḫoşca żabṭ eyle sözüm
Bu üçiniñ taʿrīfî ḫoş bir durur çekme emek

ẓalām:

1. **ẓalām:**
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Zulmet, karanlık.

ʿİlmi tecvīde naẓar ḳıl ḳurtulasın min ẓalām
İḫfānıñ taʿrīfini bir ḫoşca añla ey gözüm

2. **ẓalām:**
Mesnevi 39
Mısra: **20**
Zulmet, karanlık.

Vir ḫāceye ḳalmasın cehl ü ẓalām
Vir uṣaġın mektebe teslimi ḳıl
ẓalem:

1. **żalem:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Karanlık.

Bil mis̱āli ḳad ṣarafnā ḳad żalem gibi imiş
Ger vasaṭda sākin olsa yād olan ḥarf ey püser

ẓalemū:

1. **ẓalemū:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
Zulmettikleri.

Tecvīd ʿilmī cāna dermān fīʿl mai semekun
İz- ẓalemū oldı ems̱āl ey birāder çekme ġam

ẓalīle n:

1. **ẓalīle n:**
Mesnevi 19
Mısra: **20**
Kelime Tipi: -
"Orada onlar için tertemiz eşler vardır ve onları koyu (tatlı) bir gölgeye koyarız". Nisa Suresi./57.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş mis̱al
Ger mis̱aliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād

ẓālim:

1. **ẓālim:**
Mesnevi 39
Mısra: **202**
Acımasız ve haksız davranan, zulmeden.

Müfsid olan ġadrini ẓālim bilür
Var ʿilim meclisine ḫoş ḥiṣṣe al

ẓallen:

1. **ẓallen:**
Mesnevi 19
Mısra: **20**
Gölge.

Kāʿsen dehāḳān şeyʿe şehydin ẓallen ẓalīle n ḫoş mis̱al
Ger mis̱aliñ taʿrīfin ḫoş añladıñ ey dil güşād
zamān:

1. **zamanında:**-*ın, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **151**
Devir, çağ, dönem.

Zamanında dīn-i islām bula ḳuvvet
İlā yevmü'l ḳıyām ola devamı

ẓamāne:

1. **zamāne:**
Mesnevi 39
Mısra: **191**
1. Devir, zaman 2. (Küçümseme ve yakınma ifâdesiyle) İçinde yaşanılan zaman.

Sāʿirinde olmaya İslām-ı dīn
Ey Şerīfî bu zamāne nitmeli

ẓamīr:

1. **ẓamīr:**
Mesnevi 15
Mısra: **19**
Kişi, dönüşlülük, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek varlıkların yerini tutan söz, adıl.

Ḥıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

2. **żamīr:**
Mesnevi 32
Mısra: **7**
Tecvid ilminde bahis konusu olan zamir, kelimelere bitişen müfred müzekker gaib zamiri olan hu zamiridir. Bu zamirin harekesi ötre olduğu zaman vav ile, esre olduğu zaman da ye ile uzatılır.

Med olur Sūr-ı Furḳānda fīhī muhānāʾı bil
Çün merātibce żamīr āḥvāline olduñ ḫabīr

4. **żamīr:**
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Tecvid ilminde bahis konusu olan zamir, kelimelere bitişen müfred müzekker gaib zamiri olan hu zamiridir. Bu zamirin harekesi ötre olduğu zaman vav ile, esre olduğu zaman da ye ile uzatılır.

Ḫoş muḳayyed ol ki çoḳdur lafẓ-ı ḳuranda żamīr

żamīrüñ:

1. **żamīrüñ:**
Mesnevi 32
Mısra: **1**
Kur'ân-ı Kerim'de kelime sonunda bulunan He harflerinin çoğu, Zamir dediğimiz ve isimlerin yerine kullanılan harflerdir.

Olsa mā-ḳabli żamīrüñ müteḥarrik medd olur

żamm:

1. **ẓammile:**-*ile*
Mesnevi 15
Mısra: **19**
Ötre harekesi.

Ḫıfẓı ḳıl sözlerimi icrā-ı ḳurān rāġıben
Mültebis olsa ẓamīr ẓammile vāv mevlūd olur

2. **żamm:**
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser

żamm ḳıl:

1. **żamm ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **29**
Kelime Tipi: -
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Olmadı cāʿiz miṣāli ḳıl huva'llāhu eḥad
Ger müşedded olsa vāv māḳabli żamm ḳıl iḫtilās

żamm oldı:

1. **żamm oldı:**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Kelime Tipi: -
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Müşebbiʿ olsa teşdīdi żaʿif oluben olmadı ḫāṣ
İḫtilās ile burada çünki żamm oldı yaḳīn

żamme:

1. **żammeye:**-*ye*
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Var durur gözine ḥışşe yoḳ ḳulaġuñ ḥışşesi
Bilki işmām żammeye maḫṣūṣ olındı ey peser

2. **żammeye:**-*ye*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Kesreye żammeye maḫṣūṣ oldı revmi bil diġer
Żamm idüp dudaḳların żamm cānibine ḳıl eser

3. **żamme:**
Mesnevi 10
Mısra: **6**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

İltibāsı żamme ise ḥarf-i medd olur püser
Yā iki sākin olup mā-ḳabli ola kesr ile

4. **żamme:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Feth ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

5. **żamme:**
Mesnevi 30
Mısra: **17**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Olsa sākin rā ile mā-ḳable ḳıble iʿtibār
Żamme fetḥa olsa tefḫīm bil miṣāli fi'ṣ-şüdūr

6. **żamme:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Feth ü żamme ile tezyīn olsa mā-ḳabli eġer
Tefḫīm olunur burada miṣli venḥar min şükür

7. **żamme:**
Mesnevi 38
Mısra: **38**
Ötre o, ö, u, ü, diye okunan harfin harekesi.

Yā-yı ṣāni taḫfīf ile feth ü żamme evvelī
İki yā ger meftūḥ olsa var iki vecih aḫī

ẕanne’s- sūʿi:

1. **ẕanne’s- sūʿi:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **82**
   Kelime Tipi: -
   Kötü zan.

Miṣli ẕanne’s- sūʿi min ṣeyʿin daḥı teshīl ola
Ey Ṣerīfī ḳıl naṣiḥat dāʾima kendüzüge
zār:

1. **ẕār:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **101**
   Ağlayan, inleyen.

Dün ü gün işleri āh u ẕār idi
Ḥaḳīrüñ ḳalbine düşdi bu olmaz
ẕāt:

1. **ẕātı:**-*ı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **16**
   Kişilik, şahsiyet.

Buyurdı bizlere tertibile ol
Daḥı āline aṣḥābına ẕātı

2. **ẕāt:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **7**
   Allah'ın varlığı (özü).Kendi bizzat, Kişi.Öz, varlık, asıl.

Sāḳıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt
zāta:

1. **zāta:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **9**
   1. Kimse, kişi, şahıs, özellikle saygıdeğer kimse. 2. Bir şeyin ta kendisi, maddî varlığı, maddî varlığının özü, öz varlık. 3. Bir varlığın hakîkati, hüviyeti, mâhiyeti. Allah'ın varlığı.

Vaṣlı vākiʿ olsa muʿrab oldı hem āṣl-ı ṣıfāt
Vaḳf olınca āslı zāta bil miṣāli nestaʿīn

zātı

1. **zātı:**
   Mesnevi 36
   Mısra: **50**
   Kendi ile ilgili, kendine ait.

Çünki ḳurān aṣlı zātı ferʿi-i eṣmār eylemiş
Gizli nūn ḳomış maḥalle hem secāvendī ṣaḥīḥ

zāt-ı nūr:

1. **ẕāt-ı nūr:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: -
   Etrafını saçtığı nur ile aydınlatan kimse.

Ki ẕāt-ı nūr ʿalā-nūr ol ṭabībe
Ki virdiñ Ḳur’ānı sebʿaʾl-meṯānī

żavāḥik:

1. **żavāḥik:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **10**
   Câhik'in çoğulu.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṯel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī’l - aʿded
zebān:

1. **zebān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **13**
   Dil.

Ṣeddeden ʿüryān daḥı bir maḫfī nūndur varesi
Ġunne üzre baḳidür herḥālde ey şirīn zebān

2. **zebānuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 28
   Mısra: **1**
   Dil. || Konuşan dil.

Aç zebānuñ şemsiye bābına ʿaẓmi ḳıl bu kez

3. **zebān:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **13**
   Dil // Lisan, konuşma.

İn emseke min ḥācir beynü’l ḥamīm gibi
Çünki bildiñ ḥāli iẓhārı temeyyüz ḫoş zebān

zehir:

1. **zehir:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **58**
   Zehir, öldürücü madde.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

zehr:

1. **zehri:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **72**
   Çiçek II Zehir.

Yimez ol zaḳḳūmı zehri küsünür
Az vaḳitde çün ʿaḳıl başa gelür

2. **zehri:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **223**
Zehir.

İçeler panzehiri zehri üzre
Bu dürrin ḳıymetin ḥāfıẓ olanlar

3. **zehri:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **69**
Zehir.

Döġünür āh idesin gözyaşile
Çün döġünmez zehri inmez ḳaʿrına

4. **zehri:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **59**
Zehir.

Bir güveç bāl üzre bir miḳdar zehir
Ḫoş çetindir zehri yudmañ güç olır

zekāvet:

1. **zekāvet:**
Mesnevi 38
Mısra: **106**
Çabuk anlama.

Gün begün artar zekāvet hem żiyā olur baṣar
Çün żiyā nūrı ʿayna çarşı bāʿis olur

zekī:

1. **ẕekī:**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Akıllı.

Ḳātı eshel bābı di bu ḥıfẓ ider ẕekī ġabī
Nūr ider göñlünde cevlān Şemsīden alsan eṯer

zelīl:

1. **zelīl:**
Mesnevi 38
Mısra: **129**
Ar. Yanılan, hata eden, düşen.

Vire ṭālibler eline taḥṣīrāta ḳatmaya
Ḫabs iden tuḥfe mevḳufı hem zelīl olsun ʿalīl

zen:

1. **zen:**
Mesnevi 39
Mısra: **10**
(Fa.) Kadın.

Ḫoş çaġır gelsün yanıña zen eri
Gel berü ey din ḳarındaşı ricāl

zenāne:

1. **zenāneler:**-*ler*
Mesnevi 37
Mısra: **25**
Kadınlar.

Diñlemez ʿālim meşāyiḫ bari Āṣım olmasun
Cāhile tālia olan baʿżı ey zenāneler

ze'n-nūn:

1. **ze'n-nūn:**
Mesnevi 28
Mısra: **17**
Nun sahibi.

Bāḳisine uġrasa şemsī bilā ġunne püṯer
Bil miṯāl ve'n-necm ve'n-nās ve'n-nehār ze'n-nūn gibi

zer:

1. **zer:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Altın.

Bāb bāb sīm ü zer içün gezen ol efsāneler
Derk ḳıl tuḥfemden al ḫoş deste deste gülleri

2. **zer:**
Mesnevi 36
Mısra: **22**
Altın, kıymetli bir maden.

Kātib iḫvān ezber eyle ne gümişdir ne bu zer
Dört maḥalde mevṣūl oldı kellā ḥarfī bil ʿıyān

zevāīd:

1. **ẕevāīd:**
Mesnevi 1
Mısra: **85**
Fazlaca.

İde rütbesini yevmen ẕevāīd
ʿİlim ṭatdırdılar çünki dimāġa

zevḳ u ṣafā:

1. **zevḳ u ṣafā:**
Mesnevi 26
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Rahat ve eğlence.

Bāḳī ḳoy ıṭbāḳ ṣıfātuñ bulasun zevḳ u ṣafā
Bil bunıñ emṯālini eḥaṭṭü feraṭtü olur

zeyn:

1. **zeyn:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **38**
   Bezemek, süslemek.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ziynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḫve müstaʿil hem infitāḥ

zi:

1. **zī:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **6**
   (Fa.) Ez: -dan/-den edatının değişik kullanımıdır. II Ne güzel, hoş.

Sākıṭ olur vaṣl olanda āṣlı yoḳdur zī fünūn
Ḥarf-i medden ṣoñra vāḳiʿ olsa sākin ferʿī ẕāt

żıd:

1. **żıd:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **5**
   Ar. Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Sākin olup olsa cinsinden aña aḳrāniya
Çünki maḫrecde bir oldı vaṣfı żıd māniʿ değül

żıd oldılar:

1. **żıd oldılar:**-*dılar*
   Mesnevi 5
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: -
   .

İẕ ġazā cündün meṭīʿ bunları ḥıfẓ eyle ebed
Mehmūsiyle çünki żıd oldılar āġyār oldılar

żıd olındı:

1. **żıd olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: -
   .

Açılur aġız nihāyet çün telaffuẓ olsalar
Münfetiḥ ḥarfler ile çün żıd olındı inṭıbāḳ

żıdd:

1. **żıddı:**-*ı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **6**
   Ar. Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

2. **żıddı:**-*ı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **8**
   Ar. Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem sāminā żıdd ʿinfitāḥ

3. **żıddı:**-*ı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **6**
   Ar. Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Sāniye żıddı ānuñ żabṭ eyle kim mechūredür
Sāliṣe ṣedīdedür bil żıddı rābiʿ riḫve-nām

4. **żıdd:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **9**
   Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Ḫāmisen müstaʿle żıddı ṣādis müstefile cān
Sābiʿinci inṭibāḳ hem sāminā żıdd ʿinfitāḥ

5. **żıdd:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **10**
   Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.

Tasiʿa müzleḳa żıdd ʿāṣir aña muṣmet ṣıḥāḥ
Bunlaruñ āʿdādını bildüñse ey pīr ü cüvān

żıdd olupdur:

1. **żıdd olupdur:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **69**
   Kelime Tipi: -
   Zıd olmak, karşıt olmak.

Māʿadāsı inzilāḳ ḥarfleriniñ muṣmeti bil
Çün çatinlikle ḳolaylıḳ żıdd olupdur āṣikār

zihn:

1. **zihne:**-*e*
   Mesnevi 39
   Mısra: **25**
   Akıl, düşünce dünyası.

Her ṣabaḥ ṭalu yimekler ḫāṣını
Ṭatlu şey bil zihne ḳuvvetler virür

2. **zihni:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **26**
   "Zihin" Anlayış, kavrayış, akıl.

Zihni keskin dersi aʿlāʾ i görür
Laġviyātdan menʿ ide gör sen anı

zikr:

1. **ẕikri:**-*i*
   Mesnevi 8
   Mısra: **27**
   Anma, hatırlama; Allah'ı anma, La ilahe illallah.

Tefḫīm olur bu elif terḳīḳine ḫoş ḳıl ḥaẕer
Biri tenvindür ki ẕikri gele her bābda ḳarar

2. **ẕikr:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **115**
   Allah'ı (C.C.) çok çok anıp azametini düşünmek ve esmâ-i hüsnâsını okuyup tefekkür etmek.

Ḫüdāya ẕikr ü şükr idi dilimde
Ṣabāvetden şebābetden gelürdi

3. **ẕikr:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **185**
   Allah'ı (C.C.) çok çok anıp azametini düşünmek ve esmâ-i hüsnâsını okuyup tefekkür etmek.

İdelüm ẕikr u ṭāʿat māhile sāl
Hem anda ʿömrimizi iḫtitām it

ẕikr olan:

1. **ẕikr olan:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Anmak, bildirmek.

Ẕikr olan isnān etiniñ diblerinde bitti bu
Maḫreci nūnı işit kim oldı her dem ser-zebān

2. **ẕikr olan:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: -
   Anılan.

Ḫarf-i riḫve on beş oldı ẕikr olan ḫarfler bular
Çünki şiddet riḫve ile pek ʿadū oldı bular

zikr olındı:

1. **ẕikr olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 1
   Mısra: **210**
   Kelime Tipi: -
   Sözünü etmek, dile getirmek, anmak.

Ḫaṭa olunca manẓūma vefā yoḳ
Şerīfī ḥāfiż ki ẕikr olındı aḳdem

2. **ẕikr olındı:**-*ındı*
   Mesnevi 5
   Mısra: **52**
   Kelime Tipi: -
   Anılmak, yad edilmek, ifade edilmek.

Muṭbaḳ ḫarfi ẕikr olındı ḫıfẓı ḳıl eyleme ʿār
Pes luġatde ey birāder çün açılmaḳ infitāḥ

3. **ẕikr olındı:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: -
   İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak.

Hem żavāḥik bu kezālik ẕikr olındı ḫoş meṣel
Hem kebīr isnān tavāḥīn onikidür fī'l - aʿded

zikr olınmış:

1. **ẕikr olınmış:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: -
   Zikir"; Allahʾın isimlerini (esmâ-yı hüsnâyı) söylemek sûretiyle yapılan ibâdet.

Ṣol muḳaddem emṣileler ẕikr olınmış gibidür
Çün temām oldı bu kez meddātı ḫoş kelām

zılletiyle:

1. **zılletiyle:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **61**
   Allahu Teala'nın lütfundan sevdiklerine verdiği bela üçtür. İllet (hastalık) Gıllet(iftira),zillet(halk arasında hor, zelil olmak).

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

zincīr:

1. **zincīri:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **99**
   Birbirine geçmiş bir sıra metal halkadan oluşan bağ.

Ḍarbı bil ḫoş bu zamana ey aḫī
Terḳīmi zincīri bil yemin şimāl

zīnet:

1. **zīnetini:**-*i, -n, -i*
   Mesnevi 2
   Mısra: **25**
   Süs.

Taʿrif-i tecvīd sūʾal eylerisen ḫoş böyledür
Gel ferāġat eyle dünya zīnetini yā cüvān

zineti meclisleri:

1. **zineti meclisleri:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **199**
   Kelime Tipi: -
   Süs || dünya hayatının maddi bakımdan cezbedici meclisleri.

ʿĀlim olan eylemez anda ḳarār
Zineti meclisleri küfr ile fuḥş

zīnet-i tecvīd:

1. **zīnet-i tecvīd:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: -
   Tecvid ilminin süsüyle.

Zīnet-i tecvīd ile telbīs oluñ sen her zaman

ẕiyā:

1. **ẕiyā:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **2**
   Ar. Parlaklık, aydınlık.

Nūr-ı Ḳur'ān ṭola ḳalbe hem ẕiyā ola baṣar
Kim ki muṣḥaf yüzine baḳmadı ṣemʿi görmedi

2. **ẕiyā:**
   Mesnevi 7
   Mısra: **58**
   Ar. Parlaklık, aydınlık.

Līn ü med ʿillet sükūn ʿilm ehlidür bulan ẕiyā
Vaṣfını hoş dinlediñ aṣlı ʿArabiyye hicā

3. **ẕiyāsı:**-*sı*
   Mesnevi 29
   Mısra: **16**
   Ar. Parlaklık, aydınlık.

Maḥv olur nūrı ẕiyāsı hakeẕā ḫāmis ʿaṣer

4. **ẕiyā:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **107**
   Işık, aydınlık.

Gün begün artar zekāvet hem ẕiyā olur baṣar
Çün ẕiyā nūrı ʿayna çarṣı bāʿis olur

ẕiyā olur:

1. **ẕiyā olur:**
   Mesnevi 38
   Mısra: **106**
   Kelime Tipi: -
   Işık içerisinde olmak, parlak olmak.

Gün begün artar zekāvet hem ẕiyā olur baṣar
Çün ẕiyā nūrı ʿayna çarṣı bāʿis olur

ẕiyād:

1. **ẕiyād:**
   Mesnevi 39
   Mısra: **146**
   Çok, fazla.

Eylediñse oldı rıf'atiñ ziyād
ʿĀlim olan kimselere yāri ol

3. **ẕiyād:**

   Mesnevi 34
   Mısra: **13**
   Artma, fazlalık, ziyâdelik.

Muntaẓır olmaz muḫāṭab sözi tamam olunur
Çünki vaḳfi tamı ḫoş bildüñ ayā ḳadrī ziyād

ẕiyāde:

1. **ẕiyāde:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **15**
   Buna nazaran, buna kıyasla.

Bilmedi Ḳur'ān ḥalāvet hiç tilāvet diñlemez
Ġunne-i ḥadden ziyāde medd-i miṣli ʿAnkebūd

ẕiynet:

1. **ziyneti:**-*i*
   Mesnevi 7
   Mısra: **7**
   Süs, bezek.

Ḳalḳale ṣıḥḥat teseffül hem birisi inzilāḳ
Ziyneti tā mehmūs oldı şiddetiyle muṣmete

2. **ẕiynetile:**-*ile*
   Mesnevi 7
   Mısra: **38**
   Süs, bezek.

Münfetiḥ ṣıḥḥatle sükūn ẕiynetile oldı zeyn
Ġayn ḥurūfı cehr u riḥve müstaʿil hem infitāḥ

3. **ziyneti:**-*i*
   Mesnevi 22
   Mısra: **21**
   Süs, bezek.

Bil miṣāli te ire aḳlıñ alasın ḥiṣṣesün
Ḫoş miṣālidir bunuñ ol ziyneti ʿunvān gibi

ẕiynet-i dünyaya:

1. **ẕiynet-i dünyaya:**-*ya*
   Mesnevi 17
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Dünyanın süsü.

Ziynet-i dünyaya aldanan hemān ṣāḥib- cemāl
Ḥarf-i līnden ṣoñra hergiz kim sükūn vāḳıʿ ola

zor:

1. **zor:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **54**
   Artvinde bulunan şimdiki adıyla Zor olarak bilinen köy.

Sebeb ne idi bu tuḥfe-i naẓma
Ḳażā Livāne ḳarye Zor idi

2. **zor:**
Mesnevi 1
Mısra: **165**
Artvinde bulunan şimdiki adıyla Zor olarak bilinen köy.

Ḫuṣūṣā evḳāfa Zor reʿāya
Nedeyim keṯḫüdāsı beġlerini

zuhruf:

1. **zuhruf:**
Mesnevi 36
Mısra: **16**
Zuhruf Suresi(Mekke döneminde inmiştir. 89 âyettir. Sûre, adını 35. âyette geçen "Zuhruf" kelimesinden almaktadır. Zuhruf; yaldız, mücevher, dünya hayatının geçici menfaati anlamlarına gelir).

İki Zuhruf daḫı bāḳi resm-i mevṣūl üzeredir
Çünki iki yerde vāḳıʿ oldı mimmā ḳāṭıʿı

zü'l celāli:

1. **ẕü'l celāli:**
Mesnevi 1
Mısra: **77**
Kelime Tipi: -
Celal sahibi "Allah".

İde raḥmet Ḫudā ẕü'l celāli
Ki vāʿiẓ-i mevlūdi ḳarye Zorınıñ

zülfeḳār:

1. **ẕulfeḳārı:**-*ı*
Mesnevi 1
Mısra: **49**
Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan meşhur kılıcı.

Mübārek ẕulfeḳārı düldüliyle
Bu Ḳur'ān nūrını iʿlānı ḳıldı

zü'l-kuvveti'l-metīn:

1. **zü'l-kuvveti'l-metīn:**
Mesnevi 38
Mısra: **32**
Innallahe hüver rezzaku zül kuvvetil metîn kazanç duası.

Bil miṣāli ve'n-nübüvvete daḫı zü'l-kuvveti'l-metīn
Vāvı evvel sākin olsa ṣāni ger meftūḥ ola

zulm:

1. **ẓulmü:**-*ü*
Mesnevi 1
Mısra: **62**
Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

Bu dünya niʿmeti çoḳ ẕılletiyle
Çün irdiñ bu cezīre ẓulmü dāra

zulmet:

1. **ẓulmet:**
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Karanlık.

Ḳaldı ẓulmet içre ġaflet içre lemʿi görmedi
Ger ne ḳadr-i ʿālim olsa kāmil olsa bir ricāl

ẓulmet-i cehl:

1. **ẓulmet-i cehl:**
Mesnevi 39
Mısra: **16**
Kelime Tipi: -
Cahilliğin karanlığı, cehaletin karanlığı.

Ẓulmet-i cehl içün almadıñ fener
Mektebe çün gitmedin ḳaldın hele

zümer:

1. **zümer:**
Mesnevi 34
Mısra: **34**
Zümer Sûresi.

İkisi Kehf iki Tevbe iki Ṣaffāt üç Zümer
Bir Baḳarda İsrā ʿİmrān Yūsuf u Meryem Sebā

2. **zümer:**
Mesnevi 34
Mısra: **39**
Zümer Sûresi.

İki Māʿid üçi Enʿām Tevbese dü Ṭaha nām
İki Baḳar iki Enʿām sāʾīrī vāḥid Zümer

3. **zümer:**
Mesnevi 37
Mısra: **26**
Gruplar, zümreler.

Alıvirir bunca ḥaḳāret zümer aġnāneler
Ne bilür eʿamm eḫaṣṣı ʿaḳlı nāḳış fehmi az

zümerdedir:

1. **zümerdedir:**
Mesnevi 36
Mısra: **15**
Zümer Suresi.

Bir Baḳar Māʾide Enʿām sūrʿ-ı Şuʿarā beyān
Sūrʿ-ı Vāḳıa ile bir de Rūm Zümerdedir

SONUÇ

Erzurumlu Mehmed Şerîfî 'nin "*Tuhfe-i Şerîfî*" adlı eserinin incelenmesi çerçevesinde şekillenen çalışmamızda öncelikle tecvid ilmi ve tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmişir. Çok eski dönemlerden beri varolan bu ilmin müstakil bir bilim dalı haline gelmesi zaman içerisinde ve belli evrelerden geçerek mümkün olmuştur. Öncesinde dilbilim kitaplarında, tefsir ve kıraat eserlerinde tecvid ilmine dair kavramlar yer alırken yavaş yavaş kendi geleneğini oluşturmaya başlamış, sonrasında da oldukça önemli eserler kaleme alınmıştır. Çalışmamıza konu olan metin de bu gelenek etrafında şekillenmiştir. Müellif tecvid ilmi hakkında bilgi vermeden önce kendi hayatı ile ilgili, birtakım bilgiler vermiştir. 1772 yılında Erzurum'da doğan şair, yaşamını ailesinin yanında Livane'nin Zori köyünde sürdürmüştür. Hat sanatıyla geçimini sürdürmüş ve 1844 yılında ölmüştür. Tezkirelerde yazara dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle eserleri ve edebi şahsiyetine ilişkin verilen bilgilere daha önce yapılmış çalışmalar vasıtasıyla ulaşılmıştır.

Edebiyatı bir araç olarak gören şair *Tuhfe-i Şerîfî*'de öğretici bir misyon üstlenmiştir. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış 772 beyit, 26 varak ve 39 bölümden oluşan bu eserde öncelikle eserin dışyapısına dair unsurlar incelenmiş, vezin, vezin kusurları, redif ve kafiyeler, dil ve anlatım özellikleri, edebi sanatlar hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında eserin muhtevasına geçilerek 39 adet başlık kısa kısa açıklanmıştır.

Ardından Sebeb-i telif, dua bölümleri ve beyit örnekleri verilerek asıl konunun anlatıldığı tecvid bölümüne gelinmiştir. Müellifin izlediği sıra esas alınarak *Şerh-i Cezerî* başlığı altında "Tecvid" ilmine giriş yapılmıştır. *Cezerî Şerhi* Muhammed İbnü'l Cezeri'nin eseridir. Tecvid ilmi ile ilgili bir çalışma yapılacaksa yararlanılması gereken kaynaklardan bir tanesidir. Şerîfî tarafından bu eserdeki bölümlendirmelerin bazıları bu çalışmada kullanılmıştır. Kısaca diş isimlerinden bahsedilerek, harflerin mahreçleri ve asli harfler açıklanmıştır. Zıttı olan ve olmayan sıfatlara geçilmiş bu sıfatların lugat ve ıstılahi manaları verilmiştir. Harflerin sıfat tablosu verilmiş ardından da feri harflere geçilmiştir. Bu bölümün ardından müellif kendisine ve okuyucuya öğüt verdiği bölüme

geçmiştir. Ardından *Karabaş tecvidi* başlığı altında buradaki sıralamayı esas alarak med ve çeşitleri, tenvîn ve sâkin nun, ihfâ, izhâr, ıklab, idgâm ve çeşitleri, izhâr-ı kameriyye, hükm-i râ, lafzatullah ve sekte kavramları bazı örneklere de yer verilerek başlıklar halinde açıklmış, sonrasında müellif *Karabaş tecvidi'*ni sonlandırmıştır. Bu bölümün ardından tecvid ilminde yapılan hataların anlatıldığı bölüme geçilmiş yine Kur'ân-ı Kerim'den örnekler verilerek açıklanmıştır. Son iki bölüm ise dua ve müellifin okuyucularına verdiği nasihatlere ayrılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümü *Tuhfe-i Şerîfî*'nin tenkitli metnine ve çalıştığımız eserin daha kısa bir versiyonu olduğu tahmin edilen *Kitab-ı Tuhfe-i Şerîfî* ile çalışma metnimizin kıyaslanmasına ayrılmıştır. Aynı konu ve aynı plan çerçevesinde şekillenen iki metinde de bazı farklılıklara rastlanmıştır. Bu farklılıklara kısa kısa değinilmiştir. Her iki metinde kullanılan vezin sayıları farklıdır. Bizim çalıştığımız metinde 772 beyit yer alırken Eğri'nin çalıştığı metinde 439 beyit yer almaktadır. Başlık sayıları da farklıdır. Üzerinde çalıştığımız metinde 39 başlık yer alırken diğer metinde 38 başlık bulunmaktadır. Her iki metinde ortak olan bölümlendirmeler de vardır. Kur'ân-ı Kerim'den seçilen Arapça örneklerin büyük bir kısmı ortaktır. Ancak bizim çalıştığımız metinde Arapça örneklerin sayısı fazladır. Çalışmamızın dördüncü bölümü metni daha anlaşılır kılmak amacıyla TEBDİZ projesi kapsamında bağlamlı dizinden oluşmaktadır.

Sonuç olarak öğreticilik yönü ön planda olan şair, anlattıklarını ayet ve hadislerle desteklemeyi de ihmal etmemiştir. Hikemi bir üslubu benimsemiş ve toplumu eğitme kaygısı güderek, eserinin en son bölümünü nasihatlere ayırmıştır. Bilgi, akıl, anneye, babaya hürmet, çalışkanlık, iyi ahlak, çok okumak gibi değerlere sahip insan modelini oluşturmaya çalışmıştır. Bu yönüyle eser geçmişten bugune önemini yitirmemiş ve adeta o zamanlardan günümüze seslenmiştir.

KAYNAKÇA

Aksoy, Ömer A. (1989). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-Atasozleri, II-Deyimler.

Akyalçın, N. (2011). Türkçe Deyimler Sözlüklerine Alınmış, Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Değerlendirme. *Folklor/Edebiyat*, 17 (68). Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/download/article-file/255371

Akyurt, Ç. (2015). III. Selim'in Fikri Yapısı. Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı. Konya. s. 439-448.

Artvinli, M. T. (2002). "Şair Mehmed Şerîfî", *Folklor/Edebiyat*, 4(32). 333-337.

Artvinli, T. (2010). "Mehmed Şerîfî ve Mevlid'i", Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu, 10- 12 Haziran, İstanbul, s. 459-492.

Artvinli, T. (2010). Mehmed Şerîfî ve Mevlid'i, *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Yusufeli Belediyesi Yayınları.

Banarlı, Nihat S. (1998). *Resimli Turk Edebiyatı Tarihi*, 2 C, İstanbul: MEB Yayınları.

Ceyhan, A. (2016). Dört Seçkin Dost'un Portresi Cevrî İbrahim Çelebi'nin Hilye-i Çihâr-Yâr-i Güzin. Sosyal Bilimler. 4(1).1-28. Erişim adresi: https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/123831/makaleler/4/1/arastirmax-dort-seckin-dostun-portresi-cevri-ibrahim-celebinin-hilye-i-cihar-yar-i-guzini.pdf

Coşkun, M. (2012). *Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Çanga, M. (1986). *Kurân Kelimelerinin Anahtarı Mu'cem'ül- Müfehres Tercümesi*. İstanbul: Ofset Basımevi.

Çollak, F. https://www.kuranakademi.com/pdf/Diyanet-Tecvid-Kitabi.pdf Erişim tarihi: 19.05.2019.

Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.

Eğri, S. (2014). Manzum Tecvidler ve Tuhfe-i Şerîfî. *Journal Of Turkısh Studies*, 42, 65-197. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/download/issue-file/2778

Ercilasun, Ahmet, B. (2012). Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Fındıkoğlu, Z. F. (1941). "Erzurum Şairlerinden Şerîfî". *Ülkü Dergisi*.17 (100). 309-315.

Harputoğlu, H. (1983). *Mukaddime-i Cezerî*. İstanbul: Bayrak Matbaası.

Haydar, A. (2000). *Tam Karabaş Tecvidi*. İstanbul: Ayfa Basın.

İmam Deylemi, http://www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islam-Alimleri-Ansiklopedisi/Detay/DEYLEMI/1276 Erişim tarihi: 18.05.2019.

İpekten, H. (2011). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Karakılıç, C. (2018). *Büyük Tecvid İlmi*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Karaoğlan, H. (2015). Anadolu'da Hz. Ali Tasavvurları: Kahramanmaraş Örneği. *Ksü İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 26: 37-70.

Kartal, A. (2001). Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri. *Bilig* 19: 66-118.

Kaya D. http://dogankaya.com/fotograf/asik_siirinde_kafiye_redif.pdf Erişim tarihi: 18.05.2019.

Kırzıoğlu, M. F. (1980). "Erzurumlu Şair Mehmed Şerîfî ve Pend-i Gülistan'ı". *Köz Dergisi*. 5: 3-18.

Kiremitçi, F. (2013). "19. Yüzyıl Klasik Şairlerimizden Muhammed Şerîfî'nin Dürr-i Manzûm Adlı Menakıpnamesi", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 8 (4): 969-1032.

Kiremitçi, F. (2009). *Muhammed Şerîfî 'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eğitim Anlayışı ve Pend-i Gülistan Adlı Eseri* (İnceleme- Tenkitli Metin). Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Onan, Necmettin H. (1997). *İzahlı Divan Siiri Antolojisi*. İstanbul: MEB Yayınları.

Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.

Redhouse, Sır J. (2006). *Turkısh And Englısh Lexıcon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sarı, M. (1982). *El-Mevarid Arapca-Türkçe Lugat*. İstanbul: İpek Yayınları.

Semsedddin, S. (1996). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şenturk, Ahmed. A. Kartal, A. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Tetik, İ. (2016). Tecvīd İlmi: Tarihsel Evveliyatı, Doğuşu ve Gelişim Süreci. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Basılmamış Doktora Tezi).

Tetik, İ. (2018, 20 Nisan). Uluslararası II. Kıraat Sempozyumu.Tecvid İlminin Tarihsel Gelişimi, Ankara.

Tuğral, R. (2009). *Ana Hatlarıyla Kur'ân Tecvidi*. İzmir: İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Uludağ, S. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Ünlü, D. (1971). *Kur'ân'ı Kerim'in Tecvidi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yılmaz, O. (2015 14-17 Mayıs). Türk İslâm Edebiyatı'nda Manzûm Tecvidler, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı 1-5, (İLEM & Dumlupınar Üniversitesi), Kütahya, c. 3 s. 81-101.

TIPKIBASIM

EKLER

EK 1. TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/07/2019

Tez Başlığı: TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 800 sayfalık kısmına ilişkin, 08/07/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2- ☑ Kaynakça hariç
3- ☐ Alıntılar hariç
4- ☑ Alıntılar dâhil
5- ☐ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
08.07.2019

Adı Soyadı: Cansu Umut Demir
Öğrenci No: N15225306
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Eski Türk Edebiyatı

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUR

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKİSH LANGUAGE AND LİTERATURE DEPARTMENT

Date: 08/07/2019

Thesis Title : TUHFE-İ ŞERÎFÎ (Review-Text-Context Index)

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 08/07/2019 for the total of 800 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 10 %.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Decleration sections excluded
2. ☑ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☑ Quotes included
5. ☐ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Cansu Umut Demir — 08.07.2019

Student No: N15225306

Department: Turkish Language and Literature

Program: Classical Turkish Literature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

(Title, Name Surname, Signature)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ

EK 2.TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/07/2019

Tez Başlığı: TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
08.07.2019

Adı Soyadı: Cansu Umut Demir
Öğrenci No: N15225306
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Eski Türk Edebiyatı
Statüsü: ☑ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

(Unvan, Ad Soyad, İmza)
Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ

Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0-312-2976860 **Faks:** 0-3122992147 **E-posta:** sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKİSH LANGUAGE AND LİTERATURE DEPARTMENT

Date: 08/07/2019

Thesis Title: TUHFE-İ ŞERÎFÎ (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin)

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Cansu Umut Demir 08.07.2019
Student No: N15225306
Department: Turkish Language and Literature
Program: Classical Turkish Literature
Status: ☑ MA ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

(Title, Name Surname, Signature)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ